

ΤΙΜΗΣ ΕΝΔΕΞΕΝ

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

"ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,"

Βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐν Παρισίοις
Ἐταιρείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

- Α. Η ΘΡΑΚΗ ΩΣ ΠΡΟΜΑΧΩΝ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ - ΑΙ ΕΠΙΔΡΟΜΑΙ ΤΩΝ ΒΑΡΒΑΡΩΝ
330 - 1453 μ.Χ.
- Β. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ
(1500 π.Χ. - 1922 μ.Χ.)
- Γ. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ: ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 20Α

(ΠΡΟΣΩΡΙΝΟΣ Γ' ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 18)

1962

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

(ΟΛΙΓΑ ΤΙΝΑ ΔΙΑ ΤΟΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ)

«Οἱ νεκροὶ ἀναζοῦν»

«Οἱ ἀποθνήσκοντες μεταβάλλονται εἰς ἀθανάτους ὅταν ἐγκαταλείπουν πνευματικὴν ἐργασίαν».

Ὁ αἰμίμηστος Γεώργιος Γιαννακάκης, ὁ ἄριστος διδάσκαλος καὶ παιδαγωγός, ἀφοῦ ἐπὶ δλόκληρον πεντηκονταετίαν ἐδίδαξε καὶ ἐμόρφωσεν Ἑλληνοπαιδας μὲ τὰς ὑγιεῖς ἀρχὰς τῆς προσηλώσεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν Θρησκείαν καὶ τὴν Πατρίδα ὄχι μόνον δὲν ἐκουράσθη, ἀλλ' ἀκαταπόνητος ἐρευνητὴς καὶ ἱστοριοδίφης, μετὰ τὸ πέρας τῆς διδασκαλικῆς του θητείας, ἐνεκλείσθη εἰς τὰς βιβλιοθήκας καὶ μὲ στοργὴν καὶ ἀγάπην διὰ τὴν Θράκην ἠρεύνησε, ἐσταχυολόγησε καὶ ἀπεταμίευσεν ὅσα ἠδύνατο νὰ κορέσουν τὴν δίψαν μαθήσεως περὶ τῆς ἱστορίας τῆς πολυπαθοῦς καὶ ἀλησμόνητου πατρίδος μας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων της χρόνων.

Οἱ καρποὶ τῆς τοιαύτης πολυμύχθου καὶ ἐθνικωτάτης ἐργασίας ἀπετέλεσαν συγγράμματα καὶ πραγματείας, ἅτινα τὸ «Θρακικὸν Κέντρον» μὲ ἐνθουσιασμόν καὶ ὑπερηφάνειαν περιέλαβεν εἰς τοὺς 29ον, 30ον, 34ον καὶ 35ον τόμους τῶν «Θρακικῶν». Ὑπελείπετο, ἐν τούτοις, καὶ ἄλλη ἀνέκδοτος ἐργασία: «Ἡ Θράκη ὡς προμαχὸν τοῦ Βυζαντίου.—Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν βαρβάρων 330—1453 μ. Χ.». Τὴν περισπούδαστον καὶ ἀξιέπαινον ταύτην ἐργασίαν ἐξ ὑπερτριakoσίων σελίδων ἀνέλαβε φιλοτίμως καὶ κοπιωδῶς νὰ περισυλλέξῃ, ταξινομήσῃ, δακτυλογραφήσῃ, διορθώσῃ καὶ μὲ ἐλαχίστας προσθήκας νὰ μᾶς παραδώσῃ πρὸς δημοσίευσιν, ὁ πατρῴζων υἱὸς κ. Ἀντώνιος Γεώργ. Γιαννακάκης, μέλος τοῦ Δ. Συμβουλίου μας καὶ ἐκ τῶν πολιτῶν συνεργατῶν τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρον».

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ πρεσβυγενὲς Θρακικὸν Σωματεῖον μας ἀνέλαβε νὰ ἐκπληρώσῃ ἐν ὀφειλόμενον καθήκον εἰς μνήμην διαπρεποῦς συμπατριώτου, σοφοῦ δὲ καὶ ἀκουράστου τῶν γραμμάτων λειτουργοῦ. Ἡ Πολιτεία, παρέλειψε νὰ τιμήσῃ, ὡς εἶχε καθήκον, ἓνα ἐξόχως πνευματικὸν ἄνδρα, ἀναλώσαντα ἑαυτὸν μέχρι τῆς ὑπὲρ 90ετοῦς ζωῆς του εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὴν ἐρευναν τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνο-θρακικῆς μας πατρίδος.

Ὁ Γεώργιος Γιαννακάκης, σεμνὸς καὶ ἀνιδιοτελής, ἔτερεμάτισε τὴν

πλουσίαν πνευματικὴν ἐργασίαν του μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι κάποτε ἡ συμβολὴ του αὐτῆ εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Θράκης, θέλει τῷ τῆς δεούσης ἀναγνωρίσεως. Τὸ «Θρακικὸν Κέντρον» μὲ τὴν τριακονταετῆ σταδιοδρομίαν του, ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών του, αἰσθάνεται ὑπερηφάνειαν καὶ χαρὰν, ὅταν κατορθώῃ νὰ τιμᾷ καὶ νὰ διακρίνῃ τοὺς ἀφανεῖς τῆς γραφίδος ἡρώας. Μεταξὺ αὐτῶν ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει ὁ ἀλησμόνητος ἐκ Θράκης διδάσκαλός μας Γεώργιος Γιαννακάκης, εἰς ἱερὰν μνήμην τοῦ ὁποίου ἀφιερῶνται ἐλλαβῶς αἰ ὡς ἄνω γραμμαί.

Φ. Μ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 19 Ἰουνίου 1962

Ἀξιότιμον Κύριον Φίλιππον Μανουηλίδην
Πρόεδρον Θρακικοῦ Κέντρου Ἐνταῦθα

Σεβαστέ μοι Κύριε Πρόεδρε,

Ἀπείρως εὐχαριστῶ διὰ τὰ ὅσα συγκινητικὰ λέγετε, προλογίζοντες τὸ πόνημα τοῦ μακαρίτου πατρός μου «Ἡ Θράκη ὡς Προμαχῶν τοῦ Βυζαντίου», καθὼς καὶ διὰ τοὺς ἐπαίνους οὓς ἀπευθύνετε, εἰς ἐμὲ προσωπικῶς, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ. Ὡστόσο, ἡ ἰδική μου συμβολή, ὑπῆρξε συμπτωματικὴ καὶ ἐν πολλοῖς ἀσήμαντος, καθ' ὅσον τὰς ἐλαχίστας προσθήκας καὶ διορθώσεις τὰς ὁποίας ἀναφέρετε, ἠρύσθη ἀπὸ μὴ δημοσιευθὲν ἀκόμη παλαιότερον καὶ λίαν ὀγκῶδες χειρόγραφον τοῦ μεταστάτου, κατόπιν ἀδείας τοῦ ἰδίου ὅτε εὕρισκετο ἀκόμη ἐν ζωῇ, δεδομένου μάλιστα ὅτι τὸ ὑπὸ ἐκτύπωσιν σύγγραμμα ἀποτελεῖ εὐρείαν ἀπλῶς περιλήψιν τούτου.

Ὁ ἀείμνηστος ἦτο ὑπερήφανος δι' Ἑμᾶς. Ἐξέφραζε τὸν θαυμασμόν του ἐπαναλαμβάνων συχνὰ τὴν φράσιν: «Ὁ μαθητὴς ὑπερέβαλε τὸν διδάσκαλον». Ἐπίστευε καὶ ὑπεστήριζεν ὅτι εἴσθε ὁ κατ' ἐξοχίην φορεὺς τῶν ἐλληνοθρακικῶν ἰδεωδῶν. Καὶ δικαίως, διότι τὸ ἔργον Ἑμῶν εἶναι ἀσύγκριτον. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπιστέγασμα ὄλων τῶν ἄλλων ὑψηλῶν τίτλων τιμῆς, οὓς Ἑμεῖς, διὰ τὰς πρὸς τὸ ἔθνος ἐν γένει ὑπηρεσίας σας, τόσον ἐπαξίως ἀπεκτήσατε, εἶναι ἡ ἐκδοσις τῶν «Θρακικῶν». Ἀδιάψευστον δὲ περὶ τούτου τεκμήριον ἀποτελεῖ τὸ περιεχόμενον τῶν ὑπερτριάνκοντα πέντε ἐν κυκλοφορίᾳ τόμων αὐτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὅλος ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει ἡ περὶ «Ραιδεστοῦ» ὑμετέρα πραγματεία. Ἡ ἀόγκως ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου συνεχιζομένη προσπάθεια αὐτῆ, κάμνει ὄλους ἡμᾶς νὰ σεμνυνόμεθα διὰ τὸν Πρόεδρόν μας.

Μετὰ πάσης τιμῆς
ΑΝΤ. Γ. ΓΙΑΝΝΑΚΑΚΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Ἐπειδὴ ἡ παροῦσα ἀφήγησις τῆς ἱστορίας τῆς Θράκης ὡς Βυζαντινῆς Ἐπαρχίας, ἀναφέρεται εἰς τὴν Θρακικὴν Γῆν τὴν κεκλιμένην πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Νέστου ποταμοῦ μέχρι τῆς Μαύρης θαλάσσης, καὶ ἀπὸ Νότου ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Προποντίδος μέχρι τοῦ Αἴμου, ἐκρίναμεν ὀρθόν, γὰρ προτάξωμεν σύντομον ἐπισκόπησιν καὶ τῶν συμβάντων εἰς δλόκληρον τὸν χώρον, τὸν ὁποῖον κατελάμβανεν ἡ προϊστορικὴ Θράκη, πρὸ πῆς ἐμφανίσεως τῶν Μακεδόνων, ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς τοῦ τότε κόσμου, καθὼς ἐπίσημα καὶ τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους, μετὰ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων, ἡ Θράκη περιορίσθη εἰς τὴν ὡς ἄνω ἔκτασιν, κατὰ τὸν Μεσαίωνα⁽¹⁾.

Ἡ Προϊστορικὴ Θράκη.— Ἡ Προϊστορικὴ Θράκη ἀπετέλει ἓν μέγα Ὀρθογώνιον τετράπλευρον κάπως ἀνώμαλον εἰς τὴν Βόρειον, Νότιον καὶ Ἀνατολικὴν πλευρὰν. Καὶ ὠρίζετο πρὸς Βορρᾶν μὲν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἰστρου (Δουνάβεως) (ἡ βόρειος αὕτη γραμμὴ ἐξικνεῖτο ἀπὸ τοῦ σημείου ἐκβάλλει ὁ Σαῦος ποταμὸς εἰς τὸν Δούναβιν μέχρι τῶν ἐκβολῶν τούτου εἰς Μαύρην θάλασσαν). Πρὸς ἀνατολὰς ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως, πρὸς νότον ἀπὸ τῆς Προποντίδος θαλάσσης, Ἑλλησπόντου, Αἰγαίου πελάγους, Θερμαϊκοῦ Κόλπου καὶ τοῦ ὄρους Ὀλύμπου. Καὶ πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τὰ ὄρη Πίνδου - Σκάρδου καὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Ἀρχαίας Ἰλλυρίας.

Εἰς τὴν νότιον πλευρὰν ἔχει δύο προεξοχὰς γῆς εἰσχωρούσας εἰς τὸ Αἰγαῖον, τὴν Χαλκιδικὴν Χερσονήσον καὶ τὴν Θρακικὴν. Ἐπομένως εἰς τὸ μέγα αὐτὸ Ὀρθογώνιον συμπεριλαμβάνονται σήμερον ἡ Ἀνατολικὴ καὶ ἡ Δυτικὴ Θράκη, δλόκληρος ἡ σημερινὴ Βουλγαρία, δλόκληρος ἡ Μακεδονία καὶ ἡ πρὸς νότον τοῦ Δουνάβεως, Νότιος Γιουγκοσλαβία (Παλαιὰ Σερβία). Ὡς Θράκη δὲ ἔθεωρεῖτο καὶ τὸ σύμπλεγμα τῶν νήσων Θάσου, Ἰμβρου, Σαμοθράκης, καὶ Λήμνου. Εἰς τὸ μέγα Ὀρθογώνιον τετράπλευρον κατῶκον 45 περίπου Θρακικὰ Γένη, τινὰ τῶν ὁποίων κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς ἐκείνους χρόνους εἶχον διαπεραιωθῆ εἰς τὴν ἕναντι Μ. Ἀσίαν καὶ ἀπετέλεσαν τοὺς Φρύγας (Βρύγους ἐν Θράκη), τοὺς Βιθυνοὺς (Θυνοὺς ἐν Θράκη), τοὺς Μυσοὺς καὶ τοὺς Τρῶας (οἱ Τρῶες εἶχον ἀναμιγεῖ καὶ μετὰ ἄλλα Ἀσιατικὰ γένη). Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα τῶν Θρακῶν μέχρι τῆς ἐμφανίσεως

1. Βλ. «Θρακικά» τ. 306ς.

τῶν Μακεδόνων, ἢ Μακεδῶν. (1) Περὶ τὰ 800 π.Χ. ὁ βασιλεὺς Ἄργου ἀπόγονος τοῦ Ἡρακλείδου Τημένου Περδίκκας παραλαμβάνων ἑκατοντάδας τινὰς Ἀργεῖους ἦλθεν εἰς Θεσσαλίαν, παρέλαβε καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν ὀρέων διαβιούσας Μακεδόνας καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν πρὸς βορρᾶν τοῦ Ὀλύμπου Θράκην καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ Ἀξιῶ χῶραν. Ὁ Περδίκκας τὸν ὁποῖον οἱ Μακεδόνες ἀπεκάλεσαν Κάρανον (Κάρανος ἀπὸ τοῦ κάρα - ἀρχηγός - βασιλεύς), ὑπέταξε καὶ συνεχώνευσε τὰ Θρακικὰ γένη Πιερρίους, Ἐορδαίους, Βοττιαίους καὶ Ἀλμωπούς. Οὕτω συνεπλήχθη τὸ Μικρὸν Μακεδονικὸν Κράτος μὲ ἔδραν τὰς Αἰγὰς ἢ Ἐδεσσαν (Μακεδονιστὶ Βέδυσσαν) καὶ βασιλέα τὸν Περδίκκην. Οἱ δὲ μετὰ ταῦτα διάδοχοι τοῦ Περδίκκου ἀπὸ τοῦ 800 ἕως 500 π.Χ., ἐξήπλωσαν βαθμηδὸν τὴν ἐξουσίαν τῶν πρὸς δυσμὰς καὶ βορρᾶν ὑποτάξαντας τὰ Θρακικὰ Γένη, Ἐλυμῶτας, Ὀρέστας, Λυγγιστὰς καὶ Πελαγονὰς συγχωνεύσαντες συνάμα καὶ τοὺς Θράκας τοῦτους μὲ τοὺς Μακεδόνας. Καὶ ταῦτα μὲν μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων, ὅτε ἐβασίλευε τῆς τότε Μακεδονίας Ἀλέξανδρος ὁ Α', ὁ ὑπὸ πῶν νοτίων Ἑλλήνων ἀποκληθεῖς Φιλέλλην (Φιλογενής θὰ ἐλέγομεν σήμερον) ἕνεκα τῶν πολλῶν μυστικῶν του ὑπηρεσιῶν, πού προσέφερε τότε εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Ξέρξου καὶ Μαρδονίου. Ὁ Ἀλέξανδρος λοιπὸν οὗτος, ἀπαλλαγείς τῶν Περσῶν μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς Μάχην 470 π.Χ. ὑπέταξε καὶ τὰ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἀξιῶ μέρη μέχρι τοῦ Στρυμόνος, συγχωνεύσας τὰ Θρακικὰ γένη Μύγδονας, Κρήστωνας, Βυσάλτας, Σύντιας καὶ μέρος τῶν πρὸς βορρᾶν Παιόνων Θρακῶν. Ὅτε δὲ μετὰ ἓνα περίπου αἰῶνα περὶ τὸ 356 π.Χ. ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας Φίλιππος ὁ Ἀμύντου, πατὴρ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τὸ Μακεδονικὸν Κράτος ὡς ἀνατολικὸν ὄριον εἶχε τὸν Στρυμόνα, πρὸς βορρᾶν ἰδὲ τὸν πλόκαμον τοῦ Ἀξιῶ Ἐρυ-

1. Οἱ Μακεδνοὶ ἦσαν λαὸς Δωρικὸς. Κατὰ τοὺς ἀρχαιολογικοὺς χρόνους (1600 π.Χ.) κατοικοῦν ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Φθιωτιδοφωκίδος. Ἐξῶν κατὰ Πατριὰς ἀνεξάρτητοι μὲ τὰ πολυπληθῆ ποιμνιά των. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ αἰῶνας ἔξῶν ἐπὶ ὑψηλῶν ὀρέων, εἶχον ἀποκτῆση ἀνάστημα ὑψηλόν, διὰ τοῦτο τοὺς ὀνόμαζον Μακεδνοὺς ἐκ τῆς λέξεως μῆκος (= Ἰωνιστὶ μῆκος).

Ὅτε δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Τρωϊκῶν οἱ Καδμείοι τῆς Βοιωτίας ἐξήπλωσαν τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπὶ τῆς Φθιωτιδοφωκίδος, οἱ Μακεδνοὶ διὰ τὰ φυλάξουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των, παρέλαβον τὰ ποιμνιά των καὶ ἀπῆλθον πρὸς βορρᾶν. Ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ τῶν ὀρέων Ὀρθρος, Πίνδου, Ὀσσης καὶ Ὀλύμπου, τῶν περιβαλλόντων τὴν Θεσσαλίαν, τὴν ὁποίαν κατοικοῦν οἱ Αἰολεῖς. Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖ ἐπιστεύετο ὁ μῦθος, ὅτι τὰ τέσσαρα γένη Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Ἴωνες καὶ Ἀχαιοὶ κατήγοντο ἐκ τοῦ Ἑλλήνος υἱοῦ τοῦ Δευκαλίωνος, τοῦ διασωθέντος ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς Θεσσαλίας, ἔπλασαν τὸν μῦθον ὅτι ὁ Δευκαλίων πλὴν τῶν δύο υἱῶν του Ἀμφικτιῶνος καὶ Ἑλλήνος, εἶχε καὶ τρίτον υἱὸν τὸν Μακεδόν, ἐκ τοῦ ὁποίου κατήγοντο οὗτοι.

Παρέμειναν δὲ ἐν Θεσσαλίᾳ περὶ τοὺς τέσσαρας αἰῶνας περίπου.

γῶνα. Ὁ Φίλιππος (356 - 335) π.Χ. ἐξήπλωσε τὸ Μακεδονικὸν Κράτος πρὸς ἅπασαν τὴν λοιπὴν Θράκην, ἀλλὰ μὲ τὴν Μακεδονίαν συνήνωσε καὶ ἀνεκέρυξεν ὡς Μακεδονικὴν Γῆν τὴν μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Νέστου χώραν, συγχωνεύσας μὲ τοὺς Μακεδόνας τὰ Θρακικὰ γένη Ἡδωνοὺς, Ὀδομάντους, Δερσαίους, Πανναίους, Ἀγριᾶνας καὶ Παίονας. Ἐνεκα τῆς γενικῆς στρατολογίας ποὺ ἐφήρμοσε ὁ Φίλιππος, τὰ Θρακικὰ ταῦτα γένη, μέχρι τοῦ Νέστου καὶ τῆς Ροδόπης, ἐγκυμαζόμενα εἰς Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐξεμακεδονίσθησαν ἢ μᾶλλον ἐξελληνίσθησαν καὶ ἐπολιτογραφοῦντο πλέον ὡς Μακεδόνες. Οὕτω πῶς ἡ Θράκη ἐθεωρεῖτο πλέον ἢ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Νέστου χώρα μέχρι τῆς Μαύρης Θαλάσσης μὲ τὰ ἐπίλοιπα Θρακικὰ γένη, τὰ ὁποῖα ἦσαν τὰ ἑξῆς: Κίκονες, Βίστωνες, Κορπύλοι, Τραυσοί, Βέσσοι, Σαππαῖοι, Ὀδρυσσοί, Ἀψίνθιοι, Παῖτοι, Καῖνοι, Ἄρτακοι, Θυνοί, Τρανίφαι, Μελανδῦται, Σκυρμίδαι, Νηφαῖοι, Κροβυζοί, Δανθηλίται, Τρηῆρες, Τριβαλλοί. Οἱ δὲ Γέται οἱ κατοικοῦντες τὴν μεταξὺ Αἴμου καὶ Δουνάβεως πεδινὴν περιοχὴν, ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν ληστρικῶν Τριβαλλῶν κατὰ τὸ 376 π.Χ. εἰς τὴν πέραν τοῦ Δουνάβεως χώραν, ὅπου συνεχωνεύθησαν μετὰ Σκυθικῶν Γενῶν καὶ ἀπετέλεσαν τοὺς μετὰ ταῦτα Δάκας. Οἱ Σκορδίσκοι ἀφ' ἑτέρου, οἱ κατοικοῦντες τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ Ὄρθογωνίου τετραπλεύρου, ἦσαν μῖγμα Θρακῶν, Ἰλλυριῶν, καὶ Γαλατῶν, διότι εἰς ἐκεῖνο τὸ σημεῖον συνητητῶντο αἱ τρεῖς αὗται ἔθνη. Ἡ Θράκη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἑλληνιστικῆς περιόδου εἶχε τελείως ἐξελληνισθῆ ἴσως διὰ τῆς προγενεστέρως ἐπιδράσεως τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν ἐπ' αὐτῆς ὅσον καὶ διὰ τῆς κατακτησεὸς τῆς ὑπὸ τῶν Μακεδόνων μετέπειτα. Βραδύτερον ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας, ἐκχριστιανισθεῖσα διὰ τῆς διαδόσεως τῆς νέας πίστεως ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου, ἱδρυτοῦ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἡρακλείας (ἀρχαίας Περίνθου), περιορίσθη εἰς τὸ τμήμα τὸ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Νέστου μέχρι τῆς Μαύρης θαλάσσης καὶ ἀπὸ Νότου ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου καὶ Προποντίδος μέχρι τοῦ Αἴμου⁽¹⁾. Ἐπὶ Αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου (668 - 685 μ.Χ.) νέα ἔθνη, οἱ Βούλγαροι τοῦ Ἀσπαρούχ, κατελθόντες, κατέλαβον τὴν σχεδὸν ἐρημωθεῖσαν ὑπὸ τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν ἄλλοτε Θρακικὴν χώραν, τὴν μεταξὺ Αἴμου καὶ Δουνάβεως, ἀποκληθεῖσαν ἔκτοτε Βουλγαρίαν. Καὶ οὕτως, ὡς Θράκη, παρέμεινε ὀριστικῶς τὸ πρὸς νότον τοῦ Αἴμου τμήμα περὶ τοῦ ὁποίου καὶ ὁμιλοῦμεν ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι⁽²⁾.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30ῃ Αὐγούστου 1956
Ο ΓΡΑΨΑΣ

1. Τὸ μεταξὺ Αἴμου καὶ Δουνάβεως τμήμα τῆς Θράκης οἱ Ρωμαῖοι ἀνόμασαν *Κάτω Μοισίαν*.

2. Βλ. «Θρακικά» τ. 30ος σ. 233.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Θράκη - Κωνσταντινούπολις.— Ἐπειδὴ ἐπὶ Θρακικοῦ ἐδάφους ἐπὶ τῆς ἀρχαίας τῶν Μεγαρέων ἀποικίας τοῦ Βυζαντίου, ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κων)νου, ἡ πόλις τῶν Πόλεων, ἡ Κωνσταντινούπολις, ἣτις ὑπῆρξεν καὶ ἡ ἔδρα τῶν Αὐτοκρατόρων, ἡ ἱστορικὴ σταδιοδρομία τῆς συνεδέθη ἀναποσπᾶστος μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Θράκης, εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ὁποίας καὶ εὗρίσκειτο καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν 11 αἰώνων, ὡς πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ ἐκείνου Κόσμου. Διότι, πᾶν γεγονός, τὸ ὁποῖον ἐλάμβανε χώραν εἰς τὴν ἔξωθεν τῶν τειχῶν τῆς πρωτεύουσας ἐκτεταμένην Θράκην, (τὸ προγεφύρωμα τοῦτο τῆς Κωνσταντινουπόλεως) ἐπέδρα καὶ ἐπὶ τῆς πρωτεύουσας ταύτης. Καὶ ἐπειδὴ, πᾶν τὸ γινόμενον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπέδρα κατὰ πρῶτιστον λόγον καὶ ἐπὶ τῆς Θράκης, διὰ τοῦτο ἐνόμισα ἑμαυτὸν ὑποχρεωμένον νὰ παραθέσω, ἐν συντόμῳ, καὶ τὰ περὶ τῆς βασιλείας ἐκάστου αὐτοκράτορος. Ὅθεν, ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἰδρυτοῦ τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Βυζαντίου 330 μ.Χ., θὰ παρελάσουν πάντες οὗτοι, μέχρι τοῦ τελευταίου μάρτυρος Κωνσταντίνου Παλαιολόγου 1453 μ.Χ. Ἐξετάζεται δέ, ἐν ὀλίγοις, ἡ πολιτεία ἐκάστου, ἀπὸ Θρακικῆς πάντοτε σκοπιᾶς καὶ ἐπηρείας τῆς, εὐεργετικῆς ἢ ἐπιβλαβοῦς, ἐπὶ τῆς Θρακικῆς χώρας.

Ο ΓΡΑΨΑΣ

Μελέτη.— Ἀναφερομένη εἰς τὰς ἐπιδρομὰς κατὰ τῆς Θράκης, ὡς χώρας τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου μέχρι τῆς ἀπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ τῇ βάσει πηγῶν καὶ βοηθημάτων.

Ἐπειδὴ ἡ εἰσβολὴ τὸ πρῶτον ἐγένετο ὑπὸ Γαλατῶν τοῦ Ἰουλιανοῦ, διὰ τοῦτο παραθέτομεν κεφάλαιον περὶ Γαλατῶν.

Γαλάται (1)—Οὕτω ἀπεκαλοῦντο τὴν ἐποχὴν ἐκείνη οἱ μεταξὺ Ἀτλαντικοῦ, Μάγρης, Ρήνου, Ἄλπεων, Μεσογείου καὶ Πυρρηναίων Εὐρώπης, κάτοικοι, ἢ Κέλται λεγόμενοι.

Ὁ Ἀρχαῖος Ἕλληνας Εὐξενος ἐκ Φωκαίας τῆς Μ. Ἀσίας, ναύκληρος, ἔκτισε ἀποικίαν Ἑλληνικὴν τῶν Φακαέων (600 π.Χ.) εἰς Λακυδῶνα, λιμένα εἰς τὰ παράλια τῆς Γαλατίας ἐν Μεσογείῳ, νυμφευθεὶς τὴν Γυπτίδα (2) θυγατέρα τοῦ Νάνου, ἀρχοντος τοῦ τόπου. Ἡ ἀποικία αὕτη, ὀνομασθεῖσα Μασσαλία, θεωρεῖται καὶ σήμερον ὡς ὁ σπουδαιότερος ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς

1. Ἀπὸ τὸ λατινικὸν «gallus» = ἀλέκτωρ. Οἱ Γαλάται διεσκέδαζον ὀργανῶντες συγγάνεις ἀλεκτορομαχίας. Περὶ Γαλατῶν βλ. καὶ «Θρακικά» τ. 306ς, σ. 182 - 187 καὶ 189 - 195.

2. Κατ' ἄλλους Ἀριστοξένην ἢ Πέτταν.

Μεσογείου. Οἱ ἀρχαῖοι Θράκες, Γαλάτας ὠνόμαζον ἓνα πολυπληθῆ λαόν, ὅστις κατῴκει πρὸς βορρᾶν τῆς χώρας των πέραν τοῦ Δουνάβεως καὶ Σαῦου. Ἄν οἱ Γαλάται οὗτοι ἦσαν ὁμαίμονες καὶ ὁμόγλωσσοι μὲ τοὺς Γαλάτας, ποὺ κατῴκουν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὴν βόρειον Ἰταλίαν (Γκάλλια Τσιζαλπίνα δηλ. ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατία) καὶ τὴν ὑπεράλπειον Γαλατίαν (Γκάλλια Τρανσαλπίνα) εἶναι ἄγνωστον⁽¹⁾. Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας, πρὸ τῆς ἐκστρατείας εἰς Ἀσίαν, διὰ τὴν προφυλάξῃ τὴν εἰς τὸ Βασίλειον τῆς Μακεδονίας ὑποταγεῖσαν Θράκην ἀπὸ εἰσβολᾶς τῶν πέραν τοῦ Δουνάβεως οἰκούντων βαρβάρων, ἐπεχείρησεν ἐκστρατεῖαν κατὰ τῶν Γετῶν.

Οἱ Γέται ὡς ἐλέχθη ἦσαν Θράκες καὶ κατῴκουν πρότερον τὴν μεταξὺ Αἴμου καὶ Δουνάβεως χώραν (σημερινὴν κυρίως Βουλγαρίαν). Ἄλλ' ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ Φιλίππου, περὶ τὸ 375 π.Χ., εἶχον οὗτοι ἐκδιωχθῆ ἔκειθεν ὑπὸ τῶν Τριβαλλῶν Θρακῶν, καὶ διαβάντες τὸν Δούναβιν κατῴκησαν ἐπὶ τῆς σημερινῆς Ρουμανίας. Ὑποτάξας τοὺς Γέτας, (Τριβαλλούς), ἐπροχώρησεν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς χώρας. Ἐκεῖ ἐδέχθη τὴν περιφημον πρεσβείαν τῶν Γαλατῶν, τῶν διατελούντων τότε εἰς νηπιώδη καὶ ἡμιαγρίαν κατάστασιν. Οὗτοι ἐρωτηθέντες σχετικὰ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐδήλωσαν, ὅτι ἀνήκουσι εἰς τὸ ἀνδρειώτατον ἔθνος τῶν Γαλατῶν, τὸ ὁποῖον κανένα ἄλλον δὲν φοβεῖται, ἀλλὰ μόνον τὸν Οὐρανόν, καὶ τοῦτο μήπως πέση καὶ τοὺς καταπλακώσῃ, ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὰ ὑψηλὰ ὄρη ὅπου διεβίω. Ἐπειδὴ δὲ ἔκτοτε ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς Ἕλληνας καὶ Θράκας καὶ ἐγνώρισαν τὰ καλὰ τοῦ Πολιτισμοῦ, ἤρχισαν ἀργότερα, ἐπὶ Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς καὶ ἐπιδρομὰς κατὰ τῆς Θράκης⁽¹⁾. Καὶ ἐν ὄσῳ μὲν ἔζη ὁ Λυσίμαχος, βασιλεὺς τῆς Θράκης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, συνεκράτει οὗτος τοὺς πέραν τοῦ Δουνάβεως βαρβάρους. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατόν του, βασιλεύοντος ἐπὶ Μακεδονίας καὶ Θράκης Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, περὶ τὸ 286 π.Χ., μοῖρα Γαλατῶν εἰσβαλοῦσα, ἐνίκησε τὸν Κεραυνόν, ἐλεηλάτησε τὴν Μακεδονίαν καὶ εἰσέβαλεν εἰς Ἑλλάδα, πρὸς ἀρπαγὴν τοῦ θησαυροῦ τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν. Οἱ εἰσβολεῖς ὅμως προσβληθέντες καθ' ὁδὸν ὑπὸ τῶν Αἰτυλῶν, Φωκέων, Φθιωτῶν, καὶ ἄλλων Ἑλλήνων κατεστράφησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ὃ δὲ ἀρχηγὸς των Βρέννος ἠτύοκτόνησεν. (Βρέννος δηλ. ἀρχων Βασιλεύς). Ἀποδεκατιζόμενοι, κατὰ τὴν φυγὴν πῶν, μόλις δέκα χιλιάδες ἐξ αὐτῶν διεσώθησαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον, παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον, στήσαντες τὰς καλύβας των παρὰ τοὺς Αἰγὸς ποταμούς, ὅπου τὸ χωρίον καὶ ὠνομάσθη ἔκτοτε Γαλατᾶς. Ἐπειδὴ ἐλήστευον οὗτοι τοὺς περὶ τὸν Ἑλλή-

1. Κατὰ τὸν Στράβωνα ἦσαν «ὁμόγλωσσοι καὶ κατ' ὁδὸν ἐξηλλαγμένοι» (XII 567).

2. Ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ: 321 - π. Χ. — 45 μ. Χ. ἀνεκνήρυσθη καὶ ἡ Θράκη Ρωμαϊκῆ ἐπαρχία.

σποντον οίκισμούς ὁ Βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος ὁ Ε΄ ἐξεδίωξεν αὐτοὺς ἐκεῖθεν. Φεύγοντες δὲ διὰ τοῦ Ἱεροῦ ὄρους τῆς Θράκης, ἀπέξενσαν ἔξωθι τοῦ Βυζαντίου, εἰς θέσιν ἣτις μέχρι σήμερον καλεῖται Γ α λ α τ ᾶ ρ ι α. Ἐκεῖθεν ἔκαμψαν τὸν μυχὸν τοῦ Κερατίου Κόλπου καὶ κατώκησαν μονίμως εἰς τὴν ἔναντι τοῦ Χρυσοῦ Κέρατος παραλίαν, ἣτις ἔκτοτε φέρει τὸ ὄνομα Γ α λ α τ ᾶ ς (1) Ἀλλὰ περὶ τὸ 275 τὸ πλεῖστον τούτων παρέλαβεν ὡς μισθοφόρους ὁ Βασιλεὺς τῆς Βιθυνίας Νικομήδης (ὁ κτίσας τὴν Νικαμήδειαν). Ἄλλ' οὗτοι, ἐν Μ. Ἀσίᾳ, παρεξετράπησαν εἰς δεινὰς λεηλασίας καθ' ὅλων τῶν Ἑλληνιστικῶν ἐκείνων κρατῶν, Βιθυνίας, Περγάμου, Πόντου καὶ Καππαδοκίας. Τότε οἱ ἡγεμόνες τούτων συνεμάχησαν κατ' αὐτῶν. Τοὺς προσέβαλον πανταχόθεν καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ συνοικισθῶσι μονίμως εἰς τὰ βόρεια τῆς Μεγάλης Φρυγίας, ὅπου ἔκτοτε, ἡ χώρα ἐκείνη ἀπεκλήθη Γαλατία (230 π.Χ.) Ἐξ αὐτῶν οἱ μὲν Τελεσβόλιοι ἐγκατεστάθησαν εἰς Πεσωνοῦντα, οἱ Τεκτοσάλιοι εἰς Τάβιον, οἱ δὲ Τέκμοι εἰς Ἄγκυραν (2). Ἐκεῖ, σὺν τῷ χρόνῳ ἐξελληνίσθησαν. Βραδύτερον, διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐξεχριστιανίσθησαν. (Ἴδὲ ἐπιστολὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πρὸς Γαλάτας). Συγχωνευθέντες δὲ μὲ τὰ ἐγγύωρα ἐξελληνισμένα στοιχεῖα, ὑπέστησαν καὶ οὗτοι βραδύτερον τὴν τύχην τοῦ ὅλου Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ὁποίου οἱ ἀπόγονοι ἐξισλαμίσθησαν καὶ ἐξετουρκίσθησαν.

Τὸ ἐπὶ τῆς Θράκης Γαλατικὸν Κράτος τῆς Τύλεως 280 - 220 π. Χ.
Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν εισβαλόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα Γαλατῶν τοῦ Βρέννου, ἄλλη πολυπληθὴς μοῖρα Γαλατῶν, ὑπὸ ἀρχηγὸν τὸν Κομοντόριον εἰσέβαλεν εἰς Θράκην, διέβη τὸν Αἴμον, ὑπέταξεν ἅπασαν τὴν χώραν καὶ ἴδρυσεν τὸ Κράτος τῆς Τύλεως, (273 π.Χ.) τὸ ὁποῖον καὶ ἐκυριάρχησεν ἐπ' αὐτῆς ἐπὶ 60 ὀλόκληρα ἔτη, μὴ ἐξαιρουμένων οὐδὲ τῶν παραλιακῶν ἑλληνικῶν πόλεων, συμπεριλαμβανομένου καὶ αὐτοῦ τοῦ Βυζαντίου ἀκόμη. Αἱ πόλεις αὗται κατέστησαν φόρου ὑποτελεῖς εἰς τοὺς Γαλάτας. Ἡ πρωτεύουσά των Τύλις εἶχε κτισθῆ εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ὀρεστιάδος (νῦν Ἀδριανουπόλεως), πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ, ἐν τῷ μέσῳ τῆς σημερινῆς νοτίου Βουλγαρίας, ἢ βορείῳ Θράκης (Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας). Κατὰ τὸ 220 ὄμως π.Χ., οἱ Θρᾶκες, ἐπαναστατήσαντες, ἐξεδίωξαν τοὺς Γαλάτας καὶ ἴδρυσαν διαφόρους ἡγεμονίας, αἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ, μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Μακεδο-

1. Κατὰ τὸν ἀείμνηστον βυζαντινολόγον Τζανῆν Παπαδόπουλον, τὸ ὄνομα ἐδόθη ἀπὸ τοὺς Φράγκους, «galatas» ποὺ σημαίνει κάτεργον. Κατ' ἄλλους ἀπὸ τὸ γενοβέζικο «galata» διὰ τῆς Καραβόσκαλης, ποὺ ἦσαν ἐκεῖ. Ἡ ἰδία ὀνομασία ἐδόθη διατηρουμένη ἀκόμη, καὶ εἰς ἄλλας ἀκτάς, ὅπως π. χ. εἰς τὴν ἔναντι τοῦ Πόρου παραλίαν.

2. Περὶ «Ἀγκύρας» βλ. «Θρακικά», τ. 30ὸς (Ἱστορία τῆς Θράκης—Ἀρχαῖοι Χρόνοι) σ. 192.

νίας εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ὑπετάγησαν καὶ αὐταὶ εἰς τούτους. Οἱ Ῥωμαῖοι, ἐν Θράκῃ, παρεχώρησαν σκιάν τινα ἐλευθερίας, ἵνα μὴ δελεασθῶσιν οἱ λαοὶ τῆς καὶ συμπράξωσι μὲ τοὺς Μακεδόνας κατὰ τῆς ἰδικῆς των κυριαρχίας.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἐν Εὐρώπῃ Ἑλληνισμοῦ μετὰ τὴν ὀριστικὴν διαίρεσιν τοῦ Κράτους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, 321 π.Χ. ὁ τοποτηρητὴς τοῦ βασιλείου Περδίκκας διένειμε τὰς ἐπαρχίας εἰς τοὺς διαφόρους στρατηγούς. Ἀλλὰ, δυστυχῶς, ἤρχισεν ἐπίνομος πάλη μετὰξὺ τῶν ἡγεμόνων τούτων, καθ' ἣν πολλοὶ τούτων ἔπασαν μαχόμενοι κατ' ἀλλήλων. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Ἰψῷ τῆς Φρυγίας μεγάλην μάχην 301 π.Χ. οἱ νικηταὶ Σέλευκος ὁ Νικάτωρ, Πτολεμαῖος, Κάσσανδρος καὶ Λυσίμαχος διένεμαν ὅλας τὰς χώρας μετὰξὺ των καὶ ἐσχημάτισαν τὰ τέσσαρα μεγάλα κράτη, λαβόντες ἕκαστος καὶ τὸν τίτλον τοῦ Βασιλέως. Καὶ ὁ μὲν Σέλευκος ὁ Νικάτωρ ἔλαβεν ὅλας σχεδὸν τὰς Ἀσιατικὰς χώρας, Συρίαν, Μεσοποταμίαν, Περσίαν καὶ Ἰνδίας. Ὁ Πτολεμαῖος ὁ Λάγου τὰς ἐν Ἀφρικῆς χώρας, ὁ Κάσσανδρος, υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου, τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἑλλάδα καὶ ὁ Λυσίμαχος τὴν Θράκην, μέχρι τοῦ Δουνάβεως. Ἀλλὰ παρατηροῦμεν, ὅτι τὰ ἐν Εὐρώπῃ ταῦτα δύο βασίλεια, Μακεδονίας καὶ Θράκης, σὺν τῷ χρόνῳ περιέπεσαν εἰς μεγάλην ἀδυναμίαν, ἀπὸ ἀπόψεως στρατιωτικῆς. Διότι, οὔτε ἡ Μακεδονία, οὔτε ἡ Θράκη ἠδυνήθησαν νὰ ἀποκρούσωσι τοὺς μετ' ὀλίγα ἔτη ἐπιθετικοὺς πολέμους τῶν πέραν τοῦ Δουνάβεως οἰκούντων Γαλατικῶν γενεῶν. Καὶ τοῦτο, ἕνεκα τῆς μεγάλης λειψανδρίας. Ἡ νεολαία, τῶν ἐν Εὐρώπῃ Ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ τῶν ἐξελληνισθέντων Θρακῶν, ἀπεδήμει πρὸς τὰς ἀπεράντους Ἀσιατικὰς καὶ Ἀφρικανικὰς χώρας, ὅπου εὗρισκε στάδιον ἐνεργείας, λαμπρόν, ἐφ' ὅσον οἱ κυβερνῶντες τὰς Ἀσιατικὰς χώρας καὶ τὰς Ἀφρικανικὰς ἠγωνίζοντο συγχρόνως νὰ ἐξελληνίσωσι τοὺς λαοὺς τῶν χωρῶν ἐκείνων. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ των εἶχον ἀνάγκην Ἑλλήνων διὰ νὰ ἐπανδρώσουν τὰς ποικίλας ὑπηρεσίας των. Καὶ ἐστρατολόγουν μὲν καὶ τὰ ἐγχώρια στοιχεῖα, ἀλλ' οἱ πυρῆνες τοῦ στρατοῦ ἔπρεπε ν' ἀποτελῶνται ἐξ Ἑλληνογλώσσων. Ἐπίσης, αἱ διοικητικαὶ ὑπηρεσίαι, αἱ οικονομικαὶ, αἱ ἐκπαιδευτικαὶ κλπ. εἶχον ἀνάγκην Ἑλληνοφώνων. Ἄλλοι πάλιν ἀπεδήμουν ἐκεῖ διὰ νὰ ἐμπορεύωνται. Διὰ τοῦτο εἶτε, ἐγγράμματοι, εἶτε ἀγράμματοι ἦσαν οὔτοι, πάντες εὗρισκον εὐκαιρίας πρὸς πλουτισμὸν καὶ ἐπιτυχῆ σταδιοδρομίαν.

Ἡ διηνεκὴς αὕτη διαρροὴ τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, ἥτις διήρκεσεν ἐπὶ τρεῖς περίπου αἰῶνας, ἠρξάωσε τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῶν ἐν Εὐρώπῃ Ἑλληνικῶν χωρῶν. Καὶ ὠφελήθησαν μὲν αἱ κατακτηθεῖσαι χῶραι τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, διότι νέαι πόλεις Ἑλληνικαί, μὲ Ἑλληνικὰς ὀνομασίας ἰδρύθησαν, ἀπὸ τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου μέχρι τῶν Ἰνδιῶν, χάρις εἰς τὰς ὁποίας ἦνθησεν ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα κατέστη ἡ ἐπίση-

μος γλώσσα ὄλων τῶν ἐθνῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τοῦτο παρεσκεύασε τὸ ἔδαφος καὶ διὰ τὴν μετέπειτα διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὰ ἔθνη ἐκεῖνα. Ἄλλ' ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τοῦ Μαλέα καὶ Ταινάρου, εἶχεν ἐλαττωθῆ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντιτάξῃ ἰκανὰς δυνάμεις κατὰ τῶν ἐξ Ἰταλίας Ρωμαίων, οἵτινες, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τελευταίου π.Χ. αἰῶνος ἤρχισαν νὰ στρέφωσι τὴν προσοχὴν καὶ νὰ κατευθύνουν τὴν σκέψιν των, πρὸς τὴν κατάκτησιν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν τούτων χωρῶν, τῶν διατελουσῶν ἐν ἀδυναμία, ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως, ὅπερ τελικῶς καὶ κατάρθωσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1ον

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (337 - 361 μ.Χ.)

Ἐπιδρομὴ Ἰουλιανοῦ μετὰ τοὺς Γαλάτας— Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου (337 μ.Χ.) τοῦ ἀνακηρύξαντος τὸ Βυζάντιον ὡς πρωτεύουσαν τῆς παγκοσμίου Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τὴν διανομὴν αὐτῆς μεταξὺ τῶν τριῶν υἱῶν του, ἦτοι Κωνσταντίου, Κώνσταντος καὶ Κωνσταντίνου, ἐβασίλευσεν ἐν Κωνπόλει, ὡς αὐτοκράτωρ τῆς Ἀνατολῆς, ὁ πρεσβύτερος τῶν τριῶν ἀδελφῶν, Κωνστάντιος (337 - 361 μ.Χ.), εἰς τὸν ὁποῖον, κατὰ τύπους, ὑπήγοντο καὶ οἱ λοιποὶ δύο, Κώνστας βασιλεύων ἐν Ρώμῃ καὶ Κωνσταντῖνος ἐν βορείῳ Ἀφρικῇ καὶ Ἰσπανίᾳ. Ὡς διοικητὴν δὲ τῆς πέραν τῶν Ἀλπεων Γαλατίας⁽¹⁾, εἶχε στείλει ὁ Κωνστάντιος τὸν ἐξάδελφόν των Ἰουλιανόν, διὰ νὰ πολεμῇ τοὺς Γερμανοὺς, οἱ ὁποῖοι συχνὰ ἔκαμνον εἰσβολὰς καὶ λεηλασίας εἰς τὴν Γαλατίαν, ἀπ' ἀνατολῶν. Ὁ Ἰουλιανός, ἔχων μεγάλην μόρφωσιν καὶ ἔνθερος ὢν θαυμαστῆς τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἀφιχθεὶς εἰς τὴν κακῶς διοικουμένην ἕως τότε Γαλατικὴν χώραν, περὶ τὸ 355 μ.Χ., ὄχι μόνον κοινωνικῶς ὠργάνωσε τοὺς κατοίκους τῆς χώρας ταύτης, ἀλλὰ, μετὰ σπανίας δραστηριότητος ἐξεγύμνασε στρατιωτικῶς καὶ τὴν νεολαίαν τῆς εἰς τρόπον ὥστε ἐντὸς πέντε ἐτῶν, ὄχι μόνον τοὺς ἐπιδραμόντας Γερμανοὺς πολλάκις νὰ νικήσῃ ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν νὰ εἰσβάλῃ καὶ πολυειδῶς νὰ ταπεινώσῃ τούτους. Ἡ ἀνθρωπιστικὴ δὲ αὐτοῦ συμπεριφορὰ, πρὸς τὸν στρατὸν καὶ τὸν λαὸν ἐν γένει, ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἀφοσιωθῇ ὁ λαὸς καὶ ὁ στρατὸς ἐκεῖνος πρὸς αὐτόν. Ὁ καχύποπτος ὅμως Κωνστάντιος πληροφορούμενος ταῦτα, ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ ἐκεῖθεν, εὐσχήμως. Διὰ τοῦτο, ἔστειλε διαταγὴν πρὸς τὸν Ἰουλιανόν νὰ παραλάβῃ οὗτος μέρος τοῦ ἐμπειροπολέμου στρατοῦ του καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἀνατολὴν διὰ νὰ πολε-

1. Μετὰ τὸν ἔθρον τούτων «Παρισίους» (Λατινιστὶ «Lutefia Parisiorum» Γαλλιστὶ δὲ «Luféce».

μήση ἐν Ἀσία τὸν Βασιλέα τῶν Περσῶν Σαπῶρ, ὅστις ἠνώχλει ἐκ τῆς Μεσοποταμίας τὰς ἀσιατικὰς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Ἰκράτους χώρας. Εἰς ἀπάντησιν ὁ Γαλατικός στρατός, διὰ καταλλήλων ἐνεργειῶν τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἀνεκλήρουξεν αὐτὸν αὐτοκράτορα. Ὁ Ἰουλιανὸς τότε, δεχθεὶς τὸ ἀξίωμα, προέτεινε συμβιβασμὸν πρὸς τὸν Κωνσταντίνον. Πλὴν ὁμως ὁ Κωνσταντίνος ἀπέρριψε περιφρονητικῶς τὰς προτάσεις του. Κατόπιν τούτου, ὁ Ἰουλιανὸς ἐξεκίνησε μὲ τοὺς Γαλάτας του, ἐλαύνων πρὸς τὴν Κων)πολιν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κωνσταντίνος δὲν ἔμεινεν ἀδρανής. Ὅτε δὲ ὁ Ἰουλιανὸς ἔφθασεν εἰς Ναῖσσόν (Νύσσαν), τῆς ἄνω Μοισίας ἐξεστράτευσε καὶ ὁ Κωνσταντίνος ἐξ Ἐδέσσης. Καθ' ὁδὸν ὁμως ἀπέθανεν ὁ τελευταῖος (Νοέμβριος 361 μ.Χ.) ὁ δὲ Ἰουλιανός, συνεχίσας τὴν πορείαν του θυμαλῶς, εἰσῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον, ἀναγνωρισθεὶς ὡς νόμιμος κληρονόμος αὐτοῦ (361). Ἡ διὰ μέσου τῆς Θράκης πορεία του ἐγένετο εἰρηρικῶς, διότι ὁ στρατὸς τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἐκ Γαλατῶν καὶ Ἀλανῶν ἀποτελούμενος, ἦτο πειθαρχικός.

Ἀλανοί. — Οἱ Ἀλανοὶ ἦσαν λαὸς Σαρματικός. Κατόικον παρὰ τὴν Κασπίαν καὶ βορείως τοῦ Καυκάσου, διεκρίνοντο ὡς ἔξοχοι ἱππεῖς καὶ τοξόται. Κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους, εἶχον κάμει πολλὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὰς χώρας τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους. Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τούτων ὑπῆρέτουσαν ὡς μισθοφόροι. Διὰ τοῦτο, βλέπομεν ὅτι ὁ Ἰουλιανός, μὲ τοὺς Γαλάτας, ἔφερε μαζί του καὶ Ἀλανοὺς. Οἱ δὲ Βυζαντινοὶ συχνὰ τοὺς μετεχειρίζοντο ὡς μισθοφόρους κατὰ διαφόρων ἐχθρῶν. Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, τοὺς ἀνευρίσκομεν ἐν Βασσαραβία. Ἀπόγονοι τούτων θεωροῦνται οἱ σημερινοὶ Οὐσσέται. Τοὺς ἐχθροὺς των συνελάμβανον διὰ βρόχων ἐκ σχοινίων, τοὺς ὁποίους μὲ ἐπιτηδεϊότητα ἐξεσφενδόνιζον ἀπὸ τοὺς ἵππους των,⁽¹⁾ καθ' ὃν χρόνον κατεδίωκον αὐτούς. Ὡς ὄπλον μετεχειρίζοντο τὸ ἴδιον καὶ οἱ Βούλγαροι τοῦ Ἀσπαρούχ. Ὁ Κων)νος ὁ Πορφυρογέννητος, αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (913 - 959), τοὺς ἐμισθοδοτεῖ, διὰ νὰ ἐμποδίζωσι τοὺς πλησίον των ἐγκατεστημένους Χαζάρους ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνοχλῶσι τὴν Βυζαντινὴν τότε Χερσόνησον τῆς Κριμαίας. Κατὰ τὸ ὀλίγον δὲ διάστημα πού εἶχε παραμείνει ἐν Κων)πόλει, ὁ κατὰ τὰ ἄλλα ἀξιόλογος οὗτος ἀνὴρ, διέπραξε μέγα λάθος. Θελήσας ν' ἀνορθώσῃ τὴν ἀρχαίαν μὲν, ἀλλ' ἐν μεγίστῃ τότε παρακμῇ εὐρισκομένην Ἑλληνικὴν πολυθεΐαν, εἰς βάρος τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅστις ἦτο ἤδη ἐξηπλωμένος, εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων. Καὶ ἴσως, τὸ τοιοῦτον τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐγχείρημα θὰ παρήγε μεγάλην ἀναταραχὴν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἰδίαις χώρας, ἂν ἐν τῷ μεταξύ, ἔξωτερικὰ γεγονότα δὲν προεκάλουσαν τὸν θάνατόν του πρωϊμότετα ὡς ἐκ θείας προνοίας. Εἰς

1. Ἀκριβῶς ὅπως καὶ οἱ σημερινοὶ «κάου - μπότς» συλλαμβάνουν τοὺς ἵππους μὲ τὸ «λάσσο».

τὸ ἐνεργητικὸν τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἀντιθέτως, δύναται νὰ προστεθῇ τὸ γεγονόςς ὅτι, πρὸς ἐξασφάλισίν της, ἤγειρεν οὗτος ἐν Θράκῃ ἀξιόλογα ὀχυρώματα.

Βασιλεία Ἰουλιανοῦ (361 - 363).—Ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου ἢ (Ἀποστάτου).

Ὁ Σαπῶρ, βασιλεὺς τῶν νέων Περσῶν Σασσανιδῶν (οἵτινες καταλύσαντες τὸ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν κράτος τῶν Πάρθων, καὶ ἀποθάντες κύριοι τῶν τυχεῶν των, ἔθετον κατὰ νοῦν νὰ ἐπανιδρύσωσι τὴν ἀρχαίαν Περσικὴν Μοναρχίαν ἐπὶ τῶν χωρῶν τῆς Ἀσιατικῆς Ἠπείρου), ἐπεχειρεῖ συχνὰς ἐπιδρομὰς κατὰ τῆς Μεσοποταμίας καὶ Συρίας, ἀνηκούσας τότε εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν Κράτος. Ὁ Ἰουλιανός, λοιπόν, μόλις ἠδραιώθη ἐν Κων)πόλει καὶ ἐξέδωκε διάφορα διατάγματα πρὸς παλινῶρθωσιν τῆς εἰδωλολατρίας, ἐξεστράτευσεν κατὰ τοῦ Σαπῶρ τὸ 362. Καὶ ἀφοῦ ἐπορεύθη εἰς Ἀντιόχειαν, εἰσῆλασεν εἰς Μεσοποταμίαν. Ἄλλ' οὐδαμοῦ συνήντα τὸν ἐχθρὸν, ὅστις ὑπεχώρει πρὸς Ἀνατολάς, διὰ νὰ παρασύρῃ τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὰ ἐσωτερικά, μακρὰν τῶν βάσεών των. Ὁ Ἰουλιανός, ἐννοήσας τὸν δόλιον σκοπὸν τοῦ ἐχθροῦ, μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις εἰς τὰς ἐκεῖθεν τοῦ Εὐφράτου ἐκτάσεις, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ. Ἄλλὰ, κατὰ τὴν ὀπισθοχώρησίν του, διηνεκῶς προσεβάλλετο ὑπὸ τῶν Περσῶν, οἵτινες ἔστηνον συχνάκις ἐνέδρας εἰς αὐτόν. Εἰς μίαν δὲ σύγκρουσίν του πρὸς ἐχθρικά ἀποσπάσματα, ἐπληρώθη θανασίμως συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου ἀπέθανεν τὴν 26ην Ἰουνίου τοῦ ἔτους 363 μ.Χ., ἐν Μεσοποταμίᾳ. Κατόπιν τούτου, ὁ στρατός, ἀνεκήρυξεν αὐτοκράτορα τὸν στρατηγὸν Ἰοβιανόν, (363 - 364) ὅστις ἄνευ ἀπέθανε καὶ αὐτὸς κατὰ τὴν ἐπιπλοήν, προτοῦ φθάσῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν Ὁ Ἰοβιανὸς ἀνῆρσε τὰ διατάγματα τοῦ Ἰουλιανοῦ περὶ ἐπαναφορᾶς τῆς ἀρχαίας θρησκείας οὕτω δὲ ἐξέλιπε πᾶσα ροπή, πρὸς ἀναβίωσιν, αὐτῆς. Μέτρα κατὰ τῆς πολυθείας ἀπέφυγε νὰ λάβῃ διότι ἦτο ἀνεξιθρησκός. Ὡστόσο, ἀπηγόρευεν τὴν μαγγανείαν καὶ τὴν γοητείαν, τὰς ὁποίας μετήρχοντο οἱ ἔθνικοί. Ἐκ τῶν Γαλατῶν, ὅσοι διεσώθησαν, παρέμειναν ἐν τῷ Κράτει ὡς καὶ ἐν Κων)πόλει, τινὲς τῶν ὁποίων μάλιστα σὺν τῷ χρόνῳ, εἶχον ἀνέλθει καὶ εἰς ὑπατα ἀξιώματα.

Ὡς τοιοῦτος ἀναφέρεται ὁ Ρουφῖνος Γαλάτης, ὅστις, μετὰ τὸν θάνατον Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου (395) διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου, υἱοῦ τοῦ Θεοδοσίου, πρῶτος Σύμβουλος καὶ ἀνέλαβε τὴν διαχείρισιν ἀπάσης τῆς Βασιλικῆς ἐξουσίας. Ἄλλ' ἀπέβη ἐπιβλαβής. Διότι ἔθετο κατὰ νοῦν νὰ νυμφεύσῃ τὸν ἀνίκανον Ἀρκαδίον μὲν τὴν κόρην του, ἵνα καταστήσῃ αὐτὸν τυφλὸν ὄργανον τῶν θελήσεών του. Ἄλλ' ἕτερος αὐλικός, ὁ πονηρὸς εὐνοῦχος Εὐτρόπιος, ἐπωφεληθεὶς ἐκ τινος ἀπουσίας τοῦ Ρουφίνου ἐκ Κων)πόλεως, ἔπεισε τὸν Ἀρκαδίον νὰ νυμφεῦθῃ ἄλλην ὄραιοτάτην νέαν, τὴν Εὐδοξίαν (θυγατέρα Γαλάτου ἐπίσης ἀξιωματοῦχου). Ὁ Ρουφῖνος τότε χολωθείς, ὑπεκίνησεν εἰσβολὴν τῶν Οὐννων εἰς Μ. Ἀσίαν μὲ θλιβερὰ ἀποτελέσματα.

Ἄτερος, ὑπῆρξεν ὁ Ἄσπαρ, καταγόμενος αὐτὸς ἐξ Ἀλανῶν, οἵτινες εἶχον κατέλθει ὁμοῦ μὲ τοὺς Γαλάτας τοῦ Ἰουλιανοῦ. Περὶ τῆς ἐπιβλαβοῦς ἐπιδρομῆς καὶ τούτου θὰ ὁμιλήσωμεν ὅταν ἔλθωμεν εἰς τὰς Ἐπιδρομὰς τῶν Γότθων.

Συμπέρασμα.— Οἱ διάφοροι αὐτοὶ βάρβαροι, οἱ ἀναλαβόντες, κατὰ χρονικὰ διαστήματα, ὑψηλὰ ἀξιώματα, ἐν τε τῇ στρατιωτικῇ, πολιτικῇ καὶ οἰκονομικῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους καὶ ἀποβλέψαντες εἰς ἀτομικά των μόνον ὕλικά συμφέροντα ἢ εἰς ἐκπλήρωσιν φιλοδοξιῶν των, ἐγένοντο πολλαχῶς καὶ πολυτρόπως λίαν ἐπιζήμιοι εἰς τὸν Ὄργανισμὸν τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ Κράτους τοῦ Βυζαντίου. Διότι, ὄχι μόνον ἀπέβαινον προδόται, ἀλλὰ καὶ διέφθειρον τὰ ἥθη τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ λαῶν καὶ δὴ τῆς Βυζαντινῆς Αὐλῆς, εἰσάγοντες ὄλας τὰς βαρβάρους συνηθείας των. Αἱ συχναὶ τυφλώσεις, αἱ ρινοτομήσεις, αἱ μετὰ βασανιστηρίων θανατώσεις καὶ ἄλλαι ἀκρωτηριάσεις, τὰς ὁποίας βλέπομεν συχνὰ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, ἦσαν συνήθειαι, εἰσαχθεῖσαι ὑπὸ τῶν βαρβάρων, αὐτῶν τῶν λαβόντων ἀξιώματα ἐν τῇ Βυζαντινῇ Αὐλῇ, κατὰ τοὺς πέντε πρώτους αἰῶνας, μετὰ τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον. Καὶ ἡ Βυζαντινὴ Αὐλή, ἀντὶ νὰ ἐμπνέη αὐτὴ εἰς τούτους τὸ ἐκπολιτιστικὸν καὶ ἀνθρωπιστικὸν πνεῦμα τοῦ Ἑλληνοχριστιανισμοῦ, τοῦναντίον, ὑφίστατο ἡ ἰδίᾳ τὴν ὀλεθρίαν αὐτῶν ἐπιρροήν. Αὐτὰ ἐν ὀλίγοις ὑπῆρξαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς εἰσόδου τῶν Γαλατῶν τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐν Θράκῃ ἂν καὶ ἡ πορεία των διὰ μέσου τῆς χώρας ταύτης ἐγένετο εἰρηνικῶς, ἄνευ καταστροφῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2ο

ΓΟΤΘΟΙ

Κατὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἡ Δύσις μὲ τὴν Ἀνατολὴν ἦσαν ἡνωμέναι ὡς μία μεγάλη παγκόσμιος Αὐτοκρατορία Ρωμαϊκῆ, ἦτοι ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, Μονοκράτορος, μέχρι τῆς ἀναρρήσεως εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀνατολῆς τοῦ Ἀρκαδίου, υἱοῦ τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 326 - 398, ὅτε ἡ παγκόσμιος Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία ἐχωρίσθη ἐντελῶς εἰς Ἀνατολικὴν μὲ Αὐτοκράτορα τὸν Ἀρκαδίον καὶ μὲ ἔδρα τὴν Κων)πολιν καὶ Δυσικὴν μὲ ἔδραν τὴν Ρώμην καὶ αὐτοκράτορα τὸν νεώτερον υἱὸν Θεοδοσίου, τὸν Ὀνώριον, οἱ Γότθοι φαίνονται οἰκοῦντες ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως ἀπάσας τὰς πρὸς Ἀνατολὰς στεπνώδεις χώρας μέχρι τοῦ Τανάϊδος. Καὶ διηροῦντο εἰς δύο, ἦτοι εἰς Βησιγότθους (δυτικὸι Γότθοι) (1) καὶ Ὀστρογότθους (Ἀνατολικὸι Γότθοι) (2). Ἦσαν Γερμανικοὶ Λαοί, οἵτινες εἰς προγενεστέρους

1. Ἀρχηγοὶ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Βάλτων.

2. Ἀρχηγοὶ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀμάλων.

χρόνους είχαν κατέλθει από τὰς βορειότερας Σκανδιναυικὰς χώρας, ὑποτάξαντες καθ' ὁδὸν τοὺς Σαρματικούς, Σλαβικούς καὶ ἄλλους λαοὺς Βανδάλους, Ἀλανοὺς, Γεπίδας, Ἐρούλους, Βένδους. Οἱ λαοὶ οὗτοι, Βάνδαλοι Ἀλανοί, Γεπίδαι, Ἐρούλοι καὶ Βένδοι, κατὰ τὸν δεῦτερον καὶ τρίτον αἰῶνα μετὰ Χριστόν, ὑποταγέντες ὑπὸ τῶν Μαρκομάνων, εἶχον ἀποτελέσει τὴν λεγομένην Μεγάλην Μαρκομανικὴν συμμαχίαν. Οἱ Μαρκομᾶνοι οὗτοι θεωροῦνται ὡς οἱ πρόγονοι τῶν σημερινῶν Βαυαρῶν. Ἀλλά, κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα μ.Χ., δὲν ἀναφαίνονται. Ὡς εἰκάζεται, ἐξεδιώχθησαν οὗτοι ὑπὸ τῶν Γότθων, οἵτινες καὶ ἐκυριάρχησαν ἐπὶ τῶν προαναφερθέντων λαῶν.

Γεπίδαι ἢ Γήπαιδες.— Οὗτοι ἦσαν λαὸς Γερμανικός, συγγενεῖς τῶν Γότθων. Μετέσχον εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ Ἀτίλλα καὶ κατέλαβον τὴν Δακίαν. Μέρος αὐτῶν ἠκολούθησε τὸν Θεοδώριχον εἰς Ἱταλίαν, οἱ Βυζαντινοὶ ἀντέταξαν κατὰ τῶν Γεπιδῶν τοὺς Λογγοβάρδους, οἵτινες τοὺς ὑπέταξαν καὶ ἔκτοτε ἐξηφανίσθησαν. Ἐγκατεστάθησαν λοιπόν, ἄλλοι μὲν Γότθοι, μεταξὺ Δουνάβεως καὶ Βορυσθένους (Δνεῖπερ) Δυτικοὶ Γότθοι (Βησιγότθοι), οἱ δὲ ἄλλοι ἀπὸ Βορυσθένους μέχρι Ταναΐδος, Ἀνατολικοὶ Γότθοι (Ὀστρογότθοι).

Ἡ ἀρχὴ τῆς Μεγάλης τῶν Ἐθνῶν μεταναστεύσεως.

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν τὰ αἷτια τῆς ἀρξαμένης κινήσεως τῶν Γερμανικῶν τούτων λαῶν Βησιγότθων καὶ Ὀστρογότθων καὶ τῶν ἄλλων καὶ τὰς ἐπιδρομὰς των εἰς τε τὴν Ἀνατολικὴν Αὐτοκρατορίαν τοῦ Βυζαντίου καὶ εἰς τὴν Δυτικὴν, τῆς ὁποίας ἐπὶνεγκον τὴν κατάλυσιν κατὰ τὸ 476 μ.Χ. ὑπὸ τοῦ Ὀδοάκρου, Ἀρχηγοῦ τῶν Ἐρούλων εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναδράμωμεν εἰς ἀποτέλους χρόνους καὶ νὰ ρίψωμεν ἕν βλέμμα ἐπὶ τῆς ἀγνώστου ἀκόμη τότε Σιθηρίας, Μαντζουρίας καὶ Κίνας. Διότι ἐκεῖθεν ἐδόθη ἡ πρώτη ὥθησις πρὸς δυσμὰς, ἣτις ἔθεσεν εἰς κίνησιν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, πάντας τοὺς ἕν τε τῇ Ἀσίᾳ καὶ τῇ Εὐρώπῃ οἰκοῦντας λαοὺς. Διὰ τοῦτο, θὰ ἴδωμεν ὄραμαθὸν δλόκληρον Ἐθνῶν ποικίλων, εὐρωπαϊκῶν τε καὶ Ἀσιατικῶν, ἐπὶ μίαν περίπου χιλιετηρίδα, κατὰ κύματα ἐπερχομένων, πρὸς τε τὰς Βυζαντινὰς χώρας καὶ συνεπῶς πρὸς τὴν Θράκην, ὡς καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς τῆς Δύσεως χώρας. Ἡ πρώτη εἰσβολὴ εἰς τὴν Θράκην, ἕνεκα τῆς αἰτίας πού ἀνεφέραμεν, ἤρχισεν μὲ τοὺς Βησιγότθους ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Οὐάλεντος (365-378 μ.Χ.) Ἐπὶ μίαν χιλιετηρίδα, τὸ δυστυχεῖς Ἑλληνοχριστιανικὸν Κράτος, ἀπεξεδύετο εἰς ἀγῶνας κατὰ τῶν ποικιλιωμένων ὡς θὰ ἴδωμεν βαρβάρων, μέχρις οὗτου, ἡ τελευταία ἐξ Ἀσίας ἐπιδρομὴ τῶν Ὀγούζων Τουρκομάνων, ἔθθηκε τέρμα εἰς τὸ κατεξαντληθὲν Κράτος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, 1453.

Τὸ μέγα Σινικὸν τεῖχος.— Ὁ ἀρχαιότατος λαὸς τῶν Σινῶν ἢ Κινέζων, κατὰ τὴν δευτέραν π.Χ. χιλιετηρίδα, ἔπασχε συχνὰ ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς

τῶν Βορειότερων Λαῶν, Μογγόλων, Μαντσούρων, Τατάρων καὶ ἄλλων. Ὁ εἰρηνικὸς καὶ ἀπόλεμος Λαὸς τῶν Κινέζων τότε, διὰ νὰ προφυλάξῃ τὴν χώραν του καὶ νὰ ἐπιδίδῃται ἥσυχος εἰς τὰ εἰρηνικά του ἔργα, ἔκτισε τὸ μέγα Σινικὸν λεγόμενον τεῖχος τὸ ὁποῖον περιέλαβε πᾶσαν τὴν βορειαν πλευρὰν τῆς τότε Κίνας, κατὰ τὸ 1.200 π.Χ. Ἄλλ' οἱ βορειότεροι ἐκεῖνοι ληστροικοὶ λαοὶ τῆς Μογγολίας, Μαντσουρίας καὶ Σιθηρίας, ὑπερέβαινον κατὰ χρονικὰ διαστήματα τὸ τεῖχος καὶ ἐπεδίδοντο εἰς λεηλασίας καὶ ἀρπαγὰς ἐν τῇ εἰρηνικῇ Κίνα. Οἱ Κινέζοι τότε, βλέποντες ταῦτα, ὠπλίσθησαν, διέβησαν τὸ τεῖχος των καὶ ἠνάγκασαν ἄλλους μὲν ἐξ αὐτῶν νὰ ἀπέλθουν ἐκεῖθεν πρὸς βορρᾶν καὶ δυσμᾶς τοὺς δὲ ἐναπομείναντας νὰ ὑποτάξωσι. Οὕτω βλέπομεν κατὰ τὸν πρῶτον μ.Χ. αἰῶνα τὸν Λαὸν τῶν Χιέν Γιουῦν (Οὔννων, Θούνων ἢ Χούνων) νὰ ἐγκαταλείπῃ τὰς ἐστίας του καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Τανζοῦ νὰ διασχίξῃ τὴν Σιθηρίαν μὲ ἵππους καὶ ἀμάξας κατευθυνόμενος πρὸς δυσμᾶς, ὑποτάσσωσιν καὶ λεηλατῶν τὰς χώρας ἐκ τῶν ὁποίων διήρχετο. Ἐγκατεστάθη δὲ ὁ λαὸς αὐτός, κατὰ τὸν Β' μ.Χ. αἰῶνα, παρὰ τὸν Βόλγαν ποταμὸν καὶ ἐσχημάτισε κράτος μεταξὺ Κασπίας, Μαύρης θαλάσσης καὶ Οὐραλίων ὄρεων. Ἄλλὰ, κατὰ τὸν Δ' μ.Χ. αἰῶνα, ὄθουμένος ἀπὸ ἄλλους Ἀσιάτας, τοὺς Κιδαρίτας, Ἀβάρους καὶ ἄλλους Οὔννικους λαοὺς, οἱ ὁποῖοι ἠκολούθησαν τὰ ἴχνη τῶν προηγηθέντων κατὰ τῆς Εὐρώπης, ἐγκατέλειπε τὴν κατακτηθεῖσαν χώραν καὶ προχώρησε δυτικώτερον. Κατέστρεψε τοὺς Ἀλανοὺς καὶ ἔφθασε εἰς τὸν Τάναϊν ποταμὸν. Τοῦτον διαβάντες, οἱ Οὔννοι ἐπέπεσαν κατὰ τῶν Ὀστρογόθων, οἵτινες ἐτράπησαν πρὸς δυσμᾶς καὶ νότον. Οἱ πρὸς νότον καὶ δυσμᾶς ἐπελαύνοντες Ὀστρογόθοι ἐξώθησαν τοὺς Βησιγόθους, ἐπὶ τῆς Βασιλείας τοῦ Οὐάλεντος ἐν Κων)πόλει (364 - 378 μ.Χ.) Οἱ Βησιγόθου(1), τρομοκρατηθέντες, ἐπλησίασαν πρὸς τὸν κάτω Δούναβιν, 376, ζητοῦντες ἀπὸ τὰς Βυζαντινὰς φρουρὰς νὰ τοὺς ἐπιτραπῇ νὰ διαβῶσι τὸν Δούναβιν καὶ νὰ γίνουσι δεκτοὶ εἰς τὰ ἐδάφη τοῦ Βυζαντίου ὡς σύμμαχοι (ἐνσπονδοὶ, φοιδεράτοι) (2). Ὁ αὐτοκράτωρ Οὐάλης, λαβὼν γνῶσιν τῶν διατρεχόντων καὶ ἀναλογιζόμενος ὅτι, οὕτως ἢ ἄλλως, οὗτοι θὰ διέβαινον ἔκρινε συμφερότερον νὰ δεχθῇ αὐτοὺς ἐν τῷ Κράτει φιλικῶς, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ παραδώσωσι τὰ ὄπλα των εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ σταλεῖσαν ἐπιτροπὴν καὶ νὰ μὴ παρεκτραπῶσιν, εἰς ἀρπαγὰς, ἀλλὰ νὰ προμηθεύωνται τὰ τρόφίμα τῶν ἐπὶ πληρωμῇ ὄπερ καὶ ἐγένετο δεκτὸν ὑπ' αὐτῶν.

Τὰ μετὰ τὴν διάβασιν τῶν Γόθων ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Αὐτοκρατορίαν.

Κατὰ τὴν ἐπίβλησιν τῶν ὑπὸ τῆς Βυζαντινῆς Κυβερνήσεως σταλέντων ἀντι-

1. (200.000) ψυχὰι περίου.

2, Φοιδεράτοι: Στρατὸς ἀτάκτων ἀποτελούμενος συνήθως ἐκ βαρβάρων.

προσώπων ἀπεδείχθη ἡ διαφθορὰ τῶν Ῥωμαίων τούτων. Διότι οὗτοι δωροδοκούμενοι, ὄχι μόνον ἐπέτρεψαν τὴν διάβασιν τῶν Γότθων μὲ τὰ ὄπλα των, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ὠραίας ξανθὰς θυγατέρας αὐτῶν ἐσφετερίζοντο. Ἀφοῦ δὲ διέβησαν οἱ Βισιγόθοι, μετ' οὐ πολὺ, προσῆλθεν καὶ ἓν μέρος τῶν Ὀστρογότθων, οἵτινες, παρὰ τὰς ἀρχικὰς ἀντιρρήσεις τῶν Βυζαντινῶν, ἐπωφελήθentes τῆς ἐξαντλήσεως τῶν συνόρων λόγῳ μετατοπίσεως τῶν Βισιγόθων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐπικρατείας, ἐπίσης διέβησαν. Καὶ συνωκίσθησαν οἱ μὲν Βησιγόθοι εἰς τὴν Ἄνω Μοισίαν⁽¹⁾, οἱ δὲ Ὀστρογόθοι εἰς τὴν Κάτω Μοισίαν⁽²⁾. Καὶ ἐπὶ τινα καιρὸν παρέμειναν ἥσυχοι καὶ ἠγόραζον τὰ ἀναγκαζοῦντα εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ κατοίκους τῶν μερῶν ἐκείνων. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ μεγάλη ζήτησις ἐπέφερε τὴν ὑψώσιν τῆς τιμῆς τῶν τροφίμων καὶ τῶν ἄλλων χρειωδῶν, δὲν ἐβράδυναν οἱ νέοι οὗτοι κάτοικοι νὰ ἐξαντληθῶσι οἰκονομικῶς. Καὶ τότε ἀφηνίασαν. Ἐσχημάτιζον μικρὰς ὁμάδας, ἐπετίθεντο κατὰ τῶν χωρίων καὶ ἐλεηλάτου. Ἐνῶ συνέβαινον ταῦτα, ὁ αὐτοκράτωρ εὐρίσκετο ἀκόμη ἐν Ἀσίᾳ, πολεμῶν πρὸς τοῦ Πέρσας. Πληροφορηθεὶς οὗτος τὰ γεγονότα, ἐκλείσεν ἀμέσως εἰρήνην πρὸς τοὺς Πέρσας καὶ ἔσπευσεν εἰς Κων)πολιν. Εἶδεν ὅτι ἡ κατάστασις ἦτο σοβαρά. Ἔστειλε κατ' αὐτῶν ἀποσπάσματα τινα στρατοῦ, ἀλλὰ ταῦτα ἠτιῶντο καὶ ἔντρομα ἐτρέποντο εἰς φυγὴν⁽³⁾. Τότε ἀπεφάσισεν ὁ Οὐάλης νὰ ἐκστρατεύσῃ ὁ ἴδιος μὲ ἰκανὴν δύναμιν κατὰ τῶν ἀφηνιασάντων τοῦτων βαρβάρων, οἵτινες ἐν τῷ μεταξύ συνενωθέντες εἰσέβαλον εἰς τὴν Θράκην, θύοντες καὶ ἀπολύοντες. Ἄλλ' εἰς μεγάλην μάχην ἔξωθεν τῆς Ἀδριανουπόλεως (378) ἠττήθη καὶ μὲ ὀλίγας τινὰς δυνάμεις διασωθείσας κατέφυγεν εἰς τι χωρίον. Τοῦτο ἐκυκλώθη ὑπὸ τῶν Γότθων, ἐπυρπολήθη καὶ ἐκάη ὁ Οὐάλης μὲ τοὺς σὺν αὐτῷ καὶ τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου. Οἱ δὲ Γότθοι τῶν ὑποίων αἱ σφοδραὶ ἐπιθέσεις κατὰ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀπεκρούσθησαν διασπαρέντες ἀνά τὴν Θράκην, ἐπλήρωσαν ταύτην σφαγῶν, λεηλασιῶν καὶ ἐμπρησῶν, ὀδεύοντες πρὸς τὴν Κων)πολιν. Ἡ ἔκτασις τῆς προκληθείσης ἐρημώσεως ἦτο τοιαύτη, ὥστε πατήρ τις τῆς Ἐκκλησίας, Γρηγόριος ὁ Νύσσης, νὰ λέγῃ σχετικῶς ὅτι εἰς τινὰς περιοχὰς «δὲν ἔμεινε εἰ μὴ μόνον ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ». Κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν ταύτην τῶν Βησιγόθων εἰς τὴν Θράκην ἐβοήθησαν αὐτοὺς οἱ δοῦλοι τῆς Θράκης, οἱ ὅποιοι τοὺς ἐθεώρησαν ἐλευθερωτάς των. Οἱ μεταλλωρύχοι καὶ ἄλλοι δοῦλοι τῆς ὑπαίθρου ἐγένοντο ὀδηγοὶ των ὑποδεικνύοντες τοὺς τόπους, ὅπου ἦσαν κρυμμένα τὰ τρόφιμα καὶ ὀδηγοῦντες αὐτοὺς εἰς τὰ καταστήματα τῶν πλουσίων. Ταῦτα συνέβησαν διότι παρ' ὄλον τὸν ἐκχριστιανισμὸν τῆς Θρά-

1. Σήμερον ἡν Σερβίαν.

2. Σήμερον κυρίως Βουλγαρίαν.

3. Παρὰ τὴν Μαρκιανούπολιν.

κης, ἐξηκολούθει νὰ υπάρχῃ ἀκόμη ὁ θεσμὸς τῆς δουλείας λείψανον τῆς εἰδωλολατρικῆς Ρωμαιοκρατίας καὶ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ Ἑλληνιστικῆς περιόδου. Διότι δὲν ἐπεκράτει εἰσέτι τὸ πνεῦμα τοῦ ἀληθοῦς Χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ μόνον οἱ τύποι. Ἔσωσε δὲ τότε τὴν Κων)πολιν ἢ ἄμυνα τῶν κατοίκων τῆς μετὰ τῆς ἐκ Σαρακηνῶν φρουρᾶς ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς χήρας τοῦ Οὐάλεντος Δομινίκης.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 3 ο ν

ΤΠΟΤΑΓΗ ΤΩΝ ΓΟΤΘΩΝ ΤΠΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ

Ἐκλιπόντος τοῦ Οὐάλεντος, ὁ Αὔγουστος τῆς Δύσεως Γρατιανὸς ἀνέθηκε τὴν εἰρήνευσιν καὶ διακυβέρνησιν τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους εἰς τὸν ἐξ Ἰσπανίας στρατηγὸν Θεοδόσιον, ὅστις ἐβασίλευσε ἀπὸ τοῦ 379 - 395. Ὁ Θεοδόσιος, ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν ἐν Κων)πόλει, ἐπεδόθη ἀνευδότως εἰς τὴν ἐγκύμνασιν στρατοῦ. Καὶ διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν καταπεπτωκὸς φρόνημα τῶν ἐμφόβων στρατιωτῶν ἕνεκα τῶν προηγηθεισῶν ἀποτυχιῶν, ἀπέφυγε νὰ κατέλθῃ εἰς ἀποφασιστικὴν μάχην πρὸς τοὺς ἀγερώχους ἐχθρούς. Ἀλλὰ, περὼριζετο εἰς μικροσυμπλοκὰς καὶ προσεπάθει μᾶλλον διὰ πολιτικῶν μέσων νὰ εἰρηνεύσῃ αὐτούς. Ἐπαφελῆθεις ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Γότθων Φριτιγέρνου καὶ τῶν ἀναφνευσῶν ἕνεκα τούτου διχονοιῶν μεταξὺ διαφόρων ἀξιοματικῶν των, ἄλλους μὲν, διὰ πλουσίων δώρων εἴλκυσε πρὸς ἑαυτὸν, ἄλλους δὲ ὑπεκίνει κατὰ τῶν ἀντιθέτων. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ συμμαχοῦντες μετὰ τῶν Γότθων Ἀλανοὶ καὶ Οὐννοὶ ἐγκατέλιπον τὴν συμμαχίαν καὶ διετέθησαν ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς Γότθους, προσεχώρησαν βαθμηδὸν ὅλοι σχεδὸν οἱ ὀμαδάρχαι τῶν Γότθων, μισθωθέντες ὑπὸ τῆς Βυζαντινῆς Κυβερνήσεως μὲ ἱκανοποιητικὸς μισθούς, ὥστε νὰ μένωσι περισσότερο εὐχαριστημένοι ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Κράτους ἢ πρότερον. Ἐντὸς τριῶν ἐτῶν, 379 - 382, ἀπεσοβήθη ὁ ὑπὸ πᾶν Γότθων ἐπικρεμασθεὶς κίνδυνος, ἂν καὶ ἡ Θράκη εἶχεν ὑποστῆ φρικτὰς καταστροφάς. Τὸν δὲ ἐπίλοιπον λαὸν τῶν Γότθων συνώκησεν, ἐν Μοισίᾳ καὶ Θράκῃ μὲν τοὺς Βησιγότθους, ἐν Λυδίᾳ δὲ καὶ Φρυγίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας τοὺς Ὀστρογότθους. Παρεχώρησε δὲ πρὸς αὐτοὺς γαίαις καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν, ὑποχρεωθέντες νὰ παρέχωσι εἰς τὸ Κράτος 40 χιλ. στρατοῦ, ἐν καιρῷ πολέμου, μὲ ἰδικούς των ἀρχοντας, χωρὶς νὰ ἀναμιγνύωνται μὲ τὰ ἄλλα στρατεύματα τοῦ Βυζαντίου. Προσέτι, παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς καὶ προνόμια τινα ἡμιαυτονομίας. Διὰ νὰ διαθέσῃ δὲ εὐνοϊκώτερον τοὺς Βησιγότθους πρὸς τὸν πληθυσμὸν τοῦ Κράτους καὶ πρὸς τὴν ἐξουσίαν, παρεχώρησεν εἰς τινὰς ἀρχηγούς ἀνώτατα ἀξιώματα ἐν τῇ Βυζαντινῇ Αὐλῇ ἐν τῷ στρατῷ καὶ τῇ διοικήσει τῶν χωρῶν. Καὶ οὕτως ἐφάνη, ὅτι ἀπεσοβήθη διὰ τὸ Κράτος ὁ ἐκ τῶν Γότθων κίνδυνος. Ἀλλ' ἢ ἀποσόθησι αὕτη διήρησεν ἐν ὅσῳ ἔζησεν ὁ Θεοδόσιος (395), ὡς θὰ ἴδωμεν

κατωτέρω. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐπεσκέφθη, τὴν Κων)πολιν ὁ Ἀθανάριχος⁽¹⁾, ἀρχηγὸς τῶν πέραν τοῦ Δουνάβεως ἀπομεινάντων Γότθων. Οὗτος, ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ κάλλους τῆς πρωτευούσης τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας, ἔμεινεν ἔκθαμβος ἐν δὲ τῇ ἐκστάσει του εἶπεν: «Βλέπω τὴν λαμπρότητα τῆς πόλεως ταύτης, τῆς ὁποίας ἤκουον, χωρὶς νὰ πιστεύω, νὰ ἐξυμνοῦν τὸ θαυμάσιον θέαμα. Ἀναμφιβόλως ὁ Αὐτοκράτωρ εἶναι εἰς γήϊνος Θεός. Καὶ ὅστις ἐγείρει τὴν χεῖρα ἐναντίον του, γίνεται ἄξιος τῆς ἰδίας ἀπωλείας ἑαυτοῦ».

Θεοδόσιος ὁ Μονοκράτωρ.— Καὶ τὸ 388, ὁ Θεοδόσιος ἠναγκάσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν Δύσιν, ἄγων μέγα μέρος τοῦ ἐν Ἀνατολῇ στρατοῦ του, συγκεκμημένου ἐκ Γότθων καὶ ἄλλων. Διότι ὁ Γρατιανὸς εἶχε φονευθῆ ὑπὸ τοῦ Μαξιμίμου τοῦ σφετερισθέντος τὸν θρόνον τῆς Ρώμης. Τοῦτον ἀφοῦ ἐνίκησε καὶ καθήρεσε, δὲν διώρισε ἄλλον. Ἐπειδὴ, τὸ 394, Εὐγένιός τις ἐν Γαλατείᾳ ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν ἄρχοντα τῆς Δύσεως, ὁ Θεοδόσιος ἐπῆλθε καὶ κατ' αὐτοῦ, τὸν ἐνίκησε καὶ τὸν ἐφόρευσε. Τότε ἦνωσε καὶ τὴν Δύσιν μὲ τὴν Ἀνατολήν, καὶ ἀνεκηρύχθη Μονοκράτωρ. Ὁ Θεοδόσιος, καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς βασιλείας του, ὑπῆρξεν ἐνθερμος θιασώτης τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, καὶ δὲν παρεξέτραπη μὲν εἰς διωγμούς κατὰ τῶν εἰδωλολατρῶν, πολλαχῶς ὅμως ἔθηκε περιοριστικὰ μέτρα εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῶν τελετῶν, διατάξας σὺν τοῖς ἄλλοις, τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς τελέσεως τῶν Ὀλυπιακῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀγώνων, ὡς εἰδωλολατρικῶν ἐθίμων, τὸ κλείσιμον τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν ἐν γένει ἑορτῶν τῆς ἀρχαίας εἰδωλολατρείας. Ὁ Θεοδόσιος, κατὰ τὴν παραμονὴν του ἐν τῇ Δύσει, διέτριβεν εἰς τὰ Μεδιόλανα τῆς βορείου Ἰταλίας, ἔνθα ἠλέγηθη, ὑπὸ τοῦ Πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροῦ Ἀμβροσίου, Ἐπισκόπου Μεδιολάνων διὰ τὰς σφαγὰς τῶν Θεσσαλονικέων. Συγκεκριμένως, προσελθὼν νὰ μεταλάβῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Ἀμβροσίου, ἀπεπέμφθη ὑπ' αὐτοῦ μὲ τὴν παρατήρησιν, ὅτι αἱ χεῖρές του ἦσαν μολυσμέναι ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἀθῶων, καὶ ἠναγκάσθη γονυπετῆς νὰ ζητήσῃ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν του. Μετ' ὀλίγον δὲ καιρὸν ἀπέθανεν ἐκεῖ καὶ ἐτάφη ἐν Μεδιολάνοις, 395 μ.Χ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 4 ο ν

ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΘΕΛΟΣΙΟΥ

Τὴν ἔνωσιν τῆς Δύσεως μετὰ τῆς Ἀνατολῆς, τὴν ὁποίαν ἐπεδίωξεν ὁ

1. Ὁ Ἀθανάριχος ἐτυχεν ἐξαιρετικῶν τιμῶν εἰς Κων)πολιν ὅπου καὶ ἀπέθανεν τῷ 381. Ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς κηδείας του ἐνθουσίασε τὸν Στρατὸν αὐτοῦ, ὥστε νὰ συντελέσῃ τοῦτο εἰς τὸ νὰ ἐνταχθοῦν ὀριστικῶς αἱ 40.000 τῶν ἀνδρῶν του εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Θεοδοσίου.

Θεοδόσιος καὶ ἐπέτυχεν, ὁ ἴδιος, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, ἐματαίωσεν. Διότι, ἀποθνήσκων, διένεμε τὴν Αὐτοκρατορίαν μεταξὺ τῶν υἱῶν του Ἀρκαδίου καὶ Ὀνώριου. Καὶ εἰς μὲν τὸν πρεσβύτερον Ἀρκαδίον 18ετῆ ὄντα, ἀφῆκε τὴν ἀνατολήν, μὲ ἔδραν τὴ Κων)πολιν, εἰς δὲ τὸν Ὀνώριον, 11ετῆ ὄντα, ἔδωκε τὴν Δύσιν, μὲ ἔδραν τὴν Ρώμην. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀμφότεροι ἦσαν ἄδαις, ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας των, εἰς μὲν τὸν Ὀνώριον ἀφῆκε ἐπίτροπον τὸν Βανδῆλον Στηλίχωνα, ἀρχισπράτηγον τοῦ ἐν τῇ Δύσει Ρωμαϊκοῦ Στρατοῦ εἰς δὲ τὸν Ἀρκαδίον τὸν Γαλάτην Ρουφῖνον, ἄνδρα πονηρὸν καὶ πολυμήχανον. Οἱ δυὸ οὗτοι ἄνδρες ἔνεκα τῆς ἀντιθέσεώς των συνετέλεσαν, ὥστε ἕκαστον τμήμα νὰ ἀκολουθήσῃ, εἰς τὸ ἐξῆς ἰδικόν του δρόμον εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῶν ποικιλωνύμων λαῶν, τοὺς ὁποίους περιέκλειεν. Ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ Θράκης εἶναι ὁ λόγος, ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ Ἀνατολικὸν τμήμα, τὸ ἐπονομασθὲν Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία.

Βασιλεία Ἀρκαδίου.— (395 - 408) Τὸ δυστύχημα τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας καὶ δὴ τῆς Θράκης, τῆς αὐτῆς ταύτης τῆς Κων)πόλεως, ὑπῆρξε κατὰ τὴν κινδυνώδη ταύτην ἐποχὴν ἡ κλασικὴ ἀνικανότης καὶ ἀβουλία τοῦ βασιλεύοντος Ἀρκαδίου. Οὗτος κατέστη παίγνιον τῶν ἀσυνειδήτων ἐπιτρόπων του, κατ' ἀρχὰς μὲν τοῦ Γαλάτου Ρουφίνου, ἔπειτα δὲ τοῦ εὐνοῦχου Εὐτροπίου, τοῦ Γαινᾶ καὶ ἄλλων, οἵτινες ξένοι ὄντες, ὡς ἀνήκοντες εἰς βάρβαρα ἔθνη, οὐδὲν ἄλλο ἐπεδίωκον, εἰ μὴ τὴν ἀποταμίευσιν πλοῦτου δι' ἑαυτοῦς, ἢ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν φιλοδοξιών των διὰ παντοίων μέσων, εἰς βάρος τοῦ λαοῦ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, δι' ἀδικιών, ἀρπαγῶν καὶ σφετερισμῶν τῶν περιουσιῶν διαφόρων πολιτῶν. Ἡ μοχθηρία τοῦ Ρουφίνου, εἰς τὸν ὅποιον, ὁ βασιλεύων ἄβουλος Ἀρκαδίος, εἶχεν ἀναθέσει ὅλην σχεδὸν τὴν ἔξουσίαν, ἐκδικούμενος τὸ Κράτος, διὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ συνοικεσίου τῆς θυγατρὸς μὲ τὸν Ἀρκαδίον, ὑπεκίνησεν εἰς ἐπανάστασιν τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐν Θράκη Φοιδεράτων (Βησιγόθων) Ἀλάριχον. Οὗτος εἶχε δυσαρεστηθῆ κατὰ τοῦ Ἀρκαδίου, διότι δὲν εἶχεν ἀναθέσει εἰς αὐτὸν ὁ Αὐτοκράτωρ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ τοῦ ὅλου Κράτους⁽¹⁾. Ὁ Ἀλάριχος, λοιπὸν μὲ τὰ φιλόρπαγα πλήθη τῶν Βησιγόθων, ἀφοῦ ἐλεηλάτησε δεινῶς, ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, τὴν Θράκην⁽²⁾, ἔφθασε μέχρι τῶν πυλῶν τῆς Κων)πόλεως. Τότε, ὁ Ρουφῖνος, ἐξῆλθεν εἰς τὸν στρατόπεδον τοῦ Ἀλαρίχου καὶ ἔλαθε συνέντευξιν πρὸς τὸν ἐπιδρομέα. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐκαυχῆθη πρὸς τὸν μωρόπιστον

1. Ὡς ἐκ τούτου οἱ ἄνδρες του, χολωθέντες καὶ αὐτοί, ἀνεκήρυσαν τούτον βασιλέαν «ἵνα—ὄπως γράφει ὁ ἱστορικὸς τῶν Γόθων Ἰορδάνης—ὑποτάξουν διὰ πολέμου νέα βασίλεια, ἀντὶ νὰ εἶναι οἱ ἴδιοι ὑποτεταγμένοι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἄλλων».

2. Ἡ ἀρχαία Θρακικὴ πόλις Βεργούλη, καταστραφεῖσα ὑπὸ Ἀλαρίχου, ἀνεκαίνισθη καὶ ἀχρυσώθη ὑπὸ Ἀρκαδίου, μετωνομασθεῖσα Ἀρκαδιούπολις (τὸ σημερινὸν Λουλέ Μπουργκάς), βλ. «Θρακικά» τ. 30ὸς σ. 210.

ἐκείνον ἡγεμόνα, ὅτι δῆθεν κατέπεισε τὸν Ἀλαρίχον νὰ ἀπόσχη τῆς Πρωτευούσης. Ἀλλὰ εἰς τὴν πραγματικότητα ἔπεισεν αὐτὸν νὰ ἐπιδρομῆ κατὰ τῶν νοτίων Ἑλληνικῶν χωρῶν, ὅπου ὑπῆρχε πλοῦτος πολίς. Κατὰ τὴν ἀποχωρησίν των, οἱ Γότθοι τοῦ Ἀλαρίχου διελάσαντες διὰ τῆς Θράκης, εἰσέβαλον εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἔφθασαν μέχρι Θεσσαλίας τῷ 396. Ταῦτα πληροφορηθεὶς ὁ ἀρχιστράτηγος τῆς Λύσεως Στηλίων, παρέλαβεν ἐξ Ἰταλίας τὸν στρατὸν τοῦ ποῦ εἶχεν ἀγαγεῖ ἐκεῖ ὁ Θεοδόσιος ἐξ Ἀνατολῆς καὶ ἔφθασεν εἰς Θεσσαλονίκην, πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ Ἀλαρίχου. Ἄλλ' ὁ δολοπλόκος Ρουφῖνος, ὅστις εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τὸν Ἀλαρίχον, ὅτι ἤθελε διευκολύνει τοῦτον εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπιδρομὴν του, ἔπεισε τὸν Ἀρχάδιον νὰ διατάξῃ τὸν Στηλίωνα νὰ μὴ προχωρήσῃ περαιτέρω. Ὁ Στηλίων ὑπήκουσε καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Λύσιν, ἀφοῦ ἤμως ἀνέθηκε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ τοῦ εἰς τὸν Γότθον Γαϊνᾶν μετὰ τὴν ἐντολὴν νὰ τιμωρήσῃ τὸν μηχανορραφὸν Ρουφῖνον. Ὁ Γαϊνᾶς τότε συνεκάλεσε συμβούλιον τῶν ἀξιωματικῶν του καὶ ἀνέφερε πρὸς αὐτούς, ὅτι σκοπὸς του ἦτο νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Κων) πόλεως διὰ νὰ τιμωρήσῃ τὸν δόλιον Ρουφῖνον. Οὗτοι εὐρέθησαν σύμφωνοι. Καὶ ἔτσι ἐξεκίνησαν διὰ Μακεδονίας καὶ Θράκης λεηλατοῦντες καθ' ὁδόν, πρὸς τὴν πρωτεύουσαν. Ὅτε δὲ μετὰ πορείαν πολλῶν ἡμερῶν ἐπλησίασαν, ἐξῆλθον εἰς προὔπαντησιν ὁ Αὐτοκράτωρ μετὰ τοῦ Ρουφίνου. Καὶ καθ' ὃν χρόνον ὁ Γαϊνᾶς ἐχαιρέτα τὸν Αὐτοκράτορα ἀξιωματικοὶ τινὲς τοῦ Γαϊνᾶ ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ Ρουφίνου καὶ κατεκρεοῦργησαν αὐτόν. Κατάπληκτος δ' Ἀρχάδιος, πρὸ τῆς τριαύτης ἀπεχθοῦς σκηνῆς, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος οὐδὲν νὰ πράξῃ ἐδέχθη τὸ γεγονός ὡς τετελεσμένον καὶ ὑπέδεχθη τὸν Γαϊνᾶν καὶ τὸν στρατὸν τοῦ ὡς φίλους του πλέον. Τότε, συντελοῦντος καὶ τοῦ Γαϊνᾶ, παρεδόθη πλέον ὁ Αὐτοκράτωρ ψυχῇ τε καὶ σώματι πρὸς τὸν Εὐνοῦχον Εὐτρόπιον, ὅστις ἀντικατέστησε τὸν Ρουφῖνον εἰς τὴν διακυβέρνησιν τοῦ Κράτους. Ἐνῶ συνέβαινον ταῦτα, εἰς τὴν πρωτεύουσαν ὁ Ἀλαρίχος ἀφειδὸς ἀνενόχλητος ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του πρὸς τὰς νοτίους χώρας τῆς Ἑλλάδος. Αἱ δὲ φρουραὶ τοῦ Κράτους, κατὰ προηγουμένην παραγγελίαν τοῦ Ρουφίνου, ἄφινον τὰς διόδους τῶν χωρῶν ἐλευθέρας εἰς τὸν εἰσβολέα, ὅστις ἀκολουθοῦμενος καὶ ὑπὸ πλήθους φανατικῶν μοναχῶν, ἐφαίνεται ὅτι ἐξεπλήρου μέγα θρησκευτικὸν καθῆκον ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Διότι ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς ἀμαθεῖς καὶ θρησκολήπτους ἐκείνους καλογήρους νὰ περιφέρονται εἰς τὴν ἵπαιθρον ἐντὸς τῶν δασῶν, τῶν δρυμῶν καὶ χωρίων καὶ νὰ καταστρέφωσι, πᾶν ὅ,τι ἐθεώρουν ὅτι ἀνήκεν εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν λατρείαν, ἤτοι ναοὺς, βωμοὺς, ἀγάλματα κλπ. Ὁ ἐν Ἀθήναις ζῶν καὶ διδάσκων φιλόσοφος Λυβάνιος, εἰς ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, διεκτραγωδῶν τὴν καταστροφὴν τῶν καλλιτεχνημάτων ὑπὸ τῶν μοναχῶν, ἔγραψεν ἐπὶ λέξει: «Οἱ δὲ μελανειμονοῦντες οὗτοι ὡς λύκοι περιφερόμενοι

ἐν τοῖς δρυμοῖς καὶ ἀπάσῃ τῇ ὑπαίθρῳ οὐδενὸς τῶν ἱερῶν ἀντικειμένων φείδονται». Αἱ πόλεις τῆς νοτίου Ἑλλάδος, ὅπου πολλοὶ τῶν κατοίκων ἐνέμενον εἰς τὸ ἀρχαῖον θρήσκευμα ἐξ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ περιλαμπρον παρελθὸν τοῦ ἄλλοτε Ἑλληνισμοῦ, ἐλεηλατοῦντο καὶ ἐγυμνοῦντο τῶν προγονικῶν καλλιτεχνημάτων. Ὁ ἐν Ἐλευσίνι ναὸς τῆς θεᾶς Δήμητρας, ὅπου ἐτελοῦντο τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια, κατεστράφη ἐκ θεμελίων ὡς καὶ ἡ πόλις. Εἰσῆλθεν ἔπειτα ὁ Ἀλάριχος εἰς τὰς κλεινὰς Ἀθήνας. Ἡ γνώμη τῶν συγχρόνων διχάζεται ὡς πρὸς τὴν συμπεριφορὰν τοῦ Ἀλαρίχου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ἄλλοι μὲν ὡς ὁ Ζώσμος⁽¹⁾, λέγουσιν ὅτι ἐσεβάσθη τὰ πάντα, φιλοξενηθεὶς μεγαλοπρεπέστατα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἄλλοι ὅμως, ὡς ὁ Συνέσιος, ἀναφέρουν ὅτι πολλὰς καταστροφὰς ἐπροξένησεν. Ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου τὰς ἰδίας καταστροφὰς ἐπήνεγκεν. Ἄλλ' εὐτυχῶς ὁ Στηλίων, ἐκ Δύσεως, ἔδραμεν εἰς Πελοπόννησον μετὰ Ῥωμαϊκοῦ μισθοφορικοῦ ἐκ βαρβάρων στρατοῦ καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ ὀπισθοχωρήσῃ πρὸς βορρᾶν. Διαπεραιωθεὶς δὲ διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἰς Αἰτωλίαν καὶ λεηλατῶν, ἔφθασεν εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, ὅπου ὀχυρωθεὶς ἐφορολόγει δεινῶς τὰς δυτικὰς χώρας τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, Στερεὰν Ἑλλάδα, Ἡπειρον καὶ Ἰλλυρίαν. Ἐπὶ 3 ἔτη, ἀπὸ τοῦ 395 μέχρι τοῦ 398, ὑπέφεραν πολλὰς δηλώσεις, λεηλασίας, ἀρπαγὰς καὶ φορολογίας ἀπὸ τὸν ἀκαταγώνιστον τοῦτον ἀρχηγὸν τῶν Βησιγόθων αἱ χῶραι τοῦ Ἀνατολικοῦ Κράτους καὶ πρὸ παντὸς ἡ Θράκη, ἡ Μακεδονία καὶ αἱ πρὸς νότον τοῦ Ὀλύμπου Ἑλληνικαὶ χῶραι καὶ τέλος ἡ Ἡπειρος καὶ ἡ Ἰλλυρία. Ἡ δὲ Βυζαντινὴ Αὐλὴ διὰ ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ σκληροῦ τούτου δυνάστου, ἀνεγνώρισεν αὐτὸν ὡς στρατηγὸν τῆς Ἰλλυρίας καὶ τὸν παρώτρυνε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἰταλίας. Οὗτος, δεχθεὶς μετὰ χαρᾶς τὸ τιμητικὸν δι' ἓνα βάρβαρον ἀξίωμα τῆς Βυζαντινῆς Αὐλῆς, παρέλαβε τὸν στρατὸν τῶν Βησιγόθων καὶ ἐφόρησε κατὰ τῆς Δύσεως. Καὶ ἔτσι, ἀπηλλάγη τὸ Ἀνατολικὸν Κράτος τῆς ἀνεμοζάλης ἐκείνης, πού λέγεται ἐπιδρομὴ τῶν Βησιγόθων, τὸ 398.

Ἄλλ' ἐνῷ αἱ χῶραι πού προείπομεν, ἀπηλλάγησαν, ἡ Αὐλὴ ὅμως τῆς Κων)πόλεως ὑφίστατο τὴν καταστρεπτικὴν ἐπιρροὴν τοῦ ἀπαισίου ἐθνάρχου Εὐτροπίου, ὅστις, ἀπὸ πλεονεξίαν πρὸς συσώρευσιν πλοῦτου, ὑπερέβαλε καὶ αὐτὸν τὸν ἄλλοτε ἀντίπαλόν του Ρουφίνον εἰς ἐκνόμους πράξεις. Ἄλλ' ἡ ὥρα καὶ αὐτοῦ ἐπλησίαζε.

Ἐξέγερσις τῶν ἐν Λυδία καὶ Φρυγίᾳ Ὀστρογόθων.— Ὁ ἡγεμὸν τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ὀστρογόθων Τριβίγιδος, φθονήσας τὰ τρόπαια τοῦ Ἀλαρίχου, ἐστασίασε καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν λεηλασίαν τῶν παρακειμένων

1. Περὶ ὀπτασίας, καθ' ἣν εἶδε τὴν Ἀθηναίαν καὶ Ἀχιλλεῖαν κινουμένους ἐπὶ τῶν τειχῶν.

χωρῶν. Οἱ ἐγγχώριοι πληθυσμοὶ ἠναγκάσθησαν τότε νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Ὀστρογότθων καὶ νὰ φέρωσι τοὺς λεηλατοῦντας εἰς δύσκολον θέσιν. Διὰ μηνυμάτων δὲ πρὸς τὴν Κεντρικὴν Κυβέρνησιν οἱ κάτοικοι ἐξέφραζον τὰ παράπονά των διὰ τὴν συμπεριφορὰν τῶν Ὀστρογότθων. Κατόπιν τούτου ἀπεστάλη ὁ Γαϊνᾶς μὲ δύναμιν διὰ νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν Τριβίγιλδον εἰς τὴν εὐθεϊαν ὁδόν. Ἄλλ' ὁ Γότθος Γαϊνᾶς δὲν ἔδειξε προθυμίαν νὰ συγκρουσθῇ μὲ τοὺς ὁμοφίλους του. Καὶ ἀντὶ νὰ ἐπέλθῃ καὶ σωφρονίσῃ τοὺς Ὀστρογότθους, συνεννοεῖται μὲ τὸν Τριβίγιλδον καὶ ὁμοῦ ἀμφοτέρωθεν στέλλουσι μήνυμα πρὸς τὸν ἄβουλον ἐκεῖνον αὐτοκράτορα Ἀρκάδιον καὶ ἀπαιτοῦν παρ' αὐτοῦ νὰ καθαιρέσῃ τὸν Εὐτρόπιον, ὅστις ὡς «βραχνᾶς» ἐπέβλεπε τὴν καρδίαν τοῦ Γαϊνᾶ. Ἔτσι, ὁ Εὐτρόπιος καθαιρεῖται, καὶ καταφεύγει εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὡς εἰς ἄσυλον. Ἐκεῖ εὔρε προστασίαν ὑπὸ Ἰωάννου Χρυσόστομου, ὅστις ἐκφωνήσας τὸν σωζόμενον ἀμίμητον λόγον του «Περὶ Μатаιότητος, τῶν Ἀνθρωπίνων πραγμάτων» καὶ κινήσας τὸ ἔλεος ὑπὲρ τοῦ τέως πανισχύρου ἄρχοντος, ἐπέτυχε τὴν ἀπελευθέρωσίν του προσωρινῶς, ἐφ' ὅσον οὗτος μετ' ὀλίγας ἡμέρας, συνελήφθη ἐκ νέου καὶ ἐξωρίσθη εἰς Κύπρον. Ἐκεῖθεν μετεκομίσθη εἰς Χαλκηδόνα (Καδῆκιοι, ἔναντι τῆς Κων)πόλεως) καὶ ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ τοῦ Γαϊνᾶ, τῷ 399 μ.Χ. Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ ὅτι ὁ πονηρὸς εὐνοῦχος Εὐτρόπιος, ὅτε ἦτο ἐν τῇ δόξῃ του, ἐκράτει εἰς ἐξορίαν τὸν ἐνδοξον Ἑλληνα στρατηγὸν Τιμάσιον, ὅστις εἶχε διαπρέπει εἰς τοὺς κατὰ τῶν Γότθων πολέμους τοῦ Οὐάλεντος (364-378) καὶ Θεοδοσίου τοῦ Α' (379-395). Τοῦτο διότι, ὁ εὐνοῦχος ἐκεῖνος, δὲν ἠνείχετο κανένα ἄλλον, δυνάμενον νὰ τὸν ἀντιπολιτευθῇ.

Μετὰ ταῦτα οἱ δύο ἀρχηγοὶ τῶν Γότθων, Γαϊνᾶς καὶ Τριβίγιλδος, εἰσέρχονται, μὲ τὸ στράτευμά των, εἰς Κων)πολιν ὅπου καὶ ἀναγορεῖται, ὁ Γαϊνᾶς, ἀρχιστράτηγος τῶν στρατευμάτων τοῦ ὅλου Κράτους.

Τὸ τέλος τοῦ Γαϊνᾶ.— Ἐπειδὴ, ἐν Κων)πόλει, ὅλοι οἱ ναοί, ὅπου ἐτελοῦντο αἱ θρησκευτικαὶ λειτουργίαι, ἦσαν Ὀρθόδοξοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἤδη, καὶ εἶχε πατριαρχεῖσαι Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καὶ εἶτα Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, οἱ Γότθοι, οἱ ὁποῖοι ἐπρέσβευον τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου, ἐζήτησαν νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτοὺς ἕνας ναός, διὰ νὰ ἐκκλησιάζωνται. Ἄλλ' ὁ λαὸς τῆς Κων)πόλεως, ὅστις, μὲ δυσαρέσκιαν πολλὴν ἔβλεπε τὴν ἐπιρροὴν τῶν παρεισάκτων τούτων ξένων καὶ βαρβάρων, ἐξηγέρθη σύσσωμος ἐπὶ τῇ ἀναγγελίᾳ ταύτῃ, κατῆλθεν εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ ἐπετέθη κατὰ τῶν Γότθων, ὅπου τοὺς συνήγα, καὶ ἔφθειρεν ἑπτὰ χιλιάδας ἐξ αὐτῶν. Ἡ αὐλή, στενοχωρηθεῖσα, διώρισε στρατηγὸν ἕτερον Γότθον, τὸν Φραουτίτιον, ὅστις, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ λαοῦ, ἐξεδίωξε τὸν Γαϊνᾶν, ἀναγκάσας αὐτὸν νὰ φύγῃ μὲ τοὺς πιστοὺς του πέραν τοῦ Δουνάβεως. Ἐκεῖ, οὗτος συνεκρούσθη πρὸς μοῖραν Οὐννων κατερχομένων, ἠττήθη, συνελήφθη καὶ ἀπεκεφαλίσθη. Ἡ δὲ

κεφαλή του εστάλη υπό τῶν Οὐννων εἰς Κων)πολιν. Τότε τὴν βασιλικὴν ἔξουσίαν περιεβλήθη ἡ σύζυγος τοῦ Ἀρκαδίου, Εὐδοξία, καὶ ἐκράτησε αὐτὴν μέχρι τοῦ θανάτου της, ἐπισυμβάντος ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀρκαδίου 408 μ.Χ.

Κρίσεις.— Ἡ βασιλεία Θεοδοσίου τοῦ Α' τοῦ ἐπινομασθέντος Μεγάλου, διότι ἤνωσε διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν Ἀνατολὴν μὲ τὴν Δύσιν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον του, καὶ τοῦ ἀνικάνου υἱοῦ του Ἀρκαδίου (395 - 408) ἔχει τοῦτο τὸ χαρακτηριστικόν, ὅτι τὸ Βυζαντινὸν Κράτος ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἀφ' οὗτου ὁ Θεοδόσιος κατώρθωσε νὰ προσεταιρισθῇ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἐπιδραμόντων Γότθων, (384 - 408) ἐπὶ ἓν τέταρτον τοῦ αἰῶνος ἐστρατοκρατεῖτο ὑπὸ ξένων ἐπιδρομέων ἀρχηγῶν, ὡς ἦσαν ὁ Γαλάτης Ρουφίνος, ὁ εὐνοῦχος Εὐτρόπιος, καὶ οἱ Γότθοι Ἀλάριχος, Γαϊνᾶς, Τριβίγιλδος, Φραοῦπιος καὶ ἄλλοι, οἵτινες ἔχοντες εἰς χεῖρας τὸν ἀρχηγίαν τῶν Γοτθικῶν ταγμάτων, τὰ ὅποια ἐθεωροῦντο ὡς τὰ μαχιμώτερα στοιχεῖα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ὑπῆρξαν ἐν πολλοῖς ἐπιβλαβέστατοι εἰς ἐκεῖνο τὸ Κράτος. Διότι, ἐφρόντιζον μόνον, πῶς θὰ ἐνθουλακώσωσιν ἄπειρον χρῆμα, διὰ παντοίων ἐκνόμων μέσων, εἰς βῆρος τοῦ δεινῶς φορολογουμένου ἐγχωρίου λαοῦ, ὁ ὅποιος κακῶς χειραγωγούμενος (περιφρονητικῶς ἐκάλεον τοὺς τότε Γραικοὺς Γραικίλους - οὐτιδανούς παλιογραικοὺς) περιεφρονεῖτο ὑπὸ τούτων ὡς ἀπόλεμος καὶ ὁ ἐκ τῶν ἐγχωρίων ἀποτελούμενος στρατός, ἐτάσσετο εἰς δευτέραν πάντοτε μοῖραν, ἔναντι τῶν βαρβαρικῶν ταγμάτων. Ὡστόσον ἡ ἐξέγερσις τοῦ περιφρονημένου ἐκεῖνου λαοῦ τῆς Μ. Ἀσίας κατὰ τῶν Ὀστρογότθων τοῦ Τριβίγιλδου, ὡς καὶ ἡ ἐξέγερσις τοῦ λαοῦ τῆς Κων)πόλεως, κατὰ τῶν Βησιγότθων τοῦ Γαϊνᾶ, καθ' ἣν ἐξοντώθησαν ἐπὶ χιλιάδες ἐξ αὐτῶν, ἀποδεικνύουν ὅτι, ἐν τῷ Ἑλληνοχριστιανικῷ ἐκείνῳ κόσμῳ οὐδέποτε εἶχεν ἐκλείψει τὸ πολεμικὸν μένος τῶν προγόνων του, ὡσάκις ὁ κόσμος αὐτὸς εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὅσια τῆς προγονικῆς του κληρονομίας. Ἄλλ' ἀφ' ἐνός ἢ ἀδιαφορία τῆς τότε θεωρουμένης Ρωμαϊκῆς καὶ ὄχι Ἑλληνικῆς Ἀρχῆς, ἀφ' ἐτέρου, ἡ παρεξήγησις τοῦ μοναχισμοῦ, ὅστις ἐπρέσβευε καὶ ἐδίδασκεν ὅτι σκοπὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς ἦτο ἡ προπαρασκευὴ διὰ τὴν ἄλλην, τὴν οὐράνιον ζωὴν, κατήντησαν τὸν λαὸν εἰς τὸ νὰ περιφρονῇ τὰ ἐγκόσμια καὶ νὰ τρέχῃ εἰς τὰ πολυπληθῆ Μοναστήρια, ὅπου, μόνον διὰ προσευχῶν, ἐνόμιζεν οὗτος ὅτι ἐξησφάλιζε τὴν σωτηρίαν του. Καὶ ἐπειδὴ πολλά, μοναστήρια ἦσαν μιτὰ — ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν — δὲν διεκρίνοντο ταῦτα ἐπὶ ἀγνότητι καὶ ἀγιοσύνη.

Ἐκ τῆς τοιαύτης θεησκολήπτου ροπῆς τοῦ λαοῦ ἐπωφελοῦμενοι οἱ βάρβαροι ἐκεῖνοι ἀρχοντες, ποῦ ἦσαν καὶ αἰρετικοί, ὡς ἀρειανίζοντες, οὐ μόνον τὸν περιεφρόνουν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τυχὸν ἐξόχους ἄνδρας τοὺς ἀναδεικνυομένους μετὰ τοῦ Ὀρθοδόξου κόσμου, εἴτε ἐν τῷ στρατῷ εἴτε τῇ πολιτείᾳ

ἐκ φόβου τυχὸν ἀντιδράσεών των προσεπάθουν παντὶ τρόπῳ, νὰ ἐκβάλωσιν ἀπὸ τὸ μέσον, ἐξορίζοντες ἢ θανατώνοντες αὐτούς, ἵνα, ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ τῆς νομίμου Αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως, ἄρχωσιν ἀνενόχλητοι.

Εἰς παραλληλισμός.— Ἡ κατάστασις τοῦ Ἀνατολικοῦ Κράτους τῆς Κων)πόλεως, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τῶν Γόθων, ἦτο ἀπαράλλακτος μετὰ τὴν κατάστασιν τοῦ συγχρόνου Τουρκικοῦ κράτους ἐπὶ βασιλείας Ρεσάτ (1914 - 18), ὅτε κατῆλθον εἰς Κων)πολιν οἱ Γερμανοὶ τοῦ Κάιζερ Γουλιέλμου τοῦ Β' καὶ ἀνέλαθον αὐτοὶ τὴν στρατιωτικὴν ἡγεσίαν. Καὶ αὐτοὶ μὲν, κατασχόντες τὰ πάντα, ἀπέστελλον ταῦτα εἰς Γερμανίαν καὶ ἐτρέφοντο πλουσιοπαρόχως ὁ δὲ Τουρκικὸς στρατός, ἐσιτίζετο τοσοῦτον γλίσχρος, εἰς τρόπον ὥστε, οἱ ἄνδρες του, νὰ ἔχουν καταντήσει κυριολεκτικῶς πραγματικαὶ σκιά. "Ὅσοι ὑπάρχουν ἐκ τῶν ἐνταῦθα καταφυγόντων Ἑλλήνων, ποὺ ἔζων τότε εἰς Κων)πολιν, δύνανται νὰ μαρτυρήσωσι περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων.

Γοτθογραικοί.— Μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου Ἑλληνικῶν χωρῶν ἀπὸ τοῦ Βησιγόθου τοῦ Ἀλαρίχου, τὸ 398, καὶ τὸ θλιβερὸν τέλος τοῦ Εὐτροπίου καὶ τοῦ Γαϊνᾶ, καὶ οἱ ἐν ἀνατολῇ Ὀστρογόθθου τοῦ Τριγιβίλδου κατέθεσαν τὰ ὄπλα, ἐπειθάρχησαν πρὸς τὸ Κράτος καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὰ εἰρηνικά των ἔργα, ἐν Λυδία καὶ Φρυγίᾳ, ὅπου ἦσαν ἐγκατεστημένοι. Οὗτοι δὲ ὡς καὶ οἱ ἐν Θράκῃ παραμείναντες Βησιγόθθου συνειμίγησαν, σὺν τῷ χρόνῳ μετὰ τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν τούτων. Ἐκ τῆς ἐπιμιξίας ταύτης, Ἑλλήνων καὶ Γόθων, προῆλθεν μία νέα ἐθνότης, ἣτις καὶ ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν «ΓΟΤΘΟΓΡΑΙΚΟΙ». Ἀλλά, μετὰ τὴν β' καὶ γ' γενεάν, ἐπειδὴ οὗτοι ἀπετέλουν μειονότητα ἐναντι τοῦ ἐγχωρίου πληθυσμοῦ, ἀπερροφήθησαν ἐντελῶς, ἀφωμοιώθησαν καὶ ἐλησμονήθησαν. Οὕτως, ἔληξεν, ἐν Θράκῃ ἡ δραματικὴ εἰσβολὴ τῶν Βησιγόθων, ἣτις ἐπροξένησεν εἰς αὐτὴν ἀπεριγράπτους συμφοράς.

Ἡ δραματικὴ ἐξόρμησις τῶν Οὐννων.— Οἱ Οὐννοι, τοὺς ὁποίους εἶχομεν ἀφήσει εἰς τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Τανάϊδος χώραν τῶν Ὀστρογόθων (375), ἦλθον εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Ἀμάλας, βασιλεῖς αὐτῶν, Ἑρμανρῖχον καὶ Οὐϊθήμερον. Οἱ δύο οὗτοι βασιλεῖς τῶν Ὀστρογόθων ἐπολέμησαν μὲν, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀγρίων Οὐννων ἠττήθησαν, ὑπετάγησαν καὶ ἐγκατεστάθησαν πρὸς βορρᾶν τοῦ Δουνάβεως. Περὶ τὸ 400, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Οὐννων Ρούας ἢ Ρουγίλας, ἐπροχώρησε δυτικώτερον καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Παννονοίαν (σημερινήν, Οὐγγαρίαν), χώραν πεδινὴν καὶ προμηθεύουσαν τὰ ἀναγκασιῶντα τροφίμα εἰς τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς πολυπληθεῖς ἵππους του. Ἰδρυσεν τὴν πρωτεύουσαν Βούδαν καὶ ἀπέθανε τῷ 434. Τοῦτον διεδέχθησαν οἱ δύο ἀνεψιοὶ του, Βλέδας καὶ Ἀτίλας, υἱοὶ τοῦ Μαντζούκ. Ὁ Ἀτίλας ὁμοίως, ἐνωρὶς ἀπαλλαγεὶς ἀπὸ τοῦ ἀδερφοῦ του, διὰ δολοφονίας, ἔμεινε μόνος ἄρχων τοῦ κράτους του.

Ἐπειδὴ δὲ μοῖρα τῶν Οὐννων, εἶχε διέλθει τὸν Δούναβιν, ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ ἐλεηλάτησαν μερικοὺς οἰκισμοὺς παρὰ τὸν ποταμὸν αὐτόν, ὁ Θεοδοσίος ὁ Β΄ ἔστειλε πρεσβείαν, ἣτις συνῆψε πρὸς τὸν Ἀττίλαν τὴν συνθήκην τοῦ Μάργου (πόλεως ρωμαϊκῆς, τῆς Ἄνω Μοισίας, παρὰ τὴν ἐκβολὴν Μοράβου καὶ Δουνάβεως) διὰ τῆς ὁποίας ὑπεχρεώθη τὸ Βυζάντιον νὰ πληρώσῃ ἐφάπαξ μὲν εἰς αὐτὸν 6.000, ἔτησίως δὲ 2 χιλ. λίτρας χρυσοῦ(1). Τοῦτο ἀπετέλεσε μόνιμον πρόσχημα διὰ τὸν Ἀττίλα νὰ ἀπειλῇ εἰσβολὴν, ὁσάκις δὲν ἐπληρώνετο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 4ο

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Ο Β΄ (Ἡ ΜΙΚΡΟΣ) ΚΑΙ Η ΑΔΕΛΦΗ ΤΟΥ
ΠΟΥΛΧΕΡΙΑ

Ἡ Βασιλεία Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ, ὅστις, ἔνεκα τῆς ἀνικανότητός του περὶ τὸ ἄρχειν, ἐπιτροπεύθη κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ ἐξόχου ὑπουργοῦ του Ἀνθεμίου, 408 - 414, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τῆς ἐναρέτου καὶ πραγματικῆς χριστιανῆς ἀδελφῆς του Πουλχερίας, 414 - 450, ὑπῆρξε δραματικὴ, συνεπεία τοῦ φάσματος τῶν Οὐννων τοῦ Ἀττίλα. Διότι, ὡς ἐλέχθη, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Μάργου, εἶχε καταστῆ φόρου ὑποτελὴς εἰς τὸν ἀδυσώπητον βασιλεῦα τῶν τρομερῶν Οὐννων. Καὶ ἕως μὲν τὸ 434, συνεκρατοῦντο οἱ Οὐννοι διὰ τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου. Ἄλλ' ὁ ἀπλητοσ Οὐννος, ὅστις εἶχεν ἀποκληθῆ καὶ «Μάστιξ τοῦ Θεοῦ»(2) ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐπρόβαλε ὄλον ἐν καὶ μεγαλυτέρας ἀπαιτήσεις, ἐν ἐπιγνώσει τῆς ἀδυναμίας τῶν καθημένων ἐπὶ τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Βυζαντινὴ Αὐλὴ, μέχρι τοῦ 441 ἐνέδιδεν εἰς τὰς ἀξιώσεις του, οὗτος ἠΐξῃσε τὰς ἀπαιτήσεις του. Ἡ Βυζαντινὴ Αὐλὴ ἠρνήθη, νὰ συμμορφωθῇ καὶ οἱ Οὐννοι τοῦ Ἀττίλα ἐπεχείρησαν φοβερὰς ἐπιδρομὰς κατὰ τοῦ Κράτους. Μοῖρα τούτων ὀρμωμένων ἐκ τῆς ἄνω Μοισίας, ἐπέδραμε κατὰ τῆς Μακεδονίας, ἄλλη δὲ κατὰ τῆς Θράκης. Οἱ κατὰ τῆς Θράκης εἰσβαλόντες, διηρέθησαν εἰς δύο· καὶ μέρος μὲν ἐπορεύετο πρὸς τὴν Κων)πόλιν, τὸ δὲ ἕτερον πρὸς τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον. Κατέλαβον τὴν Φιλίππουπολιν τὴν Ἀρκαδιούπολιν καθὼς καὶ τὸ παρὰ τὴν Κων)πολιν φροῦριον τοῦ Ἀθύρα (Τσεκμετζέ). Κατέστρεψαν, τὸ ὄλον ἐβδομή-

1. 2.000 λίτραι Χ 73 χρυσά=144.000 χρυσά Χ 15 = 2.160.000 χρυσά δραχμαί.

2. Χαρακτηρισμὸς διδόμενος ἀπὸ τὸν Ἰορδάνην, συγγραφεὰ τοῦ 6ου μ. Χ. αἰῶνος, ὅστις ἠντήλησεν τὰς πληροφορίας του ἀπὸ τὸ πλῆρες κείμενον τῶν ἀναμνήσεων τοῦ Πρίσκου περὶ Ἀττίλα. Ὁ Πρίσκος, ἦτο ἱστορικὸς καὶ σοφιστῆς, γεννηθεὶς ἐν Πανίῳ (Πάνιδον) τῆς Θράκης. Ἀπεστάλη, ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Β΄ εἰς πρεσβείαν πρὸς τὸν Ἀττίλαν, τοῦ ὁποίου τὴν Αὐλὴν περιέγραψε λεπτομερῶς. Ἐκ τῶν ἀναμνήσεών του ἐσώθησαν μόνον ἀποσπάσματα ἰσα. Βλ. Γ. Μύλλερ «Ἀποσπάσματα Ἑλλήνων Ἱστορικῶν».

κοντα πόλεις, μικράς και μεγάλας. Οἱ πρὸς τὴν Χερσονήσον ἐπελαύνοντες ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ Θεοδώρου, ὅστις ὠχυρώσας τὸ τεῖχος τοῦ Ἀρχαίου Μιλτιάδου, τὸ ὁποῖον ἐξετείνεται ἀπὸ τοῦ Μέλανος Κόλπου μέχρι τῆς Προποντίδος, ἀντέστη ἐρρωμένως. Ἐκ τῆς τοπικῆς ταύτης ἐπιτυχίας τοῦ Στρατηγοῦ Θεοδώρου εἰς τὸ τεῖχος τῆς Θρακικῆς χερσονήσου ἐπωφεληθεῖσα ἡ Βυζαντινὴ Αὐλὴ, ἐπρότεινεν εἰς τὸν Ἀττίλαν, πρὸς καταπαυσιν τῶν καταστροφῶν, τὴν σύναψιν συνθήκης. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ὑπεχρέωθη τὸ Βυζάντιον νὰ καταβάλλῃ ἐφ' ἅπαξ μὲν 6 χιλ. λίτρας χρυσοῦ, κατ' ἔτος δὲ νὰ πληρῶνῃ εἰς τὸ ἕξῃς 2100 λίτρας.

Σημείωσις.— Μία λίτρα χρυσοῦ ἰσοδυναμεῖ πρὸς 72 χρυσὰ φλωρία Βυζαντινά. Ἐν δὲ χρυσοῦν, πρὸς 15 χρυσὰς δραχμάς, ἦτοι 6.480.000 χρ. φράγκα. Καὶ ἀφοῦ κατεβλήθη τὸ κολοσσαῖον τοῦτο διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ποσόν, ἀπεσύρθησαν οἱ Οὔννοι εἰς πὰς πέραν τοῦ Δουνάβεως χώρας. Ἡ δὲ Βυζαντινὴ Αὐλὴ προσεπάθει, κατὰ τὸ δυνατόν, νὰ ἐπουλώσῃ τὰς διανοιγεῖσας πληγὰς. Εἰς τὸ χωρίον Πλαγιάριον, (Μεσαιωνικὴ πόλις Βολερὸς) τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς τὸν στενὸν λαμὸν τῆς Χερσονήσου, ἔσωθεν τοῦ τείχους τοῦ Μιλτιάδου, δέκα (10) περίπου χιλιόμετρα νοτίως τῆς Λυσιμαχίας (Ἑξαμίλιον), ὑπῆρχε μία μαρμαρίνη πλάξ, ἐντετειχιωμένη εἰς τὸν τοίχον μιᾶς Ἑλληνικῆς οἰκίας, μὲ τὴν ἕξῃς ἐπιγραφὴν: «ΑΝΑΘΗΜΑ ΣΟΙ ΤΟΔΕ ΘΕΟΔΩΡΕ» Ὡς φαίνεται ἡ πλάξ αὕτη ἀνήκεν εἰς τι μνημεῖον τοῦ στρατηγοῦ Θεοδώρου, τοῦ ἀγωνισθέντος κατὰ τῶν Οὔνων.

Σημείωσις.— Οἱ διάφοροι ἱστορικοὶ λέγουν ὅτι, πόλεις τινὲς τῆς Θράκης ὡς ἡ Ἀδριανούπολις, ἡ Σηλύβρια, ἡ Ἡράκλεια (Πέρινθος), δὲν παρεδόθησαν εἰς τοὺς Οὔννους. Οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Θρακικῆς πόλεως Ἀσημούντος, μαχηώτατοι ἀναδειχθέντες, τοσοῦτον ἐτρομοκράτησαν τὰς ὁρδὰς τῶν Οὔνων ὥστε ἐπετίθεντο κατ' αὐτῶν καὶ ἀφήρουν τὴν λείαν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐπιδρομέων, οἱ ὁποῖοι, μὲν ἔβλεπον ὅτι Ἀσημούντιοι ἐπέρχονται ἐγκατέλειπον καὶ λάφυρα καὶ αἰχμαλώτους καὶ ἐτρέποντο προτροπὰδην εἰς φυγὴν. Ὅσοι δὲ Οὔννοι οἱ Ἀσημούντιοι ἠχμαλώτιζον, ἐξολόθρευον αὐτοὺς ἄνευ οἴκτου.

Ἀσημοῦς.— Οἱ ἱστορικοὶ ἀγνοοῦν ποῦ ἔκειτο ἡ πόλις αὕτη, ἡ τόσον ἡρωϊκὴ ἀναδειχθεῖσα. Τινὲς, τοποθετοῦν ταύτην, εἰς τὰ μέρη τῆς Ἄνω Μοισίας (σημερινῆς νοτίου Γιουγκοσλαβίας, ἢ παλαιᾶς Σερβίας, νοτίως τοῦ Δουνάβεως), ἀλλ' οὐδεμίαν βεβαιότητα ἢ ἀπόδειξιν παρέχουν. Διὰ τοῦτο, ἔχον ὑπ' ὄψιν τὰς ὀνομασίας πλείστων πόλεων καὶ χωριῶν τῆς Θράκης καὶ ἄλλων Ἑλληνικῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας μετέτρεψαν οἱ Τοῦρκοι οὕτω πως, ὥστε νὰ προσομοιάζωνται εἰς τὴν γλῶσσαν των, τολμῶ νὰ ἐκφέρω ἀτομικὴν μου γνώμην, ὁρμώμενος ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ Τοῦρκοι, κατακτῶντες φρούρια Βυζαντινά, πόλεις κατακλιμένας καὶ χωρία τῆς ὑπαίθρου, μετέτρεπον

τὰς Ἑλληνικὰς ὀνομασίας ἐπὶ τὸ Τουρκικώτερον, κατὰ διαφόρους βαθμοὺς καὶ τρόπους. Οὕτω, ἄλλας μὲν Ἑλληνικὰς ὀνομασίας τὰς μετέφραζον κατὰ λέξιν εἰς τὴν Τουρκικὴν, ὡς Κρήνη = Τσεσιμέ, Μακρὰ γέφυρα = Οὐζούν Κιοπρού, Λιμνίσκη = Κιοιτζούκ, Καλόδενδρον = Ἐιαγάτς, Νεάπολις = Γενὶ σεχίρ, Νεοχώριον = Γενίτσιο κλπ. β) Ἄλλας, ἄφριναν ὅπως ἦσαν, ἀλλὰ μετέτρεπον ἐπὶ τὸ Τουρκικώτερον τὴν προφορὰν, μὲ μικρὰν συνήθως παραλλαγὴν εἰς τὸ τέλος ἢ τὴν ἀρχήν, ὡς, Σηλύβρια = Σηλύβρι, Χαριούπολις = Χάρισιαπολ, Καστάμπολις = Κίσταμπολ, Γάνος = Γάνοζ, Μυριόφυτον = Μυριέφτε κλπ. γ) ἄλλας μετέτρεπον, ὥστε νὰ φαίνωνται μὲν Τουρκικαί, ἐνῶ ὑποκρύπτεται ἡ Ἑλληνικὴ ὀνομασία ὡς, Παλαιοκαισάρεια = Παλι Κεσέρ, καὶ βαθμηδὸν Μπαλικεσέρ, Ἀφροδισίας = Ἐφρις καὶ ἐπειδὴ ἔγινεν ἔδρα Καδῆ (Δικαστοῦ) ὀνομάσθη Ἐφρις Καδῆκιοὶ καὶ ἕτερα Ἰμβρατζῆ Καδῆκιοὶ, Βολερὸς ἢ Μπολερὸς = Μπουλαῖρ. Διὰ τὴν τελευταίαν μάλιστα, ἔπλασαν μῦθον ὀλόκληρον διὰ νὰ δικαιολογήσωσι τὴν δῆθεν Τουρκικὴν προέλευσιν τῆς ὀνομασίας, ὡς θὰ ἐξηγήσωμεν, ὅταν φθάσωμεν εἰς τὸν Γαζῆ Σουλεϊμάν, ὅστις ὀρηθεὶς ἐκ τῆς Τσίμπης (Τσαρδάκι), ἐν τῇ Ἀσιατικῇ παραλίᾳ τοῦ Ἑλλησπόντου κατέλαβεν τὴν Βολερὸν, πρώτην κτῆσιν τῶν Τούρκων ἐπὶ τῆς Εὐρώπης τῷ 1357. Ἄλλας πάλιν τὰς μετέφρασαν, ὅπως ἀντιθέτως πρὸς κακοφημισμὸν των δ) Ἱερὸν ὄρος = Τεκφουρδὰγ (ἀνίερων ὄρος) Ἀγγελοχώριον = Σεϊτάνκιοὶ, (Διαβολοχώριον). Τέλος, ἄλλας ἀλλοίωσαν ἀρδην ὥστε νὰ φαίνωνται Τουρκικαί, ὡς ε) Μεγάλῃ ἀγορὰ ἢ Μεγαλαγορὰ = Μάλγαρα, Ἀδριανούπολις — Ἐδίρνε, Ἡράκλεια = Ἐρέγλι, Τυρολόη = Τσόρλου κλπ. Ἐὰν λοιπὸν λάβωμεν τὴν πρώτην περιπτώσιν καθ' ἣν μετεφράσθησαν πιστῶς αἱ ὀνομασίαι ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς εἰς τὴν Τουρκικὴν, τὴν πόλιν Ἀσημοῦντα δυνάμεθα νὰ τὴν τοποθετήσωμεν εἰς τὸ σημερινὸν Τουρκικὸν χωρίον Ἀκτσέκιοι, κείμενον ἐν Θράκῃ εἰς τὴν περιφέρειαν μεταξὺ Τυρολόης, Ἀρκαδιουπόλεως (Λουλέ Μπουργάζ) καὶ Βιζύης. Διότι, οἱ ἱστορικοὶ, ἀφ' ἑνὸς μὲν λέγουσιν ὅτι ἦτο Θρακικὴ πόλις, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑποπτεύονται ὅτι εὕρισκετο εἰς τὰ μέρη τῆς Σερβίας(1). Ἀλλὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα, εἰς τοὺς Ρωμαϊκοὺς καὶ πρώτους Βυζαντινοὺς αἰῶνας, ἐλέγοντο Ἄνω Μοισία, (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Κάτω Μοισίαν, μεταξὺ Αἴμου καὶ Δουνάβεως). Καὶ διότι, ἡ Ἀσημοῦς, ὡς ὀχυρὰ, κατοικήθη ὑπὸ Τούρκων, γνωστοῦ ὄντος ὅτι οἱ ἐξ Ἀσίας ἐν Θράκῃ ἐγκατασταθέντες Τούρκοι, κατώκησαν τὰ ὀχυρὰ μέρη, τὰ κάστρα, ὅπως ἐλέγοντο τότε, διὰ νὰ εἶναι ἀσφαλεῖς ἐν μέσῳ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ. Ἀφ' ἑτέρου «Ἀκτσέ», Τουρκιστὶ σημαίνει ἀργυροῦς παρὰς, ἐπομένως ἄργυρος. Ἄργυρος, ἄσημος, τὸ δὲ ἐπίθετον ἄσημος ἔλαβε τὴν θέσιν τοῦ οὐσιαστικοῦ ἄργυρος. Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν πολλὰκις τὸ ἐπίθετον

1, Πλησίον τῆς Ἰλλυριδος. Ἐλέγετο καὶ «Ἀνασαμοῦς».

κατέλαβε θέσιν τοῦ οὐσιαστικοῦ, παρασιωπούμενου, ὡς, ἔχεις ψιλὰ; δηλ. χρήματα, ἔχει πολλά μετρητὰ δηλ. χρήματα κλπ. Τὸ δὲ ἄσμιος ἔγινεν ὑποκοριστικὸν ἄσμιον καὶ κατ' ἀποκοπὴν, ὡς συνηθίζεται, Ἀσῆμι = Ἀκτσέ. Καὶ δὲν ἐτόλμων μὲν οἱ Οὐννοι νὰ πλησιάσουν τὴν Ἀσμηοῦντα, διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἐπέμειναν καὶ εἰς τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Ἀδριανουπόλεως, Ἡρακλείας καὶ Σηλυβρίας, διότι ἡ Ἀσμηοῦς, τὸ φόβητρον ἐκεῖνο τῶν Οὐννων, εὐρίσκετο εἰς τὸ μέσον τῆς περιοχῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ Σηλυβρίας, ἐπομένως ἐφοβοῦντο ἐπίθεσιν τῶν Ἀσμηουντίων. Καὶ τοῦτο εἶναι ἄλλη ἀπόδειξις ὅτι ἡ Ἀσμηοῦς ἔκειτο ἐκεῖ, ὅπως ἀνέφερα, δηλ. εἰς τὴν θέσιν Ἀκτσέμοι. Ἀλλά, τὸ μεγαλύτερον δυστύχημα διὰ τὸ Κράτος τοῦ Βυζαντίου καὶ δὴ τὴν Θράκην προήρχετο ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι, ἐπὶ τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου ἐκάθητο γυνή, ἡ Πουλχερία, ἣτις, εἶχε μὲν σύνεσιν καὶ δεξιότητα, ἔστερεῖτο ὁμως τοῦ ἀπαιτουμένου σθένους καὶ ἀποφασιστικότητος διὰ τοιοῦτον ἀγῶνα.

Εὐεργετικαὶ πράξεις τῆς Πουλχερίας.— Ἡ θυγάτηρ αὐτῆ τοῦ Ἀρκαδίου, ἕνεκα τῆς μεγάλης τῆς ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, εἶχεν ἀποφασίσει νὰ μείνῃ ἀγνή εἰς ὅλην τὴν ζωὴν τῆς. Διὰ τὸν ἀνάξιον ὁμως ἀδελφόν τῆς Θεοδόσιον τὸν μικρὸν ἐφρόντισε νὰ τὸν νυμφεῖσθαι μετὰ κόρην εὐπαιδευτον καὶ εὐφυᾶ, τὴν κόρην τοῦ Ἀθηναίου Φιλοσόφου Λεοντίου Ἀθηναΐδα, ἣτις εἶχεν ἔλθει ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Κων)πολιν καὶ παρουσιάσθη ἐνώπιον τῆς Πουλχερίας δι' ἀτομικὴν τῆς ὑπόθεσιν περὶ κληρονομίας. Ἡ Πουλχερία ἀντιληφθεῖσα τὰ περικοσμοῦντα ταύτην πλεονεκτήματα, τὴν ἐκράτησε παρ' ἑαυτῆ τὴν κατήχησεν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, τὴν ἐβάπτισε καὶ ὠνόμασε ταύτην Εὐδοκίαν, καὶ ἔπειτα τὴν ὑπάνδρευσε. Διὰ τῆς συνυπαρξέως τῶν δύο εὐπαιδευτῶν τούτων γυναικῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἡ Βυζαντινὴ Αὐλὴ ἔκαμε τὸ πρῶτον βήμα πρὸς τὸν ἐξελληνισμόν. Αἱ δύο αὐταὶ γυναῖκες συνετέλεσαν ἐπίσης εἰς τὴν Ἰδρουσιν ἐν Κων)πόλει τοῦ περιωνίμου Πανδιδασκηρίου (425), (Πανεπιστημίου ὡς θὰ ἐλέγαμεν ἡμεῖς σήμερον). Ἐν αὐτῷ ἐδίδασκον τριάκοντα καὶ πλέον καθηγηταί, ἄλλοι 15 μὲν τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ Φιλοσοφίαν ἄλλοι δὲ τὴν Λατινικὴν. Ἄλλοι μαθηματικά, ἀστρονομίαν καὶ ἄλλοι τὰ νομικά. Τὸ δὲ 439 ἐθεσπίσθη τὸ «Ἑλληνιστὶ διατίθεσθαι», ἤτοι εἰσῆχθη ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας ἀντὶ τῆς Λατινικῆς. Μετ' ὀλίγα ὁμως ἔτη ἡ Πουλχερία ἦλθεν εἰς προστριβὰς μετὰ τὴν Εὐδοκίαν, τὴν ὁποίαν ἀπεμάκρυνεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἀνέλαβε μόνη τῆς τὰ ἡνία τοῦ Κράτους. Καὶ ὁ μὲν Θεοδόσιος, ὅστις εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν κατεγίνετο μετὰ τὴν Ἰπασίαν καὶ τὰ κυνήγια ἀπέθανε τὸ 450. Ἐμείνε δὲ εἰς τὸν θρόνον ἡ Πουλχερία ὡς νόμιμος κληρονόμος.

Πουλχερα καὶ Μαρκιανός 450—457.— Ἐπειδὴ ἡ Βυζαντινὴ Αὐλὴ δὲν εἶχεν ἀπαλλαγῆ εἰσέτι τῆς ἐπιρροῆς ἰσχυρῶν στρατιωτικῶν βαρβάρων, οἱ ὁποῖοι διηύθυναν μεγάλας μονάδας τοῦ ξενικοῦ μισθοφορικοῦ στρατοῦ,

ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ Ἀττίλας ἀπὸ τὴν Οὐννίαν σημερινὴν Οὐγγαρίαν ἠΰξανε κατ' ἔτος τὰς ἀπαιτήσεις του, αἰσθανόμενος ὅτι κόρη ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κων)πόλεως, καὶ τὰ Ταμεῖα τοῦ Κράτους δὲν εἶχον τὴν εὐχέριαν διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ὀγκωδῶν ποσῶν διὰ τὰ διάφορα ἔξοδα, ἡ Πουλχερία εὐρέθη εἰς δυσκολωτάτην θέσιν, διότι δὲν ἐτόλμα νὰ ἐμπιστευθῆ τὴν ὄλην διαχείρισιν τῶν ὑποθέσεων τοῦ Κράτους εἰς οὐδένα αὐλικὸν ἢ στρατιωτικόν, ἐφόσον ἔξ' ὄλων τούτων, βαρβάρων καὶ μὴ, οὐδεὶς ἐνέπνεεν εἰς αὐτὴν ἐμπιστοσύνην, ὡς πολλὰ δοκιμάσασαν κατ' ἐκείνους τοὺς δυσκόλους χρόνους. Ἐνεθυμήθη, ὅτι μεταξὺ τῶν Συγκλητικῶν εὐρίσκετο ἀνὴρ τις, ἐκ τῆς ὑπαίθρου Θράκης καταγόμενος, ὁ Μαρκιανός τοῦ ὁποίου τὰς ἀρετὰς ἔξετίμα πολὺ ἡ βασίλισσα. Τοῦτον ἐκάλεσεν ἰδιαίτερος εἰς τὰ ἀνάκτορα, διὰ νὰ τὸν συμβουλευθῆ, ἐκθέτουσα εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ περιστατικά, τὰ ὁποῖα τὴν ἐβασάνιζον. Οὗτος, ἀφοῦ τὰ ἤκουσεν ὅλα εἶπεν, ὅτι οἱ ἐχθροὶ διὰ νὰ μὴ δεικνύουν τόσην προπέτειαν καὶ ἐγείρουν ὑπερβολικὰς ἀπαιτήσεις, εἴτε ἐσωτερικαί, εἴτε ἐξωτερικαὶ εἶναι οὗτοι, πρέπει νὰ διαισθανθῶν ὅτι ἐπὶ τοῦ θρόνου εὐρίσκεται ἀνὴρ ἀποφασιστικὸς καὶ ἄφοβος, οὐχὶ ὑπὸ τὴν ιδιότητα ἑνὸς ἀπλοῦ τοποτηρητοῦ ἀλλὰ πραγματικοῦ κατόχου τοῦ θρόνου καὶ νομίμως περιβεβλημένου τὴν πορφύραν μὲ ὄλους τοὺς πύπους. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν θὰ ἔπρεπε ἡ βασίλισσα νὰ λάβῃ ὡς σύζυγον ἄνδρα, ὅστις νὰ δείξῃ ἰσθένος, ἐνεργητικότητα καὶ ἀποφασιστικότητα. Ἡ Αὐτοκράτειρα, σταθμίσασα καλῶς τὰ λεγόμενα τοῦ Μαρκιανοῦ, ἀπεφάσισε νὰ ὑπανδρευθῆ τοῦτον, ἀλλ' ὑπὸ ἓνα ἀπαράβατον ἄρον, τὸν ὁποῖον παρεδέχθη ὁ Μαρκιανός, διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ Κράτους. Ἐνάρκως ὑπεχρεώθη ὁ Μαρκιανός νὰ σεβασθῆ τὴν ἀγνότητα τῆς Πουλχερίας μέχρι τοῦ θανάτου της. Κατόπιν τούτου, ἐπισήμως μὲν ἔζων ὡς σύζυγοι, ἀφανῶς ὁμως ὡς ἀδελφοί, εἰς χωριστοὺς κοιτῶνας. Εὐθὺς ὡς ὁ Θραξ Μαρκιανός, περιεβλήθη τὸ Αὐτοκρατορικὸν Ἀξίωμα, ἐπεδόθη ἀνεκδοιάτως εἰς τὴν δημιουργίαν ἰκανοῦ στρατοῦ, στρατολογήσας οὐκ' ὀλίγους καὶ ἀπὸ τὰ ἐγγύωρια στοιχεῖα. Ἔστειλεν ἔπειτα πρὸς τὸν Ἀττίλαν πρεσβεῖαν μὲ χρηματικὸν ποσόν. Ἡ πρεσβεῖα αὕτη ἐκινήσασα ἐκ Κων)πόλεως ἔφιππος, διήλθε διὰ μέσου τῆς Θράκης, διέβη τὰς δυτικὰς ὑπαρχειας τοῦ Αἴμου, καὶ ὠδευε διὰ μέσου τῆς Ἄνω Μοισίας πρὸς τὴν Οὐννίαν. Ως διηγοῦντο δὲ τὰ μέλη τῆς πρεσβεῖας αὐτῆς μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν των ἐκεῖθεν, ἐπὶ δέκα ἡμέρας ὀδεύοντες δὲν εἶχον συναντήσῃ ψυχὴν ζῶσαν, ἀλλὰ μόνον λευκοὺς σκελετοὺς ἀνθρώπων, καθ' ὄλην τὴν ἔκτασιν. Εἰς τοιαύτην ἐρήμωσιν εἶχον περιαγάγει οἱ Οὐννοι τὰς χώρας ἐκεῖνας. Ἔτσι ἐξηγεῖται καὶ τὸ διατὶ οἱ Βυζαντινοὶ ἐδέχθησαν ὡς κατοίκους τῶν γωρῶν ἐκείνων τὰς μετὰ ταῦτα δύο φυλάς τῶν Σλαίων, τοὺς Σέρβους καὶ Χρωβάτους (Κροάτας).

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀττίλας δοκιμαστικῶς, ἠΰξησε πάλιν τὰς ἀπαιτήσεις του, ὁ Μαρκιανός διεμήνυσε πρὸς αὐτὸν τὰ ἑξῆς: «Ἐὰν μὲν κάθησαι εἰς τὴν χώραν

σου ἦνυχος, δύναμαι νὰ στέλλω πρὸς σέ δῶρα τινὰ ὡς πρὸς φίλον, εἰ δὲ μὴ θὰ ἐκστρατεύσω κατὰ σοῦ πανστρατιᾶ διότι διὰ τοὺς φίλους μου ἔχω χρυσόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐχθροὺς μου ἔχω σίδηρον». Ὁ Ἀττίλας, ἀναλογισθεὶς ὅτι ἀπὸ τὸ Ἀνατολικὸν Κράτος δὲν ἔχει πλέον νὰ καρπωθῆ πολλά πράγματα παρέλαβε τοὺς Οὐννους καὶ ἄλλους ὑποτεταγμένους λαοὺς Ὀστρογότθους, Ἀλανοὺς, Γεπίδας, Σλαῦους κλπ. καὶ ὤδευσε πρὸς τὴν Δύσιν (451). Ἄλλ' εἰς τὴν μεγάλην μάχην τῶν Καταλανικῶν πεδίων, εἰς τὰ βόρειο - δυτικὰ τῆς Γαλλίας (Καμπανία) ἣτις ὠνομάσθη καὶ «Μάχη τῶν Ἑθνῶν», ὁ στρατηγὸς τῆς Δύσεως Ἀέτιος μετὰ Ῥωμαίους, Βησιγότθους, ὑπὸ τὸν Θεοδόριχον, Φράγκους καὶ ἄλλους, μετὰ ἀγωνιώδη σύρραξιν ἐξόντωσε 300 χιλ. τοῦ Ἀττίλα, ἐκ τῶν 700 χιλ. ἀναγκάσας τοῦτον νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ εὐρύτερον ὄχρωμα τῶν ἄμαξῶν του. Ἐκεῖθεν δὲ ὑποχωρῶν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν χώραν του, ὅπου τὸ 453 ἐδολοφονήθη⁽¹⁾ ὑπὸ τῆς Γερτρούδης (Ἰδιλκῶ, κόρης Γερμανοῦ πατρικίου τὴν ὁποίαν εἶχε σφετερισθῆ, ἀφοῦ πρότερον ἐφόνευσε τὸν πατέρα της. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀττίλα (453), διελύθη καὶ τὸ Κράτος του. Διότι, οἱ πολυάριθμοι υἱοὶ του (50 τὸν ἀριθμὸν), ἐκ διαφόρων γυναικῶν τῶν ὑποδούλων λαῶν, ἐπεδόθησαν πάραυτα εἰς ἐξοντωτικὰς ἀγῶνας μεταξὺ των. Τὰ δὲ ὑπόδουλα ἔθνη, Γότθοι, Γεπίδοι, Ἐροῦλοι, Ἀλανοί, Σαρμαῖται Σουέβοι κλπ. ἐπαναστάτησαν καὶ κατέλυσαν τὴν κυριαρχίαν τῶν Οὐννων. Ἔτσι ἀπηλλάγη ἡ ἀνθρωπότης τοῦ τερατώδους ἐκείνου δυνάστου. Τὸ δὲ 454 ἀπέθανε καὶ ἡ Αὐτοκρατεία Πουλχερία. Ἐκυβέρνησε τότε μόνος ὁ Μαρκιανός, μέχρι τοῦ 457, ὅτε ἀπέθανε καὶ αὐτός, ἄνευ διαδόχου. Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Μαρκιανοῦ ἐξειλήφθη καὶ ἡ Βασιλικὴ Δυναστεία Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου.

Κρίσεις.— Τὸ μεγαλύτερον ἀτύχημα τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Α' (395) μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Μαρκιανοῦ (457), ὑπῆρξε τὸ γεγονός ὅτι καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρκάδιου καὶ ὁ υἱὸς τούτου Θεοδόσιος Β' ἦσαν ὅλως ἀνίκανοι διὰ τὸ μέγα ἀξίωμα τοῦ Ἀρχόντος τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐπίσης ἀτυχὲς γεγονός διὰ τὸν τότε Κόσμον ὑπῆρξεν ἡ ἐπὶ Οὐάλεντος ἐμφάνισις, ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς χώραις τοῦ Βυζαντίου, τῶν Βησιγότθων καὶ Ὀστρογότθων καὶ ἐν συνεχείᾳ τῶν Οὐννων, συνέπερα τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἡ ἀδίρητος ἀνάγκη νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Βυζαντίου διάφοροι ἀρχηγοὶ τῶν ἐπὶ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἐκχριστιανισθέντων Γότθων, ἀλλὰ πρεσβευόντων τὰ αἰρετικὰ δόγματα τοῦ Ἀρείου. Διὰ τοῦτο καίτοι τὰ ἀξιώματά των ἦσαν ἡψηλά, οὗτοι παρέμειναν ὄχι μόνον ψυχροὶ καὶ ἀδιάφοροι διὰ τὸν πολνειδῶς πάσχοντα λαόν, ἀλλὰ καὶ εἰς μεγάλας καταχρή-

1. Κατ' ἄλλους, ἀπέθανεν αἰφνιδίως ἀπὸ αἰμορραγίαν τῆς ρινός, ἀφοῦ πρότερον ἐφαγεν καὶ ἐπιε κατὰ κόρον διαρκούντος τοῦ γαμηλίου γεύματος.

σεις προέβαινον, λόγω τῶν ἀξιομάτων των, χάριν πλουτισμοῦ των. Καὶ εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ Πουλχερία εἶχε πλήρη συνείδησιν τοῦ μεγάλου ἀξιώματός της καὶ τῶν μεγάλων εὐθυνῶν της ἀπέναντι τοῦ λαοῦ τῆς Αὐτοκρατορίας, ὃ δὲ Μαρκιανὸς διέπρεπεν ἐπὶ εὐσταθία χαρακτῆρος, δικαιοσύνη καὶ εὐλαβείᾳ, ἀλλ' ἀμφοτέροι ἠγωνίζοντο ἀενάως, ὅπως περισώσωσιν, ὅ,τι ἦτο δυνατόν ἐκ τῆς ἀκορέστου πλεονεξίας καὶ φιλοδοξίας τῶν βαρβάρων ἀξιοματούχων, οἵτινες μὲ τὴν ἀμετρον σκληρότητα ἣτις διέκρινεν αὐτούς, προέβαινον εἰς ἐξόντωσιν ἀλλήλων. Οὕτω, βλέπομεν τὸν Ἰστηλίχωνα πολεμούμενον ὑπὸ τοῦ Ρουφίνου, τοῦτον πάλιν κατακρεουργούμενον ὑπὸ τοῦ Γαϊνᾶ, τὸν Εὐτρόπιον δέξοντούμενον ὑπὸ τοῦ ἰδίου, τὸν δὲ Γαϊνᾶν ἐκδιωκόμενον ὑπὸ τοῦ Φραουίτιου. Οἱ δὲ βασιλεῖς, ἐκτὸς τῶν θρηωδιῶν αὐτῶν ὧν παρίσταντο μάρτυρες, εἶχον νὰ ἀντιμετωπίσουν καὶ ἔσωτερικὰ ζητήματα καὶ πρὸ πάντων θρησκευτικά, τὰ ὅποια, ἐπὶ αἰῶνας, ἐκράτουν τοὺς λαοὺς τῶν διαφόρων χωρῶν διηρημένους, συνεπείᾳ τῶν ποιιῶν αἰρετικῶν δογμάτων, ἕνεκα τῶν ὁποίων διηληκτιζέτο ὁ κληρὸς, ὅστις καὶ κατήρχετο εἰς ἀφορισμοὺς τῶν ἰαντιθέτων. Τοῦτο, ὡς ἦτο φυσικὸν διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν θεοκρατικὴν ἀντίληψιν τῆς εποχῆς ἐκείνης, συνετέλει εἰς τὴν διαιώνισιν τῆς ἀναταραχῆς. Ἄλλ' ἡ ἐξέτασις τοῦ θέματος αὐτοῦ δὲν ἐνδιαφέρει τὴν παροῦσαν συγγραφὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 6ον

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΛΕΟΝΤΟΣ ΤΟΥ Α', ΤΟΥ ΘΡΑΚΟΣΙ (457 - 474)

Ἐπειδὴ μὲ τὸν θάνατον τοῦ Θρακὸς Μαρκιανοῦ ἔξέλειπεν ἡ οἰκογένεια Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, ἡ ἐκλογὴ νέου Αὐτοκράτορος ἔμεινεν εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς ἀξιοματούχους. Ἐπὶ Μαρκιανοῦ ἔτι ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἦτο ὁ ἐξ' Ἀλανῶν προερχόμενος Ἄσπαρ, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκογένεια ἰσπὸ τῆς καθόδου τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἐπὶ ἕνα αἰῶνα, εἶχε καταλάβει σπουδαῖα ἀξιώματα. Καὶ εἶχεν μὲν ὁ Ἄσπαρ τὴν ἰσχὺν καὶ τὰ μέσα νὰ καθήσῃ αὐτὸς ἐπὶ τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου, ἢ νὰ προσφέρῃ τοῦτον εἰς ἕνα ἐκ τῶν υἱῶν του, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησεν, αἰσθανόμενος, ὅτι οἱ εὐγενεῖς ἐν τῇ χώρᾳ δὲν θὰ ἤθελον μὲ κανένα τρόπον νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὸν Ἄσπαρ καὶ τοὺς Γότθους, οἵτινες ἦσαν καὶ αἰρετικοί. Διὰ τοῦτο προσέφερε τὸ στέμμα εἰς τὸν Λέοντα τὸν Θρακᾶ, ἄνδρα συνδεόμενον μὲ τὸν Ἄσπαρ καὶ προστατευόμενον ὑπὸ τοῦ πανισχύρου τοῦτου βαρβάρου. Διότι, ἠλπίζεν, ὅτι ἐνόσω ὁ Λέων θὰ βασιλεύῃ, ἡ οἰκογένεια τοῦ ξένου τοῦτου θὰ νέμηται τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα ἐν τῇ Αὐλῇ καὶ ὅτι ὁ Λέων θὰ ἀφίση ὡς διάδοχον τοῦ θρόνου ἕνα ἐκ τῶν υἱῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἄσπαρ. Ἄλλ' ὁ Λέων, ἅμα ὡς ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, ἀνελογίσθη τὰ μεγάλα του ἀπέναντι τοῦ Κράτους καθήκοντα καὶ τὴν μεγάλην του εὐθύ-

νην πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς αὐτοκρατορίας του. Ἀντελήφθη ὅτι, διὰ νὰ ἐκφύγη ἀπὸ τὴν βαρεῖαν ἐπιρροὴν τῶν παρεισάκτων τούτων βαρβάρων εἰς τὰς στρατιωτικὰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους, ἔπρεπε νὰ στηριχθῆ εἰς τὴν δύναμιν τοῦ στρατοῦ ἕξ αὐτοχθόνων, διὰ νὰ ἐλαττώσῃ σὺν τῷ χρόνῳ τὴν ἰσχὺν τῶν βαρβαρικῶν Ἀγεγῶνων καὶ μάλιστα αἰρετικῶν. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ στρατολογήσῃ τοὺς τραχεῖς Ἰσαύρους τῆς Μ. Ἀσίας, οἵτινες ἀπὸ ἀπόψεως πολιτισμοῦ δὲν ἦσαν καὶ πολὺ ἀνώτεροι τῶν βαρβάρων, ἀλλ' εἶχον πολεμικὰς ἀρετὰς, ὡς ἐκ τοῦ ληστρικοῦ βίου, τὸν ὁποῖον διῆγον, ἀλλὰ καὶ ἐθεωροῦντο ὑπῆκοι τοῦ Κράτους καὶ μέχρι βαθμοῦ τινὸς ἑξελληνισμένοι ἀπὸ τῆς Ἑλληνιστικῆς ἀκόμῃ ἐποχῆς. Στρατολογήσας μέρος αὐτῶν, ὠργάνωσεν ἐν Μ. Ἀσίᾳ μονάδας τινὰς, προσέτι συνεκρότησεν ἕξ αὐτῶν σῶμα ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων, ὡς προσωπικὴν του φρουρὰν, προσέλαβε καὶ ἓνα ἀρχηγὸν τῶν Ἰσαύρων, τὸν Τρασακλισσαῖον, τὸν ὁποῖον καὶ ἐτίμησε μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ Ὑπάτου, μετονομάσας αὐτὸν «Ζήωνα». Ἐπειδὴ δέ, μίᾳ ἐκστρατείᾳ τοῦ Βυζαντινοῦ στρατοῦ καὶ στόλου κατὰ τῶν Βανδάλων τοῦ Γιζερίχου εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Λέοντος, Βασιλίσκου, ἀπέτυχεν οἰκτρῶς, ἡ δὲ ἀποτυχία ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ Λέοντος εἰς τὰς μηχανοραφίας τοῦ Ἄσπαρ (1), ὁ Λέων τότε ἀπεφάσισε, ἅπαξ διὰ παντός, νὰ ἀπαλλαγῆ τῶν ὀχληρῶν τούτων ἀξιωματούχων, βασιζόμενος εἰς τὴν ἐκ τῶν Ἰσαύρων φρουρὰν του. Κρατήσας μυστικὴν τὴν κατὰ τοῦ Ἄσπαρ δυσαρέσκειάν του, ἐκάλεσε ταῦτον νὰ προσέλθῃ εἰς τὰ Ἀνάκτορα μὲ τοὺς δύο υἱοὺς του. Προσηλθὼν οὔτοι ὄλως ἀνίποπτοι. Ἀλλὰ, κατὰ προηγουμένην παραγγελίαν τοῦ Αὐτοκράτορος πρὸς τὴν φρουρὰν του, μόλις εἰσῆλθον οὔτοι ἐδολοφονήθη ὁ Ἄσπαρ καὶ ὁ μεγαλύτερος υἱὸς του Ἀρδαβούριος, ὅστις καὶ προωριζέτο ὑπὸ τοῦ πατρὸς του ὡς διάδοχος τοῦ Λέοντος. Ἐπληκολούθησε φονικὴ συμπλοκὴ μεταξὺ τῶν Γοτθικῶν καὶ Ἰσαυρικῶν στοιχείων τῆς φρουρᾶς τοῦ Παλατίου, τελικῶς ὅμως ὑπερίσχυσαν οἱ Ἰσαυροὶ καὶ ἀπῆλλαξαν οὕτω τὴν Κων(σταντινούπολιν) ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῶν Γότθων.

1. Ὁ Λέων εἶχεν ὀργανώσει τὴν ἐκστρατείαν ταύτην διὰ νὰ ὑποσηροίξῃ τὸ δυτικὸν Κράτος. Λιότι οἱ Βάνδαλοι ἐλευθερωθέντες, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀτιλά (453), ἐπεχείρησαν ἐπιδρομὰς κατὰ τῆς Ἰταλίας, καταστρέφοντες μανιωδῶς τὰ κειμήλια τῆς Τέχνης (Βανδαλισμοί). Διηματοῦντες δὲ καὶ καταστρέφοντες διὰ τῆς νοτίου Γαλατίας, διέβησαν τὰ Πυρηναῖα καὶ ἐξεχύθησαν εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ἀλλ' ἐκεῖ εἶδον τοὺς Βησιγότθους, οἵτινες εἶχον ἐγκατασταθῆ πρότερον, ὅτε ἔφυγον ἐκ τῆς Ἰλλυρίας, μὲ τὸν Ἀλάριχον. Διὰ τοῦτο, οἱ Βάνδαλοι, διέβησαν τὸ Γιβραλτὰρ καὶ κατέλαβον τὴν βόρειον Ἀφρικὴν (Ἀλγερίαν καὶ Μαρόκον). ἥτις ἀπέτέλει μέρος τῆς Δυτικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἐθεωρεῖτο ὁ αὐτοβόλων τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους. Ὑπόπτειν δὲ ὁ Λέων ὅτι ὁ Ἄσπαρ εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τὸν Βασιλίσκον νὰ τὸν ἀναβιβάσῃ εἰς τὸν Θρόνον τοῦ Βυζαντίου, ἐὰν ἐματαίωνε τὸν σκοπὸν τῆς ἐκστρατείας κατὰ τοῦ ἀρειανίζοντος Γιζερίχου τῶν Βανδάλων.

Τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἄσπαρ ἐν Θράκῃ.— Οἱ Ὀστρογότθοι, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀτίλα καὶ τὴν διάλυσιν τῆς κυριαρχίας τῶν Οὐννων ἀνέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς Πανοινίαν μετὰ τὴν ἄδειαν τοῦ τότε Αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ. Μέρος δὲ αὐτῶν μετὰ ἀπομεινάρια τῶν ἄλλων φυλῶν, ποὺ εἶχαν ἐπαναστατήσει κατὰ τῶν Οὐννων, διέβησαν τὸν Δούναβιν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ἀποτελέσαντες ἀνεξάρτητον ὁμάδα Φοιδεράτων⁽¹⁾ τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἀρχηγὸς τούτων ἦτο ὁ Θεοδώριχος, υἱὸς τοῦ Τριαρίου, ποὺ συνεδέετο πρὸς τὸν Ἄσπαρ μετὰ συγγενικοὺς δεσμούς. Ὁ Θεοδώριχος οὗτος, ἐξήτησε τὸ 473 νὰ τῷ δοθῇ ἡ κληρονομία τοῦ Ἄσπαρ καὶ ὁ τίτλος τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ. Ὁ Λέων ἀπέρριψε τὴν ἰταμὴν ταύτην ἀπαίτησιν τοῦ βαρβάρου. Ὁ τελευταῖος ὁμοίως, χολωθεὶς ἐκ τῆς ἀρνήσεως τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐληλάτησε τὴν ταλαίπωρον Θράκην καὶ ἐγένετο κύριος τῆς Ἀρκαδιουπόλεως (Λουλὲ Μπουργάζ), ἐξ ἐφόδου. Ὁ Λέων, μὴ ἔχων ἐπαρκεῖς εἰσέτι δυνάμεις ἐξ αὐτοχθόνων, διὰ νὰ τὸν συντρίψῃ ἠναγκάσθη νὰ ἀπονεύμῃ εἰς τὸν Θεοδώριχον τὸν ἀνώτερον στρατιωτικὸν βαθμὸν τῆς Αὐτοκρατορίας, νὰ πληρώσῃ σοβαρὰν ἀποζημίωσιν καὶ νὰ παραχωρήσῃ ἐδάφη εἰς τὴν φυλὴν του πρὸς ἐγκατάστασιν ἐν Θράκῃ. Τὸ δὲ 474 ὁ Λέων ἀπέθανεν, ἀναθέσας τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου εἰς τὸν γαμβρὸν του, Ζήνωνα τὸν Ἰσαυρον.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 7 ο υ

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΖΗΝΩΝΟΣ ΤΟΥ ΙΣΑΥΡΟΥ (474 - 491)

Μετὰ τὴν ἀνοδὸν τοῦ Ζήνωνος εἰς τὸν Αὐτοκρατορικὸν θρόνον πολλοὶ Ἰσαυροὶ ἔλαβον διάφορα ἀξιώματα καὶ ἐμπιστευτικὰς θέσεις τοῦ κράτους. Ὁ σπουδαιότερος μεταξὺ αὐτῶν ἦτο ὁ Ἴλλος, ὅστις ὑπῆρξε καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ συμπατριώτου του Αὐτοκράτορος. Ὁ Ζήνων, ὡς πρὸς τὰ στρατιωτικά, ἠκολούθησε καὶ αὐτὸς τὴν χαραχθεῖσαν ὑπὸ τῶν προκατόχων του γραμμὴν. Προσεπάθει νὰ φέρῃ εἰς τὸν στρατὸν ὅσο τὸ δυνατόν πλείοτερα ἰθαγενῆ στοιχεῖα, ἵνα οὕτω βαθμηδὸν δυναθῇ νὰ ἐλαττώσῃ ἢ ἐκτοπίσῃ τὰ ξένα τοιαῦτα. Ἐσχημάτισε τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουρὰν τοῦ Παλατίου ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ Ἰσαύρους, ἐνέταξεν εἰς τὸ στράτευμα ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους ἰθαγενεῖς συμπεριλαβὼν πρὸς τοῦτο καὶ τὴν Ἀρμενικὴν φυλὴν, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἦσαν ὑπήκοα τῆς Αὐτοκρατορίας. Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ὡς ἄνω μέ-

1. Φοιδεράται ἦσαν μισθοφόροι, τοὺς ὁποίους οἱ Βυζαντινοὶ κατέτασσαν εἰς τὸν στρατὸν, ἀφοῦ πρότερον ἐγκαθίστων αὐτοὺς εἰς τὰ σύνορα τῆς Αὐτοκρατορίας. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβαινε βραδύτερον καὶ μετὰ τοὺς Ἀκρίτας.

τρων, ἀνετράπησαν αἱ ἀναλογίαι ὑπὲρ τῶν αὐτοχθόνων ἔκτοτε δὲ σημειοῦται σταθερὰ αὐξήσις τούτων εἰς ἄρα τῶν ξένων, Οὐννων καὶ Γότθων, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἠλαττοῦτο συνεχῶς. Ἡ βασιλεία τοῦ Ζήνωνος ὑπῆρξεν ἀγωνιώδης ὡς ἐκ τῆς παρουσίας τῶν Γότθων εἰς τε τὸ στράτευμα καὶ ἐντὸς τῶν χωρῶν τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου. Καὶ ἐνῶ εἶχε οὗτος νὰ μεριμνήσῃ διὰ πολλαπλᾶ οἰκονομικά, κοινωνικά, θρησκευτικά καὶ ταξικὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἐτάρασσον πολλάκις, εἰς διαφόρους περιοχὰς τὰς σχέσεις τῶν ὑπηκόων του, ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ τηρῇ καὶ ἄγρυπνον τὴν προσοχὴν του πρὸς δύο ἐξαδέλφους, ἀρχηγοὺς τῶν Ὀστρογότθων, Θεοδώριχον, υἱὸν τοῦ Θεουδεμίρου καὶ Θεοδώριχον, υἱὸν τοῦ Τριαρίου, οἱ ὁποῖοι ἴσταντο ὡς Λαμόκλειος Σπάθη, ἔτοιμοι νὰ ἐπιπέσουν κατὰ τῆς Θράκης ἀπὸ βορρᾶν καὶ κατ' αὐτῆς ταύτης τῆς (Κων)πόλεως. Καὶ προσεπάθησε μὲν ἡ Βυζαντινὴ Αὐλὴ νὰ τοὺς φέρῃ εἰς διάστασιν καὶ νὰ ἐξωθήσῃ τὸν ἓνα κατὰ τοῦ ἑτέρου, ἀλλ' ἠστόχησε τελικῶς κατόπιν ἐφημέρων ἐπιτυχιῶν. Διότι οὗτοι, ἐννοήσαντες τὸν σκοπὸν τῆς Βυζαντινῆς Αὐλῆς, ἔδωκαν ἀμοιβαίους ὄρκους καὶ ἐκύρυξαν πόλεμον κατὰ τοῦ Βυζαντίου. Ὁ Ζήνων ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτῶν, διὰ ν' ἀπαλλαγῇ ἐκ τῶν συχνῶν ἐπιδρομῶν των ἐν Θράκῃ. Ἄλλ' ὁ στρατὸς τὸν ὁποῖον ὠδήγει ἀπετελεῖτο ἐν μέρει μὲν ἐκ τῶν ἐγγχωρίως στρατολογηθέντων, κυρίως ὅμως ἐκ Γότθων καὶ Οὐννων μισθοφόρων, οἵτινες δὲν ἐνέπνεον ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτὸν καὶ μάλιστα ἦσαν ἔτοιμοι νὰ στασιάσουν. Ὡς ἐκ τούτου, μὴ δυνάμενος νὰ πράξῃ ἄλλως, ἠναγκάσθη νὰ ὀπισθοχωρήσῃ, ἀφήσας τοὺς δύο ἀρχηγοὺς τῶν Ὀστρογότθων νὰ λεηλατοῦν τὴν Θράκην ἀνενοχλήτως καὶ μάλιστα δύο φορὰς νὰ ἀποπειραθοῦν νὰ κυριεύσουν τὴν (Κων)πολιν, ἀνεπιτυχῶς. Ἐπίσης ἀπέτυχε καὶ ἀποπειρατὸν τοῦ Θεοδώριχου τοῦ Τριαρίου νὰ διαπεράσῃ μὲ τὸ στράτευμά του εἰς τὴν ἀπέναντι Μ. Ἀσίαν. Ἐπιφοβώτερος μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὑπῆρξεν ὁ Θεοδώριχος, υἱὸς τοῦ Θεουδεμίρου. Οὗτος καίτοι ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ἐστάλη εἰς (Κων)πολιν, ὡς ὄμηρος, ὑπὸ τοῦ πατρὸς του, ἐπὶ τῆς Βασιλείας τοῦ Λέοντος καὶ ἀνετράφη ἐκεῖ ὅπου εἶχεν ἐκμάθει τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ εἶχε λάβει καὶ μόρφωσιν, κατὰ τὴν ψυχὴν παρέμεινεν τέλειος Γότθος. Σκληρὸς, βάρβαρος, πλεονέκτης, ἐπίορκος καὶ ἀγνώμων. Ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ἀδυναμίας τοῦ Βυζαντίου, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐλεηλάτησε δεινῶς τὴν περιοχὴν τῆς Ροδόπης. Ἐπειτα, ἔστρεψε πρὸς δυσμὰς, κατέλαβε τὰ Σκόπια τῆς Δαρδανίας, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἠπειρον, ἐκυρίευσεν τὸ Δυρράχιον, κατῆλθεν εἰς Θεσσαλίαν καὶ ἐλεηλάτησε τὴν πόλιν Λάρισσαν. Ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν, ἄγων πρὸς βορρᾶν, μὲ πολλὰ λάφυρα. Εὐτυχῶς διὰ τὸ Βυζαντινὸν ἀπέθανεν ὁ Θεοδώριχος τοῦ Τριαρίου τὸ 481 καὶ ὁ Ζήνων εὗρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ κλείσῃ συμφωνίαν μὲ τὸν Θεοδώριχον τοῦ Θεουδεμίρου, τὸν ὁποῖον καὶ ἀποκατέστησεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ. Ὀνόμασε τοῦτον Ἐπατον (ἂν καὶ ὁ τίτλος οὗτος ἦτο πλέον μόνον τιμητικὸς) καὶ παρεχώρησεν

εις τούς 'Οστρογότθους ζώνας τινὰς πρὸς ἐγκατάστασιν εἰς τὴν Κάτω Μοισίαν (σημερινὴν Βουλγαρίαν, μεταξὺ Αἴμου καὶ Δουνάβεως) καθὼς καὶ εἰς τὴν Δακίαν (Νότιον Ρουμανίαν). Μολαταῦτα τὸ 487, ὁ ἐπίορκος οὗτος βάρβαρος ἔκαμε καὶ τελευταίαν ἀπόπειραν πρὸς ἄλωσιν τῆς Κων)πόλεως, ἀπέτυχεν ὅμως οἰκτρῶς. Ἐπειδὴ δὲ αἱ περιοχαὶ τῆς Κάτω Μοισίας καὶ Δακίας, ὕστερα ἀπὸ τόσας λεηλασίας καὶ καταστροφὰς δὲν ἦσαν πλέον ἱκαναὶ νὰ διαθρέψουν 'Οστρογότθους, ὁ Ζήνων εἰσηγήθη εἰς αὐτὸν καταλλήλως, νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ νὰ καθαιρέσῃ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Ἐρουλῶν Ὀδοάκρον, ὅστις πρὸ τινῶν ἔτων (476) εἶχε καταλύσει τὸ Δυτικὸν Ρωμαϊκὸν Κράτος, ὅτε θανατώσας τὸν τελευταῖον Ρωμαῖον Αὐτοκράτορα Ρωμίλον Αὐγουστύλον, ἐκήρυξεν ἑαυτὸν βασιλεῖα τῆς Ἰταλίας. Ἐπὶ 2 ἔτη ἠτοίμαζεν ὁ Θεωδῶριχος τὰς ἀμάξιας του καὶ ὅλα τὰ μεταγωγικὰ μέσα τῆς ἐποχῆς διὰ τὴν πανοικεῖ ταύτην μετοικεσίαν τοῦ λαοῦ του. Τὸ φθινόπωρον τοῦ 488 ἐξεκίνησεν οὗτος καὶ διὰ τῆς Ἰλλυρίας εἰσῆλθεν εἰς τὸ Ἰταλικὸν ἔδαφος, ὡς βασιλεὺς τοῦ 'Οστρογοθικοῦ στρατοῦ καὶ λαοῦ καὶ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ στρατοῦ τοῦ Βυζαντίου. Μετὰ πολλὰς δὲ συγκρούσεις καὶ φονικὰς μάχας ἔξωθεν τῆς Ραβέννης, ἔδρας τοῦ Ὀδοάκρου, ὑπερίσχυσαν οἱ 'Οστρογότθοι καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς Ἰταλίαν. Ὁ δὲ Θεωδῶριχος κατέλαβε τὴν θέσιν τοῦ Ὀδοάκρου, ὡς βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας, τυπικῶς μόνον ὑποκείμενος εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Αὐτοκρατορίαν τῆς ὁποίας ἡ ἐξουσία ἐπὶ τῆς Ἰταλίας ἦτο σκιώδης.

Τοιουτοτρόπως ἡ Ἀνατολικὴ Αὐτοκρατορία ἀπῆλλαξε τὰς χώρας τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου ἀπὸ τὴν πολυχρόνιον αὐτὴν περιπέτειαν τῶν Βησιγόθων, Οὐννων καὶ τέλος τῶν 'Οστρογόθων.

Κρίσεις.— Ἡ ἀγωνιώδης πάλη τοῦ Ἀνατολικοῦ Κράτους, πρὸς τὰς βαρβάρους καὶ ἡμιαγρίους ὀρδὰς τῶν Βησιγόθων, Οὐννων καὶ 'Οστρογόθων, εἶχεν ἀρχίσει ἐπὶ Οὐάλεντος (376) καὶ ἔληξε μόλις μετὰ 112 ἔτη τὸ (488). Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο πολλὰς ζημίας ὑπέστη βεβαίως ὁλόκληρος ἡ Βαλκανικὴ μέχρι τῶν Νοτίων ἄκρων τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλὰ, τὰς φοβερωτέρας καταστροφὰς, ἐξ ὧν τῶν χωρῶν τούτων ὑπέστη ἡ Θράκη τόσον ἀπὸ ἀπόψεως ἀνθρωπίνων θυμάτων καὶ νοθείας τοῦ πληθυσμοῦ της ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ὑλικῶν ζημιῶν. Διότι ἡ Θράκη στερεῖται ἀπροσίτων ὀρέων, ἐπὶ τῶν ὁποίων καταφεύγουν συνήθως οἱ κάτοικοι μιᾶς χώρας, ποῦ ὑφίσταται ἐχθρικὰς ἐπιδρομὰς. Ἐθnologiκῶς καὶ ἐκείνους τοὺς χρόνους, παρουσίαζε τὴν μεγαλύτεραν ὁμοιογένειαν, ὅσα πυκνῶς κατοικημένη ἀπὸ ἑλληνικὰ καὶ ἐξελληνισμένα στοιχεῖα. Διότι ἡ Θράκη ἦτο ἡ πλουσιωτέρα εἰς ὑλικά ἀγαθὰ ἐξ ὧν τῶν ἐν Εὐρώπῃ χωρῶν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι περιέκλειεν εἰς τὰς ἀγκάλας της τὴν μεγαλυτέραν, τὴν πλουσιωτέραν καὶ τὴν

ώραιοτέραν πόλιν τοῦ τότε Κόσμου. Τὰ προϊόντα της, γεωργικά, κτηνοτροφικά, καὶ βιοτεχνικά μετεκομίζοντο εὐχερῶς καὶ μὲ μικρὰ ἔξοδα μεταφορᾶς εἰς Κων)πολιν, ὅπου καὶ ἐπωλοῦντο εἰς τιμὰς συμφερούσας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνετέλει τὰ μέγιστα εἰς τὴν εὐημερίαν τῶν Θρακῶν. Πλὴν ὅμως, ὅλα τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα τὰ ἐπλήρωσεν ἡ Θράκη πολὺ ἀκριβὰ κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ξένων. Αἱ ὀρδαὶ ἐκεῖναι τῶν βαρβάρων, εἴτε ἀπὸ βορρᾶ εἴτε ἐκ δυσμῶν, μὲ στόχον τὴν ὄνειρώδη πρωτεύουσαν, διὰ Θράκης διερχόμεναι, ἐπλήρουν αὐτὴν σφαγῶν, ἀρπαγῶν, λεηλασιῶν καὶ ἐμπρησμῶν.

Παρατηρήσεις.— Σημειωτέον ὅτι ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων περὶ τῶν παθημάτων τῆς Θράκης κατὰ τὴν ὑπὸ κρίσιν ἑκατονταετηρίδα, καὶ ἡ Βυζαντινὴ Αἰλὴ, κατὰ τὸ ἴδιον χρονικὸν διάστημα (Ε' αἰών) ὑπέστη καὶ αὐτὴ τὴν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῶν. Παρὰ τὴν θέλησιν της εὐρέθη πολλάκις εἰς τὴν ἰαδήριτον ἀνάγκην νὰ παρέχη πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ὀρδῶν τούτων, ἀνώτατα ἀξιώματα, παχυλοὺς μισθοὺς, ποικίλας δωρεάς, νὰ παραχωρῇ ὀλόκληρα τμήματα τοῦ Κράτους πρὸς ἐγκατάστασιν τῶν λαῶν των καὶ νὰ κλείη τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰς χονδροειδεῖς παρεκτροπὰς των⁽¹⁾. Διὰ τοῦτο, ὁ ἐκ Θράκης αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Α' ὁ ὁποῖος ἠσθάνετο τόσον πολὺ τὴν βαρείαν χεῖρα τῆς οἰκογενείας τῶν Ἀσπαρ, ὥστε νὰ ὁμοιάζῃ μὲ ναυαγόν, πού κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον, «ζώνεται καὶ τὰ φίδια ἀκόμη», διὰ νὰ σωθῇ ἀντέταξε κατ' αὐτῶν τὴν ἡμιδάρθερον, ἡμιεξελληνισμένην καὶ ἡμιχριστιανικὴν φυλὴν τῶν Ἰσαύρων, ἡ ὁποία ἔνεκα τοῦ ληστρικοῦ βίου της, κατεῖχε μὲν πολεμικὰς ἀρετάς, ἀλλὰ δὲν διέφερε καὶ πολὺ ἀπὸ τοὺς ἐπιδρομεῖς βαρβάρους οὔτε κατὰ τὰ ἦθη, οὔτε κατὰ τὸ φιλόρπαγον πνεῦμα, οὔτε κατὰ τὰ μέσα καὶ τοὺς τρόπους τοῦ πλουτισμοῦ της εἰς βάρος τοῦ ἐπιλοίτου λαοῦ τῆς Αὐτοκρατορίας. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι οἱ στρατιωτικοὶ αὐτῶν σχηματισμοὶ ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι πυρῆνες ἀξιομάχου ἐξ αὐτοχθόνων στρατοῦ, τὸν ὁποῖον ἤρχισαν νὰ ὑπολογίζουν ὀπωσοῦν τὰ ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν βαρβάρων στίφη, ἀλλὰ, ταῦτα πάντα, ἐπετεύχθησαν ἔναντι πολλῶν ἀνταλλαγμάτων πρὸς τοὺς Ἰσαύρους, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἀπὸ τοὺς Ὀστρογότθους.— Οἱ Ἰσαυροὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Λέοντος (457 - 474) καὶ τοῦ Ζήνωνος Ἰσαύρου (474 - 491), ἐπὶ 34 ἔτη, εἶχον καταλάβει ἐξέχουσαν θέσιν ἐντὸς τοῦ Κράτους, ἐφόσον ἐπὶ τῆς στρατιωτικῆς ἀρωγῆς τοῦ Ἰσαυρικοῦ γένους ἐστηρίζετο ἡ ἀντίστασις τῆς Αὐλῆς κατὰ τῶν ἱταμῶν ἀπαιτήσεων τῶν βαρβάρων. Καὶ διὰ τῶν Ἰσαύρων προσεπάθει ἡ Αὐλὴ νὰ φέρῃ κατ' ἀρχὰς μὲν μίαν ἰσορροπίαν τοῦ ἰθαγενοῦς στρατοῦ πρὸς τὰ ξένα μισθοφορικά, σὺν τῷ χρόνῳ δέ, διὰ στρατολογίας περισσοτέρων αὐτοχθόνων

1. Περὶ ὧν αὐτῶν ἀφηγοῦνται λεπτομερῶς οἱ Βυζαντινοὶ χρονολογοὶ Θεοφάνης, Προκόπιος καὶ ἄλλοι.

καταλλήλως ἔξασκουμένων, νὰ καταστήσῃ περιττὴν τὴν προσφυγὴν εἰς τὰς ὑπηρεσίας τῶν ξένων ἐν γένει. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ αὐτοῦ εἶχε δώσει ἐν τῷ μεταξύ πολλὰ προνόμια εἰς τὴν χώραν τῶν Ἰσαυρῶν. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἐσχημάτιζον μεγάλας περιουσίας εἰς θάρος τοῦ Κράτους, παρείχε τοῦτο, κατ' ἔτος καὶ 1500 λίτρας χρυσοῦ εἰς τὴν Ἰσαυρίαν. Ἀφοῦ ὅμως τὸ Κράτος ἀπηλλάγη ἀπὸ τοὺς Ὀστρογότθους, αἱ ἐπίλοιποι ἐπαρχίαι ἔκριναν πλέον ὡς περιττὰς διὰ τὸ δημόσιον θησαυροφυλάκιον τὰς πρὸς τοὺς Ἰσαυροὺς παροχάς, διότι ἐθεώρουν ἑαυτὰς τιθεμένας ἐν μειονεκτικῇ θέσει ἔναντι τῆς Ἰσαυρίας. Ἀφ' ἑτέρου, ἡ ἀριστοκρατία τῆς Συγκλήτου, (ὡς καταγόμενοι τὸ πλεῖστον ἐκ Ρωμαίων) καὶ πολλαὶ ἄλλαι τάξεις, βαρέως ἔφερον τὴν ὑποδούλωσίν των εἰς τοὺς Ἰσαυροὺς. Ὡς ἐκ τούτου, εἰς πολλὰς περιοχάς, ἔξεδηλοῦντο στάσεις, συναμοσίαι καὶ ἐμφύλιοι σπαραγμοί. Ὁ δὲ Ζήνων, ἐκτὸς τῶν ἀντιξοοτήτων τούτων, εἶχε νὰ φροντίσῃ καὶ διὰ τὰ δογματικὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ζήτηματα, τὰ ὁποῖα ἐγίνοντο ἀφορμὴ νὰ διαταράσσονται συχνὰ ἢ ἡσυχία ἐντὸς τοῦ Κράτους, ἰδίως ἕνεκα τῆς αἵρέσεως τῶν Μονοφυσιτῶν, οἵτινες ἦσαν πολυπληθεῖς εἰς τὰς χώρας τῆς Συρίας, Μεσοποταμίας καὶ Αἰγύπτου. Ὁ Ζήνων, ἵνα συμβιώσῃ τὰ διεστώτα, ἐξέδωκε τὸ λεγόμενον «Ἐνωτικὸν» διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου προσεπάθησε νὰ κατευνάσῃ τὰς διαφορὰς μεταξύ Ὀρθοδοξίας καὶ Μονοφυσιτῶν, κλήρου, μοναχῶν καὶ λαοῦ. Προσέτι, ἐξέδωκε καὶ Νεαράν, ἥτοι συλλογὴν νόμων, ρυθμίζουσαν τὰς σχέσεις μεταξύ τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων καὶ κολλήγων, ἀνηκόντων εἰς τὰ κτήματα τῶν πρώτων πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν τάσιν τῶν κολλήγων, οἱ ὁποῖοι ἐγκατέλειπον τὰς καλλιεργείας καὶ ἀπῆρχοντο εἰς τὰ πολυπληθῆ μοναστήρια, ὅπου ἀργοσχολοῦντες, ὡς δῆθεν προσευχόμενοι καὶ ἐγκρατευόμενοι, ἐζήτουν νὰ ἐπιτύχουν τὴν σωτηρίαν των ἐν τῷ Οὐρανῷ μετὰ τὸν θάνατόν των. Ἀλλὰ, δυστυχῶς, ἡ ἀμάθεια τοῦ λαοῦ ἦτο τοσαύτη, ὥστε τὰ ἀποτελέσματα τοῦ μέτρου νὰ εἶναι πενιχρά. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν Θράκην, ὅπου εἶχον λάβει χώραν ὄλαι αἱ κατὰ τῆς Κων)πόλεως ἐπιχειρήσεις τῶν Ὀστρογότθων, μετὰ τὴν φυγὴν αὐτῶν, παρουσίαζεν αὕτη ἀξιοθρήνητον θέαμα. Ὁ πληθυσμὸς τῆς κατέστη ἄραιοός, ἕνεκα τῶν πολυχρονίων σφαγῶν. Αἱ πόλεις καὶ τὰ χωρία ἦσαν λεηλατημένα, τὰ δὲ πλεῖστα τῶν οἰκημάτων τῆς ὑπαίθρου κατεστραμένα, ἐκ τοῦ πυρός. Ὁ λαὸς τῆς κατείχετο ἀπὸ φόβον καὶ ἦτο πτωχὸς καὶ ρακένδυτος, πολλαὶ δὲ γαῖαι, ὡς ἐκ τῆς ἐγκαταλείψεως των, παρέμενον ἀκαλλιέργητοι. Εἰκὼν θλιβερὰ καὶ ἀποτρόπαιος. Σημειωτέον, δὲ ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Θράκης καὶ Ἰλλυρίας δὲν εἶχον ἀναθαρρήσει ἀκόμη ἐκ τοῦ φόβου τῶν εισβολῶν ἀπὸ βορρᾶ. Διότι, ἀπομεινάρια τῶν φυλῶν, Ὀθῆνοι, Ἀλβανοί, Ἐροῦλοι καὶ ἄλλοι εἶχον ἐν τῷ μεταξύ διαβῆ τὸν Δούναβιν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν νοτίαν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ὡς φουδεράτοι τοῦ Κράτους. Οὗτοι ἦσαν πάντοτε ὑποπτοί, ὡς ἄλλωστε ἀπεδείχθη

μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ζήνωνος, τὸν ἐπισυμβάντα κατὰ τὸ ἔτος 491 καὶ τὴν ἀνάρρησιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ ἐξ Ἐπιδώμου (Δυρράχιον) Ἀναστασίου τοῦ Δικόρρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 8ον

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΔΙΚΟΡΡΟΥ (491 - 518)

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ζήνωνος Ἰσαύρου, οἱ ἀριστοκράται τῆς Συγκλήτου, οἱ ἐκ Ρωμαίων καταγόμενοι, ποὺ ἦσαν δυσηρεστημένοι κατὰ τῶν Ἰσαύρων, ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν ἐκ Δυρραχίου Ἀναστάσιον τὸν Δικόρρον (Δικόρρος ἐλέγετο διότι ἡ μία κόρη τῶν ὀφθαλμῶν του ἦταν μελανή ἡ δὲ ἑτέρα λευκή), ἄνδρα Ρωμαῖον τὴν καταγωγὴν (ἀπόγονον δῆθεν τοῦ Ρωμαίου Πομπηίου). Οὗτος ἀναρχιχόμενος εἰς τὸν θρόνον, ἐδήλωσεν, ὅτι σκοπὸς του ἦτο νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς Ρωμαίους ἀπὸ τὰς πιέσεις τῶν βαρβάρων καὶ τῶν ξένων.

Πρὸς τοῦτο, ἡ Κυβέρνησις τοῦ Ἀναστασίου ἐθεώρησεν ἐπιβεβλημένον νὰ ἀφαιρέσῃ ὅλα τὰ χαριστικά πλεονεκτήματα τῶν Ἰσαύρων, καταργήσασα τὰς ἐκ τοῦ Δημοσίου Ταμείου παροχὰς καὶ νὰ ἀπομακρύνῃ ἐκ τῆς Κων)πόλεως, ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς Ἰσαύρους, ἀξιωματούχους καὶ μὴ. Ἀλλὰ, τὰ μέτρα ταῦτα, ἐξήγειραν εἰς ἐπανάστασιν τοὺς κατοίκους τῆς Ἰσσυρίας χώρας. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐπαναστάσεως αὐτῆς, ἐτέθησαν ὁ Διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας Λογγίνος, ὁ Ἐπίσκοπος Ἀπαμείας Κόνων καὶ ἄλλοι ἀξιωματοῦχοι ἐκ τῶν Ἰσαύρων. Ἐπὶ ὀλόκληρα 6 ἔτη ἀπασχολήθη τὸ Βυζάντιον, διὰ νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν χώραν. Καὶ διὰ νὰ ἐξαρθρώσῃ τὰ διάφορα στελέχη τῆς ἐπαναστάσεως μετέφερε μέρος πληθυσμοῦ τῆς Ἰσσυρίας εἰς τὴν Θράκην. Οὕτω πως, ἡ Θράκη, ἐκτὸς τῶν ἀπομειναρίων τῶν Γότθων, ἐδέχθη καὶ νέους κατοίκους ἐκ τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ἰσσυρίας, πρὸς πλήρωσιν μερικῆν τῶν μεγάλων κενῶν, τὰ ὅποια εἶχον ἀφήσει αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Βησιγότθων, τῶν Οὐννων καὶ τῶν Ὀστρογότθων.

Ἄλλαι προσπάθειαι τοῦ Ἀυτοκράτορος Ἀναστασίου.— Ὁ Ἀναστάσιος διείδε τὴν κακὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ Κράτους, ὕστερον ἀπὸ τόσας μεγάλας καταχρήσεις, καὶ ἀντεμετώπισεν αὐτὴν ἐπιτυχῶς. Κατὰ μαρτυρίαν Ἰωάννου τοῦ Λυδοῦ, ἐφήρμισεν αὐστηρὸν ἔλεγχον τῶν δημοσίων ἐσόδων καὶ ἐπέτυχε τὸ ἰσοζύγιον εἰς τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα. Ἥλλαξε τὸν τρόπον εἰσπράξεως τῶν ἐγγείων φόρων. Διότι, ἀντὶ τῆς πληρωμῆς των εἰς εἶδος, ὥρισεν νὰ πληρώνωνται οἱ φόροι οὕτοι εἰς χρῆμα, μὲ βάσιν τὸν χρυσόν. Προσέτι μετέβαλε καὶ τὸν τρόπον εἰσπράξεως τῶν φόρων, τοὺς ὁποίους ἐπλήρωναν οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων, ἐλαφρύνας συνάμα τοὺς μικροῖδιοκτῆτας καὶ γαιοκτῆμονας ἀπὸ τὰ πολλὰ βάρη. Παραλλήλως ἐθέσπισε νομισματικὴν μεταρ-

ρῦθμισιν καὶ ἐξεκαθάρισε τὴν διοίκησιν ἀπὸ ἀχρήστους ὑπαλλήλους. Χάρις εἰς τὰ ὡς ἄνω μέτρα τὰ δημόσια ἔσοδα ἠὺξήθησαν σημαντικῶς, εἰς βαθμὴν ὥστε ὅτε ἀπέθανεν ὁ Ἀναστάσιος μετὰ 27 ἐτῶν βασιλείαν, ἀφῆκε τὸ Ταμεῖον τοῦ Κράτους μὲ ἀπόθεμα 32 χιλ. λιτρῶν χρυσοῦ (17.280.000 χρυσὰ εἰκοσάφραγκα). Κατήργησε τὸ σύστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ διοικητικαὶ θέσεις ἐδίδοντο εἰς τοὺς πλειοδοτούντας. Ὁ δὲ πλειδοτῶν καὶ ἐπιτυγχάνων νὰ λάβῃ τὴν διοικητικὴν θέσιν μιᾶς χώρας εἰσέπραττε πολὺ περισσότερα εἰς βάρος τοῦ λαοῦ τῆς διοικητικῆς του περιφέρειας. Διὰ νὰ περιορίσῃ δὲ τὴν τάσιν, πού εἶχαν οἱ κολλῆγοι νὰ ἐγκαταλείπουν τὰς γαίας καὶ νὰ ἀπέρχωνται εἰς τὰ Μοναστήρια, ἐξέδωκε διάταγμα, κατὰ τὸ ὁποῖον, ἔχαναν οὗτοι τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκαταλείπουν ἕνα μίσθωμα, τὸ ὁποῖον ἐκαλλιέργουν ἐπὶ 30 ἔτη. Τοιοῦτοτρόπως ἠναγκάζοντο νὰ μένουν προσκεκολλημένοι εἰς τὴν γῆν. Πλὴν ὅμως δὲν ἐφρόντισε ταυτοχρόνως νὰ ἐλαττώσῃ καὶ τὰ ποσά, πού ἐπλήρωναν οὗτοι εἰς τοὺς μεγαλογαιοκτῆμονας διὰ νὰ ἐλαφρύνῃ τὰ βάρη των.

Πολιτικὴ τοῦ Ἀνασασίου ἐπὶ τοῦ δογματικοῦ ζητήματος τοῦ τότε Χριστιανισμοῦ.— Ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος εἰς τὸ ζήτημα τοῦ δόγματος ἠκολούθει κατ' ἀρχὴν τὸ Ἐνωτικὸν τοῦ προκατόχου του Ζήνωνος. Εἰς τὴν πρῶξιν ὅμως ἠνύθει τὸν Μονοφυσιτισμόν. Τοῦτο διότι, αἱ ἀσιατικαὶ χῶραι τοῦ τότε Βυζαντινοῦ Κράτους, ἦσαν αἱ πλουσιώτεραι καὶ αἱ βιομηχανικώτεραι καὶ ἀπετέλουν τὸν κέντρον τῆς βαρύτητος εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα, ὡς ἡ Συρία, ἡ Μεσοποταμία καὶ ἡ Αἴγυπτος, ὅπου οἱ Μονοφυσῖται ἀπετέλουν μεγάλην πλειοψηφίαν. Αἱ εὐρωπαϊκαὶ χῶραι, αἱ πρὸς νότον τοῦ Δουνάβως, ὡς ἐκ τῶν πολυχρονίων ἐρημώσεων, πού εἶχον ὑποστῆ ἀπὸ τὰς ἐπιδρομάς, πού ἀνεφέραμεν, εἶχον περιέλθει εἰς πλήρη ὀθλιότητα. Καὶ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι μᾶλλον ἐκ πολιτικῶν ἐσωτερικῶν λόγων ὁρμώμενος ὁ Ἀναστάσιος ἔκλιπε πρὸς τοὺς Μονοφυσῖτας. Ὁ φανατικὸς ὅμως κληρὸς τῆς Κων)πόλεως καὶ οἱ πολυπληθεῖς καλόγηροι βερέως φέροντες τοῦτο παρέσυρον τοὺς δῆμους τῆς Κων)πόλεως καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ στρατοῦ τῶν Φοιδεράτων, πού ἐφύλαττον τὰ παρὰ τὸν Δοίναβιν σύνορα, εἰς τὸ μῖσος των ἔναντι τοῦ Ἀνασασίου, τὸν ὁποῖον ἐχωρακτήριζον ὡς αἰρετικόν. Ὁ λαὸς τῆς Κων)πόλεως ἰδίως διετέθη ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Ἀναστάσιον, διότι ἐξεθρόνισεν οὗτος τὸν Πατριάρχην Εὐφῆμιον ὡς καὶ τὸν διάδοχον αὐτοῦ Μακεδόنيον, ἐπειδὴ δὲν ἔστρεξαν ἀμφοτέροι νὰ ἐπικρίνουν τὴν Σύνοδον τῆς Χαλκηδόνος (Δ' Οἰκουμενική), πού εἶχε καταδικάσει τὸν Μονοφυσιτισμόν. Τὰ πάθη μεταξὺ βασιλεύοντος καὶ λαοῦ εἶχον ἐξαφθῆ τοσοῦτον ὥστε, τὸ 493, κατὰ τὴν τέλεισιν τῶν ἀρματοδρομιῶν ἐν τῷ Ἰπποδρομίῳ οἱ δῆμοι ἐξηγέρθησαν, ἐλιθοβόλησαν τὸ θεωρεῖον τοῦ Αὐτοκράτορος, ἔσυραν εἰς τοὺς δρόμους τοὺς κατὰ τόπους ἀνδριάντας αὐτοῦ καὶ ἐλεηλάτησαν τοὺς οἴκους τῶν ἀξιωματῶν τῆς Αὐλῆς. Τὸ 512, κατὰ συμβουλήν, ὡς φαίνεται, παρεσύρθη ὑπὸ κληρικῶν τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ

καὶ ἔστρεψε νὰ προστεθῆ μία φράσις εἰς ἀντικατάστασιν τῆς ἐξαλειφθείσης ὡς ἔξῃς: «Ἅγιος ὁ Θεός, Ἅγιος Ἰσχυρός, Ἅγιος Ἀθάνατος, ὁ Σ τ α υ ρ ω θ ε ἰ ς δι' ἡ μ ᾶ ς» (ἀντὶ τοῦ ἐλέησον ἡμᾶς). Ἄλλ' ἡ μεταβολὴ αὕτη ἐξήγειρε θύελλαν κατὰ τοῦ Ἀναστασίου. Κατόπιν τούτου ἠναγκάσθη οὗτος νὰ παρουσιασθῆ αὐτοπροσώπως εἰς τὸν Ἰππόδρομον, χωρὶς στέμμα καὶ πορφύραν καὶ νὰ ζητήσῃ συγγνώμην διὰ τὸ λάθος, πὺδ εἶχε κάμει, ἀπὸ τὸν λαόν. Ἐν συνεχείᾳ παρεκάλεσε τοὺς ὑπηκόους του νὰ παύσουν τὸν ἀλληλοσπαραγμόν των, καὶ ἐδήλωσεν ὅτι, χάριν τῆς ὁμονοίας καὶ συμπονοίας τοῦ λαοῦ, εἶναι ὁ ἴδιος ἔτοιμος νὰ παραιτηθῆ τοῦ θρόνου, ἐν ἀνάγκῃ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπανεφέρει τὴν γαλήνην ἐν τῇ πρωτευούσῃ. Τὰ τοιαῦτα ὅμως κινήματα ἐν Κων)πόλει ἀνετάραξαν τοὺς κατοίκους τῆς Θράκης καὶ Ἰλλυρίας. Διότι αἱ χῶραι αὗται δὲν ἀνεπαύοντο ἐπὶ ρόδων. Εἶχον μὲν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοὺς Γότθους, ἀλλ' ἤρχισαν νὰ διαγράφονται ἤδη εἰς τὸν ὁρίζοντα νέαι βαρβαρικά ἐπιδρομαὶ ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως. Οὕτω, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ στ' αἰῶνος, ἐσημειώθησαν αἱ πρῶται ἐπιδρομαὶ Βουλγάρων καὶ Σλαύων. Ὁ δὲ Ἀναστάσιος ἐμερῖμα περισσότερον, ὡς φαίνεται, διὰ τὰς Ἀσιατικὰς χώρας. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ληστρικαὶ ἐπιδρομαὶ τῶν νεοφανέντων τούτων βαρβάρων ἐπανελαμβάνοντο συχνά, οἱ γεωργοί, πὺδ ἦσαν ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς προσβολὰς αὐτῶν, ἐγκατέλειπον τοὺς ἀγρούς καὶ κατέφευγον εἰς τὰ κέντρα. Συνέπεια τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἦτο ἡ ἐλάττωσις τῆς παραγωγῆς εἰς βαθμόν, ὥστε νὰ μὴ ἐπαρκῆ ἡ χώρα εἰς τὴν διατροφὴν τῶν κατοίκων της. Ὁ δὲ Ἀναστάσιος, διὰ νὰ προφυλάξῃ, τοῦλάχιστον, τὸ πλησίον τῆς Κων)πόλεως τμήμα τῆς Θράκης, ἔκτισε τὸ Μακρὸν λεγόμενον τεῖχος, τὸ ὁποῖον ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς παραλίας τῆς Προποντίδος, ἔξωθεν τῆς Σηλυβρίας, καὶ ἀπέληγεν εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Μαύρης Θαλάσσης, μήκους 50 χιλιομέτρων. Τοῦτο ἐθεωρήθη, ὑπὸ τῶν ἀντιφρονούντων Θρακῶν τῆς ἔξω τοῦ τείχους χώρας, ὡς πρόκλησις πρὸς αὐτοὺς ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως, δίδοντος οὕτω πρὸς αὐτοὺς τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐγκατέλειπε τὴν ἐπίλοιπον Θράκην εἰς τὴν τύχην της. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ πρὸς τοὺς Φοιδεράτους, τοὺς παρὰ τὸν Δούναβιν, ἀποστέλλόμενα τρόφιμα ἦσαν ἀνεπαρκῆ καὶ, ἀφ' ἑτέρου, ὁ ὑπὸ τῆς Αὐλῆς σταλεῖς ἀρχηγὸς τοῦ ἐν Θράκῃ στρατοῦ ἀνεπιὸς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰπάτιος ἀπέβη ἀντιδημοτικὸς, ὠφελήθη ἐκ τούτου ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φοιδεράτων Βιταλιανός. Οὗτος, προσλαβὼν μέρος τῶν Φοιδεράτων καὶ ὅλα τὰ ἐν Θράκῃ δυσηρεσημένα στοιχεῖα καὶ πολλοὺς κολλήγους, ἐκίνησεν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Ἀναστασίου, ὑποστηριζόμενος καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Κων)πόλει δυσηρεσημένων ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Ὁρθοδόξου κλήρου. Ὁ Ἀναστάσιος τὸ φθινόπωρον τοῦ 513 ἐκάλεσεν ἐξ' Ἀνατολῆς (σημειωτέον ὅτι αἱ ἐν Ἀσίᾳ χῶραι τοῦ Κράτους ἐλέγοντο Ἀνατολὴ αἱ δὲ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης χῶραι ἐλέγοντο Δύσις)

στρατεύματα τὰ ὁποῖα ἔστειλε κατὰ τῶν ἐπαναστατησάντων ἐν Θράκῃ, ἀλλὰ ταῦτα κατεστράφησαν ἐξ' ὀλοκλήρου. Ἡχμαλωτίσθη δὲ καὶ ὁ Ὑπάτιος ὁ διοικητὴς τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ. Τοῦτο ἠνάγκασε τὸν Ἀναστάσιον νὰ συνθηκολογήσῃ πρὸς τὸν Βιταλιανόν. Ὑπεχρεώθη δὲ νὰ πληρώσῃ πρὸς αὐτὸν 5.000 λίβρας χρυσοῦ, νὰ τῷ παραχωρήσῃ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ καὶ νὰ ὑποσχεθῇ ὅτι θὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θρησκευτικὴν πολιτικὴν του ὑπὲρ τῶν Μονοφυσιτῶν. Καὶ μόνον ἔτσι ἠδυνήθη ὁ Ἀναστάσιος ν' ἀπομακρύνῃ τὸν Βιταλιανόν καὶ τὸν στρατὸν του, πού ἴσταντο ἔξωθεν τῶν τειχῶν τῆς Κων)πόλεως. Ἀλλὰ τὰ ἦθη τῆς ἐποχῆς ἦσαν τοιαῦτα, ὥστε ἀμφότεροι, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἔθηκαν κατὰ νοῦν νὰ μὴ τηρήσουν τὰ συμφωνηθέντα. Διότι, μετ' ὀλίγον χρόνον, τῷ 515 ὁ Ἀναστάσιος ἔπαυσε τὸν Βιταλιανόν ἀπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ. Τότε οὗτος ἐπανελάβε τὴν κατὰ τῆς Κων)πόλεως ἐπίθεσιν μὲ τοὺς ὀπαδοὺς του, ἀπὸ ξηρᾶς τε καὶ θαλάσσης. Ἀλλὰ, ἠττήθη τὴν φορὰν αὐτὴν καὶ ἔχασε πολλοὺς ἄνδρας. Πλείστοι ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ τοῦ ἠχμαλωτίσθησαν καὶ ἐτμωρήθησαν διὰ θανάτου. Ὁ ἴδιος κατέφυγεν εἰς τὴν Δοβρουτσᾶν, νοτίως τῆς Δακίας, ὅπου ἀπέβη πλέον ἀκίνδυνος. Ἔτσι ἐφάνη, ὅτι ὁ Ἀναστάσιος ἐκέρδισε μεγάλην νίκην ἐναντι τῶν ἐπαναστατῶν. Ἀλλ' αἱ ζημίαι, πού προεκλήθησαν εἰς ἀνθρώπινον ὕλικόν καὶ εἰς χροῖμα, ὡς ἐκ τοῦ πείσμονος ἀγῶνος, ἐπέδρασαν ἀνασταλτικῶς ἐπὶ τοῦ μένουσ τῆς ἰθινοῦσης τάξεως καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἤρχισαν νὰ παραδέχωνται, ὅτι πρέπει νὰ συμβιβασθῶσι μὲ τοὺς Ὀρθοδόξους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 9 ο υ

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ Α' 518 - 527

Πατὴρ τοῦ Ἰουστίνου ἦτο τὸ χωρίον Ταυρίσιον τῆς Δαρδανίας εἰς τὴν βόρειον Μακεδονίαν. Καὶ ἄλλοι μὲν τὸν θεωροῦν ὡς Ἰλλυρίον, ἄλλοι ὡς Θραῖκα (Τὰ μέρη ἐκεῖνα ἦσαν Θράκη εἰς προαλεξανδρινούς χρόνους ὑπὸ τὸ ὄνομα Παιονία Θράκη) καὶ τινὲς ὡς Σλαῦον. (Οἱ Σλαῦοι ἕως ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εἶχον κάμει εἰσβολὰς εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, ἀλλὰ δὲν ἔκαμαν ἐγκατάστασιν, διότι ἐξεδιώκοντο πέραν τοῦ Δουνάβεως). Ἀλλ' ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο βορειομακεδών. Ἡ περιοχὴ ἐκείνη εἶχεν ἐκλατινισθῆ ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας, καθότι οἱ Ρωμαῖοι, ἐκ τῆς Ἰλλυρίας καὶ βορείου Μακεδονίας, ἐστρατολόγουν πολλοὺ ζμισθοφόρους διὰ τὰς λεγεῶνας των. Ὅλος ἀγράφματος, ἀλλ' ἀνάστημα μέγα καὶ ῥώμην σωματικὴν τεραστίαν ἔχων, ἦλθεν εἰς Κων)πολιν, μὲ ἄλλους δύο ὁμοχωρίους του, καὶ εἰς ἀναζήτησιν τύχης κατετάγη εἰς τὸν στρατὸν. Ἐνεκα τοῦ γιγαντιαίου ἀναστήματός του προσελήφθη εἰς τὴν ἀνακτορικὴν φρουράν, ὅπου, σὺν τῷ χρόνῳ ἔδωκε λαμπρὰ δειγμάτων τῶν στρατιωτικῶν αὐτοῦ ἀρετῶν. Ἐκ παραλλήλου, εἶχεν ἀποδειχθῆ χρηστός, ἀγαθὸς καὶ φιλο-

δίκαιος. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος τὸν ἀνέδειξε Συγκλητικὸν καὶ Κόμητα τῶν Ἐξκουβιτόρων. Εἰς τὰ ἀξιώματα ταῦτα ἐπέσυρε τὴν ἐκτίμησιν, τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν σωματοφυλάκων. Διὰ τοῦτο, οἱ σωματοφύλακες, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀναστασίου, ἀνεκήρυξαν αὐτὸν Αὐτοκράτορα. Οἱ δὲ πολιτικοὶ ἄρχοντες δὲν ἔφεραν ἀντίρρῃσιν. Ἔδειξε χαρακτηῖρα σταθερὸν καὶ σύνεσιν. Οἱ συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Μαλάλας, Θεοφάνης καὶ Κεδρηνός, λέγουσι περὶ αὐτοῦ: «Πᾶσιν ἄριστον, Θεϊότατον, μέγα Βασιλέα Ρωμαίων». Ἐδείχθη χρηστός καὶ ἀγαθός. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του θεομηγῖαι μεγάλαι, ὡς σεισμοὶ σφοδραὶ καὶ πυρκαϊαὶ κατέστρεψαν διαφόρους περιοχὰς ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ἡ σπουδαιότερα πόλις ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἡ Ἀντιόχεια, κατεστράφη ἔντελως. Ὁ βασιλεὺς ἔστειλε πολλὰ βοηθήματα καὶ τὴν ἀνεκαίνισεν. Εὐτυχῶς πόλεμοι ἢ εἰσβολαὶ δὲν ἀναφέρονται ἐπὶ τῆς βασιλείας του. Καὶ μόνον χαλάρωσις τῶν εἰρηνικῶν σχέσεων πρὸς τοὺς Πέρσας ἀναφέρονται ἕνεκα τοῦ Τζάθου ἡγεμόνος τῶν Λαζῶν, παρὰ τὴν Ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς Μαύρης θαλάσσης, ἡ ὁποία τότε ὑπήγετο εἰς τὸ Περσικὸν κράτος. Ὁ Τζάθος, ἐλθὼν εἰς Κων)πολιν, ἠσπίασθη τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἐβαπτίσθη. Ὁ Ἰουστίνος τὸν ἀνεκήρυξε βασιλέα τῆς Λαζικῆς χώρας καὶ τῷ ἔδωκε πολλὰ δῶρα. Διὰ τοῦτο, ὁ Πέρσης βασιλεὺς Καβάδης, δυσηρεστήθη μὲν, ἀλλὰ δὲν κατήλθε εἰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Εἰς τὸ θρησκευτικὸν ζήτημα ὑπεστήριξε τὴν Ὁρθοδοξίαν κατὰ τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ. Διάταγμα, ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου, ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς αἰρετικούς νὰ κατέχουν δημοσίας θέσεις ἢ ἀξιώματα ἐν τῷ στρατῷ. Τοῦτο εὐηρέστησε τὸν Πάπα τῆς Ρώμης ὅστις καὶ ἐπανέλαβε τὰς σχέσεις μὲ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, αἵτινες εἶχον διακοπῆ ἕνεκα τῆς ροπῆς τοῦ Ἀναστασίου πρὸς τὸν Μονοφυσιτισμὸν. Ἔτερον συνετὸν ἔργον εὐεργητικὸν διὰ τὸ Κράτος, ὡς ἀπεδείχθη βραδύτερον ὑπῆρξεν ἡ πρόσκλησις τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἰουστινιανοῦ εἰς Κων)πολιν, ὅπου καὶ ἐνεπιστεύθη τούτῳ εἰς διασήμους διδασκάλους τοῦ Πανδιδακτηρίου. Ὁ ἀνεψιὸς οὗτος διεκρίνετο διὰ τὴν εὐφυΐαν του, τὴν μεγάλην κλίσιν του πρὸς τὴν μάθησιν, τὴν ἐπιμονὴν καὶ ὑπομονὴν του. Ὡς διάδοχος δὲ ἀνεδείχθη ἀντάξιος τῶν θυσῶν τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς του ἔκαμεν ὑπὲρ αὐτοῦ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 10 ο ν

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ (527 - 565)

Ὁ Ἰουστινιανός, ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ του Ἰουστίνου, ποὺ κατεῖχεν, ὡς εἶδαμεν, σημαίνουσαν θέσιν ἐν τῇ Αὐλῇ τοῦ Ἀναστασίου.

Μὲ πατρικὴν μέριμναν καὶ φιλοστοργίαν ἐκηδεμονεῦθη ὑπὸ τούτου ὅστις

και ἐφρόντισε νὰ τὸν ἐμπιστευθῆ εἰς τοὺς διασημοτέρους διανοουμένους τῶν χρόνων ἐκείνων. Διὰ πολυχρονίων δὲ σπουδῶν εἰς τὸ μέγα Πανδιδακτήριον ὁ Ἰουστινιανός, πρὸ τὸν ἐξαοκλήριζε σπανία φιλομάθεια, κατέστη πολυμαθέστατος εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἐπιστήμας τῆς ἐποχῆς του. Τοῦτο ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν μεγάλων ἔργων, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἐπιχειρήσει εἰς διαφόρους τομεῖς, τὰ ὁποῖα καὶ σήμερον ἀκόμη χαρακτηρίζονται ὡς τολμηρὰ καὶ ὡς ἔργα μεγάλου καὶ ἐμπνευσμένου ἀνθρώπου. Ταῦτα εἰς μίαν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Χριστιανισμὸς ἐπάλαυν ἀκόμη πρὸς τὰ ἀπομεινάρια τῆς εἰδωλολατρείας. Καὶ δὴ ὅτε αὐτὸς οὗτος ὁ Χριστιανισμὸς κατετρέχετο ἐσωτερικῶς ἕνεκα τῶν πολλαπλῶν αἰρέσεων, αἰτνῆς εἶχον ἐμφανισθῆ κατὰ καιροὺς ὑπὸ διαφόρων θεολογούντων περὶ δογμάτων, ἀναφερομένων εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ, ὅστις εἶχε ζῆσει ἐν τῷ κόσμῳ μολονότι ἦτο Θεός. Βασιλεύοντας δὲ ἔτι τοῦ θείου του Ἰουστίνου, ὁ Ἰουστινιανὸς εὗρισκετο καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἡλικίας καὶ ἀπὸ ἀπόψεως γνώσεων καὶ ὀρθοφροσύνης εἰς θέσιν νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεκπεραιώσιν σοβαρῶν ὑποθέσεων τῆς Αὔλης τοῦ θείου του, τοῦ ὁποίου καὶ ὑπῆρξεν ἡ δεξιὰ χεὶρ. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰουστίνος, ἀφοῦ εἶχεν ἀναβιάσει αὐτὸν εἰς διάφορα ἀξιώματα, ἐν τέλει τὸν ἔχρισε καὶ ὡς συμβασιλέα. Καὶ ὅτε ἀπέθανεν ὁ γέρον Ἰουστίνος, παρέμεινεν ὁ Ἰουστινιανὸς ὡς φυσικὸς διάδοχος εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου, ἄνευ οὐδεμιᾶς διαπαραχῆς (527). Ὁ Ἰουστινιανός, προτοῦ νὰ γίνῃ ἀκόμη αὐτοκράτωρ, εἶχε συνδεθῆ μὲ τὴν ἐκπάγλου καλλονῆς Θεοδώραν, κόρην ταπεινωτάτου καὶ πτωχοῦ ἀρκατοτρόφου. Ἡ Θεοδώρα, ἀσχέτως πρὸς τὴν περιπετειώδη καὶ μυθιστορηματικὴν ζωὴν τῆς νεανικῆς της ἡλικίας, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἐχθροὶ της πάντοτε τὴν κατηγοροῦν⁽¹⁾ καὶ παρὰ τὴν ταπεινὴν της καταγωγὴν, γενομένη βασίλισσα τοῦ λαμπροτέρου θρόνου τοῦ τότε κόσμου, ἀνεδείχθη ἡ ἐπιφανεστέρα καὶ ἡ πλέον ἐνδιαφέρουσα ἐξ ὅλων τῶν πρὸ αὐτῆς καὶ τῶν μετ' αὐτὴν διασήμων γυναικῶν τοῦ Βυζαντίου⁽²⁾. Μὲ πρωτοβουλίαν τῆς Θεοδώρας, ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνήγειρε εἰς πολλὰ μέρη τοῦ Κράτους πολλαπλὰ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα, ἦτοι Ξενῶνας, Νοσοκομεῖα, Πτωχοκομεῖα, Ὀρφανοτροφεῖα καὶ παντὸς εἶδους ἄσυλα διὰ τοὺς δυστυχοῦντας. Ἀκόμη καὶ διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ περιλάμπρου Ναοῦ τῆς Ἀγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἢ Θεοδώρα εἶχε τὴν μερίδα τῶν ἐνεργειῶν της. Ὁ Ναὸς οὗτος, ὁ ἕως σήμερον σωζόμενος ἀποτελεῖ θαῦμα Ἑλληνοχριστιανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν δύο μεγάλων Μικρασιατῶν ἀρχιτεκτόνων Ἀνθεμίου τοῦ ἐκ Τράλλεων (Ἀιδὶν σημερινῷ) καὶ τοῦ Μιλησίου Ἰσιδώρου. Ἄλλως τε, ὡς βεβαιῶνουν οἱ τότε ἱστορικοὶ, ὁ Ἰουστινιανὸς εἰς οὐδεμίαν

1. Πολλὰς τῶν εἰς τὸ ἔργον Προκοπίου τοῦ Καισαρέως (Ἀπόκρυφα ἢ ἀνέκδοτα) διατυπωμένων κατὰ τῆς Θεοδώρας κατηγοριῶν ἀνασκευάζει ὁ Οὐσάϊ.

2. Βλ. Καρόλου Ντῆλ (Ἀσπασία, Κλεοπάτρα, Θεοδώρα). Βικτωριανοῦ Σαρντοῦ (Θεοδώρα). Ε. Κόρνεμαν (Μεγάλοι γυναῖκες τῆς ἀρχαιότητος). Τσοκοπούλου (Θεοδώρα).

πραῶξιν προέβαινε χωρίς νὰ συμβουλευθῆ τὴν Θεοδώραν μέχρι τοῦ θανάτου της. Καὶ κατὰ τὴν στάσιν τοῦ ΝΙΚΑ, πού ἐξεργράγη πέντε μόλις ἔτη μετὰ τὴν ἀνάγκησιν τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὸν θρόνον (532), οὗτος εἶχε τρομοκρατηθῆ τοσοῦτον, ὥστε ἔκλινε νὰ δεχθῆ τὰς συμβουλὰς τῶν αὐλικῶν του, οἱ ὁποῖοι συνεβούλευον αὐτὸν νὰ ἀπέλθῃ ἐκ Κων)πόλεως διὰ θαλάσσης εἰς Ἡράκλειαν τῆς Θράκης. Ἡ Θεοδώρα δμως, ἐματαίωσε τὸν σκοπὸν τοῦτον, εἰποῦσα πρὸς τὸν Ἰουστινιανὸν «Καλὸν ἐντάφιον δι' ἡμᾶς εἶναι ἡ βασιλικὴ πορφύρα». Συνεβούλευσε δὲ αὐτὸν νὰ ἀναθέσῃ τὴν κατάπανσιν τῆς στάσεως τοῦ Νίκα εἰς τὸν Βελισσάριον, ὅστις καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Μούνδου, προσέβαλον τοὺς ἀντάρτας ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ μὲ τὰ ἐκ Θράκης στρατεύματα καὶ διέλυσαν τούτους μετὰ φονικωτάτην μάχην καθ' ἣν 30 χιλ. νεκροὶ ἐστρώθησαν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ εἰς τὰς πέριξ ὁδοὺς καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ κόμματος τῶν Πρασίνων, οἵτινες διέκειντο ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Ἰουστινιανόν, ὡς εὐνοοῦντα τὸ κόμμα τῶν Βενέτων (Γαλαζίων).

Πολεμικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Ἰουστινιανοῦ.— Διὰ νὰ ἐξηγήσωμεν τὰ πραγματικὰ αἷτια τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἰουστινιανοῦ, αἵτινες ἦσαν πόλεμοι ἐπιθετικοὶ ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἀνάκτησιν ἐδαφῶν, πρὸ πολλοῦ κατακτηθέντων ὑπὸ ξένων βαρβάρων, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ψυχολογικὴν καὶ τὴν διανοητικὴν κατάστασιν αὐτοῦ. Ἦτοι, τὸ πρυτανεῦον πνεῦμα ἐν τῇ διανοίᾳ του. Οὗτος ἐκ τῆς καταγωγῆς του, ἐθεώρει ἑαυτὸν μᾶλλον λατῖνον. Καίτοι δὲ ἐν Κων)πόλει ἔλαβεν Ἑλληνικὴν μόρφωσιν καὶ παιδείαν, ὡς ἐκ τοῦ περιβάλλοντος, δὲν ἐγεννήθη, ἐν αὐτῷ συνειδήσις Ἑλληνική. Ἄλλως τε, ἡ λέξις Ἑλλήν ἐθεωρεῖτο τότε ἀκόμη προσβλητικὴ, διότι ἐσήμαινε «εἰδωλολάτρης». Καὶ πᾶν τὸ Ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν ἐθεωρεῖτο λείψανον εἰδωλολατρείας. Τοσαύτη ἀφοσίωσις πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν ὑπῆρχεν, ὥστε τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα ἀπερρόφησε τὸ Ἑθνικόν. Μὲ τὴν φράσιν «εἶμαι Χριστιανός» ἐτελείωναν ὄλα. Δὲν ἤθελε νὰ γνωρίζῃ ἐκ τίνος ἔθνους προέρχεται, οὔτε νὰ ἐξετάζῃ. Ἔτσι λοιπὸν σκεπτόμενος ὁ Ἰουστινιανός, ἐθεώρησε ἑαυτὸν ὑποχρεωμένον νὰ ἀγωνισθῆ διὰ νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ Κράτος εἰς τὰ ὄρια, πού εἶχεν ἐπὶ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ μέχρι τέλους τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου (330-395).

Ὀχυρωματικὰ ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ.— Ἄλλὰ, διὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ ταῦτα, ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς χώρας τοῦ Ἀνατολικοῦ Κράτους καὶ ἐν Εὐρώπῃ μὲν ἀπὸ ἐπιδρομὰς τῶν πέραν τοῦ Δουνάβεως καιροφυλακτούντων βαρβάρων, καὶ πρὸς τὰ Ἀσιατικὰ σύνορα τοῦ Εὐφράτου ἀπὸ τοὺς Πέρσας, οἱ ὁποῖοι προσεπάθουν, διὰ τῆς ὑποταγῆς τῆς Λαζικῆς καὶ τῆς πρὸς νότον τοῦ Κανκάσου χώρας, νὰ διανοίξουν ἐλευθέρων ὁδὸν πρὸς τὴν Μαύρην Θάλασσαν. Διὰ τοῦτο, ἐπὶ ἔτη, κατεσκευάσθησαν σειραὶ φρουρίων καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ Δουνάβεως. Νοτιώτερον, ἄλλην γραμμὴ, τοῦ Αἴμου, ἀπὸ τοῦ

Ἰονίου πελάγους μέχρι τῆς Μαύρης θαλάσσης. Ἐπίσης, εἰς ὅλας τὰς διαβάσεις τῶν Ὁρέων τῆς Μακεδονίας, Θεσσαλίας Ἠπείρου καὶ Νοτίου Ἑλλάδος. Ὅμοίως καὶ ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐτέθησαν ἐκασταχοῦ αἱ ἀνάλογοι φρουραί.

Ἐπιχειρήσεις κατὰ τῆς Ἀφρικῆς.— Ἐν ἔτος μετὰ τὴν στάσιν τοῦ Νίκα (533), μὲ πολὺ στόλον καὶ στρατόν, ὁ δαμόνιος Θραῶξ⁽¹⁾ στρατηγὸς Βελισσάριος, ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Καρχηδονιακὴν χώραν κατὰ Σεπτέμβριον καὶ ἐπολιόρησε τὴν Καρχηδόνα, τὴν ὁποίαν ὑπερήσπιζεν ὁ Γελίμερος, ποὺ εἶχεν ἀρπάσει τὸν θρόνον ἀπὸ τὸν φίλον καὶ προστατευόμενον τοῦ Ἰουστινιανοῦ Χυλδερῖχον. Μετὰ πολλὰς συγκρούσεις καὶ μάχας κατὰ τῶν Βανδάλων ὑπερίσχυσε ὁ Βελισσάριος. Ὁ δὲ Γελίμερος, παραδοθεὶς, ἤχθη εἰς Κων)πόλιν μετὰ τοῦ βανδαλικοῦ στρατοῦ του. Καὶ εἰς τοῦτον μὲν ὁ Ἰουστινιανός, γενναίως φερόμενος, παρεχώρησεν ἓν κτῆμα παρὰ τὸν Ὀλυμπον τῆς Βιθυνίας (Προῦσσαν), ὅπου καὶ ἐτελεύτησεν. Ἡ δὲ ξανθοδόστρουξ νεολαία τῶν βανδάλων κατετάγη εἰς τὸν Βυζαντινὸν στρατὸν τῆς Ἀσίας, ὅπου, σὺν τῷ χρόνῳ, ἐφθάρη εἰς τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν πολέμους.

Κατάκτησις τῆς Ἰταλίας.— Ἐπειδὴ εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ Θεοδοσῆτος ἐφόνευσε τὴν Ἀμαλασύνθαν, θυγατέρα τοῦ Θεοδοωρίχου καὶ ἐσφετερίσθη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν Βασιλείαν, ὁ Ἰουστινιανὸς ἔστειλε καὶ κατ' αὐτοῦ τὸν στρατηγὸν Βελισσάριον μὲ στόλον καὶ στρατόν. Τὸν χειμῶνα τοῦ 535, ὁ Βυζαντινὸς στρατός, ἀπεβιβάσθη εἰς Σικελίαν καὶ ἐντὸς 6 μηνῶν ἐξεκαθάρισε τὴν νῆσον ἀπὸ τοὺς Γότθους. Ἐνῶ συγχρόνως ἄλλη στρατιά, ὑπὸ τὸν Μοῦνδον κατέκτα τὴν Δαλματίαν. Τὸ 536, ὁ Βελισσάριος ἐκ Σικελίας διεπέρασεν εἰς Ἰταλίαν καὶ κατέλαβε τὸ νότιον μέρος αὐτῆς μὲ τὴν Νεάπολιν. Ἐκεῖθεν, μὲ 50 χιλ. στρατοῦ, ἐπετέθη κατὰ τῆς Ρώμης, τὴν ὁποίαν καὶ ἐκυρίευσεν. Οἱ ἐν ὑπαίθρῳ Ἰταλία ὅμως Γότθοι ἀνεκῆρυξαν τότε βασιλέα τῶν τὸν ἱκανὸν πολεμιστὴν Οὐίτιγιν, ὅστις συναθροίσας πολλὸν στρατὸν ἐξ αὐτῶν, προσέβαλε τὴν Ρώμην. Ἐπὶ ἓν ἔτος, ἀπὸ τὴν ἀνοιξίν τοῦ 537 ἕως τὸν Μάρτιον τοῦ 538, εἰς μάτην κατέτριβε τὸν καιρὸν του κατὰ τὰς δυνάμεις του, προσπαθὼν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ρώμην, τὴν ὁποίαν ὑπερήσπιζεν ὁ Θραῶξ Βελισσάριος. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἕτερος στρατὸς ἐκ Βυζαντίου, κατὰ τὸ 538 ἀπουβασθεὶς εἰς Ἰταλίαν, κατελάμβανεν ἐπικαίρους θέσεις ὡς καὶ τὸ Μιλᾶνον, ὁ Οὐίτιγισ μὲ τοὺς Γότθους του, ἐγκατέλειψε καὶ κατέφυγεν εἰς Ραβένναν, ὅπου καὶ ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Βελισσαρίου. Οἱ Ὀστρογότθοι ἐκράτησαν τὴν ἄμυναν τῆς Ραβέννης ἐπὶ 6 μῆνας. Βλέποντες ὅμως τὸ μάταιον τῆς ἀντιστάσεώς των παρεδόθησαν, θαυμάζοντες τὸν Βελισσάριον (540). Ὁ Οὐίτιγισ καὶ οἱ ἐξέχοντες Γότθοι ἤθησαν εἰς Κων)πόλιν ὡς αἰχμάλωτοι ὑπὸ τοῦ ἀηττήτου Βελισσαρίου. Τὸ 554, ὕστερον ἀπὸ εἰκοσαετεῖς ἀγῶνας, δολοκλήρως ἡ Ἰταλία, εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῶν στρατηγῶν Βελισσα-

1. Ἐγεννήθη τὸ 505 μ. Χ. εἰς τὴν Δουρδανίαν, μεταξὺ Θράκης καὶ Ἰλλυρίας.

ρίου και Ναρσῆ, καταλυθέντος ὀριστικῶς τοῦ κράτους τῶν Ὀστρογόθων. Ἀκολούθως, κατελήφθησαν ἐν Ἰβηρία, ἢ Κορδόνη, ἢ Καρθαγένῃ και ἢ Μαλάγα με ἀπώτερον σκοπὸν και τὴν κατάλυσιν τοῦ κράτους τῶν Βησιγόθων. Παρὰ ταῦτα, οἱ Βυζαντινοὶ τελικῶς δὲν ἐπέτυχον νὰ πραγματοποιήσουν και τοῦτο.

Πόλεμοι κατὰ τῶν Περσῶν.— Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Χοσρόης ὁ Α΄, βλέπων τὰς ἐπιτυχίας τῶν Βυζαντινῶν ἐν Ἀφρικῇ και ἐν Ἰταλίᾳ και ἐπωφελοῦμενος ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι μεγάλαι, δυνάμεις ἐκ τοῦ ἐν Ἀσίᾳ Βυζαντινοῦ στρατοῦ εἶχον ἀποσυρθῆ ἐκεῖθεν διὰ τὰ ὡς ἄνω ἐκστρατείας, ἀνέλαβεν εἰσβολὰς εἰς τὰς Ἀσιατικὰς χώρας τοῦ Βυζαντίου. Αἱ παρὰ τὸν Εὐφράτην Βυζαντιναὶ δυνάμεις ἦσαν ὀλίγισται. Τὸ 540 ὁ ἴδιος ὁ Χοσρόης ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς βορείου Συρίας με στόχον τὴν σπουδαιότεραν Ἀσιατικὴν πόλιν, τὴν Ἀντιόχειαν. Παρ' ὄλην τὴν ἀντίστασιν τῶν 6 χιλ. ἀνδρῶν ποὺ εἰσῆλθον ἐν αὐτῇ πρὸ τῆς πολιορκίας και τὴν συνδρομὴν τῶν κατοίκων τῆς, ἢ Ἀντιόχεια, προδοθεῖσα διὰ δωροδοκίας, ἔπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ Πέρσου. Ἡ σφαγὴ ὑπῆρξε γενικὴ, ἢ δὲ καταστροφὴ πλήρης. Ὅσοι διεσώθησαν, ἐσύρθησαν αἰχμάλωτοι εἰς τὴν Περσίαν. Τοῦτο ἠνάγκασε τὸν Ἰουστινιανὸν νὰ ἀνακαλέσῃ τὸν Βελισσάριον με τὸ σπουδαιότερον μέρος τοῦ στρατοῦ και νὰ τὸν στείλῃ εἰς τὰς παρὰ τὸν Εὐφράτην χώρας. Ἐφερε δὲ μαζί του ὁ Βελισσάριος και τοὺς ἐκ τῆς Ἀφρικῆς Βανδάλους, τοὺς ἄλλοτε αἰχμαλώτους. Τὸ 541, ὁ Χοσρόης προσέβαλε τὴν Λαζικήν, παρὰ τὸν Εὐξείνιον, και ἐκυριεύσε τὸ μόλις ὄχυρωθὲν φρούριον τῆς Πέτρας. Τὸ 542, ἡ φήμη τοῦ Βελισσαρίου ἔκαμε τὸν Χοσρόην νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς χώρας τοῦ Βυζαντίου. Μετὰ τινὰ καιρὸν ὁμως εἰσέβαλεν οὗτος εἰς τὴν Ἀρμενίαν. Καὶ ἐπειδὴ αἱ δυνάμεις τοῦ Κράτους ἦσαν ἀπρησολημένα εἰς Ἰταλίαν, ὅπου, ὁ Γότθος Τοτίλας εἶχε καταλάβει τὸ πλεῖστον τῆς χώρας αὐτῆς, ἠναγκάσθη ὁ Ἰουστινιανὸς νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν εἰρήνην με πολὺν χρυσόν, ποὺ ἐπλήρωσε πρὸς τὸν Χοσρόην.

Θεομηνεῖαι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ.— Ὡς νὰ μὴ ἤρουν ταῦτα, και ἄλλα — ποὺ θὰ ἴδωμεν παρακατιόντες — ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ, συνέβησαν και θεομηνεῖαι. Τὸν χειμῶνα τοῦ 528 εἶχεν ἐνσκήψῃ τόσον δριμύ ψῦχος, ὥστε ὄγκοι πάγων, κατερχόμενοι ἐκ τῆς Μαύρης θαλάσσης, ἔπηξαν τὸν Βόσπορον. Βαθυμηδὸν οἱ πάγοι οὗτοι ἐπεξετάθησαν και μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου. Ὁ δὲ ἥλιος, συνεπεῖα τῆς συνεχοῦς και πυκνῆς νεφώσεως κατὰ τοὺς μῆνας τῆς ἀνοίξεως και τοῦ θέρους, ἐφαίνεται ὡς ἐν στρογγύλον τεμάχιον λευκοῦ ὑφάσματος, χωρὶς νὰ ἐκπέμπῃ θερμαντικὰς ἀκτίνας. Ἐξ αὐτοῦ προέκυψε μεγάλη ἔλλειψις τροφίμων, δεδομένου ὅτι οἱ καρποὶ τῆς γῆς μόλις κατὰ Ὀκτώβριον ἤρχιζαν νὰ ὀρμάζουν. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο καταστροφὴ μεγάλῃ εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ Βυζαντίου. Τέλος, τὸ 542, ἐνέσκηψε θανατηφόρος πανώλης, ἣτις ἐθέρωσε κυριωλεκτικὰ μέγα μέρος

τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀσίᾳ. Ἐν Κων)πόλει μόνον ἀπέθνησκον ἐκ ταύτης περὶ τὰ 5 χιλ. ἄτομα ἡμερησίως.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπὶ τοῦ τότε Θρησκευτικοῦ ζητήματος.— Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπὶ τοῦ θρησκευτικοῦ πεδίου ἠκολούθησε τὸν προκατόχον του, τὸν θεῖον του Ἰουστίνου. Ὑπεστήριξε δηλαδὴ τὴν Ὀρθοδοξίαν κατὰ τῆς θεωρίας τῶν Μονοφυσιτῶν, οἵτινες εὐρίσκοντο ἐν πλειοψηφίᾳ ἐν τε τῇ Συρίᾳ, Μεσοποταμίᾳ, Ἀρμενίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ. Οἱ κάτοικοι τῶν ὡς ἄνω χωρῶν ἀπὸ τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς ἤδη (ἐποχῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου) εἶχον μὲν δεχθῆ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ παραλλήλως ἐτήρησαν καὶ τὰ ἰδιαίτερα γλωσσικά των ἰδιώματα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ διατηρήσουν ταυτοχρόνως καὶ τὴν ἐθνικὴν των συνείδησιν ἀναλλοίωτον. Ἐπομένως, δὲν εἶχον συνταυτίσει τὴν τύχην των μὲ τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον ἢ τὸν ἐντελῶς ἐξελληνισθέντα λαὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Θράκης, ὅστις ἀπὸ πολλοῦ ἤδη εἶχεν ἀποκτήσει Ἑλληνικὴν συνείδησιν. Διὰ τοῦτο καὶ ἀσμένως ἠσπασθήσαν τὸν Μονοφυσιτισμὸν, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ διαφέρουν ἀπὸ τοὺς Ὀρθοδόξους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκυριάρχει ἡ ἰδέα, ὅτι ἦσαν ἀπόγονοι τῶν ἐνδόξων Ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὑπὸ τὴν πρόφασιν δὲ τῆς θρησκευτικῆς των διαφορᾶς, ἐγεννήθη, σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὰ ἔθνη ταῦτα καὶ ἡ σκέψις ν' ἀποσχισθῶσι καὶ πολιτικῶς, ἵνα μὴ καταπιέζωνται θρησκευτικῶς ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου ἐξουσίας τῆς Κων)πόλεως. Θὰ συνέβαινε δὲ ἀσφαλῶς καὶ τοῦτο, ἐὰν δὲν προελάμβανεν, ὁ νεοφανεὶς Ἰσλαμισμὸς ἐκ τῆς Ἀραβικῆς Χερσονήσου, νὰ τὰς καλύψῃ καὶ νὰ ἀντικαταστήσῃ ἐν αὐταῖς, κατὰ τὸ πλεῖστον, τὸν Χριστιανισμὸν διὰ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ τελευταίου εἶχον συντελέσει καὶ οἱ ἴδιοι, ὑποβοηθήσαντες τὴν Ἀραβικὴν κατάκτησιν, ἐκ μίσους πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν.

Τὸ νομοθετικὸν ἔργον τοῦ Ἰουστινιανοῦ.— Μνημειῶδες ἔργον ἕως σήμερον παραμένει ἐν τῷ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ καὶ ἡ νομοθεσία τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Τοῦτο ἐπετεύχθη ὑπὸ ἐπιτροπῆς νομοδιδασκάλων μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ περιφημότεροι ἦσαν ὁ Τριβωνιανὸς καὶ ὁ Θεόφιλος. Ἐπὶ ἔτη ὀλόκληρα κατέβαλον οὗτοι ἀτρύτους κόπους, διὰ νὰ φέρουν εἰς φῶς πρὸς χρῆσιν τὸν Ἰουστινιάνειον Κώδικα, (Codex Justinianus) ἐν τῷ ὁποίῳ εἶχε συμπερληφθῆ ἡ ὅλη Ρωμαϊκὴ Νομοθεσία τῶν προηγουμένων χρόνων(1). Ἐκτὸς τοῦ κώδικος συνεγράφησαν καὶ ἐξεδόθησαν πρὸς χρῆσιν καὶ ἄλλα τρία Νομικὰ συγγράμματα. Αἱ Πανδέκται (Dijesta ἢ Pandectae), αἱ Εἰσηγήσεις (Institutes) καὶ αἱ Νεαραὶ (Novellae).

Ἡ ἱερότης τῶν κατὰ καιροὺς αὐτοκρατόρων.— Ἐπειδὴ ἀπὸ προηγουμένα ἔτη εἶχεν ἐθισθῆ διὰ θρησκευτικῆς τελετῆς καὶ δι' εὐλογίας

1. «Corpus juris civilis».

τῆς Ἐκκλησίας νὰ γίνεται ἡ ἀνάρρησις τοῦ βασιλέως εἰς τὸν θρόνον καὶ ἡ ἀναγνώρισις αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἐθεσπίσθη καὶ καθιερώθη ἡ θεωρία ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ὅτι: «Ὁ Αὐτοκράτωρ ἦτο χρισμένος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ». Μὲ αὐτὴν τὴν καθιέρωσιν ἡ θρησκεία ἀπέβη σπουδαῖον ὄργανον εἰς χεῖρας τοῦ Βασιλέως, ἐφόσον καὶ αὐτὸς μετεῖχεν ἱερότητας, ὡς χειροτονούμενος κατὰ τὴν ἀνάρρησίν του ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας ὑπὸ τοῦ κατὰ καιροὺς Πατριάρχου.

Αἱ ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀδιάλειπται ἐπιδρομαὶ κατὰ Θράκης. Σκλάβοι ἢ Σκλαβηνοὶ ἢ Σκλαβοῦνοι.— Ὁ λαὸς οὗτος, ἀπόγονος τῶν ἀρχαίων Σκυθῶν ἢ Σαρματῶν, κατόκει τὰς στεππώδεις χώρας τῆς ἀρχαίας Σκυθίας ἢ Σκυθικῆς, μετὰ τὸ Ἀνεῖστερ καὶ Ταναΐδος. Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πρώτων Ρωμαίων Αὐτοκρατόρων τοῦ Β' καὶ Γ' μ.Χ. αἰῶνων εἶχεν ὑποταγῇ εἰς τὴν φυλὴν τῶν Μαρκομάνων Γερμανῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον κατέλθει ἀπὸ βορειότερον κειμένας Γερμανικὰς χώρας καὶ ἐσχημάτισαν τὴν λεγομένην ἐν τῇ Ἱστορίᾳ «Μεγάλῃν Μαρκομανικὴν συμμαχίαν», εἰς τὴν ὅποιαν εἶχον συμπεριληφθῆ καὶ ἄλλοι Γερμανικοὶ Λαοί. Ἦτοι οἱ Ἄλανοί, οἱ Ἑροῦλοι, οἱ Σουέβοι, οἱ Γεπίδοι οἱ Ἄνται κλπ.

Ἄνται. (Σημειώσεις).— Οἱ Ἄνται ἦσαν γένος Σκυθικόν. Κατόκουν μετ' ἄλλων Σκλαβηνῶν τὴν μετὰ τὸ Ἀνεῖστερ καὶ Δουνάβεως⁽¹⁾ παραλίαν τοῦ Εὐξείνου. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ κράτους τῶν Ὀστρογόθων διέβησαν τὸν Δούναβιν μετ' ἄλλων Σκλαβηνῶν (527) ἐπὶ Ἰουστινιανῶ καὶ ἐπέδραμον εἰς Θράκην. Τὸ δὲ 540 ἐπέδραμον εἰς Ἑλλάδα, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Κατὰ τὸ 550 εἰσέβαλον ἐκ νέου εἰς Θράκην, Μοισίαν (σημερινὴν Σερβίαν) καὶ Ἡπειρον. Τὸ 551 ἐπολιόρησαν τὴν Θεσσαλονικὴν. Ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ὁ διάδοχός του Ἰουστίνος δ' Β', ἕνεκα τῶν πολλῶν ἀγῶνων τῶν κατὰ τῶν Ἀντῶν, ἐκλήθησαν Ἀντικοί. Οἱ βάρβαροι οὗτοι τὸ 602, ἠττήθησαν κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ Χαγάνου τῶν Ἀράβων καὶ ἔκτοτε δὲν ἀναφέρονται εἰς τὰ χρονικά. Σημειωτέον, ἐν προκειμένῳ, ὅτι οἱ νεώτεροι ἱστορικοί, ἐν οἷς ὁ Τσέχος Σιαφάριξ, εἶναι τῆς γνώμης ὅτι ἐκ τῶν Ἀντῶν προῆλθον σὺν τῷ χρόνῳ οἱ μεταγενέστεροι Μεγαλορῶσσοι. Βραδύτερον κατῆλθον οἱ Γότθοι καὶ ὑπέταξαν τὰς χώρας ταύτας, οἱ δὲ Μαρκομάνοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν σημερινὴν Βαυαρίαν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι θεωροῦνται ἀπόγονοί των.

Ἄλλ' οἱ Οὐννοι ἐπελθόντες ἐκ Σιθηρίας, ὡς εἶδομεν, ἐξετόπισαν τοὺς Γότθους καὶ ὑπέταξαν τοὺς ἐναπομείναντες ἄλλους λαοὺς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ κατακτητικοὶ λαοί, Μαρκομάνοι Γότθοι καὶ Οὐννοι μετεχειρίζοντο τοὺς ἀπογόνους τούτους τῶν Σκυθῶν ὡς δούλους, τάσσοντες αὐτοὺς ἔμπροσθέν των ὡς πρό-

1. «Ἀνεῖστερον καὶ Ἀνεπέρον» κατὰ Ἰορδάνην. Βλ. τὰ («Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν πράξεων τῶν Γότθων», κεφάλαιον 5ον).

χαμα διὰ τὰ πολέμῳσι οἱ ἴδιοι κατὰ τῶν ἐχθρῶν των ἀκινδύνως, τοὺς ἀνόμαζαν Σκλάβους. Ἐξ οὗ αἱ Βυζαντινὴ ὀνομασίαι Σκλαβοῦνοι ἢ Σκλαβηνοί. Ἄλλ' ὅτε οἱ μὲν Οὐννοι ἔχασαν τὴν ἐπιρροήν των ἐπὶ τῶν διαφόρων ὑποταγείσων εἰς αὐτοὺς ἔθνοτήτων, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀττίλα, οἱ δὲ Βησιγόθοι καὶ Ὀστρογόθοι εἶχον ἀποσυρθῆ πρὸς τὴν Δύσιν, οἱ Σκλάβοι ἔμειναν ἐλεύθεροι ἐν τῇ χώρᾳ των. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὄνομα «Σκλάβοι», ποῦ εἶχε δοθεῖ εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν ἄλλων φυλῶν, τοὺς ἐφαίνετο πολὺ μειονεκτικόν, πρὸς ἐξευγενισμόν, ἀπέβαλον ἀπὸ τὴν λέξιν τὸ γράμμα Κ, καὶ ὠνόμασαν τὸ ἔθνος των «Σλάβους» ὅπερ σημαίνει «ἐνδοξοί» ἐκ τοῦ «Σλάβας» Λόξα. Ἐνούμενοι δὲ ἐκάστοτε μὲ ἀπομεινάρια τῶν ἄλλων λαῶν, κατήρχοντο πρὸς τὸν Δούναβιν καὶ ἐκείθεν εἰς τὰς Βυζαντινὰς χώρας, ὡς θὰ ἴδωμεν. Τὸ 534, οἱ Σκλαβηνοὶ οὗτοι, διέβησαν τὸν Δούναβιν, καθ' ὃν χρόνον ὁ Βελισσάριος μὲ τὰ στρατεύματα εὗρίσκετο εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Βανδάλους ἐν Ἀφρική τὰ δὲ παρὰ τὸν Δούναβιν φρούρια ἐφρούρουσαν ὀλίγοι ἀνδρες ἐκ τῶν Φουδεράτων, οἵτινες δὲν ἠδυνήθησαν ἢ καὶ ἴσως δὲν διεκινδύνευσαν τὴν ζωὴν των διὰ τὰ ἐμποδίσουν τὴν διάβασιν τῶν Σκλαβηνῶν. Τότε οἱ ἐπιδρομεῖς ἐξεχύθησαν πρὸς νότον πρὸς ἄρπαγὴν. Καὶ ἐπῆλθε μὲν κατ' αὐτῶν ὁ στρατηγὸς τοῦ ἐν Θράκῃ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ Γότθος Χιλβούλιος, ἀλλ' ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην, ὁ δὲ ὀλίγος στρατός του διεσκορπίσθη τῆδε κακεῖσε. Οἱ δὲ βάρβαροι ἐληλάτησαν τὴν μετὰ τὸν Δουνάβεωσ καὶ Αἴμου χώραν καὶ ἀπῆλθον ἀνενόχλητοι πέραν τοῦ Δουνάβεωσ, κομίζοντες παντοσειδῆ λάφυρα ἀλλὰ καὶ αἰχμαλώτους ἀποβλέποντες εἰς εἰσπραξίν λύτρων ἀπὸ τὸ Κράτος ἢ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τῶν αἰχμαλωτισθέντων. Τὸ 538, καθ' ὃν χρόνον ὁ στρατός ἐμάχετο εἰς τὴν Ἰταλίαν, μοῖρα τῶν Οὐννων, μὲ ἄλλα ἀπομεινάρια διαφόρων λαῶν, εἰσέβαλον καὶ ἐληλάτησαν τὴν Ἄνω Μοισίαν, τὴν πρὸς νότον τοῦ Σαίου καὶ Δουνάβεωσ. Τὸ 540, ὅτε ὁ Βελισσάριος μὲ τὸν στρατὸν ἐπολιόρκει τὸν Οὐίτιγιν ἐν Ραβέννη πλήθη τῶν ἀνωτέρω ἐπιδρομέων ἐληλάτησαν τὴν Θράκην, τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ Ἰσθμοῦ. Οἱ Σκλαβηνοί, τὸ 545 καὶ 547, ἐπαναλαμβάνουν τὰς ἐπιδρομάς των. Ληλατοῦντες τὴν Θράκην καὶ πυρπολοῦντας τὰ πάντα πνίγουν εἰς τὸ αἶμα τὴν Ἰλλυρίαν μέχρι τοῦ Δυρραχίου. Βυζαντινὸς στρατός ἐξ Ἑρούλων ἐπῆλθε τότε κατ' αὐτῶν, τοὺς ἐξεδίωξε καὶ οὕτω παρημποδισε τὴν ἐκεῖ ἐγκατάστασίν των. Τὸ 551, Κουτρηγοῦροι Οὐννοι, ἔχοντες καὶ Σλάβους, εἰσέβαλλον εἰς τὴν Θράκην, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν πρὸ τοῦ Μεγάλου τείχους. Τὸ 552, Σλάβοι καὶ Ἄνται, εἰσέβαλλον εἰς Θράκην, ἕνεκα ὅμως τῶν προηγηθεισῶν λεηλασιῶν δὲν ἰκανοποιήθησαν καὶ ἐστράφησαν πρὸς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου καὶ ἔφθασαν μέχρι Θεσσαλονίκης. Ἐπέρασαν δὲ ὀλόκληρον τὸν χειμῶνα ἐν Μακεδονίᾳ χωρὶς νὰ ἐνοχληθοῦν. Περὶ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ὁ ἱστορικὸς Προκόπιος ἀναφέρει ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς: «Ἐγκατέστησαν ἐν Μακεδονίᾳ ὥσπερ ἐν χώρᾳ οἰκείᾳ δια-

χειμάσαντες». Τὸ 558, Οἱ Κουτρηγοῦροι Οὐννοι καὶ Σλάβοι, ὑπὸ τὸν Ζαβεργάν, εὐρόντες τὸν Δούναβιν παγωμένον⁽¹⁾ εἰσέβαλον ἐκ νέου εἰς τὴν Θράκην. Διελάσαντες ταύτην ὑπερεπήδησαν τὸ Μέγα τεῖχος, τὸ ὁποῖον ἦτο ἡμικατεστραμμένον ἐκ τῶν προηγουμένων προσβολῶν καὶ ᾤδυσαν πρὸς Κων)πολιν. Μέγας πανικὸς εἶχε καταλάβει τοὺς ἐν τῇ πρωτευούσῃ, διότι ἡ ἐντὸς τῶν τειχῶν αὐτῆς φρουρὰ ἦτο ὀλίγη, πάντες δὲ ἐν τῇ ἀπογνώσει των, ἔστρεψαν τότε τὰ βλέμματά των πρὸς τὸν γέροντα ἤδη Βελισσάριον. Τὸ πολεμικὸν μένος τοῦ γηραιοῦ τούτου στρατηγοῦ, τοῦ ἐκ Θράκης, ἀνεξωπυρώθη, προκειμένου δὲ νὰ σώσῃ τὴν βασιλῖδα καὶ τὴν Θράκην, ἀπετάνθη πρὸς τοὺς θετεράνους συμπολίτας του πρὸς ὅσους ἔζων ἀκόμη ἐξ αὐτῶν καθὼς καὶ πρὸς τοὺς νέους τῆς Κων)πόλεως. Ἐκ τοῦ προχείρου, ὠργανώθη ἕνας παράδοξος στρατὸς ἐξ ὑπεργήρων παλαιμάχων καὶ ἐκ νεαρωτάτων ἀγυμνάστων. Μὲ τοιαύτην καὶ σχετικῶς ὀλίγην δύναμιν ἐξῆλθε τῶν τειχῶν τῆς πρωτευούσης, καὶ διὰ διαφόρων στρατηγημάτων καὶ ἐπιτηδείων ἐλιγμῶν παρέσυρε τοὺς ἐχθροὺς εἰς δασώδη τινὰ περιοχὴν ὅπου, ἀφοῦ τοὺς συνέτριψε, τοὺς ἠνάγκασε ν' ἀπέλθωσι ἐκεῖθεν καταδιωκόμενοι. Οὕτως ἐσώθη ἡ Κων)πολις. Ὁ Ἰουστινιανός, κατὰ τοὺς τελευταίους τῆς ζωῆς του χρόνους, προσεπάθει νὰ συγκρατῇ τὰς πρὸς τὴν Θράκην ἐπιδρομὰς τῶν ἀπὸ Δουνάβεως βαρβάρων, ἄλλοτε μὲν διὰ πολλοῦ χρυσοῦ καὶ ἄλλοτε διὰ διπλωματικῶν ἐνεργειῶν καὶ δῶρων πρὸς τοὺς ἐκάστοτε ἀρχηγούς των, ὑποκινῶν τὴν μίαν φυλὴν ἐναντίον τῆς ἄλλης. Ἔτσι, ὑπεκίνησε τοὺς Οὐτρουγούρους Οὐννοὺς κατὰ τῶν Κουτρηγοῦρων Οὐννων. Ἔπειτα, τὴν φυλὴν τῶν Ἀβάρων κατὰ τῶν Οὐτρουγούρων καὶ τῶν Ἀντῶν.

Κρίσεις ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ.— Ἐξετάζοντες τὰς πράξεις καὶ τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ἐσωτερικῆς πολιτείας αὐτοῦ, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ὁ ἡγεμὼν οὗτος ὠρμάτο ἀπὸ ἀγαθὰς προθέσεις καὶ ὅτι εἶχε πλήρη συνείδησιν τῆς ἀποστολῆς του. Διότι ἡ ἀνέγερσις τῶν φρουρίων καθ' ἅπαν τὸ Κράτος καὶ ἄλλων κτισμάτων ὡς ὁδῶν, γεφυρῶν, ὑδραγωγείων, λουτρῶν, φρεάτων, ἀποθηκῶν, κρηνῶν κλπ. εἶχε διττὸν σκοπὸν: ἀπέβλεπε ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῶν χωρῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παροχὴν ἐργασίας καὶ ἐπομένως πόρου ζωῆς εἰς πολλὰς χιλιάδας ἔργατῶν καὶ τεχνητῶν. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἴδρυσις διαφόρων εὐαγῶν οἰκῶν ὡς ξενῶνων, νοσοκομείων, γηροκομείων, πτωχοκομείων, ὀρφανοτροφείων, ὅπου αἱ κατώτεραι τάξεις τοῦ λαοῦ εὕρισκον ἄσυλον καὶ περιθάλμιν ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης προξενεῖ κατάπληξιν καὶ μᾶς κάμει νὰ θαυμάζωμεν τὰς μεγάλας χριστιανικὰς ἀρετὰς τοῦ βασιλέως τούτου⁽²⁾, ὡς

1. Ἐπέρασαν μὲ τὸ ἵππικόν των.

2. Προφανῶς, διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ Δάντης τὸν τοποθετεῖ εἰς τὸν Παράδεισον «Casare fui e son giustiniano».

καὶ ἐκείνας τῆς βασιλείσης Θεοδώρας, πὺ ἦτο ἡ θερμοουργὸς συμπαραστά-
τις αὐτοῦ εἰς ὄλα, ὑπὸ ἀληθῶς θρησκευτικὸν καὶ ἀνθρωπιστικὸν πνεῦμα.
Ὅμοίως καὶ ἡ ἀνέγερσις τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας εἶχε
τριπλοῦν σκοπὸν. α) Θρησκευτικόν. Διότι ὁ εὐκτῆριος οἶκος τοῦ Θεοῦ ἔπρεπε
νὰ εἶναι, ὅσον τὸ ἀνθρωπίνως δυνατόν, ἀνάλογος πρὸς τὸ ἄφθαστον τοῦ
Παντοκράτορος μεγαλεῖον, μὲ τὸν λαμπρὸν διάκοσμον καὶ τὴν ἐπιβαλλομένην
μεγαλοπρέπειαν τῆς ἐν αὐτῷ λατρείας διὰ ψαλμοδιῶν, β) Κοινωνικόν. Διότι
ἐπὶ 6 ἔτη ἀπησχολοῦντο 10 χιλ. ἄτομα ἡμερησίως, ποικίλων ἐπαγγελματιῶν
ἄτινα καὶ ἐπληρώνοντο. γ) Διὰ τὴν συμβιβάσῃ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ
πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, τὸ ὁποῖον συνεκράτει ἀκόμη εἰς τὸ
ἀρχαῖον θρήσκευμα πολλοὺς καὶ δὴ φιλοσόφους, καὶ μάλιστα ἐν Ἀθήναις.
Διότι ὁ ναὸς τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἐνθυμίζει ἀναλογίαν πρὸς τὸν Ναὸν τῆς
θεᾶς τῆς Σοφίας ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηναίων, τῆς Ἀθηνᾶς, ἣτις κατὰ
τὴν μυθολογίαν, εἶχε γεννηθεῖ ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ θεοῦ Διός. Ἐτερον
κοινωνικὸν καὶ συνάμα οἰκονομικὸν πρόβλημα ἔλυσε ὁ Ἰουστινιανὸς μὲ τὴν
ἐπιτυχήν εἰσαγωγὴν εἰς τὸ Βυζαντινὸν Κράτος τῆς ἐκτροφῆς τῶν μεταξοσω-
λήκων διὰ τῶν δύο μοναχῶν τοὺς ὁποίους εἶχε στείλει ἐπὶ τούτῳ εἰς ἀνατολικὸν
Τουρκεστάν. Τοῦτο ἀπέβη ἐπὶ μακρὸν, μέγα εὐεργέτημα διὰ τὴν οἰκονομίαν
τῆς Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας. Ἐπὶ 6 ὀλοκλήρους αἰῶνας τὸ Βυζάντιον,
κατεῖχε τὸ μονοπώλιον τῆς μετάξι καὶ τῶν μεταξωτῶν ὑφασμάτων ἐν ὅλῃ
τῇ Εὐρώπῃ ἄπειρα δὲ ποσὰ εἰσῆρχοντο εἰς τὰ ταμεῖα τοῦ Κράτους ἐκ τοῦ
ἐμπορίου τῆς μετάξι μετὰ τῶν ἄλλων χωρῶν.

Κρίσεις ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ.—

Ὅσον ἐπιτυχεῖς ἀπέβησαν διὰ τὸ Βυζαντινὸν κράτος καὶ τοὺς ὑπάρχοντες του
αἱ ἐνέργειαι τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τοὺς τομείς, πὺ ἀνεφέραμεν, τόσον ἀτε-
λεσφόρητοι καὶ ἐπιζήμιοι, ἀπὸ γενικωτέρας ἀπόψεως ὑπῆρξαν αἱ ἐξωτερικαὶ
δραστηριότητες αὐτοῦ. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι εἶχε τὴν διορατικότητα νὰ
ἐκλέγῃ τοὺς καταλλήλους ἄνδρας δι' ἕκαστον ἔργον. Διὰ τοὺς πολέμους του
ιδίως, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ του, εἶχε τοποθετήσῃ ἱκανοὺς στρατηγούς:
τὸν Βελισσάριον, τὸν Μοῦνδον, τὸν πραιπόζιτον Ναρσῆν (ἀρχιευνοῦχον) (1)
εἶναι δὲ παράδοξον τὸ ὅτι διετηρεῖτο ἀκόμη ἡ ἀπαισία αὕτη συνήθεια, τὸν
Σολομῶντα καὶ τὸν ἀνεψιὸν του Γερμανόν. Πλὴν ὅμως, αἱ κατακτήσεις εἰς
τὰς ὁποίας εἶχον προβῆ οὔτοι, οὔτε διαρκεῖς ἦσαν οὔτε ὠφέλιμοι εἰς τὸ Βυζαν-
τινὸν Κράτος. Ματαίως ἐσπαταλήθησαν τόσαι δυνάμεις καὶ τόσον χρῆμα.
Διότι οὔτε εἰς βόρειον Ἀφρικήν, οὔτε εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὴν
Ἰσπανίαν κατώρθωσε νὰ διατηρηθῇ, ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἡ κυριαρχία τοῦ
Βυζαντίου. Χάρων δὲ τῆς ὀλιγοχρονίου ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω χωρῶν κυριαρχίας,
ἡ ὁποία ἀπῆτει τὴν παρουσίαν ἐπὶ τόπου πολυπληθοῦς καὶ ἰσχυροῦ στρατοῦ,

1. Ὁ Ναρσῆς ἦτο ἀρμενικῆς καταγωγῆς.

ἀπεφιλώθησαν τὰ κατασκευασθέντα φρούρια, ἔν τε τῇ Βαλκανικῇ καὶ τῇ Ἀσίᾳ. Αὐτὸς ἦτο ἀκριβῶς ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον, ὡς εἶδομεν, οἱ πέραν τοῦ Δουνάβεως βάρβαροι, καθ' ὅλην τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐπεχείρουν τὰς καταστρεπτικὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἀπὸ τὰς ὁποίας ὑπέφερον τὰ πάνδεινα οἱ κάτοικοι τῆς Θράκης. Διερχόμενοι δι' αὐτῆς οἱ βάρβαροι καὶ καταστρέφοντες τὰ πάντα ἠπειλουν καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν πρωτεύουσαν. Τουτ' αὐτὸ φυσικὰ συνέβαινε καὶ ἐν Ἀσίᾳ μὲ τοὺς Πέρσας τοῦ Χοσρόου. Φαίνεται παράδοξος, ὡστόσο εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἡ ἀντίθεσις αὕτη. Χάριν φιλοδόξων καὶ χιμαιρικῶν ὄνειροπολήσεων νὰ σπαταλῶνται αἱ ζωτικαὶ δυνάμεις ἀφ' ἑνὸς τοῦ Κράτους καὶ ἀφ' ἑτέρου, αἱ χῶραι καὶ οἱ κάτοικοι ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίζετο τοῦτο, νὰ ἀφίνωνται εἰς τὴν διάθεσιν τῶν εἰσβολέων καὶ μάλιστα τῶν τότε βαρβάρων. Πρὸς τὶ λοιπὸν ἐγένοντο τὰ φρούρια καθ' ἅπαν τὸ Κράτος, ἐφόσον τὰ τεῖχη ἀνευ ἀνδρῶν μαχίμων δὲν ἦσαν ἱκανὰ νὰ προφυλάξουν τὴν χώραν καὶ μάλιστα αὐτὴν τὴν ἀλλήν τῆς Κων) πόλεως, τὴν Θράκην, ἐκ τῆς ὁποίας ἡ πρωτεύουσα ἐπορίζετο τὰ πλεῖστα ἀγαθὰ; Κατὰ ποίαν τότε λογικὴν συνέβαιναν ταῦτα! Διότι τὰ φρούρια, διὰ νὰ συγκρατήσουν ἢ καὶ νὰ ἀποκρούσουν τὸν εἰσβολέα ἐχρειάζοντο ἄνδρας. Οἱ ἄνδρες, πάλιν αὐτοὶ διὰ νὰ ἐκτελέσουν τὸν προορισμὸν τῶν, θὰ ἔπρεπε νὰ συνδέονται μὲ τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν ὑπερησπίζοντο καὶ νὰ ἔχουν τὰ ἀνάλογα μέσα. Ἀλλὰ διὰ τὰ μέσα τῆς Ἀμύνης ἢ ἐπιθέσεως ἀπητοῦντο χρήματα, καὶ ὁ ρημαγμένος ἀπὸ τὰς ἀρπαγὰς τῶν ἐπιδρομῶν λαὸς, ἐφορολογεῖτο τόσον βαρῶς, ὥστε κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύνατο ν' ἀντεπεξέλθῃ. Ἀφ' ἑτέρου αἱ στρατιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις, εἴτε ἐντός, εἴτε ἐκτὸς τοῦ Κράτους, διεξήγοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, διὰ μισθοφόρων στρατολογουμένων ἐκ τῶν βαρβάρων, ποὺ ἦσαν ξένοι πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς χώρας. Καὶ ἐνῶ ἡ νεολαία τῶν χωρῶν τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ τὴν διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἀπαιτουμένου ἐξ ἐγγχωρίων στρατοῦ, ἄφιναν τοὺς νέους νὰ καταφεύγουν εἰς τὰ ἀπειροπληθῆ μοναστήρια, ὅπου διῆγον τὴν ζωὴν τῶν ἐν ἀτραξία καὶ ὀκνηρία φορολογικῶς ἀσύδοτοι, παραγωγικῶς στῆροι καὶ ἐντελῶς ἀδιάφοροι διὰ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα στρατιωτικὸν τῶν καθῆκον. Παρὰ τοὺς πολέμους λοιπὸν αὐτοὺς δὲν ἐπέτυχε ἡ Κυβέρνησις νὰ ἐνώσῃ πλήρως τὰς δυτικὰς χώρας μὲ τὴν Κων)πολιν. Ὡστόσο τὰ προσωρινὰ ἐκεῖνα ἀποτελέσματα εἶχον συντελέσει ὥστε νὰ ἰκανοποιηθῇ προσωκαίρως ἡ ἄμετρος φιλοδοξία τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅστις καὶ ἐξήλωσε δόξαν Μονοκράτορος τοῦ Παγκοσμίου Ρωμαϊκοῦ Κράτους. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι, ὅτι αἱ κατακτήσεις αὗται ἐπέφεραν τὴν οικονομικὴν ἐξάντλησιν τοῦ Ἀνατολικοῦ Κράτους.

Κοινωνική, οικονομική, φορολογικὴ καὶ στρατιωτικὴ κατάστασις ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ.— Οἱ πόροι τῆς Βυζαντινῆς Κυβερνήσεως κατὰ τοὺς χρόνους τοῦτους ἦσαν ἀρκετὰ σημαντικοί. Καὶ ὅμως δὲν ἐπαρκοῦσαν διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὰ μεγάλα σχέδια τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ποὺ ἀπέβλεπε μεγάλας κατα-

κτήσεις, διὰ τὴν συντήρησιν μισθοφορικῶν στρατοῦ, καὶ μιᾶς Αὐλῆς ἀφαντάστου μεγαλοπρεπείας, διὰ τὴν διατροφήν καὶ διατήρησιν ἑκατοντάδων χιλιάδων καλογῆρων τῶν ἀμετρήτων μοναστηρίων, καὶ τὴν μισθοδοσίαν παρασίτων ἀξιωματοῦχων. Προσέτι μεγάλα ποσὰ διετίθεντο διὰ τὴν ἀνέγερσιν λαμπρῶν κτισμάτων, τὰ περισσότερα τῶν ὁποίων ἦσαν ἄχρηστα. Ἐπειτα, τὰ δῶρα καὶ αἱ παροχαί, μὲ τὰς ὁποίας ἐξηγοράζοντο πολλάκις οἱ ἄρχοντες τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῶν πρὸς ἀποφυγὴν λεηλασιῶν ἐκ μέρους των ἐντὸς τοῦ Κράτους, ἢ ἢ διὰ παροχῶν ὑποκίνησις μιᾶς ξένης φυλῆς κατ' ἄλλης ἂν καὶ ἀπερρόφουν ὅλους τοὺς διαθέσιμους πόρους, δὲν ἐπήρουν συνήθως πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Ἐπιπροσθέτως, ἡ ὀργάνωσις ἀρματοδρομιῶν εἰς τὰς μεγάλας πόλεις τοῦ Κράτους, πρὸς ψυχαγωγίαν τοῦ λαοῦ, ἐστοίχιζε καὶ αὐτὴ οὐκ ὀλίγα. Πολλοὶ θεθαίως σύγχρονοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀλλὰ ὀρθόφρονες, βλέποντες τὴν κατάστασιν αὐτὴν, ἀπεφαίνοντο ὅτι «τὰ χρήματα ποῦ ἦσαν ἀπαραίτητα διὰ τὸν στρατόν, ἐσπαταλῶντο εἰς τὰς πόρνas, εἰς τοὺς ἀρματηλάτας τοῦ Ἱπποδρόμου καὶ εἰς ἀνθρώπους μηδαμινούς, ποῦ ἦσαν ἱκανοὶ μόνον νὰ προκαλοῦν κοινωνικὰς ταραχάς, καὶ νὰ ἐξάπτουν τὰ πάθη μεταξὺ τῶν φατριῶν τῶν Πρασίνων, Κυανῶν, Ἐρυθρῶν καὶ Λευκῶν». Ταῦτα γράφει ὁ Ἀγαθίας. Καὶ ἀποφαίνεται ὅτι «Ὁ Ἰουστινιανός, ἂν ἤθελε νὰ κάμῃ οἰκονομίαν, ἤμποροῦσε νὰ περιορίσῃ τὰς δαπάνας διὰ τὴν ψυχαγωγίαν τῆς Αὐλῆς, διὰ τὰ θεάματα τοῦ Ἱπποδρόμου, νὰ μὴ κτίξῃ λαμπρὰ μὲν ἀλλ' ἄχρηστα οἰκοδομήματα, καὶ νὰ σταματήσῃ τὰς παροχὰς πρὸς ἀμετρήτους ἐκκλησιαστικούς τῶν μοναστηρίων, τῶν ὁποίων αἱ περιουσίαι ἠὔξανον, διὰ τῆς συνεχοῦς προσθήκης γαιῶν εἰς τὰ μοναστηριακὰ κτήματα, τὰ ὁποία ἦσαν ἀφορολόγητα ὑπὸ τοῦ Κράτους». Διότι ὁ ὀρθοκλήπτως ἐκείνης τῆς ἐποχῆς λαὸς ἐδιδάσκετο ἐπιτηδείως ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς, ὅτι ἕκαστος χριστιανὸς ὀφείλει νὰ ἀφιερῶν ἕνα μέρος τῆς περιουσίας του εἰς τὸ μοναστήριον, ὅπου οἱ μοναχοὶ δέονται τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του.

Παρατηρήσεις.— Ἡ νοοτροπία τοῦ εἴδους αὐτοῦ, ποῦ ἐπεκράτει καὶ προγενεστέρως, ἐξηκολούθησε νὰ ὑπάρχῃ καὶ μετὰ ταῦτα, συνετέλεσε δὲ ὥστε τὸ πλεῖστον τῶν γαιῶν νὰ ἀποβοῦν μοναστηριακαί. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑπέκειντο εἰς φορολογίαν, ἐστερέθη οὕτω τὸ κράτος ἕνα σπουδαῖον πόρον ἐκ τῶν γαιῶν αὐτῶν, αἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἕμενον καὶ ἀκαλλιέργητοι ἢ ἐκαλλιεργοῦντο ἀτελῶς. Ἐν ὀλίγοις, ἡ παραγωγή γεωργικῶν προϊόντων ἦτο ἠλαττωμένη καὶ ἡ ἀπόδοσις τοῦ ἐγγείου φόρου πενιχρά. Οἱ δὲ ἄλλοτε καλλιεργηταὶ τῶν ἰδίων τῶν γαιῶν, ἀπέβησαν κολλῆγοι τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων καὶ μόλις ἠδύναντο νὰ ἀποζῶσιν ἐν ἀθλιότητι καὶ πενίᾳ καθ' ὃν χρόνον οἱ μεγαλοκτηματῖαι καὶ τὰ μοναστήρια ἐξέφευγον τῆς φορολογίας μὲ κάθε εἶδους ἀπαλλαγὰς καὶ προνόμια.

Σημείωσις.— Τὸ ἀσύδοτον τῶν Μοναστηριακῶν κτημάτων εἶχε καθιε-

ρωθῆ διὰ νόμου ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κων)νου. Ἀλλὰ τότε ὑπῆρχον μέσα εἰς τὸ Κράτος ὀλίγα μοναστήρια, σωζόμενα ἀπὸ τοὺς χρόνους τῶν διωγμῶν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων εἰδωλολατρῶν Αὐτοκρατόρων, καθ' οὓς χρόνους χριστιανοὶ τινὲς ἄφιναν τὴν κοινωνίαν καὶ ἀπεσύροντο εἰς ἐρήμους, εἰς ὄρη, εἰς δάση, ὅπου ἔκτιζον ἐκ τῶν ἐνόντων μίαν κατοικίαν καὶ ἐμόναζον, ἀναγινώσκοντες τὴν Ἀγίαν Γραφήν καὶ προσευχόμενοι. Διὰ τοῦτο καὶ ἐλέγοντο ἀ ν α χ ω ρ η τ α ῖ. Ἀλλὰ, δὲν ἠδύνατο ὁ Μ. Κων)νος νὰ φαντασθῆ, ὅτι ὁ νόμος ἐκεῖνος, ὁ τόσον εὐεργετικὸς διὰ τὰ ὀλίγιστα μοναστήρια, θὰ ἀπέβαινε τόσον ἐπιβλαβῆς, ἕνεκα καταχρήσεως εἰς τὴν προσέλευσιν διὰ τὸν μοναστικὸν βίον τόσων χιλιάδων νέων καὶ τὴν δημιουργίαν ἀμετρήτων Μοναστηρίων, ὡς καὶ τὴν ἀπορρόφησιν τῶν καλλιεργουμένων γαιῶν ὑπ' αὐτῶν καὶ τὸ ἀσύδοτον αὐτῶν. Ἔπαυθε καὶ ὁ Κων)νος, ὅ,τι εἶχε πάθει καὶ ὁ Περικλῆς εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας, πὺν εἶχε θεσπίσει νὰ δίνωνται τὰ θεωρικὰ εἰς τὸν λαὸν διὰ τὴν προσέλκυσίν του εἰς τὸ θεσπίσει νὰ δίδωνται τὰ θεωρικὰ εἰς τὸν λαὸν διὰ τὴν προσέλκυσίν του εἰς τὸ ὁ λαὸς καὶ μετὰ τὸν Περικλῆ συνήθισε νὰ ζητῆ μόνον ἄρτον καὶ θεωρικά, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὰς ἄλλας ὑποχρεώσεις του πρὸς τὴν Πατρίδα. Βραδύτερον τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μὲ τοὺς Ρωμαίους Αὐτοκράτορας, οἱ ὅποιοι διὰ νὰ ἀποτρέπουν τὴν προσοχὴν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν κακὴν τῶν πραγμάτων κατάστασιν εἶχον συνηθίσει τοῦτον εἰς εὐχάριστα δι' αὐτὸν θεάματα, ὥστε ὁ λαὸς ἐκεῖνος νὰ μὴ ζητῆ ἄλλο τι παρὰ μόνον ἄρτον καὶ θεάματα (Panem et circenses). Ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε πάντοτε τὸ αὐτὸ, ἤτοι ὁ ἐκφυλισμὸς καὶ ἡ καταστροφὴ τῆς τῶν Ἀθηναίων πολιτείας, ἡ παρακμὴ καὶ ἡ πτώσις τῆς Ρώμης, καὶ μὲ τὴν σειρὰν του ὁ ὄλεθρος καὶ ὁ ἀφανισμὸς τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Διὰ τοῦτο, οἱ ἄρχοντες δσάκις ἀποφασίζον νὰ θεσπίσουν ἕνα νόμον ἢ νὰ καθιερώσουν ἕν ἔθιμον, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ προβλέπουν τι εἶναι δυνατὸν νὰ προκύψῃ εἰς τὸ μέλλον ἐκ τούτου, ὥστε νὰ θεσπίζον καὶ προληπτικὸς περιορισμοὺς, ἐν περιπτώσει καταχρήσεως.

Τὰ φορολογικὰ μέτρα τοῦ Ἰουστινιανοῦ.— Ὁ Ἰουστινιανός, διὰ νὰ προσπορισθῆ χρήματα, κατέφυγε εἰς μέσα, πὺν εἶχε καταδικάσει ὁ ἴδιος εἰς τὰ πρῶτα του διατάγματα. Δηλαδή, εἰς τὸν πλειστηριασμὸν τῶν ὀφφικίων καὶ εἰς τὴν ἐπιβολὴν νέων φόρων. Μὲ τὴν τακτικὴν ὁμωσ αὐτὴν οἱ ἀγρόται, πὺν εἶχαν ἀπαθλιωθῆ, ἐγκατέλειπον τὰ κτήματά των καὶ ἔφρευγον εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ μοναστήρια. Οἱ φόροι, πὺν εἰσεπράττοντο ἀπὸ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, δὲν ἀπέδιδαν πλέον, ἐφόσον οἱ ἀγροὶ ἔμειναν χέρσοι. Τότε κατέφυγεν εἰς καταθλιπτικώτατον μέτρον. Δηλαδή τὰς ἐγκαταλελειμμένας καὶ ἀκαλλιεργήτους γαίας τὰς διένειμεν ὑποχρεωτικῶς εἰς τοὺς ἑναπομειναντας καλλιεργητὰς κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε οὗτοι νὰ εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν φόρων. Ἐν προκειμένῳ ὁ σύγχρονός του ἱστορικὸς Προ-

κόπιος⁽¹⁾ λέγει ότι η επιβολή αυτή ισοδυναμεί με πανούκλα, που προσέβαλεν ξαφνικά τους καλλιεργητάς, και κατέστρεφεν αθεράπευτα τὰς ἐλπίδας των, ότι θὰ ἤμποροῦσαν ποτὲ νὰ ἐπιζήσουν. Προσέτι οἱ καλλιεργηταί, που ἐπλήρωναν τοὺς φόρους των εἰς εἶδος, ὑποχρεοῦντο νὰ τὸ μεταφέρουν οἱ ἴδιοι μέχρι τῶν λιμένων, ὅπου θὰ ἐφορτῶντο. Ἡ τοιαύτη ἀγγαραία, λέγει ὁ Λυδός, ἐστοίχιζε πολλάκις τὴν ζωὴν τῶν ἀγγαρευομένων, διότι οἱ δρόμοι ἐστρώνοντο κυριολεκτικὰ μὲ πτώματα γυναικῶν καὶ παιδῶν, που ἀπέθνησκον καθ' ὁδὸν ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὰς στερήσεις. Καὶ ἐνῶ ἡ κυβέρνησις ἐπώλει τὰς δημοσίας θέσεις εἰς τοὺς πλειοδοτοῦντας, οἱ ὅποιοι μετῆρχοντο κάθε ἐκβιασμὸν εἰς τὸν τόπον τῆς διοικήσεώς των, ἀφ' ἑνὸς διὰ νὰ εἰσπράξουν καὶ ἐκεῖνα, που ἐπλήρωσαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ πλουτίσουν συγχρόνως μέσα εἰς τὸ Παλάτιον ἐπωλοῦντο οἱ νόμοι καὶ ἡ Δικαιοσύνη. Ἐπειδὴ δὲ οἱ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν καθίσταντο ὑπεύθυνοι διὰ τὴν εἰσπραξίν των φόρων, ἡ Κυβέρνησις παρέβλεπε τὰ καταθλιπτικὰ μέτρα, εἰς τὰ ὅποια κατέφευγον οὗτοι, εἰς βάρος τῶν φορολογουμένων. Οἱ σύγχρονοι ἱστορικοὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὁμιλοῦν μὲ ἀποτροπιασμὸν δι' ὅσα διέπραττον πολλοὶ ἀξιωματοῦχοι, ὅπως ἰδιαιτέρως δὲ διὰ τὸν Ἰωάννην Καππαδόκην, ὅστις εἶχεν ἐπινοήσει καὶ διαφόρους τρόπους βασανισμῶν ἐντὸς τῶν φυλακῶν, ὅπου ἐρρίπτοντο οἱ καθυστεροῦντες τοὺς φόρους. Δοθέντος ἕξ ἄλλου, ὅτι ἡ μὲν Θράκη καὶ αἱ ἄλλαι βαλκανικαὶ χῶραι εἶχον λεηλατηθῆ ἑπανειλημμένως ὑπὸ τῶν εἰσβολέων βαρβάρων, που ἀνεφέρμεν, ἡ δὲ Συρία καὶ Μεσοποταμία καταστραφῆ, λόγῳ τῶν πολέμων κατὰ τῶν Περσῶν, αἱ χῶραι αὗται δὲν ἀπέδιδον καὶ μεγάλα πράγματα διὰ τοὺς φόρους. Διὰ τοῦτο τὸ μεγαλείτερον βάρος τῆς φορολογίας ἔπεσεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Τὰ μέτρα, που ἐφηρημόζοντο διὰ τὴν εἰσπραξίν, ἦσαν τόσοσὸν σκληρὰ, ὥστε οἱ κάτοικοι νὰ θεωροῦν τὴν παρουσίαν τῶν εἰσπρακτῶρων τοῦ δημοσίου χειροτέραν καὶ ἀπὸ ἐχθρικὴν εἰσβολήν, ὅπως λέγει Ἰωάννης ὁ Λυδός. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀγαθίας τὸ 555, ὁ πόλεμος ἐσταμάτησεν εἰς ὅλη τὰ μέτωπα, διὰ λόγους οικονομίας, ἠλαττώθησαν αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις ὅπως ἀπερισκέπτως. Διότι, ἐνῶ κανονικῶς ὁ στρατὸς ἔπρεπε νὰ φθάνη τὸν ἀριθμὸν τῶν 451 χιλ. ἀνδρῶν, ἔμειναν μόνον 150 χιλ. ἕξ αὐτῶν ἐσκορπισμένοι εἰς τὴν Ἰταλίαν, Ἰσπανίαν Ἀφρικὴν, Αἴγυπτον, Συρίαν, Μεσοποταμίαν καὶ Βαλκανικὴν, γλίσχως διαιτώμενοι. Τοῦτο ἔνεκα τῶν καταχρήσεων καὶ τῶν κλοπῶν ὑπὸ τῶν διαχειριζομένων τὰ ἀναγκαιοῦντα διὰ τὸν ἐπισιτισμὸν των. Ὡς λέγει δὲ ὁ Ἀγαθίας, «οἱ στρατιῶται, που δὲν εἶχον οὔτε τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν συντήρησίν των συνέβαινε πολλάκις νὰ ἀναγκάζονται νὰ φρομοζητοῦν, νὰ ἀφίνουν τὰς σημαίας των καὶ νὰ λιποτακτοῦν». Τὴν κατάστα-

1. Εἰς τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Μυστικὴ Ἱστορία ἢ Ἀνέκδοτα» βιβλίον του δπερ, σημειωτόν, ἀποτελεῖ ἀβελλον κατὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ περιβάλλοντός του.

σιν, πού εὑρίσκετο τὸ κράτος ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὴν περιγράφει μίᾳ Νεαρά τοῦ διαδόχου του Ἰουστίνου τοῦ Β', ἣτις λέγει τὰ ἑξῆς: «Ἐὔρομεν τὸ δημόσιον θησαυροφυλάκιον γονατισμένον ἀπὸ τὰ χρέη καὶ ὀλοτελῶς κενόν. Τὸν δὲ στρατὸν εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἀποσυνθέσεως, ὥστε τὸ Κράτος νὰ εἶναι ἐκτεθειμένον εἰς ἀλλεπαλλήλους ἐπιδρομὰς καὶ εἰσβολὰς τῶν βαρβάρων».

Σημείωσις. — Εἰς τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ κεφάλαια ἐνδιέτριψα πολὺ. Διότι μὲ τοὺς κατακτητικούς πολέμους πού ἐπεχείρησεν οὗτος, ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἐσωτερικαὶ πληγαὶ τῆς Βυζαντινῆς Κοινωνίας, αἱ ὁποῖα κατέτρωγαν τὰ σπλάχνα της. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι, ἐν κράτος, διὰ νὰ διωξαγάγῃ ἐπιτυχῶς κατακτητικούς πολέμους, πρέπει νὰ βασίζηται πρωτίστως ἐπὶ ὑγιῶς καὶ ὁμόφρονος κοινωνίας τῶν χωρῶν πού τὸ ἀπαρτίζουν, ἐφόσον ἀπὸ τὰς χώρας του καὶ τοὺς πληθυσμούς των θ' ἀντλήσῃ ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα μέσα. Δηλαδή, ἄνδρας, χρῆμα, ἐφόδια. Ἄλλ' ὅταν τὰ διάφορα στρώματα τοῦ λαοῦ ἔχουν μεταξὺ των μεγάλας ταξικὰς διαφορὰς καὶ ἀνώτεραι τάξεις καταπιέξουν τὰς κατωτέρας, ἀπὸ τὰς ὁποίας στρατολογεῖται τὸ πλεῖστον τῶν ἀνδρῶν καὶ καταβάλλεται τὸ πλεῖστον τῶν ἐξόδων, ὅταν ἀφ' ἑτέρου ὁ λαὸς διαιρῆται θρησκευτικῶς καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς αἰῶνας ἐκείνους, πού τὰ θρησκευτικὰ δόγματα ἐθεωροῦντο ὡς ὁ κυριώτερος σκοπὸς τῆς ζωῆς πολλῶν δὲ μᾶλλον ὅταν ἡ δικαιοσύνη δὲν ἀπονέμεται ἐξ ἴσου, ἀλλὰ συχνὰ καταπιεῖται ὑπὸ τῶν εὐνοουμένων τῆς ἀρχούσης τάξεως, ὁμοφροσύνη δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἶναι μοιραῖον νὰ γεννηθῶσιν ἐσωτερικαὶ διενέξεις αἰτινες καὶ ἐπικέρουν τὸ ναυάγιον εἰς τὸ τέλος, καὶ χάσματα κοινωνικά, θρησκευτικά, οἰκονομικά κλπ. Αὐτὸς ἦτο ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον, πλὴν τῆς στάσεως τοῦ Νίκα (532), καὶ ἄλλαι τοιαῦται ἐσημειώθησαν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ κατὰ τὰ ἔτη 547, 556, 562 καὶ 564.

Πορατηγείαις. — Ὁ Ἰουστινιανὸς θὰ ἐλογίζετο ὡς Μέγας Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου, ἔάν, ἀντὶ τῶν κατακτητικῶν πολέμων, ἔστρεφε τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν τῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας. Διότι εἶχε καὶ προθέσεις ἀγαθὰς καὶ δραστηριότητα ἀνέπτυξε μεγάλην καὶ ἄνδρας καταλλήλους ἐπέλεξε, ἀλλὰ καὶ πόρους δαψιλεῖς διέθεσε. Ἄντὶ νὰ κατασπαταλᾷ ἀνθρώπινον ὑλικὸν καὶ κολοσσιαία ποσὰ διὰ ὑπερποντίους κατακτήσεις ἐκτὸς τοῦ Κράτους, τὸ ὁποῖον εὔρεν ἀπὸ τὸν θεῖον του, θὰ ἦτο φρονιμότερον ἂν ἐφρόντιζε νὰ καταστήσῃ τὴν πρὸς νότον τοῦ Δουναβέως χώραν ἀπροσπέλαστον εἰς τοὺς πρὸς βορρᾶν βαρβάρους μεριμνῶν διὰ τὴν κατάλληλον καὶ ἐπαρκῆ ἐπ'ἀνδρωσιν τῶν κατασκευασθέντων φρουρῶν. Ἄν τὰς στρατιωτικὰς τότε δυνάμεις, πού διέθετε τὰς ἐκράτει ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Κράτους, μὲ τοὺς ἐξόχους δὲ στρατηγούς, πού εἶχε θέσει ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν, δὲν θὰ ἐτόλμα ὁ Χοσρόης τῶν Περσῶν νὰ ἐπιχειρῇ καταστρεπτικὰς ἐπιδρο-

μάς εις τὴν Συρίαν, Ἀρμενίαν, Καύκασον καὶ Λαζικήν, μὲ σκοπὸν νὰ διανοήξῃ ὁδὸν πρὸς τὴν Μαύρην θάλασσαν. Τέλος κατέβαλλε λελογισμένην προσπάθειαν νὰ γεφυρώσῃ τὸ χάσμα μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ αἰρετικῶν, ποὺ ἦσαν πολυπληθεῖς εἰς Συρίαν, Αἴγυπτον, Μεσοποταμίαν καὶ Ἀρμενίαν. Αἱ χῶραι ἐκεῖναι, εἶναι ἀληθῆς, ὅτι ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, εἶχον μὲν δεχθῆ καὶ ἐκαλλιέργουν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐκ παραλλήλου ὁμοῦ διετήρουν καὶ τὰ ἰδιαίτερα γλωσσικά των ἰδιώματα ἐκάστη. Ἐπομένως αἱ ἰδιαίτεροι τῶν εἰρημένων χωρῶν γλῶσσαι, ἦτο φυσικὸν νὰ ἐνθιμίζουν εἰς τοὺς λαοὺς των ὅτι δὲν ἀποτελοῦν ἓν Ἐθνικὸν σύνολον μὲ τοὺς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, Θράκῃ καὶ λοιπῇ Βαλκανικῇ διαβιοῦντας Ἑλληνογλώσσους πληθυσμούς. Ὡς ἐκ τούτου μαζὶ μὲ τὴν δογματικὴν διαφορὰν ἐν τῷ χριστιανισμῷ, ἐφούντωνσεν εἰς αὐτοὺς καὶ ἰδιαίτερα Ἐθνικὴ συνείδησις, ἠρχισαν δὲ νὰ δεικνύουν τάσεις ἀποσχίσεως ἐκ τοῦ Ὁρθοδόξου Κράτους, ὅπερ καὶ συνέβη μὲ τὴν μετ' ὀλίγα ἔτη εἰσβολὴν τῶν ἐξ Ἀραβίας Μουσουλμάνων, φορέων τῆς νέας θρησκείας τοῦ Μωάμεθ. Ἀφ' ἐτέρου ἂν, ἀντὶ νὰ ἀφίνη ἀσυδότης τοὺς μεγάλους γαιοκτῆμονας καὶ ἐλευθέρους νὰ σφετερίζωνται τὰς γαίας τῶν μικροῖδιοκτητῶν, ἐπροστάτευσεν τοὺς μικροκαλλιεργητὰς ἢ καὶ τοὺς κολλήγους (τοὺς ὁποίους τότε ὠνόμαζον ΚΟΛΟΝΟΙ). Ἄν περιώριζε τὸν ἀριθμὸν τῶν μοναστηρίων καὶ ἄφινε μόνον ἐκεῖνα, ποὺ εἶχαν κάποιαν ἱστορικὴν ὄξιαν. Ἄν ἀπηγόρευε, διὰ νόμου, τὴν ἄσκησιν τοῦ μοναχικοῦ βίου ὑπὸ ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν κάτω τοῦ πεντηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των, ταυτοχρόνως δὲ ἠνάγκαζε τούτους νὰ κατέλθουν εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ νὰ ἐργασθοῦν, ἀντὶ νὰ ἀργοσχολοῦν εἰς τὰ κελλία τῶν μοναστηρίων, διέθετε δὲ οὕτω τὸ κράτος ἀνθρώπινον ὕλικὸν ἐξ ἐντοπιῶν πρὸς στρατεύειν, ἀντὶ νὰ ἀναγκάζεται πρὸς τοῦτο νὰ καταφεύγῃ εἰς ξένους μισθοφόρους, προερχομένους ἐξ ἐχθρικῶν καὶ λησπρικῶν φυλῶν. Ἄν μετέτρεπε τὸ φορολογικὸν σύστημα ἐπὶ τὸ δικαιοτέρον, οὕτως ὥστε τὰ φορολογικὰ βάρη νὰ ἦσαν ἀνάλογα πρὸς τὸ εἰσόδημα ἐνὸς ἐκάστου, καὶ ἐκ παραλλήλου, ἐνεπιστευέτο τὴν εἰσπραξίν των φόρων οὐχὶ εἰς πλειοδοτουίντας ἐνοικιαστὰς (τελώνας), ἀλλ' εἰς ἐμμίσθους ὑπαλλήλους τοῦ Κράτους. Τότε, ἀναντιρρήτως, ὁ Ἰουστινιανὸς θὰ ἀπέβαιεν Μέγας Ἀναμορφωτής. Ἐν τῇ μεγάλῃ του ὁμοῦ φιλοδοξίᾳ νὰ ἐπιτύχῃ Μονοκρατορίαν ἐπὶ τοῦ ἄλλοτε Παγκοσμίου Ρωμαϊκοῦ Κράτους, ἐθυσίασε τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Θράκην καὶ τὴν λοιπὴν Βαλκανικὴν, ἀφήσας αὐτὰς ἀφρουρήτους εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐπιδρομέων, οἱ ὁποῖοι καὶ τὰς ἠρῆμωσαν ἐπανειλημμένως ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

Βιβλιογραφία.—Προκόπιος ὁ Καισαρεύς, Ἀγαθίας Λυδός, Μένανδρος, Μαλάλας, Θεοφάνης, Κεδρηνὸς κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 11ο ν

ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΕΛΟΥΣ
ΤΟΥ ΣΤ' ΑΙΩΝΟΣ

Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰουστινιανοῦ (565) μέχρι τέλους τοῦ στ' αἰώ-
 νος ἐβασίλευσαν εἰς τὸ Βυζάντιον ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ἰουστίνος ὁ Β' (565 - 578)
 ὁ Τιβέριος (578 - 582) καὶ ὁ γαμβρὸς τοῦ Τιβερίου Μαυρίκιος (582 - 602).
 Ἐπειδὴ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ Θράκη καὶ ἡ λοιπὴ Βαλκανικὴ πάσχει
 συχνὰ ἀπὸ τὰς εἰσβολὰς νέας ἐθνότητος, τῶν Ἀβάρων, παραθέτομεν
 ὀλίγα τινὰ περὶ αὐτῶν. Οἱ Ἄβαροι ἦσαν γένος Ἀσιατικόν, συγγενὲς τῶν
 προηγηθέντων Οὐννικῶν γενῶν. Ἠκολούθησαν καὶ οὗτοι ἐξ Ἀσίας τὸν
 δρόμον τῶν Οὐννων. Ὑπέταξαν ἐν τῇ ἄλλοτε, Σκυθικῇ χώρᾳ τὰ διάφορα
 Σλαβικὰ φύλα καὶ ἐξακολουθοῦντες τὴν πρὸς δυσμὰς πορείαν των, ἐγκα-
 τεστάθησαν ἀνατολικῶς τῆς σημερινῆς Οὐγγαρίας, ὁπόθεν ἐνεφανίσθησαν εἰς
 τὰς βορείας ὄχθας τοῦ Δουνάβεως, καταλύσαντες τὸ κράτος τῶν Γεπιδῶν, τῶν
 ὁποίων τὴν χώραν καὶ κατέλαβον (παλαιὰν Δακίαν). Κατὰ τὰ τελευταῖα
 ἔτη τοῦ Ἰουστινιανοῦ, μία πρεσβεΐα των, ἐκκινήσασα ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως,
 ἐθεάθη ὑπὸ τῶν καθ' ὁδὸν κατοίκων τῆς Θράκης, βαδίζουσα πρὸς τὴν Κων)
 πολιν, μὲ ἀλλόκοτον ὄπλισμόν καὶ ἐνδυμασίαν κατὰ τὸ σῶμα καὶ τὴν κεφαλὴν.
 Ἐπι τέλους, ἔφθασαν εἰς τὴν Κων)πολιν, ὅπου ἔμειναν ἐκκληκτοὶ πρὸ τοῦ
 ἑξαίσιου θεάματος τῆς ἀπεράντου πόλεως καὶ τῶν μεγαλοπρεπῶν κτιριῶν
 τῆς, καὶ ὅπου, ἅμα τῇ ἀφίξει των, ἐζήτησαν συνέντευξιν πρὸς τὸν Αὐτοκρά-
 ταρα. Ὁ Ἰουστινιανὸς τοὺς ὑπεδέχθη φιλοφρόνως καὶ τοὺς ἠρώτησε, ποῖοι
 εἶναι, πόθεν ἔρχονται καὶ τίς ὁ σκοπὸς τῆς παρουσίας των. Οὗτοι εἶπον:
 «Ἐἴμεθα τὸ ἀνδρειότερον ἔθνος τοῦ Κόσμου. Καμμία φυλὴ, κανὲν ἔθνος καὶ
 κανὲν κράτος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀντισταθῇ πρὸ τῆς ὀριμῆς μας. Καὶ ἐπειδὴ ἐπλη-
 ροφορήθημεν ὅτι ἔχετε πολλοὺς ἐχθρούς, προτεινομεν νὰ μᾶς δεχθῆς ὡς
 συμμάχους καὶ ὑποσχόμεθα νὰ ὑποτάξωμεν ὅλους τοὺς ἐχθρούς σου καὶ νὰ
 μᾶς ἀνταμείψῃς». Ὁ Ἰουστινιανός, ἀφοῦ τοὺς ἐπεριποιήθη καὶ τοὺς ἔδωκε
 πολλὰ δῶρα πολῦτιμα καὶ μεταξωτὰς ἐνδυμασίας, ἐσκέφθη νὰ τοὺς χρησι-
 μοποιήσῃ κατὰ τῶν πέραν τοῦ Δουνάβεως ἐχθρῶν τοῦ Βυζαντίου. Εἶδομεν
 προηγουμένως, ὅτι διὰ χρημάτων εἶχεν ἐπιτύχει νὰ κινήσῃ τοὺς Οὐτουργού-
 ρους Οὐννους κατὰ τῶν Κουτρηγούρων. Ἄλλ' ἀφοῦ ἐξουδετερώθησαν οἱ
 Κουτρηγοῦροι, οἱ νικηταὶ αὐτῶν Οὐτουργοῦροι, ἐνωθέντες μὲ τὴν φυλὴν τῶν
 Ἀντῶν, κατέστησαν ἐπίσης ἐπίφοβοι διὰ τὸ Κράτος. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰουστι-
 νιανός, ἀφοῦ τοὺς ἐφιλοδώρησε μὲ πολλὰ δῶρα καὶ ἐνδύματα, διὰ τοὺς ἰδίους
 καὶ τὸν ἀρχηγόν των Χαγᾶνον, τοὺς ἐξαπέστειλε. Πέμψας δὲ κατόπιν πρε-
 σβεΐαν μὲ πολὺ χρυσίον, ὑπεκίνησε τὸν Χαγᾶνον κατὰ τῶν Οὐτουργούρων
 καὶ Ἀντῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἐξησφαλίσθη τὸ Κράτος, προσωρινῶς τοῦλάχι-

στον, ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως. Ὑπεχρεώθη ὡστόσον τὸ Βυζάντιον νὰ πληρώνη κατ' ἔτος, πρὸς τὸν Χαγᾶνον, 100 χιλ. λίτρας χρυσοῦ (45 χιλ. χρυσοῦ λίρας Ἀγγλίας).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 1 2 ο ν

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ Β' 565 - 578

Ἀφοῦ δὲ ἀνέβη εἰς τὸν Βυζαντινὸν θρόνον Ἰουστῖνος ὁ Β', ὁ Χαγᾶνος ἔστειλε πρεσβείαν καὶ ἐζήτησε τὸ ποσόν, πὸν ἔδινε κατ' ἔτος ὁ προκάτοχός του. Ἀλλὰ τὸ ταμεῖον ἦτο κενὸν καὶ ὁ νέος Αὐτοκράτωρ ἤλθε μὲ πρόγραμμα νὰ περικόψῃ τὰς δαπάνας, ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀνόρθωσιν τοῦ Κράτους. Διὰ τοῦτο, εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Χαγᾶνου ἀπήντησεν: «Θὰ ἠμπορῶ νὰ δίδω εἰς σᾶς ποσὸν τι χρημάτων ὡς ἔρανον δουλείας καὶ οὐχὶ φόρον ὑποτελείας». Ἐπίσης, πρὸς τὰ ἐν Κων)πόλει κόμματα τῶν Πρασίνων καὶ τῶν Γαλαζίων, πὸν τὸν κατηγοροῦν διότι εἶχε περικόψῃ τὰ ποσὰ διὰ τὰ θεώματα τοῦ Ἱπποδρομίου, ἀπήντησεν: «Διὰ μὲν τοὺς Γαλαζίους ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπέθανε, διὰ δὲ τοὺς Πρασίνους ὁ Ἰουστινιανὸς ζῆ». (δηλαδή οὔτε οἱ Γαλαζιοὶ θὰ συγχωροῦνται οὔτε οἱ Πράσινοι θὰ μένουں ἀτιμώρητοι διὰ τὰς παρεκτροπὰς των). Περιπεσὸν δὲ εἰς κατάστασιν μελαγχολίας διὰ τὰς ἀπολείας ἐν Ἰταλίᾳ, ἔλαβεν ὡς συνάρχοντα τὸν στρατηγὸν Τιβέριον, ἄνδρα ἰκανώτατον, ὅστις καὶ τὸν διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον.

Βασιλεία Τιβερίου 578 - 582.— Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ Ἀβάροι, ἔχοντες καὶ τοὺς Σλάβους μαζί των, ἀπειλοῦν κίνδυνον διὰ τὰς χώρας τῆς Βαλκανικῆς ὑπεχρεώθη τὸ Βυζάντιον, διὰ νὰ τοὺς συγκρατῇ, νὰ πληρώνη περισσότερον χρυσὸν εἰς τοὺς Ἀβάρους. Τοῦτο διότι ἦτο περιπεπλεγμένον εἰς πόλεμον ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ ἐν Περσίᾳ. Ἄλλ' τὸ 577, ἐνῶ οἱ Ἀβάροι διετέλουں ἐν εἰρήνῃ ἐπισήμως μὲ τὸ Βυζάντιον οἱ Σλάβοι εἰσέβαλον εἰς τὴν Θράκην ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως. Ἄγοντες 100 χιλ. ἄνδρας, ἐπέδραμον καὶ ἐρήμωσαν πολλὰ τμήματα τῆς Θράκης, ἐληλάτησαν τὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν, ὡς φαίνεται δὲ ἐγκατεστάθησαν καὶ εἰς διάφορα μέρη. Ἐν προκειμένῳ, συγγραφεὺς τις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, Ἰωάννης ὁ Ἐφέσιος σημειώνει εἰς μίαν ἐκθεσίον του, πὸν τὴν χρονολογεῖ τὸ 580: «Ἐνῶ ἦσαν ὄπλισμένοι οἱ Σλάβοι μόνον μὲ δύο ἢ τρία κοντάρια ἕκαστος, ἐκυρτευσαν πολλὰ φρούρια, πὸν εὐρίσκοντο εἰς τὸ πέρασμά τους. Ἐγκατεστάθησαν καὶ ἠπλώθησαν εἰς τὰς ἐπαρχίας, πὸν κατέλαβαν καὶ ἤρπασαν ὅλα τὰ κοπάδια τῶν ζώων καὶ ἐπλούτησαν καὶ ἔμαθαν νὰ πολεμοῦν καλλίτερα ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους».

Βιβλιογραφία. Εὐάγγριος, Θεοφάνης, Ζωναρᾶς, Κεδρηνός.— Ἐπὶ Μαυρικίου γαμβροῦ τοῦ Τιβερίου (582 - 602) οἱ χειρότεροι ἐχθροὶ τοῦ Βυζαντίου ὑπῆρξαν οἱ Ἀβάροι καὶ Σλάβοι. Διότι, εἰς μὲν τὴν Περσίαν, κατῶρ-

θωσεν οὗτος ν' ἀναβιβάσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου φίλον του, τὸν Χοσρόην Β' ὅστις ἀφῆκε τὸ Βυζάντιον ἀπερίσπαστον εἰς τὴν Ἰθέρϊαν καὶ Ἀρμενίαν, εἰς δὲ τὴν Ἰταλίαν ἐκίνησε τοὺς Φράγκους κατὰ τῶν Λομβαρδῶν. Τὰς ἐν Ἰταλίᾳ κτήσεις ὡς καὶ τὰς ἐν Ἀφρικῇ τὰς ἀνέθεσεν εἰς διοικητάς, πὺν ὠνομάσθησαν Ἐξαρχοὶ, αἱ δὲ χῶραι ἐκλήθησαν ἑξαρχάτα. Οἱ Ἐξαρχοὶ ἦσαν ἀπόλυτοι κυρίαρχοι τῶν ἑξαρχάτων. (Ἀντιβασίλεις). Μολοντί δὲ ἐξηκολούθει νὰ πληρώνη τὸ καθιερωμένον χρηματικὸν ποσὸν πρὸς τοὺς Ἀβάρους, ἐν τοῖσι, τὸ 581, ἐπέδρομον οὔτοι εἰς τὴν Θράκην, ὅποθεν ἔφθασαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ περὶχωρα τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ ἐξεδιώχθησαν μὲν ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν στρατηγῶν Κομεντιόλου καὶ Κάστου, ἀλλ' ἐκρατήθησαν εἰς τὰ περὶ τὸν Δοῖναβιν φρούρια τοῦ Σαγκιδούνου (Βελιγράδιον) τοῦ Βυμνακίου καὶ ἄλλων. Τὸ δὲ 587 ἐνυρίευσαν τὴν παραδουνάβειον Μοισίαν. Ἀλλὰ τὸ 591, Βυζαντινὸς στρατὸς, ἀποβιβάσθεις ἐξ Ἀσίας εἰς Θράκην, ὑπὸ τοὺς στρατηγούς Δρόκωνα καὶ Πέτρον, ἐπέργεται κατ' αὐτῶν, καὶ τοὺς ἀναγκάζει νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς χῶρας τοῦ Βυζαντίου καὶ νὰ ἀποσυρθοῦν πέραν τοῦ Δουνάβεως, ὅστις οὕτω ἀπέβη καὶ πάλιν σύνορον τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, πρὸς βορρᾶν. Ἐπειδὴ δέ, τὸ 601, ἐπανέλαβον τὰς ἐπιδρομάς, ὁ στρατηγὸς τοῦ Βυζαντίου Πρίσκος, ἐπελθὼν κατ' αὐτῶν τοὺς ἐνίκησεν ἐπανειλημμένους. Διέβη κατόπιν τὸν Δοῖναβιν καὶ τοὺς κατεσυνέτριψε καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν χῶρα, παρὰ τὸν ποταμὸν Τίξαν ἢ Τισσίαν. Τὸ δὲ 602, ὁ Βυζαντινὸς στρατὸς εἰσβαλὼν εἰς τὴν χῶραν τῶν Σλάβων, ἐξεδικήθη τούτους.

Τὸ τέλος τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου.— Οἱ ἑξαντλητικοὶ οὔτοι πόλεμοι κατὰ τῶν Ἀβαροσλάβων, τὰ ποσὰ τῶν χρημάτων, πὺν εἶχε προσφέρει πρὸς τοὺς Φράγκους, διὰ νὰ συγκρατοῦν τοὺς Λογγοβάρδους ἐν Ἰταλίᾳ κλπ. ἐξήντησαν τὰ Κυβερνητικὰ ταμεῖα. Τοῦτο, ἠνάγκασε τὸν Μαυρίκιον νὰ προβῇ εἰς αἱματηρὰς οικονομίας. Περιώρισε τοὺς μισθοὺς τῶν στρατιωτικῶν, κατήγγησε τὰς δωρεὰν διανομὰς εἰς τοὺς πτωχοτάτους τοῦ Κράτους, διέταξε τὴν εἰσπραξίν τῶν φόρων μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου μικροποσοῦ, μὲ ἀυστηρότητα καὶ περιέκοψε τὰ ἔξοδα τῶν θεαμάτων. Ἐκ τῆς προκληθείσης δυσαρρεσκείας εἰς πολλὰς ἐπαρχίας, ἐξεδηλώθησαν ἐπαναστάσεις καὶ διὴ ἐκ μέρους τῶν ταπεινοτέρων τάξεων τοῦ λαοῦ. Καὶ ἐν Κων)πόλει καὶ εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, οἱ δῆμοι, κατηγόρουν τοῦτον, διότι τᾶχα, ἐκ φιλαργυρίας, κατήγγησε τὴν δωρεὰν ἀρτοδοσίαν καὶ τὰ θεάματα. Ἐξ ἄλλου, καὶ ἡ ἀγανάκτησις τοῦ στρατοῦ πὺν εὐρίσκετο πέραν τοῦ Δουνάβεως, ἐκορυφώθη, ὅτε ἔλαβεν οὗτος διαταγὴν νὰ διαχειμάσῃ ἐν τῇ ἐχθρῶν ἐκείνῃ χῶρα καὶ νὰ συντηρῆται εἰς βῆρος τῶν ἐχθρῶν.

Σημείωσις.— Ὁ ἀναγνώστης τῆς παρουσίας πραγματείας πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν του, ὅτι ὁ στρατὸς οὗτος τοῦ Κράτους δὲν ἀπετελεῖτο πλέον ἀπὸ βαρβάρους μισθοφόρους, ὡς ἄλλοτε, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἐγχώρια στοιχεῖα τῶν

Βαλκανικῶν καὶ τῶν Ἀσιατικῶν χωρῶν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Ὡς ἦτο δὲ φυσικόν, μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, οἱ ἄνδρες περιέμενον διαταγὴν νὰ ἐπιστρέφουν εἰς τὰς ἐστίας των καὶ νὰ ἐπιδοθῆ ἕκαστος εἰς τὸ ἔργον του. (Καθὼς καὶ ἐπειδὴ αἱ 12 χιλ. αἰχμαλωτισθέντες ὑπὸ τῶν Ἀβάρων ἐσφάγησαν, ἕνεκα καθυστερήσεως τῶν λύτρων ὑπὸ τοῦ Μαυρικίου). Διὰ τοῦτο, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ἑκατοντάρχου τινὸς ὀνόματι Φωκᾶ, ἐστασίασαν οὗτοι καὶ ἀνεκέρυξαν τοῦτον αὐτοκράτορα. Ἐγκατέλειψαν κατόπιν τὴν ἐχθρικήν χώραν καὶ ἔλαβον τὴν πρὸς τὴν Κων)πολιν διὰ Θράκης ἄγουσαν. Ἡ ἐπανάστασις, εἰς τὴν πρωτεύουσαν, εὗρεν ὑποστήριξιν ὑπὸ τῶν Δήμων καὶ τῆς τάξεως τῶν πτωχῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ τότε, ἀφοῦ διείδεν ὅτι δὲν δύναται νὰ στηριχθῆ εἰς κανένα, παρέλαβε τὴν οἰκογένειάν του καὶ διεπεραιώθη, εἰς Μ. Ἀσίαν. Ὁ δὲ Φωκᾶς, εὐθὺς ὡς εἰσηλθεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν καὶ ἐστέφθη αὐτοκράτωρ, ὑπὸ τὰ ὄματα τῆς τρομοκρατηθείσης συγκλήτου, ἔδωκεν ἐντολήν νὰ συληφθῆ ὁ Μαυρίκιος καὶ νὰ θανατωθῆ μεθ' ὀλοκλήρου τῆς πολυμελοῦς αὐτοῦ οἰκογενείας. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ θλιβερὸν τέλος τοῦ κατὰ πολὺ ἱκανοῦ τούτου αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου, ὅστις καὶ συγγραφικὸν ἔργον μεγάλης ἀξίας ἀφῆκε «τὴν Στρατηγικὴν». Ἡ «Στρατηγικὴ» πραγματεύεται περὶ τῆς συνθέσεως καὶ ὀργανώσεως τοῦ στρατοῦ. Περὶ ὀπλισμοῦ καὶ ἐνδυμασίας. Περὶ τακτικῆς, πορείας καὶ στρατοπεδεύσεως. Περὶ μάχης, ἀναγνωρίσεως τῶν πολιορκικῶν. Προσέτι, περὶ τοῦ ὀπλισμοῦ τῶν τότε λαῶν, πέριξ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, Περσῶν, Ἀβάρων, Σλάβων, Τούρκων, Ἀντῶν, Φράγκων, Λογγοβάρδων καὶ τῶν μεθόδων, ποὺ πρέπει ἐκάστοτε νὰ ἐφαρμόζωνται κατὰ τὰς μάχας ἐναντίον των.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μαυρικίου, ὁ Πατριάρχης Κων)πόλεως, ἔλαβε, τὸ πρῶτον τίτλον «Ὁ ἰ κ ο υ μ ε ν ι κ ὸ ς» τὸν ὁποῖον φέρουσι καὶ μέχρι σήμερον οἱ κατὰ καιροὺς Πατριαρχεῦντες ἐν Κων)πόλει.

Τὸ κατωτέρω μελαγχολικὸν Ἐλεγεῖον εὗρίσκετο ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς συζύγου τοῦ Μαυρικίου Κωνσταντίας, θυγατρὸς τοῦ Τιβερίου, ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Μάμαντος.

Ἄ δ' ἐγὼ ἢ τριτάλαινα καὶ ἀμφοτέρων βασιλῆων
 Τιβερίου θυγάτηρ, Μαυρικίου τε δάμαρ
 ἢ πολύταις βασίλεια καὶ ἢ δεῖξασ' ἀλοχείην
 ὡς ἀγαθὸν τελέθει καὶ πολυκοιρανίην,
 κεῖμαι σὺν τεκέεσι καὶ ἡμετέρῳ παρακοίτῃ
 δήμου ἀτασθαλίῃ καὶ μανίῃ στρατιῆς.
 Τῆς Ἐκάβης ἔτλην πολὺ χεῖρονα
 τῆς Ἰοκάστης Ναί, καὶ τῆς Νιόβης
 ἔμπνοός εἰμι καὶ νέκυς.

Εἰ καὶ τὸν γενέταν, τὶ μάτην τὰ νεογνὰ δ' ἔκτειναν

ἀνθρώπων κακίης μηδὲν ἐπιστάμενα;
 Ἡμετέροις πετάλοις κατάσκιος οὐκ ἔτι Ρώμη,
 Ρίζα γὰρ ἐκλάσθη Θρηϊκίους ἀνέμοις».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 13 ο υ

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΦΩΚΑ (602 - 610).

Ὁ Φωκάς, ὁ ἀποκληθεὶς τύραννος, ἕνεκα τῶν σκληροτήτων ποῦ διέπραξε, δὲν ἦτο ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἀτήτουν αἱ περιστάσεις. Μὲ ὄσσην εὐκολίαν διὰ μιᾶς στρατιωτικῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ ἐκατόνταρχος, ποῦ ἦτο ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου, μὲ ἄλλην τόσσην δυσκολίαν ἀντεμετώπισε τὰς εὐθύνας καὶ τὰ δυσβάστακτα καθήκοντά του, τὰ ὁποῖα ἐπαμίσθη. Καὶ εἶναι μὲν βέβαιον ὅτι ὁ Λαὸς τῆς Κων)πόλεως δὲν ἀντέδρασε διόλου εἰς τὴν ἀνακήρυσξιν αὐτοῦ ὡς βασιλέως, ἕνεκα τῆς δυσαρρεσκείας πρὸς τὰ οἰκονομικὰ μέτρα τοῦ Μαυρικίου, ἀλλ' ὁ Φωκάς ἐπέσυρε μετέπειτα τὴν ἀγανάκτησιν τῆς Συγκλήτου καὶ τῶν ἀνωτέρων τάξεων, διότι οὗτοι διείδον, ὅτι ἡ ἐπανάστασις ἐστρέφετο ἐναντίον των. Διὰ τοῦτο κατώρθωσαν νὰ ἐξεγείρουν εἰς ἀντεπαναστάσεις τὰς Ἀσιατικὰς χώρας, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῆς πατρίδος τοῦ Μαυρικίου Κιλικίας, αἵτινες ἐπεξετάθησαν καὶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας τῆς Ἀνατολῆς, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν βόρειον Ἀφρικὴν. Ἀφ' ἑτέρου ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Χοσρόης ὁ Β' εἰσέβαλεν εἰς τὰς Ἀσιατικὰς χώρας, ὡς ἐκδικητῆς τοῦ θανάτου τοῦ προστάτου τοῦ Μαυρικίου (διότι ὁ Μαυρίκιος ὡς εἶδομεν εἶχε συντελέσει εἰς τὴν ἀνάρρησιν τούτου εἰς τὸν θρόνον τῆς Περσίας). ἔφερε δὲ μαζί του καὶ κάποιον Θεοδόσιον, ὡς πρωτότοκον δῆθεν υἱὸν τοῦ Μαυρικίου, διασωθέντα, διὰ νὰ τὸν ἐνθρονίσῃ εἰς τὸ Βυζάντιον. Ὁ Φωκάς τότε προσεπάθησε μὲ σκληρότατα μέτρα καὶ μὲ θανατικὰς ἐκτελέσεις νὰ ἐνσπείρῃ τὴν τρομοκρατίαν, χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῇ νὰ βελτιώσῃ τὴν τύχην τῶν πτωχῶν καὶ τῶν καταπιεζομένων ὑπὸ τῶν μεγαλοκτιματιῶν, ὥστε νὰ προσεταιρισθῇ τοὐλάχιστον τούτους, ἢ καὶ ἀπλῶς νὰ ἐξασφαλίσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ἀνοχὴν τῆς λαϊκῆς μάζης. Κατόπιν τούτου καὶ οἱ δῆμοι καὶ ὁ ἄλλος πληθυσμὸς, ποῦ δὲν ἀντέδρασαν εἰς τὴν ἀνοχὴν του, ἀντελήφθησαν ὅτι αἱ ἐλπίδες των ἀπέβησαν μάταιαι. Καὶ ναὶ μὲν τὴν Βαλκανικὴν ἐξησφάλισεν ὁ Φωκάς ἀπὸ τοὺς Ἀβάρους, πληρώων κατ' ἔτος μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ διὰ νὰ δυνηθῇ οὕτω νὰ συγκεντρώσῃ τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν Ἀσίαν, κατὰ τῶν Περσῶν, ἀλλ' ὠστόσο, δὲν κατώρθωσε τελικῶς ν' ἀποκρούσῃ τοὺς Πέρσας, τῶν ὁποίων τὸ ἱππικόν, ἀφοῦ διέσχισε τὴν Μ. Ἀσίαν, ἔφθασεν μέχρι τῆς Χαλκηδόνος. Ἡ Σύγκλητος τότε ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ της, ἔστειλε καὶ παρεκάλεσεν τὸν Ἐξάρχον τῆς Ἀφρικῆς νὰ σώσῃ τὴν Κων)πολιν ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ Φωκά. Καὶ πράγματι, ὁ υἱὸς τοῦ Ἐξάρχου, Ἡράκλειος ὁ Καππαδόκης, ἔπλευσεν ἀμέσως εἰς Κων)πολιν.

Ὁ Φωκάς, συλληφθείς, παρεδόθη εἰς τὸν λαὸν καὶ ἐθανατώθη οἰκτρῶς.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 140 ν

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 610 - 641.

Ὁ Καππαδόκης Ἡράκλειος ἦτο υἱὸς τοῦ ὁμωνύμου Ἐξάρχου τῆς Ἀφρικῆς. Ὡς ἀνεφέραμεν προηγουμένως, οἱ Ἐξάρχοι, εἰς ἀμφοτέρα τὰ Ἐξαρχάτα Ἰταλίας καὶ Ἀφρικῆς, τὰ ὁποῖα ἐθεσπίσθησαν ὑπὸ Μαυρικίου, κατεῖχαν θέσιν ἀντιβασιλέως μὲ στρατὸν καὶ στόλον ἰδικόν των. Ὅτε ἔλαβε τὴν παράκλησιν τῆς Συγκλήτου ὁ Ἐξάρχος τῆς Ἀφρικῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Ἡράκλειος, μὲ τὸν στόλον καὶ τὸν στρατὸν, εὗρίσκετο εἰς Αἴγυπτον βοηθῶν τὴν ἐπανάστασιν τῆς χώρας ταύτης κατὰ τοῦ Φωκά. Εὐθύς δὲ ὡς Ἡράκλειος διετάχθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς του νὰ σπεύσῃ μὲ τὰς δυνάμεις του πρὸς τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ — κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον — ἔβαλε πλῶρη πρὸς τὰ ἐκεῖ. Ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον, ἀνεδείχθη ἕνας ἐκ τῶν μεγαλειτέρων, γενναιοτέρων, δραστηριωτέρων, πολεμικωτέρων καὶ στρατηγικωτέρων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου. Καὶ ἐὰν ἡ τύχη δὲν ἀνεδείκνυε τοῦτον εἰς τὸν θρόνον, ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία θὰ εὗρισκεν ἐξ ἅπαντος τὸ τέλος τῆς, δεδομένης τῆς τότε ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς καταστάσεως τοῦ Κράτους, τῆς Κοινωνίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας, διότι οἱ πέρυξ τοῦ κράτους караδοκοῦντες ἐχθροὶ ἦσαν πολλοί. Ἀλλά, δὲν θὰ ἀναφέρωμεν ἐδῶ τοὺς πολυχρονίους, ἀξιωμανημονεύτους καὶ σκληροὺς ἀγῶνας τοῦ ἐν τῇ Ἀσίᾳ κατὰ τῶν Περσῶν, ἐφόσον τοῦτο δὲν εἶναι τὸ θέμα τῆς παρούσης πραγματείας. Θὰ περιορισθῶμεν εἰς ἐκεῖνα μόνον, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν τὴν Βαλκανικὴν καὶ δὴ τὴν Θράκην, ἥτις καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τῆς συγγραφῆς ταύτης. Διὰ νὰ λάβῃ ὁμῶς ὁ ἀναγνώστης ἰδέαν τοῦ χάους τοῦ ἐπεκράτησε μέσα εἰς τὸ Κράτος κατὰ τὸ ὀκτάχρονον διάστημα τῆς βασιλείας τοῦ Φωκά, παραθέτομεν μερικὰ ἀποσπάσματα συγχρόνων ἱστορικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ Θεοφάνης λέγει(1) ὅτι ὁ ἐμφύλιος πόλεμος δὲν ἦτο δυναστικός ἀγὼν, ἀλλ' εἶχε τὴν πηγὴν του εἰς τὰς κοινωνικὰς καὶ θρησκευτικὰς διαφορὰς, ποὺ ἐχώριζαν τὰς φυλὰς καὶ τὰς ἔφεραν εἰς ὀξείας ἀντιθέσεις καὶ βιαίαις συγκρούσεις, ποὺ παρ' ὀλίγον, νὰ ὀδηγήσουν τὸ Κράτος εἰς ὀριστικὴν ἀπώλειαν. Ἄλλος δὲ συναξαριστὴς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γράφει τὰ ἐξῆς(2): «Ἐέρετε ὅλοι σας τί σύννεφο σκόνης σήκωσε ὁ διάβολος τὰ χρόνια ποὺ βασίλευε ὁ διάδοχος τοῦ δοξασμένης μνήμης Μαυρικίου (ὁ Φωκάς); Τὸ σύννεφο τῆς σκόνης αὐτὸ ἔσθησε κάθε ἀγάπη καὶ σκόρπισε τὸ μῖσος εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν, στὴν Κιλικίαν, ὅπως καὶ στὴν Ἀσίαν καὶ στὴν

1. Θεοφ. Ἰστ. VII. 7.

2. ΑΚΤΑ ΣΑΝΚΡΟΡΟΥΜ. ΟΚΤΟΜΠΡΙΑ. ΙΥ, 132.

Παλαιστίνην, στίς γειτονικῆς περιοχῆς κί' ἀκόμη ὡς τῆ μητρόπολι. Ἐναφε καί κέντρισε τὰ πάθη σέ τέτοιο βαθμό, ὥστε οἱ δῆμοι δέν ἤρκοῦντο νά πίνουν τὸ αἷμα τῶν συμπολιτῶν τους στίς δημόσιες πλατεῖες, ἀλλὰ κτυπιῶνταν ἀμοιβαῖα στὰ σπήτια τους καί σκότωναν ἀτιμῶρητα, ὄσους βρίσκονταν ἐκεῖ μέσα. . . Καί σάν τοὺς βαρβάρους λήστευαν τοὺς συμπολίτας τους. . .»

Με τοιαύτην ἐξάρθρωσιν τῶν πάντων, δέν εἶναι παράδοξον, πῶς ὁ Ἡράκλειος εὐθέως ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάρρησίν του, εὐρέθη πρὸ τόσοσ φοβεροῦ χάους. Καί τόσοσ ἀπηλίπισθη, ὥστε ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν νά μεταφέρῃ τὸν θρόνον εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν, μάλιστα δὲ καί νά ἀποστείλῃ ἐκεῖ τὰ διάφορα τιμαλφῆ καί τοὺς θησαυροὺς τῆς Αἰλῆς. Ἄλλὰ τότε, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης, ὀλόκληρος ὁ κλῆρος τῆς πρωτεύουσας, οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναστηρίων καί ἡ Σύγκλητος τὸν παρεκάλεσαν μετὰ δακρύων, νά μὴ ἐγκαταλείψῃ τὴν πρωτεύουσαν. Διὰ νά τὸν ἐνθαρρύνουν δὲ παρέδωκαν εἰς αὐτὸν ὄλους τοὺς θησαυροὺς τῶν Ἐκκλησιῶν καί Μοναστηρίων, τοὺς δυναμένους νά χρησιμεύσουν πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἐπειγουσῶν χρηματιστικῶν ἀναγκῶν τοῦ Κράτους καί τὸν ὑπεχρέωσαν νά ὀρκισθῆ, ὅτι θὰ παραμείνῃ ἐκεῖ ὅπου ἐτάχθη ὑπὸ τῆς Θεῆας Προνοίας, ἵνα σώσῃ τὴν κατάστασιν. Ἐπὶ ἔνδεκα ὄλα ἔτη, τὰ πρῶτα τῆς βασιλείας του, κατέγινε εἰς τὸ νά ρυθμίσῃ τὴν ἐσωτερικὴν ἀνωμαλίαν καί νά καταρτίσῃ ἀξιόμαχον στρατόν. Ἐπειδὴ δὲ διέβλεπεν ὅτι αἱ μεταξὺ Δουνάβεως, Μακεδονίας καί Ἡπειροῦ χῶραι τοῦ Κράτους, ἐκινδύνουν νά ὑποστοῦν νέας ἐπιδρομάς, καθ' ἣν στιγμὴν, αἱ Ἀσιατικαὶ χῶραι τοῦ Κράτους ἔπασχον ἀκόμη ἀπὸ τοὺς Πέρσας, ἡ δὲ Αἴγυπτος καί βόρειος Ἀφρικὴ εἶχον ἀποσπασθῆ, ἐσκέφθη νά πράξῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ συμφέρον. Ὁ πλέον ἐπιφοβὸς ἐχθρὸς τῷ ἐφαίνετο ὁ ἐν Ἀσίᾳ δρῶν βασιλεὺς τῆς Περσίας Χοσρόης, αἱ δὲ Ἀσιατικαὶ χῶραι τοῦ Κράτους ἦσαν αἱ σπουδαιότεραι διὰ τοῦτο, ἐναντίον αὐτοῦ ἀπεφάσισε νά ἐπιπέσῃ κατὰ πρῶτον μετὰ τὰς δυνάμεις του. Ἄλλὰ, διὰ νά καταστῆ τοῦτο δυνατόν, ἔπρεπε προηγουμένως νά ἐξασφαλισθῶσι αἱ Εὐρωπαϊκαὶ χῶραι ἀπὸ τοὺς Ἀβάρους καί Σλάβους, τοὺς πέραν τοῦ Δουνάβεως, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὸ 602, δέν εἶχον κάμει καμμίαν ἐπιδρομὴν βασιλεύοντος τοῦ Φωκά. Πρὸς ἐπίτευξιν λοιπὸν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἀπέβλεψε νά συνάψῃ ρητὴν εἰρήνην πρὸς τὸν Χαγᾶνον, ἀφ' ἑνός. Καί ἀφ' ἑτέρου νά χωρίσῃ τοὺς Σλάβους ἀπὸ τοὺς Ἀβάρους, ὥστε καί οἱ πρῶτοι νά διάκεινται φιλικῶς πρὸς τὸ Κράτος, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καί οἱ Ἀβάροι νά εἶναι ἀπομεμονωμένοι. Περὶ τὸ 619 ἔστειλε πρεσβείαν πρὸς τὸν Χαγᾶνον, πρὸς σύναψιν εἰρήνης. Ὁ Χαγᾶνος διεβεβαίωσε τοὺς πρέσβεις περὶ τῶν ἀγαθῶν προθέσεων του, ἐξ οὗ καί ἐπὶ εἰκοσαετίαν ὀλόκληρον δέν ἐκινήθη κατὰ τοῦ Κράτους. Ἄλλ' ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νά λάβῃ συνέντευξιν μετὰ τὸν ἴδιον τὸν Αὐτοκράτορα. Ὁρίσθη μεταξὺ αὐτοῦ καί τῶν πρέσβεων ὡς τόπος συναντήσεως ἡ Ἡράκλεια (Πέρινθος) εἰς τὰ παράλια τῆς Προ-

ποντίδος, πρὸς νότον τῆς Σηλυβρίας. Ὁ Χαγᾶνος κατῆλθεν ἐκεῖ μὲ πολλὴν συνοδείαν. Καὶ ἔστησεν ἐνέδραν διὰ νὰ συλλάβῃ τὸν Ἡράκλειον. Ἄλλ' ὁ Ἡράκλειος, ὅστις πάντοτε ὑπαπεύετο τοὺς ἀρχηγούς τῶν βαρβάρων, ὠσφράνθη τὰ τεκταινόμενα καὶ ἐματαίωσε τὴν τοιαύτην ἀπόπειραν. Κατόπιν τῆς ἀποτυχίας ταύτης, ὁ Χαγᾶνος ἀπερχόμενος μὲ τὸ πλῆθος τοῦ ἐκ τοῦ τόπου τῆς συναντήσεως, ἐλεηλάτησε τὴν Θράκην καὶ ἀπήγαγε πλείστους αἰχμαλώτους. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὥστόσον, ἀπεσταλμένοι του, προσελθόντες, ἐδήλωσαν ὅτι ἡ τοιαύτη συμπεριφορὰ του ὠφείλετο εἰς τὴν πλεονεξίαν τῶν ἀξιοματικῶν του καὶ ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι ἔτοιμος νὰ ἀποδώσῃ τοὺς αἰχμαλώτους καθὼς καὶ ὅ,τι ἄλλο δυνηθῆ νὰ εὕρῃ ἐκ τῶν ἀρπαγέντων (ἐφοβήθη, ὡς φαίνεται, μήπως ἐπιτεθῆ κατ' αὐτοῦ ὁ Αὐτοκράτωρ). Ὁ δὲ Ἡράκλειος, ἐπειγόμενος νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν, προσεποιήθη ὅτι πιστεύει εἰς τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ Χαγᾶνου καὶ συναμολόγησε, τὸ 620, εἰρήνην πρὸς τοὺς Ἀβάρους. Ἀλλά, διὰ νὰ καταστήσῃ τοῦτον ἀσθενέστερον, ἔπρεπε ἀπαραίτητως νὰ χωρίσῃ ἀπ' αὐτοῦ τοὺς Σλάβους. Διὰ τοῦτο, ἦλθεν εἰς ἰδιαιτέραν συμφωνίαν μὲ τὰς δύο Σλαβικὰς φυλάς, τοὺς Σέρβλους καὶ Χρωβάτους, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ παρεχώρησε τὸ ἐρημωθὲν ΒΔ τμήμα τῆς Χερσονήσου, εἰς τὸ ὁποῖον, ἄλλως τε, εἶχον κάμει οὗτοι καὶ προηγουμένως μερικὰς ἐγκαταστάσεις. Καὶ τὸ μὲν ὑπὸ Χρωβατῶν κατονηθὲν τμήμα ὠνομάσθη Χρωβατία (σημερινὴ Κροατία), τὸ δὲ ὑπὸ τῶν Σέρβλων ἢ Σέρβων, Σερβία.

Σημειώσεις.— Ἡ παραχώρησις τῶν τμημάτων τούτων τῆς ἐπικρατείας εἰς τοὺς Σλάβους, ἡ ἐπιβληθεῖσα ὑπὸ τῶν περιστατικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπῆρξε θεαίως οὐχὶ εὐχάριστον γεγονός διὰ τὸν Ἑλληνισμόν. Τοῦτο διότι, ἠλλοίωσε τὸν Ἑλληνικὸν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χαρακτῆρα τῶν παραχωρηθειῶν χωρῶν, πρᾶγμα πού καὶ σήμερον ἀκόμη ἐπηρεάζει τὴν πορείαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Ἐκτοτε ὁ Ἑλληνισμὸς περιορίσθη εἰς τὴν Θράκην, Μακεδονίαν, Ἡπειρὸν καὶ τὴν πρὸς νότον τοῦ Ὀλύμπου Ἑλλάδα, ἐπὶ τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου. Ἄλλ' ἠλπίζετο ὅτι διὰ τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῶν φυλῶν τούτων, θὰ συνεχωνεύοντο. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τινα ἔτη, ἐπὶ Κων)νου τοῦ Παγωνάτου, ὡς θὰ ἴδωμεν, παρεχωρήθη καὶ τὸ μεταξὺ Αἴμου καὶ Δουνάβεως τμήμα τῆς Κάτω Μοισίας (Ἀρχαία Θρακικὴ Γετία) εἰς τοὺς Βουλγάρους, οἵτινες καὶ συνεταύτισαν τὴν τύχην των πρὸς τὸν Σλαβισμόν, καίτοι ἐκχριστιανισθέντες, οὐδέποτε οὗτοι ὑπῆρξαν φίλοι ἢ βοηθεῖ τοῦ ἐν τῷ Βυζαντινῷ Κράτει Ἑλληνισμοῦ. Τοῦναντίον μάλιστα. Μολονότι πολλάκις ὑπετάγησαν καὶ ἐπλήρωνον φόρους ὑποτελείας εἰς τὸ Βυζάντιον, διετήρησαν, παρὰ ταῦτα, τὴν φυλετικὴν των συνείδησιν καὶ γλώσσαν καὶ ἐγένοντο συχνάκις παρὰ τῆν πολλῶν συμφορῶν διὰ τὸν Ἑλληνισμόν. Καὶ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὑπῆρξαν οἱ κυρίως ὑπαίτιοι διὰ τὴν παραμὴν καὶ τὴν συνεπιεὶα ταύτης μετέπειτα πᾶσιν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Ἄλλὰ καὶ σήμερον ἀκόμη ἐξα-

κολουθοῦν νὰ εἶναι τὸ κυριώτερον ἔμπόδιον εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ τῶν ἐν Εὐρώπῃ Ἑλληνικῶν χωρῶν.

Παρατηρήσεις.— Θὰ ἔπρεπεν ἄραγε νὰ κατακρίνη τις τὸν Ἡρόκλειον ἢ Κων)νον τὸν Πωγωνᾶτον διὰ τὴν παραχώρησιν τῶν ἀνωτέρω ἐδαφῶν εἰς ξένα πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν Ἔθνη; Διὰ μὲν τὸν Ἡρόκλειον ὑπάρχει τὸ ἐλαφρυντικόν, ὅτι εὐρέθη πρὸ ἀδηρίτου ἀνάγκης, διότι ἔπραξε τοῦτο χάριν τῆς σωτηρίας τῶν ἐν Ἀσίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ χωρῶν, ποῦ ἦσαν τότε αἱ πυκνότερον κατοικημένα καὶ πλουσιώτεροι χῶροι τῆς Αὐτοκρατορίας. Διὰ δὲ τὸν δεύτερον, ὅτι εἶχε μὲν τὴν δύναμιν νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Βουλγάρους πέραν τοῦ Λουνόβεως, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπεχείρησε, διότι ἡ χώρα ἐκείνη εἶχεν ἐρημωθῆ, παραμείνασα ἀκατοίκητος ἐξαιρέσει ὀλίγων φρουρίων καὶ τῶν παραλίων. Ἐπεκράτησε δὲ καὶ τότε εἰς τὸ Συμβούλιον τὸ Χριστιανικὸν πνεῦμα τῆς φιλευσπλαγχνίας καὶ τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ πρὸς αὐτοὺς, ὥστε νὰ καταστῶσιν οὗτοι, σὺν τῷ χρόνῳ ὠφέλιμοι πρὸς τὸ Κράτος. Καὶ εἶναι μὲν βέβαιον ὅτι πολλὰ προσπάθειαι εἶχον καταβληθῆ, ὑπὸ ὀρισμένων αὐτοκρατόρων, πρὸς ἀπορρόφησιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ τότε ἐξελληνισθέντος Βυζαντινοῦ Κράτους, ἀλλὰ, δυστυχῶς, οἱ ἀένναιοι πόλεμοι τοῦ Βυζαντίου ἐν Ἀσίᾳ πρὸς τὸν νεοφανέντα ἐπὶ Ἡρακλείου νέον ἐχθρόν, τὸν Μωαμεθανισμόν τῶν Ἀράβων καὶ μετὰ ταῦτα τῶν Τούρκων, δὲν ἐπέτρεψαν τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου των. Ὅτε δὲ παρενεβλήθησαν καὶ τὰ γεγονότα τῶν Σταυροφοριῶν, αἵτινες διήρχοντο διὰ μέσου τῆς Βαλκανικῆς πρὸς τὴν Κων)πολιν, ἐπεδεινώθησαν, ἐξ ὑπαιτιότητος τούτων αἱ σχέσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τοὺς Σλάβους μὲ ἀποτελεσμα νὰ κατορθώσουν αἱ ἐθνότητες αὐταί, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐκσλαβισθέντων Βουλγάρων, νὰ διατηρήσουν τὴν ἐθνικὴν καὶ βραδύτερον καὶ τὴν πολιτικὴν των αὐθιπαρξίαν. Τὸ 622 ἐγένετο ἡ πρώτη ἐξόρμησις τοῦ Ἡρακλείου ἐκ Κων)πόλεως πρὸς τὴν Ἀσίαν κατὰ τῶν Περσῶν, ἀφ' οὗ πρότερον ἐνεπιστεύθη οὗτος τὴν διαφύλαξιν τῆς πρωτεύουσας εἰς τὸν συνετὸν μάγιστρον Βῶνον⁽¹⁾ καὶ εἰς τὸν Πατριάρχην Σέργιον. Καὶ ἐνῶ ἐπὶ 4 ἔτη πολεμῶν κατὰ τῶν Περσῶν εἶχεν ἀπαλλάξει τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ προσεταιρίσθη τὰ παρὰ τὸν Καύκασον Ἔθνη Χαζάρους, Ἀρμενίους, Γεωργιανούς, Ἰβήρας κλπ. ἡ πρωτεύουσα διέτρεξε τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων. Διότι ὁ Χοσρόης, διὰ νὰ φέρῃ ἀντιπερισπασμόν εἰς τὸν Ἡρόκλειον καὶ νὰ πόν ἀναγκάσῃ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἀσίαν καὶ νὰ στραφῆ πρὸς τὴν Κων)πολιν, συνῆψε συμμαχίαν μὲ τὸν Χαγᾶνον τῶν Ἀβάρων. Καὶ ὁ μὲν Χαγᾶνος ἀνέλαβε, ἐλαύνων διὰ Θράκης μὲ τὰ πλήθη του, νὰ πολιορκήσῃ τὴν Κων)πολιν ἀπὸ ξηρᾶς, ὅπερ καὶ ἐγένετο τὸ 626, ὁ δὲ Χοσρόης, διὰ μιᾶς στρατιᾶς, τὴν ὁποίαν

1. Βῶνος ἢ Βένος. Βυζαντινῶς πατριίκιος καὶ ἀνώτατος ἀξιωματοῦχος (μάγιστρος) τῆς Ἀθλῆς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, διακρινόμενος διὰ τὴν σύνεσίν του καὶ τὰς στρατηγικὰς αὐτοῦ ἰκανότητας.

ἔστειλεν εἰς τὴν Χαλκηδὸνα, νὰ συμπράξῃ μὲ τοὺς Ἀβάρους κατὰ τῆς Κων) πόλεως. Ὁ Ἡράκλειος, πληροφορηθεὶς ταῦτα, ἔστειλεν εἰς ἐνίσχυσιν τῆς Κων)πόλεως 12 χιλιάδας θωρακοφόρους, αὐτὸς δὲ παρέμεινε ἐν Ἀσίᾳ ἀγρυπνῶν, διὰ νὰ ἐπιπέσῃ ὡς κεραυνὸς κατὰ τῆς Περσίας.

Πολιορκία τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Βαρβάρων.— Ἦτο Ἰούλιος τοῦ 626 ὅτε 30 χιλιάδες Ἀβάροι διελθόντες τὸ Μακρὸν τεῖχος ἀπὸ τὰς ρωγμάς, πού εἶχεν ὑποστῆ τοῦτο ἀπὸ προηγουμένης ἐχθροπραξίας, διηυθύνθησαν πρὸς τὰ τεῖχη τῆς πρωτεύουσῆς. Μῆρος τοῦ ἀμυνομένου στρατοῦ, μὲ τὴν νεολαίαν τῆς Κων)πόλεως (τὰ παλληγάρια), ἐξῆλθον πρὸς ἀπόκρουσιν. Καὶ ἐπολέμησαν μὲν γενναίως, ἀλλὰ εἰδοποιηθέντες ὅτι ἔρχεται ὁ Χαγᾶνος μὲ τὸ κύριον σῶμα τοῦ στρατοῦ του, συνεπτύχθησαν καὶ εἰσῆλθον πάλιν διὰ τῶν πυλῶν εἰς τὴν Κων)πολιν. Καὶ πράγματι ἔφθασεν ὁ Χαγᾶνος ἄγων 80 χιλ. σύμμικτον πλῆθος ἀπὸ Ἀβάρους, Γεπίδας, Βουλγάρους, καὶ Σλάβους. Οἱ δὲ Σλάβοι ἔφερον μετ' αὐτῶν καὶ πλῆθος μονοξύλων πλοιαρίων ἐπὶ ἀμαξῶν διὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν ἐν τῇ Προποντίδι. Περὶ τὸ τέλος τοῦ Ἰουλίου, ὁ Χαγᾶνος πλησιάσας εἰς τὸ τεῖχος, προέτεινε εἰς τοὺς κατοίκους νὰ παραδώσωσι εἰς αὐτὸν τὴν πόλιν. Λαβὼν ὅμως ἀρνητικὴν ἀπάντησιν, περιέζωσε ταύτην καθ' ὅλον τὸ ἀπὸ ξηρᾶς μῆκος ἡμικυκλικῶς ἔξωθεν τῶν τειχῶν, ἀπὸ τῆς Προποντίδος μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ Κερατίου Κόλπου. Καὶ ἀμέσως, ἀφοῦ ἔστησε τὰς ἐλεπόλεις, ἤρχισε τὰς ἐφοδούς. Ἄλλ' οἱ πολιορκούμενοι ἔκαιον τὰς ἐλεπόλεις δι' ἄλλου μηχανήματος, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο *καταρτύα* ἐφευρεθέντος ὑπὸ τινος ναυτικοῦ.

Σημείωσις.— Αἱ ἐλεπόλεις ἦσαν κατασκευάσματα ξύλινα. Ὁμοιάζον μὲ μεγάλα δωμάτια ὑψηλά, εἰς σχῆμα κύβων. Ἐξωθεν, αἱ τέσσαρες ἐπιφάνειαι τῶν ἦσαν ἐπενδυμέναι μὲ δέρματα βοῶν μετεκινούντο δὲ φερόμεναι ἐπὶ ἀξόνων ὀριζοντίων μετὰ τροχῶν. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια ἦτο ἀνοικτὴ φέρουσα ἓνα σανίδωμα ὄρθιον, τὸ ὁποῖον ἐρρίπτετο ἐπὶ τοῦ τείχους κατὰ τρόπον ὥστε νὰ συνδέῃ τοῦτο μὲ τὴν ἐλέπολιν δίκην γεφύρας. Διὰ κλίμακος δὲ ἐσωτερικῆς ἀνῆρχοντο οἱ πολιορκηταὶ καὶ κατελάμβανον ἐν μέρος τοῦ τείχους. Ἡ δὲ *καταρτύα*, τὴν ὁποίαν ἐπενόησεν ναυτικός, πού παρευρέθη κατὰ τὴν πολιορκίαν, ἦτο ἐν εἶδος βαρούλακου (βίντσι) τὸ ὁποῖον, ἐκ τῶν ἔσω τοῦ τείχους ἐτοποθέτου ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς ἔξωθεν ἐλεπόλεως. Ὁ μέγας δὲ μοχλὸς τῆς ἐρρίπτετο ἐπὶ τοῦ τείχους, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐξέχῃ πρὸς τὰ ἔξω ἢ κορυφῇ, πού εἶχε τὴν τροχαλίαν, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ ἐκρέματο ἐν εἶδος μικρᾶς λέμβου. Ἐντὸς τῆς λέμβου εἰσῆρχοντο δύο τολμηροὶ ἄνδρες, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν εὐφλέκτους ὕλας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Κατεβιβάζοντο λοιπὸν οὗτοι διὰ τῆς τροχαλίας ἔξω ἀπὸ τὴν ἐλέπολιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἀφοῦ ἀνεσῆκωναν τὰ κάτω δέρματα, ἐτοποθέτου ἀμέσως εἰς τὸν ξύλινον σκελετὸν τὰς εὐφλέκτους ὕλας, ἔθετον πῖρ, εἰσῆρχοντο ἀμέσως πάλιν εἰς τὴν λέμβον καὶ ἀνεσῶροντο

ἀπὸ τοὺς ἐντὸς τοῦ τείχους διὰ τοῦ ἰδίου μέσου. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἡ ἐλέπολις ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρός. Τότε ὁ Χαγᾶνος ἔστειλε τοὺς Σλάβους μὲ τὰ μονόξυλά των νὰ πλεύσουν πρὸς τὴν Χαλκηδόνα, διὰ νὰ μεταφέρουν ἐκ τῶν ἐκεῖ εὐρισκομένων Πέρσας ἐξησχημένους εἰς τὴν ἐκπόρθησιν τῶν τειχῶν, ταυτοχρόνως ὁμοίως ὁ στόλος τῶν Βυζαντινῶν ἐξεληθὼν τῆς ἀλύσεως, ποὺ ἔφρασε τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, συνέλαβε ἢ κατεβύθησεν ὅλα τὰ μονόξυλα τῶν Σλάβων, πολλοὶ ἐκ τῶν ὁποίων καὶ ἐπνίγησαν ἐν τῇ Προποντίδι. Ὁ Βῶνος, νομίσας πρὸς στιγμήν, ὅτι τὸ πάθημα τοῦτο τῶν Σλάβων τοῦ θὰ ἐσωφρονίζε τὸν Χαγᾶνον, ἔστειλε πρὸς αὐτόν, τὸν Πατρίκιον Γεώργιον διὰ νὰ τὸν πείσῃ νὰ ἄρῃ τὴν πολιορκίαν, ἐφόσον δὲν εἶχεν πλέον νὰ ἐλπίζῃ εἰς τίποτε ἄλλο. Ὁ Χαγᾶνος, ὑπεδέχθη τὴν Βυζαντινὴν πρεσβείαν μὲ μεγάλην ψυχρότητα καὶ ὑπεροψίαν. Ἐκάθηντο δὲ πλησίον του τρεῖς Πέρσαι ἐπίσημοι, μὲ τοὺς ὁποίους συναμίλει. Τὸν Πατρίκιον Γεώργιον καὶ τοὺς συνοδοὺς του, δὲν τοὺς ἐκάλεσε νὰ καθήσουν, ἀλλὰ τοὺς ἀφῆκε νὰ στέκωνται ὄρθιοι, ἐνώπιόν του. Ἀποταναθῆεις δὲ πρὸς τοὺς Πρέσβεις τῆς Κων)πόλεως εἶπεν: «Ἰδοὺ, οἱ φίλοι μου Πέρσαι μοὶ ὑπόσχονται ὅτι θὰ μοῦ στείλουν τρεῖς χιλιάδες μαχητὰς των. Διὰ τοῦτο, σεῖς, ἂν θέλετε νὰ σώσετε τὴν ζωὴν σας, πρέπει ἕκαστος νὰ λάβῃ ἕν ἱμάτιον καὶ ἕν ὑποκάμισον καὶ νὰ διεπεραιωθῆτε ὅλοι εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου οἱ φίλοι μου Πέρσαι θὰ σᾶς ἐπιτρέψουν νὰ κατοικήσετε, ὅπου καὶ ἂν θελήσετε. Τὴν δὲ πόλιν θὰ τὴν ἀφήσετε εἰς ἐμέ. Ἄν δὲν κάμητε τοῦτο, ποὺ σᾶς λέγω, πρέπει νὰ γίνετε ἢ ψάρια καὶ νὰ ἐξαφανισθῆτε μέσα εἰς τὰ νερὰ τῆς θαλάσσης, ἢ πτηνὰ διὰ νὰ πετάξητε εἰς τὸν ἀέρα. Ὁ δὲ βασιλεὺς σας, ὅπως μοὶ λέγουσιν οἱ φίλοι μου Πέρσαι, ἢ αἰχμάλωτος εἶναι ἢ φυγὰς, οὐδὲ δύναται νὰ στείλῃ εἰς σᾶς βοήθειαν». Ὁ Πατρίκιος Γεώργιος τότε ἀντεπαρετήρησεν: «Οἱ φίλοι σου δὲν λέγουσιν τὴν ἀλήθειαν. Ὁ βασιλεὺς καὶ ἐπικουρίαν ἔστειλε καὶ εἰς τὴν χώραν των εἰσβάλλει καὶ ἐξολοθρεύει αὐτούς». Εἰς Πέρσης ἀκούσας ταῦτα, ὕβρισε τὸν Γεώργιον. Ὁ δὲ Γεώργιος ἀπεκρίθη: «Σὺ μὲν δὲν μὲ ὑβρίζεις, ἀλλ' ὁ Χαγᾶνος, ποὺ ἐπιτρέπει τοῦτο». Ἐπειτα εἶπεν εἰς τὸν Χαγᾶνον: «Ἐνῶ ἔχῃς τόσα πλήθη, τί χρειάζεσαι τοὺς τρισχιλίους Πέρσας; Ἡμεῖς τὴν πόλιν οὐδέποτε ἀφίνομεν. Ἐπειδὴ δὲ νομίζομεν ὅτι λέγομεν ὀρθόν τι, διὰ τοῦτο ἤλθομεν πρὸς σέ, ἐὰν δὲν θέλῃς νὰ ὁμιλῆς πρὸς ἡμᾶς περὶ εἰρήνης, ἄφες νὰ φύγωμεν». Ἐπειδὴ δὲ πλέον ἐματαιώθη ἡ ἀπόπειρα πρὸς εἰρήνευσιν, ἐπανελήφθησαν αἱ ἐχθροπραξίαι. Εἰς μάτην οἱ Ἀβάροι μετεχειρίσθησαν ὅλας τὰς πολιορκητικὰς μηχανὰς των. Αἱ ἔφοδοὶ των ἀπεκρούσθησαν. Εἰς μάτην οἱ Σλάβοι ἐπεχείρησαν καὶ ἐδοκίμασαν διὰ μονόξυλων νὰ μεταφέρουσι Πέρσας ἐκ τῆς ἀπέναντι Χαλκηδόνας. Τὴν φορὰν αὐτὴν οἱ Βυζαντινοὶ ἀφῆκαν τὰ μονόξυλα νὰ πλησιάσουν εἰς τὴν Χαλκηδόνα καὶ νὰ παραλάβουν Πέρσας. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν, ἐξῆλθε ὁ στόλος καὶ τὰ ἐβύθησεν αὐτανδρα. Ἐπνίγησαν χιλιάδες Σλάβων καὶ Περσῶν. Τόσον

δὲ μεγάλη ἦτο ἡ προξενηθεῖσα εἰς αὐτοὺς καταστροφή, ὥστε, αὐτόπτης μάρτυς, ὁ Γεώργιος Πισίδης (1) νὰ ὀνομάσῃ τὸν Κεράτιον Κόλπον «Ἐρυθρὰν θάλασσαν» ἐκ τοῦ αἵματος ποῦ ἐχύθη. Κατεπτοημένοι ὡς ἦσαν οἱ ὑπόλοιποι Σλάβοι μίαν νύκτα, ἐγκατέλειψαν τὸ στρατόπεδον τοῦ Χαγάνου, καὶ ἀνεχώρησαν ἐσπευσμένως, διὰ Θράκης, εἰς τὰς ἐστίας των. Τὰ γεγονότα αὐτὰ ἐπλήρωσαν θάρρους τοὺς πολιορκουμένους, οἵτινες καὶ ἀνοίξαντες τὰς πύλας ἐξῆλθον, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν καταπεπτοημένων Ἀβάρων καὶ ἔφθειραν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν. Ὁ Χαγᾶνος ἔγινε ἔξω φρενῶν διὰ τὰς οἰκτρὰς ἀποτυχίας του. Ἀλλὰ, συγχρόνως, ἠννόησεν ὅτι οὐδὲν δύναται νὰ πράξῃ καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀναξεύξῃ καὶ ἀπέλιθη. Τὴν νύκτα τῆς 7ης πρὸς τὴν 8ην Αὐγούστου τοῦ 626, ἔκαυσεν ὅλα τὰ μηχανήματά του, ἀνέτρεψε τὰ ὀχυρωματικά του ἔργα καὶ διέλυσε τὸ στρατόπεδόν του. Τὴν δὲ ἄλλην ἡμέραν, προσεπάθησε νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν μάγιστρον Βῶνον, μήπως τυχὸν ἐπιτύχῃ καὶ λάβῃ χρηματικόν τι ποσόν. Ἀλλὰ ὁ Βῶνος ἀπήντησεν, ὅτι παρηλθεν ἡ εὐκαιρία καὶ δὲν ἔχει πλέον ὁ ἴδιος δξουσίαν νὰ συνθηκολογήσῃ. Καὶ ὅτι ὁ ἀδελφὸς τοῦ Αὐτοκράτορος Θεόδωρος, ἀφοῦ κατετρόπωσε τὴν ἐναντίον του σταλεῖσαν στρατιάν τῶν Περσῶν, φθάνει ὁσονούπω ἐξ Ἀσίας καὶ ἀφοῦ διαπεραιωθῆ εἰς τὴν Εὐρώπην θὰ ἔλθῃ κατόπιν του καὶ θὰ τὸν ἀκολουθήσῃ μέχρι τὴν χώραν των ὅπου καὶ ἠμπορεῖ νὰ διαπραγματευθῆ πρὸς αὐτόν. Ὁ Χαγᾶνος, ἀκούσας ταῦτα, ἐπετάχυνε τὴν φυγὴν του διὰ μέσου τῆς Θράκης. Τοιοῦτον ὑπῆρξεν τὸ τέλος τῆς πολυθρολήτου ταύτης πολιορκίας τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Ἀβάρων, ἐν συμπράξει μετὰ τῶν Περσῶν, ἦτις τὰ μὲν ὅπλα τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐδόξασε, τοὺς δὲ ἄλλοθρήσκους, τοὺς προσβαλόντας ἐκ τε τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, κατήσχυε. Τὴν μεγάλην ταύτην νίκην τῆς Κων)πόλεως ἐπικολούθησαν αἱ ραγδαῖαι νίκαι τοῦ Ἡρακλείου ἐν Ἀσίᾳ καὶ πρὸ πρὸ πάντων ἡ τελευταία, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Νινευί, (ἔξωθεν τῆς σημερινῆς Μουσουλῆς) ἐνθα ὁ Ἡράκλειος, ἰδίᾳ χειρὶ, ἐφόνευσεν, ἐν συμπλοκῇ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Περσῶν Ραζάτην. Ἡ ἦττα τῶν Περσῶν ἐπέφερε καὶ τὸ τέλος τοῦ πείσμονος Χοσρόου, διότι οὗτοι ἀποκαμόντες ἐκ τῶν μεγάλων ἀπωλειῶν των ἐκ τοῦ μακροχρονίου πολέμου, ἐπανεστάτησαν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ υἱοῦ του Σιρόη, ὅστις, ἀφοῦ καθήρσε τὸν πατέρα του ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος τὴν βασιλείαν καὶ ἐσυνθηκολόγησε πρὸς τὸν Ἡράκλειον. Ὑπεχρεώθη δὲ νὰ παραδώσῃ πρὸς τὸν Ἡράκλειον τὸν τε ἐν αἰχμαλωσίᾳ διατελοῦντα Τίμιον Σταυρὸν τοῦ Σωτήρος, τὸν ὁποῖον εἶχον ἀρπάσει οἱ Πέρσαι ἐξ Ἱερουσαλήμ, τὸν Πατριάρχην, τῆς Ἀγίας αὐτῆς πόλεως Ζαχαρίαν, ἑβδομήκοντα χιλιάδας χριστιανούς αἰχμαλώτους καὶ συνάμα νὰ ἐκκενώσῃ ὅλας τὰς χώρας τῆς Μεσοποταμίας καὶ Συρίας. Ταῦτα πάντα παραλαβὼν ὁ Ἡράκλειος, ἐπέστρεψε, ἐν θριάμβῳ εἰς Κων)πολιν.

1, «Πασχάλιον Χρονικόν». «Ἡρακλείας».

Παρατηρήσεις.— Αί μεγάλοι αὔται νίκαι τοῦ Χριστιανισμοῦ κατὰ τῶν Ἀβάρων, ἔξωθεν τῆς Κων)πόλεως ἐν Εὐρώπῃ ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐν Ἀσίᾳ κατὰ τῶν Περσῶν, συνετελέσθησαν χάρις εἰς τὴν ἔξαριν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος τοῦ ἐδραιωμένου εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος, τὴν προκληθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Σεργίου καὶ τοῦ μαγίστρου Βώνου ἔν τε τῷ ἀμυνομένῳ στρατῷ καὶ τῷ λαῷ τῆς Κων)πόλεως, οὔτινες ἐν τῇ πεποιθήσει των πρὸς τὴν Παναγίαν, ὠπτασιάζοντο ταύτην, περιερχομένην ἐπὶ τῶν τειχῶν. Τοῦτ' αὐτὸ ἔπραττεν καὶ ὁ Ἡράκλειος, ὅστις κρατῶν ἀνὰ χεῖρας τὸ σύμβολον τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸν Σταυρὸν καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, παρώρμα τοὺς μαχητάς του, ἐνθαρρύνων καὶ ἐμπνέων εἰς αὐτοὺς τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἔχουσι τὴν συμπαράστασιν τοῦ τε Θεοῦ καὶ τῆς μητρὸς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ τοιαύτη πεποίθησις ἐπὶ τὴν ἀληθινὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, ἔν τε τῷ Μεσαιωνικῷ Ἑλληνισμῷ καὶ τῷ Νεωτέρῳ, ἐθαυματούργησε πάντοτε. Ἰδίως ἡσάκις, οἱ κατὰ καιροὺς ἰθύντορες αὐτοῦ, αἰρόμενοι οἱ ἴδιοι εἰς τὸ ὕψος τῶν περιστάσεων ἠδυνήθησαν νὰ ἐμπνεύσουν τὸν μαχόμενον λαὸν ἐπὶ ταύτην τὴν πίστιν.

«Γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστιν τὴν Ἀγίαν
γιὰ τῆς Πατρίδος τὴν ἐλευθερίαν,
γι' αὐτὰ τὰ δύο πολεμῶ
Μ' αὐτὰ νὰ ζήσω ἐπιθυμῶ,
Καὶ ἂν δὲν τ' ἀποκτήσω
τὶ μ' ὠφελεῖ νὰ ζήσω;»

Ἐφαλλον οἱ ἥρωες τοῦ 1821. Ἡ ἴδια ἀληθὴς πίστις καὶ πεποίθησις ἐπὶ τῆς προστασίας τῆς Θεομήτορος πρὸς τὴν ἀφιερωμένην πρὸς Αὐτὴν Πόλιν ἐνέπνευσε καὶ τὸν τότε μεγαλόπνοον Πατριάρχην Σέργιον, ἢ ἄλλον τινὰ θρησκευόμενον ποιητὴν, ὅστις καὶ συνέθεσε τὸν ἀθάνατον Ἀκάθιστον λεγόμενον Ὕμνον πρὸς τὴν Θεοτόκον, ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῆς Κων)πόλεως, ἣτις ἐκφράζει τὰ εὐχαριστήρια πρὸς Αὐτὴν διὰ τὴν μεγάλην νίκην καὶ παρακαλεῖ συνάμα ταύτην, ὅπως προστατεύῃ καὶ ἐλευθερώσῃ τὴν Πόλιν ἐκ παντοίων κινδύνων.

Ὁ Ἀκάθιστος πρὸς τὴν Θεοτόκον Ὕμνος:

«Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια,
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια,
Ἀναγράφω Σοι ἡ Πόλις Σου, Θεοτόκε,
Ἄλλ' ὡς ἔχουσα τὸ Κράτος ἀπροσμάχητον,
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
Ἵνα κράζω σοι, χαῖρε νύμφη ἀνύμφευτε!!!»

Ἐρμηνεῖα τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου

«Πρὸς σὲ τὴν ὑπερασπίστριαν Στρατηγόν, ὦ Θεοτόκε,
Ἐγὼ ἡ Πόλις Σου ἀφιερώνω πρὸς Σὲ τὴν ἑορτὴν τῶν

νικητηρίων ὡς ἑορτὴν εὐχαριστηρίων, διότι μὲ τὴν βοήθειάν σου ἐλυτρώθηκα ἀπὸ τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου.
 Ἄλλὰ σὺ ἐπειδὴ ἔχεις τὴν δύναμιν ἀκαταμάχητον,
 (ἀνίκητον) ἐλευθέρωσόν με ἀπὸ παντὸς εἶδους κινδύνων,
 Ἵνα ἀναφωνῶ πρὸς Σέ, «Χαῖρε Νύμφη, ἀνύμφευτε!».

Σημείωσις.— Ἀκάθιστος λέγεται, διότι τὴν ὥραν πού τὸν ψάλλουν, οὐδεὶς πρέπει νὰ κάθηται, ἀλλ' ὅλοι νὰ στέκωνται ὄρθιοι. Οἱ δὲ Ἀθάροι φεύγοντες, ἠπειλήσαν μὲν διὰ κραυγῶν τοὺς κατοίκους τῆς Κων)πόλεως, ὅτι θὰ ἐπανέλθουν, διὰ νὰ τοὺς τιμωρήσουν, δὲν ἐτόλμησαν ὅμως ν' ἀναφανοῖν. Ἄλλ' ἐστράφησαν πρὸς τὰς ἄλλας Εὐρωπαϊκὰς χώρας. Μετὰ πολλὰς λεηλασίας καὶ σφαγὰς, ἠττήθησαν, κατὰ κράτος, ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τῶν Φράγκων Καρόλου τοῦ Μεγάλου, παρὰ τὸν Τίσαν ποταμὸν καὶ κατελύθη οὕτω τὸ κράτος των. Οἱ ἐναπομεινάντες ἐξ αὐτῶν συνεχωνεύθησαν μετὰ τῶν Σλάβων καὶ τῶν ὁμοφύλων των Βουλγάρων.

Βιβλιογραφία.— Μένανδρος (Protector), Θεοφύλακτος, Σιμοκάλλης, Πισίδης, Γίββων, Παπαρηγόπουλος, Herzberg.

Τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Ἡρακλείου, 630 - 641.— Οἱ πολυχρόνιοι καὶ πεισματώδεις ἀγῶνες τοῦ Ἡρακλείου κατὰ τοῦ Χοσροῦ συνετέλεσαν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν Ἀσιατικῶν χωρῶν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, διότι ἡ Περσία ἐφαίνετο τελείως ἐξηντημένη καὶ ταπεινωμένη, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ Θράκη μὲ τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὰς λοιπὰς Βαλκανικὰς χώρας ἠσύχασαν ἀπὸ τὰ δεινὰ τῶν εἰσβολῶν τῶν Ἀβάρων. Ὁ Ἡράκλειος ἐπιστρέψας ἐκ τῆς Ἀσίας μὲ τὸν Τίμιον Σταυρόν 630, μολοντί ἔπασχεν ἐξ ἀνιάτου ἀσθενείας, δι' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν (ἐξ ὕδρωπος), τὴν ἀνοῖξιν τοῦ 631, ἐπορεύθη εἰς Ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ Τιμίου Ξύλου εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Τάφου, καὶ τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν τόπων ἐκείνων, πού ὑπέφεραν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Ἄλλ' ἐκεῖ διατρίβων, διεπίστωσεν ὅτι αἱ χῶραι ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας εἶχε πιστεύσει ὅτι ἐξησφαλίσθησαν ἀπὸ τοὺς Πέρσας, ἤρχισαν νὰ ἀπειλῶνται ἀπὸ νέον ἐχθρόν, ὅστις ἕως ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὑπνωτεν. Οὗτοι ἦσαν οἱ λαοὶ τῆς Χερσονήσου Ἀραβίας καὶ ὅποιοι, ἐνωθέντες πολιτικῶς καὶ θρησκευτικῶς εἰς ἓν κράτος, προέβαινον εἰς δοκιμαστικὰς ἐπιδρομὰς πρὸς τὴν Συρίαν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν δὲν διεῖδε τὸν κίνδυνον, ἀλλὰ μετὰ τινα καιρόν, ὅτε ἔστειλαν οὗτοι πρεσβείαν, ἣτις ἐπρότεινε πρὸς τὸν Ἡράκλειον νὰ ἀσπασθῆ καὶ αὐτὸς τὸ νέον θρησκευμα τοῦ Νέου Προφήτου καὶ βασιλέως αὐτῶν Μωάμεθ. Τότε ἔστειλε κατ' αὐτῶν διάφορα ἀποσπάσματα. Ἄλλὰ ταῦτα ἠτῶντο καὶ ἐξεσημενίζοντο. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἴδιος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκστρατεύσῃ, ἔπεμψε τὸν ἀδελφόν του Θεόδωρον, μὲ ἀξιόλογον δύναμιν. Ἄλλὰ καὶ οὗτος ἠττήθη κατὰ κράτος. Κατόπιν τούτου, ὁ Ἡράκλειος συνεκρότησεν ἐκεῖ συμβοῦλιον τῶν στρατηγῶν του, διὰ νὰ ἐξετάσουν τὰ αἴτια διὰ

τὰ ὁποῖα οἱ μὲν Ἀραβες νικοῦν, οἱ δὲ Χριστιανοὶ ἠττῶνται. Οἱ Ἀραβες οὔτε κατ' ἀριθμὸν ὑπερέβαινον τὰ χριστιανικὰ στρατεύματα, οὔτε ὄπλισμὸν εἶχον ἀνώτερον, οὔτε πολεμικὴν τακτικὴν ὑπερτέραν. Ποῖον λοιπὸν ἦτο τὸ ἐλαττήριον ἐκεῖνο, ποὺ τοὺς καθίστα νικητὰς; Εἰς τὸ ἐρώτημα, ἐσηκώθη εἰς γέρον ἀξιωματικὸς καὶ ἀπεφάνθη ὡς ἐξῆς περίπου: «Αἱ νίκαι τῶν Μουσουλμάνων εἶναι ἀπόρροια τῆς Θείας θελήσεως. Διότι ὁ Θεός, ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν τῶν Χριστιανῶν, στέλλει τοὺς Μουσουλμάνους, διὰ νὰ τιμωρήσουν τοὺς πρώτους». Τὴν ἀποψιν ταύτην, δυστυχῶς, οὐδεὶς ἀντέκρουσεν. Οὐδ' αὐτὸς ὁ Ἡράκλειος. Ἐκτοτε οἱ Ἀραβες ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἀπέθησαν ἀήττητοι. Καὶ ἦτο ἐπόμενον, ἐφόσον τὰ χριστιανικὰ στρατεύματα, ἐπορεύοντο εἰς τὴν μάχην μὲ τὴν πεποιθήσιν, ὅτι εἶναι καταδικασμένα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ ἠττηθοῦν ἐνῶ, ἐξ ἀντιθέτου, οἱ Ἀραβες μὲ τὴν πεποιθήσιν, ὅτι μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἀλλὰχ θὰ νικήσουν. Ἐλησμόνησαν οἱ Χριστιανοί, ὅτι τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα καὶ ἡ πεποίθησις, ἐπὶ τῆς βοηθείας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομητορος, ἦσαν ἐκεῖνα ποὺ ἔδιδαν τὴν νίκην εἰς αὐτούς, ὅτε ἐπολέμουν μὲ τὸν Ἡράκλειον τοὺς Πέρσας τοῦ Χοσροῦ. Τὴν ἀκράδαντον λοιπὸν ταύτην πίστιν ἐπὶ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποῖαν εἶχον ἀπωλέσει οἱ Χριστιανοί, τὴν εἶχον ἐνστερνισθῆ οἱ Ἀραβες, μὲ τὸ νέον θρησκεῖμα τοῦ Μωάμεθ. Διότι, κατὰ τὸν Μουσουλμανισμόν, οἱ πίπτοντες εἰς τὴν μάχην, κληρονομοῦσιν ὅλας τὰς ἀπολαύσεις ἐν τῷ Παραδείσῳ. Ἐφ' ᾧ καὶ οἱ ἡγήτορες τῶν, κατὰ τὰς μάχας, ἔκροαζον: «Ἐμπρός, σὰς ἀναμένει ὁ Παράδεισος, ὀπίσω σὰς ἀναμένουν δαίμονες καὶ κόλασις». Ἐπρέσβευον ὅτι, ὅσοι ἀποθνήσκουν εἰς τὴν μάχην, ἀποθνήσκουν ὄχι διότι εὐρέθησαν εἰς τὴν μάχην, ἀλλὰ διότι ἦλθεν ἡ ὥρα τοῦ θανάτου τῶν ὑπὸ τοῦ πεπωμένου, ἐφόσον, κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν καὶ εἰς τὴν κλίνην τῶν ἐὰν εὐρίσκοντο ἀκόμη θὰ ἀπέθνησκον, ὁπωσδήποτε. Ὁ Ἡράκλειος, βλέπων, ὅτι εἶναι σοβαρωτάτη ἡ κατάστασις καὶ μὴ δυνάμενος, ἕνεκα τῆς ἀσθενείας του, νὰ ἐκστρατεύσῃ, ἐπέστρεψεν εἰς Κων)πολιν, ἀφοῦ παρέλαβε μαζί του καὶ τὸ Τίμιον Ξύλον, τὸ ὁποῖον δὲν ἐνεπιστεύθη νὰ τὸ ἀφήσῃ εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐπειδὴ ἔβλεπε τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν ἐκείνων, ὅτι ἦσαν ἀπρόθυμοι εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῆς χώρας τῶν, καθότι διέκειντο ἐχθρικῶς πρὸς τὸ Ὀρθόδοξον κράτος τῆς Κων)πόλεως. Καὶ ἐπειδὴ ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀφρωσιωμένοι εἰς τὸν Μονοφυσιτισμόν, πολλοὶ δὲ αὐτῶν, ἔβλεπον τοὺς Ἀραβας ὡς ἐλευθερωτὰς τῶν. Καὶ δὲν ἔπαυσε μὲν ὁ Ἡράκλειος ἐκ Κων)πόλεως νὰ ἀποστέλῃ δυνάμεις εἰς τὴν Συρίαν, ἀλλὰ μάτην. Οἱ Ἀραβες, ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν, κατέλαβον τὴν Παλαιστίνην μὲ τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν Συρίαν μὲ τὴν Ἀντιόχειαν, τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὸ 642 καὶ τὴν Αἴγυπτον. Ὁ δὲ Ἡράκλειος, πλήρης θλίψεως, ἀπέθανε τὸ 641.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 15 ο ν

ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΠΕΓΓΟΝΟΤΑ ΜΕΧΡΙ ΚΩΝ)ΝΟΥ Δ' ΤΟΥ ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΟΥ ΠΩΓΩΝΑΤΟΥ (641 - 668)

Τὸν θάνατον τοῦ Ἡρακλείου ἐπηρεολούθησαν θλιβερά γεγονότα ἐν τῇ οἰκογενείᾳ του. Ὁ Ἡράκλειος εἶχε παραγγείλει νὰ συμβασιλεύσουν οἱ δύο υἱοὶ του, Κωνσταντῖνος ὁ Γ', ἐκ τῆς πρώτης συζύγου του καὶ ὁ Ἡρακλεωνᾶς, ἐκ τῆς δευτέρας συζύγου του Μαρτίνας, ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν αὐτῆς. Ἄλλ' ὁ Κωνσταντῖνος, κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ἀπέθανε. Ἐπιστεύθη δὲ ὅτι οὗτος ἐδολοφονήθη τῇ συνεργείᾳ τῆς μητρικῆς του. Τότε, ὁ στρατὸς ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐστάσισε κατὰ τῆς Μαρτίνης καὶ τὴν ἠνάγκασε ν' ἀναγνωρίσῃ ὡς συμβασιλεύει τοῦ υἱοῦ τῆς Ἡρακλεῶνα καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀποθανόντος Κων)νου Γ', τὸν Κώνσταν. Ἀλλά, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 642 μία συνωμοσία, ἐξυφανθεῖσα ἐν τοῖς ἀνακτόροις, καθήρесе τὴν Μαρτίαν. Τῆς ἔκοψαν τὴν γλῶσσαν τῆς τοῦ δὲ Ἡρακλεωνᾶ τὴν μύτην του. Τὸν θρόνον ἔλαβεν ὁ Κώνστας, εἰς ἡλικίαν 11 ἐτῶν, ἐπιτροπευθεὶς ὑπὸ τῆς Συνακλήτου⁽¹⁾.

Παρατηρήσεις.— Τὰ γεγονότα ταῦτα ἀποκαλύπτουν, ὅποια ἦσαν τὰ ἴθη τῆς ἐπαχῆς ἐκείνης καὶ μάλιστα ἐντὸς τῆς Αἰλῆς. Ὁ Κώνστας ἐνηλικιωθεὶς, ἀνέλαβε τὰ ἡνία τοῦ Κράτους, τὸ ὁποῖον, ἐν τῷ μεταξύ, εἶχε κολοβωθῆ ἔτι περισσότερο ἀπὸ τοὺς Ἀραβας, πού εἶχον καταλάβει καὶ τὰς Βυζαντινὰς χώρας τῆς Ἀφρικῆς. Προσέτι, ἰσχυρὸς στόλος τούτων ἐμφανισθεὶς εἰς Μεσόγειον, κατέλαβε τὴν Κύπρον, 649 καὶ τὴν Ρόδον, 654. Ἐπειδὴ δὲ, ὁ Σῦρος Μωαβία, ἠτοίμαζε μέγαν στόλον, διὰ νὰ προσβάλῃ καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν Κων)πολιν, ὁ Κώνστας ἔπλευσε κατ' αὐτοῦ μὲ τὸν στόλον τοῦ Βυζαντίου. Εἰς τὰ παράλια τῆς Λυκίας, συνήφθη σκληρὰ ναυμαχία, κατὰ τὴν ὁποίαν, ὑπέστησαν μεγάλας ζημίας ἀμφότεροι οἱ ἀντίπαλοι. Τοῦτο, ἠνάγκασε τοὺς Ἀραβας ν' ἀποσυρθοῦν. Ἀφ' ἑτέρου, λόγῳ τοῦ ὅτι οἱ Σλάβοι, οἱ ἐγκατασταθέντες ἐντὸς τῆς Βαλκανικῆς, ὡς κυβερνώμενοι ὑπὸ ἰδικῶν τῶν ἀρχόντων, τῶν Ζουπάνων καλουμένων, ἠδιαφόρουν διὰ τὰς ἀνελημμένας ὑποχρεώσεις τῶν πρὸς τὸ Κράτος, ὁ Κώνστας ἐξεστράτευσεν, διὰ μέσου Θράκης, ἐναντίον αὐτῶν τοὺς ἐπολέμησε, συνέλαβε πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ τοὺς ὑπεχρέωσε νὰ πληρῶνουν φόρον ὑποτελείας καὶ νὰ στρατεύωνται ὑπὸ τοῦ Βυζαντίου (657-678). Τὸ δὲ 662, ὠργάνωσεν ἐκστρατείαν εἰς Ἰταλίαν, μὲ σκοπὸν νὰ θέσῃ τάξιν εἰς τὰς ἐκεῖ Βυζαντινὰς κτήσεις, ὅπου ἐπεκράτει μεγάλη ἀνωμαλία κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀνηλικιωτικότητός του. Ἐκεῖ, παρέμεινεν μέχρι τοῦ 668, ὅτε καὶ ἐξυφάνθη συνωμοσία ἐναντίον του, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν δολοφονίαν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν δυσηρεστημένων, συνεπείᾳ τῶν φορολογικῶν μέτρων, τὰ ὅποια ἐφήρμοσεν.

1. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ Σλάβοι ἐπανεστᾶτησαν, ἀλλὰ κατεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἀνδρέου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 16ο ν

ΟΙ ΒΟΛΓΑΡΟΙ ἢ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ

Λαὸς Φιννοουαραλικός, συγγενῆς τῶν Οὔννων, Κουτουργούρων ἢ Κουτριγούρων, τῶν Ἀβάρων καὶ τῶν Τούρκων. Τὸ ὄνομα ἐδόθη εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Βόλγα, ἀπὸ τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου ὠρμήθησαν πρὸς δυσμὰς, ἀκολουθοῦντες ἄλλους λαοὺς. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου, ἀναφέρονται διὰ πρώτην φοράν, εἰσβαλόντες μετὰ τῶν Σλάβων εἰς τὴν Θράκην (504). Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἀναφέρονται, ὅτι τὸ 558 εὐρόντες τὸν Δούναβιν παγωμένον, ἐπέρασαν μὲ τὸ Ἰπτικόν των, ἀκολουθοῦντες τοὺς Κουτριγούρους Οὔννους, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ζαβεργάν καὶ ἐπῆλθον κατὰ τῆς Κων)πόλεως. Ἀλλά, κατετροπώθησαν ὑπὸ τοῦ ἐν ἀποστρατεία Βελισσαρίου.

Ὁ πρῶτος ἀρχηγὸς αὐτῶν, πρὸς ἦλθεν εἰς διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς Βυζαντινοὺς ἦτο ὁ Κούβρατ, ὅστις⁽¹⁾ εἶχεν ἔλθει εἰς Κων)πολιν καὶ ἐδέχθη τὸν Χριστιανισμόν, ἐπὶ Ἡρακλείου⁽²⁾. Ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ, ὁ Ἀσπαρούχ, ἐξήτησεν ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα Κώνστα τὴν ἄδειαν νὰ κατοικήσῃ μὲ τὸν Λαόν του εἰς τὴν τελματώδη χώραν τοῦ δέλτα τοῦ Δουναβέως, ὅπερ καὶ ἐγένετο, ἔναντι συνεχίσεως τῆς ἄλλοτε συμμαχίας μὲ τὸν Κούβρατ.

Βασιλεία Κων)νου Δ' ἐπικληθέντος Πωγωνάτου 668 - 685.— Ὁ Κων)νος Δ' ἦτο υἱὸς τοῦ ἐν Σικελία δολοφονηθέντος Κώνστα. Νεώτατος ἀναλαβὼν τὸν θρόνον, ἐξεστράτευσε εἰς Σικελίαν, ὅπου ὁ Ἀρμένιος στρατηγὸς Μιζίζιος, ὡς μετασχὼν εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Κώνστα, ἐστάσιασεν καὶ ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν βασιλέα. Ὁ Κων)νος, ἐπελθὼν μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου, ἐνίκησε καὶ συνέλαβε τὸν Μιζίζιον, τὸν ὁποῖον καὶ ἐθανάτωσε. Ἐπειτα, διαπεραιωθεὶς εἰς Ἰταλίαν, ἐπολέμησε τοὺς Λομβαρδοὺς καὶ ἐτακτοποιήσεν ἐκεῖ τὰς σχέσεις τοῦ Βυζαντίου μὲ τὸν Πάπαν τῆς Ρώμης, μετὰ τοῦ ὁποίου ἠπειλεῖτο σχίσμα ἕνεκα τῆς αἰρέσεως τοῦ Μονοθελητισμοῦ⁽³⁾. Τὸ ἐπώνυμον «Πωγωνάτος» τῷ ἐδόθη, διότι ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς Κων)πολιν ἔφερε πώγωνα, ἐνῶ κατὰ τὴν ἐκ Κων)πόλεως ἀνάχωρησίν του, εἶχε τὸ πρόσωπον λεῖον, ἕνεκα τῆς νεότητός του. Μόλις ὅμως ἐπέστρεψεν ἐξ Ἰταλίας, νέος μέγας κίνδυνος ἠπέλιπε αὐτὴν ἀκόμη τὴν πρωτεοῦσαν. Ὁ Μωαβία, ἀφροῦ ἐστερέωσε τὸ Νέον Χαλιφάτον, πρὸς ἴδρυσεν, ὡς ἀρχηγὸς τῶν Ὀμμεϊαδῶν, παρεσκεύασε μέγαν στόλον καὶ στρατόν, μὲ σκοπὸν νὰ προσβάλῃ τὴν καρδίαν αὐτὴν ταύτην τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, τὴν Κων)πολιν, καὶ νὰ ἐκελέσῃ τὴν ρῆσιν τοῦ Κορανίου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Προφῆτης Μωάμεθ λέγει: «Μέγιστος στρατηγὸς θὰ εἶναι ἐκεῖνος, πρὸς θὰ καταλάβῃ τὴν Κων)πολιν. Μακά-

1. Ἀπετίναξε τὸν ζυγὸν τῶν Ἀβάρων καὶ συνεμάχησε μὲ τὸν Ἡρακλείου.

2. Τιμηθεὶς μὲ τὸν τίτλον τοῦ Πατρικίου.

3. Αἵρεσις, δημοσοργηθεῖσα ὑπὸ τοῦ μονοφυσιτισμοῦ, πρὸς συμβιβασμὸν αὐτοῦ μετὰ τῆς Ὀρθοδοξίας.

ριος και πανευδαίμων ο στρατός των πιστών, που θα εισέλθη εις αυτήν, διότι θα συγχωρηθούν ὅλαι αἱ ἁμαρτίαι του». Ὁ στόλος του τὸ 673, ἐπλησίασεν εις Κων)πολιν, ἀπεβίβασε τὸν στρατὸν του εις τὴν Θρακικὴν παραλίαν καὶ ἐπολιορκήσῃ τὴν πόλιν ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Ἡ πολιορκία αὕτη διήρκεσεν ἐπὶ πέντε ἔτη (673 - 678). Κατ' ἔτος, ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου μέχρι Σεπτεμβρίου ἐγένοντο ἐπανειλημένα ἐπιθέσεις, ἀλλ' ὅλαι ἀπεκρούοντο ὑπὸ τοῦ ἀδαμάστου θάρρους τῶν ἀμυνομένων, τοὺς ὁποίους μεγάλως ἐβοήθησεν ἡ ἐφεύρεσις σπουδαιοτάτου ὄπλου διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τοῦ Ὑγροῦ Πυρός, ὑπὸ τοῦ ἐκ Συρίας ἀρχιτέκτονος Καλλινίκου.

Σημείωσις.— Τὸ Ὑγρὸν πῦρ⁽¹⁾, κατὰ περιγραφὴν ὑπὸ τῶν συγγραφέων του, ἦτο μίγμα διαφόρων εὐφλέκτων ὑλῶν, ὡς θείου, ἐλαίου, νάφθης, ρητίνης κλπ. ἐν ρευστῇ καταστάσει, τὸ ὁποῖον, οἱ πρόγονοί μας Βυζαντινοί, ἐξετόξευον μὲ σίφωνα ἢ μέσα εις μικρὰς λαγήνους ἐρμητικῶς πωματισμένας, τὰς ὁποίας ἔρριπτον κατὰ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων. Μόλις δὲ τὸ ὑγρὸν, μὲ τὸ ὁποῖον περιεβρέχοντο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ ἐχθρικά πλοῖα, ἤρχετο εις ἐπαφὴν μὲ τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα, ἀνεφλέγετο καὶ τὰ πάντα κατέκαιεν, ἀκόμη καὶ τὸν σίδηρον. Δὲν ἔσβυνε μὲ νερὸ, ἀλλ' ἔκαιε καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ἀκόμη. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ φλόξ του διηθύνετο πρὸς τὰ κάτω. Ἐσβυνε δὲ μόνον μὲ ἄμμον, μὲ ὄξος, ἢ καὶ μὲ οὖρον(!) Ἐπὶ αἰῶνας, ὁ Πυρφόρος Βυζαντινὸς στόλος, εἶπεν ἀποβῆ ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν ἐχθρῶν. Καὶ μόνον μετὰ 5 αἰῶνας, ὅτε ἐφευρέθη ἡ πυρῖτις καὶ ἐφηρμοσθη εις τὰ τότε κατασκευασθέντα τυφέκια καὶ μεγάλα πυροβόλα, ἠχρηστεύθη τὸ Ὑγρὸν Πῦρ. Τοῦτο συνέβη ἄλλως τε καὶ κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' (1453), ἔνεκα τοῦ βεληγενοῦς τῶν νέων ὄπλων. Διὰ τοῦ Ὑγροῦ Πυρός λοιπὸν κατεστράφη ὁ μέγας στόλος τῶν Ἀράβων, ἡ δὲ τρικυμία συνεπλήρωσε τὸν ὄλεθρόν του. Ὁ δὲ κατὰ ξηρὰν στρατὸς ὑπέστη ἀληθῆ πανωλεθρίαν ἐκ τοῦ ψύχους εις τὸ ὁποῖον οἱ Ἀραβες δὲν ἦσαν ἐξοικειωμένοι. τῶν ἀσθενειῶν καὶ τῶν ἄλλων κακουχιῶν, πού ἐπηρεολούθησαν καθὼς καὶ ἐκ τῆς μεγάλης φθορᾶς, πού ἐπήνεγκον εις αὐτοὺς κατὰ τὰς ἐπιθέσεις, οἱ ἀμυνόμενοι. Ἡ συντριβὴ αὕτη τῶν Ἀράβων, ἐταπείνωσε τὸν ὑπερήφανον Χαλίφην Μωαβία, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ εἰρηνεύσῃ πρὸς τὸ Βυζάντιον καὶ νὰ ἀποδώσῃ πολλὰ ἐδάφη, τὰ ὁποῖα εἶχον καταλάβει πρότερον οἱ Μωαμεθανοὶ Ἀραβες.

Ἐκστρατεία κατὰ τῶν Βουλγῶων.— Ἡ τύχη τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἦτο ἀπ' ἀρχῆς λίαν δυσμενῆς. Μόλις κατεβάλλετο ἐχθρὸς τις, ἐνεφανίζετο ἀμέσως ἄλλος νέος, χειρότερος τοῦ προηγουμένου. Καθ' ὃν χρόνον

1. Ἀναφερόμενον, ὑπὸ διαφόρων συγγραφέων, ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ὡς π. χ. «Ἑλληνικὸν πῦρ», «Θαλάσσιον πῦρ», «Ὑγρὸν πῦρ» κλπ.

τὸ Βυζάντιον ἦτο ἀπασχολημένον μὲ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀράβων πολιορκίαν, οἱ Βούλγαροι τοῦ Ἀσπαρούχ ἤρχισαν τὰς εἰσβολάς, λεηλασίας καὶ σφαγὰς εἰς τὴν Κάτω Μοισίαν, τὴν μετὰ τὸ Δουνάβεως καὶ Αἴμου. Ὁ Κων)νος ἐξεστράτευσεν, ἄνευ χρονοτριβῆς, κατ' αὐτῶν, τὸ 679, μὲ στρατόν, καὶ στόλον, διὰ τῆς Μαύρης θαλάσσης. Οἱ Βούλγαροι, τότε ἤλλαξαν τακτικῆν. Ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ἔλη των καὶ κρυπτόμενοι τὴν ἡμέραν, ἐπετίθεντο ἀφηνιδιαστικῶς τὴν νύκτα, ἐπιφέροντες οὕτω μεγάλην φθορὰν εἰς τὸ Βυζαντινὸν στράτευμα. Κατὰ κακὴν δὲ τύχην, ὁ αὐτοκράτωρ ἠσθένησε καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὰ λουτρὰ τῆς Μεσημβρίας, ὁπόθεν πάλιν, μετὰ τινὰς ἡμέρας, ἀνεχώρησεν εἰς Κων)πολιν, ἄφεις τοὺς στρατηγοὺς του νὰ διεξαγάγουν τὸν πόλεμον. Ἄλλ' ὁ στρατὸς οὗτος, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ βασιλέως, περιῆλθεν εἰς παραλυσίαν καὶ ἀπεσυνετέθη. Οἱ Βούλγαροι, ἐπωφεληθέντες, κατέλαβον τὴν Βάρναν. Ἐκεῖθεν, ἐρρίφθησαν εἰς τὴν μετὰ τοῦ Δουνάβεως καὶ Αἴμου χώραν (Κάτω Μοισίαν), ὅπου ἀφοῦ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τὸ αὐτοκρατορικὸν στράτευμα, διὰ τὴν σύλληψιν αἰχμαλώτων, ἐνεκαίνιασαν νέαν μέθοδον. Φερόμενοι τῶν ἵππων των, ἐκράτουν εἰς χεῖρας των μακρὰ σχοινία μὲ κινητὸν θρόχον (θηλειά) (1) εἰς τὸ ἄκρον. Ἐφοριτοῦν τοῦτον ἐπιτηδείως, εἰς τρόπον ὥστε ὁ θρόχος πίπτων νὰ περνᾷ γύρω ἀπὸ τὸν λαμὸν τοῦ διωκομένου, ὅστις κατόπιν καὶ ἐσύρετο ὀπισθεν τοῦ καλπάζοντος ἵππου τοῦ ἀναβάτου Βουλγάρου. Ὁ νέος οὗτος τρόπος συλλήψεως αἰχμαλώτων, κατετάραξε καὶ τοὺς στρατιώτας καὶ τὸν ἐκεῖ διαβιούντα Χριστιανικὸν πληθυσμόν, ὅστις προτροπάδην, ὅσος ἠδυνήθη, ἐξεκένωσε τὴν χώραν καὶ κατήλθεν εἰς τὴν πρὸς νότον τοῦ Αἴμου Θρακίην. Οὕτω, ὁ Ἀσπαρούχ ἐγένετο κύριος ὀλοκλήρου τῆς χώρας, μέχρι τῶν ὀρίων τῶν Σέρβων, ἣτις καὶ ἀπεκλήθη, ὑπὸ τῶν νέων κυρίων τῆς, Β ο υ λ γ α ρ ί α. Ἀφοῦ δέ, οἱ Βούλγαροι, ὑπέταξαν καὶ τοὺς παρὰ τὸν Δουνάβην οἰκοῦντας Σλάβους, τῶν 7 γενεῶν λεγομένων, πού εἶχαν ἐγκατασταθῆ εἰς προγενεστέρους χρόνους, ἀνεμίγησαν μετ' αὐτῶν, δεχθέντες συνάμα καὶ τὸ γλωσσικὸν ἰδιώμα των. Ἐλάβον ἐπίσης καὶ μερικὰ στοιχεῖα πολιτισμοῦ, ἐδιδάχθησαν τρόπους καλλιέργειας τῆς γῆς καὶ ἐν τινι μέτρῳ ἀπέβαλον τὸν τουρκικὸν χαρακτῆρα, πού πρὸς διέκρινεν, ἕως τότε, ἀπὸ τοῦ Σλάβου, ἀρχίσαντες βαθμηδὸν νὰ ἐκπλαβίζωνται, θροαδίτερον δὲ ἐν μέρει καὶ νὰ ἐξελληνίζωνται, ὡς θὰ ἴδωμεν. Ἀφοῦ δὲ ἐγκατεστάθησαν ὀριστικῶς ἐπὶ τῆς ἄλλοτε Θρακικῆς αὐτῆς χώρας τῶν Γετῶν Θρακῶν, ἐγένετο ἐν Κων)πόλει Συμβούλιον, διὰ ν' ἀποφανθῆ ἂν ἔπρεπε ν' ἀφήσουν τοῦτον τὸν λαὸν ἐκεῖ ἢ νὰ ἐκστρατεύσουν καὶ τὸν ἀπυδιώξουν πέραν τοῦ Δουνάβεως.

Παρατηρήσεις.— Τὸ πνεῦμα τῶν Βυζαντινῶν Ἀυτοκρατόρων ἦτο τότε, ὅτι οἱ ἐξ Ἀσίας ἐχθροὶ ἦσαν οἱ ἐπιφοβώτεροι, διότι ἀπετέλουν κράτη ὄργανα

1. Τὸ γνωστὸ «λάσσο» τῶν Ἀμερικανῶν τοῦ Νότου.

νομένα διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ αἱ Βυζαντινὰ χῶραι τῆς Ἀσίας ἦσαν πολὺ σπουδαιότεραι καὶ κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν χριστιανῶν κατοίκων, ὡς καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τῶν προϊόντων. Διὰ τοῦτο ἡ προσοχὴ τῶν εἰς τὴν Ἀσίαν ἦτο πάντοτε ἀγρυπνὸς καὶ κατὰ τούτων ἐπολέμουν μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις τῶν. Τοιοῦτοι δὲ ἦσαν οἱ Πέρσαι, ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ἀπὸ Μεγάλου Κων(νου) (330) μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου ἡττης τῶν Περσῶν (626), ἦτοι ἐπὶ τρεῖς ὅλους αἰῶνας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης καὶ ἐξῆς ἦσαν οἱ Ἀραβες Μουσουλμᾶνοι. Τοὺς δὲ ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως βαρβάρους δὲν ἐθεώρουν πολὺ ἐπικινδύνους, καθότι καὶ ἐγκαθιστάμενοι οὗτοι ἐντὸς τοῦ Κράτους, διὰ συμφωνιῶν, διετήρουν τὰ προσήματα τῆς Βυζαντινῆς κυριαρχίας, ὅπως καὶ οἱ ὑπὸ Ἡρακλείου ἐγκατασταθέντες Σέρβοι καὶ Χρωβάται, διότι αἱ χῶραι ἐκεῖναι εἶχαν σχεδὸν ἐρημωθῆ ἐκ τῶν προηγουμένων ἐπιδρομῶν Γότθων καὶ Οὐννων. Ἐξ ἄλλου ἡ ἐγκατάστασις τῶν ξένων ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις, ἀνεπλήρωσε τὰ κενὰ καὶ ἐν μέρει ἀπέβαινε ὠφέλιμος. Πέραν ὅμως αὐτοῦ, ἐπίστευον τότε, ὅτι διὰ τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ καὶ τοῦ ἐξελληνισμοῦ θὰ ἀπεροφῶντο βαθμηδόν. Καὶ θὰ κατωρθοῦτο τοῦτο, ἐὰν δὲν ἠμποδίζον οἱ ἀδιάκοποι πόλεμοι. Ἀλλὰ, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προῖδωσιν, οἱ τότε Αὐτοκράτορες, ἄλλοιαν ἐξέλιξιν. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων εἰς τὸ Συμβούλιον, ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη νὰ ἀφήσουν τὸν Λαὸν τοῦτον εἰς ταύτην τὴν χώραν, ὅπου σὺν τῷ χρόνῳ μὲ τὸν ἐκχριστιανισμὸν καὶ τὸν ἐκπολιτισμὸν τοῦ θὰ ἀπέβαινε ὄχι μόνον ἀκίνδυνος, ἀλλὰ καὶ χρήσιμος, διότι θὰ ἀπέκρουε πᾶσαν εἰσβολὴν ἄλλων βαρβάρων ἀπὸ τοὺς πρὸς βορρᾶν τοῦ Δουνάβεως οἰκοῦντας λαοὺς. Ἐφ' ᾧ καὶ συναμολόγησαν εἰρήνην πρὸς αὐτούς. Ἐν τούτοις, ὁ Θεοφάνης, πὸν δὲν εἶχε ὡς φαίνεται μείνει εὐχαριστημένος ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου ἐκείνου, τὴν ὁποίαν εἶχε δεχθῆ καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ Κων(νου) Δ' ὁ Πωγωνάτος ἀγανακτῶν, γράφει ἐν προκειμένῳ «θαυμαστὸν γὰρ ἦν ἀκούσαι τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς ἐγγύς, ὅτι ὁ πάντας ἑαυτῷ ὑποτελεῖς καταστησάμενος, τοὺς τε κατὰ τὴν ἑῶαν καὶ δύσιν καὶ ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν, ὑπὸ τοῦ μουσαροῦ καὶ νεοφανοῦς τῶν Βουλγάρων Ἔθνους ἠττήθη». Ὡς ἂν νὰ ἐπροφήτευσεν ὀπόσων καὶ ὀποίων συμφορῶν αἴτιος θὰ ἀπέβαινε ὁ λαὸς οὗτος, ὁ τόσον ἀχάριστος ἀποδειχθεῖς.

Ἡ ἑθ. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ ὁ ἐξελληνισμὸς τοῦ κράτους.— Ὁ Αὐτοκράτωρ Κων(νου) Δ' ὁ Πωγωνάτος συνεκάλεσε τὸ 680 τὴν 6ην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον εἰς ἣν παρέστησαν οἱ Πατριάρχαι Κων(νου)πόλεως καὶ Ἀντιοχείας, ἀπεσταλμένοι τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης καθὼς καὶ τῶν Ἱεροσολύμων. Ἡ Σύνοδος αὕτη, ἡ συνελθοῦσα ἐν Κων(νου)πόλει, ὑπεστήριξε τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ κατεδίδασκεν ὅλας τὰς αἰρέσεις. Ἐπειδὴ δέ, αἱ ἐν Ἀσίᾳ χῶραι τῆς Μεσοποταμίας, Συρίας, Αἰγύπτου καὶ βορείου Ἀφρικῆς, ἀπωλέσθησαν διὰ παντός, ὡς κατακτηθεῖσαι ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ ἐξισλαμισθεῖσαι κατὰ τὸ πλεῖστον,

οὐ δὲ ἀπομείναντες ἐκεῖ Χριστιανοὶ ἦσαν Μονοφυσῖται, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ὁ αὐτοκράτωρ ὡς καὶ ὅλοι οἱ ἰθύνοντες ἐπέισθησαν, ὅτι τὸ Κράτος τὸ Ὁρθόδοξον ἀποτελεῖται πλέον ἀπὸ τὸν Ὁρθόδοξον Ἑλληνικὸν Κόσμον τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου μόνον. Διὰ τοῦτο, τότε συνετελέσθη καὶ ὁ τέλειος ἐξελληνισμὸς τῶν ὑπηρεσιῶν. Ὁ ἐξελληνισμὸς οὗτος εἶχεν ἀρχίσει ἤδη ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ, περὶ τὰ μέσα τῆς Ε' ἑκατονταετηρίδος, διὰ τῆς συζύγου του Ἀθηναίας Εὐδοκίας καὶ τῆς ἀδελφῆς του Πουλχερίας. Ἐσυνεχίσθη ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ κατὰ τὸν βον αἰῶνα. Ἐπὶ Μαυρικίου (582-602) οἱ νόμοι, τὰ διατάγματα, καὶ ἐν γένει τὰ δημόσια ἔγγραφα, ὅλα συνετάσσοντο ἐφεξῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς Κων)νου τοῦ Πωγωνάτου καὶ οἱ στρατιωτικοὶ ὄροι οἱ ἕως τότε λατινικοὶ, ἀντικατεστάθησαν καὶ αὐτοὶ μὲ Ἑλληνικοὺς. Τότε ἀκριβῶς καὶ τὸ Κράτος διηρέθη εἰς στρατιωτικὰ θέματα, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων προΐστατο στρατηγός (1). Ἐπὶ τέλους δὲ ἤρχισαν νὰ κυκλοφοροῦν καὶ νομίσματα μὲ Ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς. Διὰ τοῦτο, ὁ μετὰ ταῦτα αὐτοκράτωρ Κων)νος ὁ Πορφυρογέννητος γράφει: «Καὶ οἱ βασιλεῖς Ἑλληνίζοντες καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν ἀποβαλόντες διετέλουν», ὥστε εἰς ὅλους ἤδη τοὺς κλάδους τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἐπεκράτησεν ἡ Ἑλληνική.

Ἀπώλεια τῶν ἄλλωτε Θρακικῶν ἐδαφῶν.—Διὰ τῆς παραδοχῆς ὑπὸ Ἡρακλείου τῶν Σέρβων εἰς τὴν πρὸς νότον τοῦ Δουνάβεως περιοχὴν, ἀπωλέσθησαν τὰ ἄλλωτε Θρακικὰ ἐδάφη, εἰς τὰ ὁποῖα κατώκου οἱ Τριβαλλοὶ Θραῖκες, οἱ Σορδίσκοι, οἱ Παῖονες καὶ οἱ Τρηῆρες. Διὰ τῆς παραδοχῆς τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν μεταξὺ Δουνάβεως καὶ Αἴμου χώραν, ἀπωλέσθησαν τὰ ἐδάφη τῶν Γετῶν, Δανθλιτῶν καὶ τῶν Νυραίων. Ἀπασαὶ αὗται αἱ Θρακικαὶ φυλαὶ εἶχαν ἐξελληνισθῆ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἐπὶ Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς, διετήρουν ὁμως καὶ τὰ γλωσσικά των ἰδιώματα. Ὅτε ὁμως παρέλαβον καὶ τὸν Χριστιανισμὸν ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας δι' Ἑλλήνων Ἱεραποστόλων, οἱ ὁποῖοι ἔδωκαν εἰς αὐτοὺς τὰ ἱερὰ γράμματα εἰς Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, βαθμηδὸν ἐλησμόνησαν τὰ γλωσσικά των ἰδιώματα καὶ ἐντελῶς ἐξελληνίσθησαν, ὥστε κατ' οὐδὲν διέφερον ἀπὸ τοὺς πρὸς νότον οἰκοῦντας Ἑλληνικοὺς Λαοὺς.

1. Εἰς τὴν «Περὶ θεμάτων» («De thematibus» κδ. Βόννης) πραγματείαν Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἀναφέρονται ὅτι ὑπῆρχον, ἐπὶ τῶν πρώτων χρόνων τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, ἐν ὅλῳ 29 θέματα ἐξ ὧν 12 εἰς τὴν Ἐδρώπην (Δυτικὰ) καὶ 17 εἰς τὴν Ἀσίαν (Ἀνατολικὰ). Οἱ στρατηγοὶ τῶν παραμεθορίων θεμάτων ἐκαλοῦντο «Κατεπάνω», ἦσαν δὲ οὗτοι περιβεβλημένοι μὲ εἰδικὴν ἐξουσίαν, λόγῳ τῶν κινδύνων τοὺς ὁποίους διέτρεχον, ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων αἱ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν των περιοχαί. Ἔχομεν οὕτω, εἰς τὴν Θράκην, τὸν «Κατεπάνω» τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 17 ο υ

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ Β' (685 - 695).

Μετά τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγονάτου ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱὸς του Ἰουστινιανὸς Β'. Οὗτος δὲν ἐκληρονόμησε τὴν στρατηγικὴν ἱκανότητα τοῦ πατρὸς του, οὔτε τὰ προσόντα τῆς πολιτικότητος, εἶχεν ὅμως ἀνδρείαν, δραστηριότητα καὶ πονηρίαν εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν. Ὡστόσο, ἡ ἀνδρεία του ἔφθανε τὰ ὄρια τῆς ἀγριότητος, ἡ δραστηριότης του ἀπέβη πολυπραγμοσύνη, καὶ ἡ πονηρία του σκληρότης καὶ ἀπανθρωπία.

Πόλεμος Ἰουστινιανοῦ τοῦ Β' κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ Σλάβων.— Οἱ Ἄραβες, διὰ νὰ φέρουν ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὸ Βυζάντιον, ὑπεκίνησαν τοὺς Βουλγάρους καὶ Σλάβους ἐν συμμαχίᾳ νὰ εἰσβάλουν εἰς τὸ Κράτος. Οὗτοι, ἀφοῦ ἔκαμον πολλὰς λεηλασίας εἰς Θράκην καὶ Μακεδονίαν, ἐδημιούργησαν καὶ στόλον εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ ἤρχισαν νὰ προβαίνουν εἰς πειρατικὰς πράξεις. Ἐτόλμησαν μάλιστα νὰ εἰσέλθουν διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἐντὸς τῆς Προποντίδος. Τότε, ὁ Ἰουστινιανὸς Β', ἔκλεισε εἰρήνην πρὸς τοὺς Ἄραβας, διὰ τῆς ὁποίας ὑπεχρεώθη ν' ἀποσύρῃ ἐκ τοῦ Λιβάνου τοὺς Χριστιανούς, Μαρδαίτας, ποὺ ἦσαν οἱ μόνοι ποὺ παρεῖχον πράγματα εἰς τοὺς Μουσουλμάνους καὶ ἐνέπνεον πολλάκις τρόμον εἰς αὐτούς. Τούτους, εἰσελθόντας σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις εἰς τὸ Κράτος, μέρος μὲν συνώκησαν εἰς τὴν Παμφυλίαν τῆς Μ. Ἀσίας, μέρος εἰς τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὸ ἐπίλοιπον εἰς τὴν Θράκην, ὅπου ὑπῆρχον πολλὰ κενά.

Ὁ Ἰουστινιανὸς Β', τότε, 687, ἀπέστειλε τὰ ἱππικὰ συντάγματα εἰς τὴν Θράκην, ἐξεστράτευσε δὲ καὶ αὐτὸς μὲ πεζικὰ καὶ ἐπῆλθε κατὰ τῶν Βουλγάρων, τοὺς ὁποίους κατετρόπωσε καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Κατόπιν τούτου οἱ Βούλγαροι διέλυσαν τὴν πρὸς τοὺς λοιποὺς Σλάβους συμμαχίαν των καὶ ἔμειναν ἡσυχοί, ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς ἐπῆλθε τότε κατὰ τῶν Σλάβων, ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τοὺς ἠνάγκασε καὶ αὐτοὺς νὰ καταθέσουν τὰ ὄπλα. Διὰ νὰ διασπάσῃ δὲ τὴν σύμπραξιν τούτων, ἐν τῷ μέλλοντι, μετώκησε τοὺς Σλάβους τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, εἰς τὸ θέμα Ὀφικίου (Βιθυνία καὶ Μυσία), ὅπου, ἐγκατασταθέντας, ὑπέβαλεν εἰς στρατολογίαν. Ἡ ταπεινώσις τῶν Βουλγάρων καὶ Σλάβων καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας ἀπὸ αὐτοῦ, ὑπῆρξεν τὸ μόνον ἀξιόλογον ἔργον τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β'. Ὅλα τὰ μετὰ ταῦτα ἀπέβησαν ἐπιζημιώματα εἰς τὸ Κράτος καὶ φέρουν τὴν σφραγίδα μανιακοῦ ἀνθρώπου.

Ἐπειδὴ δέ, ἀφ' ἐνὸς ἐφυλάκισε τὸν γενναῖον στρατηγὸν Λεόντιον, ὅστις ἔχαυε μεγάλῃς δημοτικότητος ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ἐκ φόβου καὶ ὑποψίας πρὸς αὐτόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔθεσε βαρεῖαν φορολογίαν, προεκάλεσε τὴν δυσ-

αρέσκειαν μεγάλου πλήθους ἐν Κων)πόλει⁽¹⁾. Τούτου ἕνεκα, ἠγγέρθη στάσις, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐλευθερωθέντος Λεοντίου, συνελήφθη ὁ Ἰουστινιανὸς ἐρρινοτομήθη καὶ ἐξωρίσθη εἰς Χερσῶνα τῆς Κριμαίας. 695. Τὸν θρόνον μετ' αὐτὸν ἔλαβεν ὁ Λεόντιος (695 - 699). Ἀλλά, κατὰ τοῦ τελευταίου, ἐστασίασεν ὁ ναύαρχος τῶν Κυβυρραιστῶν Ἀψίμαρος, ὅστις ἐπελθὼν συνέλαβεν, ἐρρινοτόμησε καὶ τὸν Λεόντιον καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον, ἐπονομασθεὶς Τιβέριος Β'. Ἐβασίλευσε ἀπὸ τοῦ 699 - 705.

Δευτέρα Βασιλεία Ἰουστινιανοῦ Β' τοῦ Ρινοτήτου.— Ὁ ἐξόριστος εἰς Χερσῶνα τῆς Κριμαίας Ἰουστινιανός, ὁ ἀποκληθεὶς Ρινότμητος, προσεπάθησε νὰ ἐγκολπωθῆ τοὺς κατοίκους τῆς Χερσῶνος τῆς Κριμαίας. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ κάτοικοι, οὐδεμίαν σημασίαν ἔδιδον εἰς αὐτόν, οὗτος διεπραγματεύθη μὲ τὸν ἡγεμόνα τῶν Χαζάρων, πρὸς τὸν ὁποῖον συνεφώνησε νὰ τὸν βοηθήσῃ πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ θρόνου του, νυμφευθεὶς μάλιστα καὶ τὴν ἀδελφὴν του. Ἀλλ' ὁ Τιβέριος (Ἀψίμαρος), μαθὼν ταῦτα, ἔστειλε πολλὰ δῶρα εἰς τὸν Χάζαρον καὶ τῷ ὑπεσχέθη καὶ πολλὰ ἄλλα καὶ τὴν κόρην του ὡς σύζυγον, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἐξοντώσῃ τὸν Ρινότμητον. Οὗτος δέχεται καὶ στέλλει δύο δημίους. Ἀλλ' ὁ Ρινότμητος, τοῦ ὁποῖου ἡ τόλμη δὲν εἶχεν ὄρια, κατορθώνει καὶ πνίγει τοὺς δημίους, ἐν συνεχείᾳ δὲ μὲ δύο ἐμπίστους του, ἐμβαίνει εἰς πλοιάριον καὶ ἀνοίγεται εἰς τὴν Μαύρην θάλασσαν, ἐν μέσῳ φοβεροῦ κλύδωνος. Μετὰ πολλοὺς δὲ κινδύνους εἰσέρχεται εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Λουνάβεως καὶ σώζεται. Ἐκεῖ ἔρχεται εἰς συνάφειαν μὲ τὸν ἡγεμόνα τῶν Βουλγάρων Τριβέλην, πρὸς τὸν ὁποῖον ὑπόσχεται μεγάλην ἀμοιβήν, ἐὰν τὸν βοηθήσῃ νὰ ἀνακαταλάβῃ τὸν θρόνον. Οὗτος δέχεται καὶ ἐκστρατεύει, ἐπὶ κεφαλῆς πολλῶν Βουλγάρων, διὰ Θράκης, πρὸς τὴν Κων)πολιν. Καὶ ἐπὶ τρεῖς μὲν ἡμέρας οἱ ἐπιδρομόντες ἀπεκρούσθησαν. Ἀλλά, τὴν τρίτην νύκτα, οἱ ἐντὸς τῆς πόλεως φίλοι τοῦ Ρινοτήτου τὸν εἰσήγαγον μέσα, διὰ τινος ἀγωγοῦ, ὁμοῦ δὲ ἤνοιξαν μίαν πύλην τοῦ τείχους καὶ εἰσῆλθον τὰ στρατεύματα τοῦ Τριβέλου εἰς τὴν πόλιν. Τὴν πρωτὰν εὐρέθη ἡ πόλις κατελημμένη ὑπὸ τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ. Ὁ Ἀψίμαρος συνελήφθη, ἐρρινοτομήθη καὶ ἤχθη οὗτος μὲ τὸν ἕπ' αὐτοῦ ρινοτμηθέντα Λεόντιον εἰς τὸ Ἴπποδρόμιον, ὅπου ἀμφοτέρω βασιανισθέντες ποικιλοτρόπως ἐθανατώθησαν. Μετ' αὐτῶν ἐθανατώθη καὶ ὁ Ἡράκλειος, ἀδελφὸς τοῦ Ἀψιμάρου, διαπρεπὴς στρατηγός, ὁ τοσαῦτα τρόπαια στήσας κατὰ τῶν Ἀράβων, κατὰ τὸ διάστημα τῆς βασιλείας τοῦ ἀδελφοῦ του. Οὗτω, κατέλαβε τὸν θρόνον, διὰ δευτέραν φοράν, ὁ Ἰουστινιανός ὁ Β', μὲ τὴν ἐπωνυμίαν «Ρινότμητος» τὸ 705 - 711. Πρὸς δὲ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Βουλγάρων Τριβέλην, ὅχι μόνον ἄπειρα δῶρα προσέφερε καὶ ἐπεδαφίλευσε

1. Ὁ λαὸς ἦτο δυσηρεστημένος διὰ τοὺς ἀπανθρώπους Ὑπουργούς του Θεοδόσιον καὶ Στέφανον,

τιμίας, ὡς καὶ πρὸς τοὺς Βουλγάρους του, ἀλλὰ, τὸ μέγα δυστύχημα ὑπῆρξε ὅτι, ὁ φρενοβλαβῆς καταστάς οὗτος αὐτοκράτωρ παρεχώρησεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ τμήμα τῆς πρὸς νότον τοῦ Αἴμου Θρακικῆς γῆς, τὸ ὁποῖον καταλαμβάνοντες οἱ Βούλγαροι, ἀνόμασαν Ζαγοράνι. Οὕτω πως, οἱ Βούλγαροι, ἔθεσαν τὸν πόδα αὐτῶν καὶ εἰς εἰς τὴν πρὸς νότον τοῦ Αἴμου Θράκην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν, δυστυχῶς, δὲν ἐξεδιώχθησαν. Τὸν καρπὸν τῆς φιλίας του, πρὸς τοὺς Βουλγάρους, δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀπολαύσῃ ὁ Ἰουστινιανὸς Β', διότι οὗτοι ἤρχισαν μετ' ὀλίγον λεηλασίας ἐκ νέου, εἰς τὴν Θράκην.

Κρίσεις.— Αἱ πράξεις Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ρινοτιμήτου, κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον τῆς βασιλείας του (705 - 711), φέρουν τὴν σφραγίδα τῆς φρενοβλαβείας. (Οὗτος, τὸ 707, ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Βουλγάρων. Ἄλλ' ἔξωθεν τῆς Ἀγγιάλου ἠτήθη καὶ ἐπέστρεψε κατησχημένος). Ἐπεχείρησε τρεῖς ἐκστρατείας, διὰ θαλάσσης, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς ὑπηκόους του, τοὺς οἰκοῦντας εἰς Κριμαίαν, ἐπειδὴ, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐξορίας του, δὲν τὸν ἐβοήθησαν οἱ τοὶ νὰ ἀνακαταλάβῃ τὸν θρόνον. Καὶ κατὰ πρῶτον ἔστειλε στόλον μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ κατασφάξῃ τοὺς κατοίκους τῆς Χερσονήσου. Ἄλλ' οἱ δικαιοῦντες τὸν στόλον ἠρέστησαν εἰς τὴν σφαγὴν τῶν ἀνδρῶν, ἀφήσαντες τὰ γυναικόπαιδα. Οὗτος, ἐκμανεῖς διὰ τὴν παράλειψιν, στέλλει δεύτερον στόλον, διὰ νὰ φέρῃ τὰ γυναικόπαιδα εἰς Κων)πολιν. Ὁ στόλος ἐπλευσε καὶ παρέλαβε τὰ γυναικόπαιδα, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ὅμως, ἐνέσκυψε μεγάλη πικρυμία συνεπεία τῆς ὁποίας ἐπνίγησαν χιλιάδες γυναικοπαίδων. Ὁ Λαὸς τῆς Κριμαίας τότε, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῶν Χαζάρων, ἀνεκύρηξε Βασιλέα κάποιον Βαρδάνιον ἢ Βαρδάκην, ὅστις, ἀνήκων εἰς ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν τῆς Κων)πόλεως, διετέλει ἐν Κριμαίᾳ ἐξόριστος ἀπὸ Τιβερίου Β'. Ὁ ρινοτιμήτος, μαθὼν ταῦτα, ἔγινε ἔξω φρενῶν καὶ ἀπέπτυσεν πάντα χαλινὸν λογικῆς καὶ σωφροσύνης. Ἔστειλε τρίτον στόλον μὲ διαταγὴν νὰ ἐξοντώσῃ ἅπαντας τοὺς κατοίκους τῆς Χερσονήσου Κριμαίας. Ἄλλ' αὐτὴν τὴν φρονίαν, ὁ στόλος συνετάχθη μὲ τοὺς κατοίκους καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Βαρδανίου, (ὅστις ἐπωνομάσθη Φιλιππικός), ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Κων)πόλεως. Ὁ Ρινοτιμήτος, ἐν τῷ μεταξὺ λαμβάνων εἰδήσεις καὶ ἀνησυχῶν περὶ τῆς τύχης τοῦ στόλου τούτου, ἀνέπλευσε τὸν Βόσπορον καὶ ἐξῆλθεν εἰς Μαύρην Θάλασσαν. Ἐκεῖ ὅμως συνελήφθη ὑπὸ τοῦ ἐπελθόντος Φιλιππικοῦ καὶ κατεκρεουργήθη (711). Κατ' ἄλλους, ἐθανατώθη, μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Τιβερίου, εἰς Μ. Ἀσίαν, ὅπου κατέφυγεν, ὑπὸ τοῦ Σπαθαρίου Ἡλία, τὸν ὁποῖον ἔστειλεν ἐπὶ τούτῳ ὁ Φιλιππικός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 18ο

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΦΙΛΙΠΠΙΚΟΥ ΒΑΡΔΑΝΗ (711 - 713)

Με τὸν Ρινότμητον ἔληξεν καὶ ἡ δυναστεία τοῦ Ἡρακλείου, ἣτις ἤρχισε μὲ μεγαλοφυΐαν καὶ ἐξειλίχθη εἰς φρενοβλάβειαν ἐντὸς 100 ἐτῶν. Τὸ ὄνομα Βαρδάνης φαίνεται ἀρμενικῆς προελεύσεως. Ἡ ἀνάβασις αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου ἦτο τυχαία καὶ ἡ διάρκεια τῆς βασιλείας του ὑπῆρξεν σύντομος καὶ ἄδοξος. Διότι, ἐπ' αὐτοῦ, οἱ μὲν Ἄραβες ἐπανελάβον τὰς ἐν Ἀσίᾳ ἐπιδρομὰς, οἱ δὲ Βούλγαροι, ἐκδικιζόμενοι πᾶσα τὸν φόνον τοῦ φίλου των Ἰουστινιανοῦ, ἐληλάτησαν δεινῶς τὴν Θράκην καὶ ἔφθασαν μέχρι Κων) πόλεως. Ὁ Φιλιππικός, μὲ διαφόρους φίλους του κληρικούς, ἐστιγματίσεν τὴν σὺν Ὀσύνον, πού εἶχε καταδικάσει ὅλας τὰς αἰρέσεις. Τοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῆ καὶ ὡς ἀπόδειξις τῆς ἀρμενικῆς καταγωγῆς του. Καὶ ἀντὶ νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς σωτηρίας τῶν λεηλατουμένων χωρῶν, Μ. Ἀσίας καὶ Θράκης, κατέτριβε τὸν καιρὸν του μὲ θρησκευτικὰ ζητήματα. Ἀλλὰ τότε, δύο στρατηγοί, ὁ τοῦ Ὀψικίου θέματος Γεώργιος Βούρραφος καὶ ὁ τῆς Θράκης Μυάκιος, ἐπανεστάτησαν, τὸν συνέλαβον καὶ τὸν ἐτύφλωσαν (713).

Βασιλεία Ἀναστασίου Β' 713 - 716 καὶ Θεοδοσίου Γ' 716 - 717. -- Ὁ Ἀναστάσιος Β', ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ, μετὰ τὴν καθάρσειν τοῦ Φιλιππικοῦ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφάνη δραστήριος. Ἐξώπλισεν ἰσχυρὸν στόλον, τὸν ὅποιον ἔστειλεν εἰς Συρίαν, ἵνα καταστρέψῃ τὴν ξυλείαν, τὴν ὅποιαν συνοίθησαν οἱ Ἄραβες εἰς τὰ παράλια, πρὸς ναυπήγησιν στόλου, ἵνα ἐπέλθουν κατὰ τοῦ Βυζαντίου. Ἐθῆκε δὲ τὸν στόλον αὐτὸν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Μεγάλου Λογοθέτου Ἰωάννου. Ἄλλ' ὅτε τὰ πλοῖα ἔφθασαν εἰς Ρόδον, τὰ πληρώματά των ἐστασίασαν, ἐφόνευσαν τὸν ναύαρχον, καὶ ἄλλοι μὲν ἐγκατέλειψαν τὰς θέσεις των ἄλλοι δὲ κατηρθύνθησαν μὲ τὰ πλοῖα πρὸς τὸν Ἑλλάσποντον. Προσεγγίσαντες δὲ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν των εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἀδραμυτίου, εὔρον ἐκεῖ κάποιον φοροεισπράκτορα ὀνόματι Θεοδόσιον, τὸν ὅποιον παραλαβόντες μεθ' ἑαυτῶν ἄκοντα ᾠδήγουν εἰς Κων) πόλιν, ἵνα τὸν ἀναβιβάσουν εἰς τὸν θρόνον. Ὁ Ἀναστάσιος Β', πτοηθεὶς ἐγκατέλειπε τὴν πόλιν. Ἡ πόλις, πολιορκηθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ἀπὸ Θράκης καὶ ἀπὸ Οαλάσσης, ἀντέστη ἐπὶ 6 ὀλοκλήρους μῆνας. Ἀλλὰ, τὸ 716, διὰ προδοσίας, παρεδόθη εἰς τοὺς ἐπαναστάτας, οἱ ὅποιοι καὶ ἐκάθησαν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν ἐκλεκτὸν των Θεοδόσιον Γ'. Οὐχ' ἦττον ὅμως ὁ διαπρεπὴς στρατηγὸς τοῦ θέματος Ἀνατολικοῦ (Ἰκονίου), Λέων ὁ Ἰσαυρος, δὲν ἀνεγνώρισε τὸν Θεοδόσιον καὶ ἐξεγεροθεὶς, ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς πρωτευούσης. Ὁ Θεοδόσιος τότε διεμήνυσε εἰς τὸν Λέοντα ὅτι προθύμως θὰ παρητεῖτο τοῦ ἀνεπιθυμητοῦ δι' ἑαυτὸν θρόνου, ἐὰν τῷ ἐχαρίζετο ἡ ζωὴ. Ὁ Λέων ὑπέσχθη τοῦτο, μεθ' ὃ, ὁ Θεοδόσιος, παρητήθη, ἐκάθη μοναχὸς καὶ

εισήλθεν εἰς μοναστήριον (717), ἀφοῦ πρότερον παρέδωκε τὴν βασιλείαν εἰς τὸν πρῶτον.

Παρατηρήσεις.— Ἀπὸ τῆς ἑξορίας Ἰουστινιανοῦ τοῦ Β' (695) μέχρι τῆς ἀναβάσεως εἰς τὸν θρόνον τοῦ Λέοντος Ἰσαύρου (717), ἐν διαστήματι 22 ἐτῶν, ἀνῆλθον εἰς τὸν Βυζαντινὸν θρόνον ἕξ (6) αὐτοκράτορες, ἐκθρονιζόμενοι, ὃ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου ὑπὸ τοῦ διαδόχου των ἕκαστος καὶ ἀκροτηριαζόμενοι, ἢ θανατούμενοι. Ταῦτα δὲ συνέβαινον δι' ἐξεγέρσεων εἰς τὴν πρωτεύουσαν, εἴτε εἰς τὰ θέματα. Τὰ τεῖχη τῆς Κων)πόλεως, τὰ ὁποῖα ἀπέβαινον ἀπόρθητα διὰ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς, οἱ ὁποῖοι κυριολεκτικῶς ἔθραυον τὰς κεφαλὰς των, ὁσάκις ἀπετόλμων νὰ τὴν πολιορκήσουν, ὡς βλέπομεν, πολὺ εὐκόλα παρεβιάζοντο, ὁσάκις ὁ ἐπερχόμενος καὶ πολιορκῶν ἦτο Βυζαντινὸς στρατηγὸς ἢ ἄλλος ἀξιωματοῦχος. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι καὶ ἡ Φρουρὰ καὶ ὁ λαὸς ἠνοῦντο ὑπὸ μίαν θέλησιν, ὁσάκις ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ ξένου ἔθνους. Καὶ ὅτι, μὴ ὑπάρχοντος ἐξωτερικοῦ κινδύνου, ἐπειδὴ ἦσαν διηρημένοι εἰς κόμματα, τὸ καθὲν συνετάσσετο μὲν τὸν ἰδικὸν του εὐνοοῦμενον. Διὰ τοῦτο, οἱ ἐκ τῶν θεμάτων ἐπερχόμενοι καὶ πολιορκοῦντες τὴν πρωτεύουσαν, δὲν συνήντων ἀνένδοτον ἀντίστασιν, ἀλλὰ βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν ἐντὸς τῶν τειχῶν φίλων των, ἐγίνοντο εὐκόλα κύριοι τῆς πόλεως. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὰ ἦθη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τοῦ στ' καὶ ζ' αἰῶνος, βλέπομεν, ὅτι ταῦτα εὐρίσκοντο εἰς πολὺ χαμηλὸν ἐπίπεδον. Διότι, ἀκροτηριασμοὶ Ἀυτοκρατόρων ἢ θανατώσεις αὐτῶν κατόπιν βασάνων καὶ ἐξευτελισμῶν ἐν τῷ Ἰπποδρομίῳ ἐνώπιον ἐξάλλου καὶ κορυθαντιῶντος λαοῦ, διρῶντος διὰ τοιαῦτα ἀπαισία θεάματα, δεικνύουν ὅτι αἱ παραγγελίαι τοῦ χριστιανισμοῦ περὶ ἀγάπης, συγκαταβάσεως, συγχωρήσεως, ἀνοχῆς κλπ. κλπ. δὲν ἐλαμβάνοντο σοβαρῶς ὑπ' ὄψει. Τουναντίον μάλιστα, ἐφόσον ὡς ἄγριοι καὶ κανίβαλλοι συμπεριεφέροντο, ἕκαστος ἐκ τῶν διαδόχων τοῦ θρόνου πρὸς τὸν προκάτοχον αὐτοῦ. Ὅθεν εὐλόγως διερωτᾶται τις, ποῦ ἦτο ἡ θρησκευτικὴ ἐπίδρασις τόσων ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων μοναχῶν, τῶν διαιωμένων εἰς χιλιάδας μοναστηρίων; Διατί δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσουν οἱ τότε ἡγήτορες τῆς θρησκείας τοῦ Σταυρωθέντος Χριστοῦ, ὅτι χριστιανισμὸς σημαίνει ἀνθρωπισμὸς καὶ ὄχι προσήλωσις εἰς τοὺς ξηροὺς θρησκευτικοὺς τύπους, εἰς τὸν φανατισμὸν καὶ τὴν μισαλλοδοξίαν; Ἄλλ' ἀληθῶς αἰσχίνεται τις νὰ ἐπεκταθῇ ἔτι περισσότερον ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ. Τὸ δυστίχημα μόνον εἶναι, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀνήθικος κατάστασις, κληρονομηθεῖσα ἀπὸ τὰ Ρωμαϊκὰ ἀμφιθέατρα, ὅπου ἄνθρωποι ἐρρίπτοντο εἰς τὰ θηρία, καὶ ἐνισχυθεῖσα διὰ τῆς ἐπιρροῆς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομέων, πολλοὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἀνελάμβανον καὶ ἀνώτατα ἀξιώματα ἐν τῇ Βυζαντινῇ Αὐλῇ, ἐξηκολούθησε νὰ ὑφίσταται καὶ κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα αἰῶνας, μὲ τελικὸν ἀποτέλεσμα τὴν παντελῆ καταστροφὴν τοῦ τε Κράτους καὶ Ἔθνους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 19ον

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΛΕΟΝΤΟΣ Γ', ΤΟΥ ΙΣΑΥΡΟΥ (717 - 741).

Οὗτος, γεννηθεὶς εἰς Γερμανικεῖαν (βόρειον Συρίαν) τὸ 680, ἐκ μικρᾶς ἡλικίας, κατόκει εἰς τὴν παρὰ τὸν Εὐξείνιον Πόντον Μεσημβρίαν τῆς Θράκης, ὅπου εἶχε μετοικήσει ὁ πατήρ του ἐξ Ἰσαυρίας καὶ μετήρχετο τὸν ζωέμπορον. Ὅτε ὁ Ἰουστινιανὸς Β', τὸ 705, ἐπήρχετο κατὰ τῆς Κων)πόλεως μὲ τοὺς Βουλγάρους, ἐστρατολόγει καὶ τοὺς Ἕλληνας τῶν μερῶν ὀπόθεν διήρχετο. Μεταξὺ τούτων κατετάχθη καὶ ὁ Λέων, ὅτε ἔφθασεν ἡ στρατιὰ εἰς Μεσημβρίαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ στρατὸς οὗτος ὑφίστατο στερήσεις, ἐλλείψει χρημάτων, ὁ Λέων κατέπεισε τὸν πατέρα του νὰ χαρίσῃ εἰς τὸν Ἰουστινιανόν, (τὸν Ρινότμητον) διὰ τὸ στράτευμα, πεντακόσια (500) πρόβατα. Ὁ Ἰουστινιανός, ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον, δὲν ἐλησμόνησεν τὴν εὐεργεσίαν καὶ ἀνηγόρευσε τὸν Λέοντα Σπαθάριον ἐν τῇ Αὐλῇ. Ἡ τοιαύτη εὐνοία ὡς ἦτο φυσικόν, ἐπέσυρε πρὸς αὐτόν, τὸν φθόνον τῶν ἄλλων αὐλικῶν, οἵτινες καὶ κατηγορήσαν τοῦτον πρὸς τὸν Ἰουστινιανόν Β', ὅτι ἀποβλέπει δῆθεν εἰς τὸν θρόνον. Ὁ καχύποπτος Ἰουστινιανός Β', δὲν τὸν ἐκακοποίησε μὲν, ἀλλὰ, διὰ νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ, τὸν ἔστειλεν εἰς τὴν παρὰ τὸν Καίικασον χώραν τῶν Ἀλανῶν ἵνα πολεμήσῃ τοὺς Ἀβασγούς. Ὁ Λέων ἀπελθὼν, ἐπορεύθη εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀλανῶν, ἐξετέλεσε τὴν ἀποστολὴν του καὶ μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθεν εἰς Κων)πολιν.

ὑπὸ Ἀναστασίου δὲ τοῦ Β', διωρίσθη στρατιωτικὸς διοικητὴς τοῦ Θέματος Ἀνατολικῆς (Ἰκονίου). Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ἀναστασίου, ὁ Λέων δὲν ἀνεγνώρισε τὸν Θεοδόσιον Γ'. Καὶ ἀφοῦ ἐξησφάλισε τὸ Θέμα του ἀπὸ τοὺς Ἀραβας, ἐκίνησε κατὰ τῆς Κων)πόλεως καὶ κατέλαβε πρῶτον τὴν Νικομήδειαν. Στρατὸς, ἐκ Βυζαντίου σταλεὶς ἐναντίον αὐτοῦ, ὑπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοδοσίου, ἠττήθη καὶ ἠχμαλωτίσθη. Τοῦτο, ἠνάγκασε τὸν Θεοδόσιον νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν εἰς τὸν νικητὴν Λέοντα, ὅστις εἰσελθὼν ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου αὐτοκράτωρ 717.

Πολιορκία τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων.— Μόλις ὁ Λέων ἐνεκαθιδρύθη ἐπὶ τοῦ θρόνου, κίνδυνος μέγας ἀνεφάνη διὰ τὸ Κράτος. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἀράβων Μωσαλεμᾶ, τὴν ἀνοιξιν τοῦ 717, μὲ 1800 πλοῖα, εἰσῆλθεν ἐκ τοῦ Αἰγαίου εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἀπεβίβασε πολλὰς χιλιάδας στρατοῦ εἰς τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον (Καλλιπόλιν). Καὶ ὁ μὲν στρατὸς οὗτος, ὀδεύων διὰ Θράκης, εἰς δύο φάλαγγας, ὧν ἡ μία ἐπορεύετο παραλιακῶς διὰ τῶν σημερινῶν Γανοχώρων, ἔχουσα ἀριστερὰ τὴν δασώδη ὀροσειρὰν τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, καταλαμβάνουσα τὰ κείμενα φρούρια. Ἡ δὲ ἑτέρα, ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, διὰ μέσου τῶν δασωδῶν ἐκτάσεων, πορευομένη, ἔφθασεν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Πανίου, ὅπου καὶ συνητήθη μὲ τὴν πρώτην. Ἀμφοτέραι δὲ ἐνωθεῖσαι, κατηρῦνθησαν, διὰ Βισάνθης (Ραιδεστοῦ), Ἡρακλείας

και Σηλυβρίας προς την Κων)πολιν, την οποίαν και επολιορήσαν, από Ξη-
 ρās. Ὁ δὲ στόλος τῶν Ἀράβων, ἀφίχθεις, ἀπέκλεισεν αὐτὴν ἀπὸ θαλάσσης,
 ἀναπνυχθεις ἀπὸ τῆς παραλίας τοῦ Ἑπταπυργίου (Γειδικουλὲ) μέχρι τοῦ
 ἄκρου τοῦ Χρυσοῦ Ἰκέρατος, ὅπου ἡ εἴσοδος τοῦ Κερατίου κόλπου, ἥτις ἐφράσ-
 σετο ὑπὸ τῆς ἀλύσεως. Ἀλλά, μετὰ καιρὸν, πνεύσας σφοδρὸς νότιος ἄνεμος,
 ἠνάγκασε τὸν ἀραβικὸν στόλον νὰ καταφύγῃ ἐντὸς τοῦ Βοσπόρου καὶ εἰς τὸν
 λιμένα τῆς Χαλκηδόνος. Πολλὰ ὅμως πλοῖα, μὴ προλαβόντα νὰ καταφύγω-
 σιν, ὑπέστησαν ἐπίθεσιν τῶν πυρφόρων βυζαντινῶν δρομώνων καὶ κατεκά-
 ησαν διὰ τοῦ Ὑγροῦ Πυρός. Ἀλλ' εἰς ἀντιστάθμισμα τῶν ἀπαλειῶν τούτων
 οἱ Ἀραβες ἐδέχθησαν ἐπικουρίας, ἐκ πολλῶν ἄλλων πλοίων ἐπληρωμένων, ἀπὸ
 τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν βόρειον Ἀφρικὴν. Ταῦτα τὰ πλοῖα ὅμως, τῶν ὁποίων
 τὰ πληρώματα ἀπετελοῦντο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐκ χριστιανῶν στρατολο-
 γηθέντων ἐκ τῶν χωρῶν ἐκείνων, πληροφορηθέντα τὰ περὶ τοῦ Ὑγροῦ
 Πυρός, ἀπῆλθον πρὸς ἀσφάλειαν εἰς τὸν Κυανὸν κόλπον. Μέγα μέρος δὲ
 τῶν πληρωμάτων αὐτῶν κατάρθρωσαν, δι' ἀκατίων, νὰ αὐτομολήσουν πρὸς
 τοὺς Βυζαντινοὺς, τοὺς ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἀμυνομένους, ζητω-
 κραυγάζοντας ὑπὲρ τοῦ Αὐτοκράτορος.

Σημειώσεις.— Τὰ πληρώματα ταῦτα, ὅτε κατὰ πρῶτον εἶχαν φθάσει μὲ
 τὰ πλοῖα ἔξωθεν τῶν τειχῶν τῆς πρωτεύουσας τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ εἶδον
 τοὺς θόλους τῶν Χριστιανικῶν ναῶν καὶ ἤκουσαν τοὺς κώδικνας αὐτῶν κα-
 λοῦντας τοὺς ὁμοθρήσκους των εἰς παρακλήσεις πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν
 Θεομήτορα, τοσοῦτον κατενύγησαν, ὥστε ἐξηγέρθη ἐντὸς τῆς ψυχῆς των τὸ
 θρησκευτικὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ συναίσθημα. Μαθόντες καὶ τὰ φοβερὰ ἀπο-
 τελέσματα τοῦ Ὑγροῦ Πυρός, ἐπίστευσαν ὅτι πράγματι ὁ Θεὸς τῶν Χριστια-
 νῶν βοηθεῖ τὴν Πόλιν Του, καὶ ἀπεφάσισαν τὴν λιποταξίαν των. Ἀλλ' ὡς
 φαίνεται, εἰς ταῦτα ἔπαιξε ρόλον καὶ κάποια προπαγάνδα τοῦ Βυζαντίου
 μεταξὺ αὐτῶν, διότι ἦτο ἀδύνατον νὰ διέφευγε τὴν Βυζαντινὴν πολιτικὴν,
 ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐξασπῆ καὶ τοιαῦτα μέσα μεταξὺ τῶν ἐχθρικῶς διακειμένων
 πρὸς αὐτήν. Διὰ νὰ γίνουσι δὲ δεκτοὶ ἐντὸς τῆς πόλεως, νομίζομεν, ὅτι τὰ
 πάντα εἶχον προβλεφθῆ διὰ κάθε ἐνδεχόμενον. Οὗτοι δὲ οἱ καταφυγόντες
 ἔδωκαν λεπτομερεῖς πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν θέσεων τοῦ
 Ἀραβικοῦ στόλου, βάσει τῶν ὁποίων, ὁ Αὐτοκράτωρ ἔπεμψε τὰ πυρφόρα
 πλοῖα, τὰ ὁποῖα καὶ κατέκαυσαν μέγα μέρος τοῦ Ἀραβικοῦ στόλου εἰς τὰ
 καταφύγιά του. Ἐνῶ δὲ ταῦτα συνέβαινον εἰς τὴν θαλασσίαν τῶν Ἀράβων
 δύναμιν καὶ ὁ στρατὸς αὐτῶν εἰς τὴν Ξηρὰν ἔπασχε δεινῶς, ἔξωθεν τῶν
 τειχῶν, ὑπὸ πείνης καὶ θανατηφόρων ἐπιδημιῶν, αἵτινες ἀπεδεκάτιζον τὰς
 τάξεις του. Βῆς ἐπίμετρον δὲ καὶ οἱ Βούλγαροι, πληροφορηθέντες ταῦτα,
 ἐπέδραμον διὰ Θράκης πρὸς ἀρπαγὴν. Φθάσαντες πρὸ τοῦ Ἀραβικοῦ στρα-
 τοπέδου, προσέβαλον τοὺς κατεξηνητημένους Ἀραβας καὶ ἔσφαξαν 22 χιλιά-

δας ἔξ αὐτῶν, μεθ' ὃ διαρπάσαντες, ὅσα ἠδυνήθησαν, ἀπῆλθαν. Ὅλα ταῦτα, ἠνάγκασαν τὸν Μωσλεμᾶ νὰ ἀποσυρθῆ εἰς τὸ Ἐβδόμον (Μακροχώριον). Ἐκεῖθεν, ἐπεβίβασε τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τῶν ὑπολειφθέντων πλοίων καὶ ἠνοίχθησαν εἰς τὴν Προποντίδα. Ἀλλά, πλησίον τῆς Προκονήσου (Μαρμαρᾶ) περιέπεσαν εἰς μεγάλην θύελλαν, ἣ ὁποία ἐβύθισε πάμπολα πλοῖα αὐτανδρα, τὰ δὲ ἔναπαμείναντα ἐξῆλθον, διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, εἰς τὸ Αἰγαῖον, ὅπου ἄλλος πάλιν κλύδων ἀπεδεκάτισε καὶ αὐτά! Μόνον δέκα διεσώθησαν, τὰ ὁποῖα καὶ ἔφεραν εἰς τὴν Συρίαν τὴν εἶδησιν τῆς ὀλοσχεροῦς καταστροφῆς στόλου καὶ στρατοῦ.

Θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις.— Ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὃ Χριστιανισμὸς ἀνεγνωρίσθη ὡς ἡ ἐπίσημος θρησκεία τοῦ τότε Ρωμαϊκοῦ Κράτους, ὑποκατασταθεῖς εἰς τὴν θέσιν τῆς Ἑλληνορωμαϊκῆς πολυθείας. Διάφοροι δὲ προστατευτικοὶ νόμοι, διὰ τὴν χριστιανικὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ ὀλίγιστα μοναστήρια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου καὶ τῶν μετέπειτα διαδόχων του. Ἀλλ' ἡ προτίμησις κλήρου καὶ λαοῦ, ἔνεκα τῆς ἐπικρατούσης τότε ἀμαθείας καὶ τῆς εὐκόλου καὶ ἀμερίμου ζωῆς, τὴν ὁποίαν διῆγον οἱ ἐν τοῖς μοναστηρίοις, ἐστράφη βαθμηδὸν πρὸς τὸν μοναχισμόν. Ἀφ' ἑτέρου, οἱ προστατευτικοὶ νόμοι, πὸν ἀπηγόρευον τὴν ὑπαγωγὴν εἰς φορολογίαν τῶν περιουσιῶν καὶ τῶν ἐσόδων τῶν μοναστηρίων καὶ ἀπήλλασσον τοὺς μοναχοὺς ἀπὸ τὴν στρατεύσειν, εἶναι αὐτὰ κυρίως πὸν συνετέλεσαν ὥστε μέγα μέρος τῆς νεολαίας νὰ στραφῆ πρὸς τὴν ἄκοπον καὶ ἀκίνδυνον ζωὴν τοῦ καλογήρου. Αἱ δὲ ἱεραὶ εἰκόνες τῶν διαφόρων μαρτύρων τοῦ Χριστιανισμοῦ, τῶν πρώτων χρόνων τῶν διωγμῶν, καθὼς καὶ τὰ ἱερὰ λείψανα, τὰ φυλασσόμενα εἰς τὰ μοναστήρια, ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς μέσα, διὰ τῶν ὁποίων παρεσύροντο τὰ ἀμαθῆ καὶ θρησκοδόληπτα πλήθη, ὥστε νὰ ἀφιερώνουν τὰς περιουσίας των, κινητὰς καὶ ἀκινήτους, πρὸς τὰ πολυπληθῆ μοναστήρια χάριν τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς των, συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ κληρονομίας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ὅσον δὲ ἠῤῥξαν οἱ περιουσίαι τοῦ Κλήρου καὶ τῶν μοναστηρίων, πὸν ἀπέβαινον ἀσύδοτοι, ἄλλο τόσον ἠῤῥξαν, ἀντιστρόφως, καὶ οἱ φόροι τῆς περιουσίας καὶ τοῦ εἰσοδήματος τῶν λοιπῶν τοῦ Κράτους ὑπηρετῶν, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ποικίλων τοῦ Κράτους ἀναγκῶν. Καὶ πρὸ τοῦ Λέοντος Γ', αὐτοκράτορες τινές, ἠθέλησαν νὰ θέσωσι κάποιον φραγμὸν εἰς τὸ ὀγκοῦμενον παρὰ τῷ Λαῷ ρεῦμα πρὸς τὸν μοναχικὸν βίον. Ἀλλά, μετὰ τινὰ σπασμωδικὰ μέτρα, παρητοῦντο, συνήθως τῆς προσπαθείας διότι περιήρχοντο εἰς ἀδιέξοδον, ἔνεκα τῆς ἀντιδράσεως τῶν ἐχόντων συμφέρον πρὸς διαιώνισιν τῆς τοιαύτης καταστάσεως. Ἐπὶ τῆς βασιλείας δὲ τοῦ Λέοντος, ὡς φαίνεται, τὸ κακὸν ὑπερέβη πᾶν ὄριον. Μία ἀπογραφὴ τοῦ πλήθους τῶν μοναχῶν, γενομένη καθ' ἅπαν τὸ Κράτος, ἔδωκε τὸν στρογγύλον ἀριθμὸν τῶν ἐννεακοσίων χιλιάδων (900.000), ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πλεῖ-

στοι ἔφερον ἡλικίαν κάτω τῶν 50 ἐτῶν. Ἄφ' ἐτέρου, κατεγράφησαν αἱ γαῖαι, αἱ ἀνήκουσι εἰς τὰ μοναστήρια. Καί εὐρέθη ὅτι τὸ ἥμισυ τῶν καλλιεργησίμων γαιῶν τοῦ Κράτους ἦσαν μοναστηριακὰ κτήματα.

Σημείωσις.— Εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου, ὑπῆρχον διακόσια μοναστήρια. Τὸ ἔδαφος, ἔξω τῶν τειχῶν τῆς Κων)πόλεως μέχρι τοῦ Μακροῦ Ἀναστασιακοῦ Τείχους, ἐκαλύπτετο ὑπὸ πολλῶν πολυτελῶν μονῶν. Ἐντὸς τῆς Κων)πόλεως, τὸ μέγα Στουδίον περιελάμβανε 10 χιλ. μοναχοὺς. Τὸ ἴδιον συνέβαινε καὶ εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν. Κατὰ μίαν ἔρευναν, πὺν εἶχε κάμει ὁ γράφων ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης πρὸ χρόνων, ὅτε εὐρίσκειτο ἐκεῖ, ἠρίθμησε τριάκοντα δύο (32) μοναστήρια ἠρειπωμένα χρονολογούμενα ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Μεσαίωτος, πλὴν ὀλίγων, ἀνανεωθέντων μεταγενεστέρως. Ταῦτα δὲ ἔκειντο εἰς τὰς δύο πλευρὰς τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, ἀπὸ Κομβάου, ὁπότεν ἀρχίζει ἡ ὄροσειρὰ, μέχρι τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου (χωρίον Ἐξαμίλιον) κατὰ μῆκος 40 περίπου χιλιομέτρων ἐκάστης πλευρᾶς ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους. Ὁ Λέων, ὡς ἄνθρωπος προβλεπτικός, διείδεν, ὅτι, ἐὰν δὲν ἐτίθετο κάποιος φραγμὸς καὶ δὲν ἐλαμβάνοντο ὄρισμένα περιοριστικὰ μέτρα, μετριασμοῦ τοῦ κακοῦ, τὸ Κράτος, ὀάττον ἢ βράδιον, θὰ ἔπιπτεν εἰς βάραθρον, ἵνα μὴ ἐγερθῆ πλέον. Ἐξ ἄλλου, ὁ βίος τῶν ἐν μοναστηρίοις διαιωμένων δὲν ἦτο ἀγνός. Ἀλλὰ, ποικίλαι καταχρήσεις καὶ ἀνθρωπικότητες συνεκαλύπτοντο ὑπὸ θρησκευτικὰ προσχήματα, καὶ μάλιστα εἰς τὰ μικτὰ μοναστήρια, ὅπου συνέζων μοναχοὶ καὶ μοναχαί, οἱ λεγόμεναι **Συνείσακτοι**. Ἐβλεπεν, ὅτι τὰ μέτρα, πὺν ἐσκέπτετο νὰ λάβῃ θὰ ἠγευραν μέγαν σάλον. Ἀλλὰ πάλιν, ἐὰν ᾄσινε τὰ πράγματα ὡς εἶχον, θὰ ἐφέρετο κατὰ κρημνῶν καὶ τὸ Κράτος καὶ τὸ Ἔθνος. Λόγοι λοιπὸν ἠθικοὶ, πολιτικοὶ καὶ κοινωνικοὶ ἐπέβαλον τὴν μεταρρυθμίσειν, παρ' ὅλας τὰς ἀντιξοότητας, πὺν θὰ προέκυπτον. Διὰ τοῦτο, ἐπὶ ἔτη ἐσκέπτετο καὶ συνεκάλει συμβούλια κληρικῶν καὶ μὴ, διὰ νὰ βολιδοσκοπήσῃ κατὰ πόσον θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ἔργον τῆς Θρησκευτικῆς καὶ Κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως. Πολλοὶ ἦσαν οἱ ἐπίσκοποι πὺν συνεφώνουν μετὰ τὴν γνώμην του. Διότι, ὡς ἐβεβαίουν οὔτοι, ἢ πρὸς τὰς εἰκόνας ἀρμόζουσα τιμὴ καὶ προσκύνησις, ἢ ἀναφερομένη νοερώς εἰς τὸ ἄλλοτε ὑπάρξαν πρόσωπον, τὸ παριστανόμενον ὑπὸ τῆς εἰκότος, εἶχε καταντήσει σωστὴ εἰδωλολατρεία. Διότι ὁ ἀσπασμὸς τῶν εἰκόνων, ὁ ἐναγκαλισμὸς, ἢ γονυκλισία κάτωθεν αὐτῆς καὶ ἡ ἐπίκλησις, ἐγένοντο ὄχι ὡς πρὸς μεσίτας πρὸς τὸν Θεὸν τῶν εἰκονιζομένων ἀγίων, ἀλλ' ὡς πρὸς θαυματουργὰ ἀντικείμενα (Ἰοτέμ) παρὰ τῶν ὁποίων ἠλπίζετο ἡ σωτηρία. Ὅλα αὐτὰ εἶχον ἀντικαταστήσῃ τοὺς Θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωας τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς εἰδωλολατρείας. Καὶ δὲν εἶχον πολὺ ἄδικον οἱ Ἰουδαῖοι καὶ Μουσουλμᾶνοι, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πὺν κατηγοροῦν τοὺς Χριστιανούς ὡς εἰδωλολάτρας. Ἐπὶ τέλους, τὸ 726, ἀπεφάσισε, δοκιμαστικῶς, νὰ

ἀρχίση ἀπὸ τὴν πλέον ἀνώδυνον μεταρρίθμισιν. Διέταξεν αἱ εἰκόνες τῶν ναῶν νὰ θεθῶσι ὑψηλότερον, ὥστε νὰ μὴ ἀσπάζωνται αὐτὰς οἱ Χριστιανοί, ἀλλὰ, μὲ μίαν προσκύνησιν διὰ κλίσεως τῆς κεφαλῆς, νὰ τιμῶσιν αὐτάς, φέροντες εἰς τὸν νοῦν των τὸ εἰκονιζόμενον πρόσωπον. Ἄλλ' ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος δὲν ἦτο ἡ ἀρχὴ αὐτῆ ἐπιτυχίας. Διότι, τὰ ἀντιδραστικὰ στοιχεῖα καὶ οἱ καλόγεροι, ἐπωφελήθησαν ἀπὸ τὴν σύγχυσιν, ποὺ εἶχε δημιουργηθῆ μεταξὺ τοῦ ἀμαθοῦς ὄχλου, καὶ παρέστησαν τὸν βασιλέα ὡς χριστιανοκατήγορον καὶ ὡς ρέποντα πρὸς τὸν μουσουλμανισμόν. Καὶ οὕτως, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, ἐφάνη ὅτι ὁ λαὸς ἐκεῖνος, ὁ ἐπὶ αἰῶνας ἐν ἀμαθείᾳ διατελῶν καὶ στρεβλῶς διαπαιδαγωγούμενος ὑπὸ τῶν μοναχῶν καὶ τοῦ ἐπίσης ἀμαθοῦς κατωτέρω κλήρου, δὲν ἦτο ὄρμος, ὥστε νὰ ἐννοήσῃ τὸ ἀληθές πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ, μὴ περιοριζόμενος εἰς τύπους ξηρῶν μόνον τῆς θρησκείας. Καὶ τότε ἐξηγγέρθησαν παντοῦ τὰ πλήθη κατὰ τῶν ἐκτελούντων τὴν διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος. Βεβαίως, τὸ πρόγραμμα τῶν μεταρρυθμίσεων δὲν ἀπέβλεπε μόνον εἰς ταῦτο. Ὁ κύριος στόχος αὐτοῦ ἦτο ὁ περιορισμὸς τοῦ πλήθους τῶν μοναχῶν καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μοναστηρίων πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἔχη ἡ κοινωνία ἄνδρας ἐργαζομένους καὶ παραγωγικοὺς καὶ ἡ πολιτεία στρατιώτας. Ἦτο ἐπίσης ἡ διανομὴ τῶν μοναστηριακῶν γαιῶν εἰς τὰ πλήθη τῶν ἀκτημόνων, τῶν κολλήγων καὶ τῶν ἐχόντων μικρὰς καὶ ἀνεπαρκεῖς διὰ τὴν συντήρησίν των γαίας καὶ ἡ ὑποβολὴ αὐτῶν, εἰς τὴν καθιερωμένην φορολογίαν ὥστε νὰ ἐπαρκῶσι οἱ ἐξ αὐτῶν πόροι εἰς τὰ πολυειδῆ ἔξοδα τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἄλλ' οἱ μοναχοί, οἱ δσφρανθέντες πάντα ταῦτα τὰ ἐπακόλουθα, προσεπάθησαν, μὲ ὅλα τὰ ἀπατηλὰ μέσα, νὰ σύρουν τὰ πλήθη μαζί των, πρὸς ματαίωσιν τῆς πρώτης ἀποπειρας (τῆς ἀναρτήσεως τῶν εἰκόνων ὑψηλότερον), ποὺ δὲν ἔθιγεν ἐπιτέλους καὶ κανὲν ὕλικὸν συμφέρον, οὔτε τῶν καλογέρων, οὔτε τοῦ λαοῦ. Ἐπίστευον ὅτι ἅπαξ ὁ λαὸς ἀντέδρα εἰς τὸ πρῶτον, θὰ ἐματαιοῦντο καὶ τὰ ἄλλα, τὰ θίγοντα τὰ ὕλικὰ συμφέροντα τῶν μοναστηρίων.

Συμπέρασμα.— Ἄρα, διὰ νὰ ἔχη ἡ Κυβέρνησις, συνεπικούρους εἰς τὸν ἔργον τῆς τὰ πλήθη τοῦ πτωχοῦ καὶ πάσχοντος λαοῦ, θὰ ἔπρεπε πρωτίστως νὰ προβῆ εἰς τὴν ἀπαλοτρίωσιν τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων διὰ τὰς πασχούσας τάξεις, ὅτε αὐτομάτως θὰ διελύοντο καὶ τὰ τάγματα τῶν μοναχῶν καὶ θὰ ἐξέλιπον τὰ μοναστήρια, μεταβαλλόμενα εἰς κατοικίας τῶν καλλιεργητῶν. Ἐν συνεχείᾳ δέ, διὰ καταλλήλου διευφάντισεως τοῦ λαοῦ, μέσῳ προσώπων λαϊκῶν μὲν, ἀλλ' ἐκλεγμένων ἐπὶ τούτῳ καὶ παρασκευαζομένων καταλλήλως, θὰ ἐπείθετο ὁ λαός, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δεχθῆ καὶ τὴν τοποθέτησιν τῶν εἰκόνων εἰς ὑψηλότερον σημεῖον ἐντὸς τῶν ναῶν. Ἀφοῦ δὲ ὁ Λέων ὁ Γ' 717 - 741 καὶ ὁ διάδοχός του Κων)νος ὁ Ε' 741 - 775, προικισμένοι μὲ σπανίαν δραστηριότητα, μὲ ἀγαθὴν θέλησιν καὶ ἐπιμονὴν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν

τῶν ἀποφάσεών των εὖρον λυσοσόδη ἀντίστασιν, οἱ διάδοχοί των ὑπῆρξαν χαλαρότεροι, ὥσπου οἱ μετὰ τοὺς Ἰσαύρους βασιλεύσαντες, ἐσχημάτισαν τὴν ἰδέαν ὅτι χίμαιραν ἐπεδίωκον μὲ τὸ χαμηλότατον πνευματικὸν ἐπίπεδον κλήρου, μοναχῶν καὶ λαοῦ. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπῆρχον καὶ τὰ μέσα τῆς ἐκπαίδευσως τοῦ λαοῦ, διὰ τοῦτο, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἀφέθησαν τὰ θρησκευτικὰ πράγματα εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν ἕως εἰς τὴν 7ην Οἰκουμενικὴν σύνοδον ἐπὶ τῆς βασιείας Θεοδώρας. Διὰ τοῦτο ἐδῶ μὲν ἐμακρυγορήσαμεν ἐπὶ τοῦ θέματος, διὰ νὰ λάβῃ ὁ ἀναγνώστης τοῦ παρόντος μίαν γενικὴν ἰδέαν τῶν τότε συμβαινόντων. Δὲν θὰ ἐπανέλθωμεν ὁμῶς πλέον, διότι τὸ ζήτημα εἶναι γενικωτέρας φύσεως ἀπὸ τὸν σκοπὸν τῆς συγγραφῆς ταύτης.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς βασιείας Λέοντος Γ', μετὰ τὴν συντριβὴν τῆς τεραστίας ναυτικῆς καὶ χερσαίας δυνάμεως τῶν Ἀράβων τοῦ Μωσλεμῶ ἢ Θράκη ἔμεινεν ἡσυχος ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων. Ἄλλ' οἱ Ἀραβες, κατὰ τὸ 739, ἀπέστειλαν δύο στρατιάς κατὰ τῆς Μ. Ἀσίας, τὰς ὁποίας ὁμῶς ὁ Λέων, εἰς μεγάλην μάχην, παρὰ τὴν Ἀκροαῖνον τῆς Φρυγίας (νῦν Σεϊντή Γαζή) κατέστρεψεν ὀλοσχερῶς μὲ τὰ θυζαντινὰ στρατεύματα. Μεταξὺ ἄλλων δὲ μεταβολῶν τὰς ὁποίας εἰς τε τὴν δικαιοσύνην, τὴν διοίκησιν καὶ τὴν νομοθεσίαν, κατήργησε καὶ τὰ κωλύματα γάμων μεταξὺ ὀρθοδόξων καὶ αἰρετικῶν. Ἀπεβίωσε τὸ 741, βασιλεύσας ἐπὶ 24 ἔτη.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 2 0 ὀ ν

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΩΝ)ΝΟΥ ΤΟΥ Ε', ΤΟΥ ΚΟΙΠΡΩΝΤΜΟΥ(1) (741-775)

Ἦτο υἱὸς Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου. Ταραχώδης ὑπῆρξεν ἡ βασιλεία τοῦ δραστηρίου τούτου ἀυτοκράτορος ἀφ' ἐνὸς ἕνεκα τῶν αὐστηρῶν μέτρων, ποὺ ἐφήρμοσεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐν σχέσει πρὸς τὸ ζήτημα τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως, καὶ ἀφ' ἐτέρου, ἕνεκα τῶν διηνεκῶν πολέμων κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν τοῦ Κράτους. Ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν Ἀράβων, ἀνέκτησε τὴν Κομμαγηνὴν (Κομμαγηνὴ χώρα μεταξὺ Εὐφράτου, Ταύρου καὶ Ἀμανοῦ, Πόλις Σαμόσατα καὶ Ἱεράπολις) καὶ μέρος τῆς Ἀρμενίας. Βλέπων ὁμῶς ὅτι, οἱ Χριστιανικοὶ ἐκεῖνοι πληθυσμοί, δὲν θὰ ἦσαν ἀσφαλεῖς ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἰσλάμ, μετόκησε τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων εἰς τὴν Θράκην. Κατὰ δὲ τὸ 752 μετέφερεν εἰς τὴν Θράκην καὶ τοὺς Παυλιανίτας ἢ Παυλιάνους καὶ ἐδημιούργησεν οὕτω εἰς τὰ βόρεια τμήματα τῆς Θράκης, τὰ πρὸς τὸν Αἴμον, σειρὰν ὀλόκληρον Ἑλληνικῶν ἐρεισμάτων διὰ νὰ ἀναχαιτίξῃ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σλάβων καὶ Βουλγάρων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν διαρκῆς κίνδυνος διὰ τὰς ἐπὶ τῆς Εὐρώπης Ἑλληνικᾶς χώρας(2).

1. «Κοπρώνιμον» ἐπωνόμασαν αὐτὸν οἱ εἰκονολάτραι, πρὸς ἐυφημισμέν, διότι, ὡς ἔλεγον, ἐρύτανε τὴν κολυμβήθραν ἐνῶ ἐβαπτίζετο.

2. Ἀνεκαίτισε καὶ συνώκησε τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἄλλας Θρακικὰς πόλεις ποὺ ἦσαν ἐρημωμένα ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν.

Οἱ Παυλικᾶνοι.— Οἱ Παυλικᾶνοι ἦσαν λαὸς σύμμικτος ἐξ Ἑλλήνων, Σύρων καὶ Ἀρμενίων, κατοικῶν ἐπὶ τοῦ Ταύρου, μὲ ὄχρωσμένην πόλιν τὴν Τερφικὴν. Ἡ Θρησκεία του ἦτο μίγμα Χριστιανισμοῦ καὶ Περσικῆς πυρολατρείας, ἢ μᾶλλον νεωτερίζουσα Χριστιανικὴ αἵρεσις μὲ πολλὰ κατάλοιπα εἰδωλολατρείας. Ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἀπέριπτον τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὴν Καινὴν Διαθήκην, παρεδέχοντο μόνον τὰ Εὐαγγέλια, τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ δὴ τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου, πρὸς τὸν ὁποῖον καὶ ἔτρεφον ἰδιαιτέραν ἐκτίμησιν. Δὲν παρεδέχοντο οὔτε εἰκόνας, οὔτε Μυστήρια, οὔτε τύπους καὶ σύμβολα, οὔτε ἱεραρχίαν. Ἐπίστευον, σύμφωνα μὲ τὴν Περσικὴν Θρησκείαν τοῦ Ζαραθουστρα ἢ Ζωροάστρου, εἰς δύο δυνάμεις ἐν τῷ κόσμῳ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν, ἤτοι τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος. Ἐπρόσβευον ἐλευθέραν ἐρμηνείαν τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Μὲ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἐξ Ἀσίας μεταφερθέντων πληθυσμῶν εἰς τὴν Θράκην, οἱ Βούλγαροι, διαβλέποντες εἰς τοῦτο κίνδυνον δι' ἑαυτοὺς, συνεμμάχησαν μὲ τοὺς Σκλαβηνοὺς καὶ ἤρχισαν ἐπιδρομὰς εἰς τὴν ὡς ἄνω χώραν τὸ 758. Ὁ Κων)νος, κατ' ἀρχάς, ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Σκλαβηνῶν τῆς Μακεδονίας καὶ ἠχμαλώτισε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν. Οἱ λοιποὶ ἀνεγνώρισαν τὴν κυριαρχίαν του. Ἐπειτα, ἐτράπη κατὰ τῶν Βουλγάρων, τοὺς ὁποίους κατεδίωξε καὶ ἐφόνευσε πλείστους. Συνάμα ἔστειλε στόλον, ἐκ 500 πλοίων, εἰς τὸν Δούναβιν καὶ ὁ ἴδιος ἐξεστράτευσε πάλιν διὰ ξηρᾶς. Ὁ στόλος ἐληλάτησε τὰ παράλια καὶ τὰ παρόχθια τῆς Βουλγαρίας, ὁ δὲ βασιλεὺς, κατανικήσας αὐτοὺς, τοὺς ἠνάγκασε νὰ ζητήσουν εἰρήνην καὶ νὰ δώσουν ὁμήρους, εἰς ἔνδειξιν τῆς καλῆς των πίστεως. Ἀλλὰ, τὸ 759, ἐπειδὴ μέρος, τοῦ παρὰ τὸν Αἴμον στρατοῦ, ἐμάχετο ἐν Ἀσίᾳ κατὰ τῶν Ἀράβων, ἐπωφεληθέντες οἱ Βούλγαροι, ἐπέπεσαν κατὰ τῆς ὀλιγαριθμοῦ φρουρᾶς τοῦ Αἴμου, ἐφόνευσαν δύο στρατηγούς καὶ πολλοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας, ἐληλάτησαν ὅλην τὴν ἀποσκευῆν των, καὶ ἠνάγκασαν τοὺς ἄλλους ν' ἀποχωρήσουν. Διὰ νὰ τοὺς τιμωρήσῃ τότε ὁ Κων)νος Ε', συνεκρότησε καὶ ὠργάνωσε νέον στράτευμα, καὶ τὸ 760 ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν, εἰσεχώρησεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Βουλγαρίας καὶ συνέλεξεν ἄπειρα λάφυρα. Τὸ δὲ 763 κατήγαγεν ἐπίσης λαμπρὰν νίκην κατόπιν τῆς ὁποίας καὶ ἔπεισε, 200 χιλ. Σκλάβους, νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ ἐδάφη τῶν καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν Βιθυνίαν τῆς Μ. Ἀσίας. Οἱ Βούλγαροι, ἕνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀποτυχιῶν των ἐκμανέντες κατὰ τῶν διαφόρων ἀρχηγῶν των, τοὺς ἐθανάτωσαν καὶ ἀνέδειξαν ἡγεμόνα των τὸν ἀνδρείον καὶ τολμηρὸν Τελέτην. Οὗτος, ἀθροίσας πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ὑπὸ τὴν σημαίαν του, ἐπεχείρησεν ἐπιδρομὰς κατὰ τῶν Βυζαντινῶν ἐδαφῶν. Στόλος ὅμως Βυζαντινὸς μεταφέρων καὶ χειρσαίαν δύναμιν ἔπλευσεν εἰς τὸν Δούναβιν, ἐνῶ ταυτοχρόνως καὶ ὁ Κων)νος, διὰ ξηρᾶς, ἔφθασεν ἔξωθεν τῆς Ἀγχιάλου τὸ 763. Οἱ Βούλγαροι τότε λαβόντες καὶ Σλάβους, ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ.

Συνήφθη πολύνεκρος μάχη κατὰ τὴν ὁποίαν κατετροπώθησαν οἱ Βουλγαροσλάβοι, οἱ πλείστοι τῶν ὁποίων ἔπεσαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐξωγήθησαν. Ὁ βασιλεὺς, ἐπιστρέψας εἰς Κων)πολιν, ἐτέλεσε θρίαμβον. Ἄπαντες δὲ οἱ αἰχμάλωτοι παρεδόθησαν εἰς τοὺς δημίους καὶ ἐσφάγησαν, λόγῳ τῶν ἐπανεπιλημμένων παραβιάσεων ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐκάστοτε συνθηκῶν εἰρήνης. Τέλος, τὸ 765, τὴν ἡγεμονίαν τῶν Βουλγάρων, ἀνέλαβεν ὁ Σαββῖνος, ὅστις καὶ ἀνεγνώρισε τὴν κυριαρχίαν τοῦ αὐτοκράτορος Κων)νου τοῦ Ε'. Οὗτος διετέλει ἐν Κων)πόλει καὶ ἐκυβέρνηα τὴν Βουλγαρίαν μὲ ἐπίτροπόν του. Ἄλλ' οἱ Βούλγαροι στασιάζουν, φονεύουν τὸν ἐπίτροπον τοῦ Σαββῖνου καὶ ἀναγορεύουν ἀντ' αὐτοῦ ἡγεμόνα τῶν τῶν Τόκων. Ὁ Κων)νος πάλιν, τὸ 765, ἐκστρατεύει καὶ εἰσβάλλει εἰς Βουλγαρίαν. Ὁ Τόκος ἀναγκάζεται νὰ καταφύγῃ εἰς τὰς ἐλώδεις ἐκτάσεις τοῦ Δουνάβεως, ὅπου ὁμως παρακολουθεῖται κατὰ πόδας ὑπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ Στρατοῦ. Μετὰ πολλὰς συγκρούσεις φονεύεται καὶ ὁ Τόκος, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καθὼς καὶ πλείστοι ἄλλοι Βούλγαροι. Ἐτερος δὲ ἄρχων τῶν Βουλγάρων, ὁ Καμπαγᾶνος, ποὺ εἶχεν ὀχυρωθῆ εἰς τὸ φρούριον τῆς Βάρνας δολοφονεῖται καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν ἐντρόμων ὀπαδῶν του, οἵτινες μετὰ ταῦτα καὶ παραδίδουν τὸ ὄχυρόν εἰς τὸν Κων)νον. Κατὰ τὸ 766, διὰ νὰ τοὺς ἐξαναγκάσῃ εἰς τελείαν ὑποταγὴν, ἐξαπέστειλε, 2600 χελάνδια μὲ πεζικόν, πρὸς Μεσημβρίαν, Ἀγχίαλον καὶ Δούναβιν, ταυτοχρόνως καὶ ὁ ἴδιος ἐξεστράτευσεν διὰ ξηρᾶς μὲ τὸν ἐπίλοιπον στρατόν. Οἱ Βούλγαροι, βλέποντες, ὅτι κινδυνεύουν νὰ χάσουν τὰ πάντα ἐζήτησαν εἰρήνην, καὶ διὰ συνθήκης ἀνεγνώρισαν τὴν κυριαρχίαν τοῦ Βυζαντίου. Οὕτω ταπεινωθέντες παρέμειναν ἡσυχοὶ ἐπὶ τινα ἔτη, ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν διὰ νὰ ρυθμίσῃ ἄλλα ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ ζητήματα τοῦ Βυζαντίου.

Παρατήρησις.— Οἱ Βούλγαροι διεκρίνοντο πῶν ἄλοιπῶν βαρβάρων, προσηγηθέντων καὶ ἐπομένων κατὰ τοῦτο, ὅτι οὐδέποτε ἐσεβάσθησαν συνθήκας καὶ ὄρκους, ἀλλ' ὑπῆρξαν πάντοτε καιροσκόποι καὶ ἡ νεωτέρα ἱστορία τῶν τοῦτο πιστοποιεῖ. Ἄθετοῖν τὰς ἀναλαμθανομένας ὑπ' αὐτῶν ὑποχρεώσεις καὶ ἀγνωμονοῦν πρὸς τοὺς εὐεργετοῦντας αὐτούς. (Ὅρα καὶ δύο τελευταίους πολέμους). Μόλις λοιπὸν παρῆλθον ἕξ (6) ἔτη ἀπὸ τῆς ὑποταγῆς τῶν, οἱ Βούλγαροι παρεβίασαν πάλιν τὰς συνθήκας. Τότε, ὁ Βασιλεὺς, ἐπεβιάσθη ἐπὶ τοῦ στόλου καὶ ἐξεστράτευσεν. Διετάχθη δὲ καὶ τὸ ἱπτικὸν νὰ εἰσβάλλῃ διὰ τῶν παρόδων τοῦ Αἴμου. Ἄμα τῆ ἐμφανίσει ὁμως τοῦ στόλου, εἰς τὴν Βάρναν, οἱ Βούλγαροι προσέπεσαν, ζητοῦντες εἰρήνην. Τότε συνετάχθη πάλιν πρωτόκολλον, καθ' ὃ μήτε οἱ Βούλγαροι ἔπρεπεν, εἰς τὸ ἐξῆς νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὰς χώρας τοῦ Κράτους, μήτε οἱ Ἕλληνες νὰ ἐνοχλῶσι πούτους.

Παρατηρήσεις.— Ἄπορον εἶναι ὡστόσον, διατὶ ὁ βασιλεὺς, ὕστερον ἀπὸ τόσας παρασπονδίας τῶν Βουλγάρων, ἐνῶ εἶχε τόσην δύναμιν, δὲν ἀπεφάσισε τότε νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ παντελῶς ἐκ τῆς χώρας εἰς τοὺς πέραν τοῦ

Δουνάβεως τόπους και ἤρκεϊτο μόνον εἰς συνθήκας τὰς ὑποίας ἐπανειλημμένως παρεβίαζον οὗτοι. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι, ὁ Κων)νος ἀπέβλεπε μόνον νὰ τοὺς καθυποτάξῃ και ὄχι νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ, ὥστε νὰ φυλάττωσι τὸν Δούναβιν. Καὶ διότι, πέραν τοῦ Δουνάβεως, ἄλλος βάρβαρος λαὸς ἤρχισε νὰ ἐμφανίζεται, ἐπιφοβώτερος ἴσως και κατὰ πολὺ χειρότερος και βαρβαρότερος τῶν Βουλγάρων, πὺν ἐν τῷ μεταξὺ, ἐδέχθησαν στοιχεῖα τινὰ πολιτισμοῦ, ἐλθόντες εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν τότε Βυζαντινὸν Ἑλληνισμόν. Καί, οὗτοι οἱ νέοι βάρβαροι, ἦσαν οἱ Πετσενέγοι ἢ Πατζινακαί. Μὲ ἄλλους λόγους, ἤθελε νὰ περιορίσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν χώραν των, ὥστε νὰ μὴ ἐνοχλώσι τοὺς κατοικοῦντας τὴν Θρακικὴν γῆν, Βυζαντινοὺς πληθυσμούς, καθιστάμενοι οὕτω ἀκίδυνοι και ὠφέλμοι εἰς τὸ Κράτος, ἰδίως ὡς φύλακες τοῦ Δουνάβεως. Καὶ τοῦτο ἵνα τὸ Κράτος ἀπερίσπαστον δυνηθῇ νὰ ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὸν ἐν Ἀσίᾳ κίνδυνον ἐκ μέρους τοῦ Ἰσλαμισμού, ὅστις ἠπειλεῖ και θρησκείαν και γλῶσσαν και Ἔθνος. Μετ' ὀλίγον καιρὸν, ὁ Βασιλεὺς, μέσῳ μυστικῶν προαγμάτων, πὺν διετῆρει ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐπιπροφορήθη, ὅτι, ὁ ἡγεμὼν αὐτῶν Τζερίγος, ἤτοιμάζετο, νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τῆς Θεσσαλίας, μὲ σκοπὸν νὰ μεταφέρῃ τοὺς ἐκεῖ ἐγκατεστημένους Σλάβους εἰς Βουλγαρίαν. Πρὸς ἀποτροπὴν τούτου, ὁ Κων)νος, ἐφορμᾷ τότε, αἰφνιδίως, κατὰ τῆς Βουλγαρίας, κατατροπώνει αὐτοὺς εἰς τὴν θέσιν «Λιθοσώρια», μὲ πολλοὺς δὲ αἰχμαλώτους και πολλὰ λάφυρα ἐπιστρέφει εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ὅπου και τελεῖ θρίαμβον, τὸ 774. Ἀλλ' ὡς φαίνεται, τὸ ἄπιστον τοῦτο γένος τῶν Βουλγάρων, πάλιν παρεσπόνδισε, ἐξ οὗ και ἠναγκάσθη ὁ βασιλεὺς νὰ ἀναλάβῃ νέαν ἐκστρατείαν κατ' αὐτῶν κατ' Αὐγούστον τοῦ 775. Πρὸςβληθεὶς ὅμως κατ' ὁδόν, ἀπὸ ἀνθρώπων εἰς τὸ σκέλος, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀδριανούπολιν. Ἐκεῖθεν δὲ εἰς Σηλυβρίαν, ὁπόθεν ἐπέβη χελωνίδιον διὰ Κων)πολιν. Ἀλλά, κατὰ τὸ πλοῦν ἀπέθανεν ἐκ τοῦ σφοδροῦ πυρετοῦ, τῇ 16ῃ Αὐγούστου τοῦ 775 μ.Χ., βασιλεύσας ἔτη τριάκοντα τέσσαρα (34).

Κρίσεις και συμπεράσματα.— Ἡ μεταρρυθμισὶς δὲν ἦτο μόνον θρησκευτικὴ και δὲν ἀφεύρα τὰ δόγματα και τοὺς ἔξωτερικοὺς τύπους. Κατ' οὐσίαν ἦτο Κοινωνικὴ, ἐφόσον θὰ κατηγοῦντο, δι' αὐτῆς, αἱ μεγάλαι ἀνισότητες μεταξὺ τῶν διαφόρων τοῦ λαοῦ τάξεων, τόσοσ ὡς πρὸς τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, ὅσον και ὡς πρὸς τὴν κατανομὴν τῶν ἀγαθῶν. Διότι, ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας μέχρι τοῦ Λέοντος Γ', αἱ ἀνισότητες αὐταὶ ὑπῆρχον, ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι, τὸ πνεῦμα τοῦ ἀληθοῦς χριστιανισμού, δὲν εἶχεν εἰσδύσει ἀκόμη ἐπαρκῶς εἰς τὰς ψυχὰς τῶν τότε χριστιανῶν, ἐκ τῶν ὑποίων οἱ πλεῖστοι και δὴ αἱ ἀρχουσαὶ τάξεις, εἴτε στρατιωτικοί, εἴτε πολιτικοί, εἴτε ἐκκλησιαστικοί ἦσαν οἱ ἐκπρόσωποι αὐτάς, πρωτίστως ἀπέβλεπον εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν περιορισῶν των, εἰς τὴν ἀπόλασιν τῶν ἀγαθῶν και εἰς ἐπιδείξεις ἀνωτερότητος ἐναντι τοῦ λαοῦ.

Ὅσον δὲ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἠϋξάνοντο αἱ περιουσίαι τῶν ἰθυνοῦσῶν τάξεων, δι' ἀνόμων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μέσων, (ἀδικιῶν, σφετερισμῶν κλπ.), ἢ διὰ ἀφιερῶσεων πρὸς τὰ μοναστήρια καὶ τὰ ποικίλα ἐκκλησιαστικὰ ἰδρύματα, τόσον ἀπὸ τὸ ἄλλο ἠϋξάνετο καὶ ἡ δυσπραγία τῶν λαϊκῶν μαζῶν, αἵτινες ἦσαν καὶ αἱ μόναι, αἱ ὁποῖαι κατεγίνοντο μὲ τὴν παραγωγὴν (γεωργίαν, κτηνοτροφίαν, χειροτεχνίαν κλπ.). Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, αὐτονόητον εἶναι διατὶ αἱ λαϊκαὶ τάξεις ἦσαν πάντοτε δυσηρεστημέναι καὶ δὴ εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν καὶ διατὶ, ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα, ἀπέβαινον πτωχότεραι. Ὅθεν, μὴ ἔχουσαι ἄλλην διέξοδον, κατέφευγον σωρηδὸν εἰς τὸν μοναχικὸν βίον, ὁ ὁποῖος τοῦλάχιστον παρουσίαζε καὶ ἀπολαύσεις καὶ ἀνέσεις, καὶ ἐπὶ πλέον ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Ἐάν, λοιπόν, ἐπετύγχανε ἡ κοινωρικὴ αἴτη μεταρρυθμίσεις, ἢ κατ' ἐπίφασιν μόνον θρησκευτικῆ⁽¹⁾, ὅπως τὴν ἐφραντάσθησαν οἱ δύο αὐτοκράτορες, Λέων ὁ Γ' καὶ Κων)νος ὁ Ε', καὶ τὴν ἐπέδιωξαν μὲ τόσῃ δραστηριότητα, ἐπιμονῇ καὶ αὐστηρότητα, ἀλλοίωθὰ ἦτο ἴσως ἡ σημερινὴ κατάστασις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας. Διότι, τὸ Βυζαντινὸν Κράτος θὰ ἀνεξωγονεῖτο καὶ δὲν θὰ ὑπέκυπτεν οὔτε εἰς τοὺς Σταυροφόρους, οὔτε, μετὰ ταῦτα, εἰς τοὺς Τούρκους. Θὰ εἶχε λαὸν πολυάριθμον, ὅστις, προθύμως, θὰ ἔσπευδεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ, διὰ νὰ πολεμήσῃ διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἀπειλουμένης περιουσίας του, τὴν σωτηρίαν τῆς ζωῆς του καὶ τὴν προστασίαν τῆς ἐστίας του, οὐχὶ δὲ χάριν τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἀρχόντων, πού εἶχον, ἀποβῆ| αἱ καταβόθραι τῶν λαϊκῶν περιουσιῶν. Ἀντὶ τούτων ὁμως, τί συνέβη; Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ἔνεκα, κυρίως, τῆς ἐπὶ αἰῶνας διαρροῆς τῆς νεολαίας πρὸς τὰ μοναστήρια, ὅπου ἔβησκεῖτο ἡ ἀγαμία, ἔμεινεν ἀρχικῶς στάσιμος ἢ καὶ στωθερῶς ἡλαττοῦτο. Ἐπηρεολοῦθη ἢ ἐξασθενήσῃς τελικῶς δὲ ἢ ἀποσύνθεσις καὶ ἡ πτώσις τοῦ Βυζαντίου, ἀφειλομένη, κατὰ κύριον λόγον, εἰς αὐτὰ τὰ αἴτια.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 21 ο ν

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΛΕΟΝΤΟΣ ΤΟΥ Δ' 775 - 780 ΤΟΥ ΧΑΖΑΡΟΥ

Λέων ὁ Δ', ὁ ἐπικαλούμενος Χάζαρος ἐκ τῆς μητρὸς του, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῶν Χαζάρων, συζύγου Κων)νου τοῦ Ε', ἦτο ἀνὴρ ἀγαθός, εἰρηνικός, φιλόανθρωπος, ἀλλ' ἀσθενοῦς χαρακτῆρος καὶ ἀδυνάτου κρᾶσεως. Ἐλαβεν ὡς σύζυγον Εἰρήνην τὴν Ἀττικὴν (Ἀθηναίαν), ἣτις ἀπεδείχθη πονηρὰ. δολοπλόκος, φίλαρχος καὶ σκληρὰ μέχρι κακουργίας. Ἐπ' αὐτοῦ, ὁ ἡγεμὼν τῶν Βουλγάρων Τζερίγος, ὁ ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς του εἰς Λιθοσώρεια,

1. Αἱ θρησκευτικαὶ διενέξεις, περίξ τῶν ὁποίων ἐσπαράσσοντο τότε οἱ ἄνθρωποι, ἦσαν τὸ ἀποτέλεσμα καὶ ὄχι τὸ αἶτιον τῆς ἀξιοθρηνητῶν καταστάσεως. Βλ. Γιάνη Κορδάτου «Τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας».

κατήλθεν εἰς Κων)πολιν, ἐβαπτίσθη καὶ ἔλαβε σύζυγον τὴν ἀδελφὴν τῆς βασιλείσσης Εἰρήνης. Κατὰ τῶν Ἀράβιων ὁ Λέων, ἔπειπε τὸν γενναῖον στρατηγὸν Λαχανοδράκοντα μὲ 100 χιλ. ἄνδρας, ὅστις ἐνίκησε, ἐλεηλάτησε τὴν Συρίαν καὶ ἀπήγαγεν αἰχμαλώτους. Εἰς τὸ μεταρρυθμιστικὸν τοῦ ἔργου ἐνεπνέετο ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πάππου του, ἀλλὰ τὸ ἐπέδιώξε μὲ πολλὴν ἠπιότητα. Ἀντιθέτως, ἡ σύζυγός του Εἰρήνη θερμὴ εἰκονολάτρης, ἡ ἰδία ἐβοήθει μυστικὰ τοὺς εἰκονολάτρας. Ἀπέθανε νεώτατος, μετὰ πενταετῆ βασιλείαν. Ὑπάρχει ὑπόνοια, ὅτι ἐδηλητηριάσθη ὑπὸ τῆς συζύγου του, τῆς ἀρχομανοῦς Εἰρήνης.

Βασιλεία Κων)νου ΣΤ' καὶ Εἰρήνης 780 - 802.— Ἀποθανόντος τοῦ Λέοντος Δ' ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον Κων)νος ὁ ΣΤ' ἐπιτροπευόμενος ὑπὸ τῆς μητρὸς του Εἰρήνης.

Οἱ Σλάβοι τῆς Πελοποννήσου παρεξετράπησαν εἰς λεηλασίας. Ὁ Κων)νος ἀπέστειλε τὸν στρατηγὸν Σταυράκη, μετὰ στρατοῦ, ὅστις ἄλλους μὲν ὑπέταξε, ἄλλους ἐφόνευσε καὶ πολλοὺς ἐζώγησε καὶ τοὺς ᾠδήγησεν εἰς Κων)πολιν. Ἐπὶ τῇ εὐδοσίᾳ τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, ἡ Εἰρήνη ἐταξείδευσεν, ἀγὰ τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν, διὰ νὰ μελετήσῃ τὴν κατάστασιν αὐτῶν τῶν χωρῶν. Ἀνεκαίνισε καὶ ᾠχύρωσε τὴν κατάστασιν αὐτῶν τῶν χωρῶν. Ἀνεκαίνισε καὶ ᾠχύρωσε τὴν Βέρροϊαν, μετονομάσασα αὐτήν, Εἰρηνοῦπολιν. Ἐπιστρέφουσα, διῆλθε διὰ τῶν νοτίων κλιτύων τοῦ Αἴμου, ὅπου ἐπισκεφθεῖσα τὰς ἐκεῖ ἐγκαταστάσεις, ἐπεσκεύασε τὰ τεῖχη τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῆς Ἀγγιάλου. Τὸ 792, ὁ ἡγεμὼν τῶν Βουλγάρων Κάρδαμος, ἐπεχείρησεν εἰσβολὴν εἰς τὴν Θράκην. Ὁ Κων)νος ΣΤ' ἦτο ἐντελῶς ἄπειρος περὶ τὰ πολεμικά. Μολαταῦτα, ὑπέικων εἰς παροτρύνσεις αὐλοκολάκων, ἐξεστράτευσεν κατ' αὐτοῦ μὲ ὀλίγον καὶ νεοσύλλεκτον στρατόν. Οἱ Βούλγαροι ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ὄχυρά των καὶ ἠμύνοντο. Ἀλλὰ, κατὰ τὰς ἐφόδους τῶν Βυζαντινῶν, ἔπεσε τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ στρατοῦ. Οἱ Βούλγαροι, ἀντιληφθέντες τοῦτο ἀνεθάρρησαν, ἐξεληθόντες δὲ καὶ συμπλακέντες πολλοὶ πρὸς ὀλίγους ἐπέφερον μεγάλην φθορὰν εἰς τὸν στρατόν τοῦ αυτοκράτορος. Εἰς τὴν μάχην αὐτὴν ἔπεσαν οἱ ἑνδοξοὶ στρατηγοὶ Μιχαὴλ ὁ Λαχανοδράκων, ὁ Ἀρμένιος Βάρδας, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀνακτορικῆς φρουρᾶς Στέφανος, ὁ Χαμέας καὶ ὁ Νικήτας. Προσέτι δέ, περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὅλη ἡ ἀποσκευὴ καθὼς καὶ πλῆθος αἰχμαλώτων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Εἰρήνη δὲν ἐννοοῦσε νὰ ἀφήσῃ αὐτὸν νὰ κυβερνᾷ τὸ Κράτος, παρὰ τὴν θέλησιν αὐτῆς, τοσοῦτον ἠγανάκτησεν οὗτος, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ τὴν ἐξορίσῃ. Ἀλλ' αὕτη, συνεννοηθεῖσα μὲ πολλοὺς εἰκονολάτρας, ἐπέτυχε τὴν σύλληψιν τοῦ υἱοῦ της, τὸν ὁποῖον καὶ ἐτύφλωσε, καταστήσασα τοῦτον ἀνίκανον νὰ βασιλεύσῃ εἰς τὸ ἐξῆς (797). Ἀπαξ δὲ αὕτη, ἐγένετο κυρία τοῦ θρόνου, ἤρχισε νὰ διαπραγματεύεται μυστικὰ, μὲ σκοπὸν νὰ ὑπανδρευθῇ τὸν Καρλομάγνον, τὸν βασιλέα

τῶν Φράγκων, ὅστις εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ στεφθῆ, ὑπὸ τοῦ Πάπα, αὐτοκράτωρ τῆς Δύσεως, ἐπιδιώκουσα οὕτω νὰ ἐνώσῃ τὰς δύο αὐτοκρατορίας εἰς μίαν, ἢ μᾶλλον νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἀνατολικὴν εἰς τὴν Δυτικὴν. Τοῦτο ὁμως ἐπετάχυνε τὸ τέλος τῆς ἑξουσίας τῆς, διότι, οἱ ἀντιτιθέμενοι αὐλικοὶ καθήρυσαν αὐτὴν καὶ ἀνεκήρυσαν αὐτοκράτορα Νικηφόρον τὸν Λογοθέτην (802).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 22 ο υ

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ (802 - 811)

Ὁ Νικηφόρος, ἦτο Λογοθέτης (Πρωθυπουργός), ἐπὶ βασιλείας τῆς Εἰρήνης. Ἡ φρουρὰ καὶ ἡ Σύγκλητος τὸν ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα, στεφθέντα ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ταρρασίου. Οὗτος εὔρε τὸ Κράτος εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, συνεπιεία τῶν ἀτασθαλιῶν τῆς προκατόχου τοῦ Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας. Τὸ ταμεῖον ἦτο κενόν, ἡ διοίκησις ἐξηρθερωμένη καὶ ὁ στρατὸς εἰς ἀποσύνθεσιν. Ἐχθροί, ἀφ' ἑτέρου, ἐκύκλωναν τὰ σύνορα τοῦ κράτους, ἐν Ἀσίᾳ, οἱ Ἀραβες, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν διάσημον Χαλίφην Ἀαρὸν Ἐλ Ρασίντ ἀπὸ δὲ τοῦ βορρᾶ, ὁ ἐπικρεμᾶμενος ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κίνδυνος, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν Κρούμ, ὅστις ἦτο πολεμικὸς, καὶ σκληρὸς. Ἄλλη καταγίς, ἐκ τῆς δύσεως αὐτὴ ἠπειλεῖτο ἐκ μέρους τοῦ Καρλομάγνου, βασιλέως τῶν Φράγκων καὶ στεφθέντος ὑπὸ τοῦ Πάπα αὐτοκράτορος τῆς Δύσεως, λόγῳ δυσωρεσκείας τῶν διὰ τὸ ματαιωθὲν συνοικέσιόν του μετὰ τῆς Εἰρήνης, πρὸς ὑπαγωγὴν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ὑπὸ τὸ σκῆπτρον του. Ὁ Νικηφόρος, ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν ἀπέβλεψε πρωτίστως εἰς τὴν οἰκονομικὴν καὶ διοικητικὴν μεταρρυθμίσειν καθὼς καὶ εἰς τὴν ὀργάνωσιν μαχίμου στρατοῦ. Τὸ ἔαρ, τοῦ 807, ἔξεστράτευσεν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων. Ἀλλά, στάσις, ἐκραγεῖσα ἐν Κων)πόλει, τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐπιστρέψῃ. Ἐπειδὴ δέ, ὁ Χαλίφης τοῦ Μουσουλμανισμοῦ Ἀαρὸν, ἀπέθανεν ἐν Βαγδάτῃ, τὸ μέγα Ἀραβικὸν κράτος, διηρέθη εἰς μικρὰς ἡγεμονίας (Ἐμιράτα) καὶ ἐπηκολούθησαν ἐμφύλιοι ἔριδες μεταξὺ τῶν, ὁ Νικηφόρος ἐξησφαλίσθη ἐν Ἀσίᾳ. Διὰ νὰ παρεμποδίσῃ ἀφ' ἑτέρου, τὴν σύμπραξιν τῶν Σλάβων μὲ τοὺς Βουλγάρους, ἴδρυσεν ἐν Μακεδονίᾳ στρατιωτικὴν ἀποικίαν, μὲ προορισμὸν νὰ συγκρατῇ αὐτὴ τοὺς Σλάβους, μεθ' ὃ ἔξεστράτευσε πάλιν κατὰ τῆς Βουλγαρίας. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, ἐξέδωκε διαταγὴν πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτόν, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς, ἅπανα ἢ λεία πολέμου, δέον νὰ παραδίδεται εἰς τὸ κράτος, διὰ νὰ δύναται τοῦτο ἀνελλιπῶς νὰ πληρώνη τοὺς μισθοὺς τῶν στρατιωτικῶν. Καὶ διὰ τοὺς παραβάτας ὠρίζετο ὁ θάνατος. Παρὰ ταῦτα, πολλοὶ ἀξίωματικοί, ἀπὸ διαφόρους περιφερείας, ποὺ ἐλεηλάτων, ἐσφετερίσθησαν πολλὰ λάφυρα, τὰ ὅποια, μὲ πιστοὺς τῶν ἀνθρώπους, ἐφόρτωσαν εἰς ἡμιόνους καὶ ἔστειλαν εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν. Τὸ γεγονός καταγγέλλθη εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις καὶ διέταξε τὴν σύλληψιν αὐτῶν. Καὶ ἐτιμωρήθησαν μὲν οἱ συλληφθέντες, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι, προλαβόντες, ἐλι-

ποτάκτησαν και ἐξήτησαν σωτηρίαν παρὰ τῷ ἐχθρικῷ στρατοπέδῳ τοῦ Κροῦμμου, γενόμενοι προδόται τῆς Πατρίδος. Τοῦτο συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ματαιωθῇ και πάλιν ἡ ἐκστρατεία. Τέλος τὸ 811, ὁ Νικηφόρος ἐκστρατεύσας, ἐκ νέου, ἐστρατοπέδευσε, μὲ πολυάριθμον στρατόν, ἐντὸς χαράδρας τοῦ ὄρους Αἴμου. Ὁ Κροῦμμος, πτοηθεὶς ἐξήτησεν εἰρήνην ἀλλ' ἡ αἴτησίς του ἀπερίφθη, ὁ δὲ Βυζαντινὸς στρατὸς προήλασεν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Βουλγαρίας. Τὴν 20ὴν Ἰουλίου, ἔφθασεν εἰς Πλίσκαν (Πλεῦναν;) και ἐκυρίευσεν τὸ στρατόπεδον τῶν Βουλγάρων. Τὴν νύκτα ὅμως τῆς 25ης Ἰουλίου ὁ Κροῦμμος ἔσπευσε μὲ πολλὴν δύναμιν και μὲ τοὺς Βυζαντινοὺς λιποτάκτας, νὰ καταλάβῃ ὅλας τὰς παρόδους, ὥστε τὴν πρωΐαν, νὰ εὑρεθῇ τὸ Βυζαντινὸν στρατόπεδον κυκλωμένον πανταχόθεν. Ὁ Νικηφόρος, κατοπτεύσας και ἀντιληφθεὶς τὸ ἐπικίνδυνον τῆς θέσεως αὐτοῦ, ἀπετόνθη πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτὸν και εἶπε: «Κἂν περωτοὶ γενώμεθα, οὐδεὶς διαφυγεῖ τὸν ὄλεθρον». Ἐφ' ᾧ, ἐν τῇ προσπάθειά του, νὰ διανοίξῃ δρόμον, διὰ νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ κλοιοῦ, ὑπέστη πανωλεθρίαν, φονευθεὶς και ὁ ἴδιος και πολλοὶ ἐκ τῶν ἐμπιστῶν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Βούλγαροι, ἐγκατέλειψαν μερικὰς θέσεις και ἔτρεξαν εἰς τὸ στρατόπεδον πρὸς λαφυραγωγίαν, κατώρθωσε μέρος τοῦ Βυζαντινοῦ στρατοῦ νὰ διαφύγῃ. Μεταξὺ τούτων ἦτο και ὁ υἱὸς και συμβασιλεύς τοῦ Νικηφόρου Σταυράκιος, ὅστις διεσώθη φέρων πολλὰ καιρία τραύματα. Ὁ Κροῦμμος, μετὰ τὴν μεγάλην ταύτην νίκην του, διέταξε και ἀπεκόπη ἡ κεφαλὴ τοῦ Νικηφόρου, τὸ ἔξαχθὲν κρανίον τῆς ὁποίας ἀφοῦ τὸ ἐπηργύρωσε, τὸ μετεχειρίζετο ὡς κύπελλον, διὰ νὰ πίνῃ τὸν οἶνον του.

Βασιλεία Μιχαὴλ Ραγκαβέ 811 - 813.— Ἐκλιπόντος Νικηφόρου τοῦ Λογοθέτου, ὁ θρόνος περιήλθεν εἰς τὸν υἱὸν του Σταυράκιον, ὅστις ὅμως, ἀπέθανεν, ἐκ τῶν πληγῶν του, μετ' ὀλίγον. Κατόπιν τούτου, ἡ φρουρὰ και ἡ Σύγκλητος, προσέφερον τὸ στέμμα εἰς τὸν γαμβρὸν τοῦ Νικηφόρου, σύζυγον τῆς θυγατρὸς του Προκοπίας, Μιχαὴλ Ραγκαβέ. Οὗτος ἐβασίλευσε δύο μόνον ἔτη. Ἐφάνη ἐντελῶς ἀκατάλληλος διὰ τὴν κινδυνώδη ἐκείνην περίστασιν. Ὑπῆρξε δειλὸς, ἀναποφάσιστος και ἄτολμος, ἐφ' ὅσον αἱ ἐκστρατεῖαι, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀναλάβει κατὰ τῶν Βουλγάρων, ὡμοιάζον μᾶλλον μὲ ἐπιδείξεις και οὐχὶ μὲ πόλεμον. Τὸ 812, ἐπειδὴ οἱ Βούλγαροι ἐληλάτουν τὴν Θράκην και τὴν Μακεδονίαν, ἐξεστράτευσεν ὁ Μιχαὴλ κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ἔνεκα τῆς βραδύτητος τῶν κινήσεων τοῦ Βυζαντινοῦ στρατοῦ ὁ Κροῦμμος ἐπρόλαβε και ἐκυρίευσεν τὴν Δεβελτὸν τῆς βορείου Θράκης, τὴν ὁποίαν και ἠνόμασε Ζαγοράν. Ἀφοῦ δὲ ἠχμαλώτισεν τοὺς κατοίκους και τὸν ἐπίσκοπον αὐτῆς τοὺς ἐξετόπισεν ὅλους συλλήβδην εἰς τὴν Βλαχίαν. Καὶ λόγῳ τοῦ ὅτι, τὰ στρατεύματα τοῦ Βυζαντίου, ἀπετελοῦντο, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀπὸ εἰκονομαχικὰ στοιχεῖα, ἐκ Παυλικιάνων, Ἀρμενίων, Σύρων και ἄλλων, ὁ Μιχαὴλ, προφασιζόμενος ἔλλειψιν ἐμπιστοσύνης πρὸς αὐτά, ἐπέστρεψεν εἰς

Κων)πολιν, ὃ δὲ στρατὸς διελύθη. Οἱ Βούλγαροι ἐπωφεληθέντες ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, ἐληλάτησαν τὴν περιφέρειαν τῆς Ἀγχιάλου, τὸ Κάστρον Προβάτου⁽¹⁾, τὴν Νίκαιαν, τὴν Φιλιππούπολιν, τοὺς Φιλίππους, τὴν Ἀμφίπολιν καὶ τὰ περὶ τὸν Σιτρομόνα χωρία. Κατὰ Νοέμβριον δὲ τοῦ 812, ἐξεπόρθησαν καὶ τὴν ὄχυρὰν Μεσημβρίαν. Ὡστόσον, ὁ Μιχαήλ, μόλις τὸν Φεβρουάριον τοῦ 813 ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῶν, ἄλλ' ἀπέφυγε νὰ πλησιάσῃ τοὺς Βουλγάρους, διότι ὁ στρατὸς των ἔπασχεν ἀπὸ λοιμώδη νόσον, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Κων)πολιν ἀπρακτος. Ἄλλ' οἱ Βούλγαροι ἤρχισαν πάλιν τὰς ἐπιδρομάς. Ἐπὶ τέλους, κατὰ τὸ θέρος τοῦ 813, ἐξεστράτευσεν μὲ ἀξιόλογον στρατὸν, διοικουόμενον ἀπὸ τοὺς στρατηγούς Ἰωάννην Ἀπλάκην, Λέοντα Ἀρμένιον καὶ Μιχαήλ Τραυλόν, ἔλαβε δὲ μαζί του καὶ τὴν σύζυγόν του Προκοπίαν, ἣτις ἠκολούθησε τὸν στρατὸν μόνον μέχρι Τυρολόης. Τοῦτο διότι ἐπέσυρεν αὐτὴ τὴν μῆνιν τῶν στρατηγῶν, ἐπειδὴ ἐπέμεινε νὰ λαμβάνῃ μέρος καὶ κατὰ συσκέψεις αὐτῶν ἐπὶ στρατιωτικῶν ζητημάτων. Ἀλλὰ, πάλιν ὁ Μιχαήλ, κατέτριβε τὸν καιρὸν του καὶ κατεπόνει τὸ στράτευμα μὲ συχνὰς μετασταθμεύσεις, ἄνευ σκοποῦ. Ἦτο Ἰούλιος καὶ ὁ φλογερὸς καύσων κατεβασάνιζε τὸ στράτευμα, ὅτε δύο στρατηγοὶ ὁ Ἰωάννης Ἀπλάκης καὶ Λέων ὁ Ἀρμένιος, διὰ νὰ δώσουν ἕν τέλος εἰς τὴν ἀφόρητον κατάστασιν, ὠδήγησαν τὰς μοίρας των καὶ συνεπλάκησαν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ βασιλεὺς ὄμως, ὀργισθεὶς, διὰ τὴν τοιαύτην προὔξιν των, διατάσσει ἀναστολὴν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ γενικὴν ὑποχώρησιν ὃ ἴδιος δὲ καταφεύγει εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ἔνθα ἐγκαταλείπει τοὺς πάντας καὶ ἀφικνεῖται εἰς Κων)πολιν, ὅπου καὶ παρατεῖται τοῦ θρόνου. Κατόπιν τούτου ὁ ἐν Ἀδριανουπόλει στρατὸς, ἀνακηρύσσει αὐτοκράτορα, πὸν ἕως τότε, φρούραρχον τῆς πόλεως ταύτης, Λέοντα τὸν Ἀρμένιον, ὅστις ἐκκινεῖ, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατεύματος, εἰσέρχεται εἰς τὴν Κων)πολιν καὶ καταλαμβάνει τὸν θρόνον, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως.

Βασιλεία Λέοντος τοῦ Ε' καὶ ἡ καταστροφὴ τοῦ Κρούμμου καὶ τῶν Βουλγάρων του.— Ὁ Λέων ὁ Ε' ἦτο υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Βάρδα. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Θέμα Ἀρμενιακόν, ὅπου ὁ πατὴρ του ἦτο διοικητής. Διὰ τοῦτο καὶ ἀπεκλήθη Ἀρμένιος. Ἀνατραφεὶς στρατιωτικῶς, διορίσθη, ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου, στρατηγὸς τοῦ Θέματος Ἀνατολικοῦ (Ἰκονίου). Τὸ 813 ἐξεστράτευσε μὲ τὸν Μιχαήλ Ραγκαβέν, κατὰ τῶν Βουλγάρων, εἰς Θράκην. Διεκρίθη κατὰ τὴν μάχην μαζί μὲ τὸν Ἀπλάκην (22 Ἰουνίου) ἔξωθεν τῆς Ἀδριανουπόλεως, καθ' ἣν, οἱ Ἕλληνας, καίτοι ἐπολέμησαν ἡρωικῶς, ὑπεχώρησαν μολαταῦτα, ἔνεκα τῆς ἀνανδρίας τοῦ Μιχαήλ καὶ κατέφυγον εἰς Ἀδριανούπολιν, ὡς ἀνεφέρθη ἤδη εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον. Ὁ Λέων

1. Παρὰ τὴν ἀρχαίαν Μαρκιανούπολιν, ὅπου ἡ Βουλγαρικὴ κωμόπολις «Προβατή».

δοτέφθη αυτοκράτωρ, ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου, ἐν τῷ Ναῶ τῆς Ἁγίας Σοφίας (813). Ὁ δὲ παραιτηθεὶς Μιχαήλ, μὲ τὴν σύζυγόν του Προκοπίαν καὶ τοὺς δύο υἱοὺς του, ἐκάρησαν μοναχοὶ καὶ εἰσῆλθον εἰς μοναστήριον. Ὁ Λέων προσηνέχθη λίαν ἐπιεικῶς πρὸς τὸν δειλὸν προκάτοχόν του, ὀρίσας καὶ ἐτήσιον χρηματικὸν ἐπίδομα πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ Κροῦμμος, ἐνισχυθεὶς καὶ διὰ νέων στρατευμάτων ἐκ Βουλγαρίας, ἐξεστράτευσεν ἀμέσως κατὰ τῆς Κων) πόλεως, πρὸ τῆς ὁποίας ἔφθασε τὴν 6ην Ἰουλίου. Κατοπιεύσας ἔξωθεν τὰ τείχη, ἀντελήφθη ὅτι, ἢ ἐκπόρθησιν των, ὑπερέβαινε τὰς δυνατότητάς του. Διό, ὑπέβαλε πρὸς τὸν αυτοκράτορα προτάσεις εἰρήνης μὲ τοὺς ἐξῆς ὅρους: 1) Νὰ πληρώνη πρὸς αὐτὸν τὸ Βυζάντιον μεγάλην ἐτήσιαν ἐπιχορήγησιν εἰς χρῆμα, 2) νὰ τῷ προμηθεύῃ μέγαν ἀριθμὸν πολυτελῶν ἐνδυμασιῶν ἀπὸ ἐκείνας ποῦ ἐφόρουν μόνον οἱ ἄρχοντες, 3) νὰ τῷ παραδώσῃ ἀριθμὸν Ἑλληνίδων νεανίδων δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀξιοματικούς του καὶ 4) νὰ τῷ ἐπιτρέψῃ νὰ πλησιάσῃ εἰς τὴν Χρυσὴν Πύλιν καὶ νὰ πῆξῃ τὸ δόρυ του, εἰς ἔνδειξιν ὑποταγῆς τοῦ Βυζαντίου πρὸς αὐτόν. Ἄλλ' ὡς ἦτο ἐπόμενον, αἱ αὐθάδεις αὐταὶ ἀξιώσεις του, ἀπερρίφθησαν ἀσυζητητί. Ἐπειδὴ ὅμως, ὁ Λέων, δὲν διέθετεν ἐπαρκεῖς δυνάμεις διὰ νὰ ἀναμετρηθῇ, ἐδοκίμασε διὰ δόλου νὰ συλλάβῃ τοῦτον. Ἀλλά, τὸ σχέδιον ἀπέτυχεν. Ὁ δὲ Κροῦμμος διαφυγὼν, ἐληλάτησε μετὰ λύσεως τὴν Θράκην. Κατέλαβε τὴν Ἀδριανούπολιν, ἀφοῦ πρότερον τὴν ἐπολιόρησε καὶ ἐπροξένησε λιμὸν εἰς τοὺς κατοίκους. Ἐκυρτευσεν ἐπίσης πολλὰ ἄλλα φρούρια καὶ ἀπήγαγε πλῆθος αἰχμαλώτων. Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ Λέων, ἀνενδότης, ὠργάνωσε στρατὸν ἀξιόμαχον καὶ, τὴν ἀνοίξιν τοῦ 814, ἐξεστράτευσε κατ' αὐτοῦ. Ἦλθεν εἰς Μεσημβρίαν, τὴν ὁποίαν ὠχύρωσεν, ἐφοδιάσας αὐτὴν μὲ ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα. Ἐναντι τῆς Μεσημβρίας προσελθὼν, ἐστρατοπέδευσε καὶ ὁ Κροῦμμος, μὲ τοὺς Βουλγάρους, ἐπὶ τῆς ῥάχεως μακροῦς λοφοσειρᾶς, εἰς τρόπον ὥστε ἡ θέσις τῶν Βουλγάρων νὰ φαίνεται πλεονεκτηκὴ, ἐν σχέσει πρὸς τὴν τῶν Βυζαντινῶν, τῶν ὁποίων ὁ στρατὸς παρετάχθη εἰς τὰ κράσπεδα τῆς λοφοσειρᾶς. Τὴν νύκτα τῆς 12ης πρὸς 13ην Ἀπριλίου, τοῦ 814, ὁ Λέων, ἔστειλε μέρος τῆς δυνάμεώς του ἥτις, ἀφοῦ ἐβάδισε ἐπ' ἀρκετόν, ἔκαμψε τὴν λοφοσειρὰν καὶ κατέλαβε τὰ νῶτα τῆς Βουλγαρικῆς παρατάξεως. Τοῦτο τὸ στράτευμα ἐπετέθη αὐθωρεὶ κατὰ τῶν Βουλγάρων, οἱ ὁποῖοι, ἀφηνιδιασθέντες, ἐφάρμησαν πρὸς τὰ κάτω τῆς ἐτέρας πλευρᾶς, ὅπου ὅμως τοὺς ὑπεδέχοντο μὲ τὰς λόγχας οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ποῦ εὐρίσκοντο ἐκεῖ. Οὕτω πως ἐπηρεολούθησε δεινὴ σφαγὴ ὀλοκλήρου σχεδὸν τοῦ Βουλγαρικῶν στρατοῦ. Ὀλίγιστοι μόνον κατώρθωσαν νὰ διαφύγουν μὲ τὸν Κροῦμμον, καθ' ὃδὸν δὲ τόση ὑπῆρξεν ἡ ταραχὴ τοῦ Θηριώδους τούτου ἀρχηγοῦ, ὥστε ἔπεσεν ἐκ κεραυνοβόλου ἀποπληξίας, ἢ, κατ' ἄλλους, δολοφονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἰδικῶν του. (Ἐπὶ αἰῶνας ἐκεῖ, εἰς τὰ πρᾶνῃ τῆς λοφοσειρᾶς, ἐσώζοντο τὰ λευκὰ δσῶ τῶν σφαγέντων Βουλγάρων, ὁ δὲ λόφος ἀπεκλήθη «Βουνὸς

οί Ἄραβες 150 περίπου ἔτη καὶ τῆς ὁποίας τοὺς κατοίκους, κατὰ τὸ πλεῖστον, εἶχον ἐξισλαμίσει, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Ἄφρου δὲ ἐτελεύτησεν ἡ σύζυγός του, ἐνυμφεῦθη, τὴν θυγατέρα τοῦ Κων)νου τοῦ Στ' Εὐφροσύνην. Μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς τὸν θρόνον ἀφῆκε τὸν ἐπιμελῶς μορφωθέντα υἱόν του, ἐκ τῆς πρώτης συζύγου του τὸν διαπρεπῆ καταστάντα μετέπειτα Θεόφιλον.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 25 ο ν

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΘΕΟΦΙΛΟΥ 829 - 842

Ὁ υἱὸς Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ, Θεόφιλος, ἔτυχεν ἐπιμεμημένης ἀνατροφῆς. Νεώτατος ἤδη ὢν διεκρίθη οὗτος κατὰ τὴν ἄμυναν τῆς Κων)πόλεως, ὅτε αὐτὴ ἐπολιορκήθη, τῷ 822 - 823, ὑπὸ τοῦ ἐπαναστάτου Θωμᾶ. Γενόμενος αὐτοκράτωρ, ἐτιμώρησε τοὺς φονεῖς τοῦ Λέοντος Ε' τὸν ὁποῖον ἐξετίμα ἐκ παιδικῆς ἤδη ἡλικίας, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ δολοφονία αὐτοῦ, εἶχε διαπραχθῆ ὑπὸ τῶν φίλων τοῦ πατρός του, Μιχαήλ. Ἐπεδίωξε καὶ οὗτος τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μεταρρυθμίσεως, μολονότι περιεσπᾶτο ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ἀράβων. Οἱ τελευταῖοι, ἐπανέλαβον τὸν πόλεμον, ἐπὶ τοῦ Χαλίφου Ἄλ Μαμουίν, διαδόχου τοῦ Ἄαρον ἐλ Ρασίντ. Μετὰ πολλὰς ἐναλλαγὰς, ἀποτυχῶν καὶ ἐπιτυχῶν, ὁ Θεόφιλος ἀπεφάσισε καὶ ἔστειλεν εἰς Βαγδάτην τὸν διδάσκαλον καὶ σύμβουλον αὐτοῦ, Ἰωάννην τὸν Γραμματικόν, μὲ πολλὰ δῶρα καὶ οὕτω ἐβελτίωσε τὰς σχέσεις του μὲ τὸν Χαλίφην. Ἀλλὰ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἄλ Μαμουίν τὴν Χαλιφείαν ἀνέλαβεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἄλ Μουτασέμ, ὁ ὁποῖος ἐπανήρχισε τὰς ἐχθροπραξίας, ἐν Μεσοποταμίᾳ. Ἐπελθὼν τότε, ὁ στρατηγὸς τοῦ Θεοφίλου Ἰωάννης Κουρκούας, διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου, κατέστρεψε πολλὰς πόλεις ὡς καὶ αὐτὴν τὴν γενέτειραν τοῦ Μουτασέμ Σωζόπετραν, καίτοι εἶχεν ἐπὶ τούτῳ παρακληθῆ δι' ἐπιστολῆς τοῦ Μουτασέμ νὰ φεισθῆ ταύτης. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ παράκλησις του δὲν εἰσηκούσθη, ὁ Μουτασέμ ἐσχημάτισε μεγάλην στρατιὰν καὶ εἰσέβαλεν εἰς Μ. Ἀσίαν, ὅπου μετὰ πολιορκίαν, ἐγίνε κύριος τοῦ Ἀμορίου, γενετείρας τοῦ Θεοφίλου, τὴν ὁποίαν, ἀφροῦ κατέστρεψεν ἐκ θεμελίων, ἀπήγαγε καὶ πλείστους αἰχμαλώτους, ἐκ τῶν κατοίκων αὐτῆς.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 26 ο ν

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΜΙΧΑΗΛ Γ' ΤΟΥ ΟΙΝΟΦΛΥΓΟΣ (Μεθύσου) 842 - 867

Τριετῆς ὢν, ὅτε ἀπέθανε ὁ πατὴρ του Θεόφιλος, ἐπετροπεύθη, κατ' ἀρχάς, ὑπὸ τῆς μητρός του Θεοδώρας, τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Βάρδα, τοῦ θείου τῆς Μανουῆλ καὶ τοῦ Λογοθέτου Θεοκτίστου.

Ἐνεκα τῆς πλημμελοῦς ἀνατροφῆς, ποὺ ἔλαβεν ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ὑπὸ τοῦ θείου του Βάρδα, ἀπέβη ὄχι μόνον ἀνωφελής, ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβής. Διότι, ὁ Βάρδας, ἀποβλέπων εἰς σφετερισμὸν τῆς ἐξουσίας, ἔστρεψε τὸν ἀνεπιόν

του, ἔξ' ἀπαλῶν δυνύχων, εἰς παίγνια καὶ διασκεδάσεις, ὑποθάλπας οὕτω ἐν αὐτῷ ὄλας τὰς εὐτελεῖς ροπὰς του. Διὰ τοῦτο, καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του, ὁ Μιχαὴλ Γ', ἐνησχολεῖτο μὲ κινήγια καὶ μὲ ἱππασίαν, ἀκολουθοῦμενος ὑπὸ γελωτοποιῶν ἢ ἄλλων ἀνθρώπων τῆς ἐσχάτης ὑποστάθμης, ἐμπαίζων καὶ διακωμῶδων ἱερὰ καὶ ὄσια.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἐστρατεία, ἀναληφθεῖσα πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Κρήτης, ἀπέτυχεν οἰκτρῶς. Ἄραβες δὲ ἐκ Συρίας, μὲ τοὺς Παυλιανίτας, ἐλεηλάτουν τὰς Ἀσιατικὰς χώρας, ἐνῶ ἄλλοι πειραταὶ ἐδήσαν τὴν Σικελίαν καὶ οἱ Σλάβοι τῆς Πελοποννήσου ἔθνον καὶ ἀπέλυνον καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον. Καθ' ὃν χρόνον συνέβαινον ταῦτα, ὁ Βάρδας, θεωρῶν ὡς πρόσκομμα εἰς τοὺς φιλοδόξους σκοπούς του τὴν μητέρα τοῦ Μιχαὴλ Θεοδώραν, ἐξεδίωκε αὐτήν καὶ τὰς θυγατέρας της ἐκ τῶν ἀνακτόρων, ἐθανάτωνε τὸν Λογοθέτην Θεόκτιστον καὶ ἐξέβαλλε τὸν Πατριάρχην Ἰγνάτιον Ραγκαβέν, διότι τὸν ἤλεγξε διὰ τὰς πράξεις του. Κατὰ τὸ 865, οἱ Ρῶσσοι, μὲ πολλὰ πλοίαρια, κατελθόντες διὰ τῆς Μαύρης θαλάσσης, ἠπέλησαν τὴν Κων)πολιν. Ἄλλ' εὐτυχῶς, τρικυμία μεγάλη ἐγερωθεῖσα κατέστρεψε τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν πλοιαρίων των. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ἦλθεν εἰς Κων)πολιν, πρὸς εὗρεσιν ἐργασίας, Βασίλειός τις, ὅστις, ἐκ μικρᾶς ἡλικίας, διετελεῖ ἐν Βουλγαρίᾳ ὡς αἰχμάλωτος, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κροῦμου. Οὗτος, κατὰ τύχην, προσελήφθη ὑπὸ τοῦ Βάρδα ὡς ἱπποκόμος εἰς τοὺς βασιλικούς σταύλους. Ἐνεκα δὲ τοῦ ὠραίου παραστήματος, καὶ τοῦ κάλλους του, τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῆς ἐπιτηδειότητός του εἰς τὴν ἱππευτικὴν ἀνεδείχθη βαθμηδὸν εἰς Πρωτοστάτορα (Κόμης τῶν Βασιλικῶν Σταύλων) καὶ τέλος εἰς παρακοιμώμενον⁽¹⁾. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Μιχαὴλ ἐξετίμα αὐτὸν πολὺ, ὁ Βάρδας ἠθέλησε νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ. Ἄλλ' οὗτος κατέπεισε τὸν Μιχαὴλ, ὅτι ὁ Βάρδας ἀποβλέπει εἰς τὸν θρόνον καὶ κατέστρωσαν ἄμοῦ σχέδιον βάσει τοῦ ὁποίου καὶ ἐδολοφόνησαν τὸν Βάρδαν. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Μιχαὴλ, ἐνεπιστεύθη τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν Βασίλειον, τὸν ὁποῖον προεχείρισε διὰ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου, ὡς συμβασιλέα. Κατ' ἀπαίτησιν δὲ τοῦ Μιχαὴλ, οὗτος διεζεύχθη τὴν σύζυγόν του Μαρίαν καὶ ἐνυμφεύθη τὴν ἐρωμένην τοῦ πρώτου Εὐδοκίαν Ἰγγερίνην. Ἐπειδὴ ὅμως, ὁ Μιχαὴλ, ἐξηκολούθει τὸν σπάταλον καὶ ἀνοίκειον βίον του, ὁ Βασίλειος τὸν συνεβούλευε νὰ συνέλθῃ καθότι, συνεπεία τούτου εἶχε πέσει εἰς ἀνυποληψίαν παρὰ τῷ λαῷ. Ἄλλ' ὁ Μιχαὴλ, χολωθείς, ἠπέλησεν, ὅτι ἀντ' αὐτοῦ θὰ εἰσαγάγῃ ἄλλον εἰς τὴν θέσιν του. Μεθ' ὃ, ὁ Βασίλειος, λαβὼν καὶ τὴν συγκατάθεσιν

1. Παρακοιμώμενος ἢ καὶ «παράκοιτος»: Ἀξιωματοῦχος τῆς Ἀθλῆς τοῦ Βυζαντίου κοιμώμενος παρὰ τὸν κοιτῶνα τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς φύλαξίν του. Ὑπῆρχεν ὡσαύτως καὶ ὁ παρακοιμώμενος τῆς σφενδόνης: ὁ σφραγιδοφύλαξ τοῦ αὐτοκράτορος.

τῆς Συγκλήτου, ἔθηκε τέρμα εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Μιχαὴλ Γ' καὶ παρέμεινεν οὕτω μόνος κύριος τοῦ θρόνου (τὴν 23 Σεπτεμβρίου τοῦ 867).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 26 ο υ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΜΑΚΕΔΩΝ (867 - 886)

Οὗτος εἶχε γεννηθῆ εἰς τὰ πέριξ τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἐπομένως ἦτο γνήσιος Θραῶξ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἀδριανούπολις ἦτο ἔδρα τοῦ Θέματος Μακεδονίας, κειμένου πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Θέματος Στρυμόνος, ἐδόθη εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὴν δυναστείαν του ἡ προσωνυμία «Μακεδόνες». Μονοετὴς ἦτο, ὅτε μὲ τοὺς γονεῖς του ἀπήχθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ Κρούμμου εἰς Βουλγαρίαν, τὸ 813 ὅπου παρέμεινεν ὡς δοῦλος μέχρι τοῦ 837. Ἦλθεν εἰς Κων)πολιν, ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Γ' πρὸς εὔρεσιν ἐργασίας. Τῇ συστάσει ἡγουμένου ἑνὸς μοναστηρίου ἔξωθεν τῆς Κων)πόλεως, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ τινα καιρὸν, προσελήφθη ὑπὸ τοῦ Βάρδα, διὰ τοὺς βασιλικούς σταύλους, ὡς ἵπποκόμος. Ἐκεῖ, χάρις εἰς τὰ προσόντα αὐτοῦ, περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο ἤδη λόγος ἀνωτέρω, ἀλλὰ, πρὸ παντός, χάρις εἰς τὴν εἰδικότητά του περὶ τὰ ἱππευτικά, ἐφείλκυσε τὴν ἐκτίμησιν τοῦ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένου Μιχαὴλ τοῦ Γ', ὅστις καὶ τὸν προήγαγεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Παρακοιμωμένου (φύλαξ τῆς ζωῆς τοῦ Βασιλέως). Ἄλλ' εἶπομεν καὶ εἰς τὸ περὶ Μιχαὴλ κεφάλαιον, ὁ Βασίλειος ἐξετόπισε καὶ Βάρδα καὶ αὐτοκράτορα καὶ ἔμεινε κύριος τοῦ θρόνου, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 867. Παρ' ὄλην δὲ τὴν ἀμάθειάν του ὑπῆρξε, κατὰ πάντα, συνετὸς Βασιλεὺς καὶ ἀφέλμος εἰς τὸ Βυζαντινὸν Κράτος. Διότι εἶχε τὸ προσὸν νὰ ἐπιλέγῃ τοὺς συνεργάτας του καὶ νὰ ἀναθέτῃ τὴν διεξαγωγὴν ἐκάστης ὑπηρεσίας εἰς τὸν καταλληλότερον δι' αὐτήν. Διεξήγαγε μακροὺς πολέμους κατὰ τῶν Ἀράβων καὶ τῶν αἰρετικῶν Παυλικιάνων, τῶν ὁποίων καὶ κατέλαβε τὸ σπουδαιότερον φρούριόν των, τὴν Τεφρικήν, ἐπὶ τοῦ Ἀντιταύρου, μετέφερε τὸν διασωθέντα πληθυσμὸν των εἰς τὴν Θράκην καὶ συνώκησε τούτους εἰς τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Αἴμου, διὰ νὰ φυλάττωσι τὰς διαβάσεις του ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς Βουλγαρίας. Περιώρισε τὰς σπατάλας, ἐνισχύσας οὕτω τὸ ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ ἐξαντληθὲν ταμεῖον, καὶ ἐφρόντισε νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν τῶν κατωτέρων κοινωνικῶν τάξεων διὰ διαφόρων οἰκονομικῶν μέτρων, Ἡ Θράκη, ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῶν Βουλγάρων, ὑπὸ τοῦ Λέοντος Ε', κατὰ τὸ 814, ἔξωθεν τῆς Μεσημβρίας, ἔμεινεν ἥσυχος ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας, ὡς ἦτο δὲ ἐπόμενον, ὁ λαὸς τῆς εἶχεν ἐπιδοθῆ ἐπὶ τρεῖς γενεὰς εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν, εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν πόλεων, κωμοπόλεων καὶ χωριῶν, βελτιώσας οὕτω τὴν οἰκονομικὴν του κατάστασιν. Ἀποθανὼν ὁ Βασίλειος, ἀφῆκε τὸν θρόνον εἰς τὸν δευτερότοκον υἱὸν του Λέοντα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 27 ο υ

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΛΕΟΝΤΟΣ ΣΤ', ΤΟΥ ΣΟΦΟΥ 886 - 912

Λόγῳ τοῦ ὅτι ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Βασιλείου εἶχεν ἀποθάνει, ὁ θρόνος περιῆλθεν εἰς τὸν δευτερότοκον υἱὸν του Λέοντα, τὸν ὁποῖον ὁ πατὴρ του ἤδη εἶχεν ἀνακηρύξει συμβασιλέα του, τῷ 869 ὅτε τὸν ἐνύμφευσεν μετὰ τὴν ὠραίαν κόρην Θεοφανώ. Καὶ ἐνῶ τὸ κράτος ἐκινδύνευεν, ἕνεκα τῶν προσβολῶν ὑπὸ τῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ ἐχθρῶν, οὗτος, ἐν τοῖς ἀνακτόροις διατριβῶν, συνέθετε θρησκευτικούς ᾠμους, καὶ ἐνησμενίζετο, ἀποκαλούμενος ὑπὸ τῶν αὐλοκολάκων Σοφός. Ἐλεγχθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου διὰ διαφόρους ἀνοικεῖλους πράξεις του, καθήρσεν τοῦτον καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἀνεβίβασεν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τὸν νεαρὸν ἐξαδέλφον του Στέφανον 886 - 893. Οἱ Βούλγαροι, οἱ ὁποῖοι, ἐπὶ 8 δεκαετηρίδας, δὲν ἐτόλμησαν νὰ ὑψώσουν χεῖρα κατὰ τοῦ κράτους, ἐπανάλαβον τὰς ἐπιδρομὰς των (894), ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἰκανοῦ αὐτῶν ἡγεμόνος Συμεών. Ἀφορμὴν ἔδωκεν ὁ Πρωθυπουργὸς τοῦ Λέοντος Ζαούτζας καὶ ἄλλοι μετ' αὐτοῦ κερδοσκόποι, ἐξασκοῦντες ἅπαντες τὸ ἐμπόριον μετὰ τοὺς Βουλγάρους, τὸ ὁποῖον μετέφερον εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου εἰσέπραττον ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους ἐμπόρους ἐπαχθεῖς τελωνειακούς δασμούς. Ἐξ αἰτίας τούτου, τὸ κράτος περιεπλάκη εἰς μακροὺς ἀγῶνας, κατὰ τοὺς ὁποίους τὰ Βυζαντινὰ στρατεύματα ὑπέστησαν ἀλλεπαλλήλους ἥττας ἐκ μέρους τοῦ Συμεών⁽¹⁾. Ἐν τέλει, οἱ Βυζαντινοί, διὰ χρημάτων, ἐξήγειραν τοὺς πέραν τοῦ Δουνάβεως Μαγυάρους κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ ἠνάγκασαν τούτους νὰ εἰρηνεύσουν⁽²⁾. Ἀφ' ἑτέρου, οἱ Ἀραβες καὶ διὰ ξηραῖς καὶ διὰ θαλάσσης, ἐπροξένησαν μεγάλας ζημίας, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐξεδιώχθησαν καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Νικηφόρου Φωκά.

Κατὰ τὸ 904, Ἀραβες πειραταὶ ἐκ Κρήτης καὶ Ἀφρικῆς, ἐπελθόντες ἐξ ἀπῆνης ἔγιναν ἐντὸς δύο ἡμερῶν κύριοι τῆς Θεσσαλονίκης, κατέσφαξαν πλείστους κατοίκους, ἔληλάτησαν, ἤρπασαν 22 χιλ. αἰχμαλώτους, τοὺς ὁποίους καὶ ἐπώλησαν εἰς τὰ δουλοπάζαρα τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀραβίας. Κατὰ δὲ τὸ 906, ὁ ἡγεμὼν τῶν Ρώσων Ὀλέγ, γόνος τοῦ Ροῦρικ, ἐπέδραμε μετὰ 20 χιλ. πλοίαρια καὶ ἀφῶν ἐδήλωσε τὰ Ἀσιατικὰ καὶ Θρακικὰ παράλια τῆς Μαύρης θαλάσσης, ἀπῆλθε, πληρωθεὶς πρὸς τοῦτο μέγα χρηματικὸν ποσόν. Ἀποθανὼν ὁ Λέων ΣΤ', ἀφῆκε τὸν θρόνον του εἰς τὸν ἐκ τῆς Δ' συζύγου του, Ζωῆς Καρβουναψίνας, θυγατρὸς τοῦ Ζαούτζα, Κων)νον τὸν Ζ' Πορφυρογέννητον, ἀνήλικον ὄντα.

1. Ὁ πρῶτος ὅστις ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως (Τσάρου). Ἐσπούδασεν ἐν Κωνσταντινουπόλει.

2. Διὰ συμφωνίας ὑπεχρεώθη τὸ Βυζάντιον νὰ χορηγῇ χρηματικὸν ἐπίδομα ἐτησίως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 28ον

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΩΝ)ΝΟΥ Ζ΄, ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟΥ (913 - 959)

Ὁ Κων)νος Ζ΄, ἀποκαλεῖται Πορφυρογέννητος, διότι εἶχε γεννηθῆ καθ' ὃν χρόνον ὁ πατήρ του ἐβασίλευεν, ἤτοι ἔφερε τὴν καθιερωμένην βασιλικὴν Πορφύραν. Ἡ βασιλεία του ὑπῆρξε μακροχρόνιος, ἀλλ' ἔνεκα τῆς ἀκαταλληλότητός του δι' ὑπεύθυνον βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἐπετροπεύετο πάντοτε ὑπὸ ἄλλων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, ἐπετροπεύθη ὑπὸ τοῦ ἐκ πατρὸς θείου του Ἀλεξάνδρου. Ἐπειτα, ἀπὸ τὴν μητέρα του Ζωὴν Καρβουναψίαν. Ἀφοῦ δὲ ἐνυμφεύθη, ἀνέλαβε τὴν ἐπιτροπείαν ὁ πενθερός του, ναύαρχος Ρωμανὸς ὁ Λεκαπηνὸς καὶ ἡ σύζυγός του θυγάτηρ τοῦ Λεκαπηνοῦ, Ἑλένη. Ὁ ναύαρχος Λεκαπηνός, ἀνεκηρύχθη συμβασιλεύς καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον «Βασιλοπάτωρ». Τὴν δὲ ἀνωτέραν στρατιωτικὴν ἐξουσίαν ἀνέλαβεν ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Λεκαπηνοῦ Χριστόφορος. Τὸ 919 προσέλαβε τὸν Χριστόφορον ὡς συνάρχοντα κατόπιν τὸν δευτερότοκον Στέφανον καὶ τέλος τὸν τριτότοκον Κων)νον⁽¹⁾. Τὴν δὲ κόρην τοῦ Χριστοφόρου Μαριαν τὴν ἔδωκεν ὡς σύζυγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Τσάρου τῶν Βουλγάρων Συμεών, τὸν Πέτρον, τὸ ἔτος 927.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου ἐπανελήφθησαν αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Βουλγάρων. Διότι μόλις ἀπέθανεν ὁ Λέων, οἱ Βούλγαροι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Συμεών παρουσιάσθησαν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κων)πόλεως 913. Ἐπειδὴ ὅμως ματαίως ἐχρονοτρίβη ὑπεχώρησε λεηλατῶν τὴν Θράκην. Τὸ ἐπόμενον ἔτος εἰσβαλὼν, ἐξεπόρθησε τὴν Ἀδριανούπολιν, τὴν ἐληλάτησε δεινῶς καὶ ἀπήγαγε πολλοὺς αἰχμαλώτους διὰ λύτρα. Ἀλλὰ τὸ 917 οἱ Βυζαντινοὶ ἐξεστράτευσαν κατ' αὐτοῦ. Ἡττήθησαν ὅμως ἔνεκα ἀσυμφωνίας τῶν στρατηγῶν τοῦ πεζικοῦ καὶ τοῦ στόλου. Ὁ δὲ Συμεών ἐπεφάνη πάλιν πρὸ τῆς Κων)πόλεως. Ἀλλὰ, τὸ Βυζάντιον, ἐκίνησε τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Κροάτας κατὰ τῶν Βουλγάρων. Ἐκλιπόντος δὲ τοῦ Συμεών, ὁ υἱὸς του Πέτρος ἔκλεισε εἰρήνην μετὰ τὸ Βυζάντιον. Κατὰ τὸ 948 πλῆθος διαφόρων Τουρκικῶν γενῶν, ἐκ τῶν πέραν τοῦ Δουνάθως, μετὰ Ρώσων καὶ Βουλγάρων, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Θράκην. Ἡ Βυζαντινὴ Αὐλὴ ὑπεκίνησε κατὰ τούτων τοὺς Πετσενέγους, οἵτινες καὶ τοὺς ἐξεδίωξαν, ἀφοῦ ἐφόνευσαν πολλοὺς. Ἀλλὰ πάλιν, Τουρκικὰ γένη τῶν Οὐζῶν Τούρκων, διὰ Θράκης, ἐπλησίαζον τὴν Κων)πολιν. Βυζαντινὸς στρατὸς, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Πόθον τὸν Ἀργυρόν, ἐπιτεθεὶς κατ' αὐτῶν, τοὺς κατέστρεψεν ὀλοσχερῶς. Κατ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους, ἡ ἡγεμονίς τῶν Ρώσων Ὀλγα, ἤλθεν εἰς Κων)πολιν. Μετὰ πολλὰς διατυπώσεις, ἐγένετο

1. Ὡς καὶ τὸν ἔγγονον αὐτοῦ Ρωμανόν. Εἰς δὲ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀνεβίβασε τὸν τέταρτον υἱὸν του Θεοφύλακτον. Ἀναλαβὼν οὕτω οὐσιαστικῶς ὁ ἴδιος τὴν βασιλείαν, παρηγκώνισε τελείως τὸν Πορφυρογέννητον.

δεκτή μὲ πολλήν μεγαλοπρέπειαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος. Κατηχήθη εἰς τὸν Χριστιανισμόν καὶ ἐβαπτίσθη. Αὕτη ἦτο σύζυγος τοῦ Ἰγώρ, υἱοῦ τοῦ Ὀλέγ. Ἐπίσης, ἡγεμόνες τῶν Οὐγγρων, ἐλθόντες εἰς Κων)πολιν, ἐβαπτίσθησαν καὶ ἐστάλη μετ' αὐτῶν καὶ ἀρχιερεὺς διὰ νὰ κατηχήσῃ τοὺς ὑπηκόους των. Ὡς βασιλεὺς, ὁ Πορφυρογέννητος, ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα, τὰς τέχνας καὶ τὸν πολιτισμόν. Ἦτο μᾶλλον κατάλληλος διὰ μελέτας καὶ συγγραφάς, ὡς καὶ ὁ πατήρ του, Λέων ὁ Σοφός. Τὴν ἀνικανότητά του περὶ τὸ κυβερνᾶν τὴν ἀνεπλήρουν οἱ ἐπιτροπεύοντες αὐτὸν στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ ἄρχοντες. Ἀποθανὼν ἀφῆκε διάδοχόν του τὸν υἱόν του Ρωμανὸν Β' 959.

Βιβλιογραφία.— Συκλίτης, Κεδρηνός, Ζωναράς.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 29 ο ν

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΡΩΜΑΝΟΥ ΤΟΥ Β'. 959 - 963

Οὗτος ἦτο υἱὸς Κων)νου τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Λεκαπηνοῦ Ἑλένης. Ἐνυμφεῦθη κάποιαν ὠραίαν νεάνίδα τὴν Θεοφανώ. Αὕτη, κατὰ τινὰς ἦτο ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας, κατ' ἄλλους ὅμως ἦτο ὑπόπτου ἠθικῆς καὶ κατήγετο ἐκ λαϊκῆς τάξεως. Εἰκοσαετῆς ἦτο ὁ Ρωμανὸς ὅτε διεδέχθη τὸν πατέρα του. Ἡ ραδιοὔργος Θεοφανώ κατῴρθωσε νὰ τὸν πείσῃ νὰ κλείσῃ εἰς μοναστήριον τὴν μητέρα του καὶ τὰς 5 ἀδελφάς του. Προσόντα του ἦσαν: Ἀθλητικὸν παράστημα, ὠραῖος, νοήμων, εὐπαιδευτος καὶ εἰς ἄκρον φιλαθλος. Ἀλλά, παρημέλει τὰ βασιλικά του καθήκοντα, ἀναθέτων ταῦτα εἰς ἐπιδεξίους ἀνδρας. Τὴν διαχείρισιν τῆς ἐξουσίας ἀνέθεσεν εἰς τὸν αὐλικὸν Ἰωσήφ Βρίγγαν. Τὰ Ἀσιατικὰ στρατεύματα, εἰς τὸν ἰκανώτατον στρατηγὸν Νικηφόρον Φωκᾶν. Εἰς δὲ τὰ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης τὸν Λέοντα Φωκᾶν, υἱοὺς Βάρδα τοῦ Φωκᾶ. Ὁ μεγαλοφυῆς Νικηφόρος Φωκᾶς, τῷ 960, μὲ στρατεύματα τῆς Ἀνατολῆς καὶ Θρακικὸν ἰππικόν, κατόπιν μεγάλων ἀγώνων, ἀνέκτησε τὴν Κρήτην, αἰχμαλωτίσας καὶ τὸν Ἐμίρην αὐτῆς Ἀμποῦλ Ἀζῖζ μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων του, τοὺς ὁποίους καὶ ἔφερεν εἰς Κων)πολιν. Οἱ Ἄραβες τῆς Συρίας, ἐπαφεληθέντες ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ Νικηφόρου εἰς Κρήτην, εἰσέβαλον εἰς Μ. Ἀσίαν. Ἄλλ' ὁ Λέων Φωκᾶς, διαπεραιωθείς ἐκ Θράκης εἰς Μ. Ἀσίαν, κατετρόποσε τούτους. Ὁ δὲ Νικηφόρος, ἐπιστρέψας ἐκ Κρήτης, ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Συρίας, ἔξεπόρθησε 60 φρούρια καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ Χαλέπιον. Ἐφερε πλῆθος αἰχμαλώτων καὶ ἐπλήρωσε τὰ ταμεῖα τοῦ κράτους ἀμυθήτων θησαυρῶν. Ἄλλ' ἐν μέσῳ τοιούτων θριάμβων τῶν Φωκάδων στρατηγῶν ἀπέθανε ὁ Ρωμανὸς ὁ Β'. Κατὰ τινὰς μὲν δηλητηριασθεὶς ὑπὸ τῆς ἀκολάστου συζύγου του Θεοφανοῦς, κατ' ἄλλους δὲ ἐκ συγκοπῆς, ἐν ὥρᾳ ἀσκήσεως. Ἀφῆκε δύο υἱοὺς ἀνηλίκους, Κων)νον τὸν Η' καὶ Βασίλειον τὸ Β' ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρὸς των

Θεοφανούς. Αὕτη μετ' ὀλίγον, ἔλαβε σύζυγον τὸν Νικηφόρον, ὅστις ἀνηγορεύθη αὐτακράτωρ, κηδεμονεύων τοὺς δύο ἀνηλίκους υἱοὺς της.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 30 ο ν

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΦΩΚΑ 963 - 968

Ὁ Νικηφόρος ἦτο υἱὸς τοῦ Βάρδα Φωκά, ἀνήκων εἰς τὴν στρατιωτικὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῶν Φωκάδων, οἱ ὅποιοι ὁμοῦ μετ' ἄλλας οἰκογενείας τῶν Σκληρῶν, τοῦ Κουρκούα καὶ ἄλλων, ἀπετέλουν τὴν στρατιωτικὴν ἀριστοκρατίαν τῆς Μ. Ἀσίας, κατὰ τὸν 10ον μ.Χ. αἰῶνα. Ὡς στρατηγὸς καὶ ὡς βασιλεὺς ἀνεδείχθη ὁ μεγαλείτερος, ὁ γενναιώτερος, ὁ στρατηγικώτερος καὶ πρακτικώτερος ὄλων καὶ τῶν προκατόχων του καὶ τῶν διαδόχων του, ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ Βυζαντίου. Τὸ 965 πρέσβεις τῆς Βουλγαρίας ἐλθόντες ἐζήτησαν νὰ δοθῆ εἰς αὐτοὺς τὸ χορηγούμενον ἐπίδομα, τὸ ὅποιον κατέβαλλε τὸ Βυζάντιον, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, πρὸς τὸν Συμεῶν. Ὁ Νικηφόρος ἀπέπεμψε αὐτοὺς καὶ τὸ θέρος τοῦ 965 ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Βουλγαρίας. Ἐκυρίευσεν ἅπαντα τὰ παραμεθόρια φρούρια. Μὴ θέλων δὲ νὰ ταλαιπωρήσῃ τὸν στρατὸν, ἔστειλε τὸν αὐλικὸν Καλοκύρην μετ' ἡγήματα καὶ ὑπεκίνησε τὸν ἡγεμόνα τῶν Ρώσων Σβιατοσλάβον νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἀλλά, τὴν δόξαν τοῦ Νικηφόρου ἐφθόνησαν, αἱ ἄρχουσαι τάξεις καὶ εὖρον ἀφορμὴν τὰ αὐστηρὰ οἰκονομικὰ μέτρα, πού ἠθέλησε νὰ ἐφαρμόσῃ πρὸς διόρθωσιν ὄλων τῶν κακῶν ἐχόντων. Ἡ ἐκκλησία καὶ οἱ μοναχοὶ ἔγιναν ἐχθροί, διότι ἀπηγόρευσε νὰ γίνωνται ἀφιερῶματα ἀκινήτων εἰς τὰ μοναστήρια καὶ τοὺς ναοὺς. Τὸν ἀνεψιὸν του, Ἰωάννην Τσιμισκῆν, τὸν ἀπέταξε τοῦ στρατοῦ καὶ τὸν ἔστειλεν εἰς τὸν Πόντον, ἕνεκα τῶν ἀνόμων ἐρώτων του πρὸς τὴν ἐκδεδιτημένην βασίλισσαν Θεοφανώ. Τέλος, πολλοὶ ἀνώτατοι ἀξιωματικοὶ ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ἡδίκημένους, ὡς μὴ ἀμειφθέντες ἐπαρκῶς. Ἡ δὲ ραδιοῦργος καὶ πολύτροπος Θεοφανώ κατέπεισε τὸν σύζυγόν της νὰ φέρῃ εἰς Κων)πολιν τὸν ἀνεψιὸν του Τσιμισκῆν, μετ' ὃ ἐπιχείρημα ὅτι μόνον αὐτὸς θὰ ἠδύνατο ν' ἀποτρέψῃ τὰς ἐξεγέρσεις κατὰ τῆς βασιλείας. Μολταῦτα, μόλις οὗτος ἐπανῆλθεν, ἐπανελάβε τὰς μυστικὰς ἐπαφὰς του μετ' τὴν Θεοφανώ καὶ τοὺς φίλους του. Μίαν δὲ νύκτα, συναμῶται μετ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἴδιον εἰσήχθησαν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἐκρῦβθησαν ὑπὸ τῆς Θεοφανούς εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ γυναικωνίτου. Ἐνῶ δὲ ἐκοιμᾶτο ὁ Νικηφόρος ἀνύποπτος ἐπὶ τῆς κλίνης του, ἐπετέθησαν καὶ τὸν ἐφόνευσαν. Τὴν δὲ ἐπομένην πρωίαν κήρυκες διελάουν, ἀνά τὴν Πόλιν ὅτι ὁ μὲν Νικηφόρος Φωκάς ἀπέθανεν, προσχειρισθῆ δὲ εἰς τὸν θρόνον ὁ ἀνεψιὸς του Ἰωάννης Τσιμισκῆς, ὡς ἐπίτροπος τῶν ἀνηλίκων τέκνων Κων)νου τοῦ Πορφυρογεννήτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 31ο ν

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΣΙΜΙΣΚΗ 969 - 976

Με αιματοβρέκτους τὰς χεῖρας, ἀναλαβὼν τὰ ἡνία τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ὁ στρατηγὸς Ἰωάννης Τσιμισκῆς, παρουσιάσθη πρὸς τὸν Πατριάρχην Πολύευκτον καὶ ἐζήτησε τὴν εὐλογίαν τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὰ εἰθισμένα παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς. Ὁ Πατριάρχης ἐδέχθη μὲν ἄλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἐκκληρώσῃ ὁ Ἰωάννης τρία αἰτήματα. 1) Νὰ ἀποπέμψῃ ἐκ τῶν ἀνακτόρων τὴν ραδιοὔργον βασίλισσαν Θεοφανώ. 2) Νὰ φανερώσῃ τὸν αὐτοῦ γόνον τοῦ φόνου καὶ γ) νὰ ἀκυρώσῃ τὸν νόμον διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Νικηφόρος ἐσφετερίζετο ἀρμοδιότητα ἐπὶ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων. Αἱ ἀπαιτήσεις αὗται ἐξεπληρώθησαν καὶ ἐστέρθη αὐτοκράτωρ Ἀσχέτως πρὸς τὴν προτέραν του διαγωγὴν, ὁ Τσιμισκῆς, ἀναλαβὼν τὴν ἐξουσίαν, ἀνεδείχθη, ὡς ὑπεύθυνος ἄρχων τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ἐνάμιλλος τοῦ προκατόχου καὶ θείου του, τοῦ ἐνδόξου Νικηφόρου Φωκά. Διεξήγαγε δὲ τοὺς πολέμους μὲ μεγάλην περὶνοιαν καὶ στρατηγικὴν ἰκανότητα, ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ Νικηφόρου. Εὐθὺς ὡς ἐστέρθη, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του πρὸς τὴν Θράκην, ἥτις ἐκινδύνευεν ἐκ τῆς Ρωσσοικῆς ἐισβολῆς. Διότι ὁ Σβιατοσλάβ, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου, ἀφοῦ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ κατέλαβε ταύτην δὲν ἀπεφάσιζε νὰ ἀποχωρήσῃ ἐκεῖθεν. Ὁ Ἰωάννης ἔστειλε καὶ παρεκάλει τοῦτον νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Βουλγαρίαν κατὰ τὰς ὑπαρχούσας συμφωνίας. Ὁ Σβιατοσλάβ ἠρνήθη νὰ συμμορφωθῇ καὶ ἠπέλιξεν ὅτι εἶναι ἔτοιμος νὰ προσελάσῃ κατὰ τῆς Κων)πόλεως. Εἰς ἐπίμετρον, ἔστειλε καὶ ἠρήμωσε τὴν Θράκην, καταλαβὼν τὴν Ἀδριανούπολιν. Μάλιστα δὲ τὸ ἵππικόν του ὑπὸ τὸν Ἴκμορα, ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Ἀρκαδιουπόλεως, ὅπου καὶ συνητήθη μὲ τὸ Βυζαντινὸν τὸ ὁποῖον, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Βάρδα τοῦ Σκληροῦ, συνεκρούσθη μὲ τὸ Ρωσσοικόν. Ὁ Ἴκμορ, φερόμενος ἐπὶ γιγαντοσώμου ἵππου, ἐπετέθη κατὰ τοῦ Βάρδα καὶ ἤψωσε τὸ ξίφος του, ἵνα καταφέρῃ καίριον πλήγμα, ἄλλ' ὁ Κων)νος Σκληρός, νεώτατος, παρακολουθῶν τὸν Βάρδα, προλαμβάνει καὶ καταφέρει τόσον ἰσχυρὸν κτύπημα κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἴκμορ, ὥστε νὰ χωρίσῃ τὸ σῶμα του εἰς δύο, μέχρις ὀσφύος, τὸ ὁποῖον καὶ ἔπεσε κάτω. Ὁ θάνατος τοῦ Ἴκμορ ἀνέβαλε εἰς τρόμον τοὺς Ρώσσους, ἃ ὅποιοι στρέψαντες, ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν, καταδιωκόμενοι καὶ θανατούμενοι μέχρι τοῦ Αἴμου. Τοῦτον διελθόντες ἀχυρώθησαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Βουλγαρίας Πραιθσλάβαν (παρὰ τὴν σημερινὴν Σοῦμλαν) τὸ 970, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σφέγγελ. Ὁ Ἰωάννης παρὰ ταῦτα ἠναγκάσθη ν' ἀναστείλῃ τὴν περαιτέρω καταδίωξιν των μέχρι Πραιθσλάβας, διότι, ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Φωκάδες ἐκίνησαν ἐπανάστασιν κατ' αὐτοῦ εἰς Μ. Ἀσίαν. Ἄλλ' ἅμα τῇ ἐπιστροφῇ του εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐπέτυχε νὰ ρυθμίσῃ τὰς σχέσεις του μὲ αὐτοῦς. Κατὰ Μάρτιον δὲ τοῦ

971 ανέλαβε τὴν ἐκστρατείαν μὲ ὀλίγους μὲν ἀλλ' ἐκλεκτούς, ἐν οἷς διέπρεπεν ἡ Ἴλη τῶν Ἀθανάτων ἐκ τῶν ἀρίστων σιδηροφράκτων ἱππέων. Στόλος δέ, πυρφόρος, διετάχθη νὰ πλεύσῃ εἰς τὸν Δούναβιν καὶ νὰ καταλάβῃ τὰ νῶτα τῶν Ρώσων. Ἀφικθῆεις εἰς Ἀδριανούπολιν, ἐπληροφορήθη ὅτι αἱ δίοδοι τοῦ Αἴμου ἦσαν ἀφύλακτοι. Ἀμέσως προχωρήσας, διήρσεν εἰς δύο μέρη τὸ στράτευμα. Αὐτὸς μὲν μὲ τοὺς Ἀθανάτους καὶ ἄλλους ἱππεῖς — 13 χιλ. — καὶ 15 χιλ. πεζοὺς προεπορεύθη, ἵνα πολιορκήσῃ τὴν Πραιθσλάβαν, τὸ δὲ ἐπίλοιπον στράτευμα, μὲ πολιορκητικὰς μηχανὰς καὶ τὰ σκευοφόρα διέταξε νὰ ἀκολουθήσῃ. Διαβὰς ἀνενόητος τὸν Αἴμον, ἐπῆλθεν κατὰ τῆς Πραιθσλάβας εἰς πυκνὰς φάλαγγας. Καὶ ὅτε ἐπλησίαζε, διέταξε νὰ ἠχήσουν αἱ σάλπιγγες, νὰ ἀλλαλάξουν τὰ κίμβαλα καὶ νὰ παταγήσουν δαμιονιοδῶς τὰ τύμπανα, μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Πραιθσλάβας, πρὸς μεγάλην ἐκπληξιν τῶν τε Ρώσων καὶ Βουλγάρων, τῶν μὲν πρώτων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ρώσσου Σφάγγελ, τῶν δὲ δευτέρων ὑπὸ τὴν τοῦ Τσάρου Βόριδος, ὅστις εἶχεν συνταχθῆ μὲ τοὺς Ρώσσοις, ἐφ' ὅσον ἀμφοτέρωθεν βθεώρουν ἐχθροὺς τοὺς Βυζαντινοὺς, ὡς ὑπαιτίους τῆς καθόδου τῶν Ρώσων εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Οἱ Ρῶσοι, ἐξεληθόντες τῆς πόλεως, ἐπῆλθον κατὰ τῶν Ἑλλήνων, Ἀλλ' οἱ Ἀθάνατοι ἀντεπιτεθέντες, ἐφόνησαν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν. Οἱ διασωθέντες εἰσῆλθον πάλιν εἰς τὴν πόλιν των, ἡ ὁποία ὁμως ἐπολιορκήθη στενωῶς. Οἱ Ρῶσοι καὶ οἱ Βούλγαροι ἔρριπτον ἐκ τῶν τειχῶν, κατὰ τῶν Ἑλλήνων, βέλη ἀκόντια καὶ λίθους. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἐφθασαν τὰ σκευοφόρα, αἱ πολιορκητικαὶ μηχαναὶ καὶ πολλὰ κλίμακες. Μικρασιάτης δὲ στρατιώτης, ὀνόματι Θεοδόσιος ὁ Μεσονύκτης, κρατῶν εἰς μὲν τὴν δεξιὰν τὸ ξίφος, εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν τὴν ἀσπίδα, ἀνωθεν τῆς κεφαλῆς του, ἀνέβη διὰ κλίμακος εἰς τὸ τεῖχος καὶ συνεπλάκη μὲ τὸν Ρῶσον, πού κατεῖχε τὴν θέσιν ἐκείνην. Δι' ἐνὸς σφοδροῦ κτυπήματος ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὴν ἔρριψεν ἐντὸς τοῦ τείχους. Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἐνεθουσίασεν τόσον τοὺς Ἕλληνας, ὥστε πάντες, διὰ κλιμάκων καὶ ἀλλαλάζοντες νὰ ἀνέλθουν, νὰ συμπλακοῦν καὶ νὰ ἀναγκάσουν τοὺς πολιορκουμένους νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ τεῖχη καὶ ν' ἀποσυρθοῦν ἐκτὸς τῆς πόλεως. Οἱ Ἕλληνες τότε καταβάντες καὶ αὐτοὶ ἐντὸς, ἦνοιξαν πύλας τινὰς διὰ τῶν ὁποίων καὶ εἰσῆλθεν ὀλόκληρον τὸ στράτευμα. Ἐν τῇ ἀπογνώσει των, πολλοὶ Βούλγαροι καὶ Ρῶσοι κατέλαβον τότε τὰ ἀνάκτορα, πού ἦσαν περριραγμένα καὶ ὠχυρώθησαν ἐντὸς αὐτῶν. Ὁ Ἰωάννης, βλέπων ὅτι ἐθυσίασθησαν ἄνδρες τινές, λόγῳ τοῦ δυσπορθήτου τῆς θέσεως, διέταξε καὶ τὴν ἐπυρπόλησαν, ἐξαναγκάσας οὕτω τοὺς ἐχθροὺς νὰ ἐξέλθωσι. Καὶ ἐπολέμησαν μὲν οὕτοι μετ' ἱπελισίας, ἀλλ' ἔσφαγῆσαν οἱ πλεῖστοι. Ὁ Σφάγγελ, ἐν τούτοις διὰ μυστικῆς πυλίδος, διέφυγε μὲ ὀλίγους τινὰς καὶ ἐπορεύθη πρὸς τὸ Δορύστορον (Συλίστρια), ὅπου εὗρίσκειτο ὁ Σβιατοσλάβ μὲ τὸ κύριον σῶμα τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ. Σημειωτέον ὁμως ὅτι, ἐντὸς τῆς

Πραιθσλάβας, παρεδόθη εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ ὁ Τσάρος τῶν Βουλγάρων Βόρις, μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ.

Ἐπικοί ἀγῶνες ἔξωθι τῆς Σουλιστρίας 972. — Ὁ Σβιατοσλάβ, μαθὼν τὴν πῶσιν τῆς Πραιθσλάβας, ἐξῆλθεν πρὸς ἀναχαίτισιν τοῦ ἐπερχομένου Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, μὲ σκοπὸν νὰ ἀναγκάσῃ τελικῶς τοὺς Ἕλληνας εἰς ὑποχώρησιν. Ἐπικολούθησε σφοδρὰ καὶ πολύνεκρος μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Σβιατοσλάβ ἠττήθη καὶ κατέφυγε εἰς τὴν ὄχυρὰν Σουλιστριαν, ὅπου ἀπεκλείσθη στενωῶς. Οἱ Ρῶσοι, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, ἐδοκίμαζον ἐξόδους, ἀλλ' ἀπεκρούοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Εἰς μίαν ἔξοδὸν τῶν ὀ Μικρασιάτης Θεόδωρος ὁ Λαλάκων ἐφόρευσε ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ 70 Ρῶσσοις μὲ μίαν σιδηρὰν κορύνην, κτυπῶν κατὰ κεφαλῆς. Ἄλλην ἡμέραν ἐξῆλθεν ὁ Σφέγγελ μὲ τὸ ἵπικόν του ἵνα διανοίξῃ δρόμον πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς Βουλγαρίας διὰ νὰ προμηθευθῇ τροφίμα. Κατ' αὐτοῦ ἐφόρμησε ὁ ἵππευς Ἄνεμας, υἱὸς τοῦ Ἄπτοῦλ Ἀζίζ, τοῦ ἄλλοτε Ἐμίρου τῆς Κρήτης, ὅστις εἶχεν ἀχθῆ ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ αἰχμάλωτος εἰς Κων)πολιν. Ὁ ἐξελληνισθεὶς ἐκεῖνος Ἄφρικανός, ἐπιπεσὼν μὲ ἀκάθεκτον ὄρμην κατὰ τοῦ Σφέγγελ, κατέκοψεν αὐτὸν καὶ τὸν ἐκρήμιωσε ἐκ τοῦ ἵππου του, ἐν συνεχείᾳ δὲ ὡς ἄνεμος, διέσχισε τὴν φάλαγγα τῶν Ρῶσσοις καὶ ἐξέφυγεν. Εἰς ἄλλην συμπλοκὴν ἔπεσε μαχόμενος καὶ ὁ γηραιὸς στρατηγὸς τοῦ Θεοφίλου Ἰωάννης Κουρκούας, συνεπείᾳ πτώσεως ἐκ τοῦ ἵππου του, λόγῳ μέθης. Ὁ θάνατός του ἐνέπλησε χαρᾶς τοὺς Ρῶσσοις. Ὡστόσο μίαν νύκτα σκοτεινὴν, ὁ ἴδιος ὁ Σβιατοσλάβ, διαλαθὼν τὴν προσοχὴν τοῦ πυρφόρου Ἑλληνικοῦ στόλου, ἐξῆλθε μὲ πλοιάρια καὶ ἐπρομηθεύθη τροφὰς ἀπὸ τὰ παρόχθια χωρία τοῦ Δουνάβεως. Κατόπιν τούτου, ὁ Ἰωάννης, πρὸς ἀποτροπὴν ἐπαναλήψεως τοῦ ἐγχειρήματος, ἔδωκεν αὐστηρὰς διαταγὰς, ὅπως παρακολουθῆται ἀγρύπτως εἰς τὸ ἐξῆς καὶ κατὰ τὰς νύκτας, πᾶσα κίνησις τοῦ ἐχθροῦ ἐντὸς τοῦ Δουνάβεως. Καὶ ἀφοῦ ἐξηγνῆθησαν τὰ πάντα, ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ὑπὸ τῶν πολιουρχουμένων, ὁ Σβιατοσλάβ συνεκάλεσε συμβούλιον τῶν ἀρχηγῶν του, ἵνα σκεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐπειδὴ δὲ πάντες οἱ ἀρχηγοὶ ἐξεδήλωσαν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ρωσσίαν, ὁ Σβιατοσλάβ, λαθὼν τὸν λόγον, εἶπεν:

«Μὴ κατασχίνωμεν τὴν Ρωσσίαν, ἃς πολεμήσωμεν ἐδῶ μέχρι θανάτου, ἃς ἀφήσωμεν ἐδῶ τὰ κόκκαλά μας, καὶ τότε οὐδεὶς θὰ μᾶς μεμφθῆ. Ἄλλ' ἐὰν ἐπιστρέψωμεν πολλοὶ θὰ μᾶς κατακρίνουν». Παρὰ ταῦτα, οἱ ἄλλοι ἔδειξαν μεγάλην ἀπροθυμίαν, διὰ τοῦτο καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἀπέλθουν. Ἄλλ' ὁ Δούναβις ἦτο ἀποκλεισμένος ἀπὸ τὸν πυρφόρον στόλον τοῦ Βυζαντίου. Ἰδὼν, λοιπόν, ὁ Σβιατοσλάβ τὸ ἐπικίνδυνον νὰ διασπάσῃ τὸν ἀποκλεισμόν, ἔστειλε καὶ παρεκάλεσε τὸν αὐτοκράτορα, νὰ τῷ ὀρίσῃ συνέντευξιν. Ὁ Ἰωάννης ἐδέχθη καὶ ἀφοῦ ἐνεδύθη ὄλα τὰ αὐτοκρατορικὰ διάσημα κατῆλθεν εἰς τὸ ὀρισθὲν παρόχθιον σημεῖον, ἐν μέσῳ λαμπροφωρεμένης συνοδείας, ὅπου,

μετ' ὀλίγον, κατέφθασε καὶ ὁ Τσάρος τῶν Ρώσων Σβιατοσλάβ, ἐπιβαίνων ἀλιευτικοῦ πλοίου, κωπηλατῶν ὁ ἴδιος μαζί με τοὺς συνοδοὺς του, ἠλιοκαῆς τὴν ὄψιν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπισημότητος καὶ ταπεινωμένως. Ἐζήτησε συγγνώμην ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα διὰ τὴν διαγωγὴν του, καὶ παρεκάλει νὰ τῷ ἐπιτραπῆ νὰ ἀποχωρήσῃ μετὰ τὸ ὑπολειφθὲν στράτευμά του. Ὁ Ἰωάννης, συμπεριφέρθη γενναίως, πρὸς τὸν ἀτυχήσαντα ἐχθρόν του, ἐπιτρέψας εἰς αὐτὸν νὰ παραλάβῃ καὶ τὰ λάφυρά του. Κατόπιν τούτου, οἱ Ρῶσοι, διαβάντες τὸν Δούναβιν, ἔλαβον τὴν πρὸς τὴν χώραν των ἄγουσαν. Καθ' ὁδὸν ὁμοῦ, ὁ Σβιατοσλάβ ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Πετσενέγων, οἱ ὅποιοι ἔπνιξαν αὐτὸν εἰς τὸν ποταμὸν Δνεπίτερον. Ὁ Ἰωάννης, ἐπιστρέψας εἰς Κων)πολιν, ἐτέλεσε λαμπρὸν θρίαμβον, κομίσας μαζί με ἄλλους καὶ τὸν βασιλεῖα τῶν Βουλγάρων Βόριδα μετὰ τῆς οἰκογενείας του. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος εἶχε συμπράξει μετὰ τοὺς Ρώσσους κατὰ τοῦ Βυζαντίου, ὅπερ καὶ προσέκάλει τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Σβιατοσλάβ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Βουλγαρίας, ἀφῆρσεν ὁ αὐτοκράτωρ τὴν βασιλικὴν Πορφύραν ἀπὸ τὸν Βόριδα καὶ ὅλα τὰ βασιλικά του ἐμβλήματα καὶ προσέθεσεν εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος τὴν παραδονάθειον Βουλγαρίαν. Ἐφεξῆς, μόνον τὸ ἐν βορείῳ Μακεδονίᾳ καὶ Ἀλβανίᾳ τμήμα παρέμεινεν ὡς ἡμιανεξάρτητον Βουλγαρικὸν κράτος, μετὰ ἀρχηγὸν τὸν βογυάρον Σισμάν. Ἡ δὲ Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία ὑπήχθη εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κων)πόλεως. Ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς, ἀφοῦ ἐξησφάλισε τὸ κράτος ἀπὸ τοὺς Ρώσσους καὶ Βουλγάρους, ἐξεστράτευσεν αὐτοπροσώπως κατὰ τῶν Ἀράβων τῆς Ἀσίας (974). Οἱ Ἀραβες τῆς Βαγδάτης τρομοκρατηθέντες, ἐπλήρωσαν μεγάλην χρηματικὴν ἀποζημίωσιν: «Ἐν μυριάσι τριακοσίου ἀργύρου καὶ χρυσοῦ ἀριθμούμεναι». Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς Κων)πολιν οἱ Ἀραβες ἀνεκατέλαβον τὰς μεταξὺ τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγρητος πόλεις, ὁ Ἰωάννης ἐξεστράτευσεν καὶ τὸ 975 εἰς Συρίαν. Ἐκυρίευσεν τὴν Ἱερουσαλήμ, Ἀπάμεϊαν, Ἐμμεσαν, Ἡλιούπολιν, Λίβανον καὶ Βηρροτόν. Ἐπιστρέφων δὲ διὰ μέσου Κιλικίας, συνήντησε καθ' ὁδὸν μέγα καὶ ἄριστον κτήμα. Πληροφορηθεὶς ὅτι τοῦτο ἀνήκειν εἰς τὸν παρακοιμώμενον Εὐνοῦχον Βασίλειον, ἠγανάκτησεν, εἰπὼν: «Εἶναι δεινὸν νὰ θυσιάζηται ὁ στρατὸς διὰ νὰ πλουτοῦν οἱ Εὐνοῦχοι». Ὁ Βασίλειος ἀπὸ τοὺς κατασκόπους, πού εἶχεν ἐν τῷ στρατῷ, μαθὼν ταῦτα, καὶ φοβηθεὶς μὴ στερηθῆ τὸ κτήματός του, ἔστειλεν ἔμπιστόν του εὐνοῦχον εἰς τὸ παρὰ τὸν Ὀλυμπον τῆς Προύσσης μέγαρον τοῦ Πατρικίου Ρωμανοῦ, ὅπου κατέλυσεν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ὁ Ἰωάννης. Ὁ εὐνοῦχος αὐτὸς κατάρθωσε νὰ ρίψῃ, μυστικά, δηλητήριον εἰς τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου, πού προσεφέρετο εἰς τὸν Ἰωάννην καὶ τὸν ἐδηλητηρίασεν. Ὁ αὐτοκράτωρ διεκοιμήθη αὐθις εἰς Κων)πολιν κακῶς ἔχων μετὰ δύο δὲ ἡμέρας ἀπέθανεν, τῇ 10ῃ Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 976.

Σημείωσις.— Ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς, πρὸ τῆς τελευταίας ἐκστρατείας

του, διὰ τὴν προλάβη πᾶσαν νέαν ἀπόπειραν τῶν Βουλγάρων πρὸς ἀπελευθέρωσιν των, ἐγκατέστησεν, εἰς τὸν Αἴμιον καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Φιλιππουπόλεως, πολυαριθμούς ἀποικίας τῶν ἐκ Μ. Ἀσίας Παυλικάνων. Αἱ πολεμικαὶ τοῦ ἐπιχειρήσεις, ἐν τε ταῖς Εὐρωπαϊκαῖς καὶ Ἀσιατικαῖς χώραις συνετέλεσαν, ὥστε τὸ κράτος νὰ διατηρήσῃ τὴν ἔκτασιν, ποὺ εἶχε λάβει ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ. Ἀλλά, ταῦτα ἐτηρήθησαν προσωρινῶς μόνον καὶ ἐνόσω ἐβασίλευεν ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον Βασίλειος ὁ Β΄, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 32ον

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Β΄ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΥ 976 - 1025

Οὗτος ἦτο υἱὸς Ρωμανοῦ τοῦ Β΄ καὶ τῆς Θεοφανοῦς, ἐγγονος (Κων)νου Ζ΄ τοῦ Πορφυρογεννήτου, δισέγγονος Λέοντος Ε΄ τοῦ Σοφοῦ καὶ τρισέγγονος Βασιλείου τοῦ Α΄ τοῦ ἐπνομαζομένου Μακεδόνας. Ἐπταετῆς ὢν καὶ ὄρφανός ἐπετροπεύθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ προέδρου Ἰωσήφ. Ἐπειτα, ὑπὸ Νικηφόρου Φωκᾶ καὶ τέλος ὑπὸ τοῦ Τσιμισκῆ. Οἱ δύο οὗτοι Ἰνικηφόρος Φωκᾶς καὶ Ἰωάννης Τσιμισκῆς προχειρίσθησαν μὲν βασιεῖς, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ σεβασθῶσι τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματα τῶν Μακεδόνων Βασιλείου καὶ Κων)νου. Τὰς δὲ ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους διεξῆγεν ὁ εὐνοῦχος τῶν ἀνακτόρων Βασίλειος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Τσιμισκῆ, Βασίλειος ὁ Β΄, ἦτο εἰκοσιν ἐτῶν ὅτε ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν. Ἀλλά, διάφοροι ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ, ἐθεώρησαν αὐτὸν ὡς καὶ τὸν μικρότερον ἀδελφόν του ὡς τέκνα μαιμόθρεπτα, ἀνίδια καὶ ἐπομένως τὸν Βασίλειον ὡς ἐντελῶς ἀκατάλληλον διὰ τὰς περιστάσεις. Διὰ τοῦτο, ἐπανεστάτησεν ἀμέσως, διεκδικῶν τὸν θρόνον, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἀνατολικῶν ταγμάτων καὶ διαπρεπῆς στρατηγὸς Βάρδας ὁ Σκληρός, ὅστις ἐπὶ 4 ἔτη ἐκυριώρησεν ἐπὶ τοῦ πλείστου τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐπὶ 4 ἔτη ἐλυμαίνετο τὰς δυνάμεις τοῦ κράτους, ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Ἐν τέλει, κατεβλήθη ὁ Βάρδας ὁ Σκληρός, ὑπὸ τοῦ γηραιοῦ στρατηγοῦ Βάρδα τοῦ Φωκᾶ, πατρὸς Νικηφόρου καὶ Λέοντος Φωκάδων.

Νεαὶ εἰσβολαὶ Βουλγάρων.— Οἱ Βούλγαροι ἐπωφελοῦμενοι ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῶν Βυζαντινῶν, ἀνηγόρευσαν ἡγεμόνα τὸν Βοεβόδαν Σαμουήλ καὶ ἤρχισαν τὰς ἐπιδρομάς των. Κατέλαβον τὴν Δ. Μακεδονίαν, τὴν Ἥπειρον, εἰσέβαλον εἰς Θεσσαλίαν, ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς Πελοπόννησον. Ὁ Βασίλειος τότε εἰσέβαλεν εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἠνάγκασε τὸν Σαμουήλ νὰ ἐπανακάμψῃ διὰ τὴν σῶσιν τὴν χώραν του. Ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία αὕτη τοῦ Βασιλείου ἀπέτυχεν οἰκτρῶς, ἐνεκα προδοσίας τοῦ στρατηγοῦ Κοντοστεφάνου. Οὗτος, ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Βασίλειον ψευδῶς, ὅτι ὁ στρατηγὸς Μελισσηνός, ποὺ ἐφύλαττε τὰς διαβάσεις τοῦ Αἴμου, εἶχεν ἐγκαταλείψει δῆθεν τὰς θέσεις ἐκεῖνας καὶ ἐπορεύετο εἰς Κων)πολιν, διὰ τὴν κατα-

λάβη τὸν θρόνον. Ὁ Βασίλειος, ἀκούσας ταῦτα, ἐταράχθη καὶ ὑπεχώρησεν ἐκ τῆς Τριαδίτης μετὰ σπουδῆς καὶ ἀτάκτως, ἐπιστρέφων εἰς Κων)πολιν. Ἄλλ' ἐν τῇ βορείῳ Θράκῃ εὐρέθη αἴφνης πρὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Σαμουήλ, ἐπιστρέφοντος εἰς Βουλγαρίαν ἀπὸ τῆς εἰς Ἑλλάδα εἰσβολῆς. Ὁ Σαμουήλ, συντεταγμένον ἔχων τὸ στράτευμά του, ἐπέπεσε κατὰ τοῦ ἀτάκτως ἐπιστρέφοντος Βασιλείου καὶ ἐπέφερε πανωλεθρίαν εἰς τὸν Βυζαντινὸν στρατόν, ὅστις σὺν τοῖς ἄλλοις ἔχασε καὶ ὅλα τὰ μεταγωγικά μαζί με τὰς ἀποσκευάς του, μόλις δὲ ὁ Βασίλειος με ὀλίγους, κατώρθωσε νὰ σωθῆ εἰς Φιλιππούπολιν. Ἡ ἀποτυχία αὕτη ἠδραῖωσε τὴν πεποίθησιν πολλῶν στρατιωτικῶν περὶ τῆς ἀνικανότητος τοῦ Βασιλείου καὶ οἱ ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἠγέται τοῦ στρατοῦ στασιάσαντες ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα τὸν γηραιὸν στρατηγὸν Βάρδα Φωκᾶν. Ἐπὶ δύο ἔτη ἐκράτησεν ἡ στάσις αὕτη. Καὶ ἐνῷ ἠτοιμάζοντο οἱ στασιασταὶ νὰ διαθοῦν τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ ἐπέλθουν κατὰ τῆς Κων)πόλεως, ἀπέθανεν αἴφνης ἐν Ἀβύδῳ ὁ Βάρδας Φωκᾶς καὶ οὕτω ἀπεσοβήθη ὁ κίνδυνος (989). Οἱ δύο ἐμφύλιοι πόλεμοι κατὰ τοῦ Βασιλείου καὶ ἡ ἀποτυχία τῆς πρώτης του ἐκστρατείας κατὰ τῶν Βουλγάρων, πὺ συνέβησαν κατὰ τὰ 14 πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του, ἐδίδαξαν εἰς αὐτὸν πολλὰ περὶ τῶν εὐθυνῶν καὶ καθηκόντων τοῦ Βασιλέως. Ἀποκτήσας λοιπὸν πολύτιμον πείραν, ἀνέλαβε τὸ 990 τὴν διεξαγωγὴν ὅλων τῶν υποθέσεων τοῦ κράτους μόνος του, ἐξορίσας πρὸς τοῦτο καὶ αὐτὸν τὸν παρακοιμώμενον εὐνοῦχον Βασίλειον.

Ἐπορεύθη εἰς Μακεδονίαν, ἐπεθεώρησε τὰς ἐκεῖ φρουράς καὶ ἔδωσε διαπαγὰς διὰ τὴν ἄμυναν τῆς χώρας, ἐξασφάλισας συνάμα καὶ τὰ σύνορα ἀπὸ τοῦ Καυκάσου. Τὸ δὲ 992, ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Ἀράβων ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ ἐτρομοκράτησε τούτους. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀραβες τῆς Αἰγύπτου ἐπολιόρκησαν τὸ Χαλέπιον τῆς Συρίας, τοῦ ὁποῦ οὗ Ἀραβὴ ἠγεμὼν ἦτο φόρου ὑποτελὴς εἰς τὸ Βυζάντιον, ὁ Βασίλειος ἔδραμε πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ Χαλεπίου, ἀναγκάσας τούτους νὰ ἀπέλθωσι. Κατόπιν αὐτοῦ, πολλοὶ Ἑμίροι τῆς Συρίας, ὡς οἱ τῆς Τριπόλεως, Τύρου, Δαμασκοῦ καὶ Βηρρυτοῦ, ἀνεγνώρισαν τὴν κυριαρχίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Κων)πολιν.

Νέα ἐπιδρομὴ τῶν Βουλγάρων.— Ὁ Σαμουήλ, ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῆς ἐν Ἀσίᾳ ἐκστρατείας τῶν Βυζαντινῶν, ἐπροχώρησεν εἰς Θεσσαλίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, λεηλατῶν καὶ διαρπάζων. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐξέπεμψε κατ' αὐτοῦ τὸν στρατηγὸν Νικηφόρον Οὐρανόν. Ὁ Σαμουήλ, πληροφορηθεὶς ὅτι ἔρχεται κατ' αὐτοῦ Βυζαντινὸν στράτευμα, ἤρχισε νὰ ὑποχωρῆ πρὸς βορρᾶν, διὰ νὰ προλάβῃ νὰ διαβῆ τὰς ἰσθμιασὰς διαβάσεις πρὸς τὴν Μακεδονίαν. Ἄλλ' ἡ συνάντησις ἐγένεν ἔξωθι τῶν Θερμοπυλῶν, παρὰ τὸν Σπερχεῖον, ὅπου ὁ στρατὸς τοῦ Νικηφόρου Οὐρανοῦ, κυκλώσας αὐτοῦς, ἐπῆνεγκε σφαγὴν. Καὶ μόλις ὁ Σαμουήλ, με ὀλίγους τινας, κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἐκτοτε τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀπεκλήθη

Κοκκαλαριά, ἐκ τοῦ σωροῦ τῶν ὀστέων τῶν Βουλγάρων, πού ἔκειντο, ἐπὶ μακρόν, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Τὸ 999, ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος μετέβη εἰς Φιλίππουπολιν ὀπίθεν ὀρηθεῖς, ἐξεπύρθησε τὸ πέριξ τῆς Τριαδίτης (Σόφια) φρουρία. Τὸ δὲ 1000, ἔστειλε τοὺς στρατηγούς Θεοδωροκάνον καὶ Ξιφίαν, οἱ ὅποιοι ἐξεπύρθησαν τὴν μικρὰν καὶ μεγάλην Πραιθσάβαν καὶ τὴν Πλίσκοβαν. Τὸ 1001, ἐξεκαθάρισε ἀπὸ τὰ λείψανα τῶν Βουλγάρων, τὴν Θεσσαλίαν καὶ Δ. Μακεδονίαν καὶ ἐξεπύρθησε τὸ Βιδδίνιον 1002. Ἀκολούθως ἀπὸ τοῦ Βιδδίνιου, κατήλθεν εἰς τὴν ΒΔ Μακεδονίαν, ὅπου εὗρίσκετο ὁ Σαμουήλ φυγομαχῶν. Συνήντησε τοῦτον ἔξωθεν τῶν Σκοπίων, τὰ ὅποια καὶ κατέλαβε τὸ 1002, ἀφοῦ τὸν ἠνάγκασεν εἰς ὑποχώρησιν ἐκεῖθεν. Κατὰ τὰ μετέπειτα ἔτη, μέχρι τοῦ 1013, ἐπολέμει ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ κατὰ τῶν στασιασάντων ἐκεῖ καθὼς καὶ κατὰ τῶν Ἀράβων. Οἱ Βούλγαροι, τὸ 1014, θεωρήσαντες εὐθετον τὸν χρόνον, λόγῳ τῆς ἀπουσίας τοῦ αὐτοκράτορος εἰς Ἰταλίαν, ἐπανάλαβον εἰσβολάς. Ἐφ' ᾧ, τὸ 1014, ἐξεστράτευσεν ἐκ νέου ὁ Βασίλειος κατ' αὐτῶν μὲ σκοπὸν νὰ διαβῇ τὰς Σιδηρὰς Πύλας, παρὰ τὴν στενωπὸν τοῦ Κλειδίου (Ροῦπελ), τὰς ὁποίας ὅμως εὔρε κατειλημμένας ὑπὸ τοῦ Σαμουήλ. Τότε, ὁ στρατηγὸς Ξιφίας, ὑπερβάς τὸ ὑπερκείμενον ὄρος, κατέλαβε τὰ νῶτα τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ, καὶ ἐξηνάγκασε τὸν Σαμουήλ νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν. Κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἐπιχείρησιν, εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων περιῆλθον 15 χιλ. Βουλγάρων αἰχμαλώτων περὶ τῆς τύχης τῶν ὁποίων θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Ἡ φρικτὴ τιμωρία τῶν Βουλγάρων.— Ὁ Βασίλειος ἐσκέφθη νὰ ἐπιβάλῃ τοιαύτην τιμωρίαν ἐπὶ τῶν Βουλγάρων τούτων, ὥστε νὰ καταπλήξῃ καὶ νὰ καταπτοῖσῃ τὸν τε ἀργηγόν των, τὸν θηριώδη Σαμουήλ καὶ σύμπαν τὸ Βουλγαρικὸν Ἔθνος. Διότι οἱ βάρβαροι οὗτοι, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀσπαρούχ, πού εἰσῆλθον εἰς τὴν Βυζαντινὴν χώραν, τὴν μεταξὺ Αἴμου καὶ Δουνάβεως Θράκην (κάτω Μοισίαν τότε), ἐπὶ 4 αἰῶνας, ἐπλήρωσαν σφαγῶν, λεηλασιῶν καὶ αἰχμαλωσιῶν τὰς Ἑλληνικὰς χώρας. Μὲ τὰς σχέσεις των πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, ἀπέβαλον μέγα μέρος τῆς βαρβαρότητός των, ἥτις ἔφθανε μέχρι πρωτογόνου ἀγριότητος. Τὸ Βυζάντιον, μὲ τὴν ἐκπολιτιστικὴν του ἰκανότητα, τοὺς ἔδωκε τὴν δυνατότητα νὰ συμμερισθοῦν ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ του. Ἐφρόντισε νὰ τοὺς ἐξημερώσῃ καὶ νὰ τοὺς εἰσαγάγῃ εἰς τὸν Χριστιανισμόν δι' Ἑλλήνων Ἱεραποστόλων. Καὶ δὴ νὰ τοὺς δώσῃ τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον καὶ ὅλα τὰ ἱερὰ γράμματα εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν γλῶσσαν. Ἀντὶ πάντων τούτων καὶ πολλῶν ἄλλων, οὗτοι τί ἀνταπέδωκαν εἰς τὸν Ἑλληνισμόν; Οὐδέποτε ἐσεβάσθησαν συνθήκας, συμφωνίας, ὄρκους. Ἐπὶ 4 αἰῶνας, δσάκις τὸ Βυζάντιον ἠγωνίζετο πρὸς ἄλλους ἐχθρούς του, οἱ Βούλγαροι ἐπεχειροῦν ἐξοντωτικὰς ἐπιδρομάς, ἐλεηλάτου, ἐσφαζον, καὶ μετέβαλον εἰς καπνίζοντα ἔρειπια τὰς Ἑλληνικὰς χώρας. Ἀπῆγον ὁμαδικῶς πληθυσμούς ὀλοκλήρους, τοὺς ὁποίους μετέβαλον εἰς δούλους των, διὰ νὰ ἀργυρολογῶσιν. Διὰ

τοῦτο διέταξε οἱ αἰχμαλωτισθέντες νὰ τυφλωθῶσι. Δι' ἐκάστην δὲ ἑκατοντάδα ἀφέθη ἓνας μονόφθαλμος, διὰ νὰ τοὺς ὀδηγῇ ἀπὸ Σιδηροκάστρου μέχρι Περλεπέ, ὅπου εἶχε καταφύγει ὁ Σαμουήλ. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι, κατὰ τὴν μακρὰν πορείαν τῶν, πολλοὶ ἐξ' αὐτῶν ἀπολέσθησαν⁽¹⁾. Ὁ Σαμουήλ ἰδὼν τούτους, κατελήφθη ὑπὸ τῆς ταραχῆς καὶ φρίκης, ὥστε κατέπεσε λιπόθυμος καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἀπέθανεν ἐκ τῆς ἀπελπισίας του, τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1014.

Ἡ πλήρης υποχώρησις τῆς Βουλγαρίας.— Ὁ αὐτοκράτωρ ἀπὸ Σιδηροκάστρου προῆλθε διὰ Στρωμνίτης εἰς Μελένοκον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Θεσσαλονίκην, ὁπότεν πάλιν εἰσέβαλεν εἰς Πελαγονίαν. Κατέλαβε τὰ Βιτώλια (Μοναστήριον), τὸν Περλεπέν, τοὺς Σιτόβους (Ἰστίπ) καὶ τὸ Μορίχοβον. Κατῆλθεν εἰς Βοδενά, ὅπου παρεδόθη ὁ ἀρχηγὸς τῶν Βουλγάρων Ἰβάτζης, πού ἐλυμαίνετο τὴν πεδιάδα τῆς Ἡμαθίας, καὶ ἐκεῖθεν ἐπέστρεψεν εἰς Θεσσαλονίκην (Ἰανουάριος 1015). Ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἔλαβε γράμματα τοῦ νέου ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων, Γαβριήλ, ὅστις ἐδήλωσεν ὑποταγὴν. Ἄλλ' ὁ Βασίλειος, ἔχων πικρὰν πείραν τῆς δολιότητος τῶν Βουλγάρων, ἐδυσπίστησε καὶ ἐξηκολούθησε τὴν ἐκπόρθησιν τῶν φρουρίων. Μετ' ὀλίγον δὲ ἔμαθεν, ὅτι οἱ Βούλγαροι ἐθανάτωσαν τὸν Γαβριήλ, καὶ ἀνέδειξαν ἡγεμόνα τῶν τῶν Ἰωάννην Βλαδίσλαον. Μολονότι καὶ αὐτὸς ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ εἰρήνην καὶ ὑποταγὴν τῆς χώρας του, ὁ Βασίλειος, ὑποπτευόμενος δολιότητα, συνέχισε τὴν ἄλωσιν τῶν φρουρίων ἕν πρὸς ἕν. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἠνάγκασεν ὅλους τοὺς ἀρχηγούς τῶν Βουλγάρων νὰ παραδίδονται. Μόνον ὁ ἡγεμόνων τῶν Βλαδίσλαος δὲν ἔκρινεν εὐλόγον νὰ παραδοθῇ καὶ ἐτράπη πρὸς τὸ Δυρράχιον. Τότε ὁ αὐτοκράτωρ ἔταξε τὰς ἀπαιτουμένας φρουράς εἰς τὰ καταληφθέντα φρούρια καὶ ἐπανέκαμψεν εἰς Κων(σταντινού)πολιν, τὸ 1016. Ἀρχομένου δὲ τοῦ 1018 ἐπεχείρησε τὴν τελευταίαν ἐκστρατείαν του κατὰ τῶν Βουλγάρων, τῶν ὁποίων ὁ ἡγεμόν, Ἰωάννης Βλαδίσλαος, εἶχε φονευθῆ πρὸ τοῦ Δυρραχίου. Τὸ δὲ ἠθικὸν τοῦ Βουλγαρικῶν λαοῦ εἶχε καταπέση ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μόλις ὁ Βασίλειος ἔφθασεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ἐδέχθη τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ νέου ἡγεμόνος Κρακρά, ὅστις τῷ προσέφερε τὴν ὑποταγὴν του μετὰ τὰς κλείδας τοῦ ἀπορθητοῦ φρουρίου Περνίκου καὶ ἐτέρων 15 φρουρίων. Προχωρήσας δὲ διὰ Μουσινοπόλεως (Κομοτηνῆς) ἦλθεν εἰς Σέρρας. Ἐκεῖθεν εἰς Στρωμνίτσαν, Σκόπια καὶ Ἰστίπ, ὅπου παρουσιασθεὶς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας, ἐνεχείρισεν ἐπιστολὴν τῆς χήρας τοῦ Ἰωάννου Βλαδίσλαου, ἡ ὁποία ἐδήλωνεν ὑποταγὴν ἀπάσης τῆς Βουλγαρίας. Ἐκεῖθεν ἐπορεύθη εἰς Ἀχρίδα, τὴν ὁποίαν καὶ κατέλαβεν ἀμαχητὶ μετὰ ὅλους τοὺς θησαυ-

1. Πολλοὶ ἐκ τῶν ἐρευνητῶν, παλαιῶν καὶ νέων, ἀμφισβητοῦν τὴν ἀκρίβειαν τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀριθμὸν τῶν τυφλωθέντων.

ρούς, ἐν οἷς χρήματα καὶ πολλὰ στέμματα ἐκ μαργαριτῶν καὶ χρυσοῦφάντους ἐσθῆτας καὶ καθαρὸν χρυσὸν κεντηνάρια ἑκατὸν (2500 λιρ. χρυσαί). Ἐπιστρέφων ἐκεῖθεν ἐδέχθη τὴν χήραν τοῦ Ἰωάννου Βλαδίσλαου μὲ τὸς τρεῖς υἱούς της καὶ τὰς ἕξ θυγατέρας της καὶ ἔπειτα τὴν ὑποταγὴν τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἰωάννου. Πρὸς ἅπαντας τούτους προσηνέχθη ἱπποτικῶς καὶ φιλανθρώπως. Ἀπένειμεν εἰς αὐτοὺς τίτλους τῆς Βυζαντινῆς Αὐλῆς. Ἡ χήρα τοῦ Ἰωάννου ἐπιπορορήθη Ζωστή Καταβὰς εἰς Καστοριάν, ἀπέστειλεν ἐκεῖθεν τὸς αἰχμαλώτους εἰς Κων)πολιν. Αὐτὸς δέ, διὰ Θεσσαλίας καὶ Λαμίας, διέβη τὰς Θερμοπύλας καὶ ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ρυθμίζων καθ' ὁδὸν τὰ κακῶς ἔχοντα ἑκασταχοῦ. Εἰς Ἀθήνας ἀνῆλθεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ προσηχήθη εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεομήτορος, τὴν ὁποῖαν ἀφοῦ ἠγάραστησε διὰ τὰς νίκας του τῆς ἀφίερωσε πλούσια δῶρα. Ἀπὸ δὲ τοῦ Πειραιῶς ἐπεβίβασθη ἐπὶ πλοίου τοῦ στόλου καὶ ἔφθασεν εἰς Κων)πολιν, ὅπου ἐτέλεσε θρίαμβον. Εἰς τὴν πόλιν εἰσῆλθε διὰ τῆς Χρυσῆς Πύλης, ἐστεφανωμένος μὲ χρυσοῦν ἀδαμαντοκόλητον στέφανον, φερόμενος ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς ἄρματος. Πρὸ τοῦ ἄρματος ἐβάδιζον πεζῇ ἡ ἡγεμονὶς Μαρία, αἱ θυγατέρες τοῦ Σαμουήλ καὶ οἱ λοιποὶ ἐπιφανεῖς Βούλγαροι. Τὸ δὲ πλῆθος τοῦ λαοῦ ζητωκραυγάζον, τὸν ἀπεκάλεσε Βουλγαροκτόνον. Μὲ τὴν ὑποταγὴν τῆς Βουλγαρίας καὶ ἡ Κροατία ἐπίσης ἀνεγνώρισε τὴν κυριαρχίαν τοῦ Βυζαντίου. Ἀπαλλάξας οὕτω τὸ κράτος ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῶν ἐχθρῶν τούτων, ἐκήρυξε τὴν Βουλγαρίαν ἐπαρχίαν Βυζαντινὴν καὶ ἔστειλε Βυζαντινὰς φρουρὰς εἰς ὅλα τὰ φρούρια, μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ Δουνάβεως, ὅστις ἀπετέλεσεν ἔκτοτε τὸ ἐν Εὐρώπῃ βάρειον σύνορον τοῦ κράτους. Ἐκ τῶν ἀξιοματούχων Βουλγάρων, τοὺς μὲν ἀνωτάτους ἐγκατέστησεν ἐν Κων)πόλει, τοὺς δὲ λοιποὺς συνώκισε παρὰ τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον, πρὸς βορρᾶν τῆς Βολεροῦ, ὅπου οἱ ἀπόγονοί των ἐσώζοντο ἀκόμη καὶ μέχρι τῆς ἀνταλλαγῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἀνατολικῆς Θράκης, τὸ 1922.

Σημείωσις.— Εἰς αὐτὸ τὸ μέρος, ὑπῆρχεν τὸ χωρίον Μπαϊραμίτσι, τοῦ ὁποῖου οἱ κάτοικοι ὠμίλουν ἐν γλωσσικῶν ἰδίωμα μικτόν, ἀπὸ λέξεις Σλαβωνικῆς, Βουλγαρικῆς καὶ Ἑλληνικῆς ἀρχαίας. Ἐπειδὴ δὲ ἐγνώριζον τὴν ἀπέχθειαν τῶν πέριξ Ἑλληνικῶν χωρίων πρὸς τοὺς Βουλγάρους, ἰσχυρίζοντο ὅτι ἦσαν Σέρβοι. Καὶ κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν οὗτοι ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Σερβίαν, ἐνῶ αἱ φυσιογνωμίαι των ὠμοίωζον μᾶλλον πρὸς Βουλγαρικῆς.

Τὰ τελευταῖα ἔτη Βασιλείου τοῦ Β'.— Τὸ 1022, ἐξεστράτευσεν εἰς Καίσασον καὶ ὑπέταξε τὸν Βασίλεια τῶν Ἀβασγῶν, ὅστις εἶχεν ἐπαναστατήσῃ. Ἐπίσης ἠνάγκασε τὸν ἡγεμόνα τῆς Ἀρμενίας Βαγρατιδὴν νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Βυζαντίου. Ἐπανελθὼν δὲ ἐκεῖθεν, ἠτοίμαζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς Σικελίαν καὶ κάτω Ἰταλίαν, διὰ νὰ ἐπιβάλῃ πειθαρχίαν εἰς διαφόρους ἄρχοντας, ποὺ ἀπεσκόρτησαν ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν

του Βυζαντίου. Ἄλλ' ἀσθενήσας ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 69 ἐτῶν, ἐν ἔτει 1025. Ἡ ταφή του ἔγινε εἰς τὸ Ἐβδομον (Μακροχώριον), ἐν τῷ Ναῷ τῆς Μονῆς Θεολόγου.

Σημείωσις.— Μετὰ 236 ἔτη, ἐπὶ Φραγκοκρατίας, ἐνῶ ὁ στρατηγὸς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας Μιχαὴλ Παλαιολόγου, ὁ Λογοθέτης Δημήτριος Ἰατρόπουλος, περιφερόμενος μὲ στρατόν, κατώπτευε τὰ τεῖχη τοῦ ἡρειπωμένου μοναστηρίου τοῦ Θεολόγου, εἶδε πτώμα ἀπεξηραμένου νεκροῦ, ἀλλ' ἀκέραιον ἔξω ἀπὸ παρακείμενον τάφον συληθέντα. Ἐκ τινος ἐπιγραφῆς, ἐπίεσθη ὅτι τὸ ξηρὸν πτώμα ἦτο τὸ τοῦ Βασιλείου Β'. Εἰδοποίησεν ἀμέσως τὸν βασιλέα Μιχαὴλ Παλαιολόγον, ὅστις ἔστειλεν αὐθωρεὶ Ἀρχιερέα, ἱερεῖς καὶ Διακόνους καὶ μὲ πομπὴν μετέφερον τὸ πτώμα εἰς Σηλυβρίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶχον ἤδη ἐκδώξει τοὺς Φράγκους, καὶ τὸ ἔθαψαν ἐκεῖ, ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Σωτήρος, 1261.

Παρατηρήσεις.— Οἱ δύο προκατόχοι τοῦ Βασιλείου Β', Νικηφόρος Φωκᾶς (963 - 969) καὶ ὁ ἀνεπιὸς τούτου Ἰωάννης Τσιμισκῆς, (969 - 976), διεχειρίσθησαν μὲν τὴν ἐξουσίαν ὡς αὐτοκράτορες, ἐθεωροῦντο ὅμως ἀμφοτέροι ὡς κηδεμόνες τοῦ γόνου τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας Βασιλείου τοῦ Β'. Ἀλλά, καὶ ὁ διαδεχθεὶς ἔπειτα τούτους Βασίλειος Β', ἀνεδείχθη ἐνάμιλλος τῶν προκατόχων του τούτων κατὰ τὴν στρατηγικὴν ἰκανότητα. Καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι, μὲ τὰς πολεμικὰς τῶν ἀρετὰς, ἀνήγαγον τὸ κύρος τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους εἰς ὑψηλὸν ἐπίπεδον ἔναντι τῶν περικυκλούντων αὐτὸ ἔχθρῶν Παρ' ὅλους τοὺς ἀκρωτηριασμούς, πὺν εἶχεν ὑποστῆ ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ Ἡρακλείου, ἐξηκολούθει αὕτη νὰ θεωρῆται, μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Βασιλείου (1025), τὸ ἰσχυρότερον, τὸ καλλίτερον στρατιωτικῶς ὀργανωμένον, τὸ πλουσιώτερον καὶ τὸ μᾶλλον πεπολιτισμένον κράτος τοῦ τότε κόσμου. Καὶ τῶν μὲν δύο πρώτων ἡ βασιλεία ἦτο βραχεία σχετικῶς. Τοῦ Βασιλείου ὅμως, ὑπῆρξε μακροτάτη, διαρκέσασα 49 ἔτη. Τὸ μακρὸν τοῦτο χρονικὸν διάστημα, ὁ ἀκαταπόνητος αὐτὸς στρατηλάτης, διήνυσεν ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν εἰς πολέμους καὶ πρὸς τὰ 4 σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Σπάνιον φαινόμενον ἀντοχῆς, ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς, δι' ἐκείνους τοὺς χρόνους, μὲ τὰ μέσα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ μάλιστα μὲ τόσας ἐσωτερικὰς διαταραχὰς καὶ ἀντιξοότητος, τὰς ὁποίας ἦτο ὑποχρεωμένος ἐκάστοτε νὰ ἀντιμετωπίζῃ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 33 ο ν

ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ Β' ΠΕΓΟΝΟΤΑ
ΕΝ ΘΡΑΚΗ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο Η' (1026-1028).

Ὁ μικρότερος οὗτος ἀδελφὸς τοῦ Βασιλείου ἦτο, ὅπως ἀντίθετος χαρακτήρ τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ προκατόχου του. Ἠνάλισκε τὸν καιρὸν του μὲ

ἰπποδρομίας, μὲ μίμους, μὲ γελοτοποιούς, μὲ κύβους, ὡσπερ ἄλλος Μιχαὴλ ὁ Μέθυσος. Ἐμίσει θανασίμως τοὺς στρατιωτικούς. Πλείστους ἐξ αὐτῶν ἐξέβαλεν. Καὶ ἄλλους μὲν ἐτύφλωσεν, ἄλλους ἐξώρισε, ἄλλους δὲ ἐφυλάκισεν, ὡς ἀναγράφει ὁ Κεδρηνός. Κατὰ τὴν σύντομον βασιλείαν του, οἱ Πετσαλέγοι, πρῶην σύμμαχοι τοῦ Βυζαντίου ἐκ τῆς βορείου ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, εἰσέβαλον εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἐπῆλθον κατὰ τῆς Θράκης. Ἄλλ' εὐτυχῶς, ὁ στρατηγὸς Κων)νος ὁ Διογένης, τοὺς ἀπώθησε καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ διαβοῦν ὀπίσω τὸν Δούναβιν, ὅπου καὶ ἔμειναν ἥσυχοι ἐπὶ ὀλίγα ἔτη. Μετὰ τὸν συνσπεία ἀσθενείας θάνατον Κωνσταντίνου τοῦ Η' ἢ βασιλεία, ἐλλείπει ἄλλου ἄρρενος γόνου τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, περιῆλθεν εἰς τὰς δύο θυγατέρας αὐτοῦ τὴν Ζωὴν καὶ τὴν Θεοδώραν. Καὶ ἡ μὲν πρεσβυτέρα ἐκ τῶν δύο ἢ Ζωή, ὡς ἀπεδείχθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐστηροῦ θείου της Βασιλείου, ἦτο εἰς μέγαν βαθμὸν ὀκνηρά, ἀνόητος, ἀπαίδευτος καὶ παιδιαριώδης. Ἡ δὲ νεωτέρα, ἢ Θεοδώρα, ἦτο ἀντιθέτως σώφρων, ἥσυχος καὶ θρησκευομένη. Ἐπὶ Κων)νου τοῦ Η' ὡς καὶ ἐπὶ Ζωῆς, ἐξήσκει μεγάλην ἐπιρροήν καὶ διηύθυνε σχεδὸν τὸ Παλάτιον ὁ Εὐνοῦχος Ἰωάννης, ὁ ἐκ Παφλαγονίας. Πρὸς τὰς συμβουλὰς δὲ αὐτοῦ, κατὰ κανόνα, συνεμορφοῦντο ὁ τε Κων)νος ὁ Η' καὶ μετὰ ταῦτα ἢ κόρη του Ζωή, τῆς ὁποίας τὰς ἀνοσίους ὁρέξεις ἐξυπηρέτει οὗτος, σύμφωνα πάντοτε μὲ τὰ ἀτομικά του συμφέροντα καὶ τὰς βλέψεις του.

Ψυχορραγοῦντος εἰσέτι τοῦ πατρὸς της, ἢ Ζωή ἐνυμφεύθη, εἰς ἡλικίαν 48 ἐτῶν, Ρωμανὸν τὸν Ἀργυρόν, ὅστις στεφθεὶς αὐτοκράτωρ ἐβασίλευσεν ἕως τὸ 1034. Ἐπειδὴ ὅμως ἢ Ζωή, τῇ προτροπῇ τοῦ Εὐνοῦχου Ἰωάννου, ἠγάπησε τὸν ὡραιότατον ἀδελφὸν τούτου Μιχαὴλ τὸν Παφλαγόνα, ἐδηλητηρίασεν αὐτὴ, μὲ βραδὺ δηλητήριον τὸν σύζυγόν της Ρωμανὸν τὸν Ἀργυρόν καὶ τελικῶς τῇ βοηθεία καὶ τοῦ ἐρωμένου της τὸν ἐπνιξεν ἐν τῷ λουτρῶνι. Συνεζεύχθη κατόπιν τὸν Μιχαὴλ καὶ τὸν ἔστεψε αὐτοκράτορα. Οὗτος ἐβασίλευσε μετὰ τῆς Ζωῆς ἀπὸ τοῦ 1034 - 1041. Ἐπειδὴ δὲ ἢ Ζωή, ὡς παρῆλιξ, δὲν ἀπέκτησεν τέκνον, νιοθέτησε Μιχαὴλ τὸν Καλαφάτην, ἀνεψιὸν τοῦ συζύγου της καὶ τοῦ Εὐνοῦχου Ἰωάννου, τὸν ὁποῖον, μετὰ τὸν θάνατον Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγόνα ἀνεβίβασεν καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου, τὸ 1041. Οὗτος ὅμως, εὐθύς ὡς ἐνόμισεν ὅτι ἠδραϊώθη ἐπὶ τῆς βασιλείας, ἐπεχειρήσεν νὰ θέσῃ ἐκποδῶν τὰς δύο ἀπογόνους τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας Ζωὴν καὶ Θεοδώραν. Ὡστόσον, ὁ λαὸς τῆς Κων)πόλεως δὲν ἠνέχθη αὐτόν, ἐξεγερθεὶς δὲ τὸν καθήρσεν, τὸν ἐτύφλωσε καὶ ἀνεκήρυξεν ἐπισήμως ὡς Ἀυγούστας τὴν Ζωὴν καὶ τὴν Θεοδώραν. Καὶ ἡ μὲν Θεοδώρα δὲν ἠθέλησε νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον κοινωνίαν. Ἄλλ' ἢ Ζωή, χηρεύσασα, ὑπανδρεύθη ἐκ τρίτου, λαβοῦσα ὡς σύζυγον Κων)νον τὸν Α' τὸν Μονομάχον, ὅστις ἐβασίλευσε ἀπὸ τοῦ 1042 - 1054. Σημειωτέον ὅτι, ὁ Μονομάχος εἰς τὰ ἀνάκτορα εἰσήγαγε καὶ τὴν πρῶην φίλην του,

κόρην Βάρδα του Σκληρού, την οποίαν ήνεχθη και η Ζωή, λόγω του ότι αυτή ευρίσκετο πλέον εις γεγηρακυίαν ηλικίαν. Ἄλλ' ὁ λαὸς τῆς Πρωτευούσης, ὅστις ἔτρεφεν ἀμέριστον ἐκτίμησιν πρὸς τὴν Μακεδονικὴν δυναστείαν, διεμαρτυρήθη πρὸς τὸν Μονομάχον, μίαν δὲ ἡμέραν, τὴν 9ην Μαρτίου, ἑορτὴν τῶν 40 Μαρτύρων, καθ' ἣν ὥραν οὗτος ἐπέστρεφε ἐκ τῆς Ἁγίας Σοφίας εἰς τὰ ἀνάκτορα, με κραυγὰς: «Ἡμεῖς τὴν Σκλήρησαν βασιλίσαμεν οὐ θέλομεν. Οὐδὲ διὰ ταύτην αἱ μᾶνναι ἡμῶν Ζωή τε καὶ Θεοδώρα θανοῦνται», ἀπεδοκίμασε τὸν αὐτοκράτορα. Καὶ θὰ ἐγένετο μεγάλη σύγκρουσις μεταξὺ λαοῦ καὶ τῶν φρουρῶν τοῦ βασιλείως, με πολλὰ θύματα, ἂν δὲν ἐξήρχοντο αἱ δύο ἀδελφαὶ ἀπὸ τοὺς ἐξώστας τῶν ἀνακτόρων νὰ καθησυχάσουν τὸ πλῆθος. Τελικῶς, ἡ Ζωὴ ἀπέθανε, τὸ 1050, εἰς ἡλικίαν 73 ἐτῶν, ὁ δὲ Κων)νος ὁ Μονομάχος τὸ 1054. Κατόπιν αὐτοῦ ὁ θρόνος περιῆλθεν εἰς τὴν Θεοδώραν, ἣτις ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ θανάτου τῆς 1056, ὅτε καὶ ἐξέλιπεν ἐντελῶς ἡ Μακεδονικὴ δυναστεία, ἣτις διήρκεσεν ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας, καθ' οὓς τὸ κράτος εἶχε ζήσει ἐνδόξως. Εὐτυχῶς ὁμως, κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου, ποὺ ἀνίκανοὶ ἐβασίλευσαν διαδοχοὶ του, ἡ Θράκη, μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Πετσενέγων, παρέμεινεν ἡσυχος καὶ ὁ λαὸς τῆς ἐπούλωσε πολλὰς πληγὰς του.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 34 ο ν

ΜΙΧΑΗΛ ΣΤ' Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ (1056 - 1057)

Ἄφοῦ ἀπέθανεν ἡ Θεοδώρα καὶ ἐξέλιπεν ἡ Μακεδονικὴ Δυναστεία, οἱ αὐλικοὶ ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν Μιχαήλ, τὸν ἐπιλεγόμενον στρατιωτικόν, ὅστις, παρὰ τὸ ἐπώνυμόν του, ἦτο γέρον, ἀδαὴς περὶ τὰ στρατιωτικὰ καὶ ἀπαίδευτος. Παρὰ ταῦτα οἱ αὐλικοί, ποὺ ἀντέπραπτον πάντοτε πρὸς τὴν μερίδα τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ, ἀνεβίβασαν τοῦτον, ὡς λέγει ὁ Κεδρηνός: «Ἴνα σχῆμα μόνον καὶ ὄνομα αὐτὸς ἔχη τὴν Βασιλείαν αὐτοὶ δὲ διεξάγωσιν, ὡς βοῦλονται τὰ κοινά, καὶ πάντων τυγχάνουσι κύριοι». Ἄλλ' οἱ ἐν Μ. Ἀσίᾳ στρατηγοί, μένεα πνέοντες κατὰ τῶν αὐλικῶν ἐστασίασαν καί, ἀνακηρύξαντες αὐτοκράτορα τὸν μεταξὺ αὐτῶν Ἰσαάκιον τὸν Κομνηνόν, ἐκινήθησαν κατὰ τῆς Κων)πόλεως. Ὁ Μιχαήλ ὁ Στρατιωτικὸς τότε ἀπῆλθε τῶν ἀνακτόρων καὶ ἐκάφη μοναχὸς ἐν τινι μοναστηρίῳ. Ὁ δὲ Ἰσαάκιος, ἐλθὼν, κατέλαβε τὸν θρόνον, γενόμενος ἀρχηγὸς τῆς βασιλικῆς δυναστείας τῶν Κομνηνῶν.

Βασιλεία Ἰσαακίου Κομνηνοῦ 1057 - 1059.— Ὁ Ἰσαάκιος, βασιλεύσας ἐπὶ 2 μόνον ἔτη, ὑπῆρξε συνετὸς καθ' ὅτι παρέδωκεν εἰς τοὺς καλλιεργητὰς πολλὰ μοναστηριακὰ κτήματα. Οἱ Οὐγγροι καὶ οἱ Πετσενέγοι, συμπράξαντες, προσέβαλον τὸ κράτος ἀπὸ τοῦ Δουναβέως. Ἄλλ' οὗτος, διὰ τῶν ἀξίων καὶ ἱκανῶν στρατηγῶν του, ἐνίκησε καὶ ἐξεδίωξεν αὐτοὺς πέραν τοῦ Δουναβέως.

Ἐπειδὴ ὁμως ἦτο προληπτικός, ὅτε τῷ 1059, εἰς ἓν κηνύγιον, προσεβλήθη ὑπὸ κεραυνοῦ, ἐφοβήθη σφόδρα ἐξ αὐτοῦ, παρητήθη καὶ ἐκάρη μοναχός. Εἰς τὸν θρόνον ἀφῆκε πλάγιον τινα συγγενῆ του, Κων)νον τὸν Δοῦκαν.

Βασιλεία Κων)νου Ι' τοῦ Δούκα 1059 - 1067.— Περὶ τὸ ἔτος 1065, ἄλλη Τουρκικὴ φυλὴ, οἱ λεγόμενοι Καγκάρ Οὔζοι ἢ Οὔγουζοι, διαβάντες τὸν Δούναβιν, ἐνίκησαν τὰ φρουροῦντα τοῦτον στρατεύματα τοῦ κράτους καὶ ἐξεχύθησαν εἰς Θράκην καὶ Μακεδονίαν, λεηλατοῦντες. Ὁ αὐτοκράτωρ προεπάθησε νὰ εἰρηνεύσῃ πρὸς αὐτούς, διότι δὲν εἶχεν ἱκανὴν δύναμιν διὰ νὰ τοὺς πολεμήσῃ. Ἀλλ' εὐρέθη ἠναγκασμένος νὰ ἐκστρατεύσῃ. Εὐτυχῶς ὁμως, λοιμὸς ἐνσκήψας μεταξὺ τῶν ἐπιδρομῶν, κατέστρεψε τοὺς πλείστους. Οἱ ὑπόλοιποι ἀνέμιγξαν μετὰ τῶν Βουλγάρων καὶ Πετσενέγων. Οὗτοι ὑπῆρξαν οἱ τελευταῖοι ἐπιδρομεῖς ἐξ Ἀσίας, οἱ ἀκολουθοῦντες τὸν δρόμον τῶν Οὔννων. Τὰ λείψανα τούτων ἐγκατεστάθησαν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ὀλίγοι ἐν Θράκῃ. Ὡς φαίνεται δέ, ἀπόγονοι τούτων, εἶναι οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, οἱ λεγόμενοι **Κ α κ α ο ὕ ζ ο ι**.

Βιβλιογραφία.— Κεδρηνός, Ἰωάννης Σκυλίτσης, Ζωναράς.

Πετσενέγοι ἢ Πατζινάκαι.— Φυλὴ Τουρκικὴ. Ὅμοιοι μὲ τοὺς μετὰ ταῦτα ἀναφανέντας ἐν Μ. Ἀσίᾳ Σελτζούκους καὶ τοὺς ὅπισθεν αὐτῶν ἐλθόντας Οὔζους ἢ Ὀγουζοὺς ἢ Καγκαρούζους καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα Ὀθωμανούς. Ἠκολούθησαν καὶ οὗτοι, ἐκ Χοβερασμίας (Χορασάν), τὸν δρόμον ἐκ Σιβηρίας πρὸς τὴν τότε χώραν τῶν Σκυθῶν ἢ Σαρματῶν (σημερινῆς Ρωσσίας), πού εἶχαν ἀκολουθήσει οἱ Ἀβάροι, οἱ Κουτρηγοῦροι, οἱ Οὔννογοῦροι, (Μαγυάροι ἢ Οὔγγροι). Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Οὔννων, παρέμειναν ἐν τῇ ΝΑ Ρωσσίᾳ. Ἐπὶ Κων)νου Ζ' τοῦ Πορφυρογεννήτου ἦσαν σύμμαχοι τοῦ Βυζαντίου. Τὸ 941 ὁμως, εἰσέβαλον εἰς Βουλγαρίαν, ἐληλάτησαν καὶ ἀπεσύρθησαν πέραν τοῦ Δουνάβεως. Ἐπὶ Ἰωάννου Τσιμισκῆ, τὸ 970, κατέστρεψαν τὸν Σβιατοσλάβ, ἐπιστρέφοντα ἐκ Συληστρίας εἰς τὴν Ρωσσίαν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου Β' ἐπὶ βασιλείας τοῦ ἀδελφοῦ του Κων)νου τοῦ Η' 1025 - 1028, Ρωμανοῦ Γ' τοῦ Ἀργυροῦ 1028 - 1034, Μιχαὴλ Δ' τοῦ Παφλαγόνο 1034 - 1041, ἐπεχείρησαν πολλὰς ἐπιδρομὰς κατὰ τῆς Βουλγαρίας, πού ἦτο Βυζαντινὴ ἐπαρχία, ὡς καὶ εἰς τὴν πρὸς νότον τοῦ Αἴμου Θράκην καὶ Μακεδονίαν.

Ὁ Κεδρηνός, σύγχρονος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, γράφει περὶ τῶν ἐπιδρομῶν τούτων τῶν Πετσενέγων τὰ ἑξῆς. «Ἄρδην τὰ παρατυχόντα ἠφάνισαν, ἠβηδὸν τοὺς ἀλισκομένους ἀναιροῦντες καὶ τιμωρίας τοῖς αἰχμαλώτοις ὑποβάλλοντες ἀνεκδιηγῆτοις». Ἐπὶ Κων)νου Θ' τοῦ Μονομάχου, 1042 - 1054, ἓνας φίλαρχος αὐτῶν, ὁ Καλένης, μὲ 20 χιλ. Πετσενέγους, ἐγκατεστάθη ἐντὸς τῆς Βουλγαρίας. Φθίνοντος τοῦ 1048 ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Τυράχ, ἄγων 800 χιλ. λαόν, διήλθε τὸν παγωμένον Δούναβιν καὶ νικήσας τὸν Καλένην

καὶ τὸν Βυζαντινὸν στρατὸν, ἐλαφραγώγησε δεινῶς τὴν χώραν. Πάντες ὁμως οὗτοι, τελικῶς, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἐν βαρείῳ Μακεδονίᾳ, ὅπου καὶ ἠσπάσθησαν τὸν Χριστιανισμόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 35ο v

Ἐπὶ Μιχαὴλ Ζ' τοῦ Δούκα (1071-1078), ἠνώθησαν μὲ τὸν ἐπαναστάντα στρατηγὸν τοῦ Βυζαντίου Νέστορα. Ἐπὶ αὐτοκράτορος Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου (1078-1081), ἠνώθησαν μὲ τὸν ἐπαναστάτην στρατηγὸν τοῦ Βυζαντίου Νικηφόρον τὸν Βρυέννων, καὶ ἐλεηλάτησαν τὴν Θράκην. Ἐπὶ Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ (1081-1118), συνέπραξαν μὲ τοὺς δημοφύλους των Κομάνους, νέους εἰσβολεῖς, ἀλλ' ἠττήθησαν εἰς τὴν μάχην τοῦ Λιβουνίου (1) καὶ ὑπετάγησαν. (Βιβλ. Κεδρηνός).

Οὐγγροὶ ἢ Μαγυάροι ἢ Οἰνογοῦροι.— Καὶ οὗτοι ἦσαν Τουρκικὸς λαός. Οἱ Βυζαντινοὶ τοὺς ὠνόμασαν Τούρκους. Ἦσαν συγγενεῖς τῶν Πετσενέγων καὶ τῶν μετὰ ταῦτα Κομάνων καὶ Οὔζων ἢ Ὀγούζων Τούρκων.

Τὸ 934 καὶ 942, ἐπὶ Κων)νου Ζ' τοῦ Πορφυρογεννήτου, εἰσέβαλον εἰς τὰς Βυζαντινὰς χώρας καὶ ἐλεηλάτησαν αὐτάς, μέχρι τῆς Κων)πόλεως. Περὶ τὸ 955 ἤρχισαν νὰ ἐκχριστιανίζωνται ὑπὸ τῶν πολλῶν αἰχμαλώτων, ποὺ εἶχον ἀρπάσει ἀπὸ τὰς Βυζαντινὰς χώρας καὶ ἀπὸ πολλὰς δυτικάς, εἰς τὰς ὁποίας εἶχον κάμει φοβερὰς ἐπιδρομὰς. Ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν χώραν τῆς Πανονίας, ἣτις ἔκτοτε ὠνομάσθη Οὐγγαρία ἢ Τουρκία. Ἔνεκα τῆς ἐπαφῆς των μὲ τὸ Βυζάντιον, ἤρχισαν νὰ ἐκπολιτίζωνται. Δύο ἀρχηγοὶ των, ὁ Γυλάς καὶ Βουλοσόδης, ἐλθόντες εἰς Κων)πολιν τὸ 951, ἐπὶ Πορφυρογεννήτου, ἐβωπίσθησαν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Θεοφυλάκτου, υἱοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Λεκαπηνοῦ. Παρέλαβον δὲ μαζί των καὶ Ἕλληνα Ἐπίσκοπον τὸν Ἱερόθεον, ὅστις καὶ ὑπῆρξε ὁ πρῶτος Ἀρχιεπίσκοπος Οὐγγαρίας ἢ Τουρκίας. Καίτοι δὲ ἀργότερον περιῆλθεν εἰς ἐχθρικὰς σχέσεις πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐνίστε, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διετέλεσαν εἰς ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν μετ' αὐτῶν καὶ πολλαὶ ἐπιγαμίαι μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Βυζαντινῶν ἀρχόντων ἔλαβον χώραν. Ἀλλά, κατὰ τὰς Σταυροφορίας καὶ ἰδίως, μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ὑπὸ τῶν Φράγκων, οὗτοι ὑπέστησαν τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Καθολικισμοῦ, προσηλυτισθέντες εἰς τὸν Παπισμὸν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 36ο v

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΡΩΜΑΝΟΥ Δ' ΤΟΥ ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ (1068-1071)

Οὗτος ἦτο στρατηγὸς ἐπὶ Κων)νου Ι' τοῦ Δούκα. Ἐπολέμησε τοὺς

1. Τὸ Λιβουνιον ἦτο χωρίον τῆς Θράκης παρὰ τὸν Ἐβρον ὅπου σήμερον εὐρίσκεται τὸ Τουρκικὸν Ὀμοῦρ - Μπέη.

ἐκ Βουλγαρίας εισβαλόντας Πετσενέγους, Ἡ Εὐδοκία, χήρα τοῦ Δούκα Κων)νου Ι' συνεζεύχθη αὐτὸν καὶ τὸν ἀνεκήρυξεν αὐτοκράτορα. Κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1068 ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Σελτζούκων Τούρκων, οἱ ὅποιοι, ἐξ Ἀνατολῶν, ἠπειλοῦν τὴν Μ. Ἀσίαν, καθ' ὅλα τὰ ἔτη τῆς βασιλείας του. Τὸ 1071, μετὰ πολλὰς καὶ μακρὰς ὁδοπορίας, συνήντησε τὸν βασιλέα τῶν Σελτζούκων Ἀλαρσλάν εἰς Μεντζικέρτ τῆς Ἀρμενίας⁽¹⁾, πέραν τῆς Θεοδοσιοπούλεως (Ἐρζερούμ). Εἰς μάχην, μίαν τῶν ὀλεθριωτέρων τῆς ἱστορίας ἀπὸ ἀπόψεως συνεπειῶν, ὁ Διογένης ἠγωνίσθη καρτερικώτατα. Ἀλλά, δυστυχῶς, δύο στρατηγοὶ του, ἀντὶ νὰ ὑποστηρίξουν τὸν ἀγωνιζόμενον βασιλέα των, ἐγκατέλειψαν τὸν πεδῖον τῆς μάχης καὶ ἀπῆλθον μὲ τὸ ὑπ' αὐτοὺς στρατεύμα. Ὁ δὲ βασιλεὺς, παραμείνας μόνος, μὲ ὀλίγους, ἐπολέμει ἀνδρειώτατα, ἀλλὰ πληγωθεὶς ἔπεσεν ἐκ τοῦ ἵππου του καὶ ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀλαρσλάν, ὅστις καὶ προσηνέχθη πρὸς αὐτὸν ἱπποτικώτατα. Καὶ ὄχι μόνον ἀπέφυγε νὰ τὸν κακοποιήσῃ, ἀλλὰ τὸν κατέστησεν ὁμοτράπεζόν του καὶ τὸν παρηγόρησε διὰ τὸ ἀτύχημά του. Καὶ ἀφοῦ διεπραγματεύθησαν συνθήκη εἰρήνης μεταξύ των, ἀφέθη ὁ Διογένης Ῥωμανὸς ἐλεύθερος διὰ ν' ἀναλάβῃ τὸν θρόνον του καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὰ συμφωνηθέντα. Ἀλλ' οἱ αὐλικοὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν ἐκήρυξαν ἔκπτωτον καὶ ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν υἱὸν Κων)νου τοῦ Δούκα Μιχαὴλ Ζ' Δούκαν. Ὁ δὲ Διογένης, ἐπανερχόμενος, συνελήφθη, ὑπεβλήθη εἰς ἐξευτελισμούς, ἐτυφλώθη καὶ περιορίσθη εἰς τὴν νῆσον Πρώτην, ὅπου ἐτελεύτησε τὴν ζωὴν του ἐν μέσῳ φρικτῆς ἀθλιότητος. Τοιοῦτον οἰκτρὸν τέλος ἔλαβεν ὁ κατὰ πολλὰ ἱκανὸς καὶ ἐνάρετος αὐτὸς αὐτοκράτωρ.

Συμπέρασμα.— Ἡ τοιαύτη πρὸς τὸν ἔκπτωτον συμπεριφορὰ δεικνύει ἀπὸ ποίαν καὶ πόσῃ ἠθικῇ πόρρωσιν ἔπασχεν ἡ ἄρχουσα τάξις τοῦ Βυζαντίου κατὰ τοὺς αἰῶνας ἐκείνους. Ἡ τοσαύτη ἔλλειψις ἐνδοιασμῶν προοιωνίζεν, ὅτι ἐγγὺς ἦτο τὸ τέλος τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, τῆς ὁποίας τὰ ἦθη δὲν διέφερον καὶ πολὺ τῆς βαρβαρότητος.

Μιχαὴλ ὁ Ζ' ὁ Παραπινάκιος 1071 - 1078.— Οὗτος ἦτο υἱὸς Κων)νου Ι' τοῦ Δούκα. Φέρει τὸ ἐπώνυμον Παραπινάκιος, διότι ἐκ τοῦ εἰσαγομένου εἰς Κων)πολιν σίτου, ἐκτὸς τοῦ φόρου, εἶχε διατάξει νὰ κρατῆται ἐπιπροσθέτως καὶ ἐν πινάκιον σίτου ἕξ ἐκάστης ὠρισμένης ποσότητος, διὰ τὸν βασιλέα. Ἐνεκα πιέσεων τοῦ αὐλικοῦ του καὶ ἀπλήστου Νικηφορίτση ἐπανεστάτησαν οἱ Βούλγαροι. Κατ' αὐτῶν ἐστάλη ὁ στρατηγὸς Δαμιανὸς

1. Ἡ μάχη τοῦ Μεντζικέρτ (Lacrimabile bellum) ἐσήμανε τὴν ἀπαρχὴν τοῦ δλέθρου τοῦ μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ «H. Gelger» ἐν «Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ» λέγει ἐν προκειμένῳ: «Ὁ Τούρκος ἔστησε τὴν νομαδικὴν του σκηπὴν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας ρωμαϊκῆς λαμπρότητος. Ἡ κοιτίς τοῦ πολιτισμοῦ περιέπεσεν εἰς ἰσλαμικὴν βαρβαρότητα...».

Δαλασσηνός, ἀλλ' οὗτος ἠττήθη. Ἐπειτα ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν ὁ στρατηγὸς Νικηφόρος ὁ Βρυνένιος, ὅστις τοὺς μὲν Βουλγάρους κατώρθωσε νὰ ὑποτάξῃ τοὺς δὲ συνεργάτας τῶν Σέρβους ὑπεχρέωσε νὰ χωρισθῶσιν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους καὶ νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὴν χώραν τῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Βυζαντινὴ Αὐλὴ καθυστέρησε τοὺς μισθοὺς τοῦ στρατοῦ τῶν παριστριῶν ἡγεμονιῶν, ὁ στρατηγὸς Νέστωρ ἐστασίασε καὶ ἐλεηλάτησε τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 37ο ν

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ Β' ΤΟΥ ΒΟΤΑΝΕΙΑΤΟΥ (1078 - 1081)

Οὗτος ἦτο διάσημος στρατηγὸς τοῦ Βυζαντίου. Ἐπὶ Κων)νου Θ' τοῦ Μονομάχου 1052, κατεπολέμησε τοὺς εἰσβαλόντας εἰς Θράκην Πετсенέγους. Ἐπὶ δὲ Κων)νου Ι' τοῦ Δούκα 1065, ἐπολέμησε καὶ ἐξεδίωξε τοὺς εἰσβαλόντας εἰς Βουλγαρίαν — οὐσαν Βυζαντινὴν τότε ἐπαρχίαν — τοὺς Ὀγούζους ἢ Οὐζους Τούρκους, ὡς καὶ ἐν Μ. Ἀσίᾳ τοὺς Σελτζούκους Τούρκους. Μετὰ τὴν ἐκθρόνησιν Μιχαὴλ Ζ' τοῦ Παραρινάκιου ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ, ἀλλ' ἦτο ἤδη γέρον καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους, ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ, ἐν τε τῇ Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ ὡς τὰ ὑπερήσπιζεν, ὅτε ἦτο στρατηγός. Διὰ τοῦτο, στάσεις ἐξεργράγησαν κατ' αὐτοῦ εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς καὶ Ἀσιατικὰς χώρας αἵτινες ἔφερον εἰς τὸν θρόνον Ἀλέξιον Α', τὸν Κομνηνόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 38ο ν

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΑΛΕΞΙΟΥ Α', ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ (1081 - 1118)

Ὁ Ἀλέξιος ὁ Α' ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰσαακίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ πατρὸς του, εἰσῆλθεν εἰς τὸ στράτευμα, ὅπου διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὴν ὀρθοφροσύνην του. Οὗτος ὑπὸ τοῦ Βοτανειάτου ἐστάλη κατὰ τῶν στασιασάντων ἐν Θράκῃ στρατηγῶν Νικηφόρου Βρυνενίου καὶ Νικηφόρου Βασιλακίου, τοὺς ὁποίους ἐνίκησε καὶ ἠνάγκασε νὰ ὑποταχθῶσιν. Ὅτε δὲ ἐπέστρεψεν εἰς Κων)πολιν, αὐτικοὶ ραδιοὔργοι φθονοῦντες αὐτόν, κατέστησαν τοῦτον ὑποπτον πρὸς τὸν Βοτανειάτην. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξιος, προλαβόν, ἔφυγε ἐκ Κων)πόλεως καὶ ἔλθων εἰς Θράκην παρέλαβε φιλικὰ πρὸς αὐτὸν στρατεύματα καὶ ἐπῆλθε κατὰ τῆς Κων)πόλεως. Ὁ Βοτανειάτης παρητήθη, ἐκάρη μοναχός, ὁ δὲ θρόνος ἐδόθη εἰς τὸν Ἀλέξιον, ὡς τὸν ἰκανώτερον τότε ἄνδρα. Ἡ βασιλεία του ὑπῆρξε μακρὰ καὶ πολλὰ σπουδαῖα γεγονότα συνέβησαν κατὰ τὴν 37ετῆ διάρκειαν αὐτῆς ἐπιδράσαντα μέγਾਲος ἐπὶ τῆς μετὰ ταῦτα πορείας τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους.

Ἐν Θράκῃ, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του, ἔκαμναν εἰσβολὰς οἱ Πετсенέγοι, ἐνωθέντες μετὰ τῶν νεοφανέντων ὁμοφίλων τῶν Κομνηνῶν ὡς καὶ μετὰ Σέρβων καὶ Βλάχων. Μετὰ πολλὰς καὶ κοπιώδεις ἐκστρατείας

του, κατά πάντων τούτων, ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως καὶ ἐθριάμβευσεν, ἀναγκάσας αὐτοὺς εἰς πλήρη ὑποταγήν. Ἀλλά, τὸ 1096, ἀνηγγέλθη θύελλα ἐκ Δύσεως: Ἦρχιζεν ἡ πρώτη Σταυροφορία, ἣτις, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἐνέβαλεν εἰς μεγάλην δοκιμασίαν ὄχι μόνον τὸν αὐτοκράτορα, ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸ Ὀρθόδοξον Ἑλληνικὸν Ἔθνος.

Κομμανοί.— Λαὸς Τουρκομανικός, παρεμφερὴς πρὸς τοὺς Οὐγγυροὺς, Πετσενέγους, Ὀγοϋζοὺς, καὶ Σελτζούκους. Οἱ Ρῶσοι τοὺς ὠνόμαζον Πολόβσκι. Ἦσαν νομάδες εἰδωλολάτραι. Περὶ τὸν 10ον αἰῶνα, ὀρμηθέντες ἐκ τῆς πρὸς νότον τῆς Κασπίας θαλάσσης χώρας, ὑπέταξαν τοὺς Οὔζους καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Οὐράλη καὶ Βόλγα χώραν. Συνεμάχησαν μὲ τοὺς Πετσενέγους καὶ ἐπιχείρησαν ἐπιδρομὰς εἰς τὰς Βυζαντινὰς χώρας. Πρώτη ἐπιδρομὴ αὐτῶν ἀναφέρεται ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου, ὅτε ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. Μετὰ τινα ἔτη, ἐπανάλαβον τὰς ἐπιδρομὰς των, ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ 1081. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξιος κατώρθωσε νὰ συνάψῃ συμμαχίαν μὲ αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐξώθησεν ἐναντίον τῶν Πετσενέγων κατὰ τὸ 1088. Τὸ χωρίον Κομάνοβον, ἐν Μακεδονίᾳ, ἔλαβε τὸ ὄνομά του ὑπ' αὐτῶν. Τὸ 1091, μὲ τὴν σύμπραξιν τῶν Βυζαντινῶν, κατενίκησαν τοὺς Πετσενέγους. Πλὴν ὅμως τὸ 1094, ἤγειραν πάλιν ὄπλα κατὰ τοῦ Βυζαντίου, ὅτε τὸ 1096, μετὰ ἐπανειλημμένας συγκρούσεις πρὸς τὰ Βυζαντινὰ στρατεύματα, ἐξεδιώχθησαν πέραν τοῦ Δουνάβεως. Μετὰ δὲ ἓνα αἰῶνα, ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἰσαακίου Β' τοῦ Κομνηνοῦ ἐμφανίζονται ὡς σύμμαχοι τοῦ ἡγεμόνος τοῦ νέου Βουλγαρικοῦ κράτους Ἰωάννου Ἀσάν (1197-1207), τὸ ὁποῖον εἶχε σχηματισθῆ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῆς Δ' Σταυροφορίας, καὶ τῆς διαλύσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἐγκατασταθέντες τελικῶς ἐν Μολδαβίᾳ εἶχον ἐκχριστιανισθῆ. Ἀλλά, κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Μογγολοτατάρων τοῦ Τζεγκις-Χάν, ὑπέταγθησαν καὶ ἀπήχθησαν οἱ πλεῖστοι ὡς αἰχμάλωτοι εἰς τὴν Ἀσίαν, ὑποστάντες πολλὰς περιπετείας. Οἱ μετὰ ταῦτα ἐν Αἰγύπτῳ ἄρξαντες Μαμμελοῦκοι, ἀναφέρονται ὡς ἀπόγονοι τῶν Κομάνων τούτων.

Ἡ ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Α' τοῦ Κομνηνοῦ ἐπανάστασις τῶν Παυλικιάνων καὶ Βογομήλων καὶ ἡ λεηλασία ὑπ' αὐτῶν τῆς Θράκης.— Τὸ βάρος τῶν φόρων πού εἶχον ἐπιβάλλει οἱ Βυζαντινοὶ εἰς τοὺς Βουλγάρους, Παυλικιάνους καὶ Πετσενέγους, τοὺς κατοικήσαντες εἰς τὴν πρὸς νότον τοῦ Δουνάβεως καὶ Αἴμου χώραν, ἡ κακὴ συμπεριφορὰ τῶν φοροεισπρακτόρων καὶ τῶν ἀξιωματούχων τοῦ Βυζαντίου, συνετέλεσαν, ὥστε ἡ διδασκαλία τῶν αἰρετικῶν Παυλικιάνων νὰ ἐλάκυσῃ πολλὰ στοιχεῖα τοῦ ἐγχωρίου πληθυσμοῦ, τὰ ὁποῖα καὶ ὠνόμασθησαν Βογόμηλοι. Κέντρον τούτων ὑπῆρξε ἡ Φίλιπποῦσις. Οἱ Παυλικιάνοι, τοὺς ὁποῖους εἶχον φέρει ἐξ Ἀσίας Κωνσταντίνου Ε' ὁ Ἰσαυρος, Βασίλειος ὁ Α' καὶ Ἰωάννης Τσιμισκής, διὰ νὰ φυλάττωσι

τὰς διαβάσεις τοῦ Αἴμου, ἀντὶ νὰ πολεμῶσιν τοὺς ληστροικούς Πετσενέγους, συνηνώθησαν μετ' αὐτῶν καὶ τῶν Βογομήλων ὑπὸ ἀρχηγὸν τὸν Ντομπρομήρ καὶ ἤρχισαν δεινὰς λεηλασίας εἰς τὴν Θράκην, τὸ 1086. Τούτους, τὸ 1087, ὁ Βυζαντινὸς στρατηγὸς Νικόλαος Μαυροκατακαλῶν, κατέβαλεν ἀπεγνωσμένας προσπαθείας διὰ νὰ τοὺς συγγρατήσῃ. Τὸ ἴδιον ἔτος, οἱ Πετσενέγοι, μετ' τὸν ἀρχηγὸν τῶν Τζελοῦ Χάν, εἰσέβαλον εἰς τὴν Θράκην. Τὸ 1088 ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν ὁ ἴδιος δ' Ἀλέξιος, ἀλλ' εἰς μάχην παρὰ τὴν Ντρίστρα ἠττήθη. Οἱ Πετσενέγοι κατέλαβον τὴν Φιλιπούπολιν, γενόμενοι δεκτοὶ ἀσμένως ὑπὸ τῶν Βογομήλων. Ἀπετέλεσαν μετ' αὐτῶν συμμορίας, αἱ ὁποῖαι ἐλυμαίνοντο τὴν πεδιάδα τῆς Μαρίτσας καὶ τῆς λοιπῆς Θράκης. Τὸ 1091 οἱ Πετσενέγοι ἐξηκολούθησαν τὰς εἰσβολὰς καὶ δηώσεις κατ' ὅλην τὴν Θρακικὴν χώραν. Τότε ὁ Ἀλέξιος, μετὰ πολλὰ χρήματα, προσεταιρίσθη τοὺς ἀρχηγοὺς μεγάλης ὁμάδος Κομάνων (Πολόφκι), οἱ ὁποῖοι μαζὶ μετὰ τοὺς Βυζαντινοὺς, παρὰ τὸ Λιθούνιον (σημερινὸν Ὀμοῦρ - Μπέη) κυριολεκτικῶς ἐξωλόθρευσαν αὐτούς. Τὰ λείψανα τῶν Πετσενέγων μετεφέρθησαν καὶ οἰκίσθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Μογλενῶν τῆς Μακεδονίας. Καὶ οὕτω πως, ἡ Βυζαντινὴ Κυβέρνησις Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἀπηλλάγη τῶν ἐν τῇ Βαλκανικῇ ἐχθρῶν τῆς. Ἀλλά, τὸ 1095, νέον κύμα ἐξέσπασεν ἐπάνω εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν, τὸ ὁποῖον ἠπέλησε νὰ καταποντίσῃ αὐτὴν καὶ ἐχρειάσθη μεγάλη καὶ περισκεμένη πολιτικὴ καὶ διπλωματικὴ ἱκανότης διὰ ν' ἀποφύγῃ ὁ Ἀλέξιος τὸν κατακλυσμόν. Ἐπρόκειτο περὶ τῆς Α' Σταυροφορίας, ἡ ὁποία δίκην χειμάρου ἐξεχύθη πρὸς ἀνατολὰς.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 3 9 0 ν

ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑΙ

Σταυροφορίαι καλοῦνται αἱ μεγάλαι ἐκστρατεῖαι, τὰς ὁποίας ἀνέλαβον διάφοροι ἡγεμόνες καὶ βασιλεῖς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, κατὰ καιροὺς, ἀπὸ τοῦ 1095, μετὰ σκοπὸν τὴν ἀπελευθέρωσιν δῆθεν τῶν Ἀγίων Τόπων καὶ τὴν προστασίαν τῶν ἀμετρήτων χριστιανῶν, οἵτινες συνέρρεον ἐκεῖ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, ἵνα προσκυνήσωσι τὸν Ἅγιον Τάφον. Καὶ ἐπειδὴ οὗτοι, κατὰ ποικίλους τρόπους ἐληστεύοντο, ἐκακοποιοῦντο καὶ ἐβασανίζοντο ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων Τούρκων, οἱ ὁποῖοι κατεῖχον τὴν Παλαιστίνην, ὑπὸ τὴν πρόφασιν αὐτῆν τῆς ἀπελευθερώσεως εἶχον ἐπιχειρηθῆ ὀκτῶ ἐν ὅλῳ ἐκστρατεῖαι τοῦ εἶδους αὐτοῦ, κατὰ διαστήματα. Λόγῳ δὲ τοῦ ὅτι πάντες οἱ ἐκστρατεύοντες ἔφερον ἐρυθρὸν σταυρὸν ἐπὶ τοῦ δεξιῷ ὤμῳ των, ὠνομάσθησαν οὗτοι Σταυροφόροι, αἱ δὲ ἐκστρατεῖαι των Σταυροφορίαι.

Τὰ βαθύτερα αἷτια τῶν σταυροφοριῶν.— Κατὰ τὸν 11ον αἰῶνα (1000 - 1100), εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην εἶχε παρατηρηθῆ κάποια ἀνθηρὴς οἰκονομικὴ. Αἱ παραγωγικαὶ δυνάμεις εἶχον ἀναπτυχθῆ. Μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1000 μ.Χ. τὰ πλεῖστα χρήσιμα ἢ Δύσις τὰ ἐλάμβανεν ἀπὸ τὰς Ἀνατο-

λικὰς χώρας, κατ' ἀρχὰς διὰ τῶν Βυζαντινῶν, ἔπειτα δὲ καὶ διὰ τῶν Ἀράβων. Ἀλλὰ, κατὰ τὸν 11ον αἰῶνα, εἰς τὴν Δύσειν ἤρχισε ν' ἀναφαίνηται καὶ θαλασσία δύναμις, πολεμικὴ τε καὶ ἐμπορικὴ. Ἡ Βενετία, ἡ Γένοβα, καὶ ἡ Πίζα, πόλεις Ἰταλικαί, ἀνέπτυξαν ἐπιτυχῶς στόλους ἐμπορικοὺς καὶ ἤρχισαν νὰ συναγωνίζονται εἰς τὴν Μεσόγειον τοὺς ἕως τότε κυρίους τῆς Μεσογείου Βυζαντινοὺς καὶ Ἀραβας Μωαμεθανούς. Εἰς αὐτούς, προσετέθησαν τότε καὶ οἱ δραστήριοι Νορμανδοὶ οἵτινες κατελθόντες ἐκ τῶν βορειοτέρων χωρῶν, εἶχον ἐγκατασταθῆ ἔν Σικελία καὶ Νοτίῳ Ἰταλίᾳ. Πάντες οὗτοι ἐκ Δύσεως, ταξειδεύοντες εἰς τοὺς λιμένας τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν τοῦ τότε Βυζαντίου καὶ τῶν Ἀραβικῶν περιοχῶν, ἀγτήλασσαν ἐμπορεύματα ἰδικὰ των μὲ ἀνατολικά. Ἀλλ' ἔβλεπον, ἰδίους ὄμμασι πλέον, ὅτι ἡ Ἀνατολὴ εὕρισκετο εἰς ἀνώτερον, τεχνικόν, πνευματικόν καὶ πλουτοπαραγωγικόν ἐπίπεδον ἀπὸ τὰς ἰδικὰς των χώρας καὶ ἐν γένει τὰς Λυτικὰς. Μὲ αὐτούς τοὺς ἐμπορικοὺς στόλους τῶν 4 ναυτικῶν τούτων κρατῶν τῆς Δύσεως, ἐταξείδευον καὶ πλήθι ἐκ δύσεως προσκυνητῶν, διὰ τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἔβλεπον ὅτι, οἱ μὲν κάτοικοι τῶν Βυζαντινῶν χωρῶν ἦσαν Χριστιανοὶ μὲν, ἀλλ' Ὁρθόδοξοι, οἱ δὲ τῶν Ἀραβικῶν χωρῶν, Συρίας καὶ Αἰγύπτου, ἦσαν Μουσουλμᾶνοι τὸ πλεῖστον καὶ Χριστιανοὶ μὲν, ἀλλ' αἰρετικοί, μὴ ἀνήκοντες οὔτε εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν οὔτε εἰς τὸν Παπισμόν, εἰς τὸν ὁποῖον κατετάσσοντο αὐτοί, οἱ μεταβαίνοντες ὡς προσκυνηταὶ εἰς τὰ Ἅγια Χώματα. Διὰ τοῦτο, ἐθεώρουν πάντας ἐν γένει, ὡς θρησκευτικούς των ἐχθρούς. Τὸ μῖσος των καὶ ὁ φανατισμὸς ἐξήπτοντο, κατὰ δὲ τὴν ἐπιστροφὴν των μετέδιδον τὰ συναισθήματά των ταῦτα καὶ εἰς τοὺς ἄλλους συμπατριώτας των. Ἔτσι ἤρχισε νὰ καλλιεργῆται ἡ ἰδέα, ὅτι ἡ Δύσις ὀφείλει ὁπωσδήποτε νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς Ἁγίους Τόπους ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν ἀλλοθρήσκων καὶ δὴ τῶν Μουσουλμάνων Τούρκων, οἱ ὁποῖοι, ἀφοῦ ἀντεκατέστησαν τοὺς Ἀραβας ἐπὶ τῶν Ἱερῶν Τόπων τῆς Παλαιστίνης, κατέστησαν τὰ ταξίδια τῶν προσκυνητῶν πολὺ δύσκολα ἐπικίνδυνα καὶ βασανιστικά. Ὁ τρόπος αὐτὸς τοῦ σκέπτεσθαι, βαθμηδόν, διεδόθη εἰς ὅλα τὰ κοινωνικὰ στρώματα τῶν διαφόρων λαῶν τῆς Δύσεως καὶ ἔγινε ψύχωσης. Τὴν ἰδέαν τὴν ἠσπάσθησαν καὶ τὴν ἐκαλλιέργησαν πρῶτον, αἱ ναυτικαὶ δυνάμεις τῆς Δύσεως, διότι διὰ τῆς κατακτήσεως τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν, θὰ ἀπέκτων τὸ μονοπώλιον τοῦ ἐμπορίου, μεταξὺ ἀνατολῆς καὶ δύσεως καὶ θὰ ἐκμεταλλεύοντο, αὐτοὶ μόνοι, ὁλόκληρον τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Δεύτερον, τὸ ἐδέχθησαν οἱ ἡγεμόνες καὶ βασιλεῖς, διότι διὰ τῆς ἐκστρατείας, ἡ ὁποία θὰ ἐγίνετο διὰ μέσου τῶν Βυζαντινῶν χωρῶν καὶ αὐτῆς τῆς Κων)πόλεως καὶ ἐν Ἀσίᾳ καὶ Συρίᾳ αἰτνες ἐθεωροῦντο πλουσιώταται, θὰ ἠδύναντο οἱ ἡγεμόνες οὗτοι νὰ λαφυραγωγῆσουν ἢ καὶ νὰ καταλάβουν χώρας πλουσιωτάτας. Τὴν ἐδέχθησαν οἱ Ἰππῶται τῆς δύσεως, οἱ ὁποῖοι ἀφορμὴν περιέμενον νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς πολεμικὰς περιπετείας. Τὴν

εδέχθησαν οἱ Δουλοπάροικοι, διὰ τὰ ἐλευθερωθῶσι ἀπὸ τοὺς Μεγάλους Φεουδάρχας των καὶ τὰ ζήσωσιν εἰς νέας χώρας ἐλεύθεροι⁽¹⁾. Ἐπίσης, οἱ χρεωκοπημένοι, διὰ τὴν ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τοὺς δανειστάς των. Οἱ λησται καὶ οἱ κακούργοι, διὰ τὴν ἀποφύγουν τὰς καταδιώξεις. Οἱ καθολικοὶ ἱερεῖς καὶ καλόγηροι ἐκ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ. Οἱ κατὰ καιροὺς Πάπαι τῆς Ρώμης. Διότι ἠλπίζον ὅτι διὰ τῆς κατακτήσεως τῶν Ἀνατολικῶν χωρῶν θὰ δυνηθῶσι νὰ προσελκύσωσιν εἰς τὸν Παπισμὸν ὅλους τοὺς αἵρετικοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἴσως διὰ τῆς κατακτήσεως τῶν Βυζαντινῶν χωρῶν, ποὺ ἦτο ὁ κύριος σκοπὸς τῶν ἡγεμόνων, θὰ κατάρθωναν οἱ Πάπαι νὰ ὑποτάξουν καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ οὕτω νὰ ἀναγνωρισθῆ τὸ Πρωτεῖον τοῦ Πάπα ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Τέλος ὅλοι οἱ τυχοδιώκται, οἱ ὁποῖοι ἐπεδίωκον νὰ πλουτίσουν ἀκόπως καὶ εἰς σύντομον χρονικὸν διάστημα.

Ἡ πρώτη σταυροφορία 1096 - 1108.-- Κατὰ τὸ 1094, διεδόθη ὅτι ἐπέστρεψεν ἐξ Ἱερουσαλήμ ὁ ἐρημίτης μοναχὸς Πέτρος, ὁ ἐξ Ἀμιένης τῆς Γαλλίας, ὅστις, προσελθὼν εἰς τὸν Πάπαν Οὐρβανὸν Β' (1088 - 1099), περιέγραψε πρὸς αὐτὸν μὲ τὰ μελανότερα χρώματα τὰ βασανιστήρια καὶ τὰ δεινοπαθήματα τῶν Εὐρωπαίων προσκυνητῶν τὰ ὁποῖα ὑφίσταντο οὗτοι ἀπὸ τοὺς κυρίους τῆς Παλαιστίνης Τούρκους Μουσουλμάνους. Ὁ Πέτρος καὶ ἄλλοι μοναχοὶ ἐστάλησαν νὰ ἐπισκεφθῶσι τοὺς ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς τῶν Καθολικῶν χωρῶν καὶ νὰ πείσωσιν αὐτοὺς ἵνα ἀναλάβωσι τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν ἀπίστων, πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἁγίων Τόπων. Συγχρόνως διεδίδετο ὅτι, ὁ ἐρημίτης, ἔφερεν αὐτογράφους ἐπιστολάς τοῦ Ὀρθοδόξου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Συμεῶν, ὡς καὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀλεξίου τοῦ Α' τοῦ Κομνηνοῦ, πρὸς τὸν Ροβέρτον τῆς Φλάνδρας. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται διελάμβανον, ὅτι καὶ ὁ Συμεῶν καὶ ὁ Ἀλέξιος παρεκάλουν τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως νὰ τοὺς σώσουν ὡς καὶ ὅλον τὸν Χριστιανισμὸν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Ἰσλάμ. Σταυροφορίαι, ἐν ὄλῳ, ἐγένοντο ὀκτὼ (8), ἐξ ὧν αἱ πρῶται τρεῖς εἶχον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν Παλαιστίνην. Ἡ 4η τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ' ἐξετράπη ὑπὸ τοῦ Πάπα καὶ τῶν Βενετῶν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τῆς ὁποίας καὶ ἐπέφερε τὴν ἄλωσιν ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων καὶ τὸν διαμε-

1. Τὴν ροπήν αὐτὴν προεκάλεσε ἡ ἀφύπνις τῶν μαζῶν, κατὰ τὸν 11ο αἰῶνα, περὶ τῆς ὁποίας, ὁ J. Pirenne ἀναφέρει: «...ὡς ρωμαλεὺ καὶ ἰσχυρὰ ἀφύπνις κοινωνίας ἐπὶ μακρὸν καταθλιβείσης ὑπὸ ἐφιαλτικῆς ἀγωνίας». Ἀνήσυχος ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία διὰ τὰς ἀρξαμένας κοινωτικὰς ζυμώσεις, οὐχὶ μόνον δὲν ἀντέδρασεν, ἀλλὰ καὶ διείδεν ὅτι τῇ ἐδίετο ἡ εὐκαιρία νὰ ἀπαλλαγῆ, διὰ τῶν σταυροφοριῶν, ὅλων τῶν στοιχείων ἐκείνων, ποὺ ἐθεώρει ὡς ἐπικίνδυνα εἰς τὸ φεουδαρχικὸν καθεστῶς, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐτέλει ἀπὸ μακροῦ ἤδη, ἡ Δυτικὴ Ἐδρῶπη. Διὰ τοῦτο ἐπρωτοστάτησε εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἐνεθάρρυνεν τὴν ἐν παντὶ τρῶπῳ συμμετοχὴν εἰς τὰς ἐκστρατείας αὐτάς.

λισμὸν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ 5η καὶ ἡ 6η τὴν Παλαιστίνην, ἡ 7η τὴν Αἴγυπτον καὶ ἡ 8η τὴν Τύνιδα, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ κατέληξαν εἰς τὴν Παλαιστίνην. Μύθοι ἐπλάσθησαν ὅτι, δῆθεν, ὁ Πέτρος, ὀραματίζεται τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅστις τὸν παροτρύνει νὰ ἐνεργήσῃ, ἵνα ἐκστρατεύσουν οἱ Εὐρωπαῖοι, πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν Ἀγίων Τόπων. Ἀλλὰ καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Πάπα Οὐρβανοῦ Β', εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Κλερμόν 1095, ὑπῆρξε, τόσο ἐνθουσιαστικὸν διὰ τὰ πλήθη, ὥστε οἱ παρευρεθέντες νὰ ἀναφωνήσουν: «Αὕτη ἡ βουλὴ Κυρίου εἶναι» καί, ἐν τέλει, ἀπεφασίσθη, ὑπὸ τῶν παρευρεθέντων ἡγεμόνων, νὰ ἀναληφθῇ ἡ ἐκστρατεία.

Οἱ ἡγεμόνες τῆς Α' Σταυροφορίας 1096 - 1108.— 1) Κόμης τῆς Τουλούζης, Ραϋμόνδος τοῦ Σαιν - Ζύλ, 2) Δούξ τῆς Λοθαριγγίας, Γοδοφρέδος ντὲ Μπουγιόν, 3) Κόμης τῆς Γαλλίας Οὐγων, ἀδελφὸς Φίλιππου τοῦ Α', 4) Κόμης τῆς Φλάνδρας, Ροβέρτος, 5) Ἡγεμὼν Κάτω Ἰταλίας, Βοημοῦνδος Νορμανδός, 6) Ἀνεψιὸς τοῦ Βοημοῦνδου, Ταγγρέδος. Ἀπὸ τῆς Ἰσπανίας μέχρι τῶν Σκανδιναυικῶν Ἄλπεων, πλήθη κόσμου, προσήρχοντο εἰς προκαθορισθέντας τόπους συγκεντρώσεως, ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγούς καὶ ἐλάμβανον τὴν πορείαν πρὸς τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον. 7) Ὁ Ἐρημίτης Πέτρος διέτρεξε τὴν Γαλλίαν καὶ Δυτικὴν Γερμανίαν καὶ συνήθροισε πολλὰς χιλιάδας πεζῶν καὶ ἵππεων. Καὶ πρῶτος, ἐξεκίνησεν ἐκ Κολωνίας πρὸς τὸ Βυζάντιον, ὡς ἀρχηγός. 8) Ὁ Γκοτσχάλκ, ἱερεὺς, συνήθροισε ἄλλα πλήθη ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του. 9) Ὁ Ἰππότης Γκωτιέ, ἐπίσης ἐξεκίνησε, μὲ ἄλλο πλῆθος. Τὰ πλήθη τῶν τριῶν τούτων ἦσαν ἄτακτα, ἀσύντακτα, ἀπειθάρχητα καὶ κακῶς ὀπλισμένα. Τὸ σῶμα τοῦ Γκοτσχάλκ, διερχόμενον δι' Οὐγγαρίας, διέπραξεν τόσας σφαγὰς καὶ λεηλασίας, ὥστε, οἱ Οὐγγροὶ, ἐξεγερθέντες, κατέσφαξαν τοὺς πλείστους ἐκ τῶν ἀποτελούντων αὐτό. Καὶ περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου, οἱ ἐπίλοιποι ἔφθασαν εἰς τὸ Βυζάντιον, εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Ὁ δὲ Πέτρος, μὲ τὰ ἄτακτα στίφη του, διῆλθεν ἐκ Βαυαρίας, Οὐγγαρίας, Σερβίας καὶ Βουλγαρίας, σφάζων λεηλατῶν, πολεμῶν καὶ πολεμούμενος ὑπὸ τῶν ἐξεγειρομένων κατοίκων καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ Βυζάντιον τὴν 30ην Ἰουλίου 1096. Ὁ Ἀλέξιος, μὴ ἔχων ἐμπιστοσύνην εἰς τὰ ἄτακτα ταῦτα πλήθη, ἐπεχείρησε, διὰ συμβουλῶν νὰ τὰ συμμορφώσῃ. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἐπέμενον νὰ διαβῶσιν εἰς Μ. Ἀσίαν, ὁ Βυζαντινὸς στόλος παρέλαβε ταῦτα καὶ τὰ διεπεραίωσεν εἰς Χαλκηδὸνα. Τὸ θέρος τοῦ 1096, ἐξεκίνησεν ἐκ Γαλλίας ὁ Οὐγων πρὸς τὴν Κάτω Ἰταλίαν. Ἐπεβιάσθη ἐπὶ πλοίων διὰ τὸ Δυρράχιον τῆς Ἀλβανίας. Ἀλλὰ, τρικυμία μεγάλη ἐβύθισε τὰ πλεῖστα αὐτανδρα, καὶ μὲ ὀλίγους, ποὺ περισυνέλεξεν ὁ διοικητὴς τῆς χώρας αὐτῆς Κομνηνός, ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξίου, ἔφθασε καὶ αὐτὸς εἰς Κων)πολιν, διὰ Θράκης. Συγχρόνως ἀπὸ ξηρᾶς, κατηυθύνθη πρὸς τὸ Βυζάντιον καὶ ὁ Δούξ τῆς Λοθαριγγίας Γοδεφρέδος ντὲ Μπουγιόν, μέσω Γερμανίας, Οὐγγαρίας, Βουλγαρίας

καὶ Θράκης, μὲ 70 χιλ. πεζοὺς καὶ 10 χιλ. ἰππεῖς· Ἀφίχθη εἰς Κων)πολιν κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1096. Οὗτος, ἐκ παρεξηγήσεως, περιήλθεν εἰς ἐχθροπραξίας πρὸς τὸν Ἀλέξιον, ἔξωθεν τῆς Κων)πόλεως. Ἠττηθεὶς, ὑπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ στρατοῦ, ἔσωφρονίσθη καὶ ὤμοσε πίστιν εἰς τὸν Ἀλέξιον. Ἀφοῦ δὲ ἔλαβε πολλὰ δῶρα καὶ χρήματα διεπεραιώθη καὶ αὐτὸς διὰ Βυζαντινῶν πλοίων εἰς Μ. Ἀσίαν, κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1097. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἔφθασαν 15 χιλ. ἰππεῖς, ὑπὸ τὸν Κόμητα Ραοῦλ. Καὶ αὐτοὶ ἐπίσης περιήλθον εἰς ρῆξιν μὲ σφοδρὰς συγκρούσεις πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς, ἀλλ' ἠττηθέντες, διεπεραιώθησαν εἰς Ἀσίαν διὰ πλοίων τοῦ Βυζαντίου. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1096, ἀπεβιβάσθη εἰς Ἡπειρον, ἐκ τῆς Κάτω Ἰταλίας, ὁ Νορμανδὸς Βοημοῦνδος μὲ 10 χιλ. ἰππεῖς καὶ πολλὰς χιλ. πεζῶν, ἐχθρὸς τοῦ Βυζαντίου προηγουμένως. Οὗτος, διερχόμενος διὰ μέσου τῆς Ἡπείρου, Μακεδονίας καὶ Θράκης, ἐπεδόθη εἰς ἀκατανόμαστα ὄργια εἰς βάρος τῶν κατοίκων. Ὅτε ὁμοῦ ἔφθασεν εἰς Κων)πολιν καὶ ἀντελήφθη ὅτι δὲν θὰ τῷ ἦτο δυνατόν νὰ διαπραξῆ τὰ ὅσα ἐσχεδίαζε κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καὶ τοῦ Ἀλεξίου, ἔγινε πειθήνιος, ὤμοσε πίστιν καὶ διεπεραιώθη εἰς Μ. Ἀσίαν. Τὸ δὲ 1097, ἔφθασεν ἄλλο σῶμα, μὲ τὸν κόμητα τῆς Φλάνδρας Ροβέρτον. Μετὰ τοῦτον, ἄλλοι μὲ τὸν κόμητα τῆς Τουλούζης, Ραϋμόνδον τοῦ Σαίν-Ζύλ. Ὁ τελευταῖος αὐτός, πορευόμενος διὰ Θράκης, διήρπασε πολλὰ χωρία καὶ ἐλεηλάτησε τὴν Ραιδεστόν. Μετὰ δὲ τούτους καὶ ἄλλα σώματα ὑπὸ ἄλλους ἀρχηγούς. Περὶ τὰ τέλη δὲ Ἀπριλίου τοῦ 1097 ὅλοι εἶχον συγκεντρωθῆ ἐκεῖθεν τῆς Χαλκηδόνος, ἀνερχόμενοι ἐν συνόλῳ εἰς 600 χιλ. ἄνδρας.

Αἱ συμφωνίαι μεταξὺ Ἀλεξίου καὶ ἀρχηγῶν τῆς Α' Σταυροφορίας.— Ὡς ἀντιλαμβάνεται ὁ ἀναγνώστης τῆς παρούσης πραγματείας, τὰ πλήθη ταῦτα τῆς Α' Σταυροφορίας, ἔφθανον εἰς τὸ Βυζάντιον, κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα, ἐχρειάσθη μεγάλη διπλωματικὴ ικανότης καὶ ἐπίδειξις ἰσχύος ἔναντι τῶν ὑπερηφάνων ἐγωϊστῶν ἀρχηγῶν των, ἀφ' ἑνὸς ἵνα ἀποφευχθῆ ἡ διάλυσις τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, τὴν ὁποίαν οἱ πλεῖστοι τούτων ἐπεθύμουν καὶ ἐμελέτουν, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἵνα χρησιμοποιηθῆ ἡ δύναμις τούτων ἐπωφελῶς, δηλαδὴ πρὸς ἀνάκτησιν τῶν ἐν Ἀσίᾳ χωρῶν, ποὺ εἶχον προγενεστέρως καταληφθῆ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Οἴκοθεν ἐννοεῖται ὅτι, τὸ Βυζαντινὸν κράτος, εἶχεν ὑποστῆ μεγάλας ζημίας. Διότι, ἡ Βουλγαρία (οὕσα τότε Βυζαντινὴ ἐπαρχία ἀπὸ τοὺς χρόνους ἤδη Βασιλείου τοῦ Β'), ἡ Θράκη, ἡ Ἡπειρος καὶ ἡ Μακεδονία, ἐπανειλημμένως ὑπέστησαν δεινὰ ἐκ τῶν ληλασιῶν τῶν διερχομένων σιφῶν πεζῶν τε καὶ ἰππέων, παρ' ὅλα τὰ μέτρα, ποὺ εἶχε λάβει πρὸς ἀποτροπὴν των ἡ Βυζαντινὴ κυβέρνησις. Ἐν δὲ τῇ Κων)πόλει, ὑπεχρεώθησαν οἱ ἀρχηγοὶ των νὰ ὁμώσωσι πίστιν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, νὰ ὁρκισθοῦν, ὅτι τὰ ἐλευθερούμενα ὑπ' αὐτῶν ἐδάφη χωρία, φρούρια καὶ πόλεις θὰ παρεδίδοντο εἰς τὸ Βυζάντιον, εἰς τὸ ὅποιον καὶ

ιπήγοντο, ἄλλωστε πρὸ τῆς κατακτῆσεώς των ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων. Διότι, τὸ Βυζάντιον, ἐθεώρει τοὺς Σταυροφόρους ὡς ἐλευθερωτὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ὄχι ὡς κατακτητὰς. Διὰ τοῦτο καὶ τροφὰς παρέσχεν εἰς τὰ πειναλέα πλήθη των, καὶ πλοῖα πρὸς διεύλευσιν τῆς θαλάσσης καὶ στρατιωτικὴν βοήθειαν, πάσης φύσεως. Τὸ τί ἔπραξαν ἐν Ἀσίᾳ τί ἔπαθαν καὶ κατὰ πόσον ἐτήρησαν τὰ συμφωνηθέντα, δὲν ἀναφέρομεν, ἐφ' ὅσον ἡ περιγραφή τῆς πορείας των πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, ἔξέρχονται τῶν ὁρίων τῆς παρουσίας συγγραφῆς. Τοῦτο μόνον λέγομεν, με ὀλιγίστας λέξεις: Ὅτι, οἱ πλείστοι, ἐξοντώθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οἱ ὀλιγώτεροι, πού ἔφθασαν εἰς Ἱερουσαλήμ κατέσφαξαν ἠβηδὸν τοὺς κατοίκους αὐτῆς. Ἀντὶ δὲ νὰ παραδώσουν τὰ ἐλευθερωθέντα ἐδάφη εἰς τὸ Βυζάντιον ὡς ὑπεσχέθησαν, ἐσχημάτισαν κράτη ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν ἰδικῶν των ἀρχηγῶν. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, πρὸς τὸ Βυζάντιον, εἰς τὸ ἔξῃς, φέρονται μᾶλλον ὡς ἐχθροὶ καὶ ὄχι ὡς φίλοι, οἱ δῆθεν ἐλευθερωταὶ αὐτοὶ τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου.

Τὰ μετὰ τὴν Α' Σταυροφορίαν ἔργα τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Α'.— Ἡ πρώτη Σταυροφορία, παρ' ὅλας τὰς βλάβας, πού ἐπροξένησεν εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας τῆς Βυζαντινῆς αυτοκρατορίας, συνετεία τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ πλήθη αὐτῆς ἐπήρχοντο κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα, ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγούς, παρ' ὅλας τὰς λεηλασίας καὶ συγκρούσεις με τοὺς ἐγχωρίους πληθυσμούς, παρ' ὅλα τὰ τεράστια ἔξοδα πού συνεπήγετο ἡ συντήρησις τοσοῦτου πληθυσμοῦ καὶ ἡ διαπεραιώσις αὐτοῦ εἰς Ἀσίαν, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Πολλὰ τμήματα τῆς Μ. Ἀσίας ἀνεκατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Οἱ δὲ Μωαμεθανοί, ἐνῶ, πρότερον ἦσαν ἐπιτιθέμενοι, ἀπέβησαν ἀμυνόμενοι καὶ ἡ κυριαρχία των περιορίσθη σημαντικῶς.

Συμπέρασμα.— Ἄν ἐτηροῦντο ὅλαι αἱ συμφωνίαι μεταξὺ Ἀλεξίου καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Σταυροφόρων τούτων, ἴσως νὰ ἀπηλλάσσοντο τοῦ Μωαμεθανικοῦ ζυγοῦ, ἅπανα ἡ Μικρὰ Ἀσία, ἡ Συρία, ἴσως δὲ καὶ ἡ Αἴγυπτος ἀκόμη. Δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἀνάγκη νὰ ἐπακολουθήσουν καὶ ἄλλαι ἐπτὰ Σταυροφορίαι με ἀποτέλεσμα, εἰς τὸ τέλος, τὸ μηδὲν καὶ τὸ χεῖριστον ὄλων, τὴν καταστροφὴν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Ἄλλ' ἡ πρώτη αὕτη Σταυροφορία, ὅπως διεξήχθη, ἀπεκάλυπεν, ὅτι κύριος σκοπὸς τῆς κινήσεως ταύτης τοῦ δυτικοῦ κόσμου ἦτο, ὄχι ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Ἀγίων Τόπων, ἥτις ὑπῆρξεν ἀπλοῦν πρόσχημα διὰ τοὺς δυτικοὺς λαοὺς, ἀλλ' ἡ κατάκτησις τῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολῆς, συμπεριλαμβανομένης τῆς Βυζαντινῆς αυτοκρατορίας, ἡ ἀρπαγὴ τοῦ πλοῦτου καὶ τῶν ἀμυθῆτων θησαυρῶν τῶν πλουσιῶν αὐτῶν χωρῶν, ἐκ παραλλήλου δὲ καὶ ἡ ταυτόχρονος ἐκπλήρωσις τῶν ὀνείρων τοῦ Παπισμοῦ, τοῦτέστιν ἡ ἐπιβολὴ τῆς θρησκευτικῆς κυριαρχίας τοῦ Ποντίφικος ἐπὶ τῶν Πατριαρχείων τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἀλέξιος, ἀφοῦ

ἡ Α' Σταυροφορία, μετὰ μεγίστας ἀπωλείας καὶ περιπετείας, ἐπέτυχεν ἐν τέλει τὸν ἀντικειμενικὸν τῆς σκοπὸν, δηλαδὴ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐξεστράτευσεν εἰς Μ. Ἀσίαν καὶ ἀνεκατέλαβε τὰ ἀπελευθερωθέντα τμήματα. Μόλις ὁμως ἐπέστρεψε, χωρὶς νὰ ἀναπαυθῆ, ἠναγκάσθη καὶ πάλιν νὰ ἐκστρατεύσῃ τὴν φορὰν αὐτὴν κατὰ τῶν Κομάνων, οἵτινες εἶχον εἰσβάλει εἰς τὴν Θράκην. Εἰσῆλθεν εἰς Φιλιππούπολιν καὶ προελαύνων διὰ μέσου τῆς Βουλγαρίας, οὗσης τότε Βυζαντινῆς ἐπαρχίας, ἔφθασεν εἰς τὸ παραδουνάβειον Βυδίνιον. Οἱ Κομᾶνοι, πτοηθέντες ἀπῆλθον ἔμφοβοι πέραν τοῦ Δουνάβεως, τὸ 1110. Ἐκείθεν ἐπιστρέψας, ἐξεστράτευσεν, εἰς Μ. Ἀσίαν, κατὰ τοῦ Σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου. Διότι οὗτος ἀπεπειράθη νὰ ἀνακαταλάβῃ τὰ ἀπωλεσθέντα τμήματα, τὰ ὁποῖα εἶχον περιέλθει ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ Βυζαντίου. Ὁ Σουλτᾶνος, ἠττηθείς, ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ εἰρήνην. Ἔτσι, τὰ τελευταῖα ἔτη του, ὁ ἀκαταπόνητος οὗτος βασιλεὺς, ἠτύχησε νὰ διέλθῃ εἰρηνικῶς. Ἀσθενήσας, ἀπέβίωσε τὴν 19ην Αὐγούστου 1118, μετὰ 37ετῆ βασιλείαν πλήρη δραστηριότητος καὶ κινδύνων. Ἀφῆκε τὸν θρόνον εἰς τὸν υἱὸν του Ἰωάννην τὸν Β'.

Βιβλιογραφία.— Ἀλεξιάς τῆς θυγατρὸς του Ἄννης Κομνηνῆς.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 4 0 ο ν

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ Β' ΚΟΜΝΗΝΟΥ (1118 - 1143).

Οὗτος ἦτο υἱὸς Ἀλεξίου τοῦ Α'. Εἶχε τύχει ἐπιμελημένης ἀνατροφῆς καὶ παιδείας. Ἡ καλοκαγαθία του, ἡ συμπεριφορὰ του καὶ ἡ εὐγένεια τοῦ ἥθους του κατέστησαν αὐτὸν ἀγαπητὸν ὑφ' ὄλων. Διὰ τοῦτο καὶ ἀπεκαλεῖτο Καλοϊωάννης. Κατέλαβε τὸν θρόνον, διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του Ἀλεξίου Α'. Ἐχων ὡς σύμβουλόν του τὸν Ἰωάννην Ἀξούχον, εἰργάσθη διὰ τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ κράτους. Ἐνῶ ἐπολέμει ἐν Ἀσίᾳ τοὺς Σελτζούκους τοῦ Ἰκονίου, ἐπληροφόρηθη ὅτι, παμπληθεῖς βάρβαροι μὲ Πετσενέγους, Καγκάρ, Οὐζους καὶ Κομάνους, διαβαίνουνσι τὸν Δούναβιν καὶ λεηλατοῦν τὴν Βουλγαρίαν. Τὸ 1119 ἐξεστράτευσεν διὰ Θράκης. Ἄλλ' ἐν Στάρα Ζαγορᾷ κατελήφθη ὑπὸ χειμῶνος καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, κατώρθωσε, διὰ χρημάτων, νὰ προσεταιρισθῇ ἀρχηγούς τινας ἐκ τῶν ἐπιδρομέων, οἱ ὁποῖοι καὶ ἀπεμακρύνθησαν. Τὴν ἄνοιξιν, τοῦ 1121, ἐπέπεσε κατὰ τῶν λοιπῶν καὶ κατετρόπωσεν αὐτούς. Ἐπιστρέψας εἰς Κων) πόλιν, ἐξεστράτευσεν πάλιν εἰς Ἀσίαν, τῷ 1122. Ἐπωφεληθέντες ἐξ αὐτοῦ οἱ Οὐγγροι, παραλαβόντες δὲ καὶ Σέρβους, εἰσέβαλον τότε εἰς Βουλγαρίαν καὶ Θράκην. Ἐπιστρέψας ἐξ Ἀσίας ὁ Ἰωάννης, ἐπῆλθεν κατ' αὐτῶν, τοὺς κατετρόπωσε καὶ τοὺς ἐξεδίωξεν ἐκ τῶν χωρῶν αὐτῶν 1124. Μετὰ ταῦτα, ἐξεστράτευσεν πάλιν κατὰ τῶν Ἰκονιῶρων Τούρκων, τοὺς ὁποίους ἐπολέμησε μέχρι τοῦ 1127, ὅτε ἐταπεινώθησαν καὶ ἐσυνθηκολόγησαν. Ἐκτοτε, οἱ Τούρ-

κοι ἔμειναν ἄπρακτοι μέχρι τοῦ 1137. Ἀλλά, τὸ 1138, ἐπανελήφθησαν, ἐν Ἀσίᾳ αἱ ἐχθροπραξίαι. Ὁ Ἰωάννης ἐξεστράτευσεν. Ἐνίκησε τοὺς Σελτζούκους Τούρκους καὶ πολλοὺς Ἐμίρας Ἀράβων. Νικηφόρος προχωρῶν, ἀπῆλλαξε πολλὰ χριστιανικὰ τμήματα, ἐν τῇ Συρίᾳ καὶ Μεσοποταμίᾳ ὑπερασπίζων συνόμα, καθ' ὁδόν, τὰ χριστιανικὰ κρατίδια τῶν Σταυροφόρων, Ὡστόσον, οἱ Σταυροφόροι, πάντοτε καχύποπτοι καὶ φθονεροί, ἀντὶ νὰ τὸν βοηθήσουν, ὡς σύμμαχοι καὶ πρὸς τὸ συμφέρον των, ἐφνυγομάχουν, ὑπὸ διαφορῶν προφάσεις. Ἀηδιάσας ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς τούτων ἐπέστρεψεν. Ἀλλ' ἐν Κιλικίᾳ εἰς τι κυνήγιον, ἐπληγώθη ὑπὸ δηλητηριώδους θέλουσ τῆς ἰδίας αὐτοῦ φαρέτρας καὶ μετὰ τινος ἡμέρας ὑπέκλυσε τις τὸ τραῦμα του, τὸ 1143, ἀφείς τὸν θρόνον εἰς τὸν υἱόν του Μανουήλ.

Βιβλιογραφία.— Ἀλεξιάδης Ἄννης Κομνηνῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 41ο

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΜΑΝΟΥΗΛ ΚΟΜΝΗΝΟΥ (1143 - 1180).

Ὁ Μανουήλ ἦτο υἱὸς τοῦ προκατόχου τοῦ Ἰωάννου Β'. Νέος διεκρίνετο διὰ τὴν τόλμην καὶ τὴν ἀνδρείαν του. Ἐξεστράτευσεν μετὰ τὸν πατέρα του εἰς Ἀσίαν κατὰ τῶν Τούρκων. Ἀφοῦ δὲ ἀπέθανε ὁ πατήρ του ἐν Κιλικίᾳ ὁ στρατὸς μετὰ τὸν ὁποῖον συνεπορεύετο, τὸν ἀνεκῆρυξεν αὐτοκράτορα. Ὁ Μανουήλ, ὡς ἄτομον, ὑπῆρξεν ὁ ἀνδρειότερος καὶ ἀφοβώτερος τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, τῶν τε προκατόχων του καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Ὡς στρατηγὸς ὑπῆρξε μέτριος, ὑπέικων μᾶλλον εἰς τὴν ἄρμην καὶ τὸ θάρρος καὶ ὄχι εἰς τὴν σύνεσιν, τὴν χαρακτηρίζουσιν τοὺς μεγάλους στρατηλάτας. Ἡ τόλμη του κατέπλησσε τοὺς συγχρόνους του. Ὡς ἄτομον ἦτο σπάταλος, ἀκόλαστος καὶ ἀπερίσκεπτος. Ἀνελάμβανε ἀγῶνας παρακεκινδυνευμένους, καὶ ἐξήντελει ἀσκόπως τὰς στρατιωτικὰς καὶ οἰκονομικὰς δυνάμεις τοῦ κράτους. Λόγω τοῦ ὅτι οἱ Τούρκοι παρηνώχλουν τὰς ἐν Ἀσίᾳ χώρας τοῦ Βυζαντίου καὶ τὴν Ἀντιόχειαν, ἐξεστράτευσεν κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς ἠνάγκασεν νὰ ζητήσωσιν εἰρήνην, ἀφοῦ προηγουμένως κατεσυνέτριψε τὰς δυνάμεις των. Κατόπιν τούτου ὁ Δοῦξ τῆς Ἀντιοχείας Ραῦμοῦνδος, ἐλθὼν εἰς Κων)πολιν, ὤμοσε πίστιν καὶ ὑπακοήν εἰς αὐτόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Τούρκοι, τὸ 1147, παρέβησαν τὰς συνθήκας, ἐξεστράτευσεν ἐκ νέου καὶ τοὺς ἐσοφρόνισεν πάλιν. Μόλις ἐπέστρεψεν ἐξ Ἀσίας, ἐπληροφορήθη, ὅτι ἔρχεται ἡ Β' Σταυροφορία, μετὰ πολλὰς χιλιάδας πεζῶν καὶ ἵππέων, τὴν ὁποίαν ὠδήγουν ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Γερμανῶν Κονράδος ὁ Γ' καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβίκος ὁ Ζ'. Παρ' ὅλας τὰς ζημίας καὶ λεηλασίας, πού ἐπροξένησαν, οἱ Γερμανοὶ ἰδίως, καθ' ὁδόν πρὸς τὴν Κων)πολιν, ἐντὸς τῆς Βουλγαρίας καὶ Θράκης ὡς καὶ τινὰς αἵματηρὰς συγκρούσεις ἐν Ἀδριανουπόλει, ὁ Μανουήλ τοὺς ὑπεδέχθη

μὲ εὐμένειαν καὶ τοὺς παρέσχε πᾶσαν εὐκολίαν πρὸς διαπεραίωσίν των εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Συνάμα, ἐπέβαλεν εἰς αὐτοὺς, νὰ σέβωνται τοὺς κατοίκους καὶ τοὺς ἄρχοντας τῆς Βυζαντινῆς χώρας. Μόλις ὁμως παρήλθεν ὁ κίνδυνος οὗτος, Οὐγγροὶ καὶ Σέρβοι συμμαχήσαντες, ἐπεχείρησαν εἰσβολὰς εἰς Βουλγαρίαν καὶ Θράκην. Αἱ μετ' αὐτῶν ἐχθροπραξίαι διήρκεσαν ἐπὶ τρία ἔτη, 1150 - 1153. Μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ οἱ ἐπιδρομεῖς αὐτοὶ κατετροπώθησαν ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ καὶ εἰρήνευσαν. Μάλιστα δέ, οἱ Σέρβοι ὑπεχρέωθησαν νὰ δίδωσι καὶ στρατεύματα εἰς τὸ κράτος, ὡς σύμμαχοι. Ἐν γένει, καθ' ὅλην τὴν βασιλείαν του, ἐπολέμει νικηφόρως ἐν τῇ Βαλκανικῇ, ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἐν Συρίᾳ καὶ Μεσοποταμίᾳ. Οὐχ' ἦττον, τὸ 1174, ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν Τούρκων τοῦ Ἰκονίου, ἐνεπλάκη, παρασυρθείς, εἰς τὰς πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἰκονίου στενωποὺς καὶ ὑπέστη πανωλεθρίαν, ἀπώλεσας τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ καὶ τοὺς γενναϊοτέρους ἀξιωματικούς του. Τὸ δὲ 1180, κατὰ Μάρτιον ἠσθένησε κατὰ δὲ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους ἀπέθανεν, ἄφεις διάδοχον τὸν υἱὸν του Ἀλέξιον Β' Κομνηνόν.

Ἡ Β' Σταυροφορία ἐπὶ Μανουὴλ 1147.— Ἐπειδὴ, τὰ σχηματισθέντα κρατίδια τῶν Εὐρωπαίων ὑπὸ τῆς Α' Σταυροφορίας, ἐν Συρίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ, ἐν μέσῳ Μωαμεθανικοῦ πληθυσμοῦ, παρηνοχλοῦντο ὑπὸ τῶν διαφόρων Ἐμίρων Τούρκων καὶ Ἀράβων καὶ ἐκινδύνευον, ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ Πάπα Εὐγενίου καὶ τῶν καθολικῶν ἡγεμόνων τῆς Δύσεως ἡ Β' Σταυροφορία. Ταύτην ἀνέλαβον νὰ ὀδηγήσουν, αὐτοπροσώπως, ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Γερμανῶν Κονράδος ὁ Γ' καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβίκος ὁ Γ'. Πρῶτος, ἐξεκίνησεν ὁ Κονράδος, μὲ 70 χιλ. ἵππεις καὶ πολλὰς μυριάδας πεζοὺς, κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1147. Τὸν δὲ ἐπόμενον μῆνα, ἐξεκίνησε καὶ ὁ Λουδοβίκος ὁ Ζ, διὰ ξηρᾶς, πρὸς τὴν Κων)πολιν. Ἡ προσέγγισις τούτων εἰς τὰς χώρας τοῦ κράτους ἐνέβαλον εἰς ἀνησυχίαν τὸν τε Μανουὴλ καὶ τοὺς ὑπὸ αὐτὸν ἡγούμενους.

Ὁ σύγχρονος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Κίνναμος λέγει τὰ ἐξῆς περὶ τῆς Β' Σταυροφορίας: «Πάντες μὲν οὗτοι ἐξεστράτευσον, λόγῳ μὲν διὰ νὰ σώσωσι τοὺς Ἀγίους Τόπους ἐκ τῶν Μωαμεθανῶν, ἀληθῶς ὁμως, ἵνα κατακτήσωσι τὴν Γῆν τῶν Ρωμαίων (Ἑλλήνων) καὶ νὰ καταστρέψωσι ταύτην». Διὰ τοῦτο, ὁ Μανουὴλ, ἔλαβε τὰ κατάλληλα μέτρα. Μόλις ἔφθασεν εἰς Οὐγγαρίαν ὁ Κονράδος, ἦλθαν πρὸς αὐτὸν πρέσβεις τοῦ Μανουὴλ καὶ ἐξήτησαν παρ' αὐταῦ νὰ ὀρκισθῆ, ὅτι δὲν ἔχει κατακτητικὰς βλέψεις ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χωρῶν. Οὗτος, ὤρκισθη καὶ διὰ τῶν Βυζαντινῶν πλοίων ἐπέρασε τὸν Δούναβιν. Αἱ δυνάμεις του, ἐκχυθεῖσαι ἐν συνεχείᾳ εἰς Βουλγαρίαν κατήρχοντο πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἐκεῖ τὸν ὑπεδέχθησαν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Μανουὴλ. Καὶ μέχρι τινὸς μὲν ἐπορεύοντο εἰρηνικῶς. Ἀλλ' ἔπειτα ἤρχισαν λεηλατοῦντες καὶ διαπράττοντες φόνους κατοίκων. Τούτους, Βυζαντινὸς στρατός, ὑπὸ τὸν στρα-

τηγὸν Προσοῦχ, περιώριζε, ὅπως οὖν, κατὰ τὴν πορείαν των ἀπὸ Βουλγαρίας. Ἐν Ἀδριανουπόλει ἦλθαν εἰς χεῖρας Βυζαντινοὶ καὶ Γερμανοί, ἀλλ' οἱ τελευταῖοι ὑπέστησαν ἐκεῖ μεγάλην συμφορὰν καὶ ἐσωφρονίσθησαν. Διὰ τοῦτο, ὁ Μανουήλ, δυσπιστῶν πρὸς τὸν σύγγαμβρόν του Κονωάδον, τὸν συνεβούλευσε νὰ κατευθῆνῃ τὸ στράτευμά του πρὸς τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον, ἵνα ἐκεῖθεν, διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, διαβῶσιν εἰς Μ. Ἀσίαν μὲ πλοῖα Βυζαντινά. Παρὰ ταῦτα οὗτος ὠδήγησε τὸ στράτευμά του πρὸς τὴν Κων(σταντινούπολιν) καὶ ἐστρατοπέδευσε εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ σημερινοῦ Μικροῦ Ἰσκιμετζέ (Κάλπη), ὅπου ὁμως, μεγάλη νεροπόντη πολυῶρου διαρκείας ἐκσπάσασα, προεκάλεσε πλημμύραν ἣτις παρέσυρε πολλοὺς ἄνδρας, ἵππους καὶ ἀποσκευάς του. Συνεπεία τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1147, ἦλθεν καὶ ἐστρατοπέδευσεν ἔξωθεν τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ὀπόθεν καὶ κατώπτευν αὐτά. Ἐφ' ᾧ, Βυζαντινὸς στρατός, ὑπὸ τὸν Προσοῦχ, ἐξῆλθεν ἐπιδεικτικῶς ἐκ τῶν πυλῶν, διὰ νὰ τοὺς πείσῃ ὅτι ἀγρυπνεῖ. Οἱ Γερμανοί, μόλις ἀντελήφθησαν τοῦτο, ἐπετέθησαν ἀλλαλάζοντες, ἐπηκολούθησε πολυῶρος συμπλοκὴ κατὰ τὴν ὁποῖαν οἱ Σταυροφόροι ὑπέστησαν πολλὰς ἀπωλείας καὶ ἐσωφρονίσθησαν. Μετὰ τὰ αἱματηρὰ ταῦτα συμβάντα, ὁ ταπεινωθεὶς Κονωάδος, ἐζήτησε πλοῖα καὶ διὰ τοῦ Βασπόρου ἐπέρασεν εἰς Μ. Ἀσίαν. Ἐν τῷ μεταξύ κατήρχετο καὶ ὁ Λουδοβίκος πρὸς τὸν Δούναβιν. Τοῦτον, διαβάς, ἐγένετο εὐμενῶς δεκτὸς ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ αὐτοκράτορος Γεωργίου Παλαιολόγου καὶ Μιχαήλ Βρανᾶ, τοὺς ὁποίους καὶ διεβεβαίωσεν ὁ Λουδοβίκος περὶ τῶν φιλικῶν αἰσθημάτων του ἔναντι τοῦ Μανουήλ. Ἐπορεύθη διὰ Βουλγαρίας καὶ Θράκης εἰρηνικῶς. Ἐφθασεν εἰς Κων(σταντινούπολιν) τὴν 4 Ὀκτωβρίου 1147. Ἐγένετο τιμητικὰ δεκτὸς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τὸν ὁποῖον ἔδωκε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ Βαρῶνοι του ἕρκον πίστεως μεθ' ἧ καὶ διεπεραιώθη μετὰ τοῦ στρατοῦ του διὰ τοῦ Βοσπόρου εἰς Μ. Ἀσίαν (26 Ὀκτωβρίου 1147), προχωρήσας ἐν συνεχείᾳ εἰς τὰ ἐσωτερικά.

Βιβλιογραφία.— Κίνναμος, Νικήτας Χωνιάτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 42ο

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΑΛΕΞΙΟΥ Β' ΚΟΜΝΗΝΟΥ (1180 - 1183).

Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ ἀνδρειοπάτου Μανουήλ. Διεδέχθη τὸν πατέρα του δωδεκαετῆς. Διὸ ἐπετροπεύθη ὑπὸ τῆς μητρὸς του Ξένης, θυγατρὸς τοῦ Ραϋμόνδου, ἡγεμόνος τοῦ Φράγκου ἡγεμόνος τῆς Ἀντιοχείας. Δεκαετῆ ἀκόμη ὄντα τὸν εἶχε νυμφεύσει ὁ πατὴρ του μὲ τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Φιλίππου τῆς Γαλλίας, τὴν Ἀγνήν. Ἡ μήτηρ του Ξένη, ἔλαβεν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὡς βοηθὸν αὐτῆς καὶ τοῦ ἀνγλικοῦ υἱοῦ της τὸν ἐξάδελφον τοῦτου Ἀλέξιον, υἱὸν τοῦ Ἀνδρονίκου, πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ τοῦ ἀποθανόντος αὐτοκράτορος Μανουήλ. Οἱ δύο οὗτοι ἐπίτροποί του, ἤγουν ἡ μήτηρ του Ξένη καὶ ὁ ἐξάδελφός του

Ἄλέξιος, συνδεθέντες παρανόμως, ἔγιναν αἵτιοι μεγάλων δεινῶν διὰ τε τὸν θρόνον καὶ τὸ κράτος. Συγγενεῖς τινες, ἀσφραϊνόμενοι, ὅτι ὁ νόμιμος ἀλλ' ἀνήλικος βασιλεὺς θὰ παρηγωνίζετο ὑπὸ τοῦ Ἐπιτρόπου ἐξαδέλφου του, συναινούσης καὶ τῆς Ξένης, ἐκάλεσαν τὸν ἐν ἐξορίᾳ διατελοῦντα πολύπλαγκτον Ἀνδρόνικον Κομνηνόν, ἐξαδέλφον τοῦ Μανουήλ, ὅστις κατόπιν πολλῶν καὶ πολυχρονίων περιπετειῶν, ἔλθων εἰς Κων)πολιν, ἀνέλαβε τὴν προστασίαν τοῦ ἀνηλίκου Ἀλεξίου Β'. Οὗτος, ἀφοῦ ἐξετόπισε τοὺς πάντας ἐκ τῶν ἀνακτόρων καὶ συνεκέντρωσεν ὅλην τὴν ἐξουσίαν εἰς χεῖρας του, συνέλαβε τὸν δεκαπενταετῆ βασιλέα, ἔπνιξεν αὐτόν, καὶ ἐσφετερίσθη τὴν βασιλείαν 1183.

Βασιλεία Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ 1183 - 1185.— Ἦτο υἱὸς δευτερότοκος τοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, τοῦ ἑξισλαμισθέντος.

Οὗτος εἶχεν ἀνατραφῆ μὲ τὸν ἐξαδέλφον του Μανουήλ καὶ ἀνεδείχθη ἐνάμιλλος πρὸς τοῦτον κατὰ τὴν ἀνδρείαν, τὴν τόλμην καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην, ὡς ἄτομον. Ἄλλ' ὠραιότερος, μᾶλλον, εὐπαιδευτος, εὐφυέστατος καὶ εὐφραδέστερος. Ἐπομένως, ἐν συγκρίσει, ἀνώτερος τοῦ Μανουήλ. Ἀλλά, μὲ τὰ φυσικὰ καὶ ἐπίκτητα προσόντα ταῦτα, συνεκέντρωσε ἐπίσης ἀμέτρητα ἐλαττώματα καὶ κακίας. Ἦτο εὐγλωττος καὶ ἐπαγωγὸς τοὺς τρόπους, ἀλλὰ συνάμα κακοηθέστατος, πανοῦργος, σκληρὸς, ἀπάνθρωπος, ὑποκριτὴς καὶ ἄστατος. Ἐν εἶδος Ἀλκιβιάδου τῆς ἀρχαιότητος, ἀλλὰ πολὺ χειρότερος καὶ ἐπιβλαδέστερος, ὡς ἀπεδείχθη καὶ πρὸ τῆς βασιλείας του καὶ κατὰ τὴν διετῆ διάρκειαν αὐτῆς. Σφετερισθεὶς τὸν θρόνον διὰ τοῦ πνιγμοῦ Ἀλεξίου Β', ἐπλήρωσε τὴν Κων)πολιν φόνων, τυφλώσεων καὶ παντοίων ἐγκλημάτων, θανάτων ἐκείνους οἵτινες διεφώνουν πρὸς αὐτόν. Ὅθεν ἐκ φόβου, ὄλοι, ὅσοι ἐπίστευον, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ πέσουν ὑπὸ τὴν δυσμενείαν του, ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὴν Κων)πολιν. Καὶ ἐνῶ ἐκέκτητο προσόντα, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύνατο ν' ἀποβῆ εὐεργετικώτατος, ἡ ροπή του πρὸς τὰς σαρκικὰς ἀπολαύσεις, αἱ παράνομοι σχέσεις του πρὸς διαφόρους ὑπόπτους γυναῖκας παντοίων προελεύσεων — ἁμοθρήσκων εἴτε ἄλλοθρήσκων — καὶ αἱ σκληρότητές του κατὰ τὸν χρόνον τῆς βασιλείας του, ἐξήγειραν τοὺς πάντας ἐναντίον του. Ἐκτραγελισθὴς στάσεως ἐν Κων)πόλει, ἠρωτηριάσθη, καὶ ἐθανατώθη, κρεμασθεὶς μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω. 1185.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 43 ο ν

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΙΣΑΑΚΙΟΥ Β' ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ (1185-1195).

Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀνδρονίκου Ἀγγέλου Κομνηνοῦ. Νέος ἔτι ὢν, ἐστρατήγει ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Εἶχε στασιάσει κατὰ τοῦ Ἀνδρονίκου. Ἀλλὰ μετανοήσας, συνεχωρήθη, ἀπεμακρύνθη τοῦ στρατοῦ καὶ ἔζη ἐν Κων)πόλει, ἀπαρτήρητος καὶ ἄσημος. Μετὰ τὸν βίαιον καὶ οἰκτρὸν θάνατον τοῦ Ἀνδρο-

νίκου, ὁ λαὸς τὸν ἀνεκέρηυξεν αὐτοκράτορα, παρὰ τὴν θέλησίν του. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ συνέβησαν πολλὰ ἀτυχή γεγονότα, ἐν οἷς ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Νορμανδῶν τῆς Σικελίας, οἱ ὁποῖοι, ἐὰν δὲν ἀπεκρούοντο ἐν Κομοτηνῇ θὰ ἔφθανον ἀσφαλῶς εἰς Κων)πολιν. Ἐπίσης ἡ ἐπανάστασις τῶν Βλαχοβουλγάρων τοῦ Αἴμου καὶ αἱ ἐπιδρομαὶ αὐτῶν ἐν Θράκῃ, ὡς καὶ ἡ τρίτη Σταυροφορία, ἣτις ἐγένετο διὰ ξηραῶς, ἀπὸ Γερμανίας μέχρι Κων)πόλεως, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Φρειδερίκον Βαρβαρόσα, αὐτοκράτορα τῶν Γερμανῶν. Ἐνῶ δέ, τὸ 1195, ὁ Ἰσαάκιος Β΄ εὕρισκετο εἰς τὰ Κύνελλα (Ἰψαλα) τῆς Θράκης μετὰ στρατοῦ καὶ ἠτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Βλαχοβουλγάρων, ἐστασίασεν ὁ ἀδελφὸς του Ἀλέξιος, ὅστις τὸν συνώδευε, προσετιρίσθη τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ στρατοῦ, τὸν συνέλαβε, τὸν ἐτύφλωσε καὶ ἐσφετερίσθη τὴν βασιλείαν, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Ἡδὴ προβαίνομεν εἰς τὴν σύντομον ἀφήγησιν τῶν γεγονότων αὐτῶν μὲ τὴν σειρὰν των.

Ἐπιδρομὴ τῶν Νορμανδῶν τῆς Σικελίας 1185.— Τὸ 1185 ἐνῶ ἀκόμη ἐβασίλευεν ὁ οἰκτρὸς Ἀνδρόνικος, οἱ Νορμανδοὶ τοῦ Ταγγρέδου, μὲ πολλοὺς Σικελούς καὶ ὑπὸ δύο ἀρχηγούς, τὸν Ριχάρδον καὶ Ἀλδουίνον, ἀφοῦ κατέλαβον τὸ Δυρράχιον τῆς Ἀλβανικῆς χώρας, ἐξεχύθησαν εἰς Μακεδονίαν καὶ ἔφθασαν εἰς Θεσσαλονίκην, τὴν ὁποίαν πολιορκήσαντες ἀπὸ ξηραῶς καὶ θαλάσσης, μὲ τὸν ἀφιχθέντα στόλον των, ἐκυρίευσαν. Ἀφοῦ κατέσφαξον πολλοὺς κατοίκους, καὶ ἐληλότησαν τὴν πόλιν δεινῶς, ἐβάδισαν, διὰ τριῶν φαλάγγων, πρὸς τὴν Κων)πολιν. Κατὰ τούτων ἐστάλη, ὑπὸ τοῦ Ἰσαακίου, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρονίκου Ἰωάννης, μετὰ δυνάμεως. Ἀλλ' οὗτος, ἀφιχθεὶς εἰς Φιλιππούπολιν, παρέμεινεν ἀδρανῆς.

Οὕτως οἱ Νορμανδοί, παραμείναντες ἀνενόχλητοι πλέον, προήλυνον καὶ κατελάμβανον τὰς πόλεις τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης. Εἶχον φθάσει ἤδη μέχρι Κομοτηνῆς, ἀμαχητί. Ὅτε κατ' αὐτῶν, ἐστάλη, ὑπὸ τοῦ Ἰσαακίου, ὁ Ἀλέξιος Βραναῶς, μὲ ἰκανὰς δυνάμεις. Ἐντὸς ὀλίγου, οἱ Νορμανδοὶ κατετροπώθησαν καὶ ἐνῶ ὑπεχώρουν, καταδιωκόμενοι, πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην μέσῃ δυτικῆς Θράκης καὶ ἀνατολικῆς Μακεδονίας, οἱ Βυζαντινοὶ κατέφθασαν αὐτούς, παρὰ τὸν Στρυμόνα, κατέσφαξαν τοὺς πλείστους καὶ ἠχμαλώτισαν τέσσαρας (4) χιλιάδας ἐξ αὐτῶν, ἐν οἷς καὶ τοὺς δύο ἀρχηγούς των Ριχάρδον καὶ Ἀλδουίνον.

Ἐπιδρομὴ τῶν Βουλγάρων κατὰ τοῦ Αἴμου καὶ Κομάνων.— Συγχρόνως ὁμοῦ, ἐπανεστάτησαν καὶ ἐπέδραμον εἰς τὴν Θράκην, οἱ Βλαχοβούλγαροι τοῦ Αἴμου, ἀφ' ἑνὸς ἕνεκα ἐπαχθῶν φόρων, τοὺς ὁποίους ἐπέβαλεν εἰς αὐτοὺς ἡ Βυζαντινὴ κυβέρνησις καὶ ἀφ' ἑτέρου ἕνεκα τῶν ὑπερφιάλων ἀξιώσεων τούτων, ὅσον ἀφεώρα τὴν φύλαξιν τῶν διαβάσεων τοῦ Αἴμου, ἀξιώσεων αἵτινες δὲν ἐγένοντο δεκταὶ ὑπὸ τοῦ Βυζαντίου. Ἀρχηγούς εἶχον τοὺς Πέτρον καὶ Ἰωάννην Ἀσσάν, Βουλγάρους. Ὁ Ἰσαάκιος ἐξε-

στράτευσε καὶ ἠνάγκασε τούτους νὰ καταφύγουν πέραν τοῦ Δουνάβεως, πρὸς τοὺς Κομάνους (1186), οἱ ὅποιοι ἐκχριστιανισθέντες, δὲν εἶχον εἰσέτι περιέλθει εἰς ἐχθροπραξίας κατὰ τοῦ Βυζαντίου ἀπὸ ἐνὸς ἤδη αἰῶνος (μέχρι τοῦ 1187). Ἀλλά, τὸ ἔτος τοῦτο, βοηθοῦντες τοὺς Βλαχοβουλγάρους, ἐπέλαβον τὰς ἐπιδρομὰς καὶ τὰς λεηλασίας των, ἀφοῦ διέβησαν τὸν Δούναβιν. Ἐστάλη κατ' αὐτῶν στρατὸς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἰσαάκιον Ἄγγελον, θεῖον καὶ ὁμώνυμον τοῦ βασιλέως, ὅστις καὶ κατετρόπωσε τούτους. Ἀλλά, τὸ 1188, ἤρχισαν νέας εἰσβολὰς καὶ δηώσεις. Ὁ αὐτοκράτωρ τότε ἐξεστράτευσε αὐτοπροσώπως. Δὲν ἐπρόλαβε ὁμως νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ἐπιχείρησιν, καθότι ἐπληροφορήθη ὅτι ἐξεκίνησε ἤδη ἡ Γ' Σταυροφορία μὲ ἐπικεφαλῆς 3 βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης, ἤτοι Φρειδερίκον Ἐρυθροπώγωνα (Βαρβερούσσον) τῆς Γερμανίας, Φίλιππον τῆς Γαλλίας καὶ Ριχάρδον τῆς Ἀγγλίας (λεοντόκαρδον ἀποκαλούμενον διὰ τὴν σκληρότητά του). Ἐκ τούτων, ἐκίνησε διὰ ξηρᾶς πρὸς τὴν Κων)πολιν, Φρειδερίκος ὁ Βαρβερούσσος. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐγέννησε νέας φροντίδας καὶ ἀνωμαλίας εἰς τὸ Βυζάντιον. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀνελλιπούς τροφοδοσίας τοσούτου ξένου στρατοῦ, διερχομένου διὰ τῶν Βυζαντινῶν χωρῶν, Βουλγαρίας καὶ Θράκης, προσέτι αἱ ὑφιστάμεναι δυσπιστίαι ἐκ τῶν πρώτων σταυροφοριῶν, τὰ αἰῶνια μίση μεταξὺ Καθολικῶν καὶ Ὀρθοδόξων καὶ αἱ ἀγέρωχοι ἀξιώσεις τοῦ Φρειδερίκου, προεκάλεσαν αἱματηρὰς συγκρούσεις, μεταξὺ Βυζαντινῶν καὶ Σταυροφόρων. Ἐν τέλει, τὸ 1190, κατηρθύνθησαν οὗτοι πρὸς τὸν Ἑλλησποντον, τὸν ὅποιον ἀφοῦ διέβησαν μὲ πλοῖα, παραχωρηθέντα ὑπὸ τοῦ κράτους, ἐπροχώρησαν κατόπιν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μ. Ἀσίας. Καὶ ὡς νὰ μὴ ἤρκουν ταῦτα, ἐξεροράγησαν, ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὑπὸ διαφόρων καὶ ἐπαναστάσεις, ἐπανειλημμένως. Λέγει δὲ ὁ Χωνιάτης ἐν προκειμένῳ: «Οὐχ' οὗτοι δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἄλλοτε πάλιν καὶ οὐκ καὶ πάλιν ἐστὶν εἰπεῖν ποσάκις ἐπανεστῆσαν». Ὅλαι αὐταὶ αἱ συμφοραὶ ἐκλόνησαν, ἐξήντησαν καὶ ἐξήθρωσαν τὴν αὐτοκρατορίαν. Καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἐξηκολούθει ἡ ἐπανάστασις τῶν Βλαχοβουλγάρων. Τὸ 1192, ἐξεστράτευσε πάλιν κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ὑπέστη φορικαλέαν καταστροφὴν εἰς τὰς χαράδρας τοῦ Αἴμου. Αὐτὸς δὲ μόνος κατῴρθωσε νὰ σωθῇ εἰς Βερόην, ὀπόθεν, ἐπέστρεψεν εἰς Κων)πολιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 44ον

Ἡ ΤΡΙΤΗ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ (1188 - 1192).

Τὸ οἰκτρὸν τέλος τῆς Β' Σταυροφορίας, ὑπὸ Κονράδου καὶ Λουδοβίκου καὶ ἡ ἀποχώρησις αὐτῶν, ὕστερον ἀπὸ πολλὰς ἀποτυχίας, ἐνεθάρρυναν τοὺς Μωαμεθανούς. Ὁ Ἐμίρης Χαλεπίου Νουρεδδὴν ἐνίκησε καὶ ἐφόνευσεν τὸν κύριον τῆς Ἀντιοχείας Ραϋμόνδον. Ἡ θέσις τῶν Σταυροφόρων κατέστη δεινὴ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Λουδοβίκου, 1149. Ὁ δὲ τότε αὐτοκράτωρ

τοῦ Βυζαντίου Μανουήλ κατῆλθεν εἰς Συρίαν καὶ ἠνάγκασε τὸν Νουρεδδίν, 1156, νὰ εἰρηνεύσῃ καὶ νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν Μανουήλ 6 χιλιάδας αἰχμαλώτους Γερμανοὺς καὶ Γάλλους τοῦ Κονράδου καὶ Λουδοβίκου. Ἐπίσης ὁ Μανουήλ, τὸ 1168, ἐβοήθησε καὶ τὸν βασιλέα τῆς Ἱερουσαλήμ, μὲ στόλον, κατὰ τῆς Αἰγύπτου. Ἄλλ' ὁ Φρᾶγκος οὗτος κατεπρόδωσε τὸν βοηθήσαντα αὐτόν, φυγομαχήσας. Κατόπιν τούτου καὶ ὁ Βυζαντινὸς στόλος, ὑπὸ τὸν ναύαρχον Κοντόστέφανον, ἐπανέκαμψεν εἰς Κων)πολιν. Οἱ Λατῖνοι ἔμειναν οὕτω πάλιν μόνοι διὰ νὰ ἀντιμετωπίζωσι τὸν περιώνυμον καταστάντα Μωαμεθανὸν Σαλαδῖνον, ἄνδρα μὲ πολλὰ προτερήματα. Ὁ Σαλαδῖνος, τὸ 1174, κατέλαβεν δλόκληρον τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Φοινίκην καὶ περιώρισε τοὺς Σταυροφόρους εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Βραδύτερον, τὸ 1187, ἐπολιόρησε καὶ ἐκυρίευσε καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ. Εἰς τοὺς Λατίνους δὲν ἀπέμειναν παρὰ μόνον φρούρια τινὰ καὶ ἡ Ἀντιόχεια. Ἡ πτώσις τῆς Ἱερουσαλήμ, εἰς χεῖρας τοῦ Σαλαδῖνου, συνεκίνησε τὸν Καθολικισμόν, εἰς τὴν φωνὴν δὲ τοῦ Πάπα Κλήμεντος τοῦ Γ' οἱ Καθολικοὶ ἡγεμόνες τῆς Δύσεως, κατέπαυσαν τὰς μεταξὺ των ἔριδας καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ὀργάνωσιν τῆς Γ' Σταυροφορίας. Ταύτην ἐπεχείρησαν πόλεις τῆς Ἱταλίας, Σκανδιναβοὶ, Γερμανοί, Γάλλοι καὶ Ἄγγλοι μὲ ἀρχηγοὺς τοὺς ἐξῆς:

Ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Γερμανῶν Φρειδερίκος ὁ Βαρβερούσος (ἐρυθροπόγων), ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φίλιππος ὁ Αὔγουστος καὶ τῆς Ἀγγλίας Ριχάρδος ὁ Λεοντόκαρδος. Πρῶτος ἐξεκίνησεν ὁ Φρειδερίκος Βαρβερούσος, ὅστις εἶχε λάβει μέρος καὶ εἰς τὴν Β' Σταυροφορίαν νεώτατος, ὡς ἀνεμῖος τοῦ Κονράδου, τὸν ὁποῖον διεδέχθη. Ἐφερε μαζί του 15 χιλ. πεζοὺς καὶ 15 χιλ. ἵππεῖς, (1189). Μεταξὺ Βαρβερούσου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰσπανακίου Ἀγγέλου συνήφθη συμφωνία διὰ τοῦ ἀπεσταμένου τοῦ δευτέρου Ἰωάννου Δούκα, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ μὲν Γερμανοί, διερχόμενοι διὰ τῶν Βυζαντινῶν χωρῶν Βουλγαρίας καὶ Θράκης, νὰ μὴν προξενῶσι ζημίας εἰς τοὺς κατοίκους, οἱ δὲ Βυζαντινοὶ νὰ παρέχωσι τρόφιμα εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Φρειδερίκου. Ὡστόσον, αἱ μεταξὺ τῶν Γερμανῶν καὶ Ἑλλήνων καχυποψίαι, αἱ ὑφιστάμεναι συνεπείᾳ τῶν προστριβῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν προηγουμένων Σταυροφοριῶν καὶ αἱ δυσχέρειαι τῆς τροφοδοσίας, δὲν ἐπέτρεψαν ἱκανοποιητικὴν ἐφαρμογὴν τῶν συναφθειῶν συμφωνιῶν. Οἱ Γερμανοὶ κατηγοροῦν τοὺς ἀπεσταμένους Βυζαντινοὺς, Ἰωάννην Δούκαν καὶ Ἀνδρόνικον Κατακουζηνόν, ὅτι παρεμβάλλουν ἐμπόδια εἰς τὴν τροφοδοσίαν καὶ δὲν ἐτοιμάζουσι ἐγκαίρως τὰ ἐφόδια, προκαλοῦντες οὕτω τὰς αἰματηρὰς συμπλοκάς, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων καὶ ἔφθασαν εἰς Φιλιππούπολιν μόλις τὸ φθινόπωρον τοῦ 1189. Ὁ Βαρβερούσος ὠργίσθη τόσο, ὥστε δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Πάπαν προέτρεπε νὰ κηρύξῃ ὁ Ἅγιος Πατὴρ Σταυροφορίαν κατὰ τοῦ Βυζαντίου δι' ὃ καὶ ἐξῆτει πλοῖα, διὰ νὰ πολιορκήσῃ τὸ Βυζάντιον καὶ ἀπὸ

θαλάσσης, με Ἰταλικά πλοῖα. Τελικῶς οὗτος συνεβιάσθη με τὸν Ἰσαάκιον, ἐδόθησαν νέοι ὄρκοι, ἔλαβε πολλὰ δῶρα καί, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1190, κατήλθεν εἰς Καλλίπολιν, ὁπότεν με Βυζαντινὰ πλοῖα διεπεραιώθη διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς Μ. Ἀσίαν. Οἱ δὲ Γάλλοι καὶ Ἄγγλοι πορευθέντες μέσῳ Ἰταλίας, ἐπεβιάσθησαν ἐκεῖθεν εἰς πλοῖα καὶ ἔπλευσαν πρὸς τὴν Συρίαν. Οὐχ' ἦττον ὁμως καὶ αὐτοί, κατὰ τὸν διὰ τῆς θαλάσσης πλοῦν των οὐκ' ὀλίγας ζημίας ἐπροξένησαν εἰς ἑλληνικὰς νήσους καὶ δὴ εἰς Κύπρον, τὴν ὁποίαν καὶ κατέλαβεν ὁ Λεοντόκαρδος.

Βλαχοβούλγαροι.— Οἱ κάτοικοι τῆς σημερινῆς Ρουμανίας ἐλέγοντο τότε Βλάχοι, ἡ δὲ χώρα των Βλαχία. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν φοβερῶν κατὰ τοῦ Βυζαντίου ἐπιδρομῶν τῶν Βησιγόθων, Ὀστρογόθων καὶ Οὐγγων, Ἀβάρων καὶ λοιπῶν βαρβάρων, οἱ Βλάχοι, διὰ μέσου τῆς χώρας τῶν ὁποίων, διήρχοντο, κατὰ καιροὺς τὰ πολυπληθῆ ἐκεῖνα βαρβαρικά στίφη, ἐγκατέλειψαν τοὺς πεδινοὺς οἰκισμοὺς των καὶ ἀπεσύρθησαν ἄλλοι μὲν πρὸς βορρᾶν, ἐπὶ τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἄλπεων, ἄλλοι δέ, νοτιώτερον οἰκοῦντες, ἀφοῦ διεπέρασαν τὸν Δούναβιν ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ τοῦ Αἴμου, ὅπου καὶ ἔζων ὡς κτηνοτρόφοι. Ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, οἱ τελευταῖοι ἦσαν ὑπήκοοι τοῦ Βυζαντίου καὶ ἐπλήρωναν φόρους. Ὅτε δὲ οἱ Βούλγαροι, κατὰ τὸ 750, ἐπὶ Κων)νου Πωγωνάτου, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν μεταξὺ Αἴμου καὶ Δουνάβεως χώραν, ἦλθον εἰς ἐπιμιξίαν μετ' αὐτῶν. Σημειωτέον ὅτι ἐκ τῶν Βλάχων αὐτῶν κατάγονται καὶ οἱ σημερινοὶ Κοντσόβλαχοι τῆς Πίνδου ὡς καὶ οἱ Τσίντσαροι τῆς Μακεδονίας, οἱ μεταφερθέντες ἐπὶ Μιχαὴλ Γ' εἰς Θεσσαλίαν καὶ Μακεδονίαν, καὶ ὁμιλοῦντες τὸ λατινικῆς προελεύσεως γλωσσικόν των ἰδίωμα.

Νορμανδοί — Ἡ λέξις Νορμανδοὶ ἢ Νορμανοὶ σημαίνει «βόρειοι ἄνθρωποι». Κατήγοντο ἀπὸ τὴν Σκανδιναυικὴν χερσόνησον (Σουηδία, Νορβηγία), ἦσαν δὲ λαὸς Γερμανικός. Ἀπὸ τοῦ 8ου μέχρι τοῦ 13ου αἰῶνος, μετήρχοντο πειρατίαν εἰς τὰς θαλάσσας τοῦ βορρᾶ, ἦτοι τὰς παραλίας Γαλλίας, Ἀγγλίας, Ἰρλανδίας κλπ. Μέρος αὐτῶν ἀπεβιάσθη καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὰ ΒΔ τῆς Γαλατίας δι' ὃ καὶ ἔκτοτε τὸ τμήμα τοῦτο ὠνομάσθη «Νορμανδία». Οἱ σύγχρονοὶ των τοὺς περιγράφουν ὡς λαὸν σκληροπράχην, πανοῦργον, ἐπιδικητικόν, ἐγκαθιστάμενον ὅπου εὕρισκε κέρδος, μμητικὸν ἐν παντί, ἀχαλίνωτον, ἀλλὰ καὶ πειθαρχικὸν εἰς τοὺς νόμους του καὶ τοὺς ἡγεμόνας του. Συνάμα ὡς καρτερικὸν εἰς τοὺς μόχθους, τὸ ψῦχος καὶ τὰς στερήσεις. Ἦσαν ὅμοιοι με τοὺς Ρῶς ἢ Ρούς, πού κατήλθον με τὸν Ροῦρικ ἐκ τῆς Σκανδιναυίας καὶ κατέλαβον τὴν ὑπ' αὐτῶν κληθεῖσαν Ρωσσίαν. Οὗτοι, ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, ἐκαλοῦντο Βαρνάγοι ἢ Βαράγγοι ἢ Ρωσσοβαράγγοι, τοὺς ὁποίους καὶ ἐμίσθωναν ὡς πιστοὺς σωματοφύλακας τῶν Βυζαντινῶν αυτοκρατόρων. Οἱ Νορμανδοί, ἐκ τῆς Γαλλικῆς Νορμανδίας ὀρμηθέντες, κατήλθον με τὰ

πλοῖα των ὡς πειραταί, λεηλατοῦντες τὰ δυτικά παράλια τῆς Εὐρώπης. Βαθμηδόν, ἔκαμψαν τὰς Ἡρακλείους στήλας (Γιβραλτάρ) καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Μεσόγειον. Λεηλατοῦντες τὰ παράλια τῆς Ἰσπανίας, Γαλλίας καὶ τῶν νήσων, ἔφθασαν εἰς Σικελίαν καὶ νότιον Ἰταλίαν ὅπου, καταλαβόντες διάφορα παραλιακὰ φρούρια τῶν χωρῶν αὐτῶν ἦλθον τὸ πρῶτον καὶ εἰς ἐχθροπραξίας πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς, ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Α', κατὰ τὸ 1097. Ὁ ἄρχων αὐτῶν Γυσκάρδος, δραστήριος καὶ φιλόδοξος, ἀπέστειλε τὸν Βοημοῦνδον μὲ πλοῖα διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν Κέρκυραν, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ἐπετέθη κατὰ τοῦ Δυρραχίου. Ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως τὰ Βυζαντινὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλεξίου Β', εἰσέβαλεν ἐκεῖθεν εἰς Μακεδονίαν καὶ ἐβάδισεν πρὸς Θεσσαλονίκην, τὴν ὁποίαν πολιορκήσας, διὰ τε ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, μὲ τὸν ἀφιχθέντα στόλον του ἐκ Σικελίας, κατέλαβεν, ἐπὶ βασιλείας Ἰσαακίου Β' Ἀγγέλου. Μεθ' οὗ, ἀποῦ κατέσφαξαν οἱ Νορμανδοὶ πολλοὺς κατοίκους καὶ ἐληλάτησαν ἀγρίως τὴν πόλιν, ἐπροχώρησαν ἐκεῖθεν διὰ ξηρᾶς, πρὸς τὴν Κων(σταντινούπολιν). Ὡς ἐλέχθη δὲ καὶ εἰς προηγουμένον κεφάλαιον, οὐδεμίαν ἀντίστασιν συναντῶντες καθ' ὁδὸν ἐληλάτησαν ὅλας τὰς πόλεις τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, μέχρι Κομοτηνῆς. Τοῦτο διότι, ὡς ἀνεφέρθη ἤδη ὁ ἀποσταλεὶς κατ' αὐτῶν στρατός, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀνδρονίκου Ἰωάννου παρέμεινεν ἀδρανῆς. Ὅτε ὅμως κατέλαβον τὴν Κομοτινήν, ἐστάλη κατ' αὐτῶν ὁ στρατηγὸς Ἀλέξιος Βρανᾶς. Οὗτος κατετρόπωσεν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν. Καταδιώκων αὐτούς, τοὺς ἐπρόφθασε εἰς τὸν Στρυμόνα, ὅπου ἄλλους μὲν κατέσφαξεν ἄνευ οἴκτου, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠχμαλώτισεν, ἐν οἷς καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς των Ριχάρδον καὶ Ἀλδουίνον (βλ. κεφ. 43ον).

Τὸ τέλος Ἰσαακίου τοῦ Β' Ἀγγέλου.— Ὁ Ἰσαάκιος, ὡς εἶδομεν προηγουμένως, εἶχεν ἠττηθῆ ὑπὸ τῶν Βλαχοβουλγάρων ἐν ταῖς χαράδραις τοῦ Αἴμου, ὑποστάς τρομακτικὰς ἀπωλείας 1192. Ἐπιστρέψας εἰς Κων(σταντινούπολιν), ἐπεδόθη εἰς προπαρασκευὴν νέας ἐκστρατείας κατ' αὐτῶν. Τὸ 1195 μετέβη εἰς Κίψελλα (ἢ Ἰψαλλά) τῆς Θράκης, ὅπου συνεκέντησε τὰς ἀπαιτουμένας στρατιωτικὰς δυνάμεις καὶ ἐφόδια διὰ τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Βλαχοβουλγάρων τοῦ Ἀσσάν, φέρων μαζί του καὶ τὸν ἀδελφόν του Ἀλέξιον. Ὁ Ἀλέξιος οὗτος, ἐπωφεληθεὶς τῆς ἀπουσίας τοῦ βασιλέως ἀδελφοῦ του εἰς κινήγιον, κατέπεισε τοὺς ἀνωτέρους ἀξιοματικοὺς τοῦ ἐκεῖ εὕρισκομένου στρατοῦ, δελεάσας αὐτοὺς μὲ πολλὰς ὑποσχέσεις νὰ ἀνακηρύξουν τὸν ἴδιον αὐτοκράτορα καὶ ἔκπτωτον τὸν Ἰσαάκιον ἐκ τοῦ θρόνου. Οἱ ἀξιοματικοὶ παρέσυρον καὶ τοὺς στρατιώτας, οἵτινες καὶ ἐζητωκραύγασαν τὸν νέον αὐτοκράτορα Ἀλέξιον Γ' Ἀγγέλον. Ὁ Ἰσαάκιος, πληροφορηθεὶς ταῦτα, ἐγένετο ἄφαντος. Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἐφωράθη εἰς τὰ Στάγειρα (Σταυρός) τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου καὶ συνελήφθη. Μετακομισθεὶς εἰς τὰ Κίψελλα, κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλεξίου, ἐτυφλώθη. Ὁ Ἀλέξιος, ἀντὶ νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐκστρατείαν, διεμοίρασεν ὅλα τὰ ἐφόδια εἰς τοὺς ἀξιοματικοὺς

καὶ στρατιώτας, ἐπέστρεψεν εἰς Κων)πολιν, ὅπου καὶ ἔρριψεν εἰς τὰς φυλακάς τὸν τε τυφλωθέντα Ἰσαάκιον καὶ τὸν δεκαετῆ υἱὸν αὐτοῦ Ἀλέξιον. Μεθ' ὃ, ἐστέφθη ἐπισημῶς αὐτοκράτωρ, σφετερισθεὶς τὴν βασιλείαν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 45 ο ν

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΑΛΕΞΙΟΥ Γ' ΑΓΓΕΛΟΥ 1195 - 1204

Οὗτος ὡς εἶδομεν, ἦτο ἀδελφὸς τοῦ ὑπ' αὐτοῦ τυφλωθέντος Ἰσαακίου Β'. Εἰς τὰ Κίβελλα τῆς Θράκης ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν στρατηγῶν Γεωργίου Παλαιολόγου, Μιχαῆλ Καντακουζηνοῦ, Θεοδώρου Βρανᾶ, Ἰωάννου Πετραλοῖρα καὶ Κων)τίνου Ραούλ. Πρὸς τούτους ἄφ' οὗ διένειμε τὰ χρήματα ποῦ προωρίζοντο διὰ τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ πολλὰς γαίαι· εἰς ἕκαστον ἀπῆλθεν εἰς Κων)πολιν, ὅπου ἐφυλάκισε τὸν τυφλὸν Ἰσαάκιον καὶ τὸν 12ετῆ υἱὸν τοῦ Ἰσαακίου Ἀλέξιον, ποῦ ἦτο ἀνεμῖός του. Ἔσχε δὲ ὁ Ἀλέξιος ὁ Γ' ὡς ἐπιτήδειον συνεργόν του τὴν σύζυγόν του Εὐφροσύνην ἐκ τοῦ διασήμου οἴκου τῶν Καματηρῶν, ἧτις ἐφημιζέτο διὰ τὴν καλλονὴν, εὐφράδειαν καὶ ἀγχνίοναι, διὰ τῶν ὁποίων ἐπέβαλε τὰς θελήσεις της. Ἡ δὲ ἐκστρατεία κατὰ τῶν Βλαχοβουλγάρων ἀνεστάλη, ἐνῶ ἡ Θράκη ἔσπασχε δεινῶς ὑπὸ τῶν ἐπιδρομῶν αὐτῶν. Ἐν γένει, ἡ βασιλεία του ὑπῆρξεν ἀτυχεσιτάτη διὰ τὸ Βυζαντινὸν κράτος. Ὁ δὲ γυναικάδελφός του Μιχαῆλ Στρυφνός, φροντιστὴς τοῦ στόλου, διέλυσεν αὐτὸν καὶ ἐπώλησε τὰ πάντα πρὸς ἴδιον ὄφελος. Ἐκτὸς τῶν ἐν Ἀσίᾳ δυστυχημάτων καὶ οἱ Βλαχοβούλγαροι τοῦ Ἀσπᾶν, πολλάκις ἐνίκησαν τὰ ἐναντίον αὐτῶν ἀποσταλέντα στρατεύματα ὑπὸ τὸν Ἀλέξιον Ἀσπιώτην καὶ ἄλλους στρατηγούς. Καὶ ἀπέθανε μὲν ὁ Ἀσπᾶν, ἀλλὰ τοῦτον διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Ἰωαννίτης, ὅστις ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον προξενήσας πολλὰς ζημίας εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος καὶ δὴ εἰς τὴν Θράκην. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὸν Δοβρομῆρ τῶν Βλάχων, ἕως τὸ 1202. Ἀλλ' ὁ μέγιστος κίνδυνος προῆλθεν ἐκ δυσμῶν.

Ἡ τετάρτη Σταυροφορία 1203 - 1204.— Ὁ υἱὸς τοῦ ἐν φυλακίσει διατελοῦντος Ἰσαακίου τοῦ τυφλοῦ Ἀλέξιος εἶχε μείνει ἐγκάθειρκτος ἐπὶ 6 ἔτη, ὅτε, δεκαοκταετῆς ὦν πλέον, εἶχε κατορθώσει νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τῆς φυλακῆς μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἐν Γαλατῶ ἀποκατεστημένων Πισαπῶν. Οὗτοι φυγαδεύσαντες αὐτόν, τὸν ἔφεραν εἰς τὴν Ἰταλίαν τὸ 1201. Παρουσιάσθη ἐκεῖ πρὸς τὸν Πάπαν Ἰννοκέντιον τὸν Γ' καὶ παρεκάλεσεν αὐτόν νὰ τὸν ὑποστηρίξῃ διὰ νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶχε καθαιρεθῆ ὁ ὑπὸ κράτησιν διατελῶν ἤδη πατὴρ του. Ἀλλ' ὁ Ἰννοκέντιος δὲν ἔδωκε καὶ μεγάλην προσοχὴν εἰς τὰς παρακλήσεις καὶ ὑποσχέσεις τοῦ νεαροῦ τούτου πρίγκηπος τοῦ Βυζαντίου. Κατόπιν τούτου ὁ Ἀλέξιος κατέφυγεν εἰς τὸν ἐπ' ἀδελφῆ γαμβρόν του, αὐτοκράτορά τῶν Γερμανῶν Φίλιππον. Ὁ Φίλιππος, μένεα πνέων κατὰ τοῦ Βυζαντίου, δι' ὅσα εἶχεν ὑποστῆ ὁ πατὴρ του Βαρβερούσος κατὰ τὴν Γ' Σταυροφορίαν καὶ διὰ τὴν καθαιρέσιν τοῦ πενθεροῦ του Ἰσα-

ακίου Β', συνέστησε τὸν Ἀλέξιον εἰς τὸν Βονιφάτιον τὸν Μομφερατικόν, ὅστις τότε κατήρτιξε νέαν Σταυροφορίαν κατὰ τῆς Αἰγύπτου, προσπαθὼν ταυτοχρόνως νὰ πείσῃ καὶ τὸν Δάνδολον τῆς Βενετίας νὰ συμμετάσχη εἰς αὐτήν. Καὶ πράγματι, πολλοὶ Ἴταλοὶ καὶ Γάλλοι τυχοδιώκται, εἶχαν συνηθροισθῆ εἰς τὴν Βενετιάν καὶ τὰ περίξ αὐτῆς ἔτοιμοι νὰ ἐκστρατεύσουν διὰ πλοίων. Οὗτοι, κατ' ἀρχάς, ἐκ Βενετίας προσέβαλον τὴν Ζάραν τῆς Δαλματίας, ἡ ὁποία ὑπὸ τῶν Οὐγγρων κατεχομένη, εἶχεν ἀποβῆ καταφύγιον τῶν πειρατῶν, πού ἐλυμαίνοντο τὴν Ἀδριατικὴν εἰς βάρος τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου τῆς Βενετίας. Ταύτην ἐκυρίευσαν χάριν τῶν Βενετῶν. Οἱ Βενετοὶ ὅμως, δὲν ἤθελαν νὰ ἐκστρατεύσουν κατὰ τῆς Αἰγύπτου, διότι οὕτω θὰ διεκινδύνουν μεγάλα ἐμπορικὰ συμφέροντα. Μὲ τοὺς λιμένας τῆς Αἰγύπτου, εὐρίσκοντο εἰς συχὴν ἐπικοινωνίαν, εἶχον δὲ ἐκεῖ ἐγκαταστάσεις καὶ πολλὰ ἐμπορικὰ πρακτορεία. Ἐζήτουν λοιπὸν εὐκαιρίαν νὰ ἐκτρέψουν τὴν πρὸς τὴν Αἴγυπτον πορείαν ἀλλαχοῦ. Καὶ τὴν εὔρον πράγματι. Διότι, τὸ 1203, παρουσιάσθη ὁ Ἀλέξιος, ὁ υἱὸς τοῦ τυφλωθέντος Ἰσαακίου καὶ παρεκάλει νὰ τὸν βοηθήσουν οἱ Σταυροφόροι μὲ τὸν Ἑνετικὸν στόλον νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου, ὑποσχόμενος τὰ ἑξῆς: 1) Ἀποζημιώσιν τῶν Σταυροφόρων μὲ 200 χιλ. μάρκα χρυσᾶ. 2) 10 χιλ. μαχητὰς ὡς βοηθοὺς τῆς Σταυροφορίας ταύτης. 3) Συντήρησιν δι' ἐξόδων του, 500 στρατιωτῶν καθ' ὅλην τὴν ζωὴν των εἰς τοὺς Ἀγίους Τόπους, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Φραγκικῆς κυριαρχίας. Καὶ 4) τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἑλλ. Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὸ Πρωτεῖον τοῦ Πάπα. Ἐφερε δὲ μαζὶ του καὶ ἀπεσταλμένους τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος Φιλίππου, ὅστις συνίστα εἰς τὸν Βονιφάτιον Μομφεράτον, τοὺς Βενετοὺς καὶ τὸν Πάπαν νὰ βοηθήσουν τὸν Ἀλέξιον καὶ τὸν τυφλὸν Ἰσαάκιον, ἵνα ἀποκατασταθῶσιν οὗτοι ἐπὶ τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἐπειδὴ συνέφερε καὶ εἰς τοὺς Βενετοὺς καὶ εἰς τὸν Πάπαν Ἰννοκέντιον ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Σταυροφόρους, ἀπεφασίσθη ἀσμένως. Στόλος Βενετικὸς μὲ τοὺς Σταυροφόρους, τὸν Πρόεδρον τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας Δάνδολον καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Ἰσαακίου Ἀλέξιον ἐπλευσεν εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Κων)πολιν, κατὰ Μάϊον τοῦ 1203. Τὴν 23 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐφθασαν εἰς Κων)πολιν, ἀπεβιάσθησαν καὶ ἤρχισεν ἡ πολιορκία ἀπὸ τε ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Τὴν 4ην Ἰουλίου 1203 ἤρχισεν ἡ πολιορκία τοῦ Πέραν. Τὴν 17ην Ἰουλίου ἐγένετο γενικὴ ἐφοδος ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης. Ὁ Ἀλέξιος Γ', ὁ βασιλεὺς, τρομοκρατηθεὶς, παραλαμβάνει τοὺς θησαυροὺς τοῦ κρατικοῦ ταμείου, τὴν θυγατέραν του Εὐρήνην καὶ διὰ λέμβου, νύκτωρ κατορθώνει νὰ φύγῃ εἰς Δεβελτὸν τῆς Θράκης, παρὰ τὸν Εὐξείνιον, ἐγκαταλείψας τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα. Κατόπιν τούτου ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ ὁ ἑξαχθεὶς ἐκ τῆς φυλακῆς Ἰσαάκιος ὁ τυφλός, μὲ συμβασιλέα τὸν υἱὸν του, ὡς Ἀλέξιον Δ'. Οὗτος, μετὰ τοῦ Βονιφατίου, κατε-

δίωξαν τὸν διαφυγόντα Ἀλέξιον Γ', ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸν συλλάβουν, διότι ἔχασαν τὰ ἴχνη αὐτοῦ ἐντὸς τῆς Θράκης. Ὡς ἦτο ἐπόμενον οἱ Σταυροφόροι, ἀφοῦ ἀπεκατέστησαν τοὺς Ἰσαάκιον καὶ Ἀλέξιον Δ' εἰς τὸν θρόνον, ἐζήτησαν νὰ πληρωθῶσι διὰ ν' ἀποχωρήσωσιν. Χρήματα ὁμως δὲν ὑπῆρχον. Τὸ ταμεῖον ἦτο κενόν. Ἦναγκάσθησαν τότε οἱ συγγενεῖς τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας νὰ ἐκποιήσωσιν τὰς περιουσίας των καὶ παρ' ὅλον ὅτι ἐδημεύθη ἡ περιουσία τῶν Καματηρῶν, συγγενῶν τῆς Εὐφροσύνης συζύγου τοῦ φυγόντος Ἀλεξίου Γ', ἐλήφθησαν καὶ οἱ θησαυροὶ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηριῶν, μόλις ἀπετελέσθη τὸ ἥμισυ τοῦ ἀπαιτουμένου ποσοῦ. Καὶ ὁ μὲν Ἰσαάκιος προσεπάθει ν' ἀπολαύσῃ τὰ τερπνὰ τῆς ἐπιγείου ζωῆς, περὶ οὐδενὸς ἄλλου μερῶν. Ὁ δὲ Ἀλέξιος Δ' συνηφραίνετο καὶ συνδιεσκέδαζε μὲ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Σταυροφόρων ἕως ὅτου συγκεντρωθοῦν ὅλα τὰ χρήματα. Ἄλλ' ὁ καιρὸς παρήρχετο καὶ οἱ Σταυροφόροι ἤρχισαν ληλασίας. Ἐγιναν ἀπαιτητικώτεροι πρὸς τὸν Ἀλέξιον συγχρόνως καὶ ἀπειλητικώτεροι. Κατόπιν ὅλων αὐτῶν ὁ Ἀλέξιος Δ' εὗρεθεὶς εἰς δυσκολωτάτην θέσιν, ἤρχισε νὰ ἀρνήται τὴν πληρωμὴν. Ὁ δὲ λαὸς ἀπελπισθεὶς, ἀνεκήρυξεν ἄλλον αὐτοκράτορα, Νικόλαον τὸν Κανναβὸν καὶ ἐκπτωτον Ἀλέξιον τὸν Δ'. Οὗτος τότε ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἰσχυροῦ Πρωτοβεστιαρίου Ἀλεξίου Μουρτζούφλου, Δούκα, γαμβροῦ Ἀλεξίου τοῦ Γ', ὅστις καὶ ἀνέλαβε νὰ διαπραγματεύηται πρὸς τὸν Δάνδολον καὶ Μομφεράτον καὶ τοὺς ἄλλους ἀρχηγοὺς τῶν Σταυροφόρων, ἐν ὀνόματι τοῦ Ἀλεξίου. Ὁ Μούρτζουφλος συνέλαβε καὶ ἐφνευσε τὸν Ν. Κανναβόν, μεθ' ὃ ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν συμβασιλεῖα τοῦ Ἀλεξίου Δ', ὡς Ἀλέξιος Ε'. Ἀλλά, τὸν μὲν Ἀλέξιον Δ', τὸν υἱὸν τοῦ Ἰσαακίου, τὸν ἔρριψεν εἰς μυστικὴν φυλακὴν καὶ ἐξηκολούθει νὰ διαπραγματεύηται μὲ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Σταυροφόρων, ἐν ὀνόματι δῆθεν Ἀλεξίου τοῦ Δ', διὰ τὸν ὁποῖον ἔλεγεν, ὅτι ἀσθενεῖ βαρέως. Προσεπάθει δὲ μὲ τὴν πάροδον τῶν ἡμερῶν νὰ οργανώσῃ δυνάμεις ἐντὸς τῆς Κων)πόλεως, διὰ νὰ ἐκδιώξῃ τὰ Σταυροφορικὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα διημέρευον ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη, λεηλατοῦντα τὴν περιοχὴν ἐκείνην. Ἀλλὰ συνήντησεν ἀνυπερβλήτους δυσκολίας πρὸς συγκρότησιν ἀξιωμαχοῦ στρατοῦ, διότι ὁ λαὸς τῆς πόλεως ἐφαίνετο ὅλως ἀπρόθυμος καὶ πολλοὶ ἔφευγον διὰ τοῦ Βοσπόρου εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἄλλοι δὲ εἰς τὰ Μεσόγεια τῆς Θράκης καὶ σχετικῶς ὀλίγοι προσῆλθον καὶ κατετάγησαν διὰ νὰ φρουρήσωσιν τὰ τείχη. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀλέξιος Δ' ἐζήτηι τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἐκ τῆς φυλακῆς, ἐστραγγάλισθη κρυφίως. Ὁ δὲ πονηρὸς Δάνδολος εἰς τὸν ὁποῖον ἔκαμεν ἐντύπωσιν ἡ ἀφάνεια Ἀλεξίου Δ', ἐζήτησε νὰ συζητήσῃ τὰ τῆς πληρωμῆς μὲ τὸν ἴδιον τὸν Ἀλέξιον. Ὁ Μούρτζουφλος τότε τῷ εἶπεν, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἦτο ἤδη νεκρὸς. Ἀφ' ἐτέρου Ἰσαάκιος ὁ τυφλός, μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του, προσεβλήθη ὑπὸ ἀποπληξίας καὶ ἔμεινεν ἄπνους. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Σταυροφόρων ἐζήτησαν τότε τὰ πτώματα τῶν δύο

βασιλέων, τὰ ὅποια παραλαβόντες, ἔθαψαν μὲ μεγάλην πομπήν. Μεθ' ὃ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Σταυροφόρων, ἐκάλεσαν τὸν Μούρτζουφλον νὰ διαπραγματευθῶσιν. Ἔστησαν παγίδα νὰ τὸν συλλάβουν. Καὶ αὐτὸς μὲν κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ, πλὴν ὅμως οἱ ἀκόλουθοί του ἐσφάγησαν. Ἐπειδὴ δέ, οἱ Σταυροφόροι ἔχασαν πᾶσαν ἐλπίδα πληρωμῆς των, ἤρχισαν τὰς ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ τείχους, τοῦ ὁποίου ἡ φρουρήσις ἦτο ἔλλειπεστάτη. Διὰ τοῦτο καὶ κατώρθωσαν, εἰς μίαν ἐπίθεσίν των, παρὰ τὸ σημερινὸν Φανάριον, νὰ κυριεύσουν πύργους τινὰς τοῦ τείχους, ὁπόθεν καταβάντες ἐντὸς ἐνέπηρσαν τὴν πόλιν καὶ κατέκασαν μέγα τμήμα αὐτῆς. Ὁ Μούρτζουφλος, πτοηθεὶς, ἀφοῦ ἐβασίλευσε μόνον 2 μῆνας καὶ 6 ἡμέρας, ἐπεβιβάσθη κρυφίως λέμβου, μετὰ τῆς συζύγου του καὶ τῆς πενθερᾶς του, καὶ ἀπεμακρύνθη τῆς πόλεως, περιπλέων τὰ Θρακικὰ παράλια τῆς Προποντίδος. Καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας κατέφυγεν εἰς Μοσινόπολιν (Κομοτινήν) τῆς Θράκης, ὅπου εὐρίσκετο καὶ ὁ πρότερον ἐκ Κων)πόλεως διαφυγὼν Ἀλέξιος Γ', ἐξασκῶν ἐν Κομοτινῇ αὐτοκρατορικὰ δικαιώματα. Οὗτος ὑπεδέχθη τὸν Μούρτζουφλον καὶ τὸν ἐφιλοξένησεν. Ἀλλὰ, μετὰ τινὰς ἡμέρας, διέταξε τοὺς ὑπηρέτας του καὶ τὸν ἐτύφλωσαν ἐντὸς τοῦ λουτροῦ, ὁπόθεν τὸν ἐξέβαλον καὶ τὸν ἐξεδίωξαν ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει. Οἱ Σταυροφόροι ἐξηκολούθησαν τὰς ἐπιθέσεις. Ἐκυρίευσαν καὶ ἄλλους πύργους τοῦ τείχους καὶ μετῆλθον τὰ ἴδια, δηλαδὴ τὸν ἐμπρησμόν, ἕως ὅτου ἐκάη τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς πόλεως, ὅτε καὶ ἔπαυσε πᾶσα ἀντίστασις τῶν ὀλίγων ἀμυνομένων ἐπὶ τοῦ τείχους. Ἐν μέσῳ τῆς παραζάλης ταύτης, ὁ ἀπλοῦς λαός, κατέφυγεν εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια, τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως εὐρισκόμενα. Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ ἀνώτερος ἀξιωματοῦχος Θεόδωρος Λάσκαρης, ὅστις ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ τὴν τελευταίαν στιγμὴν ὑπὸ τινων πολιτῶν, βλέπων τοὺς πάντας φυγομαχούντας ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸν Πατριάρχην, τοὺς ἀνωτάτους κληρικούς καὶ ὄσους συγκλητικούς καὶ ἄλλους εὐγενεῖς, οἱ ὁποῖοι προσῆλθον, ἐπεβιβάσθη εἰς πλοῖα, διέβη τὸν Βόσπορον καὶ ἐγκατεστάθη μετ' αὐτῶν εἰς τὴν Νίκαιαν, τὴν ὁποίαν οἱ Βυζαντινοί, ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ πρώτου, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Α' Σταυροφορίας, εἶχαν ἀπαλλάξει ἀπὸ τοὺς Σελτζούκους Τούρκους, τῇ βοηθείᾳ τῶν τότε Σταυροφόρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 46ον

Τὰ παθήματα τῆς Κων)πόλεως.— Οἱ σταυροφόροι, παραμείναντες ἀπερίσπαστοι, ἐπεδόθησαν μὲ ἄνθειν καὶ ἀφοβίαν, εἰς σφαγὰς καὶ λεηλασίας. Ὁ Χωνιάτης λέγει: «Ἄπασα κεφαλὴ εἶχε πόνον. Ἐν στενωπαῖς θρῆνοι καὶ οὐαὶ καὶ κλαυθμοί. Ἐν τριώδεῖς ὄδυρμοί. Ἐν ναοῖς ὄλοφυρμοὶ ἀνδρῶν, οἰμωγαί, γυναικῶν ὄλολυγαί, αἰχμαλωσίαι καὶ ἀνδραποδισμοί, βιασμοί, σωμα-

των κλπ». Χιλιάδες ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ πάσης ἡλικίας, ἀδιακρίτως, κατεσφράγησαν. Ὀλόκληρος ἡ πόλις, πλατεῖαι, οἰκοδομαί, βασιλικά παλάτια καὶ οἰκίαι τῶν πολιτῶν ἐληλατήθησαν ἀγρίως. Πολύτιμα κειμήλια τοῦ Φειδίου, τοῦ Παρξιτέλους καὶ ἄλλων Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἀριστουργήματα, συνετρίβησαν ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Οἱ τάφοι τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ἐν τῷ Ναῶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἠνοίγησαν ὑπὸ τῶν τυμβωρύχων τῆς Δύσεως καὶ ἐσυλύθησαν τὰ πολύτιμα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, πολύτιμοι λίθοι καὶ χρυσοκέντητα ἐνδύματα. Ἱερὰ εἰκόνες ἐθραύοντο, ἅγια λείψανα κατεπατοῦντο. «Τὰ δὲ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ναῶ Ἁγίας Σοφίας, διαπραχθέντα, οὐδὲ ἀκουαῖς εἰσὶν εὐπαράδεκτα». Ἡ ἐκ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων, λίθων Ἁγία Τράπεζα ἐτεμαχίσθη καὶ διεμοιράσθη μεταξὺ τῶν σκυλευτῶν, ὥσπερ καὶ πλοῦτος ἅπας ὁ ἱερός, ὁ τοσοῦτος τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἀγλαίαν ἀπέραντος. Εἰσήχθησαν ἡμίονοι μέχρις ἱεροῦ τοῦ Ναοῦ, ἵνα φορτωθῶσιν. Ἄπειρα λείψανα ἁγίων, σταυροί, ἱερὰ σκεύη χρυσᾶ καὶ πολύτιμοι λίθοι διηρπάγησαν».

Σημειώσεις.— Τὰ πλεῖστα τούτων ἀπωλέσθησαν, σφετερισθέντα ὑπὸ τῶν ἀρπάγων, ὀλίγιστα δὲ σώζονται εἰς τὰ διάφορα μουσεῖα τῆς σημερινῆς Εὐρώπης.

Βιβλιογραφία.— Χωνιάτου Ἱστορία. Ch. Cohlel «Melanges pour servir à l' Histoire de l' Orient Latin et des Croisades». (Paris 1900). Charles Diehl. «Etudes sur l' admnistration Byzantine dans l' Exarchat de Rauenne» (Paris 1888).

Ἐν τέλει ἀπέκαμον σφάζοντες καὶ λεηλατοῦντες καὶ ἀφοῦ ἐχόρτασαν ἀπὸ αἶμα καὶ πλοῦτον, συνῆλθον οἱ ἀρχηγοὶ καὶ ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα Κων)πόλεως Βαλδουῖνον τὸν Φλανδρικόν, καὶ Πατριάρχην τὸν Λατῖνον Ἐνετὸν Μοροζίνην. Καὶ ἔτσι ἰδρύθη ἡ λατινικὴ αὐτοκρατορία.— Ὅσον δ' ἀφορᾶ τὴν κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν τῆς Παλαιστίνης ἐκστρατείαν αὕτη ἐλησμονήθη μετὰ τό. . . μέγα τοῦτο κατόρθωμα τῶν δυτικῶν. Ἀρχικὸς σκοπὸς τῆς Σταυροφορίας ταύτης, τῆς Δ', ἦτο νὰ ἐκστρατεύσουν κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν τῆς Αἰγύπτου, εὐκαιρίας δὲ τυχούσης, κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν τῆς Παλαιστίνης, πρὸς ἀπελευθέρωσιν πάντοτε τῶν Ἁγίων Τόπων ἀπὸ τὰ πλεῖστα μέρη τῶν ὁποίων ὡς καὶ αὐτῆς τῆς Ἱερουσαλήμ εἶχον ἐκδιωχθῆ οἱ ἡγεμονίσκοι τῶν Λατίνων ὑπὸ τοῦ Τούρκου Σαλαδίνου, τοῦ θεωρουμένου ὡς ἀρχηγοῦ πάντων τῶν Μουσουλμάνων. Προσέτι, νὰ κορθεθῶσιν αἵματος καὶ πλοῦτου εἰς θάρος τῶν ἀλλοπίστων, ἀπαλλάσσοντες συνάμα καὶ τὸν Χριστιανικὸν Κόσμον, τὸν ἐναπομείναντα ἐν Αἰγύπτῳ, Συρία, Παλαιστίνη καὶ Μεσοποταμίᾳ, ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ Ἰσλάμ. Ἄλλ' ἀντ' αὐτῶν, ἐξ ἁμαρτιῶν τῶν Βυζαντινῶν κυβερνητῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου, τῶν εὐσεβῶν πόθων τοῦ Δανδόλου, ἀρχοντος τῆς Βενετίας, καὶ τοῦ Πάπα Ἰνοκεντίου, ἐπῆλθον ὑπούλως κατὰ τοῦ ὀρθοδόξου Βυζαντίου, τοῦ ὁποίου ἀφοῦ ἐγένοντο κύριοι,

έπεδόθησαν ἐν αὐτῷ εἰς πρωτοφανές ὄργιον αἵματος, αἰχμαλωσιῶν, ἀτιμώσεων καὶ διαρπαγῶν, εἰς βάρος τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ. Διότι, κατὰ τὴν δολογίαν τῶν ἰδίων, ἐν Κων)πόλει εὔρον τοσοῦτον χρυσόν, ὅσος δὲν ὑπῆρχεν εἰς δλόκληρον τὴν Εὐρώπην. Τὰ δὲ ἄλλα πολύτιμα κειμήλια, ποὺ ἐφυγάδευσαν εἰς τὴν Δύσιν ἦσαν οὐχὶ μόνον ἄπειρα, κατ' ἀριθμὸν, ἀλλὰ καὶ ἀμυθήτου ἀξίας.

Κρίσεις.— Ἡ εἰς τὸ ἔπακρον ἐξαχρείωσις τῶν τριῶν Ἀλεξίων, κυβερνητῶν τοῦ Βυζαντίου, κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ Ἐνετῶν, ἦτοι Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου, 1195 — 1204, Ἀλεξίου Δ' Ἀγγέλου 1204 καὶ Ἀλεξίου Ε' Δούκα ἢ Μούρτζουφλου 1204, ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα οὐχὶ μόνον τὴν πρόσκαιρον ὑποταγὴν εἰς τοὺς Λατίνους, ἀλλὰ μακροχρονίως καὶ τὴν συνεπεία ταύτης, ὑπάσκαψιν τῶν θεμελιῶν τῆς Αυτοκρατορίας, ἣτις βραδύτερον κατέρρευσε, διὰ παντός, ὑπὸ τὰ πλήγματα τῶν Ὁσμανλήδων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 47ον

Ἀλέξιος Γ' Ἀγγελος 1195 - 1204 (χαρακτηρισμός).— Ὁ Ἀλέξιος αὐτός, ὁ ἐπαναστατήσας κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἐν Κυψέλοις τῆς Θράκης, καθ' ὃν χρόνον ἀπὸ κοινοῦ ἠτοιμάζοντο νὰ ἐκστρατεύσουν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων κατώρθωσε νὰ σφετερισθῇ τὴν ἐξουσίαν τῇ βοηθείᾳ μερικῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ, εἰς τοὺς ὁποίους διεμοίρασεν ὄλον τὸ χρῆμα καὶ τὰ ἄλλα ἐφόδια τῆς ἐκστρατείας, ἀδιαφορῶν διὰ τὴν κρισιμότητα τῆς στιγμῆς. Καὶ δὲν ἠρκέσθη εἰς ταῦτα. Ἐτύφλωσε τὸν ἀδελφόν του Ἰσαάκιον τὸν Β' καὶ τὸν ἔρριψεν εἰς σκοτεινὴν φυλακὴν, ὡς καὶ τὸν ἀνεψιόν του υἱὸν τοῦ Ἰσαακίου Ἀλέξιον, παῖδα δωδεκαετῆ ὄντα. Κατὰ τὴν πρώτην δὲ ἐπίθεσιν τῶν Σταυροφόρων, ἀντὶ νὰ ἀντιστῇ μέχρι θανάτου ἐν ἀνάγκῃ, ὡς εἶχε καθήκον, ὡς βασιλεὺς, προὔτιμησε νὰ ἀπογυμνώσῃ τὸ Ταμεῖον τοῦ Κράτους, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ πάντα καὶ νὰ φύγῃ διὰ Θράκης εἰς Κομοτινὴν, ὅπου ἐνόμιζεν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξασκήσῃ βασιλικὴν ἐξουσίαν. Ὁ δὲ Μούρτζουφλος, ὅστις ἦτο γαμβρός του ἐπὶ θυγατρὶ, ἀφοῦ ματαιῶς προσεπάθησε νὰ ἀποκρούσῃ τὰς ἐπιθέσεις τῶν σταυροφόρων, ὡς Ἀλέξιος Ε' Δούκας, κατέφυγε καὶ αὐτὸς εἰς Κομοτινὴν, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι, ἐν συμπράξει οἱ δύο, ἴσως θὰ δυνηθῶσι νὰ πράξωσι τι τὸ ἀξιόλογον πρὸς σωτηρίαν των. Καὶ ὑπεδέχθη μὲν ὁ πενθερός τὸν γαμβρόν, ὅστις εἶχε φέρει μαζί του τὴν σύζυγόν του Εὐρήνην καὶ τὴν πενθερὰν του Εὐφροσύνην, σύζυγον Ἀλεξίου τοῦ Γ' τὴν ὁποίαν οὗτος εἶχεν ἐγκαταλείψει, ὅτε ἔφυγεν. Ἀλλὰ, μετὰ τινὰς ἡμέρας διέταξεν ὁ Ἀλέξιος Γ' πενθερός νὰ ἐξορύξωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς Ἀλεξίου, τοῦ Ε', τοῦ Μουρτζούφλου καὶ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβροῦ του καὶ νὰ τὸν ἐκβάλωσιν ἔξω, εἰς τοὺς δρόμους, ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει. Ὅτε δὲ μετὰ τινὰ καιρὸν οἱ Φράγκ-

κοι, ορμώμενοι εκ Κων)πόλεως, ἐξήπλωσαν τὴν ἐξουσίαν των ἐπὶ τῆς Θράκης, ὁ Ἀλέξιος Γ' ἔφυγε. Κατῆλθεν εἰς τὴν παραλίαν, ὁπόθεν καὶ διεπεραιώθη εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἐκεῖ ἔμαθεν, ὅτι ὁ στρατηγὸς Θεόδωρος Λάσκαρης ἔπηξε τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος τῆς Νικαίας, διὰ τὰ ἀνταπεξέληθη κατὰ τῶν Φράγκων καὶ Ἑνετῶν, ποὺ κατέλαβον τὴν Κων)πολιν καὶ ἐμοιράσθησαν τὰς ἐν Εὐρώπῃ χώρας τῆς πρώην Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Ἔσχε δὲ οὗτος ὁ Ἀλέξιος Γ' Ἄγγελος τὴν ἀνήκουστον ἀναισχυντίαν τὰ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τὸν Λάσκαρην τὰ παραδώσῃ εἰς αὐτὸν τὸ νεοσυσταθὲν βασίλειον τῆς Νικαίας, προβάλλων ἑαυτὸν ὡς κληρονόμον τῶν Κομνηνῶν. Καὶ ἐπειδὴ δὲν εἰσηκούσθη, ἐκάλεσεν εἰς βοήθειάν του τὸν Τοῦρκον Σουλτάνον τοῦ Ἰκονίου Καϊχοσρόην καὶ ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Νικαίας Θεοδώρου Λασκάρεως. Ἀλλ' εὐτυχῶς ἠττήθησαν καὶ ὁ Ἀλέξιος Γ' ἔπεσεν αἰχμάλωτος.

Μολαταῦτα ὁ Θεόδωρος γενναίως, χριστιανικῶς καὶ ἀνθρωπίνως φερόμενος, ὄχι μόνον δὲν τὸν ἐτύφλωσε καὶ δὲν τὸν ἐβασάνισεν, ἀλλὰ τὸν συνετήρει ἐντὸς μονῆς τῆς Νικαίας μέχρις οὗ ἐτελεύτησε τὸν βίον του. Ἡ τύφλωσις τοῦ Ἰσαακίου Β' ὑπὸ αὐτοῦ τοῦτου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀλεξίου Γ' ἀποτελεῖ τὸ μέτρον τῆς ἠθικῆς πορρώσεως εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε φθάσει ὁ Ἀλέξιος οὗτος. Μοναδικὸς σκοπὸς τῆς ἀνιέρου ταύτης πράξεώς του ἦτο φυσικὰ ὁ σφετερισμὸς τῆς ἐξουσίας. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἡ «κενοδοξία», ἐφ' ὅσον, ὑπὸ τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς διετέλει τότε τὸ κράτος, εἰς οὐδὲν ἄλλο πλεονέκτημα ἠδύνατο ν' ἀποβλέψῃ. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἐγκατάλειψις τῆς ἐκστρατείας κατὰ τῶν Βουλγάρων δεικνύει τὸν βαθμὸν τῆς δειλίας του οὐχὶ μόνον ὡς ἀνδρὸς ὑπευθύνου, ἀλλὰ καὶ ὡς βασιλέως ἐνὸς κράτους μὲ τόσας πολεμικὰς παραδόσεις καὶ ἐπιτεύγματα. Τέλος, ἡ διανομὴ τῶν χρημάτων καὶ τῶν ἐφοδίων τῆς ἐκστρατείας εἰς τοὺς ἀξιωματικούς καὶ τοὺς στρατιώτας δεικνύει, ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ ἀκαταλόγιστον τοῦτου, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τὴν ἀσυνειδησίαν τῶν ἀξιωματικῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι, ἂν εἶχον κόκκινον φιλοπατρίας, θὰ ἀπέτρεπον τὸν νεαρὸν καὶ ἀσύνετον βασιλέα των, ἀπὸ τοῦ νὰ διαπράξῃ τὸ ἄτοπον τοῦτο. Εἶναι φανερὸν ὅθεν ὅτι ἡ διαφθορὰ περιέβαλλε ὀλόκληρον τὴν ἀρχουσαν τάξιν, ἥτις δὲν ἀπέβλεπε εἰμὴ μόνον εἰς ἰδιοτελεῖς σκοποὺς εἰς βάρος τῶν συμφερόντων τοῦ Λαοῦ, τοῦ αἰωνίου αὐτοῦ θύματος τῶν ἀσυνειδητῶν ἀρχόντων. Ὅτε δέ, ἐπὶ τῆς βασιλείας του, ἐπῆλθον οἱ Σταυροφόροι κατὰ τῆς Κων)πόλεως 1204, οὗτος μὲ τὴν πρώτην ἐπίθεσιν, ἀντὶ τὰ ἀμυνθῆναι μέχρις ἐσχάτων, ὡς ὄφειλεν, ἤρπασε τὰ χρήματα τοῦ Ταμείου ὡς ὁ κοινότερος τῶν ληστῶν καὶ ἐτρόπη πανικόβλητος πρὸς ἄγνωστον κατεύθυνσιν, ἐγκαταλείπων καὶ θρόνον καὶ πρωτεύουσαν καὶ Κράτος καὶ οἰκογένειαν. Τοῦτο δεικνύει ὄχι μόνον ἀσυνειδησίαν μέχρις ἀπιστεύτου βαθμοῦ, ἀλλὰ καὶ φιλοζῶϊαν μόνον διὰ τὸ ἄτομόν του. Συνάμα καὶ ὑπέρμετρον ἐγωϊσμόν, διό-

τι αἱ πράξεις του δεικνύουν, ὅτι ἐπρέσβευεν, ὅτι ἤξιζε νὰ χαθῆ ὄλος ὁ κόσμος, διὰ νὰ σωθῆ ἴσως ἕνας. Ἡ δὲ ἐν Κομοτινῇ συμπεριφορά του πρὸς τὸν καταφυγόντα ἐκεῖ Ἀλέξιον Ε΄ τὸν Μούρτζουφλον γαμβρὸν του ἐπὶ θυγατρὶ, δεικνύει τὴν θηριώδη ἀπανθρωπίαν του ὡς πρὸς τὸ τέκνον του. Ἡ δὲ ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἀπαίτησις του νὰ παραδοθῆ εἰς αὐτὸν τὸ Βασίλειον τῆς Νικαίας καὶ ἡ σύμπραξις του μὲ τὸν Σουλτᾶνον τοῦ Ἰκονίου κατὰ τοῦ Λασκάρεως δεικνύει τὴν ἄνευ προηγουμένου ἀναισχυντίαν του καὶ τὴν ἀφιλοπατριάν του καὶ ἐγωϊσμόν του. Κατὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξιος ὁ Γ΄ Ἕλληνας ἦτο ἠθικῶς πεπορωμένος, κενόδοξος δειλός, ἀκαταλόγιστος, ἰδιοτελής, ληστής, ἀσυνείδητος, φιλόζωος, ἐγκεντρικός, θηριωδῶς ἀπάνθρωπος, ἀναισχυντος, ἀφιλόπατρις εἰς ἐπίμετρον δὲ καὶ ἐστερημένος πάσης ἀρετῆς δυναμένης νὰ ἀντισταθμίσῃ οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον, τὰ ὡς ἄνω ἐλαττώματά του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 48ον

Ἀλέξιος Δ΄ Ἄγγελος (χαρακτηρισμός).—Οὗτος παῖς 12ετῆς ἔτι, ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν ὑπὸ τοῦ θεοῦ του Ἀλεξίου Γ΄ μετὰ τοῦ τυφλωθέντος πατρὸς του Ἰσαακίου Β΄. Ἐμεινεν ἐκεῖ 6 ἔτη, ὅτε 18ετῆς κατάρθωσε, νὰ δραπετεύσῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, εἰς Ἰταλίαν, περὶ τὸ 1201. Ὡς ἐκ τῆς ἐν φυλακῇ διατριβῆς του, κατὰ τὴν ἐφηβικὴν του ἡλικίαν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχη οὔτε μάθησιν, οὔτε κοινωνικὴν ἀγωγὴν, οὔτε πείραν τῆς ζωῆς, ἀλλὰ οὔτε καὶ καθηκόντων συνειδήσιν διὰ τὴν ἀσκησιν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Ἐπομένως ἦτο ἀδαής τῶν πάντων. Μοναδικὴ σκέψις αὐτοῦ ἦτο πῶς θὰ ἐκδικηθῆ τὸν ἄνομον θεῖον του Ἀλέξιον Γ΄ τὸν σφετεριστὴν τοῦ Βασιλικοῦ Θρόνου τοῦ πατρὸς του, τὸν τυφλώσαντα καὶ φυλακίσαντα αὐτὸν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐφηβικῆς του ἡλικίας. Ἔσχε δὲ ἐν τῇ δύσει, ὡς σύμβουλόν του, τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν του, αὐτοκράτορα τῶν Γερμανῶν Φίλιππον, ἐκεῖνον ὅστις τῷ συνέστησε νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τῆς ἐτοιμαζομένης Δ΄ Σταυροφορίας. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὅμως τοῦτο, ἐδέησε νὰ προβῆ εἰς τὰς μεγάλας ἐκείνας ὑποσχέσεις, τὰς ὁποίας δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκπληρώσῃ, λόγῳ ἀδιαφορίας ἢ καὶ ἀντιδράσεως τῶν κατοίκων τῆς Κων(σταντι)πόλεως καὶ ἔτσι ἐπῆλθεν ἡ καταστροφή. Τί νὰ καταλογίσωμεν εἰς τοῦτον; Ἐλλειψιν γνώσεων κοινωνικῶν, ἔλλειψιν συνειδήσεως καθηκόντων πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τὸ Ἕθνος, ἢ ἄγνοιαν τοῦ κινδύνου, τὸν ὁποῖον παρεσκεύαζε καὶ δι' ἐαυτὸν καὶ διὰ τὸ Κράτος, οὔτινος τὴν ἐξουσίαν ἐπεδίωκεν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 49ον

Ἀλέξιος Ε΄ Δούκας Μούρτζουφλος (χαρακτηρισμός).— Ὁ Ἀλέξιος Β΄ Δούκας ἢ Μούρτζουφλος, γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ Ἀλεξίου τοῦ Γ΄ Πρωτοβεστιάριος αὐλικός, ἦτο δραστήριος καὶ ἱκανός, ἀλλὰ καὶ ἀρχομανῆς συ-

νάμα. Μόλις ὁ Ἀλέξιος Δ΄ Ἄγγελος, ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ του ὅπως ἀντιδράσῃ ὁ ἴδιος κατὰ τῶν ἀπαιτήσεων τῶν Σταυροφόρων, ἐτέθη ὑπὸ τὰς ὀδηγίας καὶ οὕτως εἰπεῖν, τὴν κηδεμονίαν τοῦ Ἀλεξίου Δούκα, οὗτος ἂν καὶ συγγενὴς τοῦ Ἀλεξίου Δ΄ ὡς πρῶτος ἐξαδελφός τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ἔβηκε κατὰ νοῦν νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸν Ἀλέξιον καί, ἐν συνεχείᾳ, νὰ ἀνέλθῃ αὐτὸς ἐπὶ τοῦ θρόνου, ὡς κληρονόμος τοῦ φυγάδος πενθεροῦ του Ἀλεξίου τοῦ Γ΄. Πρὸς τοῦτο πάντως ἐξωθήθη καὶ ὑπὸ τῆς πενθερᾶς του Εὐφροσύνης, τῆς ἀγχινόου ἐκείνης γυναικὸς ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Καματηρῶν. Θέτων λοιπὸν εἰς ἐφαρμογὴν τὸ σχέδιόν του ὁ Μούρτζουφλος, περιώρισε, Ἀλέξιον τὸν Δ΄, τὸν κατέστησεν ἀφανῆ καὶ τελικῶς, ὅλως ἀθορύβως καὶ ἐν ἀπολύτῳ μυστικότητι, ἐθανάτωσεν αὐτόν. Ταῦτα ἵνα διαπραγματεῖται αὐτός, μόνος ὡς κύριος πλέον τοῦ θρόνου, μὲ τοὺς Σταυροφόρους, τοὺς ὁποίους καὶ διηθουκάλει μὲ ἀορίστους ἐλπίδας περὶ τῆς πληρωμῆς τοῦ ἐτέρου ἡμίσεως τοῦ ποσοῦ, ἀνερχομένου εἰς ἑκατὸν χιλιάδας (100.000) χρυσῶν μάρκων. Πλὴν ὅμως, εἰς τοῦτο ἠπατήθη, διότι μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Σταυροφόρων εὐρίσκετο καὶ ὁ καχύποπτος Βενετὸς Δάνδολος, ὅστις ὑπερέβαινε τοὺς Βυζαντινοὺς κατὰ τὴν πονηρίαν. Καὶ ὅτε, κατὰ διαλογικὴν συζήτησιν πρὸς τὸν Δάνδολον, ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ὁ Ἀλέξιος Δ΄ δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ ζωῇ, ὁ Δάνδολος ἀπήτησε μὲ ἀπειλὰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν συμφωνηθέντων μετὰ τοῦ Ἀλεξίου Δ΄. Ὁ Δούκας τότε, δηλ. ὁ Μούρτζουφλος, ἀντὶ νὰ φροντίσῃ νὰ ἐξευρεθῇ καὶ τὸ ὑπόλοιπον ποσόν, διὰ ν' ἀπαλλαγῶν ἢ Κων)πολις καὶ τὸ Κράτος ἐκ τοῦ ἐπιχειρημασθέντος κινδύνου, ὅλως ἀπερισκέπτως διέταξε τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Σταυροφόρων ν' ἀπέλθωσιν. Καὶ ἀντέστη μὲν κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς κατὰ τοῦ τείχους ἐπιθέσεις τῶν Σταυροφόρων. Ἀλλ' ὁ ἀμυνόμενος στρατὸς ἦτο ὀλίγος. Αἱ ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν ἀδιάκοποι καὶ σφοδραί. Ἀπέληξαν εἰς τὴν ἄλωσιν πολλῶν πύργων, ἐκ τῶν ὁποίων καταβάντες οἱ Σταυροφόροι παρέδωκαν τὴν πόλιν εἰς τὸ πῦρ. Ἐπεκράτησε πανικὸς καὶ οἱ ἀμυνόμενοι ἐσκορπίσθησαν τῆδε κακείσε. Μάτην προσεπάθησε νὰ τοὺς περιμαζεύσῃ καὶ νὰ τοὺς ἀνασυντάξῃ. Οὐδεὶς ὑπήκουε πλέον. Ἐφ' ᾧ τρέχει εἰς τὰ ἀνάκτορα, παραλαμβάνει τὴν σύζυγον καὶ τὴν πενθεράν του, ἐμβαίνει εἰς ἓν εὐτελὲς πλοιάριον καὶ φεύγει, παραπλέον τὰ παράλια τῆς Θράκης ἐν τῇ Προποντίδι, διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς Κομοτινήν, τὴν ἑδρὰν τοῦ πενθεροῦ του. Ἐκεῖ, κατ' ἀρχὰς φιλοξενεῖται, ἔπειτα ὅμως, ἀγνωστον διὰ ποῖον λόγον, τυφλοῦται καὶ ῥίπτεται εἰς τοὺς δρόμους. Ὅτε δὲ οἱ Φράγκοι, μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσίν των ἐν Κων)πόλει, ἐπεξέτειναν τὴν ἐξουσίαν των καὶ ἐπὶ τῆς λοιπῆς Θράκης, εὗρον τὸν Μούρτζουφλον ἐν Κομοτινῇ ρακένδυτον τυφλὸν καὶ φθειρωμένον εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως ταύτης, τὸν συνέλαβον, τὸν ὠδήγησαν εἰς Κων)πολιν καὶ τὸν ἐθανάτωσαν οἰκτρῶς.

Συμπεράσματα.— Ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἢ αἴγλη τοῦ

θρόνου τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἦτο τοσοῦτον ἐπαγωγὸς καὶ ἐκλυστική, ὥστε νὰ βλέπωμεν ἄνδρας, καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας, μὴ διατάζοντας καὶ νὰ παραβιάζουν ἀκόμη κάθε ἠθικὸν καὶ θρησκευτικὸν νόμον, προκειμένου νὰ δυνηθοῦν ν' ἀνέλθουν εἰς τὸν θρόνον τοῦτον. Τυφλώνουν τοὺς ἀντιθέτους, ἄλλους φονεύουν καὶ ἄλλους πνίγουν, φιλακίζουσιν, ἐξορίζουσιν, ἐξοντώνουν ὀλοκλήρους οἰκογενείας, ἔστω καὶ στενοὺς συγγενεῖς των, διὰ ν' ἀξιωθοῦν τελικῶς ν' ἀκούσουν «τὸ Πολυχρόνιον ποιῆσαι κλπ.» ἐν τῷ Ναῶ τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ τὰ οὐρανομήκη «Ζήτηω» τοῦ λαοῦ τῆς βασιλίδος τῶν Πόλεων. Ἐὰν τις ἀπέκτα ὑψηλὴν κοινωνικὴν θέσιν, εἴτε πολιτικὴν εἴτε στρατιωτικὴν, οὐδὲν ἄλλο ἐσκέπτετο ἢ πῶς καὶ μὲ ποῖα μέσα θεμιτὰ ἢ ἀθέμιτα, ἠθικά, ἢ ἀνῆθικά, θὰ δυνηθῆ νὰ ἀνέλθῃ τὰς βαθμίδας πρὸς τὸν πανυπέρολαμπρον ἐκεῖνον θρόνον. Καὶ δυστυχῶς, ὅπως συμβαίνει πάντοτε, μεταξὺ τῶν ἀρχουσῶν τότε τάξεων εὐρίσκοντο πλεῖστοι κενόδοξοι, φιλόδοξοι, καὶ ἀρχομανεῖς, οἵτινες, πολλάκις, ἀπέβαινον λυμεῶνες τῆς Πατρίδος καὶ τοῦ Ἔθνους, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς πυραμίδος, ἥτις εἰς τὸ Βυζάντιον ἐλέγετο βασιλικὸς θρόνος. Διὰ τὸ ἀπόκρημα τοῦτο, ὁ Ἀλέξιος Γ', ἐτύφλωσε τὸν ἀδελφόν του Αὐτοκράτορα Ἰσαάκιον καὶ ἐματαιώσε τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν τοῦ πολέμου πρὸς τοὺς Βουλγάρους. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀποβλέπων καὶ ὁ Ἀλέξιος Δ', ὠδήγησε τὴν Δ' Σταυροφορίαν κατὰ τῆς Κων)πόλεως καὶ ἐπροξένησε τὴν διάλυσιν τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τὴν ὑποδουλώσιν τοῦ τότε Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Τὸ ἴδιον ἔπραξε καὶ ὁ Μούρτζουφλος, ὅστις ἐθανάτωσε τὸν Ἀλέξιον Δ' καὶ προσεπάθησε νὰ ἐξαπατήσῃ τοὺς Σταυροφόρους, προκαλέσας οὕτω τὴν καταστροφὴν.

Συμπέρασμα β'.— Ὅταν εἰς ἓν ἔθνος, κράτος ἢ κοινωνίαν ἓν γένει, ἐπιπλέουν ἄτομα ἐγωϊστικά, φιλόδοξα, ἰδιοτελῆ κλπ. δὲν εἶναι ἄπορον τὸ ὅτι τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, τὸ Κράτος ἢ ἡ Κοινωνία, πίπτει, καταστρέφεται, ἐξαλείφεται, ἀπόλλυται. Τοῦτ' αὐτὸ φυσικὰ δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ συμβῆ καὶ μὲ τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν. Ὑστερον ἀπὸ τόσας ἀντιξιοτήτας, ποὺ ἀντεμετώπισεν εἰς τὸν προηγούμενον βίον τῆς, ἔσχε καὶ τὸ ἀτύχημα κατὰ τὰ ἔτη 1195 — 1204, νὰ κυβερνηθῆ ἀπὸ τρεῖς Βασιλεῖς — Ἀλέξιον Γ', Ἀλέξιον Δ' καὶ Ἀλέξιον Ε' — παντελῶς ἐστερημένους προσόντων, κακοήθεις, ἀφιλοπάτριδας, κενόδοξους, ἀρχομανεῖς, ἰδιοτελεῖς, καὶ ἐπιλήσμονας, τῶν καθηκόντων των πρὸς τὸ Ἔθνος, τὸ Κράτος καὶ τὸν πολιτισμὸν. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ σωθῆ καὶ ἔπεσε. Καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς πτώσεως ἐκείνης, τοῦ 1204, τὰ ὑφιστάμεθα καὶ ἕως σήμερον ἀκόμη. Διότι, ἡ πτώσις ἐκεῖνη, μαζὶ μὲ τὸν διαμελισμὸν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, ὅστις ἐπηκολούθησε, ἐπέφερε καὶ τὴν φθορὰν τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν τοῦ Ἔθνους, τὴν ἀπώλειαν τοῦ πολεμικοῦ μένους τῶν Ἑλλήνων, τὴν ἀλλαγὴν νοοτροπίας καὶ σκέψεων καὶ τὴν διαίρεσιν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, εἰς τρόπον ὥστε, μολοντί ἡ Φραγκο-

κρατία και Βενετοκρατία ἐξεδιώχθησαν ἐκ Κων)πόλεως μετὰ 57 ἔτη (1261), νὰ μὴ δύνатаι παρὰ ταῦτα, τὸ ἔθνος νὰ ἀνακτήσῃ τὴν συνοχὴν του, ἐφ' ὅσον τὰ διάφορα τμήματα αὐτοῦ κατεῖχοντο ὑπὸ διαφόρων κυριῶν. Οἱ Βενετοὶ κατεῖχαν πολλοὺς λιμένας καὶ νήσους. Οἱ Φράγκοι διάφορα τμήματα ἐν Πελοποννήσῳ καὶ τῇ Στερεᾷ, οἱ Γενουήνσιοι καὶ Πισᾶται διάφορα ἐμπορεῖα καὶ οἱ Ἕλληνες τρία τμήματα, χωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐχθρικῶς διακεῖμενα πρὸς ἀλλήλα. Ἀποτελεσμα πάντων τούτων ὑπῆρξεν ἡ ἐμφάνισις ἐν συνεχείᾳ δὲ ἡ πρόοδος τῶν Ὀγούζων Τούρκων ἢ Τουρκομάων, ἐξ ὧν προήλθεν ὁ Ὀθωμανισμὸς, ὁ τελικῶς κατακλύσας τὰ πάντα.

Συμπέρασμα γ'.— Καθ' ὁμολογίαν αὐτῶν τῶν ἰδίων τῶν Φράγκων, ἐν Κων)πόλει, εὖρον οὔτοι καὶ ἐλεηλάτησαν τόσον χρυσόν, ὅσος δὲν ὑπῆρχεν εἰς ὀλόκληρον τὴν λοιπὴν τότε Εὐρώπην. Προήρχετο δὲ ὁ χρυσὸς αὐτὸς οὐχὶ μόνον ἐκ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τῶν ἄλλων Ναῶν καὶ πολυτελῶν Μοναστηριῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἰδιωτῶν πλουσιωτάτων καὶ τάφων. Καὶ ὅμως, ἑκατὸν χιλιάδας (100.000) χρυσᾶ μάγκα πού ἐχρειάζοντο, διὰ νὰ πληρωθῇ τὸ ὑπόλοιπον πρὸς τοὺς Σταυροφόρους, ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ἐξοικονομηθοῦν. Τοῦτο εἶναι ἐνδεικτικὸν τοῦ πόσον αἱ πλουτοκρατικαὶ τάξεις τῆς τότε Κων)πόλεως ἄρχοντες, πολιτικοί, στρατιωτικοί, ἔμποροι, βιομήχανοι κλπ. ἐστεροῦντο φιλοπατρίας ἀπ' ἑνός, ἀλλ' ἀπ' ἐτέρου καὶ συναισθήσεως τῆς κρισιμότητος τῶν περιστάσεων. Ἐφ' ᾧ καὶ ἀπὸ ὑπέρμετρον ἰδιωτελειαν ἔδειξαν ἀσύγνωστον ἀδιαφορίαν. Συνέπεια τούτου ὑπῆρξεν ἡ ἀπώλεια οὐχὶ μόνον τοῦ ἀμετρήτου Ἔθνικοῦ πλοῦτου, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ταύτης τῆς ζωῆς τῶν πλείστων. Ἡ δὲ ἀποκορύφωσις ἡ ἀπώλεια τῆς αὐτοκρατορίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 50ον

Ἡ Θράκη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Φραγκοκρατίας, 1204 - 1261.—

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ὑπὸ τῆς Τετάρτης Σταυροφορίας, ἡ Θράκη διενεμήθη μεταξὺ τῶν Φράγκων καὶ τῶν Βενετῶν. Καὶ εἰς μὲν τὴν Κωνσταντινούπολιν ἤδρευεν ὁ Βαλδουῖνος τῆς Φλάνδρας, ὡς Αὐτοκράτωρ τῆς ἰδρυθείσης Λατινικῆς αὐτοκρατορίας ἐν Ἀνατολῇ. Ὁ Βονιφάτιος Μομφεράτου ἔλαβε τὴν Μακεδονίαν μὲ ἔδραν τὴν Θεσσαλονίκην, ὡς βασιλεὺς, μὲ προοπτικὴν νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτους του καὶ ἐπὶ ἄλλων Ἑλληνικῶν χωρῶν πρὸς Νότον. Οἱ δὲ Βενετοί, ἐν Θράκῃ, ἠρκέσθησαν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τῆς περιοχῆς τῆς, ὡς καὶ εἰς ἐμπορικά τινα πρακτορεῖα, ἐγκατασταθέντες εἰς τοὺς λιμένας τῆς παραλίας. Σηλύβριαν Ραιδεστὸν καὶ Καλλίπολιν. Ἄλλ' ἡ σκαιὰ καὶ ὑβριστικὴ συμπεριφορὰ τῶν Ἑνετῶν πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν, ἠνάγκασε τοῦτον, νὰ συνεργασθῇ μὲ τὸν ἡγεμόνα τῶν Βουλγάρων Ἰωαννίτην. Οὗτος, μὲ στράτευμα ἐκ Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων, κατέλαβε τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ τὸ Διδυμότειχον, τοῦ ὁποίου ἀφοῦ κατέσφαξε τὴν φρουρὰν ἐξεδιώξε καὶ τοὺς

Ἐνετοὺς ἐκεῖθεν. Εἰς βοήθειαν τῶν Ἐνετῶν ἔδραμον τότε οἱ Φράγκοι ἐκ Κων)πόλεως, ἠττήθησαν ὑπὸ τῶν ἐνωθέντων Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων καὶ ὁ Ἰωαννίτης ἔφθασε μέχρι Κων)πόλεως. Καὶ ὁ μὲν Βαλδουῖνος ἔγινεν ἄφαντος. Ὁ δὲ Δάνδολος μὲ τὸν Βιλλαρδουῖνον ὑπεχώρησαν εἰς Ραιδεστόν. Πλὴν ὅμως, ἡ Θράκη, ἐν τῷ μεταξύ, ἐληλατεῖτο ὑπὸ τῶν Κομάνων καὶ Βουλγάρων τοῦ Ἰωαννίτη. Ἡ συμπεριφορὰ τούτων ὑπῆρξε πολὺ χειροτέρα πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον τῆς τῶν Φράγκων, ἐφ' ὅσον οὗτοι καὶ διαρπαγὰς πολλὰς διέπραξαν καὶ τὴν Φιλιππούπολιν κατηδάφισαν καὶ περιφρονητικῶς ἐφέροντο πρὸς τοὺς Ἕλληνας τῶν ὁποίων τὴν ἐξόντωσιν ἐπεδίωκον, δσάκας, δὲν εἶχον ἀνάγκην αὐτῶν. Χαρακτηριστικὸν δὲ τῆς νοστοροπίας των ταύτης ἦτο καὶ τὸ ὅτι ὁ Ἰωαννίτης ἀπεκάλει ἑαυτὸν «Ρωμαιοκτόνον», ἀντεκδικούμενος, τρόπον τινά, διὰ τὴν ἐπωνυμίαν Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου. Οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες τῆς Θράκης, εὐρισκόμενοι μεταξύ σφύρας καὶ ἄκμονος, ἔκριναν τότε συμφερώτερον νὰ προτιμήσωσι τὸ μὴ χεῖρον, δηλαδὴ τὴν συνεννόσιν των μὲ τοὺς Λατίνους. Οἱ Λατίνοι, πάλιν, διὰ νὰ καταστήσουν τὸ χάσμα μεγαλείτερον μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων, παρεχώρησαν τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ Λυδυμότειχον, μὲ τὰς περιοχὰς των, εἰς τὸν Βυζαντινὸν Θεόδωρον Βρανᾶν ἀναγνωρίσαντες αὐτὸν ἴσον πρὸς τὸν Βονιφάτιον τὸν Μομφερατικόν, ὅστις, κατέχων τὴν Θεσσαλονίκην, ἐπιτιλοφορεῖτο «Βασιλεύς», μολονότι διετέλει τυπικῶς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Κων)πόλεως. Ὅτε, δὲ ἐξέλιπον ὁ Βαλδουῖνος καὶ ὁ Δάνδολος, ὡς καὶ ὁ Ἰωαννίτης τῶν Βουλγάρων, τὸν θρόνον τῆς Βουλγαρίας κατέλαβε τῷ 1230, ὁ υἱὸς τοῦ τελευταίου Ἀσσάν ὁ Β'. Οὗτος ἀνεδείχθη ἡγεμῶν μετριοπαθῆς καὶ λογικός, δι' ὃ, καὶ κατώρθωσε νὰ λάβῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τὸ πλεῖστον τῆς Θράκης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 51ον

Τὸ βασίλειον τῆς Νικαίας. 1204-1261.— Μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ τὴν λεηλασίαν τῆς Κων)πόλεως, οἱ Φράγκοι, Βενετοὶ καὶ ἄλλοι δυτικοί, ὡς Γεννοαῖοι, Πισᾶται κλπ. κατέλαβον πολλὰ τμήματα τῆς διαλυθείσης Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἕκαστος σύμφωνα μὲ τὰς βλέψεις του καὶ τὰ ἐμπορικά του συμφέροντα, ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν πάντοτε ἐπικυριαρχίαν τοῦ Βαλδουῖνου πῆς Φλάνδρας, ὡς αὐτοκράτορος τῆς ἰδρυθείσης Λατινικῆς Αὐτοκρατορίας ἐν Ἀνατολῇ. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες κατώρθωσαν νὰ διατηρήσουν τρία τμήματα, εἰς τὰ ὁποῖα συνέπηξαν κυβερνήσεις, ἀνεξαρτήτους ἀπὸ τὴν Λατινοκρατίαν. Καὶ ὁ μὲν οἶκος τῶν Κομνηνῶν ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Τραπεζοῦντα, ἔχοντας ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του ὅλα τὰ Ἀσιατικὰ παράλια τῆς Μαύρης Θαλάσσης, οἱ δὲ Ἀγγελοὶ, εἰς Ἄρταν, ὅπου ἵδρυσαν τὸ ἀνεξάρτητον Δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου, προσαγορευόμενοι Δεσπῶται. Τέλος, Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις, ὁ ἀγωνισθεὶς ἐκθύμως κατὰ τὴν ἄμυναν τῆς Κων)πόλεως ἐναντίον

τῶν Σταυροφόρων, βλέπων, ὅτι τὰ πάντα κατέρρευσαν, προχειρισθεὶς αὐτοκράτωρ ὑπὸ τινων πολιτῶν τὴν τελευταίαν στιγμὴν καὶ μὴ δυνάμενος νὰ πράξῃ ἄλλο τι πρὸς σωτηρίαν τῆς πόλεως, διεπεραιώθη μὲ τοὺς πιστοὺς του εἰς Μ. Ἀσίαν, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Νικαία τῆς Βιθυνίας. Εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν κατέφυγε καὶ ὁ Πατριάρχης μὲ τὸν ἀνώτερον Κλῆρον ὡς καὶ πολλοὶ ἐπίσημοι τοῦ διαλυθέντος Κράτους. Ἐκεῖ συνέπηξαν τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος τῆς Νικαίας, μὲ τὰς λοιπὰς ἐν Μ. Ἀσίᾳ πόλεις καὶ χώρας, τὰς διατελούσας ἀκόμη ὑπὸ τὴν Βυζαντινὴν κυριαρχίαν. Ὁ Θεόδωρος Λάσκαρις, ἀνὴρ μὲ πλήρη συνειδησὶν ἐθνικὴν καὶ θρησκευτικὴν, μὲ πλήρη ἐπίγνωσιν τοῦ καθήκοντος, τὸ ὁποῖον ἐπωμίσθη, κατέβαλεν ἀπεγνωσμένας προσπάθειάς, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπέτυχε νὰ σχηματίσῃ πραγματικὴν Κυβέρνησιν καὶ νὰ οργανώσῃ ἀληθῆς Κράτος. Ἐνεθάρρυνε τὴν καλλιέργειαν τῶν γαιῶν, τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν βιομηχανίαν τῆς ἐποχῆς καὶ τὰ διάφορα προσοδοφόρα ἐπαγγέλματα. Ἐθῆκε τάξιν εἰς τὴν δικαίαν εἴσπραξιν τῶν φόρων. Διὰ πάντων τούτων τῶν μέτρων ἠῤῥῆσε τὰ ἔσοδα τοῦ Κράτους, εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀρκοῦν ταῦτα διὰ τὴν συγκρότησιν ἀξιωμαχοῦ στρατοῦ ἐκ τοῦ ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἐξ ἄλλων Ἑλλήνων, οἵτινες ἀπὸ ἄλλα μέρη συνέρρεον ἐκεῖ. Βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 1204 - 1222, κατέστησε τὸ Κράτος τῆς Νικαίας σεβαστὸν πρὸς τοὺς ἐλλοχεύοντας ἐχθροὺς Τούρκους τε καὶ Λατίνους ἐντὸς τῶν 18 αὐτῶν ἐτῶν. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του τὸ νεοπαγὲς Κράτος περιέλαβε ἀπάσας τὰς πόλεις καὶ χώρας τῆς Δυτικῆς Μ. Ἀσίας, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Μαιάνδρου μέχρι τῆς Προποντίδος.

Μὲ τὰ ἄλλα δύο Ἑλληνικὰ Κράτη ἦτοι τὰ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ Ἡπειροῦ, δὲν θὰ ἀσχοληθῶμεν ποσῶς, ἀρκούμενοι μόνον νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀντὶ νὰ βοηθήσουν τὴν Νίκαιαν, ἦτις ἀπέβλεψεν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἑλληνορθοδόξου κόσμου ἀπὸ τοὺς Λατίνους καὶ Τούρκους, ταῦτα διέκειντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς διαδόχους Θεοδώρου τοῦ Λασκάρως.

Ἰωάννης Βυτάτζης ἐν Νικαία 1222 - 1254.— Κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς στρατιωτικῆς οἰκογενείας τοῦ Βυζαντίου, ἐγεννήθη δὲ ἐν Διδυμοτείχῳ τῆς Θράκης. Ὁ διακεκριμένος οὗτος καὶ δραστήριος ἀνὴρ, ὁ ἀναλαβὼν τὸν θρόνον τῆς Νικαίας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ του Θεοδώρου Λασκάρως, διὰ τῶν νικηφόρων ἐπιτυχιῶν του παρεσκεύασε τὴν πτῶσιν τῆς Λατινοκρατίας ἐν Ἀνατολῇ. Συνεμάχησε πρὸς τοῦτο, μετὰ τοῦ Ἀσάν τοῦ Β' ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν Λατίνων. Ἀπλευθέρωσε ἀπὸ τοὺς Λατίνους κατ' ἀρχὰς μὲν τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον καὶ τὴν Δυτικὴν Θράκην, ἐν συνεχείᾳ δὲ τὴν Ἀνατολικὴν μέχρι Τυρολόης. Ταῦτα καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Ἀσάν κατελάμβανε τὴν βόρειον Θράκην. Ἐπειτα, προσέβαλον ὁμοῦ τὴν Κων)πολιν διὰ ξηρᾶς τε καὶ θαλάσσης. Ἄλλ' οἱ στόλοι τῶν Βενετῶν, Γενοουατῶν, Πισατῶν καὶ ἄλλων, οἵτινες ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τῆς κινδυνευού-

σης Λατινοκρατίας, ἐνίκησαν καὶ τὸν στόλον τοῦ Βατάτζη καὶ ἐστῆριξαν προσωρινῶς τὴν λατινικὴν κυριαρχίαν ἐν Κων)πόλει. Ὁ Βατάτζης τότε ἐστράφη πρὸς δυσαῖς καὶ κατέλαβε τὴν χώραν ἀπὸ Ροδόπης καὶ Στεννημάχου μέχρι τῶν Σκοπίων τῆς Βορείου Μακεδονίας. Ἐκεῖθεν ἐστράφη πρὸς νότον καὶ κατέλαβε τὴν Θεσσαλονίκην, καταργήσας τὴν ἐξουσίαν τοῦ Δημητρίου Ἀγγέλου ἐπ' αὐτῆς. Ἐπειτα, ἐξεστράτευσε πάλιν εἰς Θράκην. Κατέλαβε τὰ φρούρια τῆς Τυρολόης καὶ Βιζύης καὶ περιώρισε τὴν ἐξουσίαν τῶν Λατίνων ἐν Κων)πόλει μόνον μὲ μικρὰν περιοχὴν ἔξωθι τῶν Τειχῶν. Οὕτω, τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον τῆς Νικαίας, περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βατάτζη, κατεῖχεν ἤδη ἐν Ἀσία μὲν δολοκλήρον τὴν χώραν, ἀπὸ Σαγγαρίου καὶ Μαϊάνδρου μέχρι τῆς Προποντίδος, ἐν Εὐρώπῃ δέ, τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν, ἀπὸ Στεννημάχου τῆς βορείου Θράκης, μέχρι Σκοπίων τῆς βορείου Μακεδονίας.

Θεόδωρος Β' τῆς Νικαίας, 1254 - 1258.— Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Βατάτζη. Τῆρξεν ἀνὴρ, γενναῖος καὶ λόγιος. Κατὰ τὸ ὀλιγόχρονον διάστημα τῆς βασιλείας του διεξήγαγε δύο πολέμους. Πρῶτον κατὰ τῶν Βουλγάρων τῷ 1256 καὶ δεῦτερον κατὰ τοῦ Ἑλληνοσ Δεσπότη τῆς Ἠπείρου. Ἐπεξέτεινε τὰ ὄρια τοῦ Κράτους μέχρι Δυρραχίου καὶ βορείου Ἀλβανίας. Ὁ διάδοχος Θεοδώρου τοῦ Β', Ἰωάννης ὁ Β' 1258 ἦτο ἀνήλικος ἐφ' ᾧ καὶ διετέλει ὑπὸ τὴν ἐπιτροπιάν τοῦ ἐν Νικαίᾳ Πατριάρχου Ἀρσενίου τοῦ Ἀυτωρειανοῦ καὶ τοῦ Πρωτοβεστιαρίου Μουζάλωνος. Ὁ τελευταῖος ἐξήσκει τὴν Βασιλικὴν ἐξουσίαν. Ἄλλ' ἄρχοντες τινὲς δυσηρεστημένοι, στασιάσαντες, ἐφόνευσαν τὸν Μουζάλωνα. Εἰς τὴν θέσιν του τότε διαώρισθη ὁ στρατηγὸς Μιχαὴλ Παλαιολόγος. (1259). Ὁ Μιχαὴλ ἅμα τῇ ἀναλήφει τῆς ἐξουσίας, τῷ 1259, ἐξεστράτευσε καὶ κατέλαβε τὴν Ἠπειρον, περιορίσας τὸν Δεσπότην τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ Ἀγγέλον. Ἐπιστρέψας ἐκεῖθεν τῷ (1260) ἀνεκνήρυχθη αὐτοκράτωρ. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξεστράτευσεν εἰς Θράκην καὶ ἔφθασε μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Κων)πόλεως μεθ' ὃ ἀποσυρθεῖς καὶ ἐνῶ διέτριβεν ἐν Νυμφαίῳ, εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Σμύρνης, ἔστειλε τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Ἀλέξιον Μελισσηνὸν Στρατηγόπουλον ἵνα διαβῇ τὸν Ἑλλησποντον καὶ κατασκοπεύσῃ τὴν Κων)πολιν. Οὗτος, μὲ τριακοσίους ἀνδρας ἐκ Λαμψάκου διεπεραιώθη εἰς Καλλιπόλιν. Ἐκεῖθεν, πορευόμενος παραλιακῶς καὶ ἀξάνων καθ' ὁδὸν τὸν στρατὸν του διὰ προσθήκης πολλῶν ἐθελοντῶν ἐκ τοῦ ἐγχωρίου Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, προθύμως κατατασσαμένων προκειμένου περὶ Κων)πόλεως, μετὰ πορείαν ἡμερῶν τινῶν, ἔφθασε πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Βασιλίδος. Ἀπὸ τοὺς κατοίκους ἐπληροφόρηθη τότε ὅτι ἡ δύναμις τῶν Φράγκων ἀπουσίαζεν εἰς ἐκστρατείαν τινὰ διὰ πλοίων πρὸς τὰ παράλια τῆς Μαύρης Θαλάσσης. Δὲν ἐδίστασε. Τὴν νύκτα τῆς 25ης πρὸς τὴν 26ην Ἰουλίου τοῦ 1261, ὁ Στρατηγόπουλος, μὲ 800 Θραῖκας, εἰσελθὼν δι' ὑπογείου διόδου εἰς

τήν πόλιν, ἐγένετο κύριος τῆς Κων)πόλεως. Οἱ Φράγκοι, μαθόντες τοῦτο, ἔφυγον μὲ τὰ πλοῖα τῶν πρὸς τὴν Δύσιν, χωρὶς οὐδὲ κἂν νὰ σκεφθοῦν νὰ ἀμυνθοῦν. Εἰδοποιηθεὶς ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος, ἔσπευσεν ἐκ Νυμφαίου εἰς Νίκαιαν, παρέλαβε τὸν Πατριάρχην καὶ ἦλθον μαζὶ εἰς Κων)πολιν. Ἐτελέσθη εὐχαριστήριος δοξολογία ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἐνθα ἀφοῦ ὑπὸ τὰς ἐπευφημίας τοῦ πλήθους ἐστέφθη ἐπισήμως αὐτοκράτωρ, ἐγκατεστάθη εἰς τὸ βασιλικὸν μέγαρον, ὁ δὲ Πατριάρχης Ἀρσένιος εἰς τὸ Μέγαρον τῶν Πατριαρχείων.

Τοιοῦτοτρόπως, τὸ Βυζάντιον, ἐγένετο πάλιν ἡ ἔδρα τῆς Αὐτοκρατορίας, μετὰ 57 ἐτῶν ξενικὴν κατοχὴν, ὁ δὲ Μιχαὴλ, ὁ πρῶτος Βασιλεὺς τῆς δυναστείας τῶν Παλαιολόγων. Γεγονὸς πάντως εἶναι ὅτι, ἡ τόσον ἀδόξως λήξασα λατινοκρατία, εἰδικῶς διὰ τὴν Θράκην, Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν, δὲν ὑπῆρξεν, εἰμὴ μόνον, μία θλιβερὰ παρένθεσις, ἐν ἀπλοῦν ἐπεισόδιον εἰς τὴν μακροαῖνα ἱστορίαν τῆς. Ὅπως καὶ αἱ προηγηθεῖσαι ἐπιδρομαὶ καθ' ὄλον τὸν μεσαίωνα, τῶν πολυωνύμων, βαρβάρων, οὐδεμίαν σημαντικὴν ἐπέφερε καὶ αὐτὴ ἀλλοίωσιν εἰς τὸν ἔθνολογικόν, ἐκπολιτιστικόν εἴτε γεωγραφικὸν χαρακτήρα τῆς Θράκης, ὅστις διετηρεῖτο πάντοτε ἑλληνικός. (1) Ἀπόδειξις τοῦτου εἶναι καὶ τὸ ὅτι, οὐδαμοῦ τῆς Θράκης, συναντῶνται τοπωνύμια ξενικά, φραγκικὰ σλαβικὰ εἴτε ἄλλα, ὡς συμβαίνει π.χ. εἰς τὰς νοτιοτέρας περὶ τὸ Αἰγαῖον ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας καὶ νήσους ὅπου ἡ κυριαρχία τῶν κατὰ καιροὺς εισβολέων καὶ μακροτέρας διαρκείας ὑπῆρξε καὶ ἐπιδράσεις βαθυτέρας, ὡς ἦτο φυσικόν, ἔσχεν αὐτὴ. Ἐνῶ, ἀντιθέτως, καὶ εἰς τὴν Βόρειον ἀκόμη Θράκην, τὴν ἐκβουλαρισθεῖσαν, καὶ σήμερον ἀκόμη παραμένουν πλεῖστα ὄσα ὀνόματα ἑλληνικά. Ὡστόσοσον, βραδύτερον, μὲ τὴν Τουρκικὴν κατάκτησιν, ἡ εἰκὼν αὐτὴ μετεβλήθη κάπως, οὐχὶ ὅμως οὐσιωδῶς, ἐφόσον, οἱ Τοῦρκοι εἰσήγαγον μὲν καὶ πολλὰ τουρκικὰ τοπωνύμια, τὰ πλεῖστα ὅμως ἐξ αὐτῶν προήρχοντο ἐκ παραφθορᾶς τῶν τέως ἑλληνικῶν, ἅτινα μολαταῦτα καὶ δὲν ἔπαυσαν νὰ χρησιμοποιοῦνται ἐκ παραλλήλου μὲ τὰ τουρκικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 52ον

Βασιλεία Μιχαὴλ Η' τοῦ Παλαιολόγου, 1231 - 1282.— Ὅτε ἡ Κωνσταντινούπολις ἀπηλλάγη πλεόν τοῦ μιάσματος τῆς Λατινοκρατίας καὶ ἔγινε πάλιν ἐκ νέου πρωτεύουσα τῆς αὐτοκρατορίας, δὲν ἦτο πλεόν ἡ ὑπέρολαμπρος πόλις, οἷα ἦτο πρὸ τῆς κυριαρχίας τῶν Λατίνων,

1. Τοῦτο καταφαίνεται ἀλλωστε καὶ ἐκ τῶν ἀφηγήσεων τοῦ Πρωτοστράτορος Γοδοφρείδου Βιλλιαρδουίνου, τοῦ λαβόντος μέρος εἰς τὴν τετάρτην σταυροφορίαν καὶ συντάξαντος μετέπειτα χρονικὴν συγγραφὴν σχετικὴν, ὑπὸ τὸν τίτλον «La Conquête de Constantinople» ἐκδ. Natalis de Wailly, Paris 1882. Πρόκειται περὶ ἔργου μνημειώδους, οὐχὶ μόνον ἀπὸ λογοτεχνικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως, καθότι ὁ συγγραφεὺς ὑπῆρξεν αὐτόπτης μάρτυς τῶν γεγονότων.

τὴν ὁποῖαν ἐθαύμαζον οἱ ξένοι, οἱ λαμβάνοντες τὸ εὐτύχημα νὰ τὴν γνωρίσων. Διότι, τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῆς, παρουσίαζε θλιβερά ἐρείπια τοίχων καραλισμένων ὑπὸ τῶν πυρκαϊῶν, τὰς ὁποίας εἶχαν θέσει οἱ Φράγκοι καὶ Βενετοὶ κατὰ τὰς συγκρούσεις τοῦ 1204. Ὅλος ὁ καλλωπιστικὸς πλοῦτος ἐκ καλλιτεχνημάτων τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, τὰ ὁποῖα ἐστόλιζον τὸν Ἰππόδρομον καὶ τὰς λοιπὰς πλατείας τῆς πόλεως, ἔλειπεν, εἴτε ἔκειτο χαμαὶ εἰς σωροὺς συντριμμάτων. Ἀπὸ τὰ πολυπληθῆ, μέγαρον τῶν διαφόρων ἀρχοντικῶν οἰκογενειῶν δὲν ἀπέμεναν παρὰ μόνον ἐγκαταλελειμμένα ἐρείπια. Οἱ πολυτελεῖς ναοὶ ἦσαν ἀπογυμνωμένοι καὶ πυρίκανστοι, ἀποτελοῦντες τεκμήρια ἀδιάφρεστα τῆς βαρβαρότητος καὶ τῶν βανδαλισμῶν τῶν ἀπαισίων κατακτητῶν. Οὔτε ὁ πληθυσμὸς ὁ Ἑλληνορθόδοξος, ἦτο τόσων πολὺς, διότι κατὰ τὸ διάστημα τῆς δουλείας εἶχε διασκορπισθῆ τῆδε κακεῖσε. Οὔτε ἡ νοοτροπία τῶν κατοίκων τῆς τε πόλεως καὶ τῶν ἐπαρχιῶν ἦτο οἷα ἡ πρὸ τῆς Φραγκοκρατίας, διότι εἶχον παρέλθει δύο γενεαὶ ἀνθρώπων, ἀνατραφέντων ὑπὸ καθεστῶς δουλείας καὶ βασάνων. Ὡς ἦτο δὲ ἐπόμενον, ἡ ψυχὸσύνθεσις τῶν εἶχε μεταβληθῆ πέραν αὐτοῦ ἐξ ἐπιγαμιῶν μὲ τοὺς κατακτητὰς, ἀπετελέσθη καὶ νεολαία Ἑλληνολατινική, οἱ Γασμοῦλοι (1) (Βιβλιογραφία Νικηφόρου Γρηγοροῦ). Διὰ τοῦτο, ὁ Μιχαὴλ Η', Παλαιολόγος, μόλις παρήλθεν ἡ χαρὰ διὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εὐρέθη ἐνώπιον πλήθους προβλημάτων δυσκολωτάτων ἐσωτερικῶν καὶ ἐπικινδυνωδεστάτων ἐξωτερικῶν. Ἐσωτερικῶς ἡ κατάστασις ἦτο χαώδης, ἰδίως ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τῇ λοιπῇ Θράκῃ. Πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς τάξεως, ἐθεώρησε πρωταρχικὸν καθήκον του νὰ ἀνταμείψῃ τοὺς συντελέσαντας εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πόλεως. Σὺν τοῖς ἄλλοις ὤρισε νὰ μνημονεύηται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀλεξίου Μελισσηνοῦ Στρατηγοπούλου μὲ τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐπεσκεύασε τὰ τείχη καὶ ἔφερεν ὡς φρουροὺς Λάκωνας μὲ τὰς οἰκογενείας τῶν. Ἐναυπήγησε στόλον, τὸν ὁποῖον ἐπήνδρωσε μὲ πληρώματα ἀπὸ Γασμούλους (νεολαία ἑλληνολατίνων). Ὁ στόλος οὗτος ἀπήλλαξε πολλὰ παραλιακὰ φρούρια τῆς Πελοποννήσου καὶ πολλὰς νήσους, Νάξον, Πάρον, ὡς καὶ τμήματα τῆς Εὐβοίας (Ὠρεοὺς καὶ Κάριστον). Ἐκίνησεν εἰς ἐπανάστασιν τοὺς Κρητῆς, κατὰ τῶν Βενετῶν, μὲ ἀρχηγοὺς τοὺς Χορτάτζας, Μελισσηνοὺς, καὶ Σκορδύλας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πάπας Οὐρβανὸς Δ' προσεπάθει νὰ ἐγείρῃ νέαν Σταυροφορίαν διὰ τὴν ἀναστήλωσιν τῆς Λατινοκρατίας, ἔστειλεν ὁ Μιχαὴλ πρέσβεις μὲ πολύτιμα δῶρα πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς ἰσχυροὺς Καρδινάλιους, ὑποσχόμενος ταυτοχρόνως διακανονισμὸν καὶ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Σχίσματος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀπεσόβησε τὴν ὀργὴν τοῦ Καθολικοῦ Κλήρου. Ἐκαλλιέργησε σχέσεις διπλω-

1. Οἱ γεννηθέντες ἐξ Ἑλληνίδος μητρὸς καὶ Φράγκου πατρὸς. Ἡ λέξις Γασμούλος προέρχεται ἐκ τοῦ γαλλικοῦ «γκάς= garçon» καὶ τοῦ «μούλος= muile (ἡμίονος)» δηλαδὴ νόθος.

ματικὰς μὲ τὴν Αἴγυπτον καὶ τοὺς Τατάρους δι' ἀποστολῆς πρέσβων. Τοὺς Τατάρους μετεχειρίσθη διὰ τὴν συγκρατῆ τὸν Τούρκους τῆς Μ. Ἀσίας. Διὰ τὴν συνδεθῆ δὲ ἔτι στενώτερον μὲ τοὺς Τατάρους, ἔστειλεν εἰς τοὺς ἀρχηγούς των δύο νόθας θυγατέρας του, τὴν Μαρίαν καὶ Εὐφροσύνην, ὡς συζύγους των. Καὶ πρὸς τοὺς Τούρκους τῆς Μ. Ἀσίας ἐκαλλιέργει, ὅσον τὸ δυνατόν, φιλικὰς σχέσεις. Ἐπολέμησε τοὺς Ἀγγέλους, Δεσπότης τῆς Ἡπειροθεσσαλίας, οἱ ὅποιοι δυστυχῶς, ἀντὶ τὴν συμπράξωσι καὶ τὴν ἐνωθῶσιν εἰς ἓν ἐνιαυτὸν κράτος ἰσχυρόν, ἀντέπραπτον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, βοηθούμενοι ἀπὸ ἡγεμόνας Φράγκους, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶχον συνδεθῆ διὰ διαφόρων ἐπιγαμιῶν. Ἐπειδὴ δὲ τελευταίως ὁ ἐν Σικελίᾳ εὐρισκόμενος Κάρολος ὁ Ἄνδεγαυικός, υἱὸς τοῦ Βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου, ὅστις εἶχε κατακτήσει τὸ βασίλειον τῶν 2 Σικελιῶν, ἠτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ, διὰ τὴν ἀνασυστήσῃ, ὑπὸ τὸ σκῆπτρον του, τὴν Λατινικὴν αὐτοκρατορίαν ἐν Ἀνατολῇ, μὲ τὴν πρόθεσιν αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ καταλάβῃ τὸν Θρόνον τῆς Κων)πόλεως, ὁ Μιχαήλ, διὰ μυστικῶν πρακτόρων του, ἐξήγειρε τοὺς κατοίκους τῆς Σικελίας κατὰ τῶν Γάλλων. Κατὰ τὸν Σικελικὸν δ' Ἐσπερινὸν λεγόμενον, (1) καθ' ὃν πλῆθος Γάλλων στρατιωτικῶν εὐρίσκειτο ἐν τῷ Ναῶ, ἐπετέθησαν οἱ Σικελοὶ καὶ ἐξωλόθρευσαν αὐτούς. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐματαιώσε τοὺς σκοποὺς Καρόλου τοῦ Ἄνδεγαυικοῦ κατὰ τοῦ Βυζαντίου. Τὰς ἐπιτυχίας τοῦ Μιχαήλ Παλαιολόγου ἐφθόνησαν οἱ Βούλγαροι, οἱ ὅποιοι δὲν ἔβλεπον μὲ καλὸν ὄμμα τὴν βαθμιαίαν ἀνόρθωσιν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Διὰ τοῦτο, ὁ ἡγεμὼν αὐτῶν Κων)νος Ἀσάν Τέχος, ἢ Τοῖχος, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Θράκην, λεηλατῶν καὶ καταστρέφων, μὲ Βουλγάρους καὶ Τατάρους. Καὶ κατ' αὐτῶν ἐξεστράτευσεν ὁ Μιχαήλ, διαθέντων ὀλίγον στρατόν. Ἄλλ' εἰς μάχην ἔξωθεν τῆς Μεγάλης Ἀγορᾶς (Μάλαρα) ἠττήθη ὁ Μιχαήλ καὶ μόλις κατάρθωσε νὰ καταφύγῃ μὲ ὀλίγους πιστοὺς του εἰς τὸ Ἱερὸν Ὄρος, ὁπόθεν, μέσῳ Γάνου, ἔφθασεν εἰς Κων)πολιν διὰ θαλάσσης. Βραδύτερον συνήφθη εἰρήνη καὶ ὁ Ἀσάν ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν κόρην τοῦ Καντακουζηνοῦ Μαρίαν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πόλεμοι, ποὺ διεξήγαγεν ἐν Εὐρώπῃ, συνετέλεσαν εἰς ἀπίσχνασιν καὶ τῶν φρουρῶν τῶν Μικρασιατικῶν ἐδαφῶν, οἱ Τούρκοι κατάρθωσαν νὰ καταλάβουν πολλὰ τμήματα ἀνήκοντα πρότερον εἰς τὸ Βυζάντιον. Ὁ Μιχαήλ ἐσκέφθη τότε ὅτι τὸ μόνον φάρμακον, μὲ τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ σωθῆ τὸ Κράτος καὶ τὸ ὁποῖον θὰ τῷ ἐπέτρεπε νὰ ἀντεπεξέρχεται ἀποτελεσματικῶς κατὰ τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἐχθρῶν, ἦτο ἡ Ἐνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν, προσδοκῶν, χάρις εἰς αὐτὴν ὀχι μόνον τὴν ἔχθραν τοῦ Καθολικισμοῦ νὰ ἀποσοβῆ, ἀλλὰ καὶ βοήθειαν νὰ λαμβάνῃ κατὰ τῶν ἀλλοθρήσκων. Ἐφ' ᾧ καὶ εἰς τὴν σύνοδον, ἧτις συνεκλήθη

1. Ταραχαὶ ἐν Σικελίᾳ, διαρκέσαι ἀπὸ 31 Μαρτίου μέχρις 28 Ἀπριλίου 1282, κατὰ τὰς ὁποίας ἐξοντώθησαν ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐν Σικελίᾳ Γάλλοι στρατιωτικοί.

ὑπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου Γ' ἐν Λυῶνι τῆς Γαλλίας, ὁ Μιχαὴλ ἔστειλεν ἀντιπροσώπους. Οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι παρεδέχθησαν τὸ Πρωτεῖον τοῦ Πάπα ἐπὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς καὶ τὴν προσθήκην εἰς τὸ σύμβολον τῆς Πίστεως τοῦ «filioque» ἦτοι «Καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ». Μετὰ ταῦτα ἀντιπρόσωποι τοῦ Πάπα ἐλθόντες εἰς Κων)πολιν ἐτέλεσαν λειτουργίαν ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας κατὰ τὸ Καθολικὸν τυπικὸν καὶ ἐμνημονεύθη ὁ Πάπας ὡς ἀρχηγὸς τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐπομένως, ὁ Πάπας ἀνεγνωρίσθη ὡς κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὡς ὁ μόνος ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς Γῆς. Αἱ πράξεις ὁμως αὐταὶ τοῦ Μιχαὴλ ἠγειραν θύελλαν δυσαρσεκειῶν κατ' αὐτοῦ, κλήρου καὶ λαοῦ. Κατηγορεῖτο ὅτι κατεπρόδωσε τὴν Ὁρθοδοξίαν, ὑποτάξας αὐτὴν εἰς τὸν Παπισμὸν. Ὁ Πάπας, ἀφ' ἑτέρου, ἀπῆτει, ὅπως παραδεχθῶσιν οἱ Ὁρθόδοξοι καὶ τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους τῆς λατρείας τοῦ Καθολικισμοῦ. Οὐδέποτε βασιλεὺς εὐρέθη εἰς δύσκολον θέσιν τοιαύτην, οἷα ἐκείνη εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθη ὁ δυστυχὴς οὗτος. Διότι, οἱ μὲν Ὁρθόδοξοι, κατηρῶντο αὐτὸν ὡς προδότην, ὁ δὲ Πάπας τὸν ἀφώριζε, ἐπειδὴ δὲν ἐξετέλει τὰ συμφωνηθέντα. Ἐκ πάντων τούτων ἡ παραλυσία τοῦ Κράτους ἦτο καταφανής. Ὅτε δ' ἐ δὲ Ἀεσπότης Νέων Πατρῶν Ἰωάννης κατὰ τὸ 1282, ἐκίνησεν ὄπλα κατὰ τοῦ Κράτους, ὁ Μιχαὴλ δὲν εἶχε στρατόν, νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτοῦ, καὶ ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τῶν ἡγεμόνων τῶν Τοχάρων (Τατάρων), πρὸς τοὺς ὁποίους εἶχε πέμψῃ τὰς νόθας θυγατέρας του πρό τινα ἐτῶν. Οὗτοι κατῆλθον εἰς Θράκην (1282) ὁ δὲ Μιχαὴλ ἦλθεν εἰς Ραιδεστόν διὰ νὰ τοὺς ὑποδεχθῇ. Ἐκεῖ ὁμως ἀσθενήσας, ἀπέθανε (11 Δεκεμβρίου τοῦ 1282), καὶ ἔμεινε ἀταφος ἐπὶ ἡμέρας ὡς ἀφωρισμένος. Καὶ οὔτε ἡ σύζυγός του, οὔτε τὰ τέκνα του ἐτόλμησαν νὰ τὸν θάψουν. Τελικῶς, ἠνοιχθῆ εἰς τὴν παραλίαν λάκκος, ὅπου ἐρρίφθη ἐν ἀποσυνθέσει τὸ πτῶμα του, ἄνευ ἐπικηδείου ἀκολουθίας.

Σημείωσις.— Κατὰ τὴν πρώτην δεκαετηρίδα τοῦ 20ου αἰῶνος (1900 — 1910) (ποῖον ἔτος ἀκριβῶς δὲν ἐνθυμοῦμαι) ὁ Ραιδεστηνὸς ἔμπορος Δημήτριος Ἀχταρίδης, εἶχεν ἀγοράσει οἰκόπεδον παρὰ τὴν παραλίαν διὰ νὰ κτίσῃ οἰκίαν. Ἐνῶ ἔσκαπτον, διὰ ν' ἀνοίξουν θεμέλια, εἰς βάθος 1,1)2 μέτρον εὐρέθη τάφος παλαιός, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπῆρχον πολλὰ χαλκᾶ νομίσματα Κων)νου τοῦ Πορφυρογεννήτου. Ταῦτα ἐμοιράσθησαν μεταξὺ των οἱ σκάπτοντες. Ἴσως νὰ ὑπῆρχαν καὶ ἄλλα πολύτιμα, τὰ ὁποῖα ὁμως νὰ ἀπεκρύβθησαν ὑπ' αὐτῶν. Ὁ τάφος ἐκεῖνος εἰκάζεται ὅτι ἦτο ὁ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου. Καὶ τοῦτο, ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εὐρίσκετο ἔξωθεν τοῦ ἄλλοτε παραλιακοῦ φρουρίου. (1)

Κρίσεις ἐπὶ τῆς πολιτείας Μιχαὴλ Η' τοῦ Παλαιολόγου 1261-1282.— Ὁ κατὰ πολλὰ φανεὶς ἀξιόλογος οὗτος βασιλεὺς, ὄχι μόνον τὴν ἀπελευ-

1. Βλ. «Θρακικά» τ. 29ος, σ. 109.

θέρωσιν τῆς Κων)πόλεως ἀπὸ τὴν ξενοκρατίαν ἐπεδίωξε καὶ ἐπέτυχεν, ἀλλὰ καὶ ἀόκνους προσπαθείας διπλωματικὰς καὶ στρατιωτικὰς κατέβαλεν, ἵνα, ἀφ' ἑνὸς συγκρατῆ τὸς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς τῆς νεοσυσταθείσης αὐτοκρατορίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐνώσῃ μὲ τὸ ὅλον σῶμα τὰ διάφορα τμήματα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀποσπασθῆ εἴτε ἀπὸ ξένους, εἴτε καὶ ἀπὸ Ἑλλήνας καὶ διετέλουν κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὸ ἀμάρτημα εἰς τὸ ὁποῖον ὑπέπεσεν, ἐματαιώσασε πολλὰς προσπαθείας καὶ πολλοὺς σκοποὺς του. Διότι φοβούμενος, μήπως ἀναγκασθῆ ποτὲ νὰ παραχωρήσῃ τὸν θρόνον εἰς τὸν νόμιμον κληρονόμον Ἰωάννην, υἱὸν τοῦ Θεοδώρου Β', διέταξε τὴν τύφλωσιν τοῦ ἀνηλίκου τούτου παιδός, διατελοῦντος ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ Πατριάρχου Ἀρσενίου.

Ἡ τοιαύτη στυγερά πράξις κατὰ ἀθώου καὶ ἀκάκου βασιλόπαιδος ὄχι μόνον τὴν μῆνιν τοῦ Πατριάρχου Ἀρσενίου προεκάλεσεν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀφορισμὸν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπίσης ἀπεξένωσε τὸν βασιλεῖα τοῦτον τῆς συμπαθείας καὶ ἀφοσιώσεως τοῦ λαοῦ, ὅστις πρότερον ἐλάτρευεν αὐτόν, ὡς ἕνα τῶν ἡρωϊκωτέρων βασιλέων τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ τοιαύτη δὲ τοῦ λαοῦ ἀπογοήτευσις οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περιφρόνησις καὶ ἀδιαφορία πρὸς τὰ πατριωτικὰ ἔργα ἀπεδείχθη πλήρως κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ Κων)νου Ἀσάν πρὸς τὸ Κράτος, κατὰ τὸν ὁποῖον, ὁ Μιχαήλ, μὴ ἔχων ἐπαρκῆ στρατόν, ἠττήθη ἐν Μαλαγάραις, μετέπειτα δὲ καὶ κατὰ τὸν πόλεμον, πού εἶχε κινήσει κατὰ τοῦ Μιχαήλ ὁ Δεσπότης τῶν Νέων Πατρῶν Ἰωάννης, καθ' ὃν ὁ Μιχαήλ δὲν εἶχεν ἐπαρκῆ στρατόν καὶ ἐκάλεσεν εἰς βοήθειάν του τοὺς Τοχάρους, πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ὁποίων ἔσπευσεν ὁ ἴδιος εἰς Ραιδεστόν, ὅπου καὶ εὗρεν ἄδοξον τέλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 53ον

Βασιλεία Ἀνδρονίκου Β' 1282 - 1328 καὶ τοῦ συμβασιλέως υἱοῦ του Μιχαήλ Θ' 1295-1320. — Ἡ βασιλεία Ἀνδρονίκου τοῦ Β' υἱοῦ τοῦ Μιχ. Παλαιολόγου, ὑπῆρξε μακρὰ μὲν, ἀλλ' ἀτυχῆς διὰ τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖον ὑπέστη πολλὰ δεινὰ τὰ ὁποῖα ὠφείλοντο εἰς τὴν ἀσύνετον πολιτικὴν του. Οἱ Τοχάροι ἢ Τάταροι, τοὺς ὁποίους εἶχε καλέσει ὁ πατὴρ του διὰ νὰ τὸν βοηθήσουν κατὰ τοῦ Δεσπότη Νέων Πατρῶν Ἰωάννου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιχαήλ, μέναντες ἀνεργοί, ἤρχισαν νὰ λεηλατοῦν τὴν Θράκην, ὀρμώμενοι ἐκ Ραιδεστοῦ. Ὁ Ἀνδρόνικος, διὰ ν' ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τούτους, κατώρθωσε νὰ τοὺς ἐξωθήσῃ κατὰ τῶν Σέρβων. Περιέργως πως ὁμως, χάριν οἰκονομίας χρημάτων, κατήργησε τὸν ἐξ 100 πολεμικῶν πλοίων στόλον τοῦ Κράτους, τὸν ὁποῖον εἶχε νικητήσῃ ὁ πατὴρ του καὶ ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐγείρει τόσα τρόπαια ἐν τῷ Αἰγαίῳ κατὰ τῆς Λατινοκρατίας καὶ εἶχεν ἀπαλλάξει πολλὰς νήσους καὶ λιμένας. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς καταργήσεως τοῦ στόλου ὑπῆρξαν θλιβερά. Εὐθὺς ἀμέσως ἀνεφάνησαν πολλοὶ πειραταί, διαφόρων προελεύσεων, οἵτινες καὶ ἤρχισαν νὰ καταληστεύουν τὰ παράλια. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη

οὐ Χερσαῖοι Τούρκοι τῶν Μικρασιατικῶν Παραλλίων, με πλοίαρῖα, ἐλυμαίνοντο τὰς ἔξωθεν τοῦ Ἑλλησπόντου ἀκτὰς τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας. Ἀφ' ἑτέρου, τυχοδιῶκται Ἴταλοί, σχηματίζοντες σπεύρας ἑκατοντάδων τινῶν ἀνδρῶν, κατελάμβανον διαφόρους νήσους καὶ ἐγκαθίστων τὴν κυριαρχίαν των. Τὸ ἴδιον μετήρχοντο καὶ οἱ Τούρκοι. Προσέτι, τὸ κατὰ θάλασσαν ἐμπόριον τῶν ὑπηκόων τοῦ Κράτους, ἔλλείπει προστασίας κατὰ τῶν πειρατῶν, περιῆλθεν δλόκληρον εἰς χεῖρας τῶν ξένων. Τὸ 1295, ὁ Ἀνδρόνικος Β' ἔστειλε συμβασιλέα τὸν υἱὸν τοῦ Μιχαῆλ Θ', τὸν ὁποῖον, με ὀλίγον στρατὸν καὶ μισθοφόρους Ἀλανοὺς καὶ ἄλλους, ἔστειλεν εἰς Μ. Ἀσίαν κατὰ τῶν Τούρκων Σελτζούκων. Ἄλλ' οὗτος, ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν μισθοφόρων, ἠττήθη, ἐκ τῆς λήπτης του δὲ ἠσθένησε καὶ ἐνοσηλεύθη ἐπὶ πολὺν καιρὸν εἰς τὰς Πηγὰς τῆς Μ. Ἀσίας (Μπόδασι). Ἀναλαβὼν ἐκ τῆς ἀσθενείας, ἦλθεν εἰς Κων)πολιν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Βούλγαροι ἐπέδραμον κατὰ τῆς Θράκης, ὁ Μιχαῆλ ἐπελθὼν, μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας, κατώρθωσε νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ, μεθ' ὃ ἦλθε καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Ἀδριανούπολιν. Τὴν ἴδιαν ἐποχὴν αἱ ὑπὸ Βυζαντινὴν κυριαρχίαν περιοχαὶ ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἔπασχον ὑπὸ τῶν Τούρκων. Πρὸς ἀντιμετώπισιν αὐτῶν ἔλλείπει στρατοῦ ἐγχωρίου ἐπαρκοῦς, ἠναγκάσθη ὁ Ἀνδρόνικος νὰ καταφύγῃ εἰς μισθοφόρους Ἀλανοὺς καὶ Καταλάνους, ἐφ' ὅσον, ὁ ἐντόπιος πληθυσμὸς, ἕνεκα τῆς κακῆς διοικήσεως, εἶχε περιέλθει εἰς ἀδιαφορίαν πρὸς τὸ Κράτος. Οἱ νέοι προσέτρεχον πρὸς τὸν μοναχικὸν βίον, ὅστις καὶ ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ μεγάλας διαστάσεις. Τὰ μοναστήρια ὑπερεπληρώθησαν ἐκ νέου.

Καταλάνοι.— Οὗτοι ἦσαν λαὸς Ἰβηρικὸς ἐκ τῆς Β.Α. Ἰσπανίας τῆς καλουμένης Καταλανίας. Ἦσαν τραχεῖς πολεμισταί, ἐπὶ αἰῶνας πολεμοῦντες κατὰ τῶν ἐν Ἰσπανίᾳ Ἀράβων. Οἱ ἠγεμόνες τῆς Νοτίου Ἰταλίας καὶ Σικελίας τοὺς προσελάμβανον ὡς μισθοφόρους κατὰ τοὺς ἀναμεταξύ των πολέμους. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 14ου αἰῶνος συνῆψαν εἰρήνην, οἱ μισθοφόροι, ὡς ἀχρηστοί, ἔμειναν ἀνεργοί. Τότε ὁ ἀρχηγὸς των Ρογῆρος Ντεφλὸρ παρέλαβε χιλιάδας τινὰς ἐξ αὐτῶν καὶ με Βενετικὰ πλοῖα ἐπλευσεν εἰς Κων)πολιν, ὅπου ὁ Ἀνδρόνικος Β' τοὺς προσέλαβεν ὡς μισθοφόρους, ἵνα τοὺς χρησιμοποίησῃ ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐτίμησε δὲ τὸν Ρογῆρον με πολλὰς τιμὰς καὶ ἀξιώματα, (τὸν ὠνόμασε Μέγαν Δούκα) καὶ τὸν ἐνύμφευσεν με Βυζαντινὴν ἀρχόντισσαν, τὴν ἀνεψιάν του Μαριαν. Ἐπλήρωσε δὲ ὁ Βασιλεὺς καὶ τὰ μεταφορικὰ τῶν Βενετικῶν πλοίων. (1) Ὁ Ρογῆρος, παραλαβὼν τὸ στρατεῖμά του, ἐστάλη εἰς Κύζιον (Ἀρτάκην) ἵνα ἐκεῖθεν εἰσχωρήσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα. Ἄλλ' ἐκεῖ οἱ Καταλάνοι ἔξετράπησαν εἰς λεηλασίας καὶ περιῆλθον εἰς ρῆξιν, πρὸς ἄλλους μισθοφόρους, τοὺς Ἀλανοὺς, πὸν εὐρίσκοντο ἤδη ἐπὶ τόπου καὶ ἐφόρευσαν τὸν υἱὸν τοῦ ἀρχηγοῦ

1. Βλ. L. Nicolau d' Oïwer «L' expansio de Catalunya en la Mediterrania «Oriental» (Barcelona 1926).

τῶν Ἀλανῶν, οἵτινες, ὡς ἐκ τούτου, μετετέθησαν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν τῆς Θράκης, ὑπηρετοῦντες παρὰ τῷ συναυτοκράτορι Μιχαὴλ Θ'. Ἐκ τῆς Κυζίκου, οἱ Καταλανοί, εἰσέβαλον εἰς τὰ ἑσωτερικά, ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους καὶ ἠλευθέρωσαν τὴν ὀχυρὰν Φιλαδέλφειαν (Ἄλὰ Σελίρ). Ἀλλὰ, κατὰ τὴν συνήθειάν των ἐλεηλάτησαν δεινῶς καὶ ταύτην. Ἐπειτα, ἐπροχώρησαν εἰς τὴν παρὰ τῷ Ἐρμῷ Μαγνησίαν. Ἐκεῖθεν, λεηλατοῦντες τὴν χώραν, ἔφθασαν εἰς τὴν παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Λάμψακον. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος Β', διὰ τὰ ἀπαλλάξῃ τὴν χώραν ἀπὸ τὰ δεινὰ τῶν μισθοφόρων τούτων, συνέστησεν εἰς τὸν Ρογήρον τὰ διαβῆ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὰ συγκεντρώσῃ πρὸς 2.1)2 χιλ. ἵππεῖς του εἰς Καλλιπόλιν, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ υἱοῦ του Μιχαὴλ, ἐδρεύοντος ἐν Ἀδριανουπόλει. Ὁ Ρογήρος, ἐκ Καλλιπόλεως, παραλαβὼν ἑκατὸν πεντήκοντα ἵππεῖς, διηρθύνθη εἰς Ἀδριανούπολιν πρὸς τὸν Μιχαὴλ, ἵνα συνεννοηθῇ μετ' αὐτοῦ διὰ τὰ περαιτέρω. Ἀλλ' ἐκεῖ εὗρισκοντο καὶ οἱ Ἀλανοὶ μετὰ τὸν ἀρχηγὸν των Γεώργιον, τοῦ ὁποῦ τοὺς υἱὸν εἶχον φρονεῦσαι οἱ Καταλανοὶ ἐν Κυζίκῳ. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἀλανῶν, μόλις εἶδε τούτους, τοσοῦτον ὀργίσθη, ὥστε ὄλως αὐτοβούλως ἐπέπεσε κατὰ τοῦ Ρογήρου, ἐφόνευσεν αὐτόν, καὶ μετὰ τοὺς Ἀλανοὺς του κατέσφαξεν ὄλους τοὺς ἀκολουθοῦντες τοῦ Ρογήρου Καταλανοὺς. Πλήν ὅμως, τρεῖς ἔξ αὐτῶν κατώρθωσαν τὰ διαφυγεῖν τὴν σφαγὴν καὶ ἔφθασαν εἰς Καλλιπόλιν, κομίσαντες τὴν εἶδησιν τῶν συμβάντων. Οἱ ἐν Καλλιπόλει Καταλανοί, θεωρήσαντες ταῦτα ὡς πλεκτάνην τῶν Βυζαντινῶν, ὤμωσαν τότε ἐκδίκεσιν. Ἐτέθησαν λοιπὸν, ἐπὶ τὸ ἔργον. Κατέσφαξαν τοὺς κατοίκους τῆς Καλλιπόλεως μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου νηπίου. Μεθ' οὗ, ὑπὸ τὸν νέον ἀρχηγὸν των Ἐντέντζα, ἐμβήκαν εἰς πλοῦάρια, περιῆλθον τὰ Θρακικὰ παράλια τῆς Προποντίδος καὶ λεηλατοῦντες, καιόντες καὶ φρονεῦντες τοὺς κατοίκους τῆς Λυσιμαχείας, Περιστάσεως, Γάνου, Πανίου, Ραιδεστοῦ καὶ Ἡρακλείας ἔφθασαν μέχρι τοῦ τείχους τῆς Σηλυβρίας. Ἐν συνεχείᾳ, ἀφοῦ ἐπέστρεψαν εἰς Καλλιπόλιν πλήρεις λαφύρων, ἐξεχύθησαν καὶ εἰς τὸ ἑσωτερικὸν τῆς Θράκης, θύοντες καὶ ἀπολύοντες καθ' ὁδόν. Ἐναντίον τούτων ἐπῆλθεν ὁ Μιχαὴλ ἐξ Ἀδριανουπόλεως. Συνήντησε τούτους εἰς τὴν πεδιάδα Ἄπρου καὶ Κυψέλλων. Ἀλλὰ, διαρκούσης τῆς μάχης, ἀπεσύρθησαν οἱ μισθοφόροι του Ἀλανοὶ καὶ Τουρκόπουλοι (1) ἀπὸ τὰς θέσεις των. Κατόπιν αὐτοῦ, καίτοι ἀπομείνας μετὰ ὀλίγους πιστοὺς του Ἑλληνας μόνον ὁ Μιχαὴλ, κατώρθωσε μόλαταῦτα τὰ διασπάσῃ τὸν κλοιὸν τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὰ διασωθῆ εἰς τὸ Διδυμότειχον. Ἐκεῖθεν, συγκεντρώσας ὀλίγας δυνάμεις, προσέβαλε τοὺς στασιαστὰς Ἀλανοὺς καὶ Τουρκοπούλους, ἠττήθη ὅμως καὶ κατέφυγεν εἰς Κων)πολιν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐκ λύπης διὰ τὰ ἀτυχήματά του ὡς καὶ διὰ τὸν πρόωρον θάνατον τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν υἱῶν του.

1. Τουρκόπουλοι ἦσαν Σελτζούκοι Τούρκοι ἐκχριστιανισθέντες, οἱ ὁποῖοι προσήρχοντο ὡς μισθοφόροι εἰς τὸ Βυζαντινὸν στράτευμα.

Οὕτω, παρέμεινεν ὡς βασιλεὺς, μόνος πάλιν ὁ Ἀνδρόνικος Β'. Ἀλλά, τὸ 1321, ἔστασίασε κατὰ τοῦ πάππου του ὁ Ἀνδρόνικος Γ', ὁ ἕτερος τῶν υἱῶν τοῦ ἀποθανόντος Μιχαήλ. Ἡ φιλονεικία μεταξὺ πάππου καὶ ἐγγονοῦ, Ἀνδρονίκου Β' καὶ Ἀνδρονίκου Γ', διήρκεσε μέχρι τοῦ 1328, ὅτε ἀπέθανεν ὁ γέρον Ἀνδρόνικος Β' καὶ ἔλαβε τὸν θρόνον ὁ Ἀνδρόνικος Γ', βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 1328 - 1341. Ἄλλ' ἐνῶ συνέβαινον ταῦτα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐξετυλίσσοντο γεγονότα, τὰ ὁποῖα σὺν τῷ χρόνῳ, θὰ ἀπεικονύοντο μοιραῖα δι' αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπαρξιν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Ἦσαν δὲ τὰ γεγονότα αὐτὰ ἡ ἐδραίωσις καὶ ἡ ἀνάπτυξις ἐτέρου Τουρκικοῦ κράτους Ὀγούζων Τούρκων ἢ ΤΟΥΡΚΟΜΑΝΩΝ, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ 1326 ἐγένοντο κύριοι τῆς Προύσης ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα των, Ὀρχάν, υἱὸν τοῦ Ὄσμαν, περὶ τοῦ ὁποῖου καὶ θὰ εἴπωμεν παρακατιόντες.

Τουρκομάνοι.— Ἀρχικὴ των κοιτὶς ὑπῆρξεν ἡ παρὰ τὰ Ἀλτάια ὄρη περιοχὴ τῆς Κεντρῴας Ἀσίας, (Τουράν), ἡ ἀρχαία Σογδιανὴ καὶ Βακτριανή. Κεῖται νοτιῶς τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ Σιβηρίας μέχρι Περσίας καὶ Ἀφγανιστάν. Διὰ τοῦ Ἰνδοκούχου χωρίζεται εἰς ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν Τουρκεστάν. Οἱ Τούρκοι, πού ἤρχισαν νὰ ἔρχωνται εἰς σχέσεις μετὰ τὸ Βυζάντιον κατὰ τὸν Μεσαίωνα, διηροῦντο εἰς τρεῖς φυλάς, τοὺς Γαζνεβή, τοὺς Σελτζούκους καὶ τοὺς Οὕζους ἢ Ὀγούζους. Καὶ οἱ μὲν Γαζνεβή ἔκαμαν ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Περσίαν. Οἱ Σελτζούκοι κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, κατέκτησαν τὴν Ἀρμενίαν καὶ ἔπειτα ὑπὸ τὸν γενναῖον αὐτῶν ἡγεμόνα Ἄλπ Ἀρσλάν (Ἰσχυρὸς Λέων), ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ρωμανοῦ Διογένης (1068 - 1071), ἐπέδραμον κατὰ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ, νικήσαντες τοὺς Βυζαντινοὺς ἐν Μαντζικέρτ τῆς Ἀρμενίας, πέραν τῆς Θεοδοσιουπόλεως (Ἐρζερούμ = Γῆ Ρωμαίων), κατέλαβον βαθμηδὸν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Μ. Ἀσίας, σχηματίσαντες τὸ Σελτζουρικὸν Κράτος τοῦ Ρούμ, μὲ ἔδραν τὸ Ἰκόνιον, περὶ τὸ 1070. Ἐπειδὴ δὲ οἱ κάτοικοι του ἦσαν Ἑλληνοχριστιανοὶ ὀνομάσθη τὸ Κράτος αὐτὸ «Ρούμ». Οἱ δὲ Ὀγούζοι, ἄλλοι μὲν, διὰ τῆς νοτίου Σιβηρίας καὶ διὰ μέσου τῶν Σαρματικῶν καὶ Σκυθικῶν χωρῶν, ἀκολουθοῦντες ἄλλους λαοὺς, Πετσενέγους, Κομάνους καὶ ἄλλους, ἐπέδραμον ἐπανεπιλημμένως κατὰ τῆς Θράκης, (δρα καὶ Καγκάρ Οὕζους ἢ Κακαούζους), ἄλλοι δὲ μοῖρα τῶν ὁποίων ἦσαν οἱ Τουρκομάνοι, εἰσέβαλον εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ὑπὸ τὸν Ἑλ Τογροῦλ καὶ ἐσχημάτισαν τὸν Ὀθωμανισμόν, ὅστις καὶ κατέλυσε τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν. Οἱ δὲ Καταλανοί, ἀφοῦ ἐκορέσθησαν σφαγῶν καὶ ἀρπαγῶν, βλέποντες ὅτι δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ζήσωσιν εἰς τὴν λεηλατηθεῖσαν Θράκην, ἀπεσύρθησαν μετὰ τοὺς ἵππους των πρὸς δυσμὰς καὶ πορευόμενοι διὰ Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας, περιῆλθον εἰς συγκρούσεις πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῶν Θηβῶν Φράγκους, τοὺς ὁποῖους νικήσαντες κατέληξαν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁπόθεν ἐπεδόθησαν εἰς περσικὰς πράξεις, ἕως ὅτου τελικῶς κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν τελευταίων

κατακτητῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τῶν Ὀθωμανῶν. Περὶ τῆς ἐμφανίσεως τῶν τελευταίων ἀναφέρομεν εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον τοῦ παρόντος συγγράμματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 54ον

Ὀθωμανοί—Ὀθωμανισμός.— Ἴνα ἐννοήσωμεν τὴν γένεσιν τοῦ Ὀθωμανισμοῦ εἶναι ἀνάγκη ν' ἀνατρέξωμεν ἕνα αἰῶνα πρότερον, μέχρι τῆς Βασιλείας τοῦ ἱππότου αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ (1143 - 1180). Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους μοῖρα Τούρκων εἶχεν εἰσβάλει εἰς τὴν χώραν τῆς Σεβαστείας. Ὁ Μανουὴλ ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν, ἔχων ὡς μισθοφόρους καὶ τινὰς ἱππότητας τῆς Δύσεως Φράγκους. Κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην ὁ ἵππος ἐνὸς ἱππότου, Φράγκου, ἐπληρώθη καὶ κατέστη ἀνίκανος. Ὁ Φράγκος ἱππότης παρουσιάσθη τότε εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ ἐζήτησε νὰ τῷ δοθῇ ἄλλος ἵππος, διὰ νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχεν ἄλλος ἵππος κατὰλληλος, ὁ αὐτοκράτωρ διέταξεν, ὅπως δοθῇ πρὸς τὸν ἱππότην ὁ ἵππος τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ, τοῦ ἐξαδέλφου του. Ὁ Ἰωάννης Κομνηνός, ἐκείνην τὴν στιγμὴν δὲν ἔφερεν ἀντίρρησην εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Βασιλέως καὶ ἐξαδέλφου του. Μολταυτα, θεωρήσας τοῦτο ὡς μεγάλην προσβολὴν πρὸς τὸ ἄτομόν του καὶ εὐρῶν εὐκαιρίαν ἠτύτομήθη πρὸς τοὺς ἔχθρους. Ὁ Ἰωάννης οὗτος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντος Ἀνδρονίκου Α' Κομνηνοῦ 1183 - 1185. Οἱ Τούρκοι τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ πολλὰς τιμὰς καὶ τὸν παρέλαβον μαζί των κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν χώραν των. Ἐκεῖ, ἐξιολαμισθεὶς, ἐνιμπεύθη τὴν κόρην τοῦ ἡγεμόνος. Ἐκ τούτου ἐγεννήθη υἱός, ὁ Σουλεϊμὰν Σάχ. Ὅτε ἐνηλικιώθη ὁ Σουλεϊμὰν Σάχ, εἶχαν εἰσβάλλει εἰς τὸ Τουρκεστὰν οἱ Μογγολοτάταροι τοῦ Μεγάλου Ἀσιάτου Κατακτητοῦ Τογγοῦζ ἢ Τσεκίξ Χάν, μεταβάλλοντες τὰ πάντα εἰς καπνίζοντα ἔρειπια. Ὁ ἡγεμονεύων ἐκεῖ Σουλεϊμὰν Σάχ, διὰ νὰ μὴ πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν σκληρῶν ἐκείνων ἔχθρῶν, παρέλαβε 50 χιλ. ψυχὰς καὶ ἔφυγε πρὸς δυσμάς. Μετὰ πορείαν πολλῶν ἡμερῶν, διέβη τὸν Εὐφράτην, καὶ ἐβάδιζε διὰ Μεσοποταμίαν πρὸς Μ. Ἀσίαν. Καθ' ὁδὸν ὅμως, πληροφορηθεὶς ὅτι οἱ Μογγολοτάταροι ἀφῆκαν τὴν χώραν του ἀποσυρθέντες ἐκεῖθεν, ὁ Σουλεϊμὰν Σάχ, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἄλλ' ἐνῶ διέβαινε τὸν Εὐφράτην, μὲ κατεύθυνσιν πρὸς ἀνατολάς, ὁ ἴδιος, παρασυρθεὶς ὑπὸ τοῦ ρεύματος τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ, ἐπνίγη. Μεταξὺ τῶν τριῶν υἱῶν αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι ἔμειναν ὡς διάδοχοί του, ἦτο καὶ ὁ Ἐλ Τογροῦλ (δίκαιος). Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι δύο παραλαβόντες τὸ πλῆθος, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν χώραν των. Ὁ Ἐλ Τογροῦλ ὅμως, ἀφοῦ παρέλαβε 10 χιλ. μαχητάς, ἐστράφη πρὸς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν εἰς ἀναζήτησιν νέων ἐδαφῶν πρὸς ἐγκατάστασιν τῶν Τουρκομάνων του. Μετὰ πορείαν ἡμερῶν τινῶν καὶ ἐνῶ εὐρίσκοντο ἐπὶ μιᾷ λοφοσειρᾷ, μὲ σκοπὸν νὰ κατέλθουν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἀγκύρας, ἣ ὁποία ἀνῆκεν εἰς τὸ Σελτζουικὸν Κράτος τοῦ Ἰκονίου, παρετήρησαν παραδόξως,

ὅτι, κάτω εἰς τὴν πεδιάδα, διεξήγετο μάχη μεταξὺ δύο στρατευμάτων ἀγνώστων εἰς αὐτοὺς. Ὁ Ἐλ Τογροῦλ τότε ἔθεσε τὸν στρατὸν του εἰς διάταξιν μάχης ἔτοιμος νὰ βοηθήσῃ (ὡς δίκαιος) τὸν ἀσθενέστερον ἐκ τῶν δύο ἀντιμαχομένων. Ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ Σελτζοῦκοι τοῦ Ἰκονίου οἱ μὲν, οἱ δὲ ἄλλοι ἦσαν οἱ Μογγολοτάταροι τοῦ Τογγοῦζ - Χάν. Καὶ ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι οἱ Σελτζοῦκοι ἤρχισαν νὰ κάμπτονται πρὸ τῆς ὁρμῆς τῶν Μογγολοτατάρων, ἐπετέθη, ἀνέτρεψε τοὺς Μογγολοτατάρους καὶ μετέβαλε τὴν ἦτταν τῶν Σελτζοῦκων εἰς νίκην.

Ὁ Βασιλεὺς τῶν Σελτζοῦκων Ἀλαεδδίν, ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ἀδόκητον τοῦτον βοηθὸν του, ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν τὴν χώραν περὶ τὴν Ἄγκυραν, διὰ νὰ κατοικήσῃ μὲ τοὺς Τουρκομάνους ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του, ἀναγνωρίσας συνάμα αὐτὸν ὡς Ἐμίρην. Κατὰ τὸ 1288 ὁ Ἐμίρης Ἐλ Τογροῦλ ἀπέθανεν, ἀφήσας διάδοχόν του εἰς τὸ Ἐμιράτον τὸν υἱόν του Ὁσμάν. Ὁ Ὁσμάν ἢ Ὁθωμάν ἦτο ἀνεξίθρησκος καὶ ἱπποτικός. Ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν ἐπεδίδεδο κυρίως εἰς λεηλασίας κατὰ τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ περιοχῶν τοῦ Βυζαντίου. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν στρατὸν του κατετάσσοντο καὶ χριστιανόπαιδες, ἐκ τῶν πέριξ κατοίκων, ἐξιλαμιζόμενοι ἐκουσίως, ἀλλὰ μὴ στέργοντες νὰ λογίζωνται ὡς Τουρκομάνοι, πρὸς ἱκανοποίησίν των ἐπενοήθη ὁ ἐθνικὸς ὄρος «Ὁσμανλῆ» ὅπερ σημαίνει ὀπαδὸς ἢ ὑπήκοος τοῦ Ὁσμάν. Ὁ ὄρος Ὁσμανλῆ (ἢ Ὁθωμανὸς Ἑλληνιστί) ἐσήμαινε πάντα ἀνήκοντα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ὁσμάν καὶ οὕτως ἀπέβη εἰς τὸ ἐξῆς ὡς διακριτικὸν ὄνομα πάντων ἐκείνων οἵτινες εἴτε ἐκ Τουρκομάνων εἴτε ἐκ χριστιανῶν προερχόμενοι ἐξιλαμιζοντο. Ὁ Ἀλαεδδίν, ὁ Βασιλεὺς τοῦ Σελτζουκικοῦ Κράτους τοῦ Ἰκονίου, ἀπέθανε τῷ 1299. Τὸ κράτος του διενεμήθη εἰς τοὺς ἑννέα υἱούς του ἐκ διαφόρων μητέρων. Οὗτοι, περιῆλλον εἰς ἐμφυλίους πολέμους μεταξὺ των. Ὁ Ὁσμάν, ὡς προνοητικὸς ἀρχων, ἐπωφελήθη ἐκ τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ τῶν τέκνων τοῦ Ἀλαεδδίν καὶ προσέθεσεν ἀρκετὰ τμήματα τοῦ Σελτζουκικοῦ Κράτους εἰς τὸ Ἐμιράτον τῆς Ἀγκύρας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπέβη λίαν ἰσχυρὸς, ἀπέσεισε τὴν ὑποταγὴν εἰς τοὺς Σελτζοῦκους καὶ ἀνεκέρυξεν ἑαυτὸν «Σουλτάνον τοῦ Νέου Κράτους τῶν Ὁθωμανῶν». Κατὰ σύστημα ἠσχολεῖτο εἰς ἐπιδρομὰς καὶ κατακτήσεις ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν τμημάτων τῆς Μ. Ἀσίας. Χαρακτηριστικὰ δείγματα τῶν δραστηριοτήτων του αὐτῶν ἦσαν καὶ τὰ ἐξῆς:

Ἐνῶ μία συνοδεία ἐπορεύετο, κομίζουσα τὴν κόρην Ὀλοφύραν διὰ νὰ τὴν ὑπανδρεύσῃ μὲ τὸν Ἕλληνα Φρούραρχον ἑνὸς παρὰ τὸν Σαγγάριον Βυζαντινοῦ φρουρίου, ὁ Ὁσμάν ἔστησεν ἐνέδραν, συνέλαβε ὅλην τὴν συνοδείαν καὶ ἀπήγαγε τὴν νύμφην Ὀλοφύραν, τὴν ὁποίαν ὑπάνδρευσε κατόπιν μὲ τὸν υἱὸν καὶ διάδοχόν του Ὁρχάν. Τὴν ὠνόμασαν δὲ οἱ Τούρκοι Νιλοφέρ. Ὁ φρούραρχος τῶν Βηλοκόμων (Μπιλετζίκ) Μιχαὴλ Ὁξυγένειος (Σπανὸς) Κιοσὲ Μιχάλ, λεγόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐπὶ δέκα ἔτη ἐπολιορκήθη

εις τὸ φρούριόν του ὑπὸ τοῦ Ὀσμάν, ὅστις καταλαβὼν τὰς ἀγούσας πρὸς τὸ φρούριον ὁδοὺς δὲν ἐπέτρεψεν τὸν ἀνεφοδιασμένον του μὲ τροφίμα καθ' ὄλον αὐτὸ τὸ διάστημα.

Ὁ Μιχαὴλ ἀνθίστατο, ἐπικαλούμενος βοήθειαν παρὰ τοῦ Βυζαντίου ματαίως. Ἐπὶ τέλος, ἠναγκάσθη νὰ παραδώσῃ τὸ φρούριον εἰς τὸν Ὀσμάν. Ὁ Ὀσμάν ἀναγνωρίσας τὸν Μιχαὴλ ὡς ἄνδρα σὺφρονα καὶ νουνεχῆ, ὄχι μόνον δὲν τὸν ἐκακοποίησεν, ἀλλὰ τὸν κατέστησε σύμβουλόν του καὶ ὁμοτρόπεζόν του. Καὶ ὄχι μόνον ἐνόσφ' ἔζη ὁ Ὀσμάν ὁ Κιοσὲ Μιχαὴλ, ἦτο ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ Σουλτάνου, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀσμάν, ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ὀρχάν, ἐξηκολούθει καὶ αὐτὸς νὰ ἔχη τὸν Μιχαὴλ πλησίον του καὶ νὰ ἀκολουθῇ τὰς συμβουλὰς του. Ὁ Ὀρχάν, ἀναλαβὼν τὴν ἔξουσίαν ἐπὶ τοῦ νεοπαγοῦς Ὀθωμανικοῦ κράτους καὶ βλέπων τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ Βυζαντινῶν τμημάτων ὑπὸ τῆς ἐν Κων)πόλει Κυβερνήσεως, ἐπολιόρησε τὴν Προῦσσαν, μίαν τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων τῆς Μ. Ἀσίας. Ἀπέκλεισε πάλιν, κατὰ τὸ σύστημα, πὸ ἐφήρμοζον οἱ νέοι οὔτοι κατακτηταί, τὰς ὁδοὺς ἐκ τοῦ μακρόθεν καὶ δὲν ἐπέτρεπε τὴν ἔξοδον τῶν κατοίκων ἢ τὴν εἴσοδον τροφίμων εἰς τὴν πόλιν ἐξ ἄλλων μερῶν. Μετὰ μακρὰν πολιορκίαν τοῦ εἵδους αὐτοῦ καὶ ἡ Προῦσσα ἔπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ δευτέρου τούτου Σουλτάνου τῶν Ὀθωμανῶν. Εὐθὺς ἀμέσως, κατέστησε αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους 1326 μ.Χ. Ταῦτα, συνέβαινον ἐν Μ. Ἀσίᾳ μεταξὺ τοῦ 1250 καὶ 1326, ἦτοι ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Τουρκομάνων τοῦ Ἐλ Τογροῦλ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀγκύρας, μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Προῦσσης ὑπὸ τοῦ Ὀρχάν, δευτέρου Σουλτάνου τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῶν 76 ἐτῶν ἢ ἐν Κων)πόλει ἔξουσία ἠσκέετο ὑπὸ Μιχαὴλ Η' τοῦ Παλαιολόγου, ἐλευθερωτοῦ τῆς Κων)πόλεως, καὶ πολλῶν ἄλλων ἐν Εὐρώπῃ τμημάτων ἀπὸ τῆς Λατινοκρατίας καὶ ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τῶν διαδόχων τοῦ Ἀνδρονίκου Β' καὶ τοῦ συμβασιλέως αὐτοῦ Μιχαὴλ Θ'. Ἐπὶ Ἀνδρονίκου Β', ἕνεκα τῆς ἀχρηστεύσεως τοῦ στόλου, ὁ ἡγεμὼν τῶν Σελτζούκων Τούρκων τοῦ Ἀϊδινίου, ἀποθραυσινθεὶς, ἀπετόλμα συχνὰς ἐπιδρομὰς καὶ διὰ θαλάσσης ἀκόμη, ληλατῶν τὴν Θράκην. Ὁ Ἀνδρόνικος, Β', βλέπων τοῦτο καὶ μὴ δυνάμενος νὰ πράξῃ τί τὸ σπουδαῖον, διὰ νὰ τὸν ἀποτρέψῃ, κατεθλίβετο. Τότε, ὁ Παλαιολόγος Φιλῆς, συγγενὴς τοῦ βασιλέως, ἀνὴρ συνετός, καὶ λόγιος, ἀλλ' ἄμοιρος τῶν στρατιωτικῶν, ἐζήτησε νὰ ἐπιτραπῇ εἰς αὐτὸν νὰ ἐπιλέξῃ ἐκ τῆς φρουρᾶς, ὅσους ἄνδρας ἐθεώρει ἱκανούς, νὰ τὸν βοηθήσουν διὰ νὰ καταδιώξῃ τοὺς Τούρκους τοῦ Χαλήλ. Καὶ πράγματι, ἀπετέλεσεν ἐξ αὐτῶν ἐν μικρὸν σῶμα στρατοῦ. Ἀφοῦ δὲ ἐνεθάρρυνε τοὺς ἄνδρας τούτους μὲ λόγους πατριωτικούς καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς καὶ πολλὰ ὑποσχέσεις, ἐξεστράτευσεν. Συνήντησε τοὺς ἐχθροὺς παρὰ τὸν ρύακα Ξηροῦνημον, ἐνῶ ἐπέστρεφον οὔτοι μὲ πολλὰ λάφυρα καὶ πολλοὺς αἰχμαλώτους. Συνεπλάκη εἰς πεισματώδη ἀγῶνα καὶ τοὺς ἠνάγκασεν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ πάντα καὶ νὰ

ἐπιχωρήσουν εἰς τὴν Χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως, ὅπου οὗτοι κατέφυγον εἰς παραλιακὸν τι φρούριον.

Ὁ Παλαιολόγος Φιλῆς, ἐνισχυθεὶς ὑπὸ Σέρβων, ἐπολιόρησε τὸ φρούριον. Οἱ ἐχθροὶ ἠναγκάσθησαν τότε νὰ καταφύγουν εἰς πλοῖα Γενουαίων, εὐρεθέντα ἐκεῖ κατὰ σύμπτωσιν. Παρὰ ταῦτα ὅμως, ἄλλοι μὲν ἐφονεύθησαν καὶ ἄλλοι ἠχμαλωτίσθησαν.

Συμπέρασμα.— Τὸ ὡς ἄνω ἐπεισόδιον, ἀποδεικνύει περιτράνω, ὅτι, ἐὰν οἱ κυβερνῶντες εἶχον συνείδησιν καθήκοντος, ὁ λαὸς ἀσμένως θὰ ἐβοήθει τούτους πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐκάστοτε ἐχθρῶν.

Τὰ μετὰ τὸν θάνατον Ἀνδρονίκου Β' ἐν Κων)πόλει.— Τὸν Ἀνδρόνικον Β' διεδέχθη ὁ ἐγγονὸς αὐτοῦ Ἀνδρόνικος Γ', ὅστις εἶχε στασιάσει κατὰ τοῦ πάππου του ἐν Διδυμοτείχῳ.

Ἀπὸ τοῦ 1321 τὸ κράτος εὐρίσκετο εἰς ἐμφυλίους ἔριδας ἕνεκα τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ ἐγγονοῦ κατὰ τοῦ πάππου. Ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη διήρκεσεν ἡ πάλη αὕτη μέχρι θανάτου τοῦ γέροντος Ἀνδρονίκου Β' 1328, ὅτε ὁ Ἀνδρόνικος Γ' εἰσῆλθεν εἰς Κων)πολιν καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον. Ἄλλ' ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Γ', ἤσκει τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἕνεκα ἀνικανότητος τοῦ βασιλέως, ὁ ἔμπειρος καὶ πονηρὸς ἀνὴρ Ἰωάννης Καντακουζηνός, ὅστις, ἐπὶ Ἀνδρονίκου Β' εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὰ ὑψίστα ἀξιώματα ἔφερε δὲ τὸν τίτλον «Μέγας Δομέστιχος». Ἄλλ' ἐπειδὴ, ὁ Ἀνδρόνικος Γ', ἀπέθανε τὸ 1341, ὁ θρόνος περιῆλθεν εἰς τὸν ἀνήλικον υἱὸν του Ἰωάννην τὸν Ε', ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρὸς του Ἄννης τῆς Σαβοΐας καὶ τοῦ Καντακουζηνοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 55ον

Ἡ ἐπὶ τοῦ Βυζαντίου ἐπιβλαβὴς πολιτεία Καντακουζηνοῦ.— Ὁ Ἰωάννης Καντακουζηνός ἦτο ἀνὴρ εὐπαιδευτος, λόγιος, εὐφυῆς καὶ πολύτροπος, συνάμα δὲ καὶ παλίμβουλος καὶ ἐκδικητικὸς. Ὡς ἀνεφέρθη ἤδη, ἐπὶ Ἀνδρονίκου Γ', ἐξήσκει ὅλην τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν (1328 — 1341), μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐκηδεμόνευσε καὶ Ἰωάννην τὸν Ε', Παλαιολόγον, υἱὸν τοῦ Ἀνδρονίκου Γ'. Ἄλλ' ἡ βασιλομήτωρ Ἄννα, σύζυγος τοῦ ἀποθανόντος Ἀνδρονίκου Γ' καὶ μήτηρ τοῦ Ἰωάννου Ε', φοβουμένη μήπως ὁ Καντακουζηνὸς σφετερισθῇ τὸν θρόνον τοῦ υἱοῦ της, ἀντέπραπτε πρὸς αὐτόν. Καὶ διὰ νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ ἐκάλεσεν εἰς βοήθειάν της τοὺς Τούρκους τῆς Φιλαδελφείας. Οὗτοι, διαβάντες τὸν Ἑλλήσποντον, ἐληλάτησαν τὴν Θράκην, ἐξηνδραπόδισαν πλείστους ὄσους ἐκ τῶν κατοίκων αὐτῆς καὶ ἀπῆλθον. Εἰς ἐπίμετρον, ὁ Καντακουζηνός, προσέφερε τότε τὴν κόρην του Θεοδώραν, ὡς σύζυγον, εἰς τὸν Σουλτᾶνον τῶν Ὀθωμανῶν Ὀρχάν, ἐν Προύσση. Τοῦτο διὰ νὰ ἔχη καὶ αὐτὸς τὴν βοήθειαν ἰσχυροῦ τινος ἡγεμόνος. Καὶ κατῶρθωσαν μὲν οἱ φίλοι τῆς Βασιλίσσης Ἄννης, διὰ ραδιουργιῶν, νὰ τὸν ἀπομακρύνουν τῆς Κων)πόλεως. Οὐχ ἦττον ὅμως ὁ ἐν Διδυμοτείχῳ εὐρισκό-

μένους στρατός, άφοσιωμένος εις αυτόν, τόν άνεκήρυξε συναυτοκράτορα Ἰωάννου τοῦ Ε΄ 1347. Μεθ' οὗ, ὁ Καντακουζηνός, ἠθέλησε νά ὑπαγάγῃ καί τήν Θεσσαλονίκην ὑπό τήν ἐξουσίαν του, τήν ὁποίαν κατ' ἐκείνην τήν ἐποχὴν διηύθυνε τὸ νεοφανέν κόμμα τῶν λεγομένων Ζηλωτῶν. Πλὴν ὅμως, διὰ νά ἐπιτύχῃ τοῦτο, ἐκάλει εἰς βοήθειάν του ἄλλοτε μὲν Σέρβους, ἄλλοτε δὲ Τούρκους ἐξ Ἀσίας, προσφέρων εἰς αὐτοὺς ἀνταλλάγματα. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο, ὅτι οὗτοι διηνεκῶς ἐλεηλάτουν τὰς χώρας τοῦ ἐν ἀναστατώσει κράτους καὶ ἀπῆρχοντο, κομίζοντες λάφυρα καὶ αἰχμαλώτους. Ἐκ παραλλήλου, οἱ Ὀθωμανοὶ τοῦ Ὁρχάν ἐξηκολούθουν πάντοτε καταλαμβάνοντες, ἐν πρὸς ἐν, τὸ ἐν Μ. Ἀσίᾳ φρούρια τοῦ Βυζαντίου, τὸ ὁποῖον ἐσπαράσσετο ὑπὸ ἐμφυλίων ἐρίδων τῶν πέριξ τοῦ θρόνου τοῦ ὁσημέραι καταρρέοντος Κράτους, διαπληκτιζομένων ἀρχόντων του. Ὡστόσο, τὸ σπουδαιότερον καὶ μὲ τὰς ὀλεθριότερας ἐπιπτώσεις γεγονός, ἐπὶ τῆς συμβασιλείας Ἰωάννου τοῦ Ε΄ καὶ Ἰωάννου τοῦ Στ' Καντακουζηνοῦ, ὑπῆρξεν ἡ περὶ τὸ 1348 ἐγκαθίδρυσις τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας ἐπὶ Εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Καλλιπόλεως καὶ τοῦ Ἱεροῦ Ὁρους τῆς Θράκης ὑπὸ τοῦ Γαζῆ Σουλεῦμάν, πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ Ὁρχάν ἐκ τῆς πρώτης συζύγου αὐτοῦ Ὀλοφύρας. Ἀναμφισβήτητον δὲ εἶναι ὅτι, τὸ γεγονός τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ ἔμμεσος συνέπεια τοῦ ἐν Μ. Ἀσίᾳ θεσπισθέντος ὑπὸ τοῦ Ὁρχάν θεσμοῦ τοῦ Παιδομαζώματος.

Τὸ παιδομάζωμα (1). — Ὁ Ὁρχάν, ἐν Προύσση, ἔβλεπεν, ὅτι τὸ Βυζαντινὸν κράτος, ἡμέρα τῆ ἡμέρα, χειροτερεῖ καὶ ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὸ τέλος του. Διὰ τοῦτο οὖν ὁ Ὀθωμανισμὸς νά μὴ διαδεχθῇ τὴν Βυζαντινὴν κυριαρχίαν ἐν τε τῇ Ἀσίᾳ καὶ τῇ Εὐρώπῃ; Ἄλλ' ὁ Ὀθωμανικὸς λαὸς του ἦτο ὀλίγος. Ἐπομένως, δὲν ἦτο δυνατὸν νά ἔχῃ στρατιωτικὰς δυνάμεις ἰκανὰς κατ' ἀριθμὸν, ὥστε νά ἐπιδοθῇ ἀνεκδοιάστως εἰς τὴν κατάκτησιν τῶν ὑπολοίπων ἐδαφῶν τοῦ φθίνοντος Βυζαντίου. Ἐσκέφθη τότε ὅτι, ὁ μόνος τρόπος διὰ ν' ἀπαρτίσῃ στρατὸν πολυἀριθμον, ἦτο νά στρατολογήσῃ τὴν νεολαίαν τῶν Χριστιανῶν τοῦ ἐν Ἀσίᾳ ἀρτισυστάτου κράτους του. Ἄλλ' ὡς πιστὸς Μουσουλμᾶνος δὲν ἠδύνατο νά πράξῃ τοιοῦτον τι. Διότι, τὸ Κοράνι, ρητῶς ἀπαγορεύει εἰς μὴ Μουσουλμάνους νά μετέχωσι στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας δι' ὑποθέσεις τοῦ Μουσουλμανισμοῦ. Ἐκάλεσε λοιπὸν τὸν ἐρμηνευτὴν τοῦ Κορανίου Καρὰ Χαλήλ Τσεντερελί καὶ ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν νά ἐξετάσῃ, ἂν ὑπάρχῃ, ἐν τῷ Κορανίῳ, ρήτρα τις, ἐπιτρέπουσα τὴν στρατολογίαν χριστιανῶν καὶ ἐν γένει ἄλλοθρησκῶν. Ὁ Καρὰ Χαλήλ, παρουσιασθεὶς μετὰ τινος ἡμέρας πλήρης χαρᾶς, ἀνέφερεν εἰς τὸν Σουλτᾶνον, ὅτι τὸ ἱερὸν Κοράνιον περιέχει μίαν ρήτραν, ἣτις λέγει: «Πᾶς ἄνθρωπος, ἀφ' οὗτου γεννηθῆ, μέχρι τοῦ 13ου ἔτους τῆς ἡλικίας του εἶναι Μουσουλμᾶνος, εἰς οἰονδήποτε θρήσκειμα

1. Βλ. καὶ «Θρακικά», Τ. 34ος, «Τὸ Παιδομάζωμα» σ. 143. Μελέτη τοῦ ἰδίου, ἴδ. ἐμπεριστατωμένη.

καὶ ἂν ἐγεννήθη (1). Ἐὰν δὲ ὁ ἀλλόθρησκος ἐμμείνη εἰς τὸ θρήσκευμά του καὶ μετὰ τὸ 13ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, τότε πλέον δὲν εἶναι Μουσουλμάνος». «Ἐπομένως ἐὰν στρατολογήσωμεν παῖδας ἀλλοθρήσκων, κάτω τοῦ 13ου ἔτους, στρατολογοῦμεν Μουσουλμάνους. Ἐὰν δὲ τὰ παιδιά ταῦτα, διδασκόμενα καὶ κατηχούμενα εἰς τὴν Θρησκείαν τοῦ Προφήτου, ἐμμείνου καὶ μετὰ τὸ 13ον ἔτος τῆς ἡλικίας των εἰς τὸ θρήσκευμα ποῦ θὰ διδάσκωνται, μέχρις οὗτου φθάνου τὸ 13ον ἔτος, θὰ ἔχωμεν τελείους Μουσουλμάνους». Τότε ἐκάλεσαν καὶ τὸν ἕτερον σύμβουλον τοῦ Ὁρχάν, τὸν Κιοσὲ Μιχάλ, χριστιανὸν ἔτι ὄντα, καὶ ἀνεκοίνωσαν τὰ σχεδιασθέντα. Ὁ Μιχάλ, εἴτε διότι ἤθελε νὰ καταστήσῃ ὀλιγώτερον ὀδυνηρὸν τὸ νέον τοῦτο πλήγμα ἐπὶ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, εἴτε διότι, ἐκ πείρας, εἶχεν ἀμφιβολίας διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοιούτου ἐγχειρήματος, συνεβούλευσε νὰ προβῶσι κατ' ἀρχὰς δοκιμαστικῶς, στρατολογοῦντες χιλίους μόνον παῖδας χριστιανῶν. Συγκεκριμένως νὰ ὀδηγήσωσι τούτους, εἰς Προῦσσαν ὅπου ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν πεπειραμένων Οὐλεμάδων, φροντιζόντων ὄχι μόνον διὰ τὴν σωματικὴν ἀγωγὴν τῶν παιδῶν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐπιμελημένην διδασκαλίαν τῆς Θρησκείας τοῦ προφήτου, θὰ ἔφθανον οὗτοι βαθμηδὸν εἰς τὸ ἔτος τῆς περιτομῆς (συνήθως τὸ 12ον). Ἐπειτα, νὰ ὑποβάλουσι τούτους εἰς ἐντατικὴν στρατιωτικὴν ἐκπαίδευσιν μέχρι τῆς ἐνηλικιωσέως των, κατὰ τρόπον ὥστε ν' ἀποβῶσιν οὐχὶ μόνον Μουσουλμάνοι πιστοί, ἀλλὰ καὶ στρατιῶται ἀφοβοὶ καὶ εἰς τὸν Σουλτᾶνον ἀφωσιωμένοι, τὸν ὁποῖον καὶ νὰ θεωρῶσι εἰς τὸ ἔξῃς πατέρα των, εὐεργέτην καὶ προστάτην. Αἱ συμβουλαὶ αὗται τοῦ Κιοσὲ Μιχάλ ἐφάνησαν εἰς τοὺς δύο ἄλλους πολὺ ἀρθαί, ἐγένοντο δὲ ἀσπασταὶ καὶ ἐτέθησαν ἀμέσως εἰς ἐφαρμογὴν (1327). Ἐστάλησαν αὐθωρεί, ἐντεταλμένοι εἰς τὰ περὶχωρα τῆς Προῦσσης καὶ ἐμάζευσαν χιλίους παῖδας ἐκ τῶν ἑλληνοχριστιανῶν, μεταξὺ 5ου καὶ 7ου ἔτους τῆς ἡλικίας των, τοὺς ἔφεραν εἰς Προῦσσαν καὶ ἐκεῖ ἔθεσαν αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ἐπιτοπιανὴν καταλλήλων Οὐλεμάδων, οἱ ὁποῖοι ἐδίδαξαν εἰς αὐτοὺς καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν Τούρκων καὶ τὴν θρησκείαν τοῦ Προφήτου. Ἀνετρέφοντο εἰς ἐπιούτω κτίρια κατὰ ἡλικίας. Καὶ ἐπειδὴ κατ' ἔτος ἐλαμβάνοντο ἀνὰ χίλιοι παῖδες, ἀπετελέσθη μέχρι τοῦ 1348 ἕνας νέος στρατός, ἐκ χριστιανοπαίδων ἐξιολαμισθέντων, πολεμοχαρῶν, φανατικῶν καὶ ἐχθρικῶς διακειμένων κατὰ παντὸς χριστιανικοῦ, ἐκ 10 χιλιάδων. Καὶ τὸ μὲν περὶτικὸν ὠνομάσθη Γενί —

1. Ἡ ρήτρι αὕτη ἐτέθη εἰς τὸ Κοράνιον κατὰ συλλογισμόν, ληρθεῖσα ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ Ἐθαγγελίου, διότι τὸ Ἱερὸν Ἐθαγγέλιον ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἰησοῦς, ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς μαθητάς, κωλύοντας τὰς μητέρας νὰ παρουσιάσουσι τὰ τέκνα των διὰ τὰ ἐδλογήσῃ εἶπεν. «Ἄφετε τὰ παιδιά ἔλθειν πρὸς με, τῶν τοιούτων γὰρ ἐστὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Καὶ ἀλλαχού: «Ἐὰν μὴ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐμὴ εἰσελθῆτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». Ἄρα ὁ Χριστὸς βεβαιῶι ὅτι τὰ παιδιά εἶναι ἀναμάρτητα, «Σεσωσμέα» ἄρα Μουσουλμάνοι ἀπὸ τῆν λέξιν Σελάμ=Εἰρήνη καὶ ἐξ αὐτῆς σελαμέτ=σωτηρία καὶ Μουσουλμάν=σεσωσμένοι.

τσερή (Νέος στρατός). Τὸ δὲ ἱππικὸν Ἴσπαχῆ. Ἐπὶ πλέον, τὸ τοιοῦτον μέτρον, τὸ ἐφαρμοσθὲν κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ ἐν Ἀσίᾳ Ὀθωμανικὸν Κράτος, ἔφερε καὶ τὰ ἐξῆς ἀποτελέσματα.

Π ρ ῶ τ ο ν.— Ἡὔξησε τὸν πληθυσμὸν τοῦ Τουρκικοῦ στοιχείου, ποῦ ἦτο ὀλιγάριθμον, ἔναντι τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ, τὸ ὁποῖον ἦτο πολυάριθμον. Διότι ἐθεσπίσθη νόμος κατὰ τὸν ὁποῖον, ἐὰν μία οἰκογένεια ἤθελε ν' ἀπαλλάξη τὸ τέκνον τῆς ἐκ τῆς στρατολογίας τοῦ Γενιτσαρισμοῦ, ἔπρεπε προηγουμένως νὰ ἐξισλαμισθῆ δλόκληρος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ πλείσται οἰκογένειαι τῶν Ἑλληνοχριστιανῶν ἐξισλαμίζοντο.

Σημείωσις. Οἱ Χριστιανοὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὡς καὶ τῆς Θράκης, διὰ νὰ σώσουν τὰ τέκνα των ἀπὸ τοῦ ἐνεργουμένου ἐξισλαμισμού καὶ κατατάξεως εἰς τὸν Γενιτσαρισμὸν ἐξισλαμίζοντο ἀθρόως μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι δὲν θὰ ἀργήσῃ ἢ ἀπελευθέρωσις καὶ ἡ ἐπαναφορὰ των εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Διότι ἠλπίζον ὅτι ἡ Χριστιανικὴ Εὐρώπη δὲν θὰ ἀργήσῃ νὰ κινήσῃ μεγάλην Σταυροφορίαν, διὰ νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Τούρκους. Ἀλλὰ τὰ ἔτη, αἱ δεκαετηρίδες καὶ οἱ αἰῶνες παρήλθον, χωρὶς νὰ τολμήσουν οἱ χριστιανοὶ τοιοῦτον τι. Ἰσομένως, ἡ ἐξισλαμιζομένη γενεὰ ἐκάστης οἰκογενείας, ἐνόσφ ἔζη, διετήρει τὴν Ἑλληνοχριστιανικὴν συνείδησιν ἀφανῶς. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐξέλιπεν ἐκεῖνη ἡ γενεὰ, οἱ μεταγενέστεροι ἀπόγονοι, ἀπέβαλλον καὶ γλώσσαν καὶ συνείδησιν Ἑλληνοχριστιανικὴν. Καὶ οὕτω βλέπομεν ὅτι ὁσημέραι τὸ μὲν Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐμειοῦτο, τὸ δὲ Τουρκικὸν ἠῦξανε, διότι προσελάμβανεν εἰς τὰς τάξεις του ἐτοιμοὺς πληθυσμούς.

Δ ε ὑ τ ε ρ ο ν.— Ἠλάττωσε τὸν Ἑλληνικὸν Κόσμον, ὥστε ν' ἀποβῆ ἀκίνδυνος διὰ τὸ Ὀθωμανικὸν Κράτος, τὸ ὁποῖον πάντοτε ἐφοβεῖτο ἐξέγερσιν τῶν Χριστιανῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 56ον

Κατάληψις τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν πασᾶ Σεχζαδέ(¹).— Ὁ υἱὸς τοῦ Ὁρχάν, Σουλεϊμάν, πασᾶς ὁ ἡγεμὼν τῆς Νικαίας, διετάχθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς του νὰ παραλάβῃ ἑξακοσίους (600) Γενιτσαίρους καὶ καταλάβῃ τὰ παραλιακὰ φρούρια τῶν Βυζαντινῶν ἀπὸ τῆς Κυζικινῆς Χερσονήσου (Καποῦ δάγ) μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς παραλίας τῆς Προποντιδος. Ὁ Σουλεϊμάν, ἐκ Προύσσης ἐκκινήσας μὲ τὸν στρατὸν του, ἔφθασεν εἰς Κύζικον (Ἀρτάκην), θέρος τοῦ 1348. Ἦτι. ἐσπέρα καὶ ἀπεφάσισε νὰ διανυκτερεύσῃ, ἔξωθι τῆς πολίχνης Ἀρτάκης, παρὰ τὰ ἑρείπια ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὁ Σουλεϊμάν, ἀδαῆς ὄλως μορφώσεως ὄν, οὐδεμίαν σημασίαν ἔδωκεν εἰς ταῦτα. Ἄλλως τε, ἡ χώρα τοῦ βασιλείου των, ἡ Βιθυνία, ἦτο πλήρης τοιοῦτων ἐγκαταλελειμμένων ναῶν τῆς τε ἀρχαιότητος καὶ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ἦτο ἡ στιγμή κατὰ τὴν δ-

1. Βλ. καὶ «Θρακικά», Τ. 29ος, σ. 286.

ποίαν ἔδυνεν ὁ ἥλιος καὶ ἀνέτειλεν ἡ Πανσέληνος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θάλασσα ἦτο τελείως ἤρεμος, ὡς καθρέπτis, μόλις ἐξῆλθε τοῦ ὀρίζοντος ἡ σελήνη, ἐσχηματίσθη μία φωτεινὴ γραμμὴ, διήκουσα ἀπὸ τῆς παραλίας ἐκείνης μέχρι τῆς ἀπέναντι Θρακικῆς ἀκτῆς. Τὸ φυσικὸν τοῦτο φαινόμενον, δηλονότι τὴν φωτεινὴν γραμμὴν ἐπὶ τῆς γαληνιώσης θαλάσσης, ὁ πλήρης θρησκοληψίας καὶ προλήψεων ἡγεμονόπαις οὗτος, ἐξέλαβεν ἀμέσως ὡς θεῖον σημεῖον, ὡς ὑπόδειξιν, τρόπον τινά, πρὸς αὐτὸν τοῦ Ἄλλάχ, νὰ ἐνώσῃ τὴν ἀπέναντι Θράκην μὲ τὸ ἐν Μ. Ἀσίᾳ κράτος του.

Ἄφου δὲ κατέλαβε τὴν Ἀρτάκην καὶ ἀφῆκεν ἐκεῖ φρουράν, προῦχώρησε παραλιακῶς καὶ καταλαμβάνων τὰ ἐν τῷ μεταξὺ ἐγκαταλελειμμένα παραλία πολισμάτα, μετὰ τινὰς ἡμέρας, ἀπέληξεν εἰς τὸ φρούριον τῆς Τσίμπης (Τσαρδάκ) τὸ ὁποῖον ἔκειτο εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑλλησπόντου, ἔναντι τῆς Καλλιπόλεως, ὀλίγον βορειότερον τῆς Λαμφάκου. Ἐκεῖ ἐναυλόχουν τρία πλοῖα ἐμπορικά. Προσέτι, κατὰ τὸ διάστημα τῆς πορείας του πρὸς τὴν Τσίμπην, εἶχε συμβῆ σφοδρὸς σεισμός, συνεπεία τοῦ ὁποίου εἶχον καταρρεῦσει τὰ τεῖχη τῶν φρουρίων τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου. Ἀμφοτέρας αὐτὰς τὰς συμπτώσεις, ὁ Σουλεῦμάν, ἐθεώρησεν ἐπίσης ὡς εὐδοκίαν τοῦ Ἄλλάχ πρὸς αὐτόν, ἐρμηνεύσας αὐτὰς ὅτι ὁ Θεὸς τὸν βοηθεῖ εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Θράκης. Ἐπεβιάσθη λοιπὸν μὲ τὸν ὀλίγον στρατόν του, ἐκ 400 περίπου ἀνδρῶν, διότι τοὺς ἄλλους τοὺς εἶχεν ἀφήσει εἰς διάφορα σημεῖα τῆς διαδρομῆς του, καὶ ὑπεχρέωσε τοὺς πλοίαρχους νὰ τὸν διαπεραιώσουν εἰς τὴν ἀπέναντι Θρακικὴν Χερσονήσον, ὅπου ἔκειτο ἡ Καλλίπολις. Ἄλλ' ὡς φαίνεται, νότιος ἀνεμος, παρέσυρε τὰ πλοῖα πρὸς βορρᾶν καὶ ἡ ἀποβίβασις ἐγένετο 15 χιλιόμετρα βορειότερον τῆς Καλλιπόλεως, εἰς τὴν παραλίαν τῆς ἀρχαίας Πακτύης, ἣτις ἦτο ἐρειπωμένη καὶ ἔρημος. Ἐκεῖ συνέλαβον διερχόμενον κάποιον Βολερινόν, τὸν ὁποῖον ἠγγάρευσαν νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ὀλίγον νοτιότερον εὐρισκομένην Βολερόν, μεταξὺ Πακτύης καὶ Καλλιπόλεως. Καὶ ἀφου κατέλαβον τὸ χωρίον ἐκεῖνο, διότι τὰ τεῖχη του ἦσαν κρημισμένα ἐκ τοῦ προηγηθέντος σειμοῦ, κατηρθύνθησαν εἰς τὴν Καλλίπολιν, τὴν ὁποίαν καὶ κατέλαβον, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως, ἐφ' ὅσον καὶ αὐτῆς τὰ τεῖχη ἦσαν κατεστραμμένα καὶ οἱ κάτοικοι ὀλίγιστοι, κατόπιν τῆς πρὸ ὀλίγων ἐτῶν σφαγῆς των ὑπὸ τῶν Καταλανῶν. Καὶ ἐπειδὴ τὸ μέρος αὐτὸ καὶ λιμένα ἀσφαλῆ εἶχε διὰ τὰ πλοῖα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ θέσιν, ἐπὶ μικρᾶς Χερσονήσου, φύσει ὄχυράν, ἐπεσκεύασε τὰ τεῖχη καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως (ὅπου σήμερον τὸ Διοικητήριον καὶ τὰ Δικαστήρια) ἀνάλογον φρουράν. Τὸ καταπληκτικώτερον ὅμως εἶναι ὅτι, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Ε', μαθὼν τὴν κατάληψιν τῆς Καλλιπόλεως ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, ἀπεφάνθη ἐν τῇ βλακείᾳ του: «Ἐχασα ἕνα σταῦλον βοῶν καὶ χοίρων». Ἄλλ' ὁ πενθερός του, Ἰωάννης Καντακουζηνός, ὁ ὁποῖος εἶχε μεγάλην πείραν, εἶχεν εὐθὺς ἐννοήσει ὁποίαν καὶ πόσῃ σημασίαν εἶχε διὰ τὴν Θράκην καὶ τὴν Κων)πολιν ἡ κατάληψις τῆς Καλλιπόλεως

καὶ ἡ ὀχύρωσις αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν. Διὰ τοῦτο, ἀπειτάνθη πρὸς τὸν γαμβρὸν τοῦ βασιλέα Ὀρχάν καὶ ἐξήτησε ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸ Βυζάντιον αἱ καταληφθεῖσαι θέσεις ἐπὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους. Ὁ Ὀρχάν, τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος, ἐκάλεσε τὸν πενθερόν του Καντακουζηνὸν καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Γαζῆ Σουλεϊμάν, εἰς συνέντευξιν, παρὰ τινι παραλίᾳ τῆς Προποντίδος, ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς, διὰ νὰ ἐξετάσουν τὸ ζήτημα. Κατὰ τὴν συνέντευξιν ταύτην, ὁ Ὀρχάν συνεβούλευσε τὸν υἱὸν τοῦ Σουλεϊμάν νὰ κρατήσῃ τὰ ὑπ' αὐτοῦ καταληφθέντα Ἀσιατικὰ ἐδάφη καὶ νὰ ἀποδώσῃ τὰ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης δύο φρούρια Καλλιπόλεως καὶ Βολεροῦ. Ἄλλ' εἰς ταῦτα ὁ Σουλεϊμάν ἀπήντησεν: «Ὁ Ἀλλάχ μοὶ τὰ ἔδωκε, διότι καὶ τὸ σημεῖον τὸ φωτεινὸν ὁ Ἀλλάχ τὸ ἔκαμε πρὸς ἐμὲ καὶ τὸν σεισμόν ὁ Ἀλλάχ τὸν ἔκαμε, διὰ νὰ μὲ διευκολύῃ, ἀλλὰ καὶ τὰ πλοῖα, πού εὐρέθησαν εἰς τὴν Τσίμπην κατ' οἰκονομίαν τοῦ Ἀλλάχ εὐρέθησαν ἐκεῖ. Ἐπομένως, ἐὰν τὰ παραδώσω, παραβαίνω τὴν θέλησιν τοῦ Ἀλλάχ. Καὶ δὲν ἐπιτρέπεται ἕνας μέλλον βασιλεὺς τῶν πιστῶν τοῦ Προφήτου νὰ παραβαίῃ τὴν θεῖαν θέλησιν». Τὴν γνώμην ταύτην παρεδέχθη καὶ ὁ Ὀρχάν ὡς ὀρθήν. Ὁ δὲ Καντακουζηνός, ἀποτυχὼν εἰς τὸ διάθημά του, ἐπέστρεψεν ἄπρακτος. Ἀπὸ τότε ἀκριβῶς ἄρχεται ἡ νέα τραγωδία τῆς Θράκης, ἣτις ἀπέληξε μετὰ ἕνα αἰῶνα καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ὡς θὰ ἴδωμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 57ον

Ἡ κατάληψις τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν Σεχζαδέ.— Ὁ Σουλεϊμάν ἔλθων εἰς Καλλιπόλιν, παρέλαβεν ὄσους Γενιτοάρους ἐχρειάζετο καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν ἔξω τῆς Χερσονήσου Θράκην. Διὰ τῆς Βολεροῦ, προχωρήσας κατέλαβε τὴν Λυσιμάχειαν (Ἐξαμίλιον) ἐρημωμένην τὸ πλεῖστον ὑπὸ τῶν Καταλανῶν. Μεθ' ὃ διέβη τὸ τεῖχος τοῦ Μιλτιάδου, τὸ ἀπὸ τοῦ Μέλανος κόλπου μέχρι Προποντίδος ἐξικνούμενον. Ἐκεῖθεν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν λεκάνην τοῦ Μέλανος, ποταμοῦ, καταλαβὼν τὴν πεδιάδα τῆς Ἀφροδισιάδος (Ἐφρις Καδήκιοι). Ἠκολούθησε τὴν κοίτην τοῦ Μέλανος ποταμοῦ μέχρι τοῦ χωρίου Λιμνίσκης καταλαβὼν τὰ εὐρισκόμενα αἰγοτρόφα χωρία. Ἐκεῖθεν, διέβη τὴν δασώδη περιοχὴν καὶ ἔπεσεν εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς ὄροσειρᾶς τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, καταλαβὼν τὸ ἐγκαταλελειμμένον φρούριον τῆς Σαναδίας (Σαντία) καὶ μετὰ ταῦτα τὴν ὀλίγον βορειότερον Καστάμπολιν. Συνεχίζων, ἠκολούθησε τὴν κοίτην τοῦ κυριωτέρου πλοκάμου τοῦ Μέλανος ποταμοῦ (Μεγαρέμα) καὶ ἔφθασε μέχρι τῶν πηγῶν του, κάτωθεν τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τῆς φεζομένης ὑπὸ τὸ ὄνομα «Πύργος». Ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Μεγαρέματος, ἠκολούθησε τὴν ἀτραπὸν καὶ ἀνέβη ἐπὶ τῆς ράχους τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους. Ἀκολουθήσας τὴν ράχιν, περὶ τὴν μίαν ὥραν, ἔφθασεν εἰς τὸν Πύργον, εἰς ὕψος χιλίων μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Στρέψας τὸ βλέμμα

δλόγυρα, ἐπὶ τοῦ Πύργου, ἐξέστη ἀπὸ τὸ θέαμα πού ἐξετυλίσετο ἐνώπιόν του. Πρὸς ἀνατολάς, ἐφαίνοντο, ὅλα τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, τὰ ὁποῖα εἶχε καταλάβει προτοῦ διαβῆ τὸν Ἑλλήσποντο, τὰ ὄρη τοῦ Ὀλύμπου, τῆς Προύσης, ἡ Κυζικινή Χερσόνησος καὶ τὸ ὄρος τῆς Ἰδης. Πρὸς βορρᾶν, ὁ Βόσπορος καὶ ἡ Κων)πολις. Πρὸς νότον ὁ Ἑλλήσποντος καὶ ἡ Θρακικὴ Χερσόνησος. Καὶ πρὸς δυσμὰς ἡ Θράκη, μέχρι τῆς Ροδόπης καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως. Μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς πεδιάδος διεκρίνετο ἡ πόλις τῆς Μεγάλης Ἀγορᾶς (Μάλγαρα) ἐν ὅλῃ τῇ ἐκτάσει της, ἂν καὶ ἀπέχη αὐτὴ 12 ὥρας πορείας ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἐκείνης. Σαγηνευθεὶς ἀπὸ τὴν ὠραιότητα τῆς τοποθεσίας καὶ τῆς φαινομένης χώρας, τὴν μὲν τοποθεσίαν ἀπεκάλεσε «Μπακατζάκ — τεπέ» δηλ. λόφον σκοπιᾶς, τὴν δὲ χώραν ἐχαρακτήρισεν ὡς μέγα ὑποστατικὸν ἄνευ κυρίων. Τοῦτο διότι, ἕως ἐκείνην τὴν στιγμήν, ἐνῶ εἶχε καταλάβει τόσην ἔκτασιν, οὐδεμίαν συνήντησεν ἀντίστασιν οὔτε ἐκ μέρους τῆς Βυζαντινῆς Ἀρχῆς ἀλλ' οὔτε καὶ ἐκ μέρους τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς. Διατί λοιπὸν ἐσκέφθη νὰ μὴ δοκιμάσῃ νὰ καταλάβῃ καὶ τὴν λοιπὴν Θράκην; Μετὰ ταῦτα, κατῆλθεν ἐκ τῆς κορυφῆς Μπακατζάκ — τεπέ καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Καστάμπολιν. Ἐκεῖθεν ἀφοῦ ἀνέπαισε τὸν ὀλίγον στρατὸν του ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, προῆλασε πρὸς δυσμὰς διὰ τὰ Μάλγαρα, ἀπέχοντα 9 ὥρας. Ἀλλὰ, προτοῦ φθάσῃ ἐκεῖ συνεκρούσθη ἀπροσδοκῆτως, καθ' ὁδόν, πρὸς Βυζαντινὸν ἱππικὸν τὸ ὁποῖον προῆρχετο ἐκ Μαλγάρων. Κατὰ τὴν σύγκρουσιν ταύτην τὸ πλεῖστον, τῶν πεζῶν αὐτοῦ, ἐξοντώθη, ὁ ἴδιος δὲ φερόμενος ἐπὶ ἡμίονου ἐπληρώθη θανασίμως καὶ φεύγων κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Βολερὸν μὲ ὀλίγους, οἱ ὁποῖοι καὶ διέδωσαν σκοπίμως ὅτι ὁ Γαζῆ Σουλεϊμάν ἐτραυματίσθη πεσὼν ἐκ τοῦ ἡμίονου του, ἐνῶ ἐκυνήγα ἓνα ἰέρακα.

Σημείωσις.— Ἐξῶθεν τοῦ χωρίου, ὅπου εἶχε πληγωθῆ, εἰς τὰ ἀριστερὰ τῆς δημοσίας ὁδοῦ ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους πρὸς τὰ Μάλγαρα, ὑπῆρχε μία πέτρα ἐνὸς καὶ ἡμίσεως (1.1)2) μέτρου μήκους, 0,75 μ. πλάτους καὶ ἐνὸς δευτέρου (1)2) μ. ὕψους ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ὁποίας ἦσαν ἐσκαλισμένα τύπος ὀπλῆς ἡμίονου καὶ τύπος πέλματος κυνός. Οἱ δὲ μουσουλμάνοι χωρικοὶ διηγούντο κατὰ παράδοσιν, ὅτι ὁ ἡμίονος τοῦ Σουλεϊμάν, ἐν τῇ ὁρμῇ του κατὰ τὸ κυνήγιον τοῦ ἰέρακος, ἐπάτησεν ἐπὶ τῆς πέτρας ἐκείνης, παρακολουθούμενος ὑπὸ τοῦ κυνός, κατὰ τὴν κατάβασιν ὅμως πρὸς τὰ ἔμπροσ ἀνετράπη καὶ ὁ ἀναβάτης πεσὼν, ἐκτύπησεν εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματός του καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν. Καὶ ταῦτα μὲν λέγει ἡ παράδοσις. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ὁ Σουλεϊμάν προεῖδεν ὅτι θὰ ἀποθάνῃ καὶ ἀφῆκε προφορικὴν διαθήκην, αἱ παραγγελίαι τῆς ὁποίας ἐτηροῦντο μέχρι ἐσχάτων. Ὡς φαίνεται δέ, ἐκ τῶν παραγγελιῶν πού ἔδωκεν, οὗτος ἦτο ἀνεξίτητος. Καὶ εἰς τοῦτο εἶχεν ἐπηρεασθῆ προφανῶς ὑπὸ τῆς μητρὸς του Ὀλοφύρας (Νιλοφέρ), χριστιανῆς οὔσης πρότερον διότι δὲν κάμνει διάκρισιν Χριστιανῶν καὶ Μωαμεθανῶν. Ὄριζεν, ἐπὶ παραδείγματι, ὅτι οἱ φόροι

τῆς δεκάτης τῶν γεννημάτων ὄλων τῶν κατὰ καιροὺς κατοίκων τῆς περιοχῆς, πὺν εἶχε καταλάβει θὰ κομίζονται εἰς τὴν Βολερὸν. Καὶ ἐκ τοῦ ποσοῦ τοῦ σίτου θὰ κατασκευάζεται καθημερινῶς ποσότης ἄρτου, ἡ ὁποία θὰ διανέμηται εἰς τὰς ἀπόρους οἰκογενεῖας, χήρας καὶ ὄρφανὰ τῆς Βολεροῦ καὶ Καλλιπόλεως, ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκείματος. Ἐκάστην δὲ Παρασκευὴν θὰ σφάζεται ἓνα κριάρι, τὸ ὁποῖον θὰ βράζεται μὲ πληγοῦρι (καὶ τελευταίως μὲ ρύζι) καὶ θὰ δίδηται ἀνὰ μία μερίς ἐκ τούτου τοῦ φαγητοῦ μὲ ἀνάλογον μερίδα ἄρτου εἰς κάθε διαβάτην τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκείματος. Ἐπὶ τοῦ τάφου του εἶχεν ἐγερθῆ καὶ ἐσώζετο μέχρι τῶν ἡμερῶν μας μεγαλοπρεπὲς Μαυσωλεῖον. Παρ' αὐτῷ ὑπῆρχε Τεκὲς (Μοναστήριον), τοῦ ὁποῖου οἱ Δερβίσοι ἐφρόντιζον περὶ τῆς πιστῆς ἐκτελέσεως τῶν παραγγελιῶν ἐκείνων. Ἐκεῖ δὲ πλησίον ἕτερον διαμέρισμα, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ὡς Ἴμαρὲτ, ὅπου ἐψήνετο τὸ κατὰ Παρασκευὴν φαγητόν, τὸ ὁποῖον ἐδίδετο εἰς τοὺς διαβάτας. Σημειωτέον ὅτι, εἰς τὸ Μαυσωλεῖον ἐκεῖνο, ἤρχοντο οἱ κατὰ καιροὺς ἐκ τοῦ Βασιλικοῦ γένους τοῦ Ὀσμάν καταγόμενοι ἡγεμονόπαιδες καὶ προσεκίνουν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Γαζῆ (1) Σουλεῦμάν. Μέχρι τοῦ 1875, οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν ἐκείνων, μουσουλμάνοι καὶ χριστιανοὶ ἐκόμιζον ἀμελητὴ τὴν δεκάτην τῶν γεννημάτων εἰς τὴν Βολερὸν, ὅπου καὶ ἀπεθηκεύετο αὐτή. Ἐπὶ Χαμήτ, ὅμως, περιελήφθη καὶ ἡ ποσότης ἐκείνη εἰς τὸ σύνολον τοῦ φόρου τοῦ Κράτους καὶ ὠρίσθη ἔκτοτε (300) τριακόσαιο μόνον ὀκάδες ἄρτου νὰ μοιράζονται καθ' ἡμέραν εἰς τοὺς ἀπόρους Βολεροῦ καὶ Καλλιπόλεως. Ἄλλὰ, οἱ Τοῦρκοι, πὺν ἤθελαν ὅλα ἀποκλειστικῶς νὰ τὰ νέμονται οἱ ἴδιοι, τὸν μὲν ἄρτον τὸν διένειμον εἰς τὰς οἰκογενεῖας τῶν δούλων τῶν Μουσουλμάνων, τὰς ὁποίας ἐνέγραφον, εἰς τὸν κατ' ἔτος, ἐπὶ τούτῳ συντασσόμενον κατάλογον, ὡς ἀπόρους ἐλαχίστας μόνον μερίδας ἀφίνοντες, διὰ τὸν τύπον, εἰς χριστιανούς. Διὰ τὸ Ἴμαρὲτ δὲ τῆς Παρασκευῆς, ἡ ὁποία ἦτο ἡμέρα ἀργίας τῶν Δημοσίων Ἐπιχειρησίων, ἐξεκίνουν ἀπὸ τὴν Καλλιπόλιν διάφοροι ὑπάλληλοι καὶ πορευόμενοι εἰς τὸ Πλαγιάρι, ἀπέχον περὶ τὰ 8 χιλιόμετρα, ἔτρωγον ἐκεῖ (εἰς τὸ Ἴμαρὲτ) καὶ τὸ ἔσπερας ἐπέστρεφον πάλιν. Ἡ Βολερὸς ἐπροφέρετο καὶ Μπόλερος. Διὰ τοῦτο οἱ Τοῦρκοι τὴν ὀνομάζουν Μπουλαῖρ. Ἡμεῖς δὲ τὴν λέγομεν Πλαγιάρι. Ἄλλ' οἱ Τοῦρκοι, πὺν θέλουν νὰ προέρχονται ὅλα ἀπὸ ἐκείνους ἔπλασαν τὸν μῦθον, ὅτι ἡ ὀνομασία Μπουλαῖρ προῆλθεν ἀπὸ τὴν τελευταίαν φράσιν, πὺν εἶχε προφέρει προτοῦ ἐκπνεύσει ὁ Γαζῆ Σουλεῦμάν. Ὅτι δηλ. εἰς τὰς τελευταίας στιγμὰς του ἓνας μουφτῆς τὸν ἠρώτησε, ποῖα εἶναι τὰ χωρία τῶν ὁποίων ἡ δεκάτη θὰ διανέμηται εἰς τοὺς πτωχοὺς. Οὗτος δέ, ἀπεκρίθη: «Μπουλ — αῖρ» ὅπερ σημαίνει «βρὲς τα καὶ χώρισέ τα». Καὶ ὅτι, συνειπῶς ἀπὸ τότε τὸ χωρίον ὀνομάσθη Μπουλαῖρ, καθότι μετὰ τὴν φράσιν αὐτὴν ἐξεψύχησεν (1349).

1. Ἐπωνομάσθη «Γαζῆ» (νικητῆς) λόγῳ τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ.

Τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γαζῆ Σουλεϊμάν ἐν Θράκῃ.— Ὁ Ἰωάννης Στ' Καντακουζηνός, (1292 — 1383), ὁ ἐπὶ ἡμῖν περίπου αἰῶνα ὑπηρετήσας πολυειδῶς τὸ Κράτος εἴτε ὡς διοικητὴς εἰς διάφορα μέρη, εἴτε ὡς στρατηγός, ὅπως κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τοῦ Ὁρχάν εἰς τὴν μάχην τοῦ Πελεκάνου εἴτε καὶ ὡς συμβασιλεὺς Ἰωάννου τοῦ Ε' καὶ γαμβροῦ του καὶ μετὰ ταῦτα ὡς πενθερὸς καὶ τοῦ Ὁρχάν, πολλὰς καὶ ποικίλας ὠφελείας παρέσχεν εἰς τὸ παρακμάζον Βυζάντιον. Ἀλλά, ταυτοχρόνως, καὶ πολλὰς βλάβας ἐπροξένησεν ἕνεκα τῆς ἀμέτρου φιλοδοξίας του καὶ τοῦ ἐκδικητικῆς του πνεύματος κατὰ τῶν ἀντιφρονούντων πρὸς αὐτόν. Δὲν ἐδίσταζε δὲ πολλάκις νὰ θυσιάσῃ καὶ τὰ συμφέροντα ἀκόμη τῆς χώρας του χάριν τῶν ξένων τοὺς ὁποίους ἐκάλει εἰς βοήθειάν του. Ἐπὶ τέλους, ἀπογοητευθεὶς, παρητήθη κατὰ τὸ ἔτος 1355 τῆς πολιτικῆς, καὶ ἐνδυθεὶς τὸ ράσον τοῦ μοναχοῦ, ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινίᾳ πόλει Μονὴν τῶν Μαγγάνων. Μετ' οὐ πολὺ, ἀπῆλθεν εἰς Ἅγιον Ὄρος διὰ νὰ καταλήξῃ τελικῶς εἰς Μυστρᾶν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1383 πλήρης γῆρατος. Ἀφῆκε δὲ καὶ σύγγραμμα, (1) ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξιστορεῖ ὅλα τὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς του, προσπαθὼν νὰ δικαιολογήσῃ τὰς πράξεις του καὶ τὴν κατὰ καιροὺς ὠφέλιμον ἢ ἐπιβλαβῆ συμπεριφορὰν του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 58ον

Τὰ μετὰ τὸν Ἰωάννην ΣΤ' Καντακουζηνὸν γεγονότα. —

Ἀφοῦ ἀπεσύρθη τῆς πολιτικῆς σκηνῆς ὁ Ἰωάννης Καντακουζηνός, ἡ διακυβέρνησις τοῦ κράτους ἔμεινεν εἰς τὸν γαμβρόν του Ἰωάννην τὸν Ε', ὅστις τώρα πλέον φέρεται ὡς Ἰωάννης Ζ', καθότι εἶχε μεσολαβήσει ἡ βασιλεία Ἰωάννου Στ' τοῦ Καντακουζηνοῦ. Οὗτος παρέλαβεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὸν πρωτότοκον υἱόν του ἐκ τῆς θυγατρὸς τοῦ Καντακουζηνοῦ Ἑλένης, Ἀνδρόνικον τὸν Δ'. Τοῦτον, εἶχε συζεύξει μετὰ τῆς Μαρίας, κόρης τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βουλγαρίας Ἀλεξάνδρου. Τὸ συνοικέσιον τοῦτο ἐξησφάλισεν ἐν μέρει τὸ Βυζάντιον καὶ τὴν Θράκην ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων, ἀλλ' ἐνέσκηψε νέος κίνδυνος.

Κατάκτησις τῆς Θράκης ὑπὸ Μουράτ τοῦ Α' 1361.— Ἐπειδὴ εἶχεν ἀποθάνει ὁ Γαζῆ Σουλεϊμάν ἐν Βολερῷ τῆς Καλλιπόλεως, τὸν θρόνον τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, ἐν Προύσση, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὁρχάν, ἀνέλαβεν ὁ δευτερότοκος υἱὸς αὐτοῦ Μουράτ. Ὁ Μουράτ, μόλις ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, ἀφοῦ ἐτακτοποίησε τὰ ἐν Ἀσίᾳ πράγματα, ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Θράκης. Διαπεραιωθεὶς εἰς Καλλίπολιν, εἰσεχώρησεν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Θράκης καὶ κατέλαβε τὴν Κεσσάνην (Ρύσιον καὶ Τουρκιστὶ Ρούσκιο), Τυρολόην (Τσόβλου), Βουλγαρόφυγον (Μπαμπᾶ ἔσκι) καὶ τὸ Διδυμότειχον, ἐνῶ συγχρόνως ὁ Λαλὰ Σαχὶν κατελάμβανε τὴν Κομοτινὴν (Κιουμουρτζίνα),

1. Εἰς τέσσαρα βιβλία.

τὴν Ἀδριανούπολιν, τὴν Φιλιππούπολιν καὶ τὴν λοιπὴν Θράκην, μέχρι τοῦ Αἴμου. Οἱ Τούρκοι, ἐπωφεληθέντες ἐκ τῆς ἀκαταστασίας καὶ τῆς ἀθλιότητος τῶν ἀρχόντων τοῦ Βυζαντίου, κατέλαβον ἐν συνεχείᾳ τὴν Δράμαν, Καβάλαν, καὶ Γυναϊκόκαστρον (Ἄβρὲτ Χισάρ) ὑπὸ τὸν Ἑβρενός. Αἱ ἐπιτυχίαι αὗται τῶν Τούρκων ἀφύπνισαν τοὺς κινδυνεύοντας Βαλκανίους. Συνησπίσθησαν τότε οἱ ἡγεμόνες Σερβίας, Οὐγγαρίας, Βοσνίας καὶ Βλαχίας καὶ μὲ 60 χιλ. ἀνδρας ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὸν Ἑβρον. Ἄλλ' ἐνῶ οὗτοι, μίαν νύκτα, διεσκέδαζον ἀμέριμνοι, ἐπετέθη αἰφνιδιαστικῶς ὁ Χατζῆ Ἰπλεκὶ μὲ τοὺς Γενιτσάρους του καὶ ἐπροξένησε πανωλεθρίαν, εἰς αὐτοὺς (1363). Μετὰ τὴν νίκην τῶν ταύτην, οἱ Τούρκοι κατέλαβον καὶ τὸ ἐπίλοιπον μέρος τῆς Θράκης, μέχρι τοῦ Ἀναστασιανοῦ τείχους, ἔξωθεν τῆς Σηλυβρίας.

Μετέφερε δὲ ὁ Μουράτ καὶ τὸν θρόνον του ἐκ Προύσσης εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν τῆς Θράκης. Ἐνδειξίς ὅτι εἶχε σκοπὸν πλέον νὰ ἐδραιώσῃ τὸ κράτος του ἐπὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Καὶ ἐξηκολούθησαν οἱ Ὀθωμανοὶ τὰς κατακτήσεις τῶν ὑπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Κιοσέ Μιχάλ, τοὺς ἐπονομαζομένους Μιχάλογλου. Οὗτοι κατέκτησαν τὴν Βουλγαρίαν, ἥτις καὶ τοὺς ἐδόθη ὡς τιμάριον. Ἐπίσης, ὡς τιμάριον, ἐδόθη εἰς τὸν Χατζῆ Ἄμπὰ τὸ πλεῖστον τῆς Θράκης Χερσονήσου, τὸ ὁποῖον εἶχε καταλάβει ὁ ἴδιος καὶ τὸ ὁποῖον ἔφερεν ἔκτοτε τὸ ὄνομά του «Χετζιμπάτ». Ἡ ραγδαία κατάκτησις τῶν Ὀθωμανῶν συνήνησε πάλιν τοὺς ἡγεμόνας Σέρβων, Οὐγγρων, Ἀλβανῶν, Ἑρζεγοβίνων, Βοσνίων καὶ Βλάχων, οἱ ὁποῖοι, μὲ 200 χιλ. χριστιανικοῦ στρατοῦ, συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Κοσσυφοπεδίου, τὸ 1389. Ἀλλὰ καὶ ἡ μάχη αὕτη ἐκρίθη ὑπὲρ τῶν Ὀθωμανῶν. Καὶ χιλιάδες νεκροί, ἔξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ἐστρώθησαν ἀνά τοὺς ἀγρούς. Ἐνῶ δὲ ὁ Μουράτ περιήρχετο τὸ πεδίον τῆς μάχης ἐπιθεωρῶν τὸ στράτευμά του, Σέρβος τις εὐγενῆς ὀνόματι Μίλος Καμπίλοβιτς, (1) εἰσχωρήσας εἰς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον μὲ τὴν πρόθεσιν δῆθεν νὰ ὁμώσῃ πίστιν εἰς τὸν Μουράτ, (2) ἐπετέθη αἰφνιδίως κατὰ τοῦ διερχομένου πλησίον του Σουλτάνου, τὸν ἐφόνευσε, φρονεθεὶς καὶ αὐτὸς παρᾶ αὐτὰ ὑπὸ τῶν παρευρεθέντων Τούρκων (1389). Ἐπὶ τοῦ τόπου δὲ ἐκεῖνου ἰδρύθη καὶ Μανσωλεῖον Μουράτ τοῦ Α'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 59ον

Ἡ Θράκη ὑπὸ τοὺς Τούρκους ἀπὸ τῆς κατακτήσεως αὐτῆς μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κων)πόλεως ἤτοι ἀπὸ 1362 — 1453.— Ὀλιγοὶ ἦσαν οἱ χρόνοι οὗτοι διὰ τὸν Ἑλληνισμόν. Ἰδία λόγῳ τοῦ παιδομαζώματος.

1. Βοεβόδας Μίλος Ὁμπιλιτς (ἢ Καμπίλοβιτς), γαμβρὸς τοῦ Βασιλέως τῶν Σέρβων Λαζάρου τοῦ φονευθέντος κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κοσσυφοπεδίου.

2. Κατ' ἄλλους προσεποιήθη τὸν νεκρὸν καὶ καθ' ἣν στιγμήν ὁ Μουράτ, ἐπιθε-

Τὸ παιδομάζωμα ἐφηρμόσθη ἐν Θράκῃ, εἰς εὐρείαν κλίμακα, κυρίως ἐπὶ τῶν Ἑλληνοπαίδων. Τοῦτο διότι οἱ Τοῦρκοι ἔβλεπον, ὅτι οἱ ἐξ Ἑλλήνων Γενίτσαροι ἦσαν ζωηρότεροι, εὐστροφώτεροι καὶ εὐκίνητοίτεροι σωματικῶς. Διακνητικῶς ὑπερεῖχον ὄλων τῶν ἄλλων. Ἦσαν ταχεῖς τόσον εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν παρουσιαζομένων δυσκολιῶν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐξουδετέρωσιν αὐτῶν μὲ πρωτοβουλίαν καὶ πονηρίαν. Ἄλλωστε μὲ τὸ παιδομάζωμα τῶν Ἑλληνοπαίδων, ἐπεδίωκον τοὺς ἐξῆς σκοπούς: α) Στροφήν μεγάλου μέρους τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τὸν ἐξισλαμισμὸν. Διότι πολλαὶ οἰκογένειαι, διὰ τὰ λυτρώσασθαι τὰ τέκνα των ἀπὸ τὴν στρατολογίαν, ἐξισλαμίζοντο ἐξ ὀλοκλήρου. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἠῤῥανε ὁ Ὄθωμανισμὸς τὰς τάξεις του διὰ τῆς προσλήψεως Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, τὰς ὁποίας ἐκάλουον οἱ Τοῦρκοι «βασιλικὸν γένος». β) Ἀφ' ἐτέρου, ὀλιγόστευεν ὁ Ἑλληνισμὸς, συνεπῶς ἐγένετο ἀκίνδυνος δι' αὐτοὺς καὶ γ) ἐσχημάτιζαν στρατὸν πολὺ καλλίτερον ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον διέθετον οἱ τότε ἀντίπαλοι πρὸς αὐτοὺς λαοί, δεδομένου ὅτι οἱ Ἕλληνες μὲ τὸν φανατισμὸν τοῦ Ἰσλάμ, ἀπέβαινον ἀήττητοι. (Διὰ τοῦτο, βλέπομεν ὅτι, ἐν Μ. Ἀσίᾳ διετήρουν μόνον δέκα χιλιάδας Γενιτσάρων, ἐν Θράκῃ, ἀπὸ τῆς κατακτήσεώς της μέχρι τῆς μάχης τῆς Ἀγκύρας 1402, εἰς διάστημα 40 ἐτῶν, ὁ Βαγιαζήτ παρουσίασε 50 χιλ. ἐξ αὐτῶν. Βραδύτερον, μετὰ παρέλευσιν πεντηκονταετίας, ὁ Σουλτᾶνος Μωάμεθ ὁ Β', ὁ Πορθητῆς, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κων)πόλεως, εἶχεν ἑκατὸν (100) χιλιάδας Γενιτσάρους). Οὗτοι πάντες ἦσαν Ἑλληνοπαίδες. Οἱ στρατολογούμενοι ἐν Θράκῃ Ἑλληνοπαίδες ἐστέλλοντο, μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας των, εἰς Μ. Ἀσίαν, ὅπου ἀφοῦ ἐξεμάνθανον τὴν Τουρκικὴν γλῶσσαν καὶ προσηλυτίζοντο εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Προφήτου, λησιμονοῦντες ἐν τῷ μεταξὺ καὶ γονεῖς καὶ Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ χριστιανισμὸν, μετὰ ταῦτα, ἐπέστρεφον εἰς τὴν Θράκην διὰ τὴν ἐξάσκησίν των εἰς τὰ πολεμικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 60ον

Ἡ κατάστασις ἐν Κων)πόλει μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Θράκης ὑπὸ τῶν Τοῦρκων.— Βασιλεύοντος Ἰωάννου τοῦ Ζ' Παλαιολόγου, μετὰ τοῦ υιοῦ του Ἀνδρόνικου Δ' ἢ ἐν Κων)πόλει Κυβέρνησις εὐρίσκετο εἰς οἰκτρὰν κατάστασιν ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικῆς, πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς. Ἐφ' ᾧ ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰωάννης, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Λύσιν διὰ τὰ ἐπικαλεσθῆ τὴν βοήθειαν τῶν Δυτικῶν ἡγεμόνων ὑπὲρ τῆς ἐπαπειλουμένης Κων)πόλεως. Ἀλλά, μὴ ἔχων τὰ οἰκονομικά μέσα διὰ τὸ μακρὸν ταξείδιον, τὸ ὁποῖον ἀπεφάσισε, μετέβη κατὰ πρῶτον εἰς Βενετίαν, ὅπου ἀφοῦ συνῆψε δάνεια, συνέχισε κα-

ωρῶν τὸ πεδίον τῆς μάχης, διήλθε πλησίον αὐτοῦ, οὗτος ἡγήθη αἰφνιδίως καὶ τὸν ἐφόνησε διὰ ξίφους.

τόπιν τὰς ἐπισκέψεις του εἰς τὰς Αὐλὰς τῆς Εὐρώπης. Εἶχεν ἀφήσει δὲ τὴν μὲν Κων)πολιν εἰς τὸν υἱὸν του Ἀνδρόνικον τὸν Δ', τὴν δὲ Θεσσαλονίκην εἰς τὸν δευτερότοκον Μανουήλ. Ὅτε δέ, μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν ἠθέλησε νὰ ἐπιστρέψῃ, μέσῳ Βενετίας, σχεδὸν ἄπρακτος, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπέτυχε παρὰ μόνον ἀορίστους τινὰς ὑποσχέσεις ἐκ μέρους τῶν διαφόρων ἀρχόντων τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐπισκεφθεῖ, οἱ δανεισταί του, ἐν Βενετία, ἐζήτησαν τὴν πληρωμὴν τῶν χρεῶν του. Ἐπειδὴ ὅμως, ὁ βασιλεύων υἱὸς του Ἀνδρόνικος Δ', ἤρνηθη ν' ἀποστείλῃ τὸ ἀπαιτηθὲν ποσὸν πρὸς ἐξόφλησιν, οἱ δανεισταὶ τοῦ Ἰωάννου τὸν ἐνήγαγον εἰς τὰ Δικαστήρια τῆς Βενετίας τὰ ὁποῖα καὶ κατεδίκασαν αὐτὸν εἰς φυλάκιον μέχρι τῆς ἀποδόσεως τοῦ χρέους. Ὅποια κατασχὴν δι' ἓνα αὐτοκράτορα τοῦ ἐνδόξου Βυζαντίου!!! Ἀλλ' ὁ δευτερότοκος υἱὸς του Μανουήλ, διοικητὴς τῆς Θεσσαλονίκης, εἰδοποιηθεὶς, ἔσπευσε καὶ ἀπέστειλε τὰ χρήματα, ἀπελευθερώσας οὕτω τὸν πατέρα του ἀπὸ τὰ χρέη καὶ τὴν αἰσχύνην. Ὁ Ἰωάννης, ἐπανελθὼν ἐξ Εὐρώπης, δυσμενῶς διατεθειμένος ἔναντι τοῦ Ἀνδρόνικου, ἔλαβεν ὡς συμβασιλέα τὸν Μανουήλ. Πλὴν ὅμως, ὁ Ἀνδρόνικος, συνέλαβε τότε τὸν πατέρα του καὶ τὸν Μανουήλ, τοὺς ἔρριψεν εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ ἔκτοτε, ἐπὶ τριετίαν (1376 — 1379), ἐβασίλευσε μόνος. Ὁ Μουράτ, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Ἰωάννης εἶχε κάμει συμφωνίας ἐπωφελεῖς διὰ τοὺς Τούρκους, χολωθεὶς ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ διέταξε τὸν Ἀνδρόνικον Δ' νὰ παραχωρήσῃ τὴν βασιλείαν εἰς τοὺς φυλακισθέντας ὑπ' αὐτοῦ πατέρα καὶ ἀδελφόν του. Ἔτσι, ὁ Ἰωάννης ἐβασίλευσε καὶ πάλιν μετὰ τὸν Μανουήλ, ἀλλ' εἶχεν ἀποβῆ πλέον ἓνας ὑποτακτικὸς τοῦ Μουράτ, τὸν ὁποῖον ὑπεχρεώθη καὶ νὰ βοηθήσῃ μετὰ 12 χιλ. βυζαντινοῦ στρατοῦ πρὸς κατάληψιν τῆς Φιλαδελφείας, τῆς μόνης ἀνθισταμένης ἀκόμη εἰς αὐτὸν πόλεως ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ὅποια κατάπτωσις! Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου τὸν θρόνον τοῦ ὁποίου ἐλάμπρυναν ὁ Ἰουστινιανός, ὁ Νικηφόρος Φωκάς, ὁ Βασίλειος Β' καὶ τόσοι ἄλλοι, νὰ προδίδῃ ἑαυτὸν, χάριν τοῦ Ἰσλάμ!! Ὁ Ἰωάννης οὗτος, ὑπερεξηκονταετής, ἀπέθανε τὸ 1391, ἀφήσας τὴν διαδοχὴν τοῦ ἐξουτελισθέντος θρόνου εἰς τὸν δευτερότοκον υἱὸν του Μανουήλ τὸν Β'.

Τὰ ἐπὶ τῆς Βασιλείας Μανουήλ Β' γεγονότα 1391 - 1425.— Ὁ Μανουήλ Β', ὁ διαδεχθεὶς τὴν ἀξιοθρήνητον βασιλείαν τοῦ πατρὸς του, δὲν ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ οὐδὲν θετικὸν μέτρον, εἰμὴ μόνον ν' ἀκολοθήσῃ μοιραλατρικῶς τὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων. Ὁ λαὸς τῆς Κων)πόλεως ἦτο οικονομικῶς εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Διηρημένος ὅπως ἦτο, μετὰ πεσμένο τὸ ἠθικόν του, διετέλει εἰς ἀπελπισίαν. Διὰ τοῦτο, ὡς μόνην του σωτηρίαν καὶ καταφύγιον, ἐθεώρει τὰ μοναστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα προσήρχετο ἀθρόως, τὸ πλεῖστον τῆς νεότητος, ἐν ἀναμονῇ ρυθμίσεως τῆς τύχης του ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν γεγονότων. Τὸ Ὄθωμανικὸν Κράτος ἐβασιλεύετο ὑπὸ τοῦ ἰκανωτάτου Σουλτάνου Βαγιαζήτ Γιλδερὶμ (ἸΚεραυνός), ἀνδρὸς πολεμικωτάτου, ὅστις ἔλαβε τὴν προσωνημίαν του ὡς ἐκ τῆς ὀρητικότητος τὴν ὁποίαν ἐπεδείκνυε κατὰ τοὺς διηνεκεῖς

πολέμους, πού διεξήγαγεν. Εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Βαγιαζήτ, 1389 — 1402, τὸ Ὄθωμανικὸν Κράτος, ἐν Εὐρώπῃ, ἐξικνεῖτο ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους μέχρι τῆς Οὐγγαρίας. Βουλγαρία, Μακεδονία, Σερβία, Βλαχία, ἐξηρτῶντο ὅλοι ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐν δὲ τῇ Μ. Ἀσίᾳ οἱ πλείστοι Ἐμίραι, Σελτζουκίδαι, εἶχον ὑποκύψει. Ἐν μέσῳ ὅμως τῶν θριάμβων τοῦ Βαγιαζήτ, ἀπροσδόκητος ἐχθρὸς, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Ὄθωμανικὴν ἐπικράτειαν τῆς Ἀσίας. Ὁ Χάν τῶν Ταταρομογγόλων, ὁ μέγας κατακτητῆς τῆς Ἀσίας Τιμούρ Λέγκ (Ταμερλάν), ὡς ἄλλοτε ὁ Τσεγκίς Χάν. Οὗτος, ὁ Ταμερλάνος, μὲ ὀκτακοσίας (800) χιλιάδας Τατάρους καὶ Μογγόλους, εἰσέβαλεν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἀσίας εἰς Μ. Ἀσίαν ἀνατρέπων τὰ πάντα.

Σημείωσις.— Τοῦ μὲν Τσεγκίς Χάν ὁ στρατός, κατὰ βάσιν, ἀπετελεῖτο ἀπὸ Μογγόλους καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἀπὸ Τατάρους. Τοῦ δὲ Τιμούρ Λέγκ, ἀντιθέτως, κατὰ βάσιν ἀπὸ Τατάρους καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἀπὸ Μογγόλους.

Καὶ ἔσπευσε μὲν ὁ Βαγιαζήτ μὲ 50 χιλ. Γενιτσάρους καὶ 50 χιλ. ἄλλους καὶ μὲ Σερβικὸν ἱπικὸν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἀγκύρας πρὸς ἀπόκρουσιν. Ἄλλ' ἐν τῇ μεγάλῃ μάχῃ, ἣτις συνήφθη ἐκεῖ (1402), ἔπεσε τὸ πλεῖστον τοῦ Ὄθωμανικοῦ στρατοῦ καὶ τὸ ὑπόλοιπον πανικοβλήθη διεσκορπίσθη, ὁ δὲ Σουλτᾶνος Βαγιαζήτ, ἀφοῦ ἔπεσαν οἱ πλείστοι Γενίτσαροι, ἠχμαλωτίσθη καὶ αὐτὸς καὶ ἐτέθη πρὸς ἀσφάλειαν ἐντὸς σιδηροῦ κλωβοῦ. Οἱ δὲ Ταταρομογγόλοι ἐξεχύθησαν πρὸς τὴν Προῦσσαν καὶ ἔφθασαν μέχρι τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Προποντίδος, θύοντες καὶ ἀπολλύοντες.⁽¹⁾ Συναντήσαντες ὁμοῦ θάλασσαν καὶ λόγῳ ἀνησυχαστικῶν πληροφοριῶν ἐξ Ἀσίας, ἐστράφησαν πρὸς τὰ ὀπίσω. Ὁ Τιμούρ Λέγκ παραλαβὼν καὶ τὸν αἰχμάλωτον Σουλτᾶνον ἀπεσύρθη πρὸς Ἀνατολὰς 1403.

Κρίσεις.— Ἡ εἰσβολὴ τοῦ Ταμερλάνου, ἡ καταστροφὴ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ ὁ ἀφανισμὸς τοῦ τρομεροῦ Βαγιαζήτ ὑπῆρξαν ἀπροσδόκητα γεγονότα, δυνάμενα νὰ συντελέσωσι εἰς τὴν διάλυσιν τοῦ τότε Ὄθωμανικοῦ Κράτους μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀπελευθέρωσιν ὅλων τῶν Βαλκανικῶν χωρῶν καὶ τῶν χριστιανικῶν λαῶν οὐ μόνον τῆς Βαλκανικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς Μ. Ἀσίας. Ἀλλὰ τοῦτο θὰ κατωρθοῦτο ἂν, ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Μανουὴλ Β', ἐπεδείκνυε τὴν ὑπὸ τῶν περιστάσεων ἀπαιτουμένην στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν δραστηριότητα. Ἐὰν οἱ Εὐρωπαῖοι ἡγεμόνες ἀνελάμβανον μίαν νέαν σταυροφορίαν πρὸς τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἐνεθάρρουν τοὺς τρομοκρατημένους Βαλκανικοὺς λαοὺς, Οὐγγρους, Βλάχους, Σέρβους, ἄλλους Σλάβους καὶ Ἕλληνας εἰς γενικὴν ἐξέγερσιν κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ. Ἐὰν τότε ὁ Πάπας τῆς Ρώμης, ὁ ὁποῖος ἔβλεπεν τὴν ὁσημέραι ἐξάλειψιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὰς ὑ-

1. Ἐκυρίευσαν καὶ κατέστρεψαν καὶ τὴν ὑπὸ τῶν Ἰπποτῶν τῆς Ρόδου τότε κατεχομένην Σύμωρον (1403).

πὸ τῶν Τούρκων κατακτηθείσας χώρας καὶ τὴν ἀντικατάστασίν του ὑπὸ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ἐκίνει πάντα λίθον πρὸς παρότρυνσιν τῶν Καθολικῶν ἡγεμόνων διὰ μίαν τοιαύτην ἐπιχείρησιν, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιτυχία ἦτο βεβαιωτάτη, ὡς εἶχον τὰ πράγματα μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Βαγιαζήτ. Ἄλλ' οὔτε τὸ Βυζάντιον, οὔτε ὁ Πάπας, οὔτε οἱ ἡγεμόνες τῆς Εὐρώπης οὔτε καὶ οἱ Βαλκανικοὶ λαοὶ ἐκινήθησαν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην καὶ ἀφῆκαν τὴν σπουδαιωτάτην αὐτὴν εὐκαιρίαν νὰ παρέλθῃ, ἐνῶ ἠδύναντο νὰ θέσωσι τέρμα εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Ὄθωμανισμοῦ καὶ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἐν ταῖς Εὐρωπαϊκαῖς τοῦλάχιστον χώραις, δεδομένου ὅτι, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Βαγιαζήτ 1402, οἱ τρεῖς υἱοὶ του περιήλθον εἰς ρῆξιν ἀναμεταξύ των καὶ διήρσαν τὸ κράτος εἰς τρία. Καὶ μόνον ὁ Μανουήλ, μὲ διπλωματικὰς διαπραγματεύσεις, πότε πρὸς τὸν ἓνα καὶ πότε πρὸς τὸν ἄλλον, κατώρθωσε νὰ ἀποσπᾷ ἀπὸ τοὺς Ὄθωμανοὺς καὶ νὰ προσθέσῃ εἰς τὴν Βυζαντινὴν ἐπικράτειαν τὴν Θεσσαλονικὴν καὶ παραλιακὰ τινὰ φρούρια τῆς Μακεδονίας, Θεσσαλίας καὶ Μαύρης Θαλάσσης μέχρι Βάρνας. Ἄλλὰ, τὸ 1421, ὁ ἐκ τῶν τριῶν ἀδελφῶν Μεχμέτ ἢ Μωάμεθ, κατώρθωσε νὰ καταβάλῃ καὶ ἐξαλείψῃ τοὺς ἄλλους δύο καὶ νὰ ὑποτάξῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον του τὰ ἄλλα δύο τμήματα, ἐπαναφέρον οὕτω τὴν ἐνότητα εἰς τὸ ὅλον Κράτος. Ὁ δὲ διάδοχός του, Μουράτ ὁ Β', ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον τοῦ πατρὸς του, ἀφῆρσεν ἀπὸ τὸν Μανουήλ σχεδὸν ὅλα, ὅσα εἶχε κατορθώσει ν' ἀνακτήσῃ πρότερον 1422. Ὡς ἐκ τούτου ὁ Μανουήλ ἀπέθανε, πλήρης θλίψεως, 1425, ἀφείς τὸν θρόνον τοῦ καταρρέοντος Βυζαντίου εἰς τὸν υἱὸν του Ἰωάννην τὸν Η'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 61ον

Βασιλεία Ἰωάννου Η' 1425—1448.—Ὁ Ἰωάννης ὁ 1/2', ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον, προσεπάθησε νὰ διατηρήσῃ εἰρηνικὰς σχέσεις μὲ τοὺς Τούρκους, ὅμως οἱ τελευταῖοι, ἐπετέθησαν ἐκ νέου καὶ ἀφῆρσαν τὴν Θεσσαλονικίαν, ἣτις διετέλει ὑπὸ Βυζαντινὴν κυριαρχίαν ἀκόμη 1430. Ὁ Ἰωάννης μὴ βλέπων οὐδαμῶθεν σωτηρίαν, ἐστράφη καὶ αὐτὸς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς Ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἐπιτύχῃ βοήθειαν τῶν Καθολικῶν ἡγεμόνων καὶ τοῦ Πάπα. Τὸ 1438 ἐπορεύθη εἰς Ἰταλίαν μὲ τὸν Πατριάρχην καὶ ἄλλους ἐπισκόπους. Κατόπιν πολλῶν συζητήσεων καὶ πιέσεων ἀπεφασίσθη ἡ Ἐνωσις εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Φλωρεντίας 1439, καθ' ἣν, οἱ Ὀρθόδοξοι παρεδέχθησαν τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα. Ἄλλ' οἱ Βυζαντινοὶ ἀπεσταλμένοι δὲν εἶχον ἐννοήσει, ὅτι ὁ Πάπας ἐν τῇ Δύσει δὲν εἶχε πλέον τὴν δύναμιν νὰ ἐπιβάλληται εἰς τοὺς ἡγεμόνας καὶ νὰ κινῇ αὐτοὺς κατὰ τῶν ἄλλοθρήσκων. Καὶ ἔκαμε μὲν ἔκκλησιν ὁ Πάπας πρὸς ἐξέγερσιν κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλ' οἱ μόνοι ποὺ συνεφώνησαν ἦσαν οἱ Οὐγγροὶ καὶ οἱ Πολωνοί, οἱ ὁποῖοι, ὡς γειτονεύοντες μὲ τὸ Τουρκικὸν Κράτος, ἐκινδύνευον καὶ αὐτοί, ὅπως τὸ Βυζάντιον. Καὶ ἐξεστράτευσαν μὲν ὁ Βλαδίσλαος τῆς Πολωνίας καὶ ὁ Ἰωάννης Οὐννιάδης τῆς Τρανσυλβανίας καὶ ἐπέτυχον κατ' ἀρχὰς νίκης κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ

ἔφθασαν μέχρι τῆς Βάρνας, τὴν ὁποίαν κατέλαβον. Ἀλλά, κατὰ τὸ 1444, ἐπελθὼν ὁ Μουράτ ὁ Β΄ ἐξ Ἀσίας μὲ χιλιάδας Γενιτσάρους, ἐπήνεγκε τὴν καταστροφὴν τῶν Χριστιανῶν. Καὶ ὁ μὲν Βλαδίσιλος ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην, ὁ δὲ Οὐννιάδης ἀπεσφύρηθη καὶ προσεπάθησε νὰ περιφρουρήσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ χώραν. Καὶ οὕτως ἔλλειψε πᾶσα ἐλπίς σωτηρίας. Ἐξ ἄλλου καὶ ἡ ὑποταγὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὸν Πάπαν δὲν ἔγινε πάλιν δεκτὴ ἐν Κων)πόλει. Κληῖρος, μοναχοί, λαὸς καὶ πλείστοι ἄρχοντες τὴν ἀπέρριψαν ἀσυζητητί. Ὁ δὲ στρατηγὸς Λουκᾶς Νοταρᾶς ἐκφράζων ἐπιγραμματικῶς τὸ ἐπικρατοῦν πνεῦμα ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐνώσεως ἐξεστόμισε τὸ περιλάλητον ἐκεῖνο: «Κάλλιον εἰδέναι ἐν Κων)πόλει φακίλιον Τουρκικὸν ἢ Τιάραν Παπικὴν!» Καὶ δυστυχῶς ἐπέζησε καὶ τὸ εἶδεν, ἀλλ' ὄχι πρὸς καλὸν του, ὡς θὰ ἴδωμεν περαιτέρω. Αἱ ἀπελπιστικαὶ αὐταὶ ἀποτυχίαι κατεβίβασαν προῶρος εἰς τὸν τάφον Ἰωάννην τὸν Η΄ 1448.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 62ον

Ὁ ἥρωσ τοῦ τελευταίου θλιβεροῦ δράματος τῆς Κων)πόλεως, Κων)νος ὁ ΙΑ΄, 1448—1453.—Μετὰ τὸν θάνατον Ἰωάννου τοῦ Η΄ ἐγεννήθη ζήτημα διαδοχῆς τοῦ θρόνου μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν Δημητρίου, Θωμᾶ καὶ Κων)νου. Κληῖρος, λαὸς καὶ στρατὸς ἀπεφάνθη ὑπὲρ τοῦ Κωνσταντίνου, Κυβερνήτου τότε τῆς Πελοποννήσου, ἐδρεύοντος ἐν Μυστρᾷ τῆς Λακωνίας, γνωστοῦ ὄντος ἐκ προηγουμένων του ὑπηρεσιῶν. Ὁ Κων)νος ἦτο ἀνὴρ δραστήριος, φιλόπατρις, φιλόθρησκος, τολμηρὸς, ἀνδρείος καὶ ἀποφασιστικὸς. Εἶχεν ὅλα τὰ προσόντα ἄρχοντος λαοῦ. Ἀλλ' ἡ ἐποχὴ, πού ἀνέλαβε τὸ στέμμα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ἦτο ἀπεράντως δυσκολωτῆ καὶ ἀπελπιστικὴ. Διότι, ἡ ἄλλοτε ποτε πολυανθρωποτέρα πόλις τοῦ κόσμου, ἐκείνην τὴν ἐποχὴν μόλις ἠρίθμει 80 χιλ. ψυχάς. Ἡ παλαιότερον πλουσιωτέρα πόλις, τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ κόσμου, ἦτο τῶρα βυθισμένη εἰς πτωχείαν, λόγῳ τοῦ ὅτι, ἐκ τῆς ἀπωλείας τοῦ ζωτικῆς χώρου της, τὰ ἔσοδά της κατήντησαν πενιχρότατα. Ἀντὶ τῶν ἄλλοτε πανισχύρων καὶ πολυαρίθμων κατὰ θάλασσαν δυνάμεων, μόλις δέκα πολεμικὰ πλοῖα ἐναυλόχουν ἐν τῷ Κερατεῖρ κόλπῳ. Ἡ βυζαντινὴ κυριαρχία, πού πάλαι ποτὲ ἐξηπλοῦτο ἐπὶ τῶν Τριῶν Ἠπειρῶν, ἀπὸ τῶν Ἡρακλείων Στηλῶν μέχρι Περσίας, Κασπίας καὶ Κανκάσου, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἄτλαντος τῆς Ἀφρικῆς μέχρι τοῦ Τίσσα, Δουνάβεως καὶ Σκυθίας εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἀναρρήσεως ἐπὶ τοῦ θρόνου Κων)νου ΙΑ΄ τοῦ Παλαιολόγου περιορίζετο εἰς μόνην σχεδὸν τὴν ὀλιγάνθρωπον Κων)πολιν. Τὸ Θρακικὸν προγεφύρωμα εἶχεν ἐκλείψει. Διότι, κατεῖχε μὲν εἰσέτι τὸ Βυζάντιον τὴν Σηλυβρίαν καὶ ἐν τῇ Μαύρῃ Θαλάσσει τὴν Μεσημβρίαν καὶ Ἀγχίαλον καθὼς καὶ τινὰς ἀσημάντους νήσους ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἀλλά, ταῦτα πάντα, ἦσαν ἀσήμαντα καὶ οὐδεμίαν βοήθειαν ἀνεμένετο ἐκεῖθεν. Ἡ Πελοπόννησος, ἀφ' ἑτέρου κατεῖχετο ὑπὸ τῶν δύο ἀδελφῶν τοῦ αὐτοκράτορος Δημητρίου καὶ Θωμᾶ, οἱ ὅποιοι ὁμῶς, διχονοοῦντες πρὸς ἀλλήλους, κατέτριβον τὰς δυνάμεις των. Ἐκ τῆς Δύσεως

δὲ ἐλάχιστα ἐλπίδες, ἀσημάντου βοηθείας, ὑπῆρχον, ἐνῶ ἀντιθέτως, οἱ ἐν Κων)πόλει Γενουαῖοι, ἐφαίνοντο πρόθυμοι νὰ βοηθήσουν τοὺς Τούρκους. Ὁ Ἰωάννης Οὐννιάδης, ἡγεμὸν τῆς Τρανσυλβανίας καὶ Οὐγγαρίας, μετὰ τὴν μάχην τῆς Βάρνας καὶ τὴν ἦταν αὐτοῦ ὑπὸ Μουράτ τοῦ Β', ἠγωνίζετο νὰ περιφρουρήσῃ τὴν χώραν του. Ἀμυδρὰ ἐλπίς ὑπῆρχε στηριζομένη εἰς τὰς ἐπιτυχίας τοῦ ἡρωικοῦ Γεωργίου Καστριώτου (Σκεντέρμπεη) τῆς Ἀλβανίας καὶ εἰς τὸν Οὐζοὺν Χασάν, ἡγεμόνα τῶν Τατάρων τῆς Περσίας. Διὰ τοῦτο, πρώτη ἐνέργεια τοῦ Κων)τίνου Α' ἅμα τῇ ἀνόδῳ του εἰς τὸν θρόνον, ὑπῆρξεν ἡ ἀπόφασις νὰ στείλῃ πρεσβείαν πρὸς τὸν Μουράτ τὸν Β' καὶ νὰ συνάψῃ εἰρήνην, ἀφοῦ πρότερον ἐφρόντισε νὰ ἄρῃ ἐκ τοῦ μέσου ὄλας τὰς μεταξύ των διαφοράς. (Δούκας σελ. 23 — 24). Ἀλλά, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1451, ὁ Μουράτ ὁ Β' ἀπέθανεν αἰφνιδίως, προσβληθεὶς ὑπὸ ἀποπληξίας. Κατόπιν τούτου, τὸν θρόνον τοῦ Ὄθωμανικοῦ Κράτους, ἀνέλαβεν ὁ 17ετής υἱὸς του Μωάμεθ ὁ Β'. Ὁ Κων)νος δὲν ἔχασε καιρόν. Ἀμέσως ἔστειλε πρεσβείαν καὶ συνεχάρη τὸν Ὄσμανίδην τοῦτον ἡγεμόνα. Ὁ δὲ Μωάμεθ ὑπέδεχθη εὐμενῶς τοὺς πρέσβεις καὶ φιλοφρόνως. Ὑπεσχέθη συνάμα, ὅτι, θὰ σεβασθῇ τὴν συνθήκην τοῦ πατρὸς του καὶ ὅτι θὰ δίδῃ 3.000 δονκάτα ἐτησίως διὰ τὴν διατροφήν τοῦ ἐξαδέλφου του Ὁρχάν, πού εἶχε καταφύγει εἰς Κων)πολιν καὶ ὅστις διεξεδίκει δικαίωματα ἐπὶ τοῦ Ὄθωμανικοῦ θρόνου. Οὐχ' ἦρτον, ὁ Σουλτᾶνος οὗτος, μόλις ἐξησφαλίσθη ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἔβαλε κατὰ νοῦν, ὅτι χρειάζεται εἰς αὐτὸν ἡ Κων)πολις, δὲν ἐξεδήλωσεν ὅμως τὴν σκέψιν του ταύτην καὶ περιέμεινε νὰ πράξῃ τοῦτο ἅμα ὡς τῷ ἐδίδοτο κατάλληλος ἀφορμὴ ἐκ μέρους τοῦ Βυζαντίου, ἡ ὁποία καὶ δὲν καθυστέρησε πολὺ νὰ παρουσιασθῇ. Ὁ Σουλτᾶνος διεπέρασεν εἰς Μ. Ἀσίαν, διὰ νὰ πολεμήσῃ τὸν Οὐζοὺν Χασάν, ὅστις εἶχεν εἰσβάλει ἐκεῖ, συνάμα δὲ νὰ ἐξομαλίνῃ τὰς σχέσεις του μετὰ τοὺς Σελτζούκους Ἐμίρας τῆς περιοχῆς. Καὶ ἀφοῦ ἀπέκρουσε τὸν ἡγεμόνα τοῦτον τῶν Τατάρων, διεπραγματεύετο μετὰ τοὺς Σελτζούκους. Τότε ὁ Κων)νος, θεωρήσας τὴν εὐκαιρίαν κατάλληλον διὰ νὰ ἐκβιάσῃ τὸν Σουλτᾶνον, ὡς εὐρισκόμενον εἰς δύσκολον θέσιν, διεμήνυσεν εἰς αὐτὸν ὅτι ἐὰν δὲν ἐδιπλασίαζε τὸ ποσόν, πού ἔδιδε διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ Ὁρχάν, θὰ ἄφηνε τοῦτον ἐλεύθερον νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν Κων)πολιν. Τοῦτο ἐσήμαινεν ὅτι, ὁ Ὁρχάν ἐξερχόμενος, θὰ ἐκίνει μετὰ τοὺς προσκεμένους πρὸς αὐτὸν Τούρκους ἐπανάστασιν, διὰ νὰ διεκδικήσῃ τὸν θρόνον τοῦ Ὄθωμανικοῦ Κράτους. Ὁ Σουλτᾶνος, ἀκούσας, τὸ μήνυμα τοῦτο τοῦ Βυζαντινοῦ Βασιλέως, ἐξεμάνη, ἀλλ' ἀπέκρουσε τὴν ὀργήν του, ἀποκριθεὶς ὑποκριτικῶς: «Πολὺ καλὰ, ὑπάγετε καὶ εἶπατε εἰς τὸν Βασιλέα ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο τῶν χρημάτων θὰ τὸ κανονίσω, ἅμα ὡς ἐπιστρέψω εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν». Ὅτε ὅμως ἐπέστρεψε διέταξεν ἀντιθέτως νὰ κοπῇ καὶ τὸ ἕως τότε διδόμενον ἐπίδομα διὰ τὸν Ὁρχάν καὶ ἤρχισε νὰ ἐτοιμάξῃται διὰ ν' ἀποκλείσῃ τὴν Κων)πόλιν ἀπὸ πάσης ἐπικοινωνίας μετὰ τὸν ἔξω κόσμον, μετὰ σκοπὸν νὰ ἐπιταχύνῃ καὶ τὸ τέλος αὐτῆς, καθότι ἐθεώρει

ταύτην ἐμπόδιον εἰς τοὺς ἀπωτέρους σκοπούς του. Ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἢ ἀνακίνησις τοῦ ζητήματος τοῦ Ὁρχάν, θεωρεῖται ὑπὸ πολλῶν ὡς σφαλερὰ πολιτικὴ τοῦ Κων)νου Παλαιολόγου, ἐφ' ὅσον, διὰ τῆς ἐνεργείας του ταύτης ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ ἐκδηλωθῇ ἐμπράκτως ὁ μέλλον σκοπὸς τοῦ Σουλτάνου Μεχμέτ τοῦ Β'. Ἐκτοτε, μὲ ἐπιτεινομένην δραστηριότητα ὁ Μωάμεθ ὁ Β', ἤρχισε νὰ ἀνεγείρῃ, ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου, εἰς τὸ στενότερον σημεῖον αὐτοῦ, τὸ φρούριον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἕως σήμερον καλεῖται «Ρούμελι Χισάρ», κείμενον ἔναντι ἄλλου προηγούμενου, ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς, καλουμένου «Ἀνατὸλ Χισάρ». Τὰ δύο ταῦτα φρούρια, ἐξοπλισθέντα μὲ πυροβόλα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἔσχον ὡς προορισμὸν, νὰ θυθίζουν μὲ βολὰς πᾶν πλοῖον τὸ ὁποῖον θὰ ἐδοκίμαζε νὰ διαφύγῃ τὸν ἔλεγχον αὐτῶν. Παρὰ τὴν ἀλλήλως δέ, νὰ διευκολύνουν τὴν ἐξ Ἀσίας διάβασιν Τουρκικῶν στρατευμάτων εἰς Θράκην. Ἐνῶ δὲ τὸ φρούριον τοῦτο, ποὺ ἤρχιζε νὰ κτίζηται κατὰ Φεβρουάριον 1451, ἐτελειοποιεῖτο κατ' Αὐγούστον τοῦ ἰδίου ἔτους, συγχρόνως μεγάλη δραστηριότης παρετηρεῖτο καὶ εἰς τοὺς λιμένας τῆς Καλλιπόλεως καὶ τῶν Μικρασιατικῶν παραλίων πόλεων, ὅπου μέγας ἀριθμὸς πλοίων ἐναυπηγεῖτο. Συνάμα δέ, ἐν Ἀδριανουπόλει, ὁ Οὐγγρος τεχνίτης Οὐρβάν, χύτης κανονίων, κατεσκεύαζε πυροβόλα διαφόρου διαμετρήματος, ὡς καὶ τὸ παμμέγεθες ἐκεῖνο τέρας, τὸ ἀποκληθὲν χαρακτηριστικῶς «βασιλική».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 63ον

Ἀγωνιώδης ἐκκλήσις τοῦ Κων)νου πρὸς τὴν Δύσιν, 1452.—
 Ὁ Κωνσταντῖνος μανθάνων καὶ βλέπων τὰς μεγάλας ταύτας παρασκευὰς τοῦ ἐχθροῦ, ἀπεφάσισε διὰ τελευταίαν φορὰν καὶ ἐστράφη πάλιν πρὸς τὰς Δυτικὰς δυνάμεις, παριστῶν ζωηρῶς τὴν δεινὴν θέσιν τῆς Κων)πόλεως. Ἄλλ' ἢ μὲν Γαλλία συνεβούλευσε τὸν Κων)νον νὰ συνάψῃ συνθήκην εἰρήνης πρὸς τὸν Σουλτάνον. Εἰδεμὴ, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Κων)πολιν καὶ ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν Δύσιν. Ἡ Βενετία ἔδωκε διαταγὴν νὰ στρατολογηθῶσι καὶ νὰ ὀπλισθῶσιν, ὅσοι ὑπήκοοι τῆς ἠδύναντο νὰ φέρουν ὄπλα καὶ εὐρίσκοντο εἰς τὰς ἀποικίας τῆς, προσέτι δὲ τὰ πολεμικὰ τῆς πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἔπλεον εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν, νὰ τεθῶσιν εἰς κατάστασιν ἐτοιμότητος. Ἡ Δημοκρατία τῆς Γένουας διετήρει οὐδετερότητα, μολονότι οἱ Γενουαῖοι τοῦ Γαλατᾶ διέκειντο φιλικῶς πρὸς τοὺς Τούρκους. Καὶ μόνον οἱ Γενουαῖοι τῆς νήσου Λέσβου ἔστειλαν τὸν Ἰωάννην Ἰουστινιάνην μὲ ἑπτακοσίους (700) ἄνδρας, πρὸς ὃν εἰς ἀντάλλαγμα παρεχωρήθη ἡ Λήμνος. Ὁ δὲ Πάπας Νικόλαος ἔστειλε τὸν Καρδινάλιον Ἰσίδωρον μὲ ποσὸν χρημάτων καὶ τριακοσίους (300) πολεμιστὰς μισθοφόρους. Ὁ Κων)νος ἔχων ὑπ' ὄψει τὴν σκαιὰν ἀπάντησιν τοῦ Μεχμέτ Β', ὅτε κατὰ Φεβρουάριον 1451 ἤρχισε τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Ρούμελι Χισάρ, κατὰ τὴν ὁποίαν φέρεται εἰπῶν, «ὅτι θὰ ἐκδάρῃ ζωντανὸν ἐκεῖνον ποὺ θὰ σταλῇ νὰ εἴπῃ εἰς αὐτὸν ἐκ νέου ὅτι ἀδικεῖ πράττων ταῦτα», δὲν ἀνέφερε πλέον τίποτε σχετικῶς, ἀλλ' ἔστειλε πρὸς αὐτὸν τὸ ἀκόλουθον μῆγμα:

«Ἐπειδὴ ἀπεφάσισες τὸν πόλεμον καὶ οὔτε δι' ὄρκου οὔτε διὰ παρα-

κλήσεων πείθεσαι, πράξον ὅ,τι θέλεις. Ἐγὼ ἔχων κλεισμένας τὰς θύρας τῆς Πόλεως, θέλω φυλάξει αὐτὴν κατὰ δύναμιν». Οὕτω, κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1452, ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος. Ὁ δὲ Σουλτάνος, ἔχων 70 χιλ. ἄνδρας, περιῆλθεν ἔξωθεν τὰ τεῖχη τῆς πόλεως καί, ἐπιθεωρήσας ταῦτα λεπτομερῶς, ἀπῆλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπου ἤρχισε κολοσσιαίας παρασκευὰς διὰ τὴν μελετωμένην πολιορκίαν. — Ὁ Χειμῶν τοῦ 1452 πρὸς 1453 παρήλθεν ἄνευ ἐπεισοδίων. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως τούτῳ, κατέλαβον οἱ Τοῦρκοι τὴν Σηλύβριαν καὶ ὅλα τὰ Θρακικὰ χωρία καὶ πόλεις, πὺν ἀνῆκον εἰς τὸ Βυζάντιον, ἔξωθεν τῶν τειχῶν. Τὴν δὲ ἀνοιξιν ἐξεκίνησε τὸ μέγα τηλεβόλον, συρόμενον ἀπὸ 70 ζεύγη βοῶν καὶ ἀκολουθούμενον ἀπὸ συνοδείαν σκαπανέων, ἔργον τῶν ὁποίων ἦτο ἡ ἐπιδιόρθωσις τοῦ δρόμου καὶ ἡ πῆξις γεφυρῶν ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως, ὅπου ὑπῆρχεν ἀνάγκη, μέχρι Κων)πόλεως. — Συνάμα δὲ ἐκομίζοντο καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τηλεβόλα μικρὰ καὶ μεγάλα. — Κατ' Ἀπρίλιον δὲ ἐξεκίνησε καὶ ὁ Σουλτάνος μὲ δλόκληρον τὴν ἐκ 300 χιλιάδων πεζῶν καὶ ἱππέων δύναμιν αὐτοῦ. Ἐκ τούτων, αἱ 100 χιλ. ἦσαν Γενίτσαροι, οἱ ἐξ Ἑλληνοπαίδων, 100 χιλ. ἄτακτοι Μουσουλμᾶνοι καὶ 100 χιλ. νεοσύλληκτοι, στρατολογηθέντες βιαίως ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης, ἀπὸ τὸν χριστιανικὸν πληθυσμὸν. Καὶ ἤρχισεν ἡ ἀπὸ ξηρᾶς πολιορκία κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Ἀπριλίου 1453. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας ἐτοποθετήθησαν 14 κανονιστοιχίαι ἔναντι τῶν χερσαίων τειχῶν, 12 μεγάλα κανόνια καὶ τὸ μέγιστον, τοῦ ὁποίου τὰς βολὰς θὰ διηύθυνεν αὐτοπροσώπως ὁ Οὐγγρος κατασκευαστῆς αὐτοῦ Οὐρβάν. Εἰς τὰς 12 Ἀπριλίου, ἔφθασεν ἐκ Καλλιπόλεως καὶ πολυάριθμος στόλος, ὁ ὁποῖος κατέλαβε τὴν ἔξω τοῦ Κερατίου κόλπου θάλασσαν, μέχρι Διπλοκιονίου (Μπεςικ Τάς). Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπεκλείσθη ἡ Κων)πόλις ἀπὸ τε ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Τὰ δὲ δύο φρούρια τοῦ Βοσπόρου, Ροῦμελι Χισάρ, καὶ Ἀνατόλ Χισάρ, παρημποδίζον κάθε ἀποστολὴν βοηθείας ἀπὸ Μαύρης θαλάσσης εἰς Κων)πολιν.

Αἱ δυνάμεις τῶν ἀμυνομένων. — Ἐναντι τοιαύτης τρομερᾶς πολιορκητικῆς μάξης τί ἀντέτασεν ἡ Κωνσταντινούπολις; Ὁ Κων)νος εἶχε κάμει θερμὴν ἐκκλήσιν πρὸς τοὺς πολίτας νὰ σπεύσουν νὰ ἐπανδρώσουν τὰ μακρὰ τεῖχη, ἀπὸ τοῦ Κερατίου Κόλπου μέχρι τοῦ Ἑπταπυργίου. Ἀλλὰ μόνον, πέντε (5) χιλιάδες πολεμιστὰι προσῆλθον, ἀποφασισμένοι ν' ἀποθάνουν ὑπὲρ τῆς πατρίδος των. Διότι, μεταξὺ τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ, ἑννέα (9) περίπου χιλιάδες, ἦσαν μοναχοί. Ἀνθρώπινον ὑλικὸν ἐντελῶς ἄχρηστον διὰ κάθε τι τὸ σπουδαῖον καὶ μάλιστα διὰ τοιαύτην ἀμυναν μέχρι θανάτου. Εἰς τὰς πέντε (5) χιλιάδας τῶν Ἑλλήνων προσετέθησαν καὶ δύο χιλιάδες ξένοι, ἦτοι οἱ ἐλθόντες ἐκ μέρους τοῦ Πάπα, οἱ Γενοναῖοι μὲ τὸν Ἰουστινιάννην καὶ ἄλλοι διάφοροι ἔθελονταί. Ἡ δὲ θαλασσία δύναμις ἀπετελεῖτο ἀπὸ 10 πλοῖα τοῦ Κράτους, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχον προστεθῆ καὶ 5 βενετικά, ἐλθόντα ἐκ διαφόρων λιμένων. Ταῦτα ὅλα, ἐναυλόχουν ἐντὸς τοῦ Κερατίου κόλπου, τοῦ ὁποίου τὴν

εἴσοδον ἔκλειε καὶ ἐξησφάλιζεν ἡ ἄλυσις, ἀπὸ τοῦ Χρυσοῦ Κέρατος μέχρι Γαλατᾶ. Ὁ Σουλτᾶνος, φρονῶν ὅτι τέλειος ἀποκλεισμός δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ, ἐνόσφ ὑπῆρχον πλοῖα τῶν πολιορκουμένων ἐντὸς τοῦ λιμένος καὶ ἐπειδὴ ὁ Τουρκικὸς στόλος παρημποδίζετο νὰ εἰσέλθῃ διὰ τὰ ἐξουδετερώση, ἐσχεδίασε καὶ ἐπέτυχε νὰ μεταφέρῃ μέρος τοῦ στόλου του ἀπὸ Διπλοκιονίου μέχρι τοῦ Κερατίου διὰ ξηρᾶς, μέσφ ὀλισθηρᾶς σανιδωτῆς (1) ὁδοῦ, πού κατεσκευάσθη ἐπὶ τούτῳ. Μέρος τοῦ ἀπαιτηθέντος ὑλικοῦ ἐπώλησαν οἱ Γενοῦαῖοι τοῦ Γαλατᾶ πρὸς τὸν Σουλτᾶνον. Ἡ ὁδὸς αὕτη ἤρχιζε ἀπὸ τὸ σημερινὸν Μπεσίκτας, (Διπλοκίονιον), ἀνέβαινεν εἰς τὸ σημερινὸν Ταξιμ καὶ κατηφόριζεν εἰς τὸ σημερινὸν Γενίσει (Εὐαγγελίστρια) καὶ ἐκεῖθεν ἔφθανεν εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον. Ἔτσι, διεκόπη ἡ ἐπικοινωνία τοῦ Βυζαντίου μὲ τὸν Γαλατᾶν καὶ τὸ σημερινὸν Πέραν. Ὁ Κων)νος εἶχε φροντίσει, κατὰ τὸν ἥσυχον χειμῶνα, πού εἶχε περάσει, νὰ ἐπισκευάσῃ τὰ τεῖχη καὶ τοὺς πύργους καὶ νὰ ἐφοδιάσῃ τὴν πόλιν μὲ τὰ ἀπαραίτητα τρόφιμα. Ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς ἔχοντας πλοῦτη καὶ χρήματα νὰ συνεισφέρουν εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ Κράτους. Δυστυχῶς ὁμως, πολλοὶ ὀλίγοι προσέφερον. Οἱ πλείστοι τὰ ἀπέκρυψαν, προφασιζόμενοι πτωχείαν. Ἦναγκάσθη τότε νὰ θέσῃ χεῖρα εἰς τοὺς θησαυροὺς τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τινων μοναστηρίων. Παρὰ ταῦτα, οἱ θησαυροὶ, πού ἀπεκόμισαν οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὴν λεηλασίαν, εὐθὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἦσαν τόσον πολλοὶ, ὥστε ἀπεδείχθη, ὅτι ὑπῆρχε πολὺς πλοῦτος ἰδιωτικὸς ὡς καὶ τῶν ναῶν καὶ μοναστηρίων, ὁ ὁποῖος ἦτο κεκρυμμένος, τοῦτο δὲ καθ' ὃν χρόνον τὸ Ταμεῖον ἀντεπεκρίνετο εἰς τὰς παρουσιαζόμενας ἀνάγκας μὲ μεγίστην φειδωλότητα. Ὁ Σουλτᾶνος, προτοῦ ἀρχίσῃ τὰς μεγάλας ἐπιθέσεις, ἔκρινε σκόπιμον νὰ ἀποταθῇ, διὰ τελευταίαν φοράν, πρὸς τὸν Κων)νον, πρὸς τὸν ὁποῖον διεμήνυσεν, ὅτι, διὰ νὰ μὴ χυθῇ περισσότερον αἷμα τῷ δίδει τὸ δικαίωμα, ἀφοῦ παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ, ὅτιδήποτε καὶ ὅσουσδήποτε θέλει, νὰ ἀπέλθῃ ὅπου ἐπιθυμῇ, ἀφίνων εἰς τὸν Μωάμεθ μόνον τὴν πόλιν, καθόσον αὐτὸς οὔτε τοὺς ἀνθρώπους τῆς οὔτε τὰ ὑπάρχοντά των ἐποφθαλμιᾷ. Εἰς ταῦτα ὁ Κων)νος ἀπήντησεν. «Ἐὰν μᾶς ἀφήσῃς ἡσύχους εἰς τὴν Πόλιν μας, ὅπως οἱ πρόγονοί σου, θὰ γνωρίσωμεν μεγάλην χάριν καὶ θὰ σὲ εὐγνωμονώμεν, ὡς καὶ φόρον τινα δυνάμεθα νὰ πληρώνωμεν κατὰ τὰς δυνάμεις μας. Ἀλλά, τὸ νὰ σὲ παραδώσωμεν τὴν πόλιν, δὲν εἶναι ἔργον οὔτε ἰδικόν μου, οὔτε ἄλλου τινός. Διὰ τὴν αὐτοβούλως, θὰ ἀποθάνωμεν ὅλοι, χωρὶς νὰ λυπηθῶμεν τὴν ζωὴν μας (2) . . . (Κοινῇ γὰρ πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεθα καὶ οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν). Ἀπάντησις ἀξία Ἕλληνοσ ἀρχηγοῦ, ὁμοία πρὸς τὴν ἀπάν-

1. Ἡ ὁδὸς αὕτη κατεσκευάσθη ἐν μιᾷ καὶ μόνη νυκτὶ καὶ ὑπῆρξε διὰ τοὺς πολιορκουμένους ἀληθὴς ἐκπληξις.

2. «Τὸ δὲ τὴν πόλιν σοὶ δοῦναι οὐτ' ἐμὸν ἐστὶ οὐτ' ἄλλου τῶν κατοικοῦντων ἐν ταύτῃ, κοινῇ γὰρ γνώμῃ πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν». Δούκα : Hist. Byz. ἔκδ. Βόννης, σ. 220.

τησιν τοῦ Λεωνίδου ἐν Θερμοπύλαις «Μολὼν λαβέ». Βιβλ. Φραντζῆς, Δούκας, Κριτόβουλος. Ἡ ἀποφασιστικὴ αὕτη ἀπάντησις τοῦ Κων)νου πρὸς τὸν Μεχμέτ, τῷ ἔδωκε νὰ ἐννοήσῃ ὅτι μόνον διὰ τῆς δυνάμεως πρέπει νὰ ἀλώσῃ τὴν περὶλαμπρον Κων)πόλιν. Δὲν ἀπέμεινεν ἄλλη λύσις, καὶ ἀπεφάσισε πλέον ὁ Μωάμεθ νὰ ἀρχίσῃ τὰς σφοδρὰς ἐπιθέσεις. Ὁ καταγιγισμὸς τοῦ Ὀθωμανικοῦ πυροβολικοῦ ἐστράφη κυρίως, καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν, ἐναντίον τοῦ χερσαίου τείχους. Οἱ δὲ ἀμυνόμενοι, μετὰ καρτερίας καὶ εὐψυχίας ἐπεσκέυαζον τὰ ρήγματα, τὰ ὁποῖα ἴνοιγον οἱ μεγάλοι ὄγκοι πετρῶν, τὰς ὁποίας ἐξεσφενδόνιζον τὰ κροτουῦντα πυροβόλα. Ὅσακις Τοῦρκοι ἐπλησίαζον καὶ ἐδοκίμαζον νὰ σκαρφλώσουν ἐπ' αὐτῶν, κατεκρημνίζοντο ὑπὸ τῶν ἀμυνομένων καὶ ἐπιπτον ἐντὸς τοῦ χαινόντος προστατευτικοῦ χάνδακος, τοῦ εὐρισκομένου ἔξωθεν τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἀπὸ τοῦ Κερατίου μέχρι τῆς Προποντίδος. Μετὰ πολλῶν δὲ ἡμερῶν κανονιοβολισμοῦς καὶ σειρᾶς παρομοίων ἐπιθέσεων, καθ' ἃς ἀπωλέσθησαν πολλοὶ ἐχθροί, ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου νὰ ἐπιχειρηθῇ γενικὴ ἐπίθεσις, ἐφ' ὅλων τῶν πλευρῶν, τὴν 29ην Μαΐου. Διὰ νὰ ἐμψυχώσῃ δὲ τοὺς στρατιώτας του ὁ Μεχμέτ, ἐκτὸς τῶν θρησκευτικῶν παρορμησεων, κατέφυγε καὶ εἰς μεγάλας ὑποσχέσεις ἀμοιβῶν, διακηρύξας: «Οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ πράγματα τῆς Πόλεως θὰ εἶναι ἰδικά σας καὶ μόνον τὰ κτίσματα ἰδικό μου». Ἡ τοιαύτη προκήρυξις ἐπηύξησε τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἱπ' αὐτὸν πρὸς πλουτισμόν, διὰ τῆς λεηλασίας, ἀρπαγῆς καὶ αἰχμαλωσιῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 64ον

Ἡ τελευταία ἡμέρα (29 Μαΐου 1453).— Οἱ Τοῦρκοι, τὴν Τρίτην 29ην Μαΐου εἶσαν παρατεταγμένοι εἰς τρεῖς φάλαγγας καθ' ὅλον τὸ χερσαῖον τεῖχος. Ἡ πρώτη πρὸς τὰ τεῖχη φάλαγξ ἀπετελεῖτο ἀπὸ τοὺς νεοσύλλεκτους χριστιανούς ἢ δευτέρα ἀπὸ ἀτάκτους Ὀθωμανοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἡ τρίτη, ἢ τελευταία, ἀπὸ τοὺς Γενιτάρους, ποὺ ἀπετέλουν τὸ ἰσχυρότερον σῶμα τοῦ στρατοῦ τῶν πολιορκητῶν. Μὲ τὰς δύο πρώτας φάλαγγας ὁ Σουλτάνος ἐσκόπει νὰ καταπονήσῃ τὰς δυνάμεις τῶν ἀμυνομένων ἀδιαφορῶν, ἐν πολλοῖς, διὰ τὴν φθορὰν τὴν ὁποῖαν θὰ ὑφίσταντο οἱ ὑπ' αὐτόν. Μόλις λοιπὸν ἤρχισε νὰ ροδίζῃ ἢ αὐγῇ, ἤρχισαν καὶ τὰ τηλεβόλα νὰ κτυποῦν τὰ τεῖχη. Ταυτοχρόνως μὲ ἀγρίας κραυγᾶς, ἐξεκίνησαν διὰ τὴν ἐπίθεσιν οἱ νεοσύλλεκτοι, ἔπισθεν τῶν ὁποίων ἠκολούθουν μαστιγοφόροι, ἔτοιμοι νὰ μαστιγώσουν πάντα, ὅστις θὰ ἐδειλιά νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὰ ἐμπρός. Οἱ ἀμυνόμενοι, μὲ ὑπερανθρώπους προσπαθείας, ἐκράτουν τὰς θέσεις των, κρημνίζοντες τοὺς ἀποπειρωμένους νὰ φθάσουν μέχρι πᾶν ἐπάλξων. Χιλιάδες ἐκ τῶν ἐπιτιθεμένων ἐκρημνίσθησαν μέσα εἰς τὴν τάφρον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀμυνομένων ἐφονεύθησαν ἀρκετοί, συνεπεῖα τοῦ ὁποίου πολλαὶ θέσεις ἔμειναν ἄνευ ὑπερασπιστῶν. Ὅτε δὲ οἱ νεοσύλλεκτοι ἤρχισαν νὰ ὀπισθοχωροῦν, ἐπῆλθεν ἡ δευτέρα φάλαγξ. Κατάκοποι οἱ ἀμυνόμενοι, ὑπεδέχθησαν καὶ ταύτην μὲ τὸ ἴδιον θάρρος καὶ τὴν αὐτὴν ἀποφασιστικότητα, πολεμοῦντες λεοντωδῶς, ἕως ὅτου

ήναγκάσθησαν και οι νεοεπιτεθέντες, αφού αφήκαν πλείστους νεκρούς, να στρέψωσι τὰ νῶτα, βλασφημοῦντες και καταρώμενοι και αὐτὸν τὸν Σουλτᾶνον ἀκόμη, διότι ἐπιχειρεῖ πράγματα ἀδύνατα. Ἀλλά, και τῶν ἀμυνομένων, πολλὰί θέσεις ἔμειναν κεναί, ἄνευ ἀμυντόρων, ἐφ' ὅσον, πλεῖστοι ὅσοι ἐξ αὐτῶν, ἔκειντο νεκροί, ἐνῶ ἄλλοι, φέροντες σοβαρὰ τραύματα, εἶχον ἐγκαταλείψει τὰς ἐπάξεις των. Καθ' ὄλον αὐτὸ τὸ διάστημα, τὰ κανόνια τοῦ Σουλτάνου ἐξηκολούθουν τὸ καταστρεπτικὸν των ἔργον, ἄλλοῦ μὲν κρημνίζοντα τὸ τεῖχος, ἄλλοῦ δὲ ἀνοίγοντα ρήγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ὑπῆρχε πλέον καιρὸς νὰ ἐπιδιορθωθῶσι. Διότι εὐθὺς ἀμέσως, προτοῦ συνέλθουν οἱ ἀμυνομένοι ἐκ τῆς παραζάλης και τῆς ἀγωνίας, τὴν ὁποῖαν εἶχον δοκιμάσει ἐκ τῶν προηγουμένων ἐπιθέσεων, ἐξαπελύθησαν οἱ Γενίτσαροι. Ὁ δὲ δυστυχῆς Κων)νος, περιτρέχων μὲ τὸν ἵππον του, τὴν ἀμυντικὴν γραμμὴν, ἐνεθάρρυνε τοὺς μαχητάς του, λέγων εἰς αὐτοὺς ὅτι, ὡς ἀπόγονοι Ἑλλήνων και Ρωμαίων, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ φεισθῶσι και τῆς ζωῆς των ἀκόμη και ἐκφράζων ἐλπίδας ὅτι τὴν τελευταίαν ταύτην προσπάθειάν των θὰ ἐπέστεφεν ἡ νίκη. Ἀλλ' ἐνῶ ἡ αἴμυνα εὐρίσκετο εἰς τὴν κρισιμωτέραν φάσιν της ἔνεκα τῆς θυελλώδους ὁρμῆς, τῶν ἀγρίων κραυγῶν, ὕβρεων και καταρῶν τῶν Γενιτσαρῶν, προσπαθούτων νὰ εἰσχωρήσουν εἰς τὴν πόλιν διὰ πῶν ρηγμάτων, τὰ ὁποῖα ἤνοιξαν αἱ βολαὶ τῶν κανονίων, ἐπληγώθη ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀμύνης Ἰωάννης Ἰουστινιάνης, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Γενοναίων. Οὗτος, δειλιάσας ἐκ τῆς αἰμορραγίας τοῦ τραύματός του, ἀπεσύρθη ἐκ τῆς θέσεώς του. Μάτην ὁ βασιλεὺς τὸν ἐξώρριζε νὰ παραμείνη εἰς τὴν θέσιν του, ἵνα μὴ διαταραχθῆ ἡ εὐψυχία και τὸ ἠθικὸν τῶν ἀμυνομένων. Αὐτὸς ἔμεινεν ἀμετάπειτος και ἀπεσύρθη εἰς Γαλατᾶν, διὰ νὰ περιποιηθῆ τὴν πληγὴν του. Ἡ εἶδησις αὐτῆ, μεταδοθεῖσα, παρήγαγε σύγχυσιν, ταραχὴν και ἀποθάρρυνσιν. Ἀλλ' ἐνῶ ταῦτα συνέβαινον παρὰ τὴν πύλην τοῦ Ρωμανοῦ, ὅπου ἐπὶ κεφαλῆς πῶν Γενιτσαρῶν εὐρίσκετο ὁ ἴδιος ὁ Σουλτᾶνος, ἀπασχολῶν τοὺς ἀμυνομένους μὲ σφοδρὰς ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ τείχους, ἔξαφνα οἱ ἀμυνομένοι και ὁ βασιλεὺς ἀντελήφθησαν, ὅτι τὰ νῶτα των, ἐντὸς τῶν τειχῶν, κατελαμβάνοντο ἀπὸ πλῆθος ἐχθρῶν πεζῶν και ἵππέων, Γενιτσαρῶν και Σπαχήδων. Πῶς εἶχε συμβῆ τοῦτο; Ἡ σφοδρὰ ἐπίθεσις τοῦ Σουλτάνου, παρὰ τὴν πύλην τοῦ Ρωμανοῦ, ὅπου ἐμάχοντο οἱ ἐπίλεκτοι Βυζαντινοὶ πλησίον τοῦ αὐτοκράτορος, εἶχε σκοπὸν νὰ κρατῆ τεταμένην τὴν προσοχὴν τῶν ἀμυνομένων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ περισπᾶται ἡ προσοχὴ των ἐκ τῶν ὅσων συνέβαινον δεξιώτερα, εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν ἀπ' αὐτῶν. Ταῦτα διότι ὁ Σουλτᾶνος εἶχε γνῶσιν τοῦ γεγονότος ὅτι 70 Τοῦρκοι εἶχον ἐν τῷ μεταξύ εἰσέλθῃ διὰ μιᾶς πυλίδος, (Ἐυλοκέρκου) (1) εὐρεθείσης ἀνοικτῆς και ἀφυλάκτου και ὅτι εὐρίσκοντο ἤδη ἐντὸς τῶν τειχῶν, ὅπου ἡ περιοχὴ ἦτο ἔρημος ἀνθρώπων. Ἐφ' ὃ και τὸν ἀπεσταλμένον, ὅστις εἶχε φέρει τὴν εἶδησιν, διέταξε: «Στρέψε

1. «Ἐυλόπορτα» ἢ «Ἐυλόκερκος».

ὀπίσω καὶ εἶπέ νὰ εἰσέλθουν ὄσο τὸ δυνατόν περισσότεροι, ἐνῶ ἐγὼ ἐδῶ θὰ τοὺς ἀπασχολῶ, ὥστε νὰ μὴ ἀντιληφθοῦν τὴν εἰσοδὸν σας. Καὶ ἀφοῦ γίνετε πολλοί, προχωρήσατε ἀπὸ μέσα πρὸς τὰ ἐδῶ καὶ ἐλάτε εἰς τὰ νῶτα τῶν ἀμυνομένων ἐδῶ ἐχθρῶν». Τοῦτο καὶ συνέβη, εἶδον δὲ οἱ ἀμυνομένοι, αἴφνης, τὰ νῶτα τῶν νὰ περικυκλοῦνται ἀπὸ Γενισάρους. Ἡ ἐν λόγῳ πυλὶς, εἶχε μείνει ἀτοίχιστος ἔσωθεν, ὡς μικρᾶς σημασίας, ἢ διότι τὴν εἶχον ἀφήσει σκοπίμως, ἔτσι, διὰ νὰ δύνανται εὐχερῶς νὰ ἐξέρχωνται ἔξω, ὁσάκις εὕρισκον κατάλληλον εὐκαιρίαν διὰ νὰ κατασκοπεύσουν τοὺς ἐχθρούς. Ἀφ' ἐτέρου οἱ φύλακες αὐτῆς ἀκούοντες μέγαν θόρυβον, προερχόμενον ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς πύλης τοῦ Ρωμανοῦ, ἀφῆκαν τὴν θέσιν τῶν καὶ ἔτρεξαν πρὸς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ὅπου διεξήγετο ὁ μέγας ἀγὼν, λησιμονήσαντες τὴν πυλίδα ἀνοικτήν. Οἱ ἔξωθι εὕρισκόμενοι Τοῦρκοι ἀντελήφθησαν τοῦτο, ἐκ περιεργείας δὲ εἰσηλθὼν μερικοί, ὅτε αἴφνης, χωρὶς νὰ τὸ ἐλπίζουν, εὐρέθησαν ἐντὸς τοῦ τείχους, εἰς ἐγκαταλειφθεῖσαν περιοχὴν. Πάραυτα εἰδοποίησαν τὸν Σουλτάνον ὅστις καὶ ἔσπευσε νὰ δώσῃ τὰς δεούσας διαταγὰς. Ἄλλοι ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ πυλὶς ἦτο κλειστή. Ἄλλὰ βολὴ τηλεβόλου τὴν ἐκτύπησε καὶ τὴν ἤνοιξε, καθ' ἣν ὥραν, οἱ φυλάσσοντες εἰς ἐκεῖνο τὸ σημεῖον ἀπουσίαζον ἐκεῖθεν. Ἄλλοι πάλιν, ὅτι ἡ εἰσοδος τῶν Τούρκων ἔγινεν ἀπὸ ρήγματα τοῦ τείχους, ποὺ εἶχον προκληθῆ συνειπία τοῦ συνεχοῦς σφυροκαπήματος αὐτοῦ ἀπὸ τὰ πυροβόλα τοῦ ἐχθροῦ ἢ καὶ διότι οἱ ὑπερασπισταὶ εἶχον φονευθῆ, κατὰ τὰς συμπλοκάς ἐπὶ τῶν τειχῶν. Ὅπως καὶ νὰ ἔχη τὸ πρᾶγμα, γεγονὸς παραμένει πάντως ὅτι εἶχον εἰσέλθει ἐχθροὶ καὶ εὐρέθησαν εἰς τὰ νῶτα τῶν ἀμυνομένων, ἐντὸς τῆς Πόλεως. Ὅτε, δὲ οἱ ἀμυνομένοι κατῆλθον ἐκ τῶν πύργων καὶ τῶν πλησίον ἐπάλλξεων, ἓνας Γενίτσαρος, ἔξωθεν, κατάρθρωσε νὰ ἀναρριχηθῆ ἐπὶ τοῦ τείχους καὶ νὰ ὑψώσῃ μίαν Τουρκικὴν σημαίαν (1). Οὗτος, ὡς λέγουν, πρὸ τῆς στρατολογίας του, ἔφερε τὸ Χριστιανικὸν ὄνομα «Δημήτριος». Πέριξ δὲ τοῦ Αὐτοκράτορος Κων)νου εἶχον συσπειρωθῆ οἱ ἐπίλεκτοι Βυζαντινοί, Παλαιολόγοι, Κομνηνοί, Καντακουζηννοί καὶ ἄλλοι γόνιοι τῶν ἐνδόξων Βυζαντινῶν οἰκογενειῶν. Πάντες ἀποφασισμένοι ν' ἀποθάνουν, ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ πυκνοῦ πλήθους τῶν Τούρκων, τὸ ὁποῖον ὄλονεν ὀγκοῦτο ἐκ τῶν εἰσβαλόντων ἀπὸ διάφορα πλέον σημεῖα. Κατὰ τὴν ἀπέλπιδα ταύτην τῶν ἀμυνομένων ἐπίθεσιν, ἐφρονεύθησαν μὲν πολλοὶ ἐχθροὶ ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἐπίλεκτοι ἔπεσαν ἐνδόξως, ὁ δὲ ἀτυχῆς Κων)νος, ἰδὼν ὅτι πάντες οἱ περὶ αὐτὸν ἔκειντο ἐκτάδην, ἀνεφώνησεν: «Ἡ πόλις ἐάλω καὶ ἐγὼ ἔτι ζῶ;» «Ἄν ἐπάρχει Χριστιανὸς νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν κεφαλὴν μου;» Καὶ πράγματι δὲν ὑπῆρχε Χριστιανὸς ζῶν πλησίον αὐτοῦ. Τότε ἐκέντρισε τὸν ἵππον του καὶ ἐπέπεσε κατὰ τοῦ πυκνοῦ στίφους τῶν ἐχθρῶν, ὅπου κτυπῶν καὶ κτυπώμενος πανταχόθεν, ἔπεσε νεκρὸς

1. Ὁ Τουρσοὺν βέης, λόγιος Τοῦρκος. ἀναφέρει: «Τὰ λευκὰ σαντζάκια (σημαίαις) τῶν Τούρκων, μερῆτὰ τοῦ Κιρμανίου, καθὼς καὶ τὰ κόκκινα, μερῆτ' ἑνὴν ἡμισέληνον, ἐκμάτισαν ἐπάνω εἰς τοὺς πύργους τοῦ κάστρου τῆς Πόλεως».

ἐκ τοῦ ἵππου του, καταπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ πλήθους, τὸ ὅποιον μὴ εὐρίσκον πλέον ἀντίστασιν, ἐξεχύθη ἐντὸς τῆς πόλεως, πρὸς λεηλασίαν, ἀρπαγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν. Διότι παντοῦ αἱ ἐπάλξεις καὶ οἱ πῦργοι ἦσαν ἔρημοι ὑπερασπιστῶν, πολλαὶ δὲ Τουρκικαὶ σημαῖαι ἐκυμάτιζον ἐπὶ τοῦ τείχους εἰς διάφορα σημεῖα. Οἱ δὲ δύο ἀδελφοὶ Βεδουάρριοι, οἵτινες ὑπερήσπιζον ἓνα πῦργον τοῦ τείχους, ἰδόντες τὴν ἀπελπιστικὴν κατάστασιν, ἔκραζον. «Ἡ Πόλις ἐάλω! ὦ Ἥλιε φρῖξον, ὦ γῆ στέναξον!!!» ἀλλὰ, συνελθόντες ἐκ τῆς πρώτης ἐκπλήξεως, ἀφῆκαν τὴν θέσιν των καὶ ἔτρεξαν νὰ σωθοῦν. Καὶ μόνον εἰς ἐσώθη, ὁ ἕτερος ἐφονεύθη.

Σχόλιον περὶ τῆς σημασίας τῆς θυσίας τοῦ Κων)νου ΙΑ'.— Ὁ αἰμνηστος οὗτος Αὐτοκράτωρ εἶχε δεχθῆ τὸ προσφερθὲν πρὸς αὐτὸν στέμμα τῆς βασιλείας, ἐν γνώσει του, ὅτι τὸ τέλος τῆς ἄλλοτε ἑλληνοχριστιανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς περικλειοῦς πρωτεύουσής, τῆς κατ' ἔξοχὴν πόλεως, ἦτο ἐγγύς.

Μολαταῦτα ἐδέχθη τὸ ἀκάνθινον στέμμα, οὐχὶ πλέον διὰ νὰ σώσῃ τὴν κατάστασιν, διότι ὡς εἶχον διαμορφωθῆ τὰ πράγματα, ἦτο ἀδύνατος ἡ σωτηρία. Τὸ ἐδέχθη πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν μελλουσῶν γενεῶν. Διὰ νὰ πέσῃ ἐνδόξως, ὡς ἤρμοζεν εἰς τὰς Ἑλληνορωμαϊκὰς παραδόσεις. Ὁ Κων)νος ὑπῆρξε τὸ μεταίχιμον ἢ τὸ μεσότοιχον μεταξὺ τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅστις ἐνεταφιάζετο μὲ τὴν ἄλωσιν τῆς Πόλεως, καὶ τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, ὅστις ἔμελλε νὰ προκύψῃ μετὰ τὴν ὀλοκληρωτικὴν ὑποταγὴν του εἰς δυνάστην ἀλλόφυλον, ἀλλόθρησκον καὶ ἀπολίτιστον. Διὰ τῆς ἀντιστάσεως, τὴν ὁποίαν εἶχε ὀργανώσει μὲ τὰ γλίσχροα μέσα, πού εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του, καὶ ἀντεσχεν ἐπὶ πεντήκοντα ἡμέρας εἰς τὰς λυσσώδεις ἐπιθέσεις τεσσαρακονταπλασιῶν ἐχθρῶν, ἔδωκε καθαρὰν εἰκόνα τοῦ πλήρους βασάνων καὶ προσπαθειῶν βίον τοῦ Μεσαιωνικοῦ ἢ Βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ. Διὰ τοῦ ἐνδόξου θανάτου του ἐπιστοποίησεν ὅτι, ἀπ' ἐνός μὲν ὁ Βυζαντινὸς Ἑλληνισμὸς ἐθυσιάσθη, διὰ νὰ διαφυλάξῃ τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνορωμαϊκὸν πολιτισμὸν, ἀπ' ἑτέρου δὲ νὰ μεταδώσῃ τὸν τε χριστιανισμὸν καὶ τὸν ἑλληνορωμαϊκὸν πολιτισμὸν εἰς παντοῖα βάρβαρα ἔθνη τοῦ τότε κόσμου. Διὰ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου του ἔδωκε τὸ παράδειγμα εἰς τὸν νεώτερον ἑλληνισμὸν, ὅτι δηλαδὴ μόνον μὲ τὴν ἀντίστασιν μέχρι θανάτου εἶναι δυνατὸν νὰ σωθῇ αὐτὸς, ὅταν ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Τὴν στιγμὴν, ἀκριβῶς κατὰ τὴν ὁποίαν ἀφοῦ εἶδεν ὅτι πάντες οἱ περὶ αὐτὸν ἔκειντο νεκροί, ἐξεστόμισε τὴν ἀπέλπιδα φράσιν «Λέν ὑπάρχει Χριστιανὸς ν' ἀφαιρέσῃ τὴν κεφαλὴν μου»; ὁ Κων)νος ἀντεπροσώπευε τὸν Βυζαντινὸν Ἑλληνισμὸν, ὅστις ἀνῆκε πλέον εἰς τὸ παρελθόν. Ἀπ' ἧς ὁμως, κεντρίσας τὸν ἵππον του, ἐπέπεσεν ἀκράτητος κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀπέθανεν, ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης, ὁ θρυλικὸς Βασιλεὺς, ἀντιπροσωπεύει τὸν νεώτερον Ἑλληνισμὸν, τοῦ ὁποίου τὸν μαρτυρικὸν μετέπειτα βίον συμβολίζει ὁ θάνατός του. Ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος ἥρωας τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ ὁ πρῶτος τοῦ νεωτέρου Ὀρθοδόξου Ἑλληνισμοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 65ον

Σφαγή, λεηλασία, αιχμαλωσία!!— Συμφώνως πρὸς τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Μεχμέτ Β', τοῦ ἀποκαλουμένου Πορθητοῦ, ἡ Κων)πολις, μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ὑπάρχοντά των ἔμειναν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀφηνιασάντων διὰ τὴν νίκην σιφῶν τοῦ φανατικωτάτου Μουσουλμανισμοῦ. Ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους ἡμέρας τὰ ἐξηγρωμένα στίφη ἔλυμαίνοντο τὴν Πόλιν. Σκηναὶ ἀπεριγράπτου φρίκης καὶ τραγικότητος ἐλάμβανον χώραν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Πόλεως. Μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ κατέφυγεν εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας πρὸς σωτηρίαν του. Ὁ πλήρης προλήψεων Βυζαντινὸς λαὸς εἶχε τὴν ἀφέλειαν ἢ μᾶλλον τὴν μαυρίαν νὰ πιστεῖη, ὅτι ἄγγελος Κυρίου θὰ ἐνεφανίζετο μὲ πυρίνην ρομφαίαν καὶ θὰ κατεδίωκε τοὺς ἔχθρους, ἅμα ὡς ἔφθανον οὗτοι εἰς τὴν στήλην τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. (Τσεμπερλήτας) καὶ ἴσως διὰ τοῦτο καὶ πλείστοι ἄνδρες δὲν εἶχον προσέλθει νὰ πολεμήσουν ἐπὶ τῶν τειχῶν. Καὶ ἔκλεισαν τὰς θύρας ἐρημητικῶς. Οἱ Τοῦρκοι, φθάσαντες εἰς τὸν Ναόν, παρεβίασαν τὰς θύρας μὲ διάφορα ἐργαλεῖα καὶ εἰσώρμησαν ἐντός, σφάζοντες, ἀρπάζοντες τοὺς εὐρισκομένους θησαυροὺς καὶ αιχμαλωτίζοντες τοὺς πάντας. Ὅτε δὲ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐδόθη διαταγὴ νὰ παύσῃ πλέον ἡ σφαγὴ, ἡ λεηλασία, καὶ ἡ αιχμαλωσία, εὐρέθησαν ὡς αιχμαλωτισθέντες πάσης ἡλικίας, ιδιότητος καὶ γένους ἑξήκοντα χιλιάδες (60.000) ἐκ συνόλου ὀγδοήκοντα χιλιάδων (80.000) κατοίκων. Ἄρα, ἐσφάγησαν εἴκοσι χιλιάδες (20.000). Ὅπε δὲ ἐδόθη ἡ διαταγὴ ὅλοι οἱ ἄλλοι οἱ μετασχόντες εἰς τὴν πολιορκίαν καὶ τὰς ἐπιθέσεις νὰ φύγουν εἰς τὰς ἐστίας των, πλὴν τῶν Γενιτσάρων, οἱ ὅποιοι ὡς τόπον διαμονῆς των εἶχον τὸ στρατόπεδόν των, ἔβλεπέ τις τοὺς ἀποσυρομένους νὰ καταφείγουν, κατάφορτοι ἀπὸ λάφυρα καὶ ἀπάγοντες δεμένους αιχμαλώτους, ἱερωμένους, μοναχοὺς, ἄνδρας, γυναῖκας, κόρας, ἐφήβους κ.λ.π. πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις. Τοσοῦτος ἦτο ὁ πλοῦτος, πρὸς διηρηπάγη, ὥστε μετὰ χρόνους, δσάκις ἐγένετο λόγος διὰ τὰ πλούτη Τουρκικῆς τινὸς οἰκογενείας, ἔλεγον, ὅτι οἱ πρόγονοί της εἶχον παρευρεθῆ εἰς τὴν λεηλασίαν τῆς Κων)πόλεως (Σταμπολὸν Γιαγμασιντὰ μπουλουντουλάρ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 66ον

Τὸ δραματικὸν τέλος τοῦ Λουκᾶ Νοταρᾶ.— Ὁ μόνος διασωθεὶς, ἐκ τῶν Βυζαντινῶν ἦτο ὁ στρατηγὸς Νοταρᾶς. Ἐπειδὴ ἡ ἀρχιστρατηγία τῆς ἀμύνης εἶχεν ἀνατεθῆ ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τὸν Γενοῦάτην Ἰουστινιάνην τιμῆς ἔνεκεν, ὁ Νοταρᾶς εἶχε μείνει κάπως δυσηρεστημένος, διότι παρηγωνίσθη χάριν τοῦ ξένου Ἰουστινιάνη. Ἀνέλαβε δὲ νὰ κρατήσῃ τὴν ἀμυναν τοῦ τείχους, τοῦ εὐρισκομένου παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Κερατίου κόλπου, ὅπου ὅμως ἡ ἐπίθεσις τῶν Τοῦρκων ἦτο χαλαρά. Διότι, σκοπὸς τῆς ἐπιθέσεως εἰς ἐκείνην τὴν πλευράν, ἦτο ν' ἀπασχολῆ μόνον τοὺς ἀμυνομένους, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ δώσωσι χεῖρα βοηθείας εἰς τοὺς ἐπὶ τοῦ χερσαίου τείχους ἀμυνομένους. Διὰ τοῦτο καὶ αἱ ἀπώλειαι τῶν ἀμυνομένων εἰς τὸ παραθαλάσσιον τμήμα δὲν ἦσαν

μεγάλοι, ἔφ' ᾧ καὶ αὐτὸς ἰδὼν τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως καὶ μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Βασιλέως, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον του. Ἀφοῦ δὲ ὁ Πορθητής, μετὰ τὴν κατάπανσιν τῆς λεηλασίας εἰσῆλθε θριαμβευτῆς εἰς τὴν Πόλιν, μὲ ὄλην τὴν ἐπισημότητα, ἀκολουθούμενος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀρχηγούς τοῦ στρατοῦ του, καὶ μετέβη ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, — τὸν ὁποῖον ἐθαύμασε διὰ τὸ κάλλος του, ἂν καὶ ὁ πλούσιος διάκοσμός του ἦτο ἤδη λεηλατημένος — διέταξεν ἕνα μουεζίνη νὰ ἀναβῆ ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος καὶ νὰ καλέσῃ τοὺς πιστοὺς του εἰς εὐχαριστήριον προσευχὴν πρὸς τὸν Ἀλλάχ, ὅστις τῷ ἐδώρησε τὴν νίκην. Μετὰ τὴν προσευχὴν ὁ Ναὸς ἐκεῖνος μετεβλήθη, ὡς εἰκός, εἰς εὐκτήριον οἶκον τοῦ Μουσουλμανισμοῦ, καὶ ἔπαυσεν ἔκτοτε, νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν Χριστιανωσύνην. Ὁ δὲ Σουλτᾶνος ἐξελεθὼν ἐκεῖθεν, περιῆλθε διάφορα ἀξιοθέατα τῆς πόλεως. Φθάσας εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κων)νου, εὔρε ταῦτα ἐντελῶς ἔρημα. Τότε ἐνεθυμήθη τοὺς στίχους Πέρσου ποιητοῦ, τοὺς ὁποῖους καὶ ἀπήγγειλεν, ἀναλογισθεὶς τὴν ματαιότητα καὶ τὴν ἀστάθειαν τῶν ἀνθρωπίνων μεγαλειῶν. «Ἡ ἀράχνη πλέκει τὸ δίκτυον αὐτῆς, ἡ δὲ γλαῦξ ψάλλει τὸν Ἐνυάλιον εἰς τὰς θύρας τῶν Ἀνακτόρων τοῦ Ἀφρασιάθ». (1). Ὁ Σουλτᾶνος ὅταν ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Βυζαντίου Λουκάς Νοταρᾶς εὗρισκετο ἐν ζωῇ, ἔστειλε πάραυτα καὶ τὸν ἐκάλεσε πλησίον του. Τὸν ἠρώτησε νὰ μάθῃ, τί ἀπέγινεν ὁ Βασιλεὺς Κων)νος ἂν ἦτο μεταξὺ τῶν ζώντων καὶ αὐτός, ἢ μεταξὺ τῶν νεκρῶν. Ὁ Νοταρᾶς ἀπήντησεν, ὅτι δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ γνωρίξῃ, ἔφ' ὅσον αἱ θέσεις των, ὅπου ἐμάχοντο ἔκειντο πολὺ μακρὰν ἢ μία τῆς ἄλλης. Τότε διέταξεν ὁ Σουλτᾶνος νὰ γίνῃ ἔρευνα μεταξὺ τῶν νεκρῶν, ποῦ ἔκειντο εἰς τὰ πέριξ τῆς Πύλης τοῦ Ρωμανοῦ. Οἱ ὀλίγοι Χριστιανοί, ποῦ σιμμετέσχον εἰς τὴν ἔρευναν, λέγεται ὅτι ἀνεγνώρισαν τὸ πτώμα τοῦ Βασιλέως ἐκ τῶν ἀλουργῶν (ἐρυθρῶν πεδίλων), ποῦ ἔφερε καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦτο κεντημένος, μὲ ἀργυροῦν νῆμα, ὁ δικέφαλος ἀετός. Κατόπιν αὐτοῦ, ἀπεκόπη ἡ κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ καὶ ἐκομίσθη πρὸς τὸν Σουλτᾶνον. Οὗτος τὴν ἔδειξεν πρὸς τὸν Νοταρᾶν καὶ ἠρώτησεν, ἂν ὄντως αὐτὴ ἦτο ἡ κεφαλὴ τοῦ Βασιλέως. Ὁ δὲ Νοταρᾶς ἀπήντησεν. «Ναὶ Κύριε αὐτὴ εἶναι». Καὶ τότε ἡ μὲν κεφαλὴ ἐνεπῆχθη εἰς δόρυ καὶ ἐξετέθη εἰς τὸν ἱππόδρομον ἐπὶ ἡμέρας, τὸ δὲ σῶμα παρεδόθη εἰς τοὺς Χριστιανούς νὰ τὸ θάψουν μὲ βασιλικὰς τιμὰς. Καὶ ἐξάφη ὡς λέγουν, ὑπὸ συκῆν, εἰς τὸ ὀνομασθὲν ἔκτοτε «Βεφὰ Μείνταν» (πλατεῖα θανάτου). Ἡ δὲ κεφαλὴ ταριχευθεῖσα, ἐστάλη, ὡς λέγουν, πρὸς

1. Κατ' ἀπόδοσιν τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ποιητοῦ Βαῖου.

«Στὸν θόλον τοῦ ἀνακτόρου — ἡ ἀράχνη ὡς μόνος φρουρὸς

καὶ στὸν πύργον τοῦ Ἐφρασιάθ — ἡ μπουρὰς ψαλμοῦδός τῆς φήμης τῶν βασιλέων».

Κατ' ἄλλους, τοὺς στίχους αὐτοὺς ἀπήγγειλεν ὁ Πορθητής ὅτε, εὗρισκόμενος ἐπὶ τῆς κυρωμένης ἐπιφανείας τοῦ θόλου τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅπου ἀνέβη, εἶθεατο τὸ θλιβερὸν θέαμα τῆς ἐρημοθεΐσης πόλεως καὶ τῶν ἐρειπωμένων ἀνακτόρων τῶν βασιλέων τῆς.

τοὺς Μουσουλιμάνους ἡγεμόνας Συρίας καὶ Αἰγύπτου εἰς ἔνδειξιν τῆς μεγάλης νίκης τοῦ Ἰσλάμ, κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ὁ Πορθητὴς ἐπεσκέφθη τὴν οἰκίαν τοῦ Λουκᾶ Νοταρᾶ, ὅπου τὸν προσεκύνησαν οἱ ἕξ υἱοὶ τοῦ δευτέρου. Ἡ σύζυγός του ἦτο κλινήρης, ὡς ἀσθενοῦσα. Ταύτην ἐπισκεφθεὶς ὁ Πορθητὴς, εἶπε: «Μὴ λυπεῖσαι, ὦ μήτηρ, διότι ἐκεῖνο ποῦ ἤθελεν ὁ Θεός, ἐκεῖνο καὶ ἔγινεν. Ἄν ἐχάσατε τὸν πλοῦτον σας, ἔχω πολλὰ πλειότερα νὰ σᾶς δώσω». Μετ' ὀλίγας ὅμως ἡμέρας, ἡ ἐπιδειχθεῖσα ἀγαθὴ διάθεσις τοῦ Πορθητοῦ, ἥλλαξεν. Εἰς συμπόσιον, ὁργανωθὲν ὑπ' αὐτοῦ πρὸς ἑορτασμόν τῆς νίκης του μεθ' ὄλων τῶν ἐξεχόντων ἐκ τῶν ἰδικῶν του, ἐνῶ ἔτι εὐρίσκετο εἰς κραυπάλην μέθης, ἐζήτησε τὸν ἔφηβον καὶ περικαλλῆ υἱὸν τοῦ Νοταρᾶ, τίς οἶδεν τί ἀνώμαλον ἔχων κατὰ νοῦν. Ὁ Δουξ ἠρνήθη νὰ ὑπακούσῃ. Τότε ἐστώλησαν δῆμοι, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ ὠδήγησαν διὰ τῆς βίας τοῦτον, ἀπεκεφάλισαν καὶ τὸν Νοταρᾶ μετὰ τῶν δύο ἄλλων υἱῶν του. Αὐτὸ δυστυχῶς ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ λογίου, ποῦ εἶχεν ἐκστομίσει ὁ Νοταρᾶς πρὸ τῆς πολιορκίας, ὅτε συνεζητεῖτο ἡ ἔνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ παπικοῦ πρωτείου: «Κρειττότερον ἐστὶν εἰδέναι ἐν μέσῃ τῇ Πόλει φακιόλιον βασιλεῦον Τούρκων ἢ καλύτεραν λατινικὴν»!!!

Σύγκρισις.—Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς τὸ τί ὑπέφερον, ἐπὶ ἔνδεκα αἰῶνας (1123 ἔτη ἦτοι ἀπὸ 330 μ. Χ. — 1453 μ. Χ.), ὁ κατὰ καιροὺς ἐκεῖνος Λαὸς τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ἀπὸ τὰς ἀτελειώτους ἐπιδρομὰς τῶν ποικιλονόμων βερβάρων καὶ πρὸ παντὸς οἱ κατοικοῦντες τότε τὴν Θράκην Ἑλληνοχριστιανοί, εἶναι σκόπιμον νὰ συγκρίνωμεν τὰς ἐπιδρομὰς ἐκείνας μετὰ τὴν ἐσχάτως γενομένην εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὰ ἔτη 1940-44, ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τοῦ Χίτλερ. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, ἐθεωροῦντο ὡς ἀνήκοντες εἰς ἓν ἐκ τῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων ἔθνῶν τῆς Εὐρώπης. Καὶ ὅμως, ὁ Ἑλληνικὸς λαός, ἕστερον ἀπὸ τόσους θριάμβους τοὺς ὁποίους κατήγαγον τὰ τέκνα αὐτοῦ εἰς Ἀλβανίαν, ἐπέρωτο νὰ ὑποστῇ τὰ μύρια ὄσα δεινὰ ἐκ μέρους αὐτῶν, τῶν Γερμανῶν. Σφαγαὶ ὁμαδικαὶ, ἠβηδόν, εἰς Δίστομον, Καλάβρυτα, Κρήτην καὶ ἄλλαχοῦ. Τυφεκισμοὶ νεαρῶν Ἑλλήνων κατὰ πεντηκοντάδας, ἐν Ἀθήναις καὶ τῇ ὑπαίθρῳ χώρῃ, διὰ τὴν παραμικρὰν αἰτίαν. Ἀπαγωγὰι ἀρρένων καὶ θηλέων εἰς στρατόπεδα. Ἀρπαγαὶ καὶ λεηλασίαι ὄλου τοῦ ἔθνικοῦ πλοῦτου τῆς Ἑλλάδος. Ἐμπρησμοὶ χωριῶν καὶ κωμοπόλεων, ὅπου ὑποπτεύοντο ὅτι ἐκαρᾶδοκεῖ ὀργανομένη ἀντίστασις. Φυλακίσεις καὶ βασανιστήρια καὶ παντὸς εἶδους ἀτιμώσεις καὶ ἐξευτελισμοί, ἔργα ἀνάξια πεπολιτισμένων εἰς βάρος λαοῦ, πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ ἀνθρωπότης ὀφείλει τὸν πολιτισμὸν τῆς, διὰ τὸν ὁποῖον τόσον ἐνασμενίζεται αὐτῇ. Ὅθεν, ὁ ἀναγνώστης, εὐκόλως δύναται νὰ φαντασθῇ τὰ, ἀσύλληπτα, ἀπὸ ἀνθρώπινον νοῦν, βασανιστήρια τῶν κατοίκων ἐκείνων τῆς Θράκης, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπεβάλλοντο οὗτοι ὑπὸ τῶν ἀγρίων, ἡμι-αγρίων, βερβάρων ἢ καὶ ἡμιπεπολιτισμένων ἐπιδρομέων, τῶν ὀδηγομένων ἀπὸ ἀρχηγούς ἐγωῖστὰς, σκληροῦς, ἀτέγκτους καὶ αἰμοδιψεῖς.

Οὔτοι, μετέβαλλον, κατὰ τὸ σύνθηρες, εἰς παντελῆ ἔρημον πᾶν τμήμα τῆς χώρας, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐξεχύνοντο. Πανωλεθρία καὶ κατὰ χιλιάδας ἀπαγωγαὶ εἰς αἰχμαλωσίαν, ὄχι μόνον ἀρρένων, ἀλλ' ὀλοκλήρων ἐνίοτε πληθυσμῶν, εἴτε πρὸς ἀπόσπασιν λύτρων, εἴτε διὰ βίου σκληροτάτην δουλείαν, ἦσαν τὰ ἐφιαλτικὰ ἐπακόλουθα. ὁ γράφας

Σ Τ Μ Π Ε Ρ Α Σ Μ Α

Ἡ ἀπώλεια τοῦ Θρακικοῦ προμαχώνος καὶ τὰ ἄλλα βαθύτερα αἰτία τῆς παρακμῆς καὶ τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου.— Ἐν γενικαῖς

γραμμαῖς, τὰ αἰτία τῆς φθορᾶς καὶ τῆς πτώσεως, δύναται τις νὰ κατατάξῃ εἰς δύο κατηγορίας: 1ον) Εἰς ἐνδογενῆ, δηλαδὴ εἰς αἰτία ἀπορρέοντα ἐκ τῆς ἐν γένει κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς διαρθρώσεως τοῦ Κράτους τοῦ Βυζαντίου, τὸ ὁποῖον, ἐξ ὀργανικῶν ἀδυναμιῶν καὶ παρὰ τὰς κατὰ περιόδους σημειουμένας ἀναλαμπάς, ἐφέρετο μολαταῦτα, σταθερῶς καὶ ἀναποτρέπτως πρὸς διάλυσιν αὐτοῦ. 2ον) Εἰς ἐξωγενῆ, τοῦτέστιν εἰς αἰτία μὴ ὑποκείμενα εἰς τὸν ἄμεσον ἔλεγχον τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, ἀλλ' ὀφειλόμενα, εἴτε εἰς τὴν δραστηριότητα τῶν, κατὰ καιροὺς, ἐξῶθεν τῶν ὀρίων τοῦ κράτους, καραδοκούντων ἐχθρῶν, εἴτε εἰς ἄλλην τινὰ ἀνωτέραν θίαν, ὡς σεισμούς, λιμούς, ἐπιδημίας κλπ. Ἄφ' ἐτέρου, καὶ ὁ ἀποκαλούμενος «νόμος τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως», λόγῳ τῆς ἀναγκαστικότητος αὐτοῦ, ὡς φυσικοῦ φαινομένου δύναται καὶ αὐτὸς νὰ προσφέρῃ μίαν ἀτελῆ ἔστω ἐξήγησιν τῆς παρακμῆς. Τὸ Ἑλληνοχριστιανικὸν Κράτος τοῦ Βυζαντίου, ἂν καὶ εἶχεν ἀπωλέσει, εἰς προηγουμένους χρόνους, τὰς Ἑλληνιστικὰς χώρας τῆς Αἰγύπτου, Συρίας, Μεσοποταμίας καὶ Ἀρμενίας, ὡς καὶ τὴν Νότιον Ἰταλίαν καὶ τὴν Κεντρικὴν καὶ Ἀνατολικὴν Μικρὰν Ἀσίαν, διετήρει ἐν τούτοις στερεῶς τὰς χώρας ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως καὶ Σαίου, μέχρι τῆς Κρήτης, καθὼς καὶ μεγάλα τμήματα τῆς Βορείου καὶ Δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Μικρασιατικῆς γῆς, μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α', τοῦ Κομνηνοῦ. Ἡ ἀκτινοβολία του ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ἀκόμη μεγίστη ὁ δὲ ἐκπολιτιστικὸς του ρόλος τεράστιος. Ὅθεν, εἶναι ἄπορον πῶς, ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, εἰς διάστημα 24 ἐτῶν μόνον (1180-1204), τὸ μέγα τοῦτο οἰκοδόμημα, ἔφθασεν εἰς τοιαύτην παραλυσίαν, ὥστε νὰ περιέλθῃ, τὸ πρῶτον μὲν, εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἑτεροδόξων καὶ ἀπολιτίστων ἀκόμη Φράγκων, βραδύτερον δέ, τὸ 1453, νὰ ὑποκύψῃ τελειωτικῶς εἰς τὸν ἐξ Ἀσίας ἐνοκήψαντα πρωτόγονον δυνάστην, τὸν Τοῦρκον. Αἱ ἀπαντήσεις εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτὸ δίδονται ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων, καθ' ὅλην τὴν μακροαἰώνα ἱστορίαν, εἰς τὸ πολιτικὸν ἐπίπεδον, τὸ στρατιωτικόν, τὸ οἰκονομικόν, τὸ κοινωνικόν, τὸ ἠθικόν καὶ τὸ θρησκευτικόν, τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ ἐκείνου κόσμου. Κατὰ ταῦτα, τὰ αἰτία συνοψίζονται ὡς ἑξῆς:

1ον ΕΝΔΟΓΕΝΗ ΑΙΤΙΑ. Π λ η θ υ σ μ ι α κ ά : Ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει τὴν πληθυσμιακὴν βάση τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Αὕτη προήλθεν ἐκ τῶν κατωτέρω αἰτίων: α) Ἐκ τῶν πολ-

λῶν σφαγῶν καὶ αἰχμαλωσιῶν ὑπὸ τῶν ἐπὶ αἰῶνας ἐπιδρομένων, οἵτινες μετέφερον τοὺς αἰχμαλώτους εἰς τὰς ἰδίας ἑκάστος χώρας. β) Ἐκ τῆς ἀκαταπαύστου διαρροῆς τοῦ ἄρρενος, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πληθυσμοῦ πρὸς τὰ μοναστήρια, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν στρατιωτικῶν καὶ ἄλλων ὑποχρεώσεων καὶ γ) ἐκ τῶν διαφόρων ἐπιδημικῶν ἀσθενειῶν, τὰς ὁποίας δὲν εἶχον τότε τὰ μέσα νὰ καταπολεμήσουν. Συνέπεια δὲ τῆς τοιαύτης ἐλαττώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ὑπῆρξεν ὅτι τὸ κράτος δὲν κατώρθωσε νὰ ἀντλήσῃ τὸ ἀπαιτούμενον ἀνθρώπινον ὕλικόν πρὸς στράτευσιν, διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐπιδρομέων, οἱ ὅποιοι πολλάκις προσέβαλλον τὴν ἐπικράτειαν ἐκ πολλῶν σημείων συγχρόνως καὶ ἐξ Εὐρώπης καὶ ἐξ Ἀσίας. Καί, ὡς ἐκ τούτου, ἠναγκάζετο τὸ κράτος νὰ συμπληρώσῃ τὰ κενὰ μὲ ξένους βαρβάρους μισθοφόρους, οἱ ὅποιοι, ἀντιώφελειας, ἐγένοντο συχνὰ πρόξενoi μεγάλων ζημιῶν, πολεμοῦντες συνήθως ἀπροθύμως, στασιάζοντες, ἢ λιποτακτοῦντες πρὸς τοὺς ἐχθρούς.

2ον) Ο ἰ κ ο ν ο μ ι κ ἄ : α) Ἡ ἐλλάτωσις τῶν πόρων τοῦ Κράτους, τῶν προερχομένων ἐκ τῆς ναυτιλίας καὶ ἐκ τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου, τὸ ὁποῖον, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλεξίου Α', περιῆλθε διὰ συμβάσεως εἰς τοὺς Βενετούς, Γενουάτας, Πισάτας καὶ ἄλλους ξένους. Ἡ προκύψασα σοβαρωτάτη μείωσις τῶν ἐσόδων δὲν ἐπέτρεπεν ἐφεξῆς εἰς τὸ Κράτος νὰ συντηρῇ ἱκανὰς δυνάμεις διὰ τὴν φρουρῆσιν τῶν ἐκτεταμένων συνόρων του, ἐν τε τῇ Εὐρώπῃ καὶ τῇ Ἀσίᾳ. β) Ἡ ἐπεκτεινομένη ὀσημέραι ἀκτημοσύνη τοῦ συνεχῶς ληστευομένου καὶ ἀραιουμένου ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, αἱ γαῖαι τοῦ ὁποίου, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, περηχόντο ἀνεπιστρεπτεῖ, εἴτε εἰς τὴν κατοχὴν τῶν πολυπληθῶν μοναστηρίων, εἴτε εἰς τὴν κυριότητα διαφόρων ἀπλήστων ἀρχόντων. Ἡ μεταχείρισις αὕτη τῶν ἀγροτῶν, χάριν τῶν ὁποίων (ἐξαιρέσει σπασμαδικῶν τινῶν κατὰ καιροὺς ἐνεργειῶν) ἐστάθη ἀδύνατον νὰ προβῇ τὸ Κράτος εἰς εὐρείας ἀπαλλοτριώσεις γαιῶν, ἐπηύξανε τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου διὰ τὰ κοινά. μὲ ἀποτέλεσμα τὴν μείωσιν τῆς παραγωγῆς, τὴν ἀνατίμησιν τῶν χρειδῶν καὶ τὴν ἐκ ταύτης ἔτι μεγαλύτεραν ἐξαθλίωσιν τῶν λαϊκῶν τάξεων, τῶν διὰ τοῦτο καὶ δικαίως δυσανασχετοῦσῶν κατὰ τῆς ἐξουσίας. γ) Ἡ ἄμετρος πλεονεξία ὠρισμένων ἀρχόντων, ἀσκούντων μονοπωλιακῶς τὴν ἐμπορίαν τοῦ σίτου ἢ ἄλλων καταναλωτικῶν εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, ἦτο ἄλλη ἀφορμὴ κατακραυγῆς τοῦ λαοῦ. δ) Ἡ λόγῳ ἀδυναμίας τῆς Κεντρικῆς Ἐξουσίας, τάσις πολλῶν ἰσχυρῶν φρουράρχων εἰς τὸ νὰ κατακρατοῦν τὰ ἔσοδα, τῶν ὑπ' αὐτοὺς περιοχῶν, δι' ἴδιον λογαριασμόν. Οὗτοι, πρὸς ἀποφυγὴν λογοδοσίας, κατέβαλλον πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἐπίτευξιν ἀνεξαρτησίας τῶν ἀπὸ τὸ κέντρον, συντελοῦντες, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, εἰς τὴν διάσπασιν τῶν δυνάμεων τοῦ Κράτους καὶ τὴν ἐξάλειψιν τῆς ἀλληλεγγύης μεταξὺ τῶν διαφόρων τμημάτων τῶν χωρῶν αὐτοῦ καὶ τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ. ε) Ἡ ἐπαχθῆς φορολογία, ἢ ἐπιβαλλομένη κυρίως ἐπὶ τῶν λαϊκῶν μαζῶν, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν πολλαπλῶν χρηματικῶν ἀναγκῶν τοῦ Κράτους, χωρὶς πολλάκις νὰ θίγονται τὰ συμφέ-

ροντα τῶν ἰσχυρῶν πλουσίων.

3ον) Διοικητικὴ ἀνεπάρκεια καὶ κακὸς χειρισμὸς τῶν πολιτῶν ἐν γένει: α) Εἰς τὸ ὡς ἄνω αἴτιον ὀφείλεται ἀνομικρῶς καὶ ἡ ἀβελτηρία ἢ ἐπιδειχθεῖσα ὑπὸ τῶν τελευταίων, μετὰ τὸν Μανουήλ, αὐτοκρατόρων, ἴτοι τῶν Ἀλεξίου Β', Ἀνδρονίκου Α', Ἰσαακίου Ἀγγέλου Β', τοῦ Ἀλεξίου Γ' καὶ δὴ Ἀλεξίου τοῦ Δ', ὀδηγήσαντος κατὰ τοῦ Κράτους τὴν Δ' σταυροφορίαν, ἡ ὁποία καὶ ἀπέληξεν εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς πρωτεύουσας ὑπὸ τῶν Φράγκων. Αἱ μεγάλαι αὐθαιρεσίαι τῶν σταυροφόρων, ποὺ διήρχοντο διὰ μέσου τῶν χωρῶν τοῦ Βυζαντίου καὶ ποὺ ἤξιον νὰ διατρέφονται εἰς βάρος τοῦ λαοῦ, ἐπηύξανον τὴν σύγχυσιν καὶ διαταραχὴν εἰς τὴν διοίκησιν καὶ προεκάλουν αἱματηρὰς συρράξεις μεταξὺ αὐτῶν, ἀπ' ἐνὸς καὶ λαοῦ καὶ στρατοῦ, ἀπ' ἐτέρου. Ἐνεκα δὲ τῆς σκληρότητος τῶν σταυροφόρων, ὁ λαὸς τοῖς ἀπεκάλει «σκυλόφραγκους». β) Ἡ σοβοῦσα εἰς τὸ διηνεκὲς ἐσωτερικὴ ἀνωμαλία καὶ ἀστάθεια, συνεπέα τῶν ἀλλεπαλλήλων στάσεων τῶν διαφόρων κατὰ καιροὺς στρατηγῶν, τῶν ἀποβλεπόντων εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ θρόνου διὰ τῆς βίας. Αἱ συχναὶ ἐπαναστάσεις τοῦ εἴδους αὐτοῦ εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διαίρεσιν τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ εἰς ἀντιμαχομένας μερίδας καὶ τὴν ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ἐξασθένεισιν τῆς κρατικῆς ἐπιβολῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀντέδρων βιαίως οἱ ἀντιφρονοῦντες.

4ον) Θρησκευτικὴ, ἠθικὴ, πνευματικὴ καὶ ψυχολογικὴ κρίσις: α) Ἡ διαφορὰ τῶν συνειδήσεων πολλῶν ἀρχόντων καὶ στρατιωτικῶν, οἱ ὁποῖοι, μολοντί ἔβλεπον τὸ Κράτος κλονιζόμενον, προκειμένου νὰ ἐπιτύχουν τὸν ἐπιδιωκόμενον ἐκάστοτε σκοπὸν των, προέβαινον ἀνευδοκίμως μέχρι προδοσίας καὶ διαπράξεως στυγερωτάτων ἐγκλημάτων, φονεύοντες, τυφλοῦντες, φυλακίζοντες ἢ ἐξορίζοντες τοὺς ἀντιπάλους των, οὐδένα τρέφοντες σεβασμὸν πρὸς τὰ καθιερωμένα περὶ κληρονομικότητος τῆς διαδοχῆς εἰς τὸν θρόνον καὶ ἀθετοῦντες, στηριζόμενοι εἰς τὴν δύνάμιν των, πάντα Νόμον, ἐν προκειμένῳ. β) Ἡ χαλάρωσις, ἢ μᾶλλον ἢ παντελὴς ἔλλειψις ἐθνικῆς καὶ φυλετικῆς συνειδήσεως, ἔτεινεν ὁλοὲν καὶ περισσότερον εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ συναισθήματος τῆς ἀλληλεγγύης τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τοῦτο, διότι εἶχεν ὑπερισχύσει τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα, τὸ ὁποῖον, ἐκτὸς τοῦ ὅτι παρήγαγε παρὰ τῶ ἀμαθεῖ λαῷ σωρείαν προλήψεων, περιώρισε καὶ τὴν θρησκείαν εἰς τὴν ἐκτέλεισιν τῶν τύπων, ἄνευ ἠθικῆς τινοσ βάσεως. γ) Ἡ ὀσμῆραι ἐπαυξανομένη ἀμάθεια τοῦ λαοῦ, ἐλλείπει ἠθικῆς διαπαιδαγωγήσεως τῆς μάξης αὐτοῦ πλὴν τοῦ θρησκευτικοῦ, οὐδὲν ἄλλο κίνητρον παρεῖχε πρὸς ἀντίστασιν κατὰ τῶν πολλαπλῶν ἐχθρῶν. Ἔτσι, ἐξηγεῖται καὶ τὸ πῶς, μία τῶσον πολυάνθρωπος πόλις καὶ μάλιστα ὀχυρωτάτη, κατήντησε νὰ πέσῃ δις εἰς χεῖρας σχετικῶς ὀλιγαρίθμων ἐχθρῶν, λόγῳ ἀδιαφορίας, τοῦ τε λαοῦ καὶ στρατοῦ, εἰς τὰς ἐπικλήσεις τοῦ Ἀλεξίου Ε' καὶ τοῦ Θεοδώρου Λασκαρέως, εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν Φράγκων καὶ βραδύτερον εἰς τὰς ἐπικλήσεις Κων-

σταντίνου ΙΑ (Παλαιολόγου), εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν Τούρκων. Ἡ ροπή πρὸς ἀδράνειαν εἶχεν ὑποσκελίσαι δριστηκῶς τὴν ἄλλοτε ποτὲ παρατηρηθεῖσαν προθυμίαν πρὸς δρᾶσιν.

5ον) Ἡ ἀπώλεια τῆς κυριαρχίας τῶν θαλασσοῶν: Τὸ Βυζάντιον ἐθεωρεῖτο καὶ ὄντως ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη ναυτικὴ δύναμις τοῦ μεσαίωτος. Ἄμα ὡς ἐξηφανίσθη ἡ κατὰ θάλασσαν ἰσχὺς αὐτοῦ, ἔλειπε τὸ γόητρον καὶ ἡ ἐπιβολὴ τῆς αὐτοκρατορίας. Διότι, τὸ ἀσφαλέστερον καὶ τὸ ἀποτελεσματικώτερον μέσον ἀμύνης τοῦ Κράτους, κατὰ τῶν πολλαπλῶν ἐπιδρομῶν, ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἡ χάρις εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς Μεσογείου, εὐχέρεια ἀναλήψεως ἐπιχειρήσεων ἐκάστοτε, ἐκεῖ ὅπου ἐπέβαλλεν ἡ στρατηγική, εἴτε πρὸς ἀντιπερισπασμὸν εἴτε καὶ πρὸς τελειωτικὴν συντριβὴν τῶ ἐχθροῦ. Ἡ πειρατεία δὲν ἠδύνατο νὰ εὐδοκιμήσῃ ἢ δὲ οἰκονομικὴ ἀκτινοβολία τοῦ Βυζαντίου ἦτο μεγίστη. Θανάσιμον πλῆγμα κατεφέρθη κατὰ τῆς ἀσφαλείας τοῦ Κράτους διὰ τῆς, λόγω οἰκονομιῶν, καταργήσεως, ὑπὸ Ἄνδρονίκου τοῦ Β', τοῦ ἐξ 100 πολεμικῶν πλοίων στόλου, τὸν ὅποιον εἶχε ναυπηγήσει ὁ πατὴρ του Μιχαὴλ Παλαιολόγος, παρὸτι ὁ στόλος αὐτὸς εἶχεν ἐπιτελέσει ἔργον ὠφέλιμον, ἀπαλλάξας ἐκ τῆς λατινοκρατίας, ἐν τῷ Αἰγαίῳ, πολλὰς νήσους καὶ λιμένας. Δὲν εἶναι δὲ ἄσκοπον νὰ ὑπομνησθῇ καὶ τὸ πόσον ὀλεθρία ἀπέβη, διὰ τὸ Βυζάντιον, ἡ ἔλλειψις ὑπολογισίμου ναυτικῆς δυνάμεως κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ.

ΕΞΩΓΕΝΗ ΑΙΤΙΑ. 1ον) Ἡ δογματικὴ διαμάχη: Ἡ διγενεὴς ὑπονόμευσις τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, τοῦ προπυργίου τούτου τῆς Ὀρθοδοξίας, διὰ τῶν ἐπὶ αἰῶνας ραδιουργιῶν τῶν κατὰ καιροὺς Παπῶν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὅποιοι ἀπέβλεπον εἰς τὴν, παντὶ τρόπῳ, ὑποταγὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἐξωθοῦντες, πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν, κατὰ τοῦ Βυζαντίου, τοὺς καθολικοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως Φράγκους, Γερμανοὺς, Νορμανδοὺς, Ἑνετοὺς, Γενοῦατας, Οὐγγυροὺς καὶ σταυροφόρους.

2ον) Ἡ ἀπώλεια ζωτικῶν ἐδαφῶν συνεπεῖα ἐχθρικῆς κατακτήσεως: α) Μέγα δυστύχημα διὰ τὸ Κράτος τοῦ Βυζαντίου ὑπῆρξεν ἡ κατὰκτησις ὑπὸ τῶν Σελτζούκων Τούρκων τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Κεντρικῆς Μικρασίας (μάχη τοῦ Μάντζικερτ 1071). Διότι, ἡ Μικρὰ Ἀσία, καθ' ὅλους τοὺς προηγουμένους χρόνους, ἀποτελεῖ τὸ κέντρον βαρῦτητος τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐν αὐτῇ κατοκοῦν αἱ μάχμοι ἑλληνικαὶ καὶ ἐξελληνισθεῖσαι φυλαὶ τῶν Κιλικίων, τῶν Ἰσαύρων, τῶν Πισιδῶν, τῶν Λυκαόνων, τῶν Λυδῶν, τῶν Θρακησίων, τῶν Φρυγῶν, τῶν Λαζῶν ἢ Ποντίων, τῶν Παφλαγόνων, τῶν Μυσῶν καὶ τῶν Βιθυνῶν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι, ἐξ αὐτῶν πάντων, τὸ Βυζάντιον ἐστρατολόγει ἄλλοτε τὰς πολυπληθεῖς στρατίας, ποὺ ἐμάχοντο πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις πρὸς προστασίαν τῶν συνόρων τοῦ ἀπεράντου κράτους καὶ ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Εὐρώπῃ. Προσέτι, ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ εὐρίσκοντο καὶ αἱ μεγάλαι καὶ ἀριστοκρατικαὶ οἰκογένειαι, αἵτινες παρέιχον εἰς τὸ Κράτος τοὺς ἱκανωτάτους στρατηγούς του. Ἐκεῖ ἔζων οἱ

πολεμοχαρείς ἀκριῖται, πού ἐφύλασσαν τὰς διαβάσεις τῶν ὄρεων, μαχόμενοι ἀενάως κατὰ τοῦ Μουσουλμανισμοῦ. Ἡ μεγάλη αὐτὴ χώρα, μὲ τὸν πολυπληθῆ λαόν της (30 ἑκατομμύρια), μὲ τὰς εὐρυτάτας πεδιάδας της, τὰς διαρροεμένες ὑπὸ πολλῶν μεγάλων καὶ πλείστων μικρῶν ποταμῶν, μὲ τὸν μέγαν γεωργικὸν καὶ κτηνοτροφικὸν πλοῦτον της καὶ τὰ ἀπέραντα δάση της, ἀπετέλει τὸν λαμπρότερον ἀδάμαντα τοῦ στέμματος τοῦ Βυζαντίου. Ἐκεῖθεν ἐπορίζετο ἡ πρωτεύουσα τὸ πλεῖστον τῶν ἐφοδίων, τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν συντήρησίν της, ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τὴν κάλυψιν τῶν στρατιωτικῶν ἀναγκῶν ὁλοκλήρου τῆς αὐτοκρατορίας. Διὰ τῆς ἐξαπλώσεως τῶν Σελτζούκων, ἐπὶ τῶν ἐδαφῶν τῆς λαμπρᾶς αὐτῆς χώρας, ἦτο ἐπόμενον νὰ στερηθῆ τὸ Βυζάντιον ὅλων αὐτῶν τῶν πλεονεκτημάτων καί, εἰς τὸ ἐξῆς, νὰ στηριχθῆ, κατ' ἀνάγκην πλέον, ἐπὶ τῶν ἐν Εὐρώπῃ τμημάτων αὐτοῦ, ἦτοι τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς λοιπῆς Νοτίου Ἑλλάδος, μολονότι αἱ χώραι αὐταὶ εἶχον πλειστάκις ληστευθῆ καὶ ἐρημωθῆ ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν παντοίων βαρβάρων. β) Ἐν κατακλείδι ὅμως, δύναται νὰ ὑποστηριχθῆ, ὅτι τὸ ἀποφασιστικὸν γεγονός, τὸ ὁποῖον ἐπεσφράγισε τὴν τύχην καὶ αὐτῆς ταύτης τῆς Βασιλίδος, μὲ ἐπακόλουθον τὴν τελειωτικὴν κατάρρευσιν ὁλοκλήρου τοῦ Βυζαντινοῦ κόσμου, ὑπῆρξεν, ἀναντιρρήτως, ἡ ἀπώλεια τοῦ «Θρακικοῦ Προμαχῶνος», δηλονότι τῆς ζωτικῆς ἐκείνης περιοχῆς ἀμέσου γεγνιάσεως, ἣτις, δίκην προγεφυρώματος, ἐκάλυπτε τὰς προσβάσεις τῶν τειχῶν τῆς πρωτεύουσας. Ἐν ἐπιγνώσει τῆς σπουδαιότητος τοῦ θρακικοῦ χώρου, διὰ τὴν ὑστάτην ἄμυναν τῆς αὐτοκρατορίας, τὸ Βυζάντιον, ἐπὶ αἰῶνας, διεξήγαγεν ἀγῶνας, ἀποσκοποῦντας εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς εἰρηνικῆς διαβιώσεως τοῦ ἀμιγῶς ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Θράκης, καθόσον ἐθεώρει τοῦτον ὡς τὸν σκληρὸν πυρῆνα τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἀφ' ἧς ὅμως, ὁ Γαζῆ Σουλεῦμάν Σεχζαδέ, τῷ 1348, ἔθηκε πόδα ἐπὶ θρακικοῦ ἐδάφους καὶ ἡ ὀθωμανικὴ κυριαρχία ἐπεξετάθη τάχιστα μέχρι τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀποστερήσασα οὕτω ταύτην τοῦ μοναδικοῦ πνεύμονός της, ὁ θάνατος αὐτῆς ἐξ ἀσφυξίας, κατέστη ἀναπόδραστος, ἀκόμη δὲ καὶ ἄνευ παρεμβάσεως τοῦ στρατιωτικοῦ παράγοντος, τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον καὶ ἡ διὰ θαλάσσης ἐπικοινωνία μὲ τὸν ἔξω κόσμον, ἐλλείπει ναυτικῆς ἰσχύος, εἶχεν ἀποβῆ ἐπισηφαλῆς. Ἐάν, οἱ Βυζαντινοί, δὲν περιέπιπτον εἰς τελείαν ἀποθάρρυνσιν καί, πρὸς διάσωσιν τοῦ θρακικοῦ τῶν προγεφυρώματος, ἀνελάμβανον ἐγκαίρως ἀγῶνα, πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ εισβολέως, ὅστις δὲν διέθετε τότε παρὰ μόνον ἐλαχίστας δυνάμεις, προσέτι δέ, ἐάν δὲν προηγῆτο ὁ γνωστὸς μέγας σεισμός, ὅστις εἶχε κατερειπώσει τὰ θρακικὰ κάστρα, ἴσως ὁ ροῦς τῆς ἱστορίας νὰ εἶχεν ἀλλάξει. Καὶ ἐδόθη, πρὸς τοῦτο, ἡ κατάλληλος εὐκαιρία. Μετ' ὀλίγα μόλις ἔτη, εἰσέβαλεν, εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, ὁ Ταμερλᾶνος, ὅστις κυριολεκτικῶς ἐσάρωσε τὸν Ὀθωμανισμόν, περιαγαγὼν αὐτὸν εἰς μεγίστην σύγχυσιν. Ὡστόσον, οἱ Βυζαντινοί, λόγῳ ἀδυναμίας, ὀφειλομένης εἰς τὴν προγενεστέραν ἀπώλειαν τοῦ τελευταίου αὐτῶν ἐρεῖσματος, τῆς Θράκης, ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ἐπωφεληθοῦν.

ΟΝΟΜΑΣΙΑΙ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑΙ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ

	μ. Χ.		μ.Χ.
1) Κων)νος ὁ Μέγας	330-337	42) Μιχαήλ Γ' ὁ Μέθυσος	842-867
2) Κωνστάντιος	337-361	43) Βασίλειος Α' ὁ Μακεδών	867-886
3) Ἰουλιανὸς	361-363	44) Λέων Στ' ὁ Σοφὸς	886-912
4) Ἰοβιανὸς	363-364	45) Κων)νος Ζ' Πορφυρο- γέννητος	913-959
5) Οὐάλης	364-378	46) Ρωμανὸς Λεκαπηνὸς συμβασιλεὺς	920-944
6) Θεοδόσιος ὁ Μέγας	379-395	47) Ρωμανὸς Β'	959-963
7) Ἀρκάδιος	395-408	48) Νικηφόρος Β' ὁ Φωκᾶς	963-969
8) Θεοδόσιος ὁ Μικρὸς	408-414	49) Ἰωάννης ὁ Τοιμισκῆς	969-976
9) Πουλχερία	414-450	50) Βασίλειος ὁ Βουλγαρο- κτόνος	976-1025
10) Μαρκιανὸς ὁ Θραῖξ	450-457	51) Κων)νος ὁ Η'	1025-1028
11) Λέων ὁ Α' ὁ Θραῖξ	457-474	52) Ρωμανὸς Γ' ὁ Ἀρ- υρὸς	1028-1034
12) Ζήνων	474-491	53) Μιχαήλ Δ' Παφλαγῶν	1034-1041
13) Ἀναστάσιος ὁ Δίκωρος	491-518	54) Μιχαήλ Ε' ὁ Καλαφά- της	1041-1042
14) Ἰουστίνος ὁ Α'	518-527	55) Ζωὴ καὶ Θεοδώρα	1042
15) Ἰουστινιανὸς ὁ Μέγας	527-565	56) Κων)νος Θ' ὁ Μονομά- χος	1042-1054
16) Ἰουστίνος ὁ Β'	565-578	57) Θεοδώρα θυγάτηρ Κων)νου Η'	1054-1056
17) Ὁ Τιβέριος	578-582	58) Μιχαήλ Στ' ὁ Στρα- τιωτικὸς	1056-1057
18) Ὁ Μαυρίκιος	582-602	59) Ἰσαάκιος Α' ὁ Κομνη- νὸς	1057-1059
19) Φωκᾶς ὁ Τύραννος	602-610	60) Κων)νος Ι' Δούκας	1059-1067
20) Ὁ Ἡράκλειος	610-641	61) Ρωμανὸς Δ' ὁ Διογένης	1068-1071
21) Κων)νος & Ἡρακλειωνᾶς	641-642	62) Μιχαήλ Ζ' ὁ Δούκας	1071-1078
22) Κώνστας Β'	642-668	63) Νικηφόρος Γ' ὁ Βοτα- νειάτης	1078-1081
23) Κων)νος ὁ Πωγωνᾶτος	668-685	64) Ἀλέξιος Α' ὁ Κομνηνὸς	1081-1118
24) Ἰουστινιανὸς ὁ Β'	685-695	65) Ἰωάννης Β' Καλοῖω- άννης	1118-1143
25) Λεόντιος	695-699	66) Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς	1143-1180
26) Τιβέριος Β'	699-705	67) Ἀλέξιος Β' ὁ Κομνηνὸς	1180-1183
27) Ἰουστινιανὸς Β' Ρινό- τητος (τὸ δεύτερον)	705-711	68) Ἀνδρόνικος Κομνηνὸς	1183-1185
28) Φιλιππικὸς Βαρδάκης	711-713	69) Ἰσαάκιος Β' Ἀγγελος	1185-1195
29) Ἀναστάσιος Β'	713-716	70) Ἀλέξιος Γ' Ἀγγελος	1195-1204
30) Θεοδόσιος Γ'	716-717	71) Ἀλέξιος Δ' Ἀγγελος μετὰ τοῦ Ἰσαακίου Β'	1204
31) Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρος	717-741	72) Ἀλέξιος Ε' Μούρ- τζουφλος	1204
32) Κων)νος Ε' ὁ Κοπρώ- νυμος	741-775		
33) Λέων Δ' ὁ Χάζαρος	775-780		
34) Κων)νος Στ' & Εἰρήνη	780-797		
35) Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία	797-802		
36) Νικηφόρος Α' ὁ Λογο- θέτης	802-811		
37) Σταυράκιος	811		
38) Μιχαήλ ὁ Α' Ραγκαβῆς	811-813		
39) Λέων Ε' ὁ Ἀρμένιος	813-820		
40) Μιχαήλ Β' ὁ Τραυλὸς	820-829		
41) Θεόφιλος	829-842		

Φραγκοκρατία 1204-1261

- 73) Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγος 1261-1282
- 74) Ἀνδρόνικος Β΄ 1282-1328
- 75) Μιχαήλ Θ΄ Συμβασιλεύς 1295-1320
- 76) Ἀνδρόνικος Γ΄ 1328-1341
- 77) Ἰωάννης Ε΄ Παλαιολόγος 1341-1351
- 78) Ἰωάννης Στ΄ Καντακουζηνός 1341-1355
- 79) Ἰωάννης Ζ΄ Παλαιολόγος 1355-1376
(τὸ δεύτερον) 1379-1391
- 80) Ἀνδρόνικος Δ΄ 1376-1379
- 81) Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγος 1391-1425
- 82) Ἰωάννης Η΄ Παλαιολόγος 1425-1448
- 83) Κων)νος ΙΑ΄ Παλαιολόγος 1448-1453

Βασιλείς τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους τῆς Νικαίας κατὰ τὰ 57 ἔτη τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Κων)πόλει.

- 1) Θεόδωρ. Λάσκαρις 1204-1222

- 2) Ἰωάννης Βατάτζης 1222-1254
- 3) Θεόδωρος Β΄ 1254-1258
- 4) Ἰωάννης Β΄ 1258-1259
- 5) Μιχαήλ - Παλαιολόγος 1259-1261

Οἱ ἐν Κων)πόλει βασιλεύσαντες Φράγκοι.

- 1) Βαλδουίνος Α΄ τῆς Φιλάνδρας 1204-1205
- 2) Ἐρρίκος, ἀδελφός του 1206-1216
- 3) Πέτρος Κουρτενέις, διαορίσθη 1216-1219
- 4) Ἰολάντα σύζυγος Πέτρου
- 5) Ροβέρτος Πέτρου 1219-1228
- 6) Βαλδουίνος Β΄ 1228-1261

Οἱ Ὀθωμανοὶ Σουλτάνοι πρὸ τῆς ἀλώσεως.

- 1) Ὀσμάν ἢ Ὀθωμάν, ἐν Ἀγκύρα
- 2) Ὀρχάν, υἱός του, ἐν Προύση
- 3) Μουράτ ὁ Α΄ ἐν Ἀδριανουπόλει
- 4) Βαγιαζήτ Α΄ » »
- 5) Μεχμέτ Α΄ » »
- 6) Μουράτ Β΄ » »
- 7) Μεχμέτ ἢ Μωάμεθ Β΄ ὁ Πορθητῆς

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΕΠΙΔΡΟΜΩΝ - ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΠΗΓΑΙ
Ἔθνη εἰσβαλόντα εἰς Θράκην ἀπὸ 330 - 1453 μ. Χ.

Ἀριθ.	Ὄνομα Ἐθνους	Ἔτος	Ἐπὶ Αὐτοκράτορος	Πηγαι
1	Γαλάται Ἰουλιανοῦ	361	Κωνσταντίου	Λιβάνιος - Ἀμμιανὸς
2	Γότθοι	376	Οὐάλεντος	Μαρκελίνος
3	Μοισία			Παπαρηγόπουλος
	Ἄστρογότθοι Κάτω	376	»	»
4	Βησιγότθοι Ἄνω			»
	Μοισία	376	»	»
5	Ἐπιδρομὴ ἀμφοτέρων	378	»	Ζώσιμος, Συνέσιος Λιβ.
6	Βησιγότθοι Ἀλαρίχου	396	Ἀρκαδίου	» » »
7	» Γαῖνᾶ	399	»	» » »
8	Οἰννοὶ Ἀτιλίλα	441	Θεοδοσίου Μικρ.	» » »
9	Ἄστρογότθοι	472	Λέοντος Α΄	» » »
10	Οἱ δύο Θεοδώριχοι	478	Ζήνωνος	» » »
11	Ἄστρογότθοι Θεοδώρ.	480-88	»	Ἰωάννης Λυδὸς
12	Σκλάβοι & Βούλγαροι	500	Ἀναστασίου Α΄	Προκόπιος
13	Φοιδεράται Βιταλιαν.	513	»	»
14	Σκλαβοῦνοι	534	Ἰουστινιανοῦ	Ἀγαθίας
15	»	538	»	Μένανδρος
16	Κουτρηγοῦροι Οἰννοὶ	551	»	Μαλάλας
17	Σκλάβοι καὶ Ἄνται	552	»	
18	Κουτρηγοῦροι Ζαβεργάν	558	»	Θεοφάνης - Κεδρηνὸς
19	Σκλάβοι	577	Τιβερίου	Εὐάγριος
20	Ἀβάροι	581	»	Θεοφάνης
21	»	587	Μαυρικίου	Κεδρηνὸς
22	»	601	»	»
23	Χαγᾶνος μὲ Ἀβάρους	619	Ἡρακλείου	Ἰασχάλιον χρονικὸν
24	Ἀβάροι μὲ ἄλλα πλήθη	626	»	»
25	Ἀραβες Μουσουλιμᾶνοι	673-78	Κων)νου Πωγων.	Θεοφάνης
26	Ἀσπαρουχ μὲ Βουλγάρ.	675	»	»
27	Σκλάβοι καὶ Βούλγαρ.	687	Ἰουστινιανοῦ Β΄	—
28	Βούλγαροι μὲ Ρινότμτ.	705	Τιβερίου Β΄	Σκυλίτσης, Ζωναρᾶς
29	» » »	707	Ἰουστινιανοῦ Β΄	Μιχ. Ψελλὸς.
30	» » »	712	Φιλιππικοῦ Βάρδα	Σκυλίτσ. - Ζων. - Ψελ
31	Ἀραβες	717	Λέοντος Γ΄ Ἰσαυρ.	» » »
32	Βούλγαροι	759	Κων)νου Ε΄	» » »
33	»	772	Κων)νου Κοπρωνίμου	» » »
34	»	775	»	» » »
35	Βούλγαροι Καρδάμ.	792	Κων)νου & Εἰρήνης	» » »
36	» Κρούμου	811	Νικηφόρου Λογοθέτου	» » »
37	»	812	Μιχ. Ραγκαβέ	» » »
38	»	813	» »	» » »

Ἀριθ.	Ὄνομα Ἔθνους	Ἔτος	Ἐπί αὐτοκράτορος	Πηγαί
39	Βούλγαροι	814	Λέοντος Ἀρμενίου	Σκυλίτσ. - Ζων. - Ψελ.
40	Βούλγαροι με Συμ.	894	» ΣΤ' Σοφοῦ	» » »
41	Ρῶσσοι με Ὀλέγ	906	» » »	» » »
42	Βούλγαροι Συμεών	913	Κων)νου Ζ' Πορφυρ.	» » »
43	Τουρκικά γένη	948	» » »	» » »
44	Οὔζοι καὶ ἄλλοι	955	» » »	» » »
45	Ρῶσσοι Σβιατοσλάβ	970	Ἰωάννου Τσιμικσῆ	» » »
46	Βούλγαροι Σαμουήλ	979-999	Βασίλ. Β' Βουλγαροκτ.	Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαίδεια
47	» »	1014	» » »	Ἑλ. Ἐγκ. Τομ. Στ' 772
48	Τελεία ἵποτ. Βουλγ.	1018	» » »	» » » » »
49	Πετсенέγοι	1026	Κων)νου Η'	Κεδρηνός
50	»	1034-41	Μιχ. Δ' Παφλαγόνος	»
51	»	1041-45	Κων. Θ' Μονομάχου	»
52	»	1048	» » »	»
53	»	1075	Μιχ. Ζ' Δούκα	»
54	Πετсенέγ - Κομᾶνοι	1081	Νικ. Γ' Βοτανειάτου.	»
55	» »	1108-18	Ἀλεξίου Κομνηνοῦ	Ἀλεξιάς Ἀννης Κομν.
56	Παυλικᾶνοι - Βογόμελοι	1086	Ἀλεξίου Κομνηνοῦ	Ἀλεξιάς Ἀννης Κομν.
57	» »	1087	» » »	» » »
58	Πετсен. Τσεγκοῦ Χάν	1088	» » »	» » »
59	» » »	1091	» » »	» » »
60	Κομᾶνοι	1094	» » »	» » »
61	»	1096	» » »	» » »
62	Ἐρμ. Πέτρος Σταυρ.	1096	» » »	» » »
63	Ἱερεὺς Γκότσαλα »	1096	» » »	» » »
64	Ἱπότης Γκωτιέ »	1096	» » »	» » »
65	Οὔγων ἀδ. Βασ. Γαλ. Φιλ.	1096	» » »	» » »
66	Γοδεφρίδος Μπουγιόν	1097	» » »	» » »
67	Κόμης Ραούλ	»	» » »	» » »
68	Βοεμοῦνδος Νορμανδ.	»	» » »	» » »
69	Ροβέρτος κομ. Φλάνδρ.	»	» » »	» » »
70	Διάφοροι με διάφορ.	»	» » »	» » »
71	Κομᾶνοι	1110	» » »	» » »
72	Κομᾶνοι & Πετсенέγοι	1120	Ἰων. Β' Κομνηνοῦ	Παπαρηγόπουλος
73	Οὔγγροι καὶ Σέρβοι	1124	» » »	»
74	Β' Σταυρ. Κοράδος Γερ.	1147	Μανουήλ Κομνην.	»
75	Β' Σταυρ. Λουδοβ. Ζ' Γαλ.	»	» » »	Κίνναμος
76	Οὔγγροι καὶ Σέρβοι	1150-53	» » »	»
77	Νορμανδοὶ	1185	Ἰσαάκιος Β' Ἀγγελοσ	Παπαρηγόπουλος
78	Βλαχοβούλγ. Αἴμου	1186	» « «	»
79	Βλαχοβούλγ. & Κομᾶνοι	1187	» « «	»
80	Βλαχοβούλγαροι	1188	» « «	»

Ἀριθμὸς	Ὄνομα Ἔθνους	Ἔτος	Ἐπὶ αὐτοκράτορος	Πηγαί
81	Φρειδ. Βερβ. Γ' Σπαυρ.	1188	Ἰσαακίου Β' Ἀγγέλου	Χωνιάτης
82	Βλαχοβούλγαροι	1192	» » »	»
83	» Ἀισσάν	1195	Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου	»
84	Βούλγ. Ἰωαννίτση	1202	Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου	Χωνιάτης
85	Βλάχοι μετ' Δοπρομίρ	»	» » »	»
86	Τετάρτη Σταυροφορία Φραγκοκρατία	1203-4	Ἀλεξίου Δ' καὶ Ε'	»
87	Βούλγαροι & Κομάνοι	1210	— — — —	Παπαρρηγόπουλος
88	Βούλγαροι τοῦ Ἀισσάν	1230	— — — —	» »
89	Κατάλυσις Φραγκοκρατ	1261	Μιχαὴλ Παλαιολόγος	» »
90	Ἀισσάν Τέχος μετ' Βουλ.	1269	» »	Νικηφ. Γρηγορᾶς
91	Τοχάροι ἢ Τάταροι	1283	Ἀνδρονίκου Β'	Παπαρρηγόπουλος
92	Βούλγαροι	1303	Μιχαὴλ Θ'	» »
93	Καταλανοὶ	1318	Ἀνδρονίκου Β' καὶ Μ.	» »
94	Σελτζούκοι Ἀιδινίου	1320	» » »	» »
95	Τούρκοι Φιλαδελφείας	1340	Ἀννης Καντακουζην.	Συγγραφ. Καντακουζ.
96	Ὄθωμανοὶ Γαζῆ Σουλ.	1348	Καντακουζηνοῦ	» »
97	» » »	1350	»	» »
98	Εἰσβολὴ Μουράτ Α'	1361	Ἰωάννου Ζ' Παλαιολ.	Παπαρρηγόπουλος
99	» » »	1363	» » »	»
100	Ἀλωσις Κων)πόλεως	1453	Κων)νου ΙΑ' Παλαιολ.	Φραντζῆς.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΕΙΣΒΟΛΩΝ ΕΙΣ ΘΡΑΚΗΝ

Ἀριθ.	Εἰσβολεῖς	Ἀριθ. Εἰσβολῶν	ἀρ.	Εἰσβολεῖς	Ἀριθ. Εἰσβολῶν
1	Γαλάται Ἰουλιανοῦ	1		Ἐκ μεταφορᾶς	103
2	Βησιγότθοι	5	22	Β' Σταυροφορία	
3	Ὀστρογότθοι	5	23	Κονράδος τῆς Γερμανίας	1
4	Οὔννοι Ἀτίλα	4	24	Λουδοβίκος Ζ' Γαλλίας	1
5	Σκλαβούνοι	6	25	Βαρβερούσος Γ' Σταυρ.	1
6	Βούλγαροι	29	26	Νορμανδοὶ	1
7	Ἄλλανοι	1		Δ' Σταυροφορία	1
8	Γεπίδαι	1		καὶ καθ' ὅλον τὸ διάστημα	
9	Φοιδεράτοι Βιταλιανοῦ	1		Φραγκοκρατίας	4
10	Ἄνται	3			
11	Κουτρηγοῦροι Οὔννοι	2		Καταλᾶνοι & Τουρκόπουλοι	4
12	Ἄβαροι	5	27	Τοχάροι ἢ Τάταροι	1
13	Ἄραβες Μωαμεθανοὶ	2	28	Παυλικᾶνοι - Βογόμελοι	2
14	Ρῶσσοι	3	29	Σέρβοι	1
15	Πετσενέγοι	10	30	Σελτζούκοι Ἀιδινίου	3
16	Οὔγγροι ἢ Μαγυάροι	2	31	» Φιλαδελφείας	1
17	Κομμᾶνοι	6	32	Ἰθωμ. Γ' αὐτῆς Σουλεῦμάν	2
18	Καγκάρ Οὔζοι καὶ ἄλλοι	2	33	Εἰσβολὴ Μουράτ Α'	2
19	Βλαχοβούλγαροι	5	34		
20	Βλάχοι μὲ Δοπρομίρ	1		Ἄλωσις Σηλυβρίας καὶ	
21	Α' Σταυροφορία			Κων)πόλεως	2
	Εἰσβολαὶ διαφ. ἀρχηγῶν	9			
	Εἰς μεταφορὰν	103		Ἐν ὅλον ἐπιδρομαὶ	130

ΑΛΛΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

- Ed. Gibbon: Παρακμή και πτώσις τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, ἔκδ. 1788.
- G. Finlay: Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς καὶ Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας (716 - 1453), 2 Τόμοι 1854.
- J. B. Bury: A History of the Eastern Roman Empire, 1912.
Ἱστορία τοῦ Καϊμπριτζ, 1861 - 1927.
- Ch. Du Cange: Historia Byzantina, 1680.
- Ch. Lebeau: Ἱστορία τοῦ Βυζαντίου (Histoire du Bas Emp.), εἰς 3 τόμους.
- Alf. Rambaud: Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα, Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος, 1870.
- G. Schlumberger: Le siège, la prise et le sac de Constantinople par les Turcs en 1453, Paris 1914.
- Ch. Diehl: Histoire du Moyen Age.
Etudes sur l' administration byzantine dans l' Exarchat de Ravenne, Paris 1888.
Ὁ Ἀνατολικὸς κόσμος ἀπὸ Ἀρκαδίου (390 μ. Χ. μέχρις Ἀλεξίου Κομνηνοῦ 1081).
Ἀνατολικὴ Εὐρώπη (μὲ συνεργασίαν Οἰκονόμου) ἀπὸ 1081—1453.
- Ch. Cohler: Melanges pour servir à l' Histoire de l' Orient Latin et des Croisades, Paris 1900.
- L. Bréhier: Vie et mort de Byzance, 1947.
Σκοπὸς τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, 1949.
- G. Herzberg: Ἱστορία τῶν Βυζαντινῶν καὶ τοῦ Ὄθωμανικοῦ Κράτους, 1940.
Διάφοροι μελέται καὶ συνθετικαὶ ἐργασίαι ἰδίου.
- K. Krumbacher: Μελέται καὶ συνθετικαὶ ἐργασίαι. (Byzantinische Zeitschrift, 1892—1914).
- H. Gelzer: Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Πολιτισμοῦ (Byzantinische Kultur) ἐπιτομή, 1909.
- Ern. Stein: Spätbyzantinische Verfassungen und Wirtschaftsgeschichte. K. E. Zacharia von Lingenthal: geschichte des griechische, romisches Reohts, Berlin 1892.
- A. Vassilief: Histoire de l' Empire Byzantin.
- Θ. Οὐσπένσκι: Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, 3 Τ. 1914, 1927, 1948.
- Μ. Β. Λεφτσένκο: Κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ προβλήματα τοῦ Βυζαντίου. (Ἱστορία τοῦ Βυζαντίου 1940).
- Σπ. Ζαμπέλιος: Βυζαντινὰ Μελέται.

- Κ. Παπαρρηγόπουλος : Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.
 Π. Καλλιγᾶς : Μελέται τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας.
 Α. Διομήδης : Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ἀκμῆς καὶ παρακμῆς τοῦ Βυζαντίου, 1947 (ὀμιλία).
 Γιάννης Κορδάτος : Τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Ἀκμὴ καὶ παρακμὴ τοῦ Βυζαντίου, 1953.
 Σ. Π. Λάμπρος : Α΄ Περίοδος (325-717). Πηγαί : Ἡ «Νοτίτια Ντινιτά-
 τουμ». Ὁ Συνέκδημος Ἱεροκλέους. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Βυζαντινοὶ Συγγραφεῖς.
 Β΄ Περίοδος (719-1204). Πηγαί : Schlumberger, Ram-
 baud (Ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία κατὰ τὸν 10ον αἰῶνα),
 Chalandon (Essai sur Alexis Comnène).
 Γ΄ Περίοδος (1204-1453). Πηγαί : Μίλτων (ὑπὸ Λάμπρου
 μεταφρασθέν).

Λ Ε Ξ Ι Λ Ο Γ Ι Ο Ν

ΤΩΝ ΚΤΡΙΩΤΕΡΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

1500 π.Χ. — 1922 μ.Χ. (Τόμοι «ΘΡΑΚΙΚΩΝ» 29, 30 & 35)

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκτυπώσεως τῆς ἐν τῷ παρόντι 35ῳ Τόμῳ τῶν «Θρακικῶν» δημοσιευομένης μελέτης ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Θράκη ὡς προμαχῶν τοῦ Βυζαντίου—Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν βαρβάρων 330 - 1453 μ.Χ.» μᾶς ἐκομίσθη καὶ ἕτερον χειρόγραφον τοῦ ἴδιου, «Λεξιλόγιον τῶν κυριωτέρων ὀνομάτων καὶ πραγμάτων τῆς ἱστορίας τῆς Θράκης (1500 π.Χ. — 1922 μ.Χ.)» (Τόμοι «Θρακικῶν» 29, 30 καὶ 35), μὲ σκοπὸν τὴν διευκόλυνσιν τῶν ἀναγνωστῶν ἐπὶ τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευθεισῶν ἐργασιῶν τοῦ Γεωργίου Ι. Γιαννακάκη.

Καὶ τὸ χειρόγραφον τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν ἀκατάβλητον φιλοπορίαν καὶ ἐργατικότητα τοῦ Συγγραφέως ἐὰν δὲ εἷς τινα σημεῖα ὑπάρχουν ἐπαναλήψεις, χρήσιμοι βεβαίως, ἐνομίσαμεν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀπαλείψωμεν ἢ νὰ διορθώσωμεν ταύτας.

Ἐκ τῆς συντάξεως τῶν «Θρακικῶν»

Α

Ἄ β α. — Κατὰ τὴν Μυθολογίαν ἡ νύμφη Ἄβα μιγεῖσα μὲ τὸν θεὸν τῆς θαλάσσης Ποσειδῶνα, ἐγέννησε τὸν ἐπώνυμον ἥρωα τῆς πόλεως Ἄβας, ἧτις μεταγενεστέρως ἐπωνομάσθη Ἐργίση. Ἐκεῖτο κατὰ τοὺς ἀρχαιολόγους εἰς τὴν περιοχὴν Σερεντζίου (Στράντζης) (Τ. Θ. 30). (1)

Ἄ β α ν τ ε ς.—Λαὸς Θρακικὸς προϊστορικὸς. Οἱ Ἄβαντες ἦσαν κολοσσοὶ τὴν διάπλασιν καὶ ρώμην. Ὀρμηθέντες ἐκ τῆς Ἄβας τῆς Θράκης κατήλθον εἰς τὰς Νοτίους χώρας. Διαπεραιωθέντες δὲ διὰ τοῦ Εὐρίπου ἐγκατεστάθησαν εἰς Εὐβοίαν. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἀχαιῶν, συνεξεστράτευσαν καὶ οὗτοι κατὰ τῆς Τροίας ὅπου ἐνέπνεον τρόμον εἰς τοὺς Τρώας. «Οἱ δὲ Εὐβοῖαν ἔχον μένεα πνέοντες Ἄβαντες» (Ἰλιάδος 13. 5. 36) καθ' Ὅμηρον. Κατὰ τὴν παλινοστήσιν μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Εὐβοίαν μέρος αὐτῶν ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Χίον, οἱ δὲ ἐπίλοιποι εἰς τὴν Θεσπρωτίαν Ἡπείρου, ὅπου ἔκτισαν τὴν πόλιν Θρόνιον. (Τ. Θ. 30).

Ἄ β ἄ ρ ο ι.—Λαὸς Ἀσιατικὸς. Οὐραλοαλταϊκῆς ἢ Ταταρομογγολικῆς φυλῆς. συγγενεῖς τῶν Οὐννων καὶ τῶν μετὰ ταῦτα Οὐγγρων καὶ Τούρκων.

1. Θρακικὴ κομὸπολις παρὰ τὴν Ἄλεξ)πολιν. Μετωνομάσθη καὶ λέγεται σήμερον «Ἄβας».

Ἐπέδραμον κατὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῶν Περσῶν τοῦ Χοσροῦ ἐπολιόρησαν τὴν Κων)πολιν ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἡρακλείου. Τὴν σωτηρίαν τῆς Κων)πόλεως ἐκ τῶν Ἀβάρων διαιωνίζει ὁ «Ἀκάθιστος Ὕμνος» Τῆ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ κλπ. (Τ. Θ. 35).

Ἄ β δ η ρ α.— Πόλις Ἑλληνικὴ ἐπὶ τῆς Θρακικῆς παραλίας εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ξάνθης. Κατὰ τὴν Μυθολογίαν ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους πρὸς τιμὴν τοῦ συντρόφου τοῦ Ἀβδήρου, ὃν κατεσπάραξαν οἱ ἵπποι τοῦ Διομήδους. Κατὰ τὸ 656 π.Χ. συνωκίσθη ὑπὸ Κλαζομενίων φυγόντων τὴν δουλείαν τῶν Περσῶν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Τιμήσιος. Κατεστράφη ὑπὸ τῶν ληστροκῶν Θρακῶν Τριβαλλῶν. Μετωνομάσθη Πολύστηλον καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων Μπολούστρα παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Νέστου. Πατρίς τῶν φιλοσόφων Δημοκρίτου καὶ Πρωταγόρα πιθανῶς δὲ καὶ τοῦ Λευκίππου διδασκάλου τοῦ πρώτου. (Τ. Θ. 30).

Ἄ β δ η ρ ο ς.— Σύντροφος τοῦ Ἡρακλέους εἰς τὴν κατὰ τοῦ Διομήδους ἐκστρατείαν. Εἷς τοῦτον ἐνεπιστεύθη ὁ Ἡρακλῆς τὴν φύλαξιν τῶν πυριπνῶν ἵππων τοῦ Διομήδους, κατεσπαράχθη ὅμως ὑπ' αὐτῶν (Τ. Θ. 30).

Ἄ β ρ ό τ ο ν ο.— Ἡ Θρακικῆς καταγωγῆς μήτηρ τοῦ Θεμιστοκλέους «Ἀβρότοτον Θρηΐσσα γυνὴ γένος, ἀλλὰ τεκέσθαι τὸν μέγαν Ἑλληνα φημι Θεμιστοκλέα» (Πλουτάρχου Θεμιστοκλῆς). Σημαίνει «γυνὴ», πιθανὸν δὲ καὶ ἡ τουρκικὴ λέξις «Ἀβρέτ, ἀβράτ, ἀβρατίνα», ποῦ σημαίνει τὸ ἴδιον, νὰ ἔχη σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν Θρακικὴν «Ἀβρότονον». (Τ. Θ. 30).

Ἄ β υ δ ο ς.— Πόλις Ἑλληνικὴ τοῦ Ἑλλησπόντου ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς ἔναντι τῆς Σησοῦ, ὅπου εἶχαν στηθῆ αἱ γέφυραι τοῦ Ξέρξου. Οἱ Ἀβυδηνοὶ συνέπραξαν μὲ τὸν Σπαρτιάτην Λύσανδρον εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου. Σήμερον εἶναι φρούριον Τουρκικὸν ὀλίγον ἔξωθεν τῶν Δαρδανελλίων. (Τ.Θ.30).

Ἄ γ α θ ο κ λ ῆ ς.— Τίς Λυσιμάχου, βασιλέως τῆς Θράκης μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Ὁ πατὴρ του, φοβούμενος μήπως σφετερισθῆ τὸν θρόνον του ὁ υἱὸς του Ἀγαθοκλῆς, ἐφόνευσεν αὐτὸν ἔμπροσθεν τῆς Λυσάνδρης, συζύγου τοῦ Ἀγαθοκλέους. Ἡ Λυσάνδρη καταφυγοῦσα πρὸς Σέλευκον, βασιλέα τῆς Συρίας εἰς Βαβυλῶνα, κατέπεισε τοῦτον νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τοῦ Λυσιμάχου. (Τ. Θ. 30).

Ἄ γ α θ ό π ο λ ι ς.— Κώμη τῆς Θράκης ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου. Τὸ ἀρχαῖον ὄνομα ἦτο «Ἀύλικὸν Τεῖχος» (Τ. Θ. 30).

Ἄ γ α μ έ ν ω ν.— Ὁ ἀρχηγὸς τῶν κατὰ τῆς Τροίας Ἀχαιῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πρωτεύουσάν του τὰς Μυκήνας, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ ἐξαδέλφου του Αἰγίσθου, συνεργούσης καὶ τῆς συζύγου του Κλυταμνήστρας. (Τ. Θ. 30).

Ἄ γ ή ν ω ρ.— Τίς τοῦ θεοῦ Ποσειδῶνος καὶ Λυβίας θυγατρὸς τοῦ Ἐπάφου, ἀρχαιότατος βασιλεὺς τῆς Φοινίκης. (Ἄγαν - ἀνὴρ) ὅπερ σημαί-

νει Ισχυρός, ἀνδρείος. Ἐκ τῆς συζύγου του Τηλεφάσης ἐγέννησε τὸν Κάδμον, τὸν Φοίνικα, τὸν Κίλικα καὶ θυγατέρα τὴν Εὐρώπην. Ὑπῆρξε γενάρχης Καδμείων, Φοινίκων, Κιλικίων. Εἶχεν ἀδελφὸν τὸν Βῆλον, βασιλέα τῆς Λυβίης πατέρα τοῦ Κέκροπος. Κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν εἰκονίζει τὸν ἥλιον, ἡ δὲ Τηλεφάσα τὴν σελήνην. (Τ. Θ. 30).

Ἄ γ ι ο ς Σ τ έ φ α ν ο ς.— Πόλις τῆς Θράκης ἐπὶ τῆς Προποντίδος, παρὰ τὴν Κων)πολιν. Κατέστη ὀνομαστὴ ἐκ τῆς μεταξὺ Ρώσων καὶ Τούρκων ὑπογραφείσης συνθήκης τὸ 1879, δι' ἧς ἀπετελεῖτο ἡ Μεγάλῃ Βουλγαρία. Τὴν Συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου κατήργησε τὸ Βερολίνοιον Συνέδριον, τὸ ὅποιον ἀνεκήρυξε δύο ἡγεμονίας χωριστάς, ἦτοι τὴν κυρίως Βουλγαρίαν μεταξὺ Αἴμου καὶ Δουνάβεως καὶ τὴν βόρειον Θράκην ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἀνατολικὴ Ρωμυλία» μὲ ἔδραν τὴν Φιλιππούπολιν. (Τ. Θ. 29, 35).

Ἄ γ ρ ι ᾶ ν ε ς.— Λαὸς τῆς Θράκης ἀνήκων εἰς τὸ γένος τῶν Παιόνων. Κατώκει περὶ τὴν Ροδόπην καὶ τὸν Στρυμόνα. Κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ὑπὸ τὸν Σιτάλκην ἐπολέμησεν ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῶν Ἀθηναίων, κατὰ τῶν Μακεδόνων. Οἱ Ἀγριᾶνες ἐφημίζοντο ὡς ἄριστοι ἱππεῖς. Τὸ ἱππικὸν των ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Β'. Σιτάλκου προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον. Κατὰ τὴν γνώμην διαφόρων, ἀπόγονοι τούτων εἶναι οἱ ἐξισλαμισθέντες καὶ ζῶντες σήμερον εἰς τὴν Ροδόπην Ἄ χ η ρ γ ι ᾶ ν η δ ε ς μὲ τὴν παραφθορὰν τοῦ ὀνόματος Ἀγριᾶνες (Τ. Θ. 30).

Ἄ γ χ ι ᾶ λ ο ς.— Ἀρχαία Ἑλλην. πόλις εἰς τὰ Θρακικὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου (Ἄγχι - ἄλως) = πλησίον θαλάσσης. (Τ.Θ. 29, 30, 35).

Ἄ γ χ ι σ η ς.— Πατὴρ τοῦ βασιλέως τῶν Δαρδάνων Αἰνείου. (Τ. Θ. 30)

Ἄ δ η ς.— Ὁ μονάρχης τοῦ Κάτω κόσμου καὶ θεὸς τῶν ἀποθανόντων. Τόπος ὑπὸ τὴν γῆν, τῶν ψυχῶν τῶν νεκρῶν, ὅπου καὶ τὸ βασίλειον τοῦ Πλούτωνος, θεοῦ τοῦ Ἄδου. (Τ. Θ. 30).

Ἄ δ ρ ι α ν ο ὑ π ο λ ι ς.— Ἀρχαιοτάτη Θρακικὴ πόλις Οὐσκιουδάμα, ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν τριῶν ποταμῶν Ἄρδα, Ἐβρου καὶ Ντόντσου. Ἀποικισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ὁρέστου, υἱοῦ τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ Κλυταμνήστρας, μὲ Ἀχαιοὺς ἐπωνομάσθη Ὁρεστίας. Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης Ἀδριανὸς ὀχυρώσας ταύτην τὴν μετωνόμασεν Ἀδριανούπολιν. Ἐπὶ Βυζαντινῶν ἦτο ἡ δευτέρα μετὰ τὴν Κων)πολιν πόλις τῆς Θράκης καὶ μέγα προπύργιον τῆς πρώτης. Τουρκιστὶ Ἐδιρνέ. (Τ. Θ. 30, 35).

Ἄ δ ρ ι α ν ὄ ς.— Αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης βασιλεύσας κατὰ τὸ 117 — 138 μ. Χ. Ὑπῆρξεν εἰς τῶν ἐξοχωτέρων αὐτοκρατόρων διὰ τὰ φιλοπρόοδα καὶ φιλόμουσα αἰσθήματά του. Ἐπεδαψίλευσε πολλὰς εὐεργεσίας πρὸς τοὺς τότε Ἀθηναίους, ἀπετελείωσε σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν Ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διός, οὗτινος τὰ θεμέλια εἶχαν τεθῆ ὑπὸ Πεισωστράτου 600 π. Χ. (Τ. Θ. 30).

Ἄ έ ρ ο π ο ς.— Τίς Τημένου τοῦ Ἡρακλείδου, τοῦ καταλαβόντος τὸ

Ἄργος κατὰ τὴν Κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν. Ἐξ Ἄργους μὲ τοὺς ἀδελφούς του Κάρανον καὶ Γανάνην ἀπώκησαν εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ ἀπέβη γενάρχης ἐπιφανοῦς δυναστείας (Τ. Θ. 30).

Ἄ θ ἦ ν α ι.— Ἡ περιώνυμος πόλις τῆς ἀρχαιότητος καὶ νῦν πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Ἄ θ η ν α ἰ ο ι.— Κάτοικοι τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν οἱ συνοικισθέντες ὑπὸ τοῦ Θησέως, οἵτινες ἀπετελέσθησαν τότε ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῶν ἀπογόνων τοῦ Κραναοῦ, τοῦ Κέκροπος, τοῦ Ἐρεχθέως, τῶν Πελασγῶν καὶ τῶν ἐπιδραμόντων Ἰώνων. (Τ. Θ. 30).

Ἄ θ ω ς.— Ἡ ἀνατολικὴ Χερσόνησος τῆς Χαλκιδικῆς, (Ἄγιον Ὄρος) τῆς ὁποίας τὸν Ἴσθμὸν ὁ Ξέρξης μετέβαλεν εἰς διώρυγα, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὰ πλοῖα του τὴν τρικυμίαν τοῦ ἀκρωτηρίου, ὅπου εἶχε καταστραφῆ ὁ στόλος τοῦ Μαρδονίου, ἐπερχομένου κατὰ τῆς Ἑλλάδος 493 π.Χ. Σήμερον τὸ Ἄγιον Ὄρος κατοικεῖται ὑπὸ χιλιάδων τινῶν μοναχῶν μὲ πολλὰ σπουδαῖα καὶ μεγαλοπρεπῆ Μοναστήρια. (Τ. Θ. 30).

Ἄ ἰ ἄ κ η ς Σ ἄ μ ι ο ς.— Τύραννος τῆς Σάμου περὶ τὸ 600 π.Χ. καὶ πατὴρ τοῦ μετὰ ταῦτα περιώνυμου τυράννου Πολυκράτους (Τ. Θ. 30).

Ἄ ἰ γ υ π τ ο ς.— Ἡ χώρα τῆς Β.Α. Ἀφρικῆς, ἡ διαρροεμένη ὑπὸ τοῦ Νείλου. Ἐβασίλευσαν ἐπὶ χιλιετηρίδας οἱ Φαραῶ. (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Ἄ ἰ γ ο κ ο υ ρ ε ἰ ς.— Τάξις πολιτῶν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνος κατὰ τὸν βον αἰῶνα π.Χ. Οἱ κάτοικοι ποῦ ἔτρεφον αἶγας. Ἐλέγοντο καὶ Διάκρινοι, ὡς διαμένοντες εἰς τὰς ἄκρας τῶν βουνῶν.

Ἄ ἰ γ ὀ ς Π ο τ α μ ο ἰ.— Ἀρχαία Ἑλληνικὴ πόλις ἐπὶ Θρακικῆς Χερσονήσου εἰς τὰ παράλια τοῦ Ἑλλησπόντου, κατέναντι τῆς Λαμφάκου, ὅπου τὸ 404 π.Χ. εἶχε γίνῃ ἡ καταστροφὴ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου ὑπὸ τοῦ Σπαρτιάτου Λυσάνδρου (Τ. Θ. 30).

Ἄ ἰ μ ο ς.— Ἡ γνωστὴ ὄροσειρά, ἡ ὁποία ὀνομάζεται καὶ Βαλκάνια ἐκ τῆς ὁποίας ὀνομάσθη καὶ ἡ Βαλκανικὴ Χερσόνησος (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Ἄ ἰ κ α τ ε ρ ἰ ν η ἢ Μ ε γ ἄ λ η.— Γερμανὶς περιγκήπισσα, κόρη Χριστιανοῦ Αὐγούστου, στρατάρχου τῆς Πρωσσίας γεννηθεῖσα τὸ 1729 μ.Χ. Ἐπανδρεύθη τὸ 1745 Πέτρον τὸν Β΄ διάδοχον τοῦ Ρωσικοῦ θρόνου καὶ ἐπειτα Τσάρον. Ἐκδεδιγημένῃ καὶ δολοπλόκος. Ἐξεθρόνισε καὶ ἐθανάτωσε τὸν σύζυγόν της διὰ τοῦ ἐρωμένου της Ὀρλώφ, καὶ ἐκυβέρνησε τὴν Ρωσσίαν ὡς Ἐπίτροπος τοῦ υἱοῦ της Παύλου. Ἐπεμφε τὸν Ἀλέξιον Ὀρλώφ εἰς Πελοπόννησον μὲ στρατὸν καὶ στόλον καὶ ἐκίνησε (τὴν Πελοπόννησον) εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Τούρκων. Καὶ κατέστρεψε μὲν ὁ Ὀρλώφ τὸν Τουρκικὸν στόλον ἐν Τσεσμέ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1770, βοηθούμενος καὶ ἀπὸ Ἑλλήνων, συνθηκολογήσασα ὁμως μὲ τοὺς Τούρκους ἀνακάλεσε τὸν Ὀρλώφ καὶ ἐγκατέλειπε τοὺς Πελοποννησίους εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι διέπραξαν τρομερὰς σφαγὰς. (Τ. Θ. 29)

Αἰνεΐας.— Βασιλεὺς τῶν Δαρδάνων καὶ βοηθὸς τῶν Τρώων. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Τροίας παραλαβὼν τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν ἔφερεν αὐτὰ εἰς τὸ πλοῖον του. Οἱ νικηταὶ Ἕλληνες ἰδόντες τὴν εὐσέβειάν του ἐπέτρεψαν εἰς αὐτὸν νὰ παραλάβῃ καὶ ὅτι ἄλλο πολῦτιμον προηρεῖτο. Οὗτος ἐπιστρέψας, παρέλαβε τὸν γέροντα πατέρα του Ἀγχίσην ἐπ' ὄμου καὶ ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον. Ἡ τοιαύτη πράξις του ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν τῶν νικητῶν, καὶ ἐπέτρεψαν νὰ παραλάβῃ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του καὶ τοὺς συγγενεῖς του. Μετὰ πολλὰς δὲ περιπετείας ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Λάτιον τῆς Ἰταλίας. Ἀπόγονοι αὐτοῦ ὑπῆρξαν ὁ Ρωμῦλος καὶ ὁ Ρῶμος, οἱ ἰδρυταὶ τῆς πόλεως Ρώμης, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθον οἱ Ρωμαῖοι, οἱ κατακτήσαντες βαθμηδὸν τὸν τότε γνωστὸν κόσμον. (Τ. Θ. 30).

Αἶνος.— Πόλις τῆς Θράκης εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα εὐλίμενος. Ἡ ὄνομασία της ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Αἰνείου, ὅστις εἶχε προσορμισθῆ εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον. Σήμερον ἀνήκει εἰς τοὺς Τούρκους ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Θράκῃ. (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Αἰολικὴ Δωδεκάπολις.— Αἱ δώδεκα Αἰολικαὶ ἀποικίαι εἰς τὴν Β. Δ. πλευρὰν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, αἱ σχηματισθεῖσαι ὑπὸ Αἰολέων, Ἀβάντων τῆς Εὐβοίας, Βοιωτῶν καὶ ἄλλων. (Τ. Θ. 30).

Αἰολεΐς.— Μία ἀπὸ τὰς τέσσαρας φυλὰς τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, τῆς ὁποίας γενάρχης θεωρεῖται ὁ υἱὸς τοῦ Ἑλληνος Αἰόλος καὶ ἔγγονος Δευκαλίωνος καὶ τῆς Πύρρας. Κατ' ἄλλους δὲ ὠνομάσθησαν Αἰολεῖς διότι ἀπετελέσθησαν ἐκ τῆς ἀναμίξεως διαφόρων γενῶν. (Ἀνεμομαζώματα, ὡς θὰ ἐλέγωμεν σήμερον). Κοιτὶς τῶν Αἰολέων ἦτο ἡ Θεσσαλία. (Τ. Θ. 30).

Αἰολος.— Θεὸς τῶν ἀνέμων. Καὶ ἕτερος υἱὸς τοῦ Ἑλληνος. (Τ. Θ. 30).

Ἀκανθοίς.— Πόλις Ἑλληνικὴ ἐπὶ τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου, ἐπὶ τοῦ ἰσμοῦ τοῦ Ἄθω. Σήμερον λέγεται Ἱερισσός, εὐνοῖος ἐν τῇ ἀρχαιότητι. (Τ. Θ. 30).

Αἰτωλοί.— Οἱ κάτοικοι τῆς Αἰτωλίας χώρας τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. (Τ. Θ. 30).

Ἀλαεδίον.— Σουλτᾶνος τοῦ Ἰκονίου 1180 - 1183 μ.Χ. Σελτζουκίδης. (Τ. Θ. 35).

Ἀλαρχος.— Ἀρχηγὸς τῶν Βησιγόθων. Εἰσέβαλεν εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου. Ἡ Βυζαντινὴ Αὐλὴ διὰ νὰ μὴ ὑποστῇ καταστροφᾶς τὸν ἀνεκῆρξε στρατηγὸν τῆς Ἰλλυρίας. Χριστιανὸς τὸ θρήσκευμα. Ὁθούμενος ὑπὸ φανατισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ φιλαρπάγου πνεύματος, εἰσέβαλεν εἰς τὰς νοτίους Ἑλληνικὰς χώρας, ἀκολουθοῦμενος ὑπὸ πολλῶν μοναχῶν ἀμαθῶν οἱ ὁποῖοι κατέστρεψαν πλείστους βωμοὺς τῶν Ἑλληνικῶν θεοτήτων, ἀλλὰ καὶ πλείστα ἔργα τέχνης τῶν ἀρχαίων. Ἡ Βυζαντινὴ Αὐλὴ, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ, τὸν ἐξώθησε πρὸς τὸ Λυτικὸν κράτος. Εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, 409 μ.Χ. Μετὰ πολλὰς λεηλασίας ἀπέθανεν ἐν Ἰταλίᾳ τὸ 412 μ.Χ. (Τ. Θ. 35).

Ἄλβανία.— Χώρα εἰς τὰ Β.Δ. τῆς Βαλκανικῆς, πρὸς βορρᾶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἠπείρου. Σήμερον μικρὸν κρατίδιον μὲ πρωτεύουσαν τὰ Τύραννα. (Τ.Θ. 29, 30, 35).

Ἄλβανοί.— Οἱ κάτοικοι τῆς Ἰλλυρίας τὸ πλεῖστον Μουσουλμᾶνοι, μέρος Καθολικοὶ καὶ μέρος Ὀρθόδοξοι. Κυβερνῶνται σήμερον ὑπὸ τοῦ Ἐμβέρ Χότζα κομμουνιστικῶς. (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Ἀλέξανδρος.— Μακεδόν, υἱὸς Φιλίππου καὶ Ὀλυμπιάδος 336 - 323 π.Χ. Διὰ κατακτήσεων μέχρις Ἰνδιῶν ἐξήπλωσε τὴν Ἑλλην. γλῶσσαν καὶ τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς ἅπαντα τὸν τότε γνωστὸν κόσμον. Διὰ τὰς μεγάλας ἀρετὰς του ἀποκαλεῖται Μέγας. (Τ. Θ. 30).

Ἀλέξανδρος Παύλοβιτς Α΄.— Τσάρος τῆς Ρωσσίας 1801 - 1825. Ἀλέξανδρος Β΄ Νικολάγεβιτς 1855 - 1865, καὶ Γ΄ Ἀλέξανδρος Ἀλεξάνδροβιτς 1865 - 1894 (Τ. Θ. 29).

Ἀλέξανδρος Μαυροκορδαίτος.— Διάσημος Ἑλλην. Διεδέχθη τὸν Παναγιωτάκην Νικουσίην εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Σουλτάνων ὡς Μέγας Διερχιμενὺς καὶ Διπλωμάτης κατὰ τὰ ἔτη : 1673 - 1709. (Τ. Θ. 29).

Ἀλεξάνδρεια.— Πόλις τῆς Αἰγύπτου κτισθεῖσα ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἐμπορικώτατος λιμὴν. Ἐπὶ Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς πρωτεύουσα τῶν Πτολεμαίων. (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Ἀλέξιος Α΄ Κομνηνός.— Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου. Ἐβασίλευσε 1081 - 1118. Κατήγετο ἐκ Θρακικῆς στρατιωτικῆς οἰκογενείας. Εἰς τῶν ἀρίστων αὐτοκρατόρων. Ἐπολέμησε κατὰ Σελτζούκων ἐν Μ. Ἀσίᾳ, κατὰ Νορμανδῶν καὶ κατὰ Πετσενέγων καὶ Οὐζῶν. Ἐπ' αὐτοῦ ἐγένετο ἡ 1η Σταυροφορία κατὰ τὸ 1097. Μὲ πολιτικὴν δεξιότητα ἀνέκτησεν ἀρκετὰ τμήματα ἐν Μ. Ἀσίᾳ (Τ. Θ. 35).

Ἀλέξιος Β΄ Κομνηνός.— 1180 - 1183. Τίδς Μανουὴλ Κομνηνοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἐπιτροπεύθη ὑπὸ τῆς μητρὸς του Μαρίας. Ἐδολοφονήθη ὑπὸ Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ συμβασιλέως του. (Τ. Θ. 35).

Ἀλέξιος Γ΄ Ἄγγελος.— 1095 - 1203. Ἐξεθρόνισε τὸν ἀδελφόν του Ἰσαάκιον ἐν Κυρήλοις τῆς Θράκης καὶ τὸν ἐτύφλωσεν. Ἐπῆρξε σπάταλος, ἀνίκανος καὶ ἀσυνειδήτος. Ἐπ' αὐτοῦ ἐφθασεν εἰς Κων)πολιν ἡ Δ΄ Σταυροφορία, ὀδηγομένη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ τυφλωθέντος Ἰσαακίου πρὸς κατάληψιν τοῦ θρόνου (Τ. Θ. 35).

Ἀλέξιος Δ΄ Ἄγγελος.— Τίδς τοῦ ἐκθρονισθέντος καὶ τυφλωθέντος Ἰσαακίου. Καταφυγὼν εἰς Ἰταλίαν, παρέλαβε τοὺς Βενετούς καὶ Φράγκους, ποὶ ἤτοιαζοντο νὰ ἐκστρατεύσουν κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ μὲ πολλὰς ὑποσχέσεις περὶ χρηματικῶν ἀμοιβῶν καὶ στρατιωτικῆς βοηθείας, τοὺς ἔπεισε νὰ τὸν βοηθήσουν πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ θρόνου τῆς Κων)πόλεως. Καὶ ἐπέτυχεν μὲν νὰ ἐκθρονίσῃ Ἀλέξιον τὸν Γ΄ καὶ νὰ ἀναγορευθῇ συμβασι-

λεὺς μὲ τὸν τυφλὸν πατέρα του Ἰσαάκιον. Ἀλλὰ, μὴ δυνηθεῖς νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποσχέσεις του πρὸς τοὺς Σταυροφόρους, ἐπέφερε τὴν πτῶσιν του καὶ διαμελισμὸν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ὑπὸ τῆς Δ' Σταυροφορίας 1204 μ.Χ. Ἡ δὲ Κων)πολις ἐληλατήθη δεινῶς. (Τ. Θ. 35).

Ἄ λ ι ά κ μ ω ν.— Ποταμὸς τῆς Μακεδονίας, πηγάζων ἐκ τοῦ Βοΐου ὄρους καὶ μὲ ἐναλλαγὴν διαφόρων κατευθύνσεων περνᾷ μεταξὺ Βερμίου καὶ Πιερίων καὶ χύνεται εἰς τὸν Θερμαϊκόν. (Τ. Θ. 30).

Ἄ λ κ έ τ α ς.— Βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, βασιλεύσας 448 - 447 π.Χ. Ἐπ' αὐτοῦ τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας ἐξετείνεται πρὸς Ἀνατολὰς μέχρι Στρυμόνος. (Τ. Θ. 30).

Ἄ λ μ ο γ α β ά ρ ο ι.— Λαὸς Ἰσπανικὸς, ἀγωνισθεὶς κατὰ τῆς Ἀραβοκρατίας. Μοῖραι αὐτῶν ἐβοήθησαν ὡς μισθοφόροι τοὺς Βυζαντινοὺς κατὰ τῶν Τούρκων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. (Τ. Θ. 35).

Ἄ λ μ ω π ί α.— Τμήμα τῆς Μακεδονίας μεταξὺ Λουδίου καὶ Ἀξιοῦ. Ἡ Ἀλμωπία περιλαμβάνει τὸ πρὸς Β. τῆς Ἐδέσσης καὶ Γιαννιτσῶν τμήμα τῆς σημερινῆς Ἑλλλην. Μακεδονίας. Ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐκλήθη Μοχλενὰ = χώρα τῆς οὐμίχλης. Ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων Καρατζόβα. Κῶμαι ἀξιολογώτεραι ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἦσαν ἡ Ὀρμα, ἡ Ἀψαλος, ἡ Εὐρωπος, ἡ Ἀλμωπία καὶ ἡ Νοτία. Σήμερον ὑπάγεται εἰς τὴν Ὑποδιοίκησιν Ἐδέσσης τοῦ Νομοῦ Πέλλης. Ὠνομάσθη ἐκ τοῦ Γίγαντος Ἀλμωπος υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Ἑλλης θυγατρὸς τοῦ Ἀθάμαντος, βασιλέως τῆς Ἰωλκοῦ. (Τ.Θ. 30).

Ἄ λ λ ο υ σ ι ά ν ο ς.— Ἀνεμῖος τοῦ Βασιλέως τῶν Βουλγάρων Σαμουήλ καὶ στρατηγός, πολιορκήσας τὴν Θεσσαλονίκην, καὶ ἀποτυχῶν, ἐγένετο φίλος τοῦ Βυζαντίου καὶ ὑπηρετήσῃ πιστῶς κατὰ τῶν ὁμοεθνῶν του. (Τ. Θ. 35).

Ἄ λ π α ρ σ λ ά ν.— (ἀνδρεῖος λέων). Σελτζούκος Τούρκος ἡγεμὸν. Ἐξ ἀνατολῶν εἰσέβαλεν εἰς Μ. Ἀσίαν τὸ 1068 μ.Χ. ἐπὶ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ρωμανοῦ Διογένους. Μετὰ πολλὰς ἀμφιταλαντεύσεις τοῦ πολέμου τούτου ὁ Ρωμανὸς ἔπεσεν αἰχμάλωτος τοῦ Ἀλπαρσλάν ὅστις ἐφέρθη ἱπποτικῶτατα πρὸς τὸν Ρωμανόν, λέγων «Ἄφρων εἶναι ὁ μὴ ἀναλογιζόμενος τὸ πολύτροπον τῆς τύχης καὶ μὴ εὐλαβοῦμενος τὰς τῶν ἄλλων συμφοράς». (Τ. Θ. 35).

Ἄ μ ά δ ο κ ο ς.— Βασιλεὺς τῶν Ὀδρυσσῶν ἐν Θράκῃ. Διάδοχος Σεύθου τοῦ Α'. Ἦκμασε περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος. Δεύτερος Ἀμάδοχος ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ προηγουμένου. Μνημονεύεται ὡς σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων τὸ 358. Ἐπειτα ἐγκατέλειψε τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐτάχθη μετὰ Φιλίππου τοῦ Β'. (Τ. Θ. 35).

Ἄ μ α λ ά ρ ι χ ο ς.— Σταυροφόρος βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1135 καὶ ἀπέθανε τὸ 1173 μ.Χ. Ἦτο ἀδελφὸς Βαλδουίνου τοῦ Γ', ὃν εἶχε διαδεχθῆ. Γαμβρὸς Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ. Ἠγωνίσθη κατὰ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Τούρκων, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν (Τ. Θ. 35).

Ἄ μ α λ α σ ο ὦ ν θ α.—Βασίλισσα τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ὀστρογόθων. Στραγ-

γαλισθεῖσα ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ὀστρογότθων καὶ συζύγου της Θεοδάτου ὡς προστατευομένη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου, ἐγένετο αἷτια νὰ ἐκστρατεύσῃ ὁ Βελισάριος καὶ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἰταλίαν εἰς τὸ Ἑλληνοχριστιανικὸν κράτος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. (Τ. Θ. 35).

Ἄμμων Ζεὺς.— Μέγας θεὸς τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, εἰκονίζων τὸν ἥλιον. Ἐλατρεύετο ἐν Θήβαις τῆς Ἄνω Αἰγύπτου. Τὸ Μαντεῖον τοῦ θεοῦ Ἄμμωνος ἐπεσκέφθη ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου, ὀνομασθεὶς ὑπὸ τῶν ἱερέων «Παῖς Διός». Ἐλατρεύετο καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Σύζυγός του ἦτο ἡ Ρέα (Γῆ) θυγάτηρ Οὐρανοῦ καὶ ἀδελφὴ τοῦ Κρόνου, λατρευομένου ἐν Κρήτῃ (Τ. Θ. 30).

Ἀμοχάπς.— Ἀρχηγὸς Ἀφρικανῶν μουσουλμάνων, ὅστις κατέλαβε τὴν Κρήτην ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ ἐκυριαρχήσασκεν 150 ἔτη περίπου, μέχρις οὗ Νικηφόρος Φωκάς ἐξεδίωξε τούτους καὶ ἠδραίωσε πάλιν τὸν Χριστιανισμόν. (Τ. Θ. 35).

Ἀμοῦ.— Ἄραβ στρατάρχης ἐχθρὸς τοῦ Μωάμεθ. Μετὰ ταῦτα, δεχθεὶς τὴν θρησκείαν αὐτοῦ, κατέλαβε τὴν Αἴγυπτον τὸ 638 μ. Χ. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται ἡ πυρπόλησις τῶν Βιβλίων τῆς Ἀλεξανδρινῆς Βιβλιοθήκης (Τ. Θ. 35).

Ἀμπίολις.— Ἀποικία τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν χώραν τῶν Ἠδωνῶν Θρακῶν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος 437 π. Χ. Ἐδέσποξε τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἀπὸ Μακεδονίας πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον. Ἐπαιξε σπουδαῖον ρόλον κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον καὶ ἐπὶ Φιλίππου. (Τ. Θ. 30).

Ἀμφιράειον.— Ἱερὸν πρὸς τιμὴν τοῦ ἥρωος Ἀμφιαράου, ἐνὸς τῶν 7 ἐπὶ Θήβας Ἀργείων. (Τ. Θ. 30).

Ἀναξίβιος.— Ναύαρχος Λακεδαιμονίων, ὅστις μετέφερε τοὺς Μυρίους τοῦ Ξενοφῶντος ἐξ Ἀσίας εἰς Βυζάντιον. Ἐχρημάτισεν Ἀρμοστής τῆς Σπάρτης ἐν Ἀβύδῳ. Ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ ναυάρχου τῶν Ἀθηναίων Ἰφικράτους, προσβαλόντος αὐτὸν ἐν Ἀβύδῳ. (Τ. Θ. 30).

Ἀναστάσιος Α΄.— Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου. Ἐπωνομάσθη Δίκορρος διότι αἱ δύο κόρραι τῶν ὀφθαλμῶν του ἔφερον διάφορον χρῶμα. Ἐγεννήθη ἐν Δυρραχίῳ (Ἐπίδαμος). Ἐβασίλευσε 491 — 518. Εἶχε διαδεχθῆναι τὸν Ζήνωνα, οὗτινος τὴν χήραν Ἀριάδνην ἐνυμφεῖθη. Ἐπολέμησε τοὺς Βουλγάρους εἰσβαλόντας εἰς τὸ κράτος 493 καὶ 499 καὶ 502. Ἐπολέμησε τοὺς Νεοπέρσας καὶ συνθηκολογήσας ἔλαβεν ὀπίσω ὅλας τὰς ἐν Μ. Ἀσίᾳ χώρας. Ἐπολέμησε τοὺς σκηνίτας Ἀραβας (Βεδαινίους), πὸν εἶχαν λεηλατήσῃ τὰς παρὰ τὸν Εὐφράτην χώρας. Ἐπολέμησε τοὺς Οὐνους 511 — 515 μ. Χ. Ἐκτίσθη τὸ Ἀναστασιανὸν Τεῖχος μετὰ τὴν Σηλυβρίας καὶ Δέρκων. Ὁ Προκόπιος λέγει περὶ αὐτοῦ ὅτι οὐδὲν ἔπραττεν ἀπερισκέπτως. Ἐδαπάνησε πολλὰ εἰς ὀχυρώσεις καὶ πολλοὺς φόρους κατήργησε χάριν τῶν λαϊκῶν τάξεων. Ἐν γένει ὑπῆρξεν ἄριστος (Τ. Θ. 35).

Ἀναστάσιος Β΄.— (713 - 716). Διώρθωσε πολλές ἀταξίας καὶ ἀτασθαλίας ἐν τῷ Κράτει. (Τ. Θ. 35).

Ἀνδρόνικος Α΄ Κομνηνός.— 1183 — 1185 : Σπανίως ἢ φύσις ἔπλασεν ἄνδρα μὲ τόσας ἀντιθέσεις. Ὁραῖος τὴν ὄψιν, γίγας τὸ ἀνάστημα, μὲ ἠράκλειον ρώμην καὶ εὐκνησίαν. Εὐρυμαθέστατος, ρητορικώτατος, πολυτροπώτατος. Ἦτο ὁ μόνος, ποὺ ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὸ Κράτος ἐκ τῶν μυρίων κινδύνων, ἐὰν εἰργάζετο εἰλικρινῶς μὲ τὸν ἐξάδελφόν του αὐτοκράτορα Μανουήλ. Ἄλλ' ὑπὸ τὰ προσόντα αὐτὰ ἐνεφώλευον ἐλαττώματα ἀφάνταστα. Ἐφευρετικώτατος εἰς πονηρίας, δολοπλοκίας, ἀλύπητος, ἀπειγκτος καὶ Οηριώδης. Πολλὰς ὑπηρεσίας παρέσχε, ἀλλ' ἔβλαψε καὶ πολύ. Σφετερισθεὶς τὸν θρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μανουήλ, ἐθανάτωσε τὸν διάδοχον αὐτοῦ Ἀλέξιον καὶ ἐπλήρωσε τὴν Κων)πολιν σφαγῶν, ἐξοριῶν καὶ φυλακίσεων. Ὁ λαὸς ἐξηγγέρθη καὶ τὸν ἐθανάτωσεν οἰκτρῶς. (Τ. Θ. 35).

Ἀνδρόνικος Β΄ Παλαιολόγος.— Υἱὸς Μιχαὴλ Παλαιολόγου. 1282 — 1288. (Τ. Θ. 35).

Ἀνδρόνικος Γ΄ 1328 — 1341.— Ἐγγονος τοῦ Β΄ ὃν ἐξεθρόνισε διὰ τὰς ἀποτυχίας. Γενναῖος πολεμιστὴς, ἔμπειρος στρατηγός. Ἐπολέμησε τοὺς Βουλγάρους ἐν Εὐρώπῃ καὶ τοὺς Τούρκους ἐν Ἀσίᾳ. Ἄλλ' ἡ τύχη ἐφάνη δυσμενὴς διότι ἐν μάχῃ κατὰ τοῦ Ὁρχάν παρὰ τὴν Νικομήδειαν, ἐνίκησε μὲν, ἀλλὰ πεσὼν ἐκ τοῦ ἵππου του ἐθεωρήθη νεκρός. Ὁ δὲ στρατός του παρέλαβε τοῦτον καὶ ἐτρόπη εἰς φυγὴν. Ἀναρρώσας ἐκ τῶν πληγῶν, ἐπέδότη εἰς Θεραπείαν πολλῶν στρεβλοτήτων τῆς ἐποχῆς. Ἀποθνήσκων ἀρῆκε τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν Πρωθυπουργόν του Καντακουζηνόν, εἰς ὃν ἀνέθηκε καὶ τὴν προστασίαν τῆς συζύγου του, διατελούσης εἰς ἐνδιαφέρουσαν κατάστασιν (Τ. Θ. 35).

Ἀνταί.—Σλαβικὴ φυλὴ οἰκοῦσα μεταξὺ Ἀνειστέρου καὶ Δουνάβεως, οἱ πρῶην λεγόμενοι Σ π ὀ ρ ο ι. Διέβησαν τὸν Αἴμον 527 ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν εἰς τὸ Ἀναστασιανὸν Τεῖχος. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα εἰσέβαλον εἰς Μοισίαν Ἄνω καὶ Κάτω (Σερβίαν καὶ Βουλγαρίαν ἔπειτα), εἰς Θράκην, Μακεδονίαν καὶ Ἰλλυρίαν, καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν Θεσσαλονίκην 551 μ.Χ. Ἄλλ' ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Μετὰ ταῦτα ἐγένοντο σύμμαχοι τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ κράτους, ἵνα φυλάττωσι τὰς παραδουναβείους χώρας. Ἡττηθέντες ὁμως ὑπὸ τῶν ἐπελθόντων Ἀβάρων, ὑπετάγησαν καὶ συνεχωνεύθησαν. (Τ. Θ. 35).

Ἀντίγονος.— Γόνος παλαιᾶς ἡγεμονικῆς οἰκογενείας τῆς Μακεδονίας. Ἀνεδείχθη εἰς τῶν ἐπιφανεστέρων στρατηγῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐδόθη πρὸς τὸν Ἀντίγονον ὑπὸ τοῦ Τοποτηρητοῦ Περδίκκα ἢ Νότιος Μικρὰ Ἀσία. Ἄλλ' ὁ Ἀντίγονος φιλόδοξος ὢν καὶ ἔχων ἱκανὸν στρατηγὸν τὸν υἱὸν του Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν ἐκήρυξε

πόλεμον πρὸς τοὺς ἄλλοτε συστρατήγους του Εὐμένην, Περδίκκην καὶ ἄλλους, μὲ σκοπὸν νὰ ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν ἐπιμελητείαν τοῦ θρόνου τοῦ ὄλου κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου. Μετὰ πολλοὺς αἱματηροὺς ἀγῶνας ἐγένετο κύριος τοῦ πλείστου μέρους ἐν Ἀσίᾳ. Τότε ἐκήρυξεν ἑαυτὸν Β α σ ι λ έ α. Ἄλλ' ἠνώθησαν πάντες οἱ ἄλλοι κατ' αὐτοῦ. Εἰς τὴν μάχην δὲ τῆς Φρυγίας 301 π.Χ. κατ' ἀρχάς μὲν ἐνίκησεν, ἀλλ' ἀπομακρυνθέντος τοῦ υἱοῦ του Δημητρίου, καταδιώκοντος τὸ ἀντίθετον μέρος, ἐκυκλώθη καὶ πολεμῶν ἀπέθανεν. Οἱ νικηταὶ ἐκήρυξαν ἑαυτοὺς Βασιλεῖς καὶ ἐσχημάτισαν τότε τὰ τέσσαρα κράτη : ἦτοι τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας, τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Συρίας καὶ λοιπῆς Ἀσίας. (Τ. Θ. 30).

Ἄ ν τ ῶ ν ι ο ς ὁ Μ έ γ α ς.— Ἅγιος. Ἐγεννήθη ἐν Κώμῳ τῆς Ἄνω Αἰγύπτου. Ὑπῆρξεν ὁ Ἰδρυτὴς τοῦ Μοναχικοῦ βίου. Διότι πωλῆσας τὴν περιουσίαν του, τὴν διένεμεν εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον. Ἐκεῖ τὸν ἠκολούθησαν πολλοί. Χάριν τούτων τῶν μαθητευομένων του ἴδρυσεν τὸ πρῶτον μοναστήριον μεταξὺ Μέρφιδος καὶ Ἀρσινόης. Κατήρχειτο εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐν καιρῷ τῶν τελευταίων μεγάλων διωγμῶν, διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς Χριστιανοὺς. Μετὰ τὸν Μέγαν Κων)τῖνον κατῆλθεν ἐπίσης, διὰ νὰ καταπολεμήσῃ τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου. (Τ. Θ. 30).

Ἄ ξ ι ὁ ς.— Ὁ σημαντικώτερος ποταμὸς τῆς Μακεδονίας, πηγάζων ἀπὸ τὸ ὄρος Σκάρδον, δεχόμενος τὸν Ἐριγῶνα καὶ ἄλλους παραποτάμους, χύνεται εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον 18 χιλιάμ. ἔξωθεν τῆς Θεσσαλονίκης (σήμερον Βαρδάρης) (Τ. Θ. 30).

Ἄ π ὁ κ α κ ο ς.— Ὑπουργὸς Ἀνδρονίκου τοῦ Γ' αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀνδρονίκου ἐστασίασε κατὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ, τοποτηρητοῦ τοῦ θρόνου. Ἄλλ' ἐφρονεῖθη ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτοῦ φυλακισθέντων, καθ' ἣν ὥραν ἐπεθεώρει αὐτούς. (Τ. Θ. 35).

Ἄ π ρ ο ς.— Μεσαιωνικὴ πόλις τῆς Θράκης εἰς τὴν πεδιάδα μεταξὺ Ραιδεστοῦ καὶ Μαλγάρων. Σήμερον κατοικεῖται ὑπὸ Τούρκων καὶ λέγεται Κιρμέν, διότι οἱ πρῶτοι Τούρκοι, πού εἶχαν κατοικήσει, προήρχοντο ἀπὸ Κιρμέν, διότι οἱ πρῶτοι Τούρκοι, πού εἶχαν κατοικήσει, προήρχοντο ἀπὸ

Ἄ π ὁ λ λ ω ν.— Θεὸς τοῦ φωτός, τῆς μουσικῆς καὶ τῆς μαντικῆς. Υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λητοῦς. Αὕτη ἐγέννησε τοῦτον καὶ τὴν Ἀρτέμιδα ἐπὶ τῆς νήσου Δήλου, τὴν ὁποίαν ὁ Ποσειδῶν ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ βυθοῦ κατὰ διαταγὴν τοῦ Διὸς· διότι ἡ Ἥρα ἐκ φθόνου δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τὴν Λητῶ νὰ γεννήσῃ ἐπὶ τῆς Γῆς. Μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος ἦτο ἐν Δελφοῖς. Ναοὶ εἰς τὴν Δήλον καὶ πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος. (Τ. Θ. 30).

Ἄ π ο λ λ ω ν ί α.— Μία ἀπὸ τὰς πόλεις, πού εὗρισκοντο εἰς διάφορα μέρη. Αὕτη κεῖται ἐπὶ τῆς Θορακικῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου. Ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης εὗρισκετο ἡ Σωζόπολις ἔδρα τοῦ Μητροπολίτου Σωζοαγαθουπόλεως. (Τ. Θ. 35).

Ἄ μ π ν τ ο ὺ λ Με τ ζ ή τ.—Σουλτᾶνος τῶν Ὀθωμανῶν. Διεδέχθη τὸν πατέρα του Μαχμούτ 1839 - 1861. Μετερρῦθμισε πολλές ὑπηρεσίας ἐπὶ τὸ φιλελευθερώτερον. Ἐπ' αὐτοῦ ἐγένετο ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος.

Ἄ μ π ν τ ο ὺ λ Ἀ ζ ί ζ.— 1861-1864. Διάδοχος τοῦ προηγουμένου, ὁστις ἀκολουθήσας τὸ μεταρρυθμιστικὸν ἔργον τοῦ πατρὸς του ἐδολοφονήθη. (Τ. Θ. 29).

Ἄ μ π ν τ ο ὺ λ Χα μ ή τ Α'.— 1774 — 1789. (Τ. Θ. 29).

Ἄ μ π ν τ ο ὺ λ Χα μ ή τ Β'.— 1864 — 1910. Ἐρυθρὸς Σουλτᾶνος. Εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας του παρεχώρησε Σύνταγμα. Ἀλλὰ βλέπων ὅτι ὁ Τουρκικὸς κόσμος ἦτο ἀμαθής, κατήργησε τοῦτο καὶ μετέτλητο σκληρὰ μέσα κατὰ τῶν φιλελευθέρων ἀνδρῶν εἴτε μουσουλμάνων, εἴτε ἄλλων Χριστιανῶν ἢ Ἰουδαίων. Αἱ διάφοροι ἐπαναστάσεις Ἀράβων, Σύρων, Ἀλβανῶν, Βουλγάρων κ.λ.π. ἐπνίγοντο εἰς τὸ αἷμα. Ἐθανάτωσε πολλές χιλιάδας Ἀρμενίων εἰς ὅλον τὸ κράτος, ἕνεκα ἐπαναστάσεως ἐν Ἀρμενίᾳ. Συνήχη συμμαχίαν μὲ τὸν Κάιζερ τῆς Γερμανίας Γουλιέλμον τὸν Β'. Ἐδωκε πολλά προνόμια εἰς τοὺς Γερμανοὺς. Ἐπ' αὐτοῦ ἐγένετο ὁ Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1878, καθ' ὃν ἡ Τουρκία ἔχασε πολλά. Τὸ δὲ 1897 ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς ἕνεκα τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος. Ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τῶν Νεοτούρκων (1910) διότι κατήργησε τὸ Σύνταγμα τοῦ 1908, κινήσας κατ' αὐτῶν τὴν φρουρὰν καὶ τοὺς Οὐλεμάδες. (Τ. Θ. 29).

Ἄ ρ α β ε ς.— Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀραβίας. Σήμερον Ἀραβες θεωροῦνται καὶ οἱ κάτοικοι Συρίας, Μεσοποταμίας, Αἰγύπτου, καὶ Βορείου Ἀφρικῆς. Ἐρησκεία των εἶναι ὁ Μωαμεθανισμὸς ἢ Μουσουλμανισμὸς. (Τ. Θ. 29, 35).

Ἄ ρ α β ί α.— Ἡ μεγάλη Ἀραβικὴ Χερσόνησος εἰς τὰ Ν.Δ. τῆς Ἀσίας μεταξὺ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Διαιρεῖται εἰς Εὐδαίμονα, εἰς Ἐρημον καὶ Πετραίαν Ἀραβίαν, ὅπου εὐρίσκεται καὶ τὸ Ὅρος Σινᾶ μὲ Ὀρθόδοξα Μοναστήρια. (Τ. Θ. 29, 35).

Ἄ ρ γ α δ ε ῖ ς.— Μία τῶν τεσσάρων φυλῶν ἢ μᾶλλον τάξεων τοῦ λαοῦ τῆς Ἀττικῆς, ὅπως διήρесе τούτους ὁ γενάρχης τῶν Ἰώνων υἱὸς τοῦ Ξοῦδου Ἰων. Αἱ ἄλλαι τρεῖς ἦσαν οἱ Αἰγοκουρεῖς, οἱ Ὀπλητες καὶ οἱ Γελέοντες. Ἀργαδεῖς ἐλέγοντο οἱ ἐργάται, δηλ. οἱ γεωργοί. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει ὅτι καὶ πολλαὶ Ἰωνικαὶ ἀποικίαι ἐτήρουν τὴν αὐτὴν διαιρεσιν, ὡς ἡ Κύζικος, ἡ Τέως, οἱ Τόμοι, ἡ Πέρινθος, ἡ Δῆλος κ.λ.π.

Ἄ ρ γ ο ν α ὺ τ α ι.— Οἱ 50 ἥρωες, οἱ ὁποῖοι μετὰ τοῦ Ἰάσωνος ἐκ τῆς Ἰωλκοῦ ἐξεστράτευσαν διὰ τὴν Κολχίδα πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ Χρυσομάλλου Λέρατος. (Τ. Θ. 30).

Ἄ ρ γ ο ς.— Ὁ κατασκευάσας τὸ πλοῖον Ἀργῶ καὶ συνεκστρατεύσας.

Ἄ ρ γ ο ς (τό).— Πόλις ἀρχαιοτάτη εἰς τὸν Νομὸν Ἀργολιδοκοριν-

θίας. (Τ. Θ. 30).

Ἄρ η ς.— Τίος τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας. Θεὸς τοῦ πολέμου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ αἰρέω -ῶ = καθαιρῶ, φονεύω. (Τ. Θ. 30).

Ἄρ γ υ ρ ο ὑ π ο λ ι ς Ἰ ω ά ν ν η ς.— Ἐξ ἐπιφανοῦς οἴκου Κων) πόλεως. Μετὰ τὴν ἄλωσιν κατέφυγεν εἰς Ἰταλίαν πρὸς τοὺς Μεδίκους τῆς Φλωρεντίας.

Ἄρ κ ά δ ι ο ς.— Αὐτοκράτωρ Κων)πόλεως (395 — 408). Τίος Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου. Ἐπετροπεύετο ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς του Πουλχερίας καὶ τοῦ Γαλάτου Ρουφίνου. Ἦτο μετρίας ἰκανότητος. Ἐπ' αὐτοῦ ἐγένετο ἡ εἰσβολὴ τοῦ Ἀττίλα, ἀρχηγοῦ τῶν Οὐννων, πρὸς τὸν ὁποῖον ὑπεχρεώθη τὸ κράτος νὰ πληρώσῃ φόρον. (Τ. Θ. 35).

Ἄρ κ α δ ι ο ὑ π ο λ ι ς.— Ἡ ἀρχαία Θρακικὴ πόλις Βεργούλη. Ὁχυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀρκαδίου ἔλαβε τὸ ὄνομά του. Σήμερον Τουρκιστὶ Λουλέ - Μπουργάζ. (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Ἄρ ι ς τ α γ ό ρ α ς Κ υ μ α ῖ ο ς.— Τύραννος τῆς Αἰολικῆς Κύμης ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐπὶ Δαρείου Α'. (Τ. Θ. 30).

Ἄρ ι ς τ α γ ό ρ α ς Κ υ ζ ι κ η ν ό ς.— Τύραννος Κυζίκου ἐπὶ Δαρείου. Ἀμφότεροι μὲ τὸν Ἰστιάϊον ἀντέστησαν εἰς τὴν πρότασιν τοῦ Μιλτιάδου πρὸς καταστροφὴν τῶν γεφυρῶν τοῦ Ἰστρου, ὅτε ἐπέστρεφεν ὁ Δαρείος ἀπὸ τῆς Σκυθίας μετὰ τὴν ἀποτυχίαν του. (Τ. Θ. 30).

Ἄρ ι ς τ α γ ό ρ α ς ὁ Μ ι λ ή σ ι ο ς.— Γαμβρός τοῦ Ἰστιάϊου, τυράννου τῆς Μιλήτου. Κατ' εἰσήγησιν τοῦ πενθεροῦ του, πὸν διέτριβε παρὰ τῷ Δαρείῳ, ἐκίνησεν εἰς ἐπανάστασιν τοὺς Ἴωνας τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ἐγένετο αἰτία τῶν πολέμων τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. (Τ. Θ. 30).

Ἄρ ι ς τ ο φ ά ν η ς ὁ Β υ ζ ά ν τ ι ο ς.— Διάσημος Ἕλλην Γραμματικὸς καὶ Κριτικὸς 262 - 185 π.Χ. Διετέλεσε προϊστάμενος τῆς Ἀλεξανδρινῆς Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Μουσείου ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου (Τ. Θ. 30).

Ἄρ δ α ς.— Ποταμὸς τῆς Θράκης, (ὁ Ἀρπησσὸς ἢ Ἀρπίσκος τῶν ἀρχαίων) πηγάζων ἐκ τῆς Ροδόπης. (Τ. Θ. 30).

Ἄρ ι δ α ῖ ο ς.— Ἐτεροθαλὴς ἀδελφὸς Ἀλεξάνδρου υἱὸς Φιλίππου ἐξ ἄλλης συζύγου. (Τ. Θ. 30).

Ἄρ ι ά δ ν η.— Σύζυγος τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος καὶ ἔπειτα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀναστασίου τοῦ Α' (Τ. Θ. 35).

Ἄρ ι ς τ ό δ η μ ο ς.— Ἐνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς Ἡρακλείδας, πὸν κατέλαβον τὴν Ἀργολίδα, τὴν Μεσσηνίαν καὶ τὴν Λακωνίαν. Οἱ δύο υἱοὶ του Εὐρυσθένης καὶ Προκλῆς ἐβασίλευσαν συγχρόνως ἐν Σπάρτῃ.

Ἄρ μ α τ ω λ ο ί.— Ἕλληνες ἔνοπλοι μισθωτοὶ τῶν Τούρκων πρὸς

καταδιώξιν τῶν Κλεφτῶν εἰς τὰ ὄρεινά τῶν νοτίων Ἑλληνικῶν χωρῶν. (Τ. Θ. 29).

Ἄ ρ μ έ ν ι ο ι.— Ἔθνος προερχόμενον ἐκ τῆς Ἀρμενίας, χώρας τῆς Ἀσίας μεταξὺ τριῶν λιμνῶν περὶ τὸ Ἀραράτ. Ἀποικοὶ τῶν ἀρχαίων Φρυγῶν τῶν ἐκ Θράκης (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Ἄ ρ π υ ι α ι.— Πιτηνά μυθώδη, τὰ ὁποῖα ἤραζον τὴν τροφήν ἢ ἐμόλυνον πρὸς τιμωρίαν τοῦ Φινέως βασιλέως τῆς Θρακικῆς Σαλμυδησοῦ καὶ μάντεως, ὅστις ὑπέδειξεν εἰς τοὺς Ἀργοναύτας τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον θὰ διήρχοντο τὰς Συμπληγάδας Πέτρας εἰς τὸ στόμιον τοῦ Βοσπόρου. Ἀπήλλαξαν αὐτὸν ἀπὸ τὰς Ἀρπυιας οἱ δύο περωτοὶ υἱοὶ τοῦ Βορέου Ζήτης καὶ Κάλαις, φονεύσαντες αὐτάς. (Τ. Θ. 30).

Ἄ ρ τ α κ ο ι.— Φυλὴ Θρακικὴ. Κατῶκει κατὰ τοὺς ἀρχαιότατους χρόνους τὴν παρὰ τὸ Βυζάντιον χώραν. Μέρος αὐτῶν διεπέρασεν εἰς τὴν ἔναντι χερσόνησον τῆς Κυζίκου. (Ἔρα καὶ πολίχνην Ἀρτάκη). (Τ. Θ. 30).

Ἄ ρ τ α φ έ ρ ν η ς.— Ἀδελφὸς Δαρείου Ὑστάσπου τοῦ Α'. Μετὰ τὴν ἀτυχῆ κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείαν ὑπαρχος τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Μ. Ἀσίας, ἐδρεύων εἰς Σάρδεις τῆς Λυδίας. Κατέβαλε τὴν Ἴωνικὴν ἐπανάστασιν καὶ ὑπέταξε τὰς ἐπαναστατησάσας πόλεις, φονεύσας καὶ τὸν τύραννον τῆς Μιλήτου Ἰστιαῖον (Τ. Θ. 30).

Ἄ ρ τ ί σ κ ο ς.— Κατὰ τινες εἶναι ὁ ποταμὸς Ἄρδας. Ἄλλ' ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ Ἡροδότου περὶ ἐκστρατείας τοῦ Δαρείου κατὰ Σκυθῶν διὰ Θράκης, ἢ Ἀρτίσκος ἦτο χωρίον τι ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Θράκῃ παρὰ τῷ σημερινῷ Μπαμπᾷ Ἐσκι ἢ Βουλγαρόφυγον τοῦ Μεσαίωvus. (Τ. Θ. 30).

Ἄ ρ τ ε μ ι ς.— Θυγάτηρ τοῦ Διῶς καὶ τῆς Λητοῦς, ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος, γεννηθεῖσα ἐν τῇ Δήλῳ. Θεὰ τοῦ κυνηγίου. (Τ. Θ. 30).

Ἄ ρ τ ε μ ί σ ι ο ν.— Ἀκρωτήριον εἰς τὰ βόρεια τῆς Εὐβοίας, ὅπου οἱ Ἕλληνες κατεναυμάχησαν μέρος τοῦ στόλου τοῦ Ξέρξου 480 π. Χ. (Τ. Θ. 30).

Ἄ ρ σ ι ν ό η.— Θυγάτηρ τοῦ Λυσιμάχου βασιλέως τῆς Θράκης καὶ οὐζυγος Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου. (Τ. Θ. 30).

Ἄ σ ά ν.— Βασιλεὺς τῶν Βλαχοβουλγάρων, ὅστις ὑπῆρξεν ἰδρυτῆς τῆς δυναστείας τῶν Ἀσανιδῶν, οἱ ὅποιοι μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Φραγκοκρατίας ἐπανεστάτησαν κατὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ ἵδρυσαν νέον Βουλγαροβλαχικὸν κράτος ἐπὶ Ἰσαακίον τοῦ Β' διατρίβοντος ἐν Κυψέλοις (Ἰψαλα) τῆς Θράκης (Τ. Θ. 35).

Ἄ σ η μ ο ὤ ς.— Πόλις τῆς Θράκης. Ἄγνωστον ποῦ ἔκειτο. Κατέστη διάσημος διὰ τὸν πανικὸν, πὺν ἐνέπνεον οἱ Ἀσμηούντιοι πρὸς τοὺς Οἰνῆους τοῦ Ἀττίλα. Κατὰ τινες πρὸς τὰ Β.Δ. τῆς Θράκης παρὰ τὰ Ἰλλυριακὰ

πύνορα. Κατ' ἄλλους εἰς τὰ μέρη Ἀρχαδιουπόλεως - Βιζύης, ὅπερ πιθανώτερον, καὶ ἴσως τὸ σήμερον Ἀκτσέκιοϊ. (Τ. Θ. 35).

Ἄ σ ι ο ς Ἀ ρ τ α κίδης.— Ἀδελφὸς τῆς Ἑκάβης συζύγου τοῦ Πριάμου. Υἱὸς Ἀρτάκου ἡγεμόνος τῶν Φρυγῶν, σύμμαχος τῶν Τρώων. (Τ. Θ. 30).

Ἀ σ κ λ η π ι εῖ α.— Ἱεροὶ τόποι τῶν ἀρχαίων, ἀφιερωμένοι εἰς τὸν ἱστρὸν καὶ ἡμίθεον Ἀσκληπιόν, ὅπου ἤρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο ἀπὸ ποικίλας νόσου. Τοιαῦτα ὑπῆρχον εἰς διάφορα μέρη. Τὰ ὀνομαστότερα ἦσαν τῆς Ἐπιδαύρου ἐν Πελοποννήσῳ καὶ τὸ Ἀμφιαράειον ἐν Ἀττικῇ. Ὡσαύτως ἐν Τρίκῃ τῆς Θεσσαλίας, ἐν Τιτάνῃ τῆς Σικυωνίας, ἐν Τιθουρίᾳ Φωκίδος, ἐν τῇ νήσῳ Κῶ κλπ. (Τ. Θ. 30).

Ἀ σ κ λ η π ι ό ς.— Μυθικὸς ἱατρὸς θεῶν καὶ ἀνθρώπων. Υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Αἴγλης, ἥτις διὰ τὸ κάλλος τῆς ὀνομάσθη Κορωνίς, οὐσα θηγάτηρ τοῦ Ἐπιδαυρίου Φλεγίου καὶ Κλεοφάμας, θυγατρὸς τῆς Μούσης Ἐρατοῦς. Περὶ καταγωγῆς τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὑπῆρχον πολλαὶ παραδόσεις, διάφοροι πρὸς ἀλλήλας, ὡς παρὰ Θεσσαλοῖς, Μεσσηνίοις, Ἀρχαίοις, Ἐπιδαυριοῖς καὶ ἄλλοις. Διότι ἐκάστη τούτων τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς ἰδικὸν τῶν. Ἐλατρεῦετο ὡς θεὸς καὶ ὡς ἡμίθεος. Διὰ τῶν φαρμάκων τοῦ ἐθεράπευε πᾶσαν νόσον. Ἀκόμη ἀνέστησε καὶ νεκρούς. Διὸ δὲ Ζεὺς φοβηθεὶς μὴ καταργήσῃ τὸν θάνατον, τὸν κατεκεραυνώσεν. Ἐδιδάχθη τὴν χρῆσιν τῶν φαρμάκων ἀπὸ τὸν Κένταυρον Χείρωνα (Τ. Θ. 30).

Ἀ σ τ ο ί.— Φυλὴ Θρακικὴ κατοικοῦσα εἰς τὴν χώραν τῆς Βιζύης. Ἐπετάγη περὶ τὸ 420 εἰς τὸν Σιτάλην, βασιλέα τῶν Ὀδρουσῶν Θρακῶν (Τ. Θ. 30).

Ἀ τ α λ ά ν τ η.— Πλὴν τῶν μυθικῶν γυναικῶν τῆς Ἀρχαδίας, τῆς Βοιωτίας καὶ τῆς ἐν Λοκρίδι σημερινῆς κομοπόλεως, Ἀταλάντη ἦτο ἡ ἀδελφὴ τοῦ Περδίκκα, στρατηγοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ σύζυγος τοῦ ναυάρχου Ἀτάλου. Ἐφρονεῦθη ὑπὸ τοῦ Μακεδονικοῦ στρατοῦ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκα ἐν ἐκστρατείᾳ κατὰ τοῦ Πτολεμαίου τῆς Αἰγύπτου 321 π.Χ. (Τ. Θ. 30).

Ἀ τ τ ι κ ή.— Ἡ γνωστοτάτη χώρα, ἡ κειμένη εἰς τὰ Ν.Α. τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἡ ἀπολήγουσα εἰς τὸ Σούνιον ἀκρωτήριον. Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν Ἴωνες. Ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῇ ἀνεπτύχθη ἡ πόλις τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων μετὰ τὸν θαυμαστὸν πολιτισμὸν τῆς καὶ ἐπὶ τῆς θέσεως ἐκείνης κεῖνται αἱ σημεριναὶ Ἀθῆναι, ἡ πρωτεύουσα τοῦ σημερινοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὑπῆρξεν ἡ πατρις τῶν μεγάλων φιλοσόφων, τῶν ρητόρων, τῶν ποιητῶν, πού εἶχαν θέσει τὰς βάσεις τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ, τὸν ὁποῖον σήμερον ἀκολουθοῦν τὰ πεπολιτισμένα Ἕθνη. (Τ. Θ. 30).

Ἀ τ τ ί λ α ς.— Ὁ θηριώδης ἀρχηγὸς τῶν Οὐννων, ὁ ἐπιδραμὼν κατὰ

τῆς Εὐρώπης καὶ πληρώσας αὐτὴν σφαγῶν, ἐμπρησμῶν, καὶ δηλώσεων κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα μ.Χ. (Τ. Θ. 35).

Ἄ τ λ α ς.— Τὸ μεγαλειότερον καὶ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Β. Ἀφρικῆς. Ὡς καὶ ὁ μυθικὸς ἦρωσ ὁ ὑποβαστάζων τὸν οὐρανὸν εἰς τοὺς ὤμους του.

Ἄ τ - μ ε ἰ δ ἄ ν.— Τὸ ἵπποδρόμιον τῶν Βυζαντινῶν ἐν Κων)πόλει, ὅπου ἐγίνοντο οἱ ἀρματηλατικοὶ ἀγῶνες πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀγίας Σοφίας (χωρὸς ἵππικὸς). (Τ. Θ. 35).

Ἄ τ ρ ο π α τ η ν ῆ Μ η δ ἰ α.— Χώρα τῆς Περσίας, ἣτις σήμερον λέγεται Ἀτζάρ - Πατζάν, κειμένη εἰς τὰ πρὸς τὴν Κασπίαν καὶ Ρωσσίαν σύνορα. Περσαρμενία ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. (Τ. Θ. 30, 35).

Α ὕ γ ο υ σ τ ο ς = Σεβαστός. Ἐπώνυμον τῶν Ρωμαίων Αὐτοκρατόρων, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τιμητικὸς τίτλος τῶν Βυζαντινῶν βασιλέων ὡς ἀνωτάτων ἀρχόντων (Τ. Θ. 30, 35).

Α ὕ δ ἦ μ ι ο ν.— Χωρίον τῆς Θράκης ὅπερ ἔκειτο κάτωθεν τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους εἰς τὴν Ἀνατολικὴν πλευρὰν πρὸς τὴν Προποντίδα, ἀπέχον τῆς παραλίας περὶ τὸ ½ χιλιόμετρον. Ἐκειτο ἐντὸς βαθείας χαράδρας, καὶ διεσχίζετο ὑπὸ τριῶν ποταμίσκων, οἵτινες ἦνοῦντο ἐντὸς τοῦ χωρίου καὶ ἐχύνοντο εἰς τὴν Προποντίδα παρά τι μοναστήριον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς κατωκεῖτο ἀπὸ 2 χιλ. ψυχῶν. Οἱ Αὐδημιῶται διεκρίνοντο διὰ τὴν φιλομάθειαν καὶ τὴν πρὸς τὰ γράμματα κλίσιν των, ὡς καὶ διὰ τὸ ἐμπορικόν των πνεῦμα. Διδάσκαλοι, ἱερεῖς, ἔμποροι Αὐδημιῶται ἐνέμοντο πολλὰ μέρη τῆς Θράκης. Ὑπήγετο τὸ Αὐδήμιον εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἐπαρχίαν τοῦ Γάνου καὶ Χώρας καὶ εἰς τὴν Ὑποδιοίκησιν Μυριοφύτου. (Ὄτομάκ - Δερέ). (Τ. Θ. 29, 33 ὑπὸ Α. Γιαννακοπαύλου).

Ἄ φ ρ ο δ ι σ ι ἄ ς.— Πόλις ἀρχαία Ἑλληνικὴ, κειμένη παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ Μέλανος κόλπου ἐπὶ τῆς θρακικῆς παραλίας ἔξωθεν τῆς θρακικῆς χερσονήσου. Οἱ Τοῦρκοι τὴν ἀνόμαζαν κατ' ἀρχὰς Ἐφρες, ὀνομασία, ποῦ ἦτο τουρκοποιημένη ἐκ τῆς λέξεως Ἀφροδισιάς. Ἐπειδὴ δὲ μεταγενεστέρως ὑπῆρξεν ἔδρα Καδὴ (δικαστοῦ τοῦ ἱεροῦ των νόμου), τὴν ἀνόμασαν Ἐφρες Καδὴκιοῖ = χωρίον τοῦ δικαστοῦ Ἐφρες. Καὶ ὁ λαὸς ὁ τουρκικὸς τὴν λέγει Ἐβρατζὶ Καδὴκιοῖ (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Ἄ χ ε ρ ο υ σ ἰ α.— Λίμνη ἐν Ἠπείρῳ, θεωρουμένη ὡς εἴσοδος εἰς τὸν Ἄδην. Δι' αὐτῆς ὁ Χάρων μετέφερε τοὺς νεκροὺς εἰς κάτω κόσμον μετὰ πλοῖον του, λαμβάνων ἀπὸς ἐκάστην ψυχὴν τὰ πορθμεῖα. Εἰς ταύτην χύνεται καὶ ὁ ποταμὸς Ἀγέρων, πηγάζων ἐκ βαθέως σπηλαίου κάτωθεν ὀγκωδῶν βράχων. (Τ. Θ. 30).

Ἄ χ μ ε τ Α'.— Σουλτᾶνος Τουρκίας ἐν Κων)πόλει 1603 — 1617 μ.Χ. (Τ. Θ. 29).

Ἄ χ μ ε τ Β'.— » » » » 1691 — 1695 μ.Χ. (Τ. Θ. 29).

Ἄ χ μ ε τ Γ'. — Σουλτᾶνος Τουρκίας ἐν Κων)πόλει 1703 — 1730 μ.Χ. (Τ. Θ. 29).

Ἄ ψ υ ν θ ι ο ι. — Λαὸς ἀρχ. θρακικὸς ἔξωθεν τῆς Χερρονήσου οἰκῶν τὴν παραλίαν τοῦ Μέλανος κόλπου μέχρις Αἴνου. Ὁ Στράβων λέγει «Ἡ μὲν γὰρ Αἴνος κεῖται κατὰ τὴν πρότερον Ἀψυνθίδα νῦν δὲ Κροπυλικὴν λεγομένην». (Τ. Θ. 30).

B

Β α β υ λ ὶ ν. — Ἀρχαιότατη καὶ πρωτεύουσα πόλις τῆς Βαβυλωνιακῆς χώρας τῆς Μεσοποταμίας. Ἐκειτο ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ. Ἐβασίλευον ἐν αὐτῇ οἱ ἰσχυροὶ βασιλεῖς τῶν Βαβυλωνίων, οἵτινες ὑπέταξαν πολλὰς χώρας τῆς Ἀσίας, ὡς καὶ τὴν Ἀσσυρίαν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι Ἀσσύριοι ἦσαν πρότερον κύριοι τῶν Βαβυλωνίων. Εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡ Βαβυλῶν, κατὰ τὸ 800 — 700 π.Χ., ἐθεωρεῖτο ἡ μεγαλειτέρα καὶ ὀχυρωτέρα πόλις τοῦ τότε κόσμου. Τὰ τεῖχη τῆς ἀπετελοῦντο ἀπὸ ὀπτῶν πλίνθων κεκολλημένους μὲ πῖσσαν. Οἱ κρεμαστοὶ κῆποι τῆς ἐθεωροῦντο ἐν ἑκ τῶν ἐπτὰ θαυμάτων τοῦ ἀρχαιότατου κόσμου. Οἱ Βαβυλώνιοι ὑπέταγαν εἰς τὸν Μέγαν Κῦρον, τὸν ἰδρυτὴν τοῦ Περσικοῦ Κράτους, ἡ δὲ Βαβυλῶν ἐγένετο μία τῶν τεσσάρων πρωτεύουσῶν τοῦ ἀπεράντου Περσικοῦ Κράτους, μέχρι τῆς εἰσβολῆς τῶν Ἑλλήνων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, εἰς τὸν ὁποῖον παρεδόθη μετὰ τὴν ἐν Ἀρβύλοις καὶ Γαυγαμήλοις μάχην. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ταύτην ἀνέδειξεν ὡς πρωτεύουσαν τοῦ ἀπεράντου κράτους του, σκεφθεὶς νὰ ἐνώσῃ τὴν Ἑλληνικὴν θάλασσαν μὲ τὰς Ἰνδίας διὰ τοῦ πλωτοῦ εἰς τὰ τότε Ἑλληνικὰ πλοῖα Εὐφράτου. Ἀλλ' ὁ πρόωρος θάνατος αὐτοῦ ἐματαιώσε τὰ σχέδια ταῦτα. Ἡ Βαβυλῶν εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ἐξέπεσε καὶ ἄλλαι πόλεις ἀνεδείχθησαν εἰς ἐκείνην τὴν περιοχὴν ὡς ἡ Σελεύκεια, ἡ Κτησιφῶν καὶ τέλος ἐπὶ Ἀραβοκρατίας ἡ Βαγδάτη. Σήμερον ὀνομάζεται ἡ τοποθεσία τῆς «Χίλλε» (Τ. Θ. 30, 35).

Β α γ δ ἄ τ η. — Πρωτεύουσα τοῦ σημερινοῦ Ἀραβικοῦ Κράτους Ἰρὰκ ἐν Μεσοποταμίᾳ. Ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τίγρητος ὑπὸ τῶν Ἀράβων Μωαμεθανῶν, ὅπου μετεφέρθη καὶ ἡ ἔδρα τῶν χαλιφῶν ἐκ Δαμασκοῦ. Σώζονται ἀκόμη πολλὰ τζαμιά καὶ Μουσουλεῖα τῶν παλαιῶν χαλιφῶν. (Τ. Θ. 35).

Β α γ ι α ζ ἦ τ Χ ἄ ν. — Τέταρτος Σουλτᾶνος τῶν Ὀθωμανῶν, υἱὸς Μουράτ τοῦ Α', τὸν ὁποῖον διεδέχθη 1382 — 1402. Θεωρεῖται ὡς εἷς ἐκ τῶν δημιουργῶν τῆς στρατιωτικῆς ἰσχύος τῶν Ὀθωμανῶν. Ἀποφασιστικὸς καὶ ὀρμητικὸς εἰς τὰς μάχας διὸ ἀπεκλήθη Γιλδωρμ = Κεραυνός. Ἐκυρίευσεν καὶ τὴν Φιλαδέλφειαν, τὴν τελευταίαν κτῆσιν τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐπολιόρησεν τὴν Κων)πολιν ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ

τὴν πολιορκίαν διὰ τὴν ἐκδιώξιν ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας τοὺς εἰσβαλόντας Ταταρομογγόλους τοῦ Ταμερλάνου (Τιμούρ λέγκ = Τιμούρ ὁ Χωλός). Εἰς μεγάλην μάχην παρὰ τὴν Ἄγκυραν, ὅπου ὀκταπλάσιος ὑπῆρξεν ὁ Ταταρικός στρατός, οἱ Γενίτσαροι τοῦ Βαγιαζήτ ἔπεσαν μαχόμενοι, ὁ δὲ Σουλτάνος, αἰχμαλωτισθεὶς, ἐτέθη ἐντὸς κλωβοῦ καὶ ἀπήχθη πρὸς Ἀνατολάς. (Τ. Θ. 35).

Β α γ ι α ζ ῆ τ Β'.— Τὸς τοῦ Πορθητοῦ 1479—1512, ὃν διεδέχθη. Ἐπολέμησε τὸν ἀδελφόν του Τζέμ, πού διεξεδίκει τὸν θρόνον καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ φύγῃ πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Αἰγύπτου. Γηράσας, παρέδωκε τὸν θρόνον εἰς τὸν υἱόν του Σελίμ τὸν Α' καὶ ἀπεσύρθη τῆς Κων)πόλεως, διὰ νὰ ἡσυχάσῃ καὶ ἀποθάνῃ εἰς Διδυμότειχον, ὅπου εἶχε γεννηθῆ. Ἄλλὰ, καθ' ὁδόν, ἐδηλητηριάσθη κατ' ἐντολὴν τοῦ Σελίμ. (Τ. Θ. 35).

Β ά κ τ ρ ι ο ι.— Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Βακτριανῆς χώρας (Τουρκεστάν). Ἦσαν Ἀρίας φυλῆς. Ἡ Βακτριανὴ ἦτο πατρίς τοῦ Ζωροάστρου, ὅστις ἴδρυσεν τὴν Ζωροαστρικὴν θρησκείαν, γεγραμμὴν ἐν τῇ Ζένδ - Ἀβέ-σταν. Κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Μήδων, δεχθέντων τὴν θρησκείαν τοῦ Ζωροάστρου. Καὶ εἰς ταύτην προσετέθησαν καὶ οἱ Μάγοι. Ἡ θρησκεία αὕτη ἦτο Πυρολατρεία. Ἐλατρεύετο τὸ Πῦρ, ὁ Ἥλιος καὶ οἱ Ἀστέρες. Οἱ Μάγοι κατεγίνοντο μὲ τὰς κινήσεις τῶν Ἀστέρων. Ἀπὸ τοὺς Μήδους ἡ Βακτριανὴ περιῆλθεν εἰς τὸν Μέγαν Κῦρον τῶν Περσῶν. Ἀπὸ τοὺς Πέρσας εἰς τὴν ἐξουσίαν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνο, συλλαβόντος καὶ θανατώσαντος τὸν Σατράπην Βῆσσον, ὅστις προηγουμένως εἶχε θανατώσει τὸν Κοδομανὸν Δαρεῖον καὶ εἶχε κηρύξει ἑαυτὸν βασιλέα. Μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον περιῆλθεν ἡ Βακτριανὴ εἰς τὸν Σέλευκον τὸν Νικάτωρα. Ἐπειτα, κατὰ τὴν παρακμὴν τοῦ Ἑλληνομακεδονικοῦ Κράτους τῶν Σελευκιδῶν, περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἑλληνοἰνδοῦ βασιλέως Μενάνδρου, ὅτε ἤκμασεν ἐκεῖ τὰ μέγιστα ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα. Ἀλλὰ, ἀπὸ τὸ 140 π.Χ. ἕως 560 μ.Χ., ἐκυριόρχησαν τῆς χώρας νομάδες Σκύθαι, ὅτε ἐξέλιπεν ἡ Ἑλληνικὴ ζωὴ καὶ ἔπεσεν ὁ τόπος εἰς βαρβαρότητα. Εἶτα περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἀραβας. (Τ. Θ. 30, 35).

Β α λ δ ο υ ῖ ν ο ς Β'.— Βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ, διαδεχθεὶς Βαλδουίνον Α'. Ἐπολέμησε τοὺς Ἀραβας ἡγεμόνας τῆς Δαμασκοῦ καὶ Ἀντιοχείας. Μετὰ πολλοὺς πολέμους καὶ περιπετείας ἀπέθανεν τὸ 1131 μ.Χ. (Τ. Θ. 35).

Β ά ν δ α λ ο ι.— Λαὸς Γερμανικός. Εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ κατέστρεψαν πλείστα ἔργα τέχνης ἐξ οἷ ἡ λέξις «Βανδαλισμὸς». Οἱ Βάνδαλοι ἐκ τῆς Ἰταλίας διῆλθον διὰ τῆς Γαλατίας, καὶ διαβάντες τὰ Πυρρηναῖα ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἰσπανίᾳ. Μερὶς αὐτῶν διῆλθε τὸ Γιβραλτάρ καὶ ἴδρυσεν ἐπὶ τῆς βορείου Ἀφρικῆς τὸ πειρατικὸν Βανδαλικὸν Κράτος, τὸ ὁποῖον ὑπέταξεν ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ Βελισσάριος, ὅστις ἤγαγεν εἰς Κων)πολιν αἰχμάλωτον τὸν βασιλέα τῶν Γελοίμερον καὶ τὴν νεολαίαν τῶν

Βανδάλων, ἥτις κατετάχθη εἰς τὰ Βυζαντινὰ στρατεύματα καὶ ἐστάλη εἰς Μεσοποταμίαν κατὰ τῶν Περσῶν. (Τ. Θ. 35).

Βά ρ δ α ς.— Ἐκ Παφλαγονίας καταγόμενος, ἀδελφὸς τῆς βασιλείσσης Θεοδώρας, συζύγου τοῦ αὐτοκράτορος Θεοφίλου, διορισθεὶς συγκληδμῶν καὶ παιδαγωγὸς τοῦ ἀνηλίκου Μιχαὴλ τοῦ Γ' υἱοῦ τοῦ Θεοφίλου καὶ τῆς Θεοδώρας, ἥτις ἐπετρόπευε τὸν υἱὸν τῆς μετὰ τὸν πρόωρον θάνατον τοῦ συζύγου τῆς Θεοφίλου. Ὁ Βάρδας ἀποβλέπων εἰς τὴν διακυβέρνησιν τοῦ κράτους, ἐνεθάρρυνεν ὄλας τὰς κακὰς ροπὰς τοῦ ἀνεψιοῦ του, διὰ νὰ τὸν καταστήσῃ ἀνίκανον διὰ τὸν θρόνον. Ἀπεμάχρυνε τοὺς καλοὺς συμβούλους τῆς βασιλείας ὡς καὶ τὴν ἀδελφήν του Θεοδώραν καὶ ἐκυβέρινα αὐτὸς ἐν ὀνόματι τοῦ Μιχαὴλ τοῦ Γ'. Τὸ 866 ὁ Βάρδας ἐθανατώθη κατ' ἐντολὴν τοῦ Μιχαὴλ, διότι ἤθελε νὰ φαίνεται ἀνώτερος αὐτοῦ. (Τ. Θ. 35).

Βά ρ δ α ς Φ ω κ ᾱ ς.— Διάσημος στρατηγὸς τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ Ρωμανοῦ τοῦ Λεκαπηνοῦ καὶ πατὴρ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ. Τὸ 941 καταστραφέντος τοῦ Ρωσικοῦ στόλου τοῦ Ἰγῶρ τοῦ ἐπελθόντος κατὰ τῆς Κων)πόλεως, ὁ Βάρδας Φωκᾶς ἐπῆλθε κατὰ τοῦ περσικοῦ τοῦ Ἰγῶρ, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς τὰς Ἀσιατικὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου, ἐξηνάγκασεν αὐτοὺς εἰς φυγὴν, ἀφοῦ κατέσφαξε πολλοὺς. Τὴν ἐπωνυμίαν «Βάρδα» φέρουν πολλοὶ διάσημοι ἄνδρες παρὰ Βυζαντινοῖς. Τινὲς ἰσχυρίζονται ὅτι κατήγοντο ἐξ Ἀρμενίων. (Τ. Θ. 35).

Βά ρ ν α.— Πόλις Θρακικὴ εἰς τὰ Παράλια τῆς Κάτω Μοισίας (Βουλγαρίας). Περὶ τὸ 700 π.Χ. εἶχε κτισθῆ ὑπὸ Μιλησίων Ἑλλήνων ἀποίκων μὲ τὸ ὄνομα Ὀδησσὸς ἢ Ὀδυσσὸς ἢ Ὀδυσσοῦπολις ὑπὸ τοῦ ἰδρυτοῦ αὐτῆς Ὀδυσσέως. Κατὰ τινὰς ἐκεῖ πλησίον εὐρίσκετο ἀρχαιοτάτη πόλις, καλυφθεῖσα ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης Δέβνας, ἐντὸς τῆς ὁποίας διακρίνονται ἴχνη πόλεως. Ἐπὶ Ρωμαίων, ἢ Ὀδυσσὸς ἦτο ἡ κυριωτέρα τῆς ὁμοσπονδιακῆς Θρακικῆς Πενταπόλεως. Αἱ λοιπαὶ τέσσαρες ἦσαν : Τόμοι (Κωνσταντῆα Δοβρουτζᾶς) Ρουμανίας, ἢ Κάλλατις (Μαγγάλια), ἢ Μεσημβρία καὶ ἢ Ἀπολλωνία (Σωζόπολις) πᾶσαι Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι. Τὸ 678 μ.Χ. ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Χάνου τῶν Βουλγάρων Ἀσπαρούχ, υἱοῦ τοῦ Βασιλέως Κούμπρατ (Κούβρατος) καὶ ὠνομάσθη Βάρνα. Τὸ 1444 ἔλαβε χώραν ἡ μάχη, καθ' ἣν ὁ Σουλτᾶνος Μουράτ ὁ Β' ἐνίκησε τὸν Λαδίσλαον τὸν Γ', βασιλέα Πολωνίας καὶ Οὐγγαρίας. (Τ. Θ. 35).

Β α σ ί λ ε ι ο ς Α'.—Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου 867 - 886. Ἰδρυτῆς τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας ἐν Κων)πόλει. Οἱ λεγόμενοι Μακεδόνες βασιλεῖς τοῦ Βυζαντίου ἦσαν Θράκες. Διότι Βασίλειος ὁ Α' ἦτο Θράξ ἐκ τῶν πέριξ τῆς Ἀδριανουπόλεως. Νήπιον, εἶχεν αἰχμαλωτισθῆ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τοῦ Κρούμου ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Λογοθέτου καὶ ἀπῆχθη μετὰ τῶν γονέων του εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἐπειδὴ δὲ τότε ἡ Ἀδριανούπολις ἦτο ἔδρα

τοῦ θέματος Μακεδονίας, ἀπεκλήθησαν Μακεδόνες. Τὸ θέμα ἐκεῖνο περιελάμβανε μέρος τῆς Θράκης μετὰ τμήματος τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, τοῦ πρὸς τὴν Θράκην. Διότι ἡ λοιπὴ Μακεδονία ἀπετέλει τὸ θέμα τοῦ Στρυμόνος καὶ τὸ θέμα Θεσσαλονίκης. Εἰκοσιπενταετῆς ὁ Βασίλειος ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ ἦλθεν εἰς Κων)πολιν εἰς ἀναζήτησιν τύχης. Εἶχεν ἀνάστημα ὕψηλόν καὶ ρώμην ἠράκλειον μετὰ περισκέψεως καὶ τόλμης. Ἄριστος εἰς τὴν ἵππασίαν. Προσληφθεὶς ὡς ἀπλοῦς ἵπποκόμος εἰς τὰ ἀνακτορικὰ ἵπποστάσια ἐπὶ Βάρδα καὶ Μιχαὴλ τοῦ Γ' κατέστη, διὰ τὴν ἐπιτηδειότητά του εἰς τὸ νὰ δαμάξῃ καὶ τοὺς ἀτιθασσοτέρους ἵππους, ἀρχιἵπποκόμος τῶν Ἀνακτόρων. Βλέπων δὲ τὴν κακὴν διακυβέρνησιν τοῦ Βάρδα καὶ Μιχαήλ, κατῴρθωσε νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸν Βάρδαν διὰ τοῦ Μιχαήλ· μετὰ ταῦτα δὲ ἔθεσεν ἐμποδῶν καὶ τὸν Μιχαήλ καὶ διὰ τῶν πολλῶν φίλων του ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ, καί τοι ἦτο ἐντελῶς ἀγράφματος, ἀλλ' εἶχε πρακτικὸν πνεῦμα. (Τ. Θ. 35).

Β α σ ί λ ε ι ο ς Β'.— Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ Β' καὶ τῆς Θεοφανοῦς. Ἐβασίλευσεν 968 — 1025. Μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεώς του ἐβασίλευσαν ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς καὶ Ἰωάννης Τσιμισκῆς, οἱ ὁποῖοι ἐλάμπρυναν τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου διὰ τῶν κατορθωμάτων καὶ νικηφόρων πολέμων των. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τσιμισκῆ, ὁ Βασίλειος, ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν. Δι' ἱκανῶν στρατηγῶν κατέβαλε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Λομεστίχου τῶν Σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς Βάρδα τοῦ Σκληροῦ καὶ ἀνέλαβε καὶ διεξήγαγε μακροχρόνιον πόλεμον κατὰ τῶν Βουλγάρων τοῦ Σαμουήλ, οἱ ὁποῖοι ἐλυμαίνοντο τὴν Κεντρικὴν καὶ Δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἠπειρον. Μετὰ μακρὸν ἀγῶνα κατέστρεψε τὰς Βουλγαρικὰς στρατιάς, ἠχμαλώτισε τὴν οἰκονομίαν τοῦ Σαμουήλ καὶ κατέλυσε τὸ Βουλγαρικὸν κράτος, μεταβαλὼν τὴν Βουλγαρίαν εἰς ἐπαρχίαν Βυζαντινὴν, ἐπικληθεὶς **Β ο υ λ γ α ρ ο κ τ ὁ ν ο ς.** (Τ. Θ. 35).

Β α τ ἄ τ ζ η ς Ἰ ω ἄ ν ν η ς.— Βασιλεὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους τῆς Νικαίας τοῦ ἰδρυθέντος ὑπὸ Θεοδώρου Λασκάρους μετὰ τὸν διαμελισμὸν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ὑπὸ τῆς Δ' Σταυροφορίας τῶν Φράγκων καὶ Βενετῶν. Ἐπολέμησε τοὺς Φράγκους τῆς Κων)πόλεως, ἀφήρесе χώρας Ἑλληνικὰς ἀπὸ αὐτοῦς, περιώρισε τὴν ἐξουσίαν των, ἐτακτοποίησε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Κράτους τῆς Νικαίας καὶ ἵδρυσεν πολλὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα παρεσκεύασε δὲ καὶ τὴν πῶσιν καὶ ἔξωσιν τῶν Φράγκων, τὴν ὁποίαν ἐπέτυχεν μετ' ὀλίγα ἔτη ὁ Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος. (Τ. Θ. 35).

Β ἔ δ υ σ σ α ἦ Ἐ δ ε σ σ α.— Τὰ παλαιὰ Βοδενά. Πόλις τῆς Μακεδονίας εἰς τὸ τέλος τῆς πεδιάδος Ἡμαθίας. Ἀρχαία καὶ πρώτη πρωτεύουσα τῶν πρώτων βασιλείων τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν 8ον π.Χ. αἰῶνα. Τὸ ὕδωρ ἐλέγετο Μακεδονιστὶ Βέδν (Βύδαρ = ὕδωρ). Ἐνεκα τοῦ ὕδρου τοῦ τοπίου ἐκεῖνου ὀνομάσθη Βέδυσσα καὶ εἶτα Ἐδεσσα. Ἄλλ' ἐπειδὴ

ἡ Δωρική λέξις συμπίπτει μὲ τὴν Σλαωνικὴν Βόδα, ἐπωνομάσθη ὑπὸ τῶν Σλαύων Βοδενά. (Τ. Θ. 35).

Βελισσάριος.— Περιώνυμος στρατηγὸς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου. Κατέλυσε τὸ βασίλειον τῶν Ὀστρογόθων ἐν Ἰταλίᾳ, τὸ Βασίλειον τῶν Βανδάλων ἐν Ἀφρικῇ, ἐπολέμησε τοὺς Σασσανίδας νέους Πέρσας, καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ἀπέκρουσε τοὺς Κουτρηγούρους Οὐννους ἢ κατ' ἄλλους τοὺς Βουλγάρους ἔξωθεν τῆς Κων)πόλεως. Ἐτιμήθη δαμιλῶς. Ἔως σήμερον σώζονται τὰ ἀνάκτορά του ἐν Κων)πόλει (Τ. Θ. 35).

Βενετοὶ ἢ Ἐνετοὶ.— Οἱ κάτοικοι τῆς Βενετίας, οἱ ὅποιοι μετὰ τῶν Φράγκων τῆς Δ' Σταυροφορίας διεμέλισαν τὸ Βυζαντινὸν κράτος καὶ ἐκυριάρχησαν διὰ τοῦ ναυτικοῦ των τῆς Κρήτης καὶ πολλῶν Ἑλληνικῶν παραλιῶν περιοχῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ Δυτικῆς Ἑλλάδος, κατὰ μῆκος τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Εἰς τὴν Βενετικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν τμημάτων ἔθηκε τέρμα ἡ Τουρκικὴ κατάκτησις. (Τ. Θ. 35).

Βένετοι ἢ Γαλάζιοι.— Ἐν ἀπὸ τὰ 4 κόμματα ἐν Κων)πόλει τὰ ὅποια διηγωνίζοντο ἐν τῷ Ἰπποδρομίῳ μὲ ἄρματα. Ἀντίθετοι τούτων ἦσαν οἱ Πράσινοι. (Τ. Θ. 35).

Βέρμιον.— Μέγα καὶ ἐκτεταμένον ὄρος τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας. Εἰς τὰς ἀνατολικὰς αὐτοῦ ὑπώρειας κεῖται ἡ Βέρροια. (Τ. Θ. 30).

Βερόη.— Πόλις καὶ περιοχὴ τῆς ἀρχαίας Θράκης παρὰ τὸν Αἴμιον, παρὰ τὴν σημερινὴν Σίπκαν. Ἡ περιοχὴ τῆς λέγεται Βουλγαριστὶ Στάρα Ζαγορά. (Τ. Θ. 30, 35).

Βεργούλη.— Πόλις τῶν ἀρχαίων Θρακῶν. Μεσαιωνικὴ Ἀρκαδιούπολις καὶ Τουρκιστὶ Λουλέ Μπουργάζ. (Τ. Θ. 30, 35).

Βερολίνειος Συνθήκη.— Ἡ τροποποιήσασα τὸ 1830 τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου μετὰ Ρώσων νικητῶν καὶ τῆς Τουρκίας. Ἡ Βερολίνειος Συνθήκη ἐθέσπισε δύο ἡγεμονίας ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου, τὴν κυρίως Βουλγαρίαν καὶ τὴν βόρειον Θράκην ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἀνατολικὴ Ρωμυλία». Ἐπεδίκασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Θεσσαλίαν καὶ Ἡπειρον, καὶ ἐματαιώσε τὸν σχηματισμὸν Μεγάλης Βουλγαρίας. (Τ. Θ. 29).

Βεσσαραβία.— Χώρα ὑπὸ Ρουμάνων κατοικουμένη, πρὸς ἀνατολὰς τῆς Μολδαβίας. Πρωτεύουσα Κισνόβιον. (Τ. Θ. 29).

Βῆλος ἢ Βάαλ.— Θεὸς τῶν Φοινίκων. Κατὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς μύθους ὁ Βῆλος ἦτο υἱὸς τοῦ Κρόνου. Κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Βῆλος ἦτο υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Λιθύης. Ὁ Αἰγύπτιος Βῆλος ἔθεωρεῖτο ἀδελφὸς τοῦ Ἀγῆνορος. Ἔσχε παῖδας ἐκ τῆς Ἀγχινόης, θυγατρὸς τοῦ Νεῖλου, τὸν Αἰγυπτίον καὶ τὸν Δαναόν, ὅστις ἀπώκησεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. (Τ. Θ. 30).

Βησσαρίων ὁ Νικαίας.— Ἀρχιεπίσκοπος Νικαίας, γεν-

νηθεις ἐν Τραπεζοῦντι. Ἐξῆσε τοὺς τελευταίους πρὸ τῆς ἀλώσεως χρόνους καὶ μετὰ ταύτην. Ἠκολούθησε τὸν προτελευταῖον Αὐτοκράτορα Ἰωάννην τὸν 8ον εἰς Ἰταλίαν διὰ μίαν τελευταίαν ἀπόπειραν ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν μετὰ τὴν ἐλπίδα ἐπιτεύξεως βοηθείας παρὰ τοῦ Πάπα καὶ τῶν Δυτικῶν ἡγεμόνων πρὸς σωτηρίαν τῆς Κων)πόλεως καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους τῆς Τραπεζοῦντος. Ἀποτυχὼν τελικῶς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Δύσιν καὶ ὡς Παπικὸς πλέον ἐχειροτονήθη Καρδινάλιος, ἐκτιμώμενος διὰ τὴν εὐρυμάθειάν του. Δις δὲ χηρεύσαντος τοῦ Παπικοῦ Θρόνου προσεπάθησε νὰ ἀνέλθῃ εἰς αὐτὸν μὲ μόναδικὸν σκοπὸν νὰ κινήσῃ τοὺς Καθολικοὺς ἡγεμόνας εἰς μεγάλην Σταυροφορίαν κατὰ τῶν Τούρκων. Ὡστόσον αἱ διενέξεις καὶ ἡ σύγκρουσις τῶν συμφερόντων τῶν Εὐρωπαϊῶν ἡγεμόνων, ἐματαιώσαν ὅλας τὰς μετέπειτα προσπάθειάς του πρὸς Σταυροφορίαν. Κατόπιν αὐτοῦ ἀπεσύρθη εἰς μίαν μικρὰν Ἐπισκοπὴν τῆς Ἰταλίας καὶ ἀφιέρωσε τὸν ζῆλον του εἰς τὴν ἰδρυσὶν Ἑλληνικῶν Βιβλιοθηκῶν καὶ εἰς τὴν προστασίαν παντὸς Ἑλλήνου λογίου διότι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων)πόλεως σωρηδὸν ἔφευγον εἰς τὴν Δύσιν οἱ λόγοι τῆς Ἀνατολῆς. Εἶχε μὲν ἀπαρνηθῆ τὴν Ὁρδοδοξίαν χάριν τῆς σωτηρίας τῆς Πατρίδος, οὐχὶ ὁμως καὶ τὸν Ἑλληνισμόν, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἔκφρασιν τῆς τελευταίας θελήσεώς του, πρὸ τοῦ θανάτου του. Τὴν μεγάλην Βιβλιοθήκην του, πλήρη Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων, τὴν ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Δημοκρατίαν τῆς τότε ἰσχυρᾶς κατὰ θάλασσαν Βενετίας. Καὶ ἀπέθανε τὸ 1463, μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ τῆς ἰδιαίτερας αὐτοῦ πατρίδος Τραπεζοῦντος. Ἀφῆκε δὲ εἰς τὴν Διαθήκην του ἐντολὴν πρὸς τοὺς Βενετούς νὰ ἀποδώσῃ τὴν Βιβλιοθήκην του εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, ἂν ποτε ἀπαλάξῃ τοῦτο τὴν Κων)πολιν ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ. (Τ. Θ. 35).

Βέσσοι ἢ Βεσσοὶ ἢ Βησσοί.— Ἀρχαία Θρακικὴ φυλὴ, κλάδος τῶν Σατρῶν (ἴσως τῶν κατὰ Θουκιδίδην Μαχαιοφόρων). Οὗτοι, καθ' Ἠρόδοτον, εἰς οὐδένα ὑπετάγησαν, οὔτε εἰς τὸν Ξέρξην, τὸν ὁποῖον ὁμως ἠκολούθησαν ἄλλαι Θρακικαὶ φυλαὶ εἰς τὴν μεταξὺ Ἐβρου καὶ Στρυμόνος Θράκην, ὡς οἱ Παῖτοι, Κίκονες, Βίστωνες, Σαπταῖοι, Δερσαῖοι, Ἠδωνοί.

Οἱ Βέσσοι εἶχον καὶ τὸ ἱερὸν μαντεῖον τοῦ Διονύσου, ὅμοιον μὲ τὸ ἐν Ἐλλάδι Δελφικόν. Ὁ Ἀλέξανδρος ὑπέταξε καὶ ταύτους καὶ προσέφερε θυσίαν εἰς τὸν Διόνυσον. Τὸ 239, ὅτε ἤρχισε νὰ παρακμάξῃ ἡ Μακεδονία, οὗτοι ἐγένοντο ἀνεξάρτητοι καὶ ἠπέλιθον τὰ ἀνατολικά τῆς Μακεδονίας. Ὁ Στράβων ἀναφέρει τοὺς Βέσσους ὡς οἰκοῦντας ἐπὶ τοῦ Αἴμου μὲ τοὺς Κορπίλους καὶ Μαΐδους. Ἴσως εἶχαν μεταναστεύσει. Τὸ 72 π.Χ. οἱ Ρωμαῖοι ἔκαμαν πολλοὺς ἀγῶνας διὰ νὰ τοὺς ὑποτάξουν. Τὸ δὲ 400 μ.Χ. ὁ Ἐπίσκοπος Νικήτας ἐπέτυχεν νὰ τοὺς ἐλκύσῃ εἰς τὸν χριστιανισμόν. Καὶ ἔκτοτε μνημονεύονται ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ὡς μάχιμος λαός.

Βισαλτία.— Χώρα Θρακικὴ εἰς τοὺς πρὸ τοῦ Φιλίππου χρόνους, μεταξὺ Στρυμόνος καὶ τοῦ ὄρους Βερτίσκου, ἔχουσα πρὸς Ἀνατολὰς τὴν

λίμνην Κερκινίτιδα, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς σημερινῆς Νιγηρίας καὶ Σωχοῦ. Πρὸς δυσμὰς ἦτο ἡ Κρηστωνίτις. Κατωκοῦντο ὑπὸ Θρακικῶν γενῶν τὸν Ε΄ αἰῶνα π.Χ. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν Ἐέρξου, 480 π.Χ., ὁ βασιλεὺς τῆς χώρας κατέφυγεν ἐπὶ τῆς Ροδότης, διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐλευθερίαν του. Οἱ δύο υἱοὶ του, πρὸς ἠκολούθησαν τὸν Ἐέρξην εἰς Ἑλλάδα, ἐπιστρέψαντες αὐτοὶ, ἐτυφλώθησαν ὑπὸ τοῦ πατρὸς των, διὰ τὴν μικροψυχίαν των. Μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, 479 π.Χ., κατέλαβε τὴν χώραν Βισαλτίαν καὶ Κρηστωνίτιδα καὶ συνεχώνευσε ταύτας μὲ τὴν Μακεδονίαν Ἀλέξανδρος ὁ Α΄ ὁ Φιλέλλην βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας.

Ἐπὶ Περικλέους, 435 π.Χ., ἐστάλησαν ἐκεῖ Ἀθηναῖοι ἀποικοι, οἵτινες ἐξελλήνισαν τοὺς Θράκας Βισάλτας καὶ Κρήστωνας. Οἱ λαοὶ οὗτοι ἐχαρακτηρίζοντο διὰ τὴν πολεμικὴν των ἀνδρείαν. (Τ. Θ. 30).

Β ἦ σ σ α Π ἄ ρ α.— Πόλις ἀρχαία Θρακική, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βέσσων, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἐβρου, πρὸς νότον τοῦ σημερινοῦ Σεμιτόδου, εἰς τὸν ἄνω ροῦν τοῦ Ἐβρου. (Τ. Θ. 30).

Β ἰ ζ ῦ η, ἢ Β ἰ ζ ῶ, ἢ Β ἰ ζ α, ἢ Β ἰ ζ ο ῦ.— Πόλις τῆς Θράκης ἀρχαιοτάτη. Ἐπῆρξε πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῶν Θρακῶν Ἀστών. Ἐκεῖθεν ὠρμήθη ὁ βασιλεὺς τῶν Θρακῶν Τηρεὺς, ὅστις κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους κατήλθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐβοήθησε τὸν Πανδίωνα, βασιλέα τῆς Ἀττικῆς, κατὰ τῶν Καδμείων τῶν Θηβῶν. Οἱ μετ' αὐτοῦ Θραῖκες ἐδίδαξαν εἰς τοὺς Ἴωνας τῆς Ἀττικῆς τὴν καλλιέργειαν τοῦ σίτου, τὴν φύτευσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἀμπέλου καὶ τὴν οἰνοποίησιν τῶν σταφυλῶν. Βραδύτερον, ἐπὶ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, τοὺς Ἀστοὺς ὑπέταξεν ὁ Σιτάκης ὁ Α΄ ὁ Βασιλεὺς τῶν Ὀδρουσῶν Θρακῶν καὶ ἔκαμε πρωτεύουσαν τοῦ μεγάλου βασιλείου του τὴν Βιζύην. Ἐπὶ Βυζαντινῶν ἦτο φρούριον ὀχυρόν. Πατρὶς τοῦ ποιητοῦ Βιζυηνοῦ. (Τ. Θ. 30, 35).

Β ἰ θ υ ν ἰ α.— Ἡ ἀπέναντι τῆς Θράκης χώρα τῆς Μ. Ἀσίας, ἀποτελοῦσα τὸν Νομὸν Προύσης. Ἐπῆρξεν ἐπὶ Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς χώρα τοῦ βασιλέως Νικομήδους, ὅστις εἶχε κτίσει τὴν Νικομήδειαν. Ἐπὶ Βυζαντινῶν ἀπετέλει τὸ θέμα Ὀψικίου. Οἱ Βιθυνοὶ ἦσαν Θραῖκες, οἱ ὁποῖοι εἰς παλαιοτάτους χρόνους ἐκ τῆς χώρας τῶν Θυνῶν Θρακῶν (περιοχὴ Κων)πόλεως) διεπέρασαν εἰς Μ. Ἀσίαν, ὀνομασθέντες Βιθυνοί. Κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ἦσαν σύμμαχοι τῶν Γρῶων. Ἐπὶ Φραγκοκρατίας ἀπετέλεσε τὸ Ἑλληνικὸν βασίλειον τῆς Νικαίας. (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Β ἰ λ λ ο ρ δ ο υ ῖ ν ο ς Γ ο δ ο φ ρ ε ῖ δ ο ς.— Πρωτοστάτωρ Καμπανίας, ἀναγορευθεὶς στρατάρχης τοῦ βασιλείου τῆς Θεσσαλονίκης. Μετὰ τὴν συντριβὴν τοῦ Βαλδουίνου τοῦ Α΄ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων (1205), ὑπεχώρησεν εἰς τὰ παράλια τῆς Προποντίδος (Ραιδεστόν), ὅπου συνέγραψε τὸ περίφημον αὐτοῦ χροنيκὸν «La conquête de Constantinople», ὃπερ ἀποτελεῖ αὐθεν-

τικήν ιστορίαν τῆς κατακτήσεως τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων, γραφείσαν ὑπὸ αὐτόπτου μάρτυρος. (Τ. Θ. 35).

Β ι σ ἄ ν θ η.— «Τεκιρ Ντάγ» Τουρκιστί. Ἀρχαία Θρακική πόλις εἰς τὴν μεταξὺ Γανοχώρων καὶ Ἡρακλείας παραλίαν τῆς Προποντίδος. Ἦτο ἓν τῶν τριῶν πολισμάτων, τὰ ὁποῖα Σεῦθις ὁ Βοσ ἐδῶρσεν εἰς τὸν Ξενοφῶντα διὰ τὴν βοήθειαν, πὸν προσέφερεν εἰς αὐτὸν ὁ Ξενοφῶν με τοὺς Μυρίους. Ἐπὶ Ρωμαίων καὶ ἔφεξις ἀναφέρεται με τὸ ὄνομα Ρ α ι δ ε σ τ ὁ ς. Ἐπὶ τοῦ μεσαιῶνος ὡς καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἀπετέλει τὸν δεῦτερον ἑμπορικὸν λιμένα τῆς Θράκης, μετὰ τὴν Κων)πολιν. Ὑπῆρξεν ἀκμαιοτάτη Ἑλληνική Κοινότης με ὀνομαστὰ ἐκπαιδευτήρια. (Τ. Θ. 24, 29, 30, 35).

Β η σ ι γ ὁ τ ὸ ι.— (Δυτικοὶ Γότθοι). Ἔθνος Γερμανικόν. Κατὰ τὴν ἕξ Ἀσίας ἐπιδρομὴν τῶν Οὐννων εἶχαν ἐγκαταλείψει τὰ ἐδάφη των καὶ ἐξήτησαν ἄσυλον εἰς τὸ Ἀνατολικὸν ἢ Βυζαντινὸν κράτος ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Οὐάεντος. Ἡ Βυζαντινὴ Αὐλὴ τοὺς παρεχώρησε τὴν Ἄνω Μοισίαν (Σερβίαν σημερινήν) διότι εἶχον ἐκχριστιανισθῆ. Ἄλλ' οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν ἐκείνων Ἰλλυριοί, ἕψωσαν τὴν τιμὴν τῶν τροφίμων. Καὶ ἐνόσω μὲν εἶχον χρήματα οἱ ἐπήλυδες οὗτοι ἠγόραζον. Ἄλλ' ἔπειτα, ἐλλείπει χρημάτων, ἐσχημάτισαν ὀμάδας καὶ ἤρχισαν λεηλατοῦντες. Ἐπειτα συνηώθησαν ὄλοι καὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Θράκην. Τότε ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν ὁ Οὐάλης. Ἄλλ' εἰς μάχην παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν ἠττήθη καὶ ἐκάη ζῶν ἐντὸς καλύβης. Οὗτοι δὲ ἀφηνίασαν καὶ ἐλεηλάτουσαν δεινῶς τὰς ἐν Εὐρώπῃ χώρας. 378 μ. Χ. Αὐτοκράτωρ τῆς Ἀνατολῆς διωρίσθη ὁ Ἰβηρ Θεοδοσίος, ὅστις κατώρθωσε δι' ἐπιτηδείας πολιτικῆς νὰ συμβιβάσῃ τὴν κατάστασιν. Ἄλλους μὲν ἐκ τῶν ἀρχηγῶν των, ἐδωροδόκησεν, ἄλλους δὲ προσέλαβεν εἰς τὸν στρατὸν με ἀξιώματα καὶ μεγάλους μισθοὺς. Ὑπεγράφη συνθήκη, καθ' ἣν 40 χιλιάδες Γότθοι θὰ ἀποτελοῦν ἰδιαίτερον σῶμα στρατοῦ με ἰδικούς των ἀξιωματικούς εἰς Βυζαντινὴν ὑπηρεσίαν. Ὁ δὲ λαὸς νὰ κατοικήσῃ εἰς τὰς χώρας τῆς Θράκης, Μ Ἀσίας καὶ ἄλλαχού, ἀλλὰ με ἰδικούς των κοινοτάρχας. Ἄλλ' ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Ἀλάρικος ἐπέδραμεν εἰς τὴν νότιον Ἑλλάδα πρὸς ἐξάλειψιν τῆς Ἑλληνικῆς πολυθείας καὶ κατέστρεψε παλλὰ ἔργα τέχνης, ἀκολουθοῦμενος ὑπὸ φανατικῶν μοναχῶν. Ἐπειτα, ὠχυρώθη εἰς τὴν Ἰλλυρίαν. Ἄλλ' ἡ Βυζαντινὴ Αὐλὴ τὸν διώρισεν ἀρχιστράτηγον τῆς Ἀνατολῆς, με ἐντολὴν νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Οὗτος παρέλαβε τοὺς πλείστους Βησιγότθους καὶ ἀφοῦ ἐλεηλάτησε τὴν Ἰταλίαν, ἐγκατεστάθη με τὸν λαόν του εἰς τὴν Νότιον Παλατίαν καὶ Βόρειον Ἰσπανίαν, ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τῶν Πυρηναίων ὀρέων, ὅπου σὺν τῷ χρόνῳ συνεχωνεύθησαν με τοὺς ἰθαγενεῖς Γαλάτας καὶ Ἰβήρας. (Τ. Θ. 35).

Β ἰ σ μ α ρ κ.— Ἐξοχος πολιτικὸς τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἐπὶ Γουλιέλμου τοῦ πρώτου, Φρειδερίκου καὶ Γουλιέλμου τοῦ Β'. Οὗτος ἀνεδείχθη καὶ Πρόεδρος τοῦ Βερολινείου Συνεδρίου 1880, τοῦ τροποποιήσαντος τὴν

Συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, μετὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον. (Τ. Θ. 29).

Β λ α χ ί α.— Ἡ ἐκεῖθεν τοῦ Δουνάβεως χώρα τῆς Ρουμανίας μὲ πρωτεύουσαν τὸ Βουκουρέστιαν καὶ πόλεις Βραΐλαν, Γαλάζιον καὶ ἄλλας. (Τ. Θ. 29).

Β λ α δ ί μ η ρ ο ς.— Βασιλεὺς τῶν Ρώσσω, υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Σβιατοσλάβ. Ἐβασίλευσε κατὰ τοὺς χρόνους Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου. Ἐγγονος τῆς Ὀλγας, ἡ ὁποία εἶχεν ἐκχριστιανισθῆ. Καὶ οὗτος ἐδέχθη τὸν Χριστιανισμὸν, βαπτισθεὶς εἰς τὴν Χερσῶνα, ἀνήκουσαν τότε εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς. Ἐλαβεν ὡς σύζυγον τὴν ἀδελφὴν τοῦ Βασιλείου Ἄνναν, ἥτις βοηθουμένη ὑπὸ Ἑλλήνων κληρικῶν ἐκ Κων)πόλεως σταλέντων, συνετέλεσεν εἰς τὸν ἐκχριστιανισμὸν τῶν Ρώσσω περὶ τὸ 1000 μ. Χ. (Τ. Θ. 35).

Β λ α δ ί σ λ α ο ς.— Βασιλεὺς Πολωνῶν καὶ Οὐγγρων. Ἠγωνίσθη κατὰ τῶν Τούρκων ἐπὶ Μουράτ τοῦ Β'. Ἠττηθεὶς ὁμως ἐν Βάρνη ἐφρονεύθη ἐκεῖ. (Τ. Θ. 29).

Β ο η μ ο ὕ ν δ ο ς.— Εἷς ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Α' Σταυροφορίας Γάλλος. Ἐβασίλευσεν εἰς Ἀντιόχειαν ἐπὶ Ἰωάν. Κομνηνοῦ. Ἐφρονεύθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου τοῦ Χαλεπίου. (Τ. Θ. 35).

Β ο λ ε ρ ό ς.— Πόλις Μεσαιωνικὴ ἐπὶ τοῦ στενοῦ λαίμου τῆς Θρακικῆς χερσονήσου. Ἡ πρώτη ἐπὶ Εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους κηθεῖσα ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὁρχάν Γαζῆ Σουλεϊμάν, ὅπου εὐρίσκεται καὶ ὁ τάφος του, 1350. Ἐξώθεν αὐτῆς σήμερον ὑπάρχουν ὄχρωματικά ἔργα τῶν Τούρκων πρὸς ἀπόκρουσιν ἐχθρικῆς εισβολῆς ἀπὸ Θράκης. Οἱ Τούρκοι τὴν ὠνόμασαν Μπολαίρ, οἱ δὲ Ἕλληνες χωρικοὶ Πλαγιάρι. Ἀμφότεραι αἱ νεώτεραι ὀνομασίαι εἶναι παραφθορὰ ἐκ τῆς λέξεως Βολερός. (Τ. Θ. 35).

Β ο ρ ρ έ ς.— Προσωποποιήσις τοῦ ἀνέμου Βορρᾶ. Εἶχε τὰ ἄντρα του ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Θράκης Αἴμου, ὁπόθεν εἰσώρμα πρὸς Νότον, προξενῶν ψύχος καὶ χιόνας. Ἐλατρεύετο ὑπὸ τῶν Θρακῶν. (Τ. Θ. 30).

Β ο σ ν ί α.— Μία τῶν βορειότερων χωρῶν τῆς σημερινῆς Γιουγκοσλαβίας. Οἱ Βόσνιοι εἶνε Σλάβοι. Ἐπὶ Τουρκοκρατίας πολλοὶ εἶχον ἐξισλαμισθῆ. Πρωτεύουσα τὸ Σεράγεβον. (Τ. Θ. 29).

Β ό σ π ο ρ ο ς.— Πορθμὸς ὁ ἐνῶνων τὴν Προποντίδα μὲ τὴν Μαύρην Θάλασσαν. Εἰς τὴν ἀπὸ τῆς Προποντίδος εἰσοδὸν ἐπὶ μὲν τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς κεῖται ἡ Κων)πολις, ἐπὶ δὲ τῆς Ἀσιατικῆς ἡ Χρυσούπολις (Σκούταρι). (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Β ο τ α ν ε ι ά τ η ς Ν ι κ η φ ό ρ ο ς.— Αὐτοκράτωρ Κων)πόλεως 1078 — 1081. Κατήγετο ἐκ τοῦ ἐνδόξου οἴκου τῶν Φωκάδων. Ἐπολέμησε ὡς στρατηγὸς τοὺς Πετсенέγους ἐν Θράκη καὶ τοὺς Καγκάρ Οὐζοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ. Τὸ 1078 ἀνηγερεῖθη βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἐν Μ. Ἀσία. Ἐξε-

θρόνισε Μιχαήλ τὸν Ζ', βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ ἐξεγερθέντος λαοῦ. Ὡς βασιλεὺς δὲν ἔπραξεν ἀξιόλογόν τι ἕνεκα γήρατος. Καθηρέθη ὑπὸ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ ἐκάθη μοναχός. (Τ. Θ. 35).

Β ο τ τ ι α ί α. — Χώρα τῆς Μακεδονίας μεταξὺ Λουδίου, Ἀξιού, Θερμαϊκοῦ κόλπου καὶ τοῦ ὄρους Πάικου. Ἀποτελεῖ τὸ κεντρικὸν τμήμα τῆς Ἡμαθίας. Κατοκεῖτο ὑπὸ Παιόνων καὶ Βοττιαίων, πελασγικῶν φύλων, πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν Μακεδόνων. (Τ. Θ. 30).

Β ο ὕ λ γ α ρ η ς Ε ὕ γ έ ν ι ο ς. — Ἐπιφανὴς Ἕλληνας σοφὸς τῶν νεωτέρων χρόνων, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρα ἐκ πατρὸς Ζαχαρίου τοῦ Βουλγάρου 1716. Διήλθε πολλὰ στάδια. Ἐπὶ Πατριάρχου Σεραφεῖμ ἐκλήθη καὶ ἐδίδαξεν εἰς τὴν πατριαρχικὴν σχολὴν Κων)πόλεως, καὶ ἐτιμήθη μὲ τὸν τίτλον Ρεφενδάριος 1763. Ὁ Ὀρλώφ θαυμάσας αὐτὸν διὰ τὴν σοφίαν του, συνέστησε τὸν Εὐγένιον εἰς Αἰκατερίνην τὴν Μεγάλην. Εἰς τὸ τέλος ἐπίσκοπος Σλαβενίου καὶ Χερσῶνος. Παρατηθεὶς δὲ ἐγένετο μέλος τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ρωσικῆς Ἀκαδημίας. Ἀπέθανε τὸ 1816. (Τ. Θ. 29).

Β ο υ λ γ α ρ ί α. — Χώρα τῆς Χερσονήσου Βαλκανικῆς, κειμένη μεταξὺ Αἴμου καὶ Δουνάβεως. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἔθεωρεῖτο τμήμα τῆς Θράκης κατοικοῦμενον ὑπὸ Γετῶν Θρακῶν. Ἐπὶ Ρωμαϊοκρατίας ἐλέγετο Κάτω Μοισία. Ἐπὶ Βυζαντινῶν, οὐκ ηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Τουρκομογγολικοῦ γένους τῶν Βουλγάρων, ἐκλήθη Βουλγαρία. Μεσαιωνικὴ πρωτεύουσα ἦτο ἡ Πραισθλάβα, παρὰ τὴν σημερινὴν Σούμλαν. (Τ. Θ. 29, 35).

Β ο ὕ λ γ α ρ ο ι — Οἱ κάτοικοι τῆς Βουλγαρίας. Οἱ πρῶτοι Βούλγαροι ἢ Βόλγαροι, οἱ ὀρμηθέντες ἐκ τοῦ ποταμοῦ Βόλγα, ἦσαν λαὸς Ἀσιατικός, συγγενὴς Τούρκων, Τατάρων, Μογγόλων καὶ Φιννοσυραλῶν. Κατοικήσαντες εἰς τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Δουνάβεως σημερινὴν Δοβρουτζᾶν ἀνemieγήσαν μετὰ τῶν Σλάβων τῶν ἑπτὰ γενεῶν, τῶν φυλασσόντων τὰς διαβάσεις τοῦ ποταμοῦ, ὑπηκόων τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, καὶ ἔλαβον τὴν Σλαβικὴν γλῶσσαν. Ὀλίγον βραδύτερον, ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Κων)τίνου τοῦ Παγωνάτου, κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα, διεπέρασαν εἰς τὴν μεταξὺ Δουνάβεως καὶ Αἴμου Κάτω Μοισίαν, καὶ ἐγκατασταθέντες ἐκεῖ ἀνemieγήσαν καὶ μὲ τοὺς Θρακικοὺς πληθυσμοὺς τοῦ Βυζαντίου, ὅτε ἔλαβον καὶ τὸν χριστιανισμὸν διὰ τῶν Ἑλλήνων Ἱεραποστόλων Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου, οἱ ὅποιοι ἐπενόησαν καὶ τὸ Σλαβικὸν ἀλφάβητον, μὲ τὸ ὅποιον μετέφρασαν τὴν τε Παλαιὰν καὶ Νέαν Διαθήκην εἰς τὴν γλῶσσαν των. (Τ. Θ. 29, 35).

Β ο υ ρ τ ο ὕ δ ι ζ ο ς. — Ἀρχαία πόλις τῆς Θράκης, τὸ μεσαιωνικὸν Βουλγαρόφυγον καὶ Τουρμιστὶ Μπαμπᾶ Ἐσκή. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς ἀπετέλει ἀκμαίαν Ἑλληνικὴν κοινότητα μεταξὺ Ἀδριανουπόλεως καὶ Ἀρκαδιουπόλεως. (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Β ο ὕ τ ο ς. — Κατὰ τὴν μυθολογίαν υἱὸς τῆς Χιόνης καὶ τοῦ Πο-

σειδῶνος. Εἶχεν ἀδελφούς τὸν Αἴμον, τὸν Λυκοῦργον καὶ τὸν Εὐμόλπον. (Τ. Θ. 30).

Βουτώ ἢ Βοῦτος.— Θεὰ τῶν Αἰγυπτίων, ταυτιζομένη πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Λητώ μητέρα τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος. (Τ. Θ. 30)

Βρέα.— Ἀρχαιοτάτη πόλις Θρακῶν ἐν τῇ Βισαλτία πρὸς βορρᾶν τῆς Χαλκιδικῆς. Ἐπὶ Περικλέους κατόκησαν Ἀθηναῖοι ἄποικοι καὶ ἐξελλήνισαν τοὺς κατοίκους. Ἔκειτο ἐν τοποθεσίᾳ ὀρεινῇ καὶ εὐδρόμῳ. (Τ. Θ. 30).

Βρίγγας Ἴωσήφ.— Εὐνοῦχος καὶ Πατριάρχος τῆς Βυζαντινῆς Αὐλῆς κατὰ τὸν 10ον αἰῶνα ἐπὶ Ρωμανοῦ Β' 960 — 963. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρωμανοῦ, ἐπεβουλεύθη τὴν ζωὴν τοῦ διασήμου στρατηγοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ. Ὁ Νικηφόρος ἀφοῦ ἔλαβε τὸν θρόνον ἐν Κων)πόλει, τὸν ἐξώρισεν. (Τ. Θ. 35).

Βρύγοι ἢ Βρύγες ἢ Φρύγες.— Λαὸς ἀρχαῖος Θρακικός, κατοικῶν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Στρυμόνος. Ὅτε ὁ στρατὸς τοῦ Μαρδονίου, 493 π.Χ., διέβαινε διὰ Θράκης πρὸς Ἑλλάδα, καὶ διενυκτέρευσε ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βρύγων Θρακῶν, οὗτοι ἐπετέθησαν νύκτωρ καὶ κατέσφαξαν χιλιάδας Περσῶν. Μέρος τῶν Βρύγων Θρακῶν, κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους, εἶχαν ἀποικήσει εἰς τὴν ἔναντι Μ. Ἀσίας καὶ κατόκησαν κατ' ἀρχὰς τὴν ὀνομασθεῖσαν Μικρὰν Βρυγίαν ἢ Φρυγίαν παρὰ τῷ Ἑλλησπόντῳ. Ἐἴτα ἐξηπλώθησαν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ καὶ κατόκησαν εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν μεγάλην Φρυγίαν. Ἐλέγοντο δὲ καὶ Στρυμόνιοι κατὰ τὸν Ἡρόδοτον. Ἀποικοὶ τούτων ἐγένοντο οἱ Ἀρμένιοι εἰς τὰ ἀνατολικά τῆς Μ. Ἀσίας. (Τ. Θ. 30).

Βρυννίος Νικηφόρος.— Στρατηγὸς τοῦ Βυζαντίου. Δουξ ὢν τοῦ Λυρραχίου, ἐπανεστάτησε κατὰ Μιχαὴλ τοῦ Ζ', 1078. Ἠττηθεὶς, συνελήφθη καὶ ἐτυφλώθη. Ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ μετὰ τὴν ἴδιαν ὀνομασίαν διηύθυνε τὴν ἄμυναν τῆς Κων)πόλεως κατὰ τοῦ Γοδοφρέδου τοῦ Βουίλλιῶν (Bouillon), κατὰ τὴν Α' Σταυροφορίαν. (Τ. Θ. 35).

Βυζάντιον.— Ἡ γνωστοτάτη ἀποικία τῶν Μεγαρέων λαβοῦσα τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἀποίκων Βύζαντος, κειμένη ἀριστερὰ τῷ εἰσιόντι εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον, ἐπὶ ἀκρωτηρίου τῆς Θράκης, τοῦ καλουμένου «Χρυσοῦν κέρασ» ἐπὶ τῆς Ν.Α. Θράκης. Ἐνεκα τῆς στρατηγικωτάτης θέσεώς του, ὁ μέγας Κων)τίνος, κατέστησε τοῦτο πρωτεύουσαν τοῦ παγκοσμίου τότε Ρωμαϊκοῦ Κράτους 330 μ.Χ. (Τ. Θ. 30, 35).

Βῶνος.— Διάσημος στρατηγὸς τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἡρακλείου. Ὁ Βῶνος ἔσωσε τὴν Κων)πολιν κατὰ τὴν πολιορκίαν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Χαγάνου τῶν Ἀβάρων καὶ Σλάβων, καθ' ὃν χρόνον ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος ἐμάχετο ἐν Ἀσίᾳ κατὰ τῶν Περσῶν τοῦ Χοσροῦ, τὸ 623 μ.Χ. (Τ. Θ. 35).

Γ

Γ α β α λ ᾱ ς.— Ἐπώνυμον Μεσαιωνικῆς οἰκογενείας τῆς Κων)πόλεως. Εἰς Κρήτην, Θήραν, Ἀμοργὸν καὶ ἄλλας νήσους σώζονται διάφοροι κλάδοι τῶν Γαβαλάδων. 1ος Γ α β α λ ᾱ ς Φ ί λ ι π π ο ς ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Α΄ ἐστάλη εἰς Κρήτην, διὰ τὴν κατευνάσῃ ἐπαναστάσιν τινὰ καὶ ἐγκατεστάθη ἐκεῖ. 2ος) Γ α β α λ ᾱ ς Λ έ ω ν. Οὗτος μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῆς Δ΄ Σταυροφορίας 1204, κατέλαβε τὴν Ρόδον καὶ ἵδρυσεν ἀνεξάρτητον ἡγεμονίαν καὶ ἔπειτα ἐτέθη ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως τῆς Νικαίας Θεοδώρου τοῦ Λαοκάρεως 3ος) Γ α β α λ ᾱ ς Γ ε ώ ρ γ ι ο ς. Οὗτος ἦτο ἀδελφὸς καὶ διάδοχος τοῦ Λέοντος. Διατελὼν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἰωάννου Δούκα Βατάτζη, διαδόχου τοῦ Θεοδώρου, ἐπολέμησε τοὺς Γενουαίους, 1222 — 1255. (Τ. Θ. 35).

Γ α ζ ἦ ς Ἀ ν θ ι μ ο ς.— Ἕλλην κληρικὸς καὶ λόγιος ἐκ Θετταλομαγνησίας. Ἐγεννήθη 1764. Διαπρύσιος κῆρυξ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, συντέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν Ἐθνικὴν ἐξέγερσιν τοῦ 1821. 2ος) Γ α ζ ἦ ς Γ ε ώ ρ γ ι ο ς. Λόγιος τοῦ 19ου αἰῶνος ζῶν ἐν Ρουμανίᾳ. Ἐτάχθη ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ἅμα ὡς ἤρχισεν ὁ ἀγὼν ἐν Ρουμανίᾳ. Κατῆλθεν ἔπειτα εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἠγωνίσθη ἐν Μεσολογίῳ. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν διορίσθη σχολάρχης Μεσολογίου. Συνέγραψεν Ἐτυμολογικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. 3ος) Γ α ζ ἦ ς Θεόδωρος. Θεσσαλονικεὺς. Ἐγεννήθη 1370 — 1475. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Τούρκων μετέβη εἰς Ἰταλίαν, ὅπου ἐδίδαξεν εἰς διαφόρους σχολὰς καὶ μετέφρασε πολλοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς. (Τ. Θ. 29).

Γ α ζ ν ε β ί δ α ι.— Τουρκομανικὴ φυλὴ, ἣτις ἐκυριάρχησε τῆς Περσίας, ἐνῶ αἱ ἄλλαι δύο φυλαὶ τῶν Τουρκομάνων Σελτζούκοι καὶ Ὀγοῦζοι, εἰσέβαλον μετὰ τὴν σειρὰν τῶν εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος ἐν τε τῇ Μ. Ἀσίᾳ καὶ ἐν Εὐρώπῃ. (Τ. Θ. 35).

Γ α λ α τ ί α.— Ἡ χώρα τῶν Γαλατῶν (ἡ σημερινὴ Γαλλία) ἢ κατακτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου Ἰουλίου Καίσαρος. Ἀλλὰ, εἰς τοὺς προγενεστέρους χρόνους ὡς Γαλατία ἐθεωρεῖτο καὶ ἡ σημερινὴ Κεντρικὴ Εὐρώπη, ἐξ ἧς εἶχαν ἐκκινήσει οἱ λεγόμενοι Γαλάται, οἱ εἰσβαλόντες εἰς Ἑλλάδα διὰ μέσου τῆς Μακεδονίας. Γαλατία ὠνομάσθη μεταγενεστέρως καὶ ἡ περὶ τὴν Ἀγκυραν χώρα τῆς Μ. Ἀσίας, ἐπειδὴ ἐκεῖ περιορίσθησαν οἱ Γαλάται, μισθοφόροι τοῦ Νικομήδους, βασιλέως τῆς Βιθυνίας, ἐπὶ τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς. Οἱ Γαλάται οὗτοι ἦσαν κείρανα τῶν ἐκ Μακεδονίας καὶ Θράκης ἐκδιωχθέντων οἰτινες προσελήφθησαν ὡς μισθοφόροι τοῦ Νικομήδους. (Τ. Θ. 30, 35).

Γ α λ έ ρ ι ο ς.— Ρωμαῖος στρατηγὸς εἰς τὸν ὅποιον ὁ αὐτοκράτωρ Διοκλητιανὸς ἀνέθηκε τὴν διακυβέρνησιν τῶν Ἀνατολικῶν χωρῶν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους. Φοβερὸς διώκτης τοῦ χριστιανισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τοὺς

ὑπὸ Διοκλητιανοῦ διωγμούς, περὶ τὰ τέλη τοῦ 5ου αἰῶνος μ. Χ. (Τ. Θ. 30).

Γάλλοι.— Ἀδελφὸς τοῦ Ἰουλιανοῦ μετὰ τοῦ ὁποίου συνεξεπαιδεύοντο ὡς μοναχοὶ ἐν Περγάμῳ κατὰ διαταγὴν τοῦ Κωνσταντίου, διαδόχου τοῦ Μεγάλου Κων)τίνου ἐν Ἀνατολῇ. (Τ. Θ. 30).

Γάνος καὶ Γανόχωρα.— Ἡ Γάνος, κόμη τῆς Θρακικῆς παραλίας ἐν τῇ Προντίδι, κειμένη εἰς τὰς ἀνατολικὰς κλιτύας τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους. Ἦτο ἀποικία ἀρχαία Ἑλληνική. Ὀνομάσθη ἐκ τοῦ Γάννιμι = στίλβω, λάμπω. Διότι οἱ ἰδρυταὶ τῆς, ἐνῶ διέβαινον νύκτωρ, εἶδον φάρον λάμποντα, τὸν ὁποῖον οἱ Θρᾶκες διετήρουν διὰ τοὺς ναυτιλλομένους. Καὶ σήμερον ὀλίγον νοτιώτερον ὑπάρχει φάρος ἕξωθεν τῆς χώρας τῶν Γανοχώρων. Ἐκ τοῦ Γάνου ὀνομάσθησαν Γανόχωρα ὅλα τὰ χωρία τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους 13 τὸν ἀριθμὸν ὧν 4 ἦσαν κωμοπόλεις : Γάνος, Χώρα, Μυριόφυτον καὶ Περίστασις, τὰ δὲ λοιπὰ ἑννέα ἦσαν ἀκμαῖα Ἑλληνικὰ χωρία : Αὐδήμιον, Νεοχώριον, Μηλιώ, Κερασιά, Πλάτανος, Στέρνα, Λούπιδα, Ἡρακλεῖτσα, Καλαμηῖτσι.

Γεβελέζιν.— Μυθολογικὸς θεὸς τῶν Γετῶν Θρακῶν, τὸν ὁποῖον τινὲς συγγέουσι πρὸς τὸν Ζάμολξιν, πρὸς τὸν ὁποῖον μεταβαίνουσιν οἱ ἀποθνήσκοντες. (Τ. Θ. 30).

Γενίτσαροι.— Τὰ πολεμικὰ τάγματα τῶν Ὀθωμανῶν, τὰ ὁποῖα ἐστρατολόγουν ἐν μικρᾷ ἡλικίᾳ καὶ τὰ ἀνέτρεφον ἐν τῇ Μωαμεθανικῇ θρησκείᾳ μέχρις ἐνηλικιώσεως, ὅτε κατετάσσοντο εἰς τὸν στρατὸν (Γενί τσάρ) = Νέος στρατός. Τὸ Παιδομάζωμα τοῦτο ἐτηρήθη ἀπὸ τοῦ 14ου μέχρι 17ου αἰῶνος (Τ. Θ. 29, 30).

Γέρμη.— Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τρία (3) πόλιστα ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους. Ἡ πρώτη μεταξὺ Περγάμου καὶ Θυατείρων. Ἡ δευτέρα ἐν Μικρᾷ Φρυγίᾳ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ρυνδάκου. Καὶ ἡ τρίτη Ρωμαϊκὴ ἀποικία ἐν Γαλατίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Σαγγαρίου. (Τ. Θ. 35).

Γέται.— Ἡ βορειότερα Θρακικὴ φυλὴ, ἡ ὁποία κατῴκει τὴν μεταξὺ Αἴμου καὶ Δουνάβεως χώραν (σημερινὴν Βουλγαρίαν ἢ Κάτω Μοισίαν). Ἄλλ' ἔπειτα ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ ἄλλης Θρακικῆς φυλῆς, τοὺς ληστρικοὺς Γριβαλλοὺς καὶ κατέφυγον πέραν τοῦ Δουνάβεως εἰς τὴν σημερινὴν Ρουμανίαν. Ἰδρυτὴς τῆς θρησκείας τῶν ἦτο ὁ Γέτης Ζάμολξιν, ὅστις ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ φιλοσόφου Πυθαγόρου ἐν Σάμῳ ὑπὸ τοῦ ὁποίου εἶχε προσληφθῆ ὡς δοῦλος. Ἐπίστευον εἰς τὴν μεταθανάτιον ζωὴν καὶ εἰς τὴν ἀμοιβὴν τῶν ἐναρέτων. (Τ. Θ. 30).

Γεωργιάδεια Ραιδεστόν.— Τὸ κτίριον τοῦ ἀρρεναγωγείου Ραιδεστοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχε κτισθῆ μεγαλοπρεπῆς κατὰ τὸ 1900 ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος με δαπάνην τοῦ μεγάλου πατριώτου Ραιδεστηνοῦ Σταύρου Γεωργιάδου, ἐργασθέντος καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του ἐν Νοτίῳ Ρωσσίᾳ,

καὶ ἀποθανόντος ἐν Μπενχᾶ τῆς Αἰγύπτου, ὅπου εἶχεν ἀποσυρθῆ κατὰ τὰ τελευταία του ἔτη. (Τ. Θ. 29).

Γιαννακάκης Γεώργιος.— Θραξὶς διδάσκαλος (1871 — 1959). Ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὴν μελέτην, τὴν ἔρευναν καὶ τὴν συγγραφὴν ἐπὶ θεμάτων ἐχόντων σχέσιν μὲ τὴν Ἱστορίαν τῆς Θράκης κυρίως. Μέχρι τοῦδε ἐξεδόθησαν ἀρκετὰ ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐν οἷς, ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, τρεῖς τόμοι, ἦτοι Τ. 29 «Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Θράκης κατὰ τὴν Ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας», Τ. 30 «Ἱστορία τῆς Θράκης — Ἀρχαῖοι χρόνοι», Τ. 35 «Ἡ Θράκη ὡς Προμαχὼν τοῦ Βυζαντίου — Αἱ Ἐπιδρομαὶ τῶν Βαρθάρων» καὶ «Τὸ παιδομάζωμα» (πραγματεία), εἰς τὸν Τ. 34. Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις. (Τ. Θ. 29).

Γενιτζέκιοϊ ἢ Ἰντζέκιοϊ.— Ἡ γενέτειρα τοῦ διδασκάλου Γεωργίου Γιαννακάκη, τοῦ συγγραφέως τῆς Ἱστορίας τῆς Θράκης ἀπὸ τοὺς Μυθικοὺς χρόνους μέχρι τοῦ 1922, ὡς καὶ 12 ἄλλων πονημάτων ἀφορώτων τὴν Θράκην καὶ Μ. Ἀσίαν. Τὸ χωρίον τοῦτο ἔκειτο ἐπὶ τῶν δυτικῶν κλιτύων τοῦ δασώδους Ἱεροῦ Ὁρους. Κάτοικοι 2 χιλιάδες περίπου κατὰ τὴν ἀναλλαγὴν τοῦ 1922. (Τ. Θ. 29).

Γεννάδιος Σχολάριος.— Ὁ πρῶτος μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Πορθητὴς παρεχώρησε τὰ Ἐκκλησιαστικὰ καὶ Ἐθνικὰ Προνόμια πρὸς ἀποφυγὴν τῆς διαρροῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὰς δυτικὰς χώρας, ὅπερ ἐκρίθη ἀσύμφορον διὰ τὸ Ὀθωμανικὸν Κράτος. (Τ. Θ. 29).

Γκίνας Γρηγόριος.— Τῆς Ἀλεξάνδρου Γκίκα. Ἐπῆρξε διερμηνεὺς τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, εἴτα τῆς Ἑλληνικῆς Πύλης, καὶ τὸ 1764 ἐστάλη ὡς ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας. Τὸ 1777 ἀπεκεφαλίσθη εἰς τὸ Σεραῖον Κωνσταντινουπόλεως. (Τ. Θ. 29).

Γενοῦα καὶ Γενοῦᾶται.— Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Β.Δ. Ἰταλίας. Οἱ Γενοῦᾶται μιμούμενοι τοὺς Βενετοὺς ἐπέτυχαν ἐμπορικὰ πρόνομα ἐν τῷ Βυζαντινῷ Κράτει κατὰ τὰς τελευταίας ἑκατονταετηρίδας τοῦ βίου τοῦ Βυζαντίου. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνεπολέμησαν εἰς τὴν ἄμυναν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γενοῦᾶτου Ἰουστινιάνη. (Τ. Θ. 35).

Γκιούλ Χανέ.— (Χάτι Σερίφ Γκιουλχανέ). Τὸ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Ἀβδουλ Μετζήτ ἐκδοθὲν τὸ 1839, εὐεργετικὸν διὰ τοὺς χριστιανούς, διάταγμα. (Τ. Θ. 29).

Γότθοι.— Γερμανικαὶ φυλαί. Κατὰ τὴν παρακμὴν τῆς Ρωμαϊκῆς αυτοκρατορίας ὀρμηθέντες ἐκ τῶν παραλίων τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης κατώκησαν τὴν μετὰ τὴν Τανάϊδος καὶ Δουνάβεως χώραν, διαιρεθέντες εἰς Βησιγότθους (δυτικούς) καὶ Ὀστρογότθους (ἀνατολικούς Γότθους). Ἀμφότεροι ἄλ-

ληλοδιαδόχως ἔκαμαν ἐπιδρομὰς εἰς τὸ τότε Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν Κράτος τῆς Κων)πόλεως. (Τ. Θ. 35).

Γόρδιο ν.— Πόλις τῆς Μεγάλης Φρυγίας, πρὸς τὰ σύνορα τῆς Γαλατίας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σαγγαρίου, ὅπου ὑπῆρχε τὸ ἄρμα τοῦ ἀρχαίου βασιλέως τῶν Φρυγῶν Γορδίου. Ὑπῆρχε δὲ θρύλλος ὅτι ἐκεῖνος, πρὸς τὴν λύσιν τὸν ζυγόν, προσδεδεμένον διὰ φλοιοῦ κρανεάς εἰς τὸν ρυμὸν τῆς ἀμάξης, θὰ κυριαρχήσῃ τοῦ κόσμου, καὶ τὸν ὁποῖον ἔλυσεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἀποκόψας αὐτὸν διὰ τοῦ ξίφους του. Τὸ Γόρδιον κατεστράφη ἐπὶ τῶν Γαλατῶν 189 π.Χ. (Τ. Θ. 30).

Γοδοφρεῖδος ἢ Γοδοφρεῖδος ντὲ Μπουγιόν.— Ἀρχηγὸς Ἀ΄ Σταυροφορίας. Ἀπέθανεν ὡς βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ. (Τ. Θ. 35).

Γορτυνία.— Τμήμα τῆς Ἀρκαδίας τῆς Πελοποννήσου. Ὅρεινὸν καὶ πετρῶδες ἔχον τὴν πόλιν Δημητσάναν, πατρίδα τοῦ ἀπαγχονισθέντος Παιτριάρχου Γρηγορίου 1821 καὶ τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ, τοῦ ὑψώσαντος καὶ εὐλογήσαντος τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως ἐν Ἀγία Λαύρα. (Τ. Θ. 29).

Γορτυνία.— Ἀδελφὸς τοῦ ἐξ Ἀργους Τημενίδου Καράνου. Βλ. λέξιν «Κάρανος». (Τ. Θ. 30).

Γορτυνία.— Γερμανὸς μηχανικὸς διακριθεὶς κατὰ τὴν ἄμυναν τῆς Κων)πόλεως (1453). Ἐματαιώσεν ἐπανειλημμένας ἀποπειράς τῶν Τούρκων, ἐνεργῶν δι' ἀνθυπονόμων. (Τ. Θ. 35).

Γορτυνία.— Ρῶσσοι πολιτικὸς ἱκανότατος. Ἐγεννήθη 1798. Προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ρωσσίαν καὶ ἐτιμήθη μεγάλως ὑπὸ τῶν τότε Τσάρων. (Τ. Θ. 29).

Γορτυνία.— Φυλὴ Ἑλληνικὴ οἰκοῦσα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὰ παράλια τῆς Ἠπείρου. Καὶ ἐπειδὴ οἱ παλαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἰταλίας ὡς πρώτους Ἑλληνας ἐγνώρισαν τοὺς Γραικοὺς, ὑπὸ τὴν ἰδίαν ὀνομασίαν περιέλαβον πάντας τοὺς Ἑλληνας, καὶ τὴν Ἑλλάδα ὀνομάζουν ἕως σήμερον Γραικίαν. Ὅμοίως οἱ Ἀσιάται, ἐπειδὴ πρώτους Ἑλληνας ἐγνώρισαν τοὺς ἀπείκους Ἴωνας, πάντας τοὺς Ἑλληνας ὀνόμασαν Ἴωνας (Ἰασὸν Περσιστί — Γιουνᾶν τουρκιστί καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς). (Τ. Θ. 29, 30).

Γορτυνία.— Ροβέρτος.— Ἀρχηγὸς τῶν ἐκ Βαλτικῆς προελθόντων Νορμανδῶν, (Βόρειοι ἄνδρες) οἵτινες καταλαβόντες τὴν Σικελίαν, ἐπεχείρησαν ὑπὸ τὸν Ροβέρτον Γυσκάρδον ἐπιδρομὰς εἰς τὰς Ἰονίους νήσους καὶ τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας, καταλαβόντες τὸ ὄχυρόν Δυρράχιον (Ἐπίδαμνον) καὶ ἄλλας πόλεις. (Τ. Θ. 35).

Δαναός.— Τῆς Βήλου βασιλέως τῆς Λυβίας. Μετηνάστευσεν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Πελοπόννησον. Ἐγέννησε 50 θυγατέρας. Ἐξ

αὐτοῦ οἱ κάτοικοι τοῦ τόπου καλοῦνται παρ' Ὀμήρῳ Δαναοί. (Τ. Θ. 30).

Δ α κ ο ἰ ἢ Δ ᾱ κ ε ς.— Ἦσαν ἐπὶ τῆς Ἑλληνιστικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς οἱ κάτοικοι τῆς σημερινῆς Βλαχίας, οἱ ὁποῖοι, ὡς φαίνεται προήρχοντο ἀπὸ τοὺς Γέτας, φυλὴν Θρακικὴν. Ἡ χώρα των κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ Τραϊανοῦ. (Τ. Θ. 30).

Δ α ν θ η λ ῖ τ α ι.— Ἔθνος Θρακικόν, κατόκει περὶ τὸν Αἶμον μὲ τὸς Βέσσοις. Συμμετέσχε μὲ τὸν Σιτάλκην εἰς τὴν κατὰ τῆς Μακεδονίας ἐκστρατείαν. Ἦσαν πολεμικὸν γένος. (Τ. Θ. 30).

Δ ᾱ ρ δ α ν ο ς.— Υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥλέκτρας θυγατρὸς τοῦ Ἄτλαντος. Μετηνάστευσεν ἐκ Σαμοθράκης εἰς Τρωάδα καὶ ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Τεύκρου, μετανάστου ἐξ Ἀττικῆς, καὶ ἐγέννησε τὸν Ἴλον τὸν ἰδρυτὴν τοῦ Ἰλίου, τῆς μετὰ ταῦτα Τροίας. (Τ. Θ. 30).

Δ α ρ ε ἰ ο ς ὁ Ὑ σ τ ᾱ σ π ο υ ς.— Βασιλεὺς τῶν Περσῶν διεδέχθη τὸν Ψευδοσμέρδην καὶ ἔλαβε σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Μεγάλου Κύρου Ἄτοσσαν. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἐπιχειρήσας τὴν διὰ Θράκης ἐκστρατείαν κατὰ Σκυθῶν, ὡς καὶ τὴν ἀποστολὴν τοῦ γαμβροῦ του Μαρδονίου 493 καὶ Δάτιδος καὶ Ἀρταφέρνης 490 κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Δαρεῖος Β' ὁ Ὠχος καὶ Γ' ὁ Κοδομανὸς ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τοῦ ἀρχαίου Περσικοῦ κράτους, ὅπερ κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου. (Τ. Θ. 30).

Δ α σ σ α ρ ἦ τ α ι.— Κάτοικοι τῆς Ἰλλυρικῆς Δασσαρήτιδος (σημερινῆς Ἀλβανίας) τοὺς ὁποίους ὑπέταξεν ὁ Μακεδὼν Φίλιππος. Δι' αὐτῆς μετὰ ταῦτα διήρχοντο αἱ Ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες. (Τ. Θ. 30).

Δ ᾱ τ ι ς.— Εἰς τῶν δύο στρατηγῶν Περσῶν, πού ἔστειλεν ὁ Δαρεῖος πρὸς κατάληψιν καὶ τιμωρίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ Ἐρετριέων. Καὶ τὴν μὲν Ἐρετριαν κατέστρεψαν. Ἠττήθησαν ὅμως ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐν Μαραθῶνι 490 π.Χ. (Τ. Θ. 30).

Δ α ὕ λ ε ι α.— Πόλις τῆς Φωκίδος, Ν.Α. τῶν Δελφῶν καὶ πρὸς Δ. τῆς Χαιρωνείας. Σήμερον τὸ ἐκεῖ χωρίον λέγεται Δαυλί. (Τ. Θ. 30).

Δ ε ρ σ α ἰ ο ι.— Φυλὴ ἀρχαίων Θρακῶν, οἰκούντων τὸ Παγγαῖον ὄρος πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Νέστου. Ἐξεμεταλλεύοντο τὰ χρυσορυχεῖα τοῦ τόπου. (Τ. Θ. 30).

Δ ε υ κ α λ ῖ ο ν.— Ὁ ἐνάρετος βασιλεὺς τῆς Θεσσαλίας, ὅστις κατὰ τὴν Μυθολογίαν ἐσώθη μὲ τὴν σύζυγόν του Πύρραν ἐκ τοῦ κατακλισμοῦ τοῦ Διὸς. Ἐπῆρξε πατὴρ τοῦ Ἑλληνος γενάρχου τῶν τεσσάρων Ἑλληνικῶν γενεῶν. (Τ. Θ. 30).

Δ ἔ ρ κ ο ς.— Λίμνη τῆς Ν.Α. Θράκης παρὰ τὴν Μαύρην θάλασσαν. Ἀπὸ τὴν λίμνην αὐτὴν ὑδρεύεται σήμερον ἡ Κων(σταντινούπολις). (Τ. Θ. 29).

Δ ἔ ξ ι π ο ς.— Λακεδαιμόνιος παρὰ Ξενοφῶντι. Εἶχε λάβει μέρος

εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου ἐκστρατείαν μετὰ τοῦ Κύρου τοῦ Νεωτέρου. (Τ. Θ. 30).

Δ ή μ η τ ρ α.— Θεὰ τῆς Γεωργίας, θυγάτηρ τοῦ Κρόνου καὶ Ρέας (Γῆς) ἀδελφὴ τοῦ Διός, ἐξ ἧς ἐγέννησε τὴν Περσεφόνην, τὴν ὁποίαν ἀπήγαγεν ὁ Πλούτων εἰς τὸν Ἅδην. Ἡ Δήμητρα κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν Γῆν ἀναζητοῦσα τὴν κόρην τῆς. Αἱ θυγατέρες τοῦ Κελεοῦ, βασιλέως τῆς Ἐλευσίως τὴν ὑπεδέχθησαν φιλοφρόνως. Καὶ αὕτη ἐδίδαξεν εἰς αὐτὰς τὴν ζεῦξιν τῶν βοῶν, τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν, τὴν σπορὰν καὶ θερισμὸν τοῦ σίτου καὶ τὴν κατασκευὴν ἄρτου. (Τ. Θ. 30).

Δ η μ ά ρ α τ ο ς.— Βασιλεὺς τῆς Σπάρτης 510 — 491. Ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Κλεομένηος καὶ κατέφυγε πρὸς τὸν Δαρεῖον τὸν Α΄ καὶ προσέφερεν ὑπηρεσίας καὶ συμβουλίας. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῷ Ξέρξου. (Τ. Θ. 30).

Δ η μ ή τ ρ ι ο ς ὁ Πολιορκητής.— Τίς τοῦ στρατηγοῦ Ἀντιγόου, ἐγεννήθη τὸ 338 καὶ ἀπέθανε τὸ 283 π.Χ. Εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν ἐπιγόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου οὗτος βοηθὸς ὢν τοῦ πατρὸς του, ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Εὐμένους, ὅστις ἠγωνίζετο διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ἀλεξανδρινῆς αυτοκρατορίας. Ἐπολιόρκησε τὴν Ρόδον, θαυμαστοὺς διὰ τὰ δαυμονιώδη μηχανήματα, διὰ τῶν ὁποίων ἐτάρασσε τὰ τείχη τῆς ἀμυνομένης Ρόδου, ἐξ οὗ καὶ ἀπεκλήθη Πολιορκητής. (Τ. Θ. 30).

Δ η ί π υ λ ο ς.— Τίς Πολυμήστορος καὶ Ἰλιόνης θυγατρὸς Πριάμου καὶ Ἐκάβης. Κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρὸς του ἐφρονεῖτο κατὰ λάθος ἀντὶ τοῦ Πολυδώρου. (Τ. Θ. 30).

Δ ι δ υ μ ό τ ε ι χ ο ν.— Πόλις τῆς Θράκης. Ἀποικία Ἑλληνικὴ ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ἐπὶ Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἤμαζεν ἐμπορικῶς, ὡς καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Καὶ σήμερον ἔχει σταθμὸν σιδηροδρομικόν, καὶ ἀποτελεῖ σπουδαίαν θέσιν εἰς τὸ τμήμα τῆς ἐντεῦθεν τοῦ Ἑβρου Ἑλληνικῆς Θράκης. (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Δ ι ο κ λ η τ ι α ν ό ς.— Ἀυτοκράτωρ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους 284 — 305 μ.Χ. ἐκ Δαλατίας καταγόμενος. Διήρσε τὸ κράτος εἰς Ἀνατολικὸν μὲ Ἀῦγουστον τὸν Λικίνιον ἐδρεύοντα ἐν Νικομηδείᾳ καὶ Καίσαρα τὸν Γαλέριον ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ, καὶ εἰς Δυτικὸν μὲ Ἀῦγουστον τὸν ἴδιον, ἐδρεύοντα ἐν Ρώμῃ, καὶ Καίσαρα Κωνσταντίον τὸν Χλωρὸν ἐν Γαλατίᾳ καὶ Βρεττανίᾳ. Ἐπ' αὐτοῦ ἐγένοντο οἱ τελευταῖοι μὲν, ἀλλ' αἰματηρότεροι διωγμοί, μέχρι τῆς ἐμφανίσεως Κων(σταντίνου) τοῦ Μεγάλου. (Τ. Θ. 30).

Δ ι ο μ ή δ η ς ὁ Θ ρ ᾶ ξ.— Τίς τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Κυρήνης, βασιλεὺς τῶν μαχίμων Βιστώνων Θρακῶν. Ἔῤιχε τοὺς ἀνθρωποφάγους πυριπνόους ἔππους, τοὺς ὁποίους ἤρπασεν ὁ Ἡρακλῆς, φονεύσας αὐτόν. (Τ. Θ. 30).

Δ ι ο ν ύ σ ι ο ς ὁ Θ ρ ᾶ ξ.— Ἐγεννήθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 150 π.Χ. ὑπὸ πατρὸς Τήρου, μαθητῆς τοῦ μεγάλου Γραμματικοῦ Ἀριστάρχου τοῦ

ἐκ Σαμοθράκης. Συνέγραψε πρῶτος Ἑλληνικὴν Γραμματικὴν τῆς ἀρχαίας γλώσσης. (Τ. Θ. 30),

Διοκλής.— Βασιλεὺς Ἐλευσίνας, ὃν ἐξέβαλεν ὁ Θησεύς, κατακτήσας τὴν Ἐλευσίνα καὶ προσθέσας αὐτὴν εἰς τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων. (Τ. Θ. 30).

Δόλων.— Ἥρωσ τῆς Τροίας. Συλληφθεὶς ὑπὸ Διομήδους Τυδεΐδου καὶ Ὀδυσσεύς, παρέσχε πληροφορίας περὶ Ρήσου τοῦ Θρακῶν βασιλέως, κατὰ τοῦ ὁποίου ἐπετέθησαν οὗτοι νύκτωρ καὶ ἤρπασαν τοὺς ἵππους του. (Τ. Θ. 30).

Δόβηρος ἢ Δήβος.— Πόλις Θρακικὴ τῆς Παιονίας παρὰ δασώδει φάραγγι. Ταύτην κατέλαβεν ὁ Σιτάλκης βασιλεὺς τῶν Ὀδρουσῶν Θρακῶν, ὅτε ἐξεστράτευε κατὰ Περδίκου, τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων. Τοποθετεῖται παρὰ τὴν Δοϊράνην ἢ Ραδοβίτσαν. (Τ. Θ. 30).

Δολογγοί.— Φυλὴ Θρακικὴ, κατοικοῦσα τὴν Θρακικὴν χερσόνησον. Τούτους ἐξελλήνυσε πρωϊμότατα ὁ Ἀθηναῖος Μιλτιάδης καὶ οἱ διάδοχαί του, πὺν ἐκυβέρνησαν τοὺς Δολόγγους καὶ μετὰ ταῦτα δι' ἀποίκων Ἀθηναίων. Λιὰ νὰ προφυλάττωνται ἀπὸ τοὺς ἔξωθεν τοῦ Ἴσθμοῦ Ἀφυνθίου Θρακίας εἶχαν κτίσει τείχος ἀπὸ Προποντίδος μέχρι τοῦ Μέλανος κόλπου κατὰ συμβουλήν τοῦ πρώτου τυράννου των, τοῦ Ἀθηναίου Μιλτιάδου θείου τοῦ μετὰ ταῦτα Μαραθωνομάχου Μιλτιάδου. Λείψανα τοῦ τείχους ἐσώζοντο ἕως τὸ 1922. (Τ. Θ. 30).

Δούκας Θεόδωρος.— Τὸς Ἰωάννου Βατάτζη καὶ διάδοχος αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας, ἐπὶ Φραγκοκρατίας. (Τ. Θ. 30).

Δραγατᾶς.— Βούλγαρος στρατηγὸς περὶ τὰ 1250 μ.Χ. Φρούραρχος Σερρών. Ἐπολιορκήθη ὑπὸ Βατάτζη, παρέδωκε τὸ φρούριον καὶ κατετάγη ὡς ἀξιοματικὸς εἰς τὸν ἀπελευθερωτικὸν στρατὸν τοῦ Ἑλληνος βασιλέως καὶ προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας. Ἐπολέμησε κατὰ τῶν Φράγκων καὶ κατ' αὐτῶν τῶν ὁμογενῶν του Βουλγάρων. Κατέπεισε τοὺς Βουλγάρους καὶ παρέδωκεν τὸ Μελένοικον πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Νικαίας Βατάτζην. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βατάτζη, δυσαρεστηθεὶς, ἐπανεστάτησεν, ἀλλ' ἐφρονεῦθη ἐν τινὶ μάχῃ (Τ. Θ. 35).

Δρουζιπάρια.— Πόλις ἀρχαία Θρακικὴ μεταξὺ Βεργούλης (Ἀρκαδιουπόλεως) καὶ Τυρολόης. Κατελήφθη καὶ κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Χαγάνου τῶν Ἀβάρων ἐπὶ Ἡρακλείου. Παρ' αὐτὴν, κειμένην παρὰ τὸν Ἐργίνην, ἐμαρτύρησεν ὁ Ἅγιος Ἀλέξανδρος. Πλησίον κεῖται τὸ Ἑλλ. χωρίον Μεσσηνή. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων κεῖται τὸ Τουρκικὸν χωρίον Καριστεράν. (Τ. Θ. 30, 35).

Δωριεῖς.— Ἀπόγονοι τοῦ Δώρου, υἱοῦ τοῦ Ἑλληνος καὶ τῆς νύμφης Ὀρσηίδος καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Αἰόλου καὶ Ξούθου. Ὁ τελευταῖος ὑπῆρξε πατὴρ τοῦ Ἴωνος καὶ Ἀχαιοῦ. Ἐκ τῶν δύο υἱῶν τοῦ Ἑλληνος Δώρου καὶ Αἰόλου, καὶ τῶν δύο ἐγγόνων του Ἴωνος καὶ Ἀχαιοῦ ἔλαβον τὰ ὀνόματα αἱ τέσσαρες Ἑλληνικαὶ φυλαί, ἧτοι Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Ἴωνες καὶ Ἀχαιοί. Οἱ Δωριεῖς κατόικουν κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους τὴν Ἠπειρον, τὴν Φθίαν

καὶ Δωρίδα, ἐκ τῆς ὁποίας ἐπέδραμον εἰς Πελοπόννησον, διὰ τὰ ἀποκαταστήσασιν τοὺς Ἡρακλείδας εἰς τὸ Ἄργος, Μυκήνας καὶ Τύρινθα, ἐπὶ Τισσαμενοῦ υἱοῦ τοῦ Ὁρέστου καὶ ἐγγόνου τοῦ Ἀγαμέμνονος. (Τ. Θ. 30).

Ε

Ἐβροσ (Μαρίτσα).— Ποταμός, ὁ κυριώτερος τῆς Θράκης πηγάζων ἀπὸ τὰ Β.Α. τοῦ Ρίλου καὶ δεχόμενος πολλοὺς πλοκάμους φθάνει εἰς Φιλιππούπολιν καὶ ἐκεῖθεν, ρέων πρὸς Νότον, φθάνει εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ὅπου δέχεται τὸν Ἄρδαν ρέοντα ἀπὸ τὰ Ν.Δ. καὶ τὸν Τοίντζαν, ρέοντα ἀπὸ τοῦ Αἴμου καὶ ἐξακολουθεῖ τὴν πορείαν διὰ Θράκης, ὅπου δεχόμενος τὸν Ἐργίνην χύνεται πλησίον τῆς Αἴνου, σχηματίζων δέλτα.

Μυθολογία : Ἐκαλεῖτο Ρόμβος. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐπνίγη ἐντὸς αὐτοῦ ὁ Ἔβρος, ὁ υἱὸς τοῦ Θρακῆ βασιλέως Ἰκασάνδρου, διὰ τὰ ἀποφυγὴν τὴν θανάτωσιν ὑπὸ τοῦ πατρὸς του, ὡς κατηγορηθεὶς ψευδῶς ὑπὸ τῆς μητρικῆς του, τῆς ὁποίας ἀπέρριψε τὰς ἀνηθίκους προτάσεις, ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ Ἔβρου. Παρὰ τῷ Ἔβρω λέγεται ὅτι κατεσφάγη ὑπὸ μαινάδων Θρασσῶν ὁ Ὁρφεὺς εἰς τινα ὀργιαστικὴν τελετὴν καὶ τὴν κεφαλὴν του τὴν ἔρριψαν ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ. Ὅριον μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας. (Τ. Θ. 30)

Ἐδεσσα — Βλέπε τὴν λέξιν Βέδουσα. (Τ. Θ. 30).

Εἰδομένη ἢ Ἰδομένη.— Ἀρχαία πόλις Μακεδονικὴ παρὰ τὸν Ἀξιόν. Σήμερον χωρίον ἐπαρχίας Γουμενίτσας. (Τ. Θ. 30).

Εἰρήνη ἢ Ἀττική.— Αὐτοκράτειρα τοῦ Βυζαντίου, σύζυγος Λέοντος τοῦ ἐπιλεγομένου Χαζάρου, ὡς γεννηθέντος ἐκ μητρὸς, θηγατρὸς τοῦ βασιλέως τῶν Χαζάρων, ὑπεστήριξε τοὺς εἰκονολάτρας κατὰ τῶν μεταρρυθμιστῶν. Ἐπιτροπεύουσα τὸν υἱὸν τῆς Κων)τίνον, ἠθέλησε νὰ ὑπανδρευθῆ τὸν Καρλομάγνον, διὰ τὰ ἐνώση τὴν Ἀνατολὴν μετὰ τὴν Δύσιν, ἢ μᾶλλον νὰ ὑποτάξῃ τὸ ἀνατολικὸν ἢ Βυζαντινὸν κράτος εἰς τὸν Κάρολον, ὅστις εἶχεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον του ὅλην τὴν Δύσιν. Ἀλλά, καθηρέθη ὑπὸ τοῦ Λογοθέτου Νικηφόρου καὶ ἀπέθανεν ἔν τινι μοναστηρίῳ τῆς Λέσβου 803 μ.Χ. Ὑπῆρξε βασίλισσα μετὰ πολλὰ προσόντα, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλὰ ἑλαττώματα, τυφλώσασα καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν τῆς Κων)τίνον ἐκ φιλαρχίας. (Τ. Θ. 35).

Ἐλαίους.— Πόλις καὶ ὄρυξ τῆς νοτίας ἑσχατιᾶς τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, ἔνθα ὑπῆρχεν ἀπὸ τοὺς Τρωϊκοὺς χρόνους τὸ ἱερὸν τοῦ Πρωτεσίλαου, τοῦ πρώτου Ἑλλήνος, ποῦ εἶχεν ἀποθιβάσθῃ ἐπὶ τῆς Τρωάδος καὶ φρονευθέντος ὑπὸ τοῦ Ἐκτορος. Εἶχε πολλὰ ἀναθήματα. Ὁ Ἀλέξανδρος φθάσας εἰς Σησιτόν, ἦλθεν εἰς Ἐλαιούντα καὶ προσέφερε θυσίας εἰς τὸν Θεσσαλὸν ἥρωα Πρωτεσίλαον. (Τ. Θ. 30).

Ἐλευσίς.— Πόλις ἀρχαιοτάτη εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Σικωνικοῦ, ὅπου ἠπῆρχεν ὁ ναὸς τῆς θεᾶς Δήμητρος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐτελοῦντο τὰ Ἐλευσίνια

Μυστήρια. Ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ Ἑλευσίνος, υἱοῦ τοῦ βασιλέως τοῦ τόπου Κραναοῦ. (Τ. Θ. 30).

Ἑ λ λ ο π ε ς.— Οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλοπίας, ὡς ὠνομάζετο ἐν τῇ ἀρχαίῳ-τητι ἢ κοιλᾶς τῶν Ἰωαννίνων. Οἱ Ἑλλοπες ἠσχολοῦντο μὲ τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἡ λέξις ταυτίζεται μὲ τὴν λέξιν Ἑλλοί, Σελλοί, Σέλλανες, Ἑλλανες, Ἑλληνες. (Τ. Θ. 30).

Ἑ λ υ μ ί α.— Τὸ Ν.Δ. τμήμα τῆς Μακεδονίας, κατοικούμενον ὑπὸ Παλιῶν Θρακῶν πρὸ τῆς ἐμφάνισως τῶν Μακεδόνων. Ἡ σημερινή περιοχὴ Σιατίστης. (Τ. Θ. 30).

Ἑ ξ α μ ί λ ι ο ν.— Κώμη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τῆς Ἀρχαίας Λυσιμαχείας, πρωτεύουσος τοῦ ἰσχυροῦ Θρακικοῦ κράτους τοῦ Λυσιμάχου, ἔξωθεν τῆς ὁποίας σώζονται ἐρείπια τοῦ τείχους τοῦ Μιλτιάδου, τὸ ὁποῖον διῆκεν ἀπὸ τοῦ Μέλανος κόλπου μέχρι τῆς Προποντίδος. Τὸ Ἑξαμίλιον ἀπετέλει ἀκμαίαν Ἑλληνικὴν Κοινότητα. (Τ. Θ. 29, 30).

Ἑ μ β ε ρ Π α σ ᾶ ς.— Ἀλβανὸς Ἀξιωματικὸς τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ὅστις μετὰ τοῦ φίλου του Νιαζή ἐξῆλθον εἰς τὰ ὄρη, κατὰ τὴν Μακεδονικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1904 — 8, ἐναντίον τοῦ Χαμιτικοῦ καθεστώτος, ὅτε ἐξηναγκάσθη ὁ Χαμίτ νὰ κηρύξη τὸ Σύνταγμα κατ' Αὔγουστον τοῦ 1908. Ὅτε ὁμως τὸ 1910, κατὰ τὴν Ἀνοιξιν, ὁ Χαμίτ δι' ἐπαναστάσεως ἐν Κων)πόλει τῶν Οὐλεμάδων καὶ μέρους τοῦ στρατοῦ, ἀπειράθη νὰ καταργήσῃ τὸ Σύνταγμα καὶ νὰ καθιερώσῃ τὸ Σεριάτ (ἱερὸν νόμον) ὁ Ἐμβέρ μετὰ τοῦ Μακεδονικοῦ στρατοῦ διευθυνομένου ὑπὸ τοῦ Ἀρσάβος στρατηγοῦ Μαχμουῦτ Σεφκέτ Πασᾶ καὶ ἄλλων Νεοτούρκων ἐπῆλθον κατὰ τῆς Κων)πόλεως, ἐγένοντο κύριοι τοῦ Γιλδίξ, ἀπήγαγον τὸν Χαμίτ εἰς ἔξορίαν καὶ ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Χαμίτ, Ρεσάτ, καὶ ἔλαβον εἰς χεῖρας τὰ ἡνία τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους. Οὗτος συνετέλεσε πολλὰ εἰς τὴν ἔξωσιν τῶν Ἑλλήνων τῆς Θράκης κατὰ τὸ 1913 — 14. Κατὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον ἐφόνησεν ἰδίᾳ χεῖρὶ τὸν ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν Ναζίμ Πασᾶν καὶ ἀνέλαβεν οὗτος μετὰ τοῦ Ταλαὰτ τὴν Κυβέρνησιν. Κατὰ δὲ τὸν ἐκραγέντα Πανευρωπαϊκὸν πόλεμον (1914 — 1918) συνέταξε τὴν Τουρκίαν εἰς τὸν Γερμανικὸν συνδυασμόν. Τὸ 1918, παραδοθείσης τῆς Τουρκίας εἰς τοὺς Δυτικοὺς συμμάχους ἕνεκα τῆς ἐξαντλήσεώς της καὶ ἀποκοπείσης τῆς ἐπικοινωνίας της μὲ τὴν Γερμανίαν καὶ Αὐστρίαν μετὰ τὴν μάχην τοῦ Σκρά, καθ' ἣν ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐξεδίωξε τοὺς Βουλγάρους καὶ ἠνάγκασε τὴν Βουλγαρίαν, σύμμαχον Τουρκίας καὶ Γερμανῶν νὰ συνθηκολογήσῃ, ὁ Ἐμβέρ κατέλιπε τὴν Κων)πολιν καὶ ἀπῆλθεν εἰς Τουρκεστάν, ὅπου πολεμῶν κατὰ τῶν Ρώσων Κομμουνιστῶν ἐφρονεύθη. (Τ. Θ. 29).

Ἐορδαία.— Τμήμα τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας, ἡ σημερινὴ Πτολεμαΐς. (Τ. Θ. 30).

Ἐργίνης ἢ Ἐργινα.— Ποταμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἀποτελούμενος ἀπὸ διαφόρους παραποτάμους, χύνεται εἰς τὸν Ἐβρον παρὰ τὰ Ἰψαλα. Ἐπ' αὐτοῦ εὐρίσκεται ἡ Μακρὰ Γέφυρα (Οὐζοῦν Κιοπροῦ) καὶ νοτιώτερον ἡ Γέφυρα τοῦ Παύλου εἰς τὸ Παυλίκιον. (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Ἐργίσκη.— Ἀρχαιοτάτη πόλις τῶν Θρακῶν Ἀστῶν εἰς τὴν περιοχὴν Βιζύης καὶ Σερεντζίου (Σπράντζης). (Τ. Θ. 30).

Ἐρρίκος.— 1206 — 1216. Βασιλεὺς Κων)πόλεως ἐπὶ Φραγκοκρατίας. (Τ. Θ. 35).

Ἐϋδοκία.— Ἀθηναῖς. Σύζυγος τοῦ Ἀυτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ. Ἦτο κόρη Ἀθηναίου φιλοσόφου ἔθνικοῦ. Ἐίχε ἔλθῃ εἰς Κων)πολιν, διὰ τὰ παραπονεθῆ κατὰ τῶν ἀρρένων ἀδελφῶν τῆς, οἱ ὅποιοι τὴν ἠδίκησαν κατὰ τὴν διανομὴν τῆς περιουσίας τῆς, καὶ παρουσιάσθη εἰς τὴν Πουλχερίαν, ἀδελφὴν τοῦ Θεοδοσίου, ἣτις ἰδοῦσα τὴν ἀγωγὴν τῆς, τὰς γνώσεις καὶ τὴν διάνοιάν τῆς ἐπρότεινε εἰς τὸν ἀσθενοῦς χαρακτῆρος ἀδελφόν τῆς τὰ τὴν λάβῃ ὡς σύζυγον, ἀφοῦ πρῶτον ἐβαπτίσθη ὡς χριστιανή. (Τ. Θ. 35).

Ἐϋμένης ὁ Καρδιανός.— Ἐκ τῆς Καρδίας τῆς Θρακικῆς χερσονήσου. Γραμματεὺς καὶ στρατηγὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν διανομὴν τῶν χωρῶν ὑπὸ Περδίκκου πρὸς τοὺς ἄλλους στρατηγούς καὶ κατὰ τὴν μεγάλην καὶ ἀγωνιώδη ἐκείνην σύγκρουσιν αὐτῶν, ὅτε ὁ Περδίκκας ὁ ἐπιμελητὴς τῆς βασιλείας κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τοῦ Πτολεμαίου, ὁ μόνος, πού ἐπολέμει χάριν τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ἀυτοκρατορίας, ὑπῆρξεν ὁ Καρδιανὸς Εὐμένης. Ἀλλὰ πεσόντος καὶ τούτου εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ πρὸς διατήρησιν τῆς ἐνότητος τοῦ Κράτους, οἱ λοιποὶ διειμοιράσθησαν τὰς χώρας καὶ ἕκαστος ἐκήρυξεν ἑαυτὸν βασιλέα, καὶ οὕτω διεσπάσθη ἡ παγκόσμιος αὐτοκρατορία τῶν Ἑλληνομακεδόνων. Ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους δὲ διενέξεως τούτων καὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τοῦ υἱοῦ του Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, προῆλθον τὰ τέσσαρα Ἑλληνικὰ Κράτη, ἴτοι Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος μὲ βασιλέα τὸν Κάσσανδρον υἱὸν τοῦ Ἀντιπάτρου, τῆς Θράκης μὲ βασιλέα τὸν Λυσίμαχον, τῆς Ἀσίας μὲ βασιλέα τὸν Σέλευκον τὸν Νικάτωρα καὶ τῆς Αἰγύπτου μὲ βασιλέα Πτολεμαῖον τὸν Λάγου. Βραδύτερον, ἡ Μ. Ἀσία, ἀποσπασθεῖσα, ἀπετέλεσεν ἄλλα τέσσαρα Ἑλληνιστικά, ἴτοι τῆς Καππαδοκίας, τοῦ Πόντου, τῆς Βιθυνίας καὶ τῆς Περγάμου. Ὁμοίως, εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἀσιατικὰς χώρας, ἐσχηματίσθησαν νέα Ἑλληνιστικὰ κράτη ὡς τῆς Παρθυαίας, τῆς Ἀρμενίας καὶ τοῦ Ἑλληνοῖνδοῦ Μενάνδρου εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ Βακτριανὴν (Τουρκεστάν). (Τ. Θ. 30).

Ἐϋμόλοπος.— Βασιλεὺς τῶν ἀρχαιοτάτων Θρακῶν κατελθὼν μὲ τὰς ἀμαζόνας εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐπὶ Θησέως. Μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῶν

περέμεινεν εἰς Ἐλευσίνα καὶ ἰδρυσεν τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια. (Τ. Θ. 30).

Ἐ π ε ι ὀ ς.— Τῖος Ἐνδυμίωνος καὶ Ὑπερίμνης. Διάδοχος τοῦ πατρὸς του εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἡλίδος. 2) Ἦρωσ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ὁ κασκευάσας τὸν Δούρειον Ἴππον. (Τ. Θ. 30).

Ἐ ὑ ρ υ σ θ ε ὕ ς.— Βασιλεὺς Ἄργους καὶ Μυκηνῶν, ὁ διατάξας τὸν Ἡρακλῆν νὰ ἀπεκδυθῆ εἰς μεγάλους ἀγῶνας, ἵνα κατορθώσῃ τοὺς δέκα ἄθλους του. (Τ. Θ. 30).

Ἐ ὑ ρ ὕ ζ ε λ μ ο ς.— Βασιλεὺς τῶν Ὀδρυσσῶν Θρακῶν, 386 π.Χ. Συνῆψε συμμαχίαν μὲ τοὺς Ἀθηναίους, ὡς δηλοῦται ἐξ ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως εὐρεθείσης. (Τ. Θ. 30).

Ἐ ὄ ρ ο ς.— Ἄνεμος Νοτιανατολικὸς (Σιρόκος). Εἰκονίζεται πτερωτὸς ἐπὶ τοῦ Ναοῦ τοῦ Αἰόλου ἐν Ἀθήναις. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀστραίου καὶ τῆς Ἡοῦς (Αὐγῆς). (Τ. Θ. 30).

Ἐ ὄ ρ ὠ π η.— Θυγάτηρ Ἀγήνορος καὶ Τηλεφάσης. Ἠρπάγη ὑπὸ τοῦ Λιδός, μεταμορφωθέντος εἰς ὄραϊον Ταῦρον καὶ ἤχθη εἰς Κρήτην. Ὁ Ἀγῆνωρ ἔπεμψε τοὺς τρεῖς υἱοὺς του Φοίνικα, Κίλικα καὶ Κάδμιον διὰ νὰ τὴν εὗρουν, καὶ ἄνευ αὐτῆς νὰ μὴ ἐπιστρέψουν. Μετὰ ματαίαν ἀναζήτησιν, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς χώρας, πού ἔλαβον τὰ δνόματά των καὶ ἐγένοντο γενάρχαι τῶν Φοινίκων, τῶν Κιλικίων, καὶ τῶν Καδμείων (Θῆβαι). Ἐλατρεύετο πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως ἐν Κρήτῃ (Τ. Θ. 30).

Z

Ζ ά β ῆ Ζ α π ά τ α ς.— Παραπόταμος τοῦ Τίγρητος ἐν Μεσοποταμίᾳ ἐκβάλλων εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην. Μέγας Ζάβ καὶ μικρὸς ὀλίγον Νοτιώτερον. (Τ. Θ. 30, 35).

Ζ α γ ο ρ ά.— Λέξις Σλαβικῆ σημαίνουσα «πέραν τοῦ Ὄρους». Ἐκλήθη κυρίως ἢ Νοτίως τοῦ Αἴμου Θρακικῆ γῆ, τὴν ὁποίαν Ἀναστάσιος ὁ Ρινόμητος παρεχώρησεν εἰς τοὺς Βουλγάρους, διὰ τὴν βοήθειαν, πού ἔδωκαν εἰς αὐτὸν μετὰ τὴν φυγὴν του ἐκ τῆς Χερσῶνος, ὅπου ἦτο ἐξόριστος. (Τ. Θ. 35).

Ζ ά μ ο λ ξ ι ς.— Θραξ ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Γετῶν Θρακῶν. Ὑπῆρξε δούλος κατ' ἀρχὰς τοῦ φιλοσόφου Πυθαγόρου ἐν Σάμῳ, ὅπου ἔμαθε πολλά. Ἐλευθερωθεὶς, μετῆλθε τὸ ἐμπόριον καὶ ἐπεσκέφθη τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰς κυριώτερας Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του μετὰ πολυχρόνιον ἀπουσίαν, ἀλλὰ πλήρης πλοῦτου καὶ φιλοσοφικῶν γνώσεων, ἐδίδαξε περὶ ἀθανασίας ψυχῆς καὶ περὶ ἀνταμιωθῆς τῶν ἐναρέτων καὶ τιμωρίας τῶν ἁμαρτωλῶν. Ἐθεοποιήθη ὑπὸ τῶν δημοφύλων του καὶ ἐλατρεύετο ὡς θεὸς καὶ ἰδρυτῆς τῆς νέας θρησκείας. Ἐπίστευον ὅτι μετὰ θάνατον θὰ μεταβῶσι παρ' αὐτῷ, ὃν ἀπεκάλουν Γιβελέξιν. (Τ. Θ. 30).

Ζ ή ν ω ν.— Ἰσαυρος αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου 474 — 491 μ.Χ. Διά-

δοχος Λέοντος τοῦ Θρακός, καὶ σύζυγος τῆς Ἀριάδνης θυγατρὸς τοῦ Λέοντος. Λέων ὁ Θραξ βλέπων τὴν μεγάλην πληθὺν καὶ ἰσχὺν τῶν Γότθων ἐν Κων)πόλει καὶ τῷ στρατῷ, παρέλαβε πρὸς ἀντιπερισπωσὸν τὸν ἀρχηγὸν τῶν μαχίμων Ἰσαύρων Ζήωνα, ὅστις κατάρθωσε νὰ ταπεινώσῃ τὴν ὄφρὸν τῶν Γότθων, οἵτινες ἀπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου ἐξήσκουν μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὸ Κράτος. (Τ. Θ. 35).

Ζηλωταί.— Ἀστικὴ ὀργάνωσις φιλελευθέρων ἀρχῶν, ἰδρυθεῖσα ἐν Θεσσαλονίκῃ περὶ τὰ μέσα τοῦ 13ου αἰῶνος, μὲ πρόγραμμα τὴν προστασίαν τῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν πάσης κοινωνικῆς τάξεως μὲ συμμετοχὴν εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν. (Ἐν εἶδος σημερινοῦ φιλελευθερισμοῦ). Ἀλλὰ, ἀπὸ νόμιμον, προοδευτικὸν καὶ φιλελευθέρον κοινωνικὸν καθεστῶς, ἐξελίχθη σὺν τῷ χρόνῳ εἰς αἰμοσταγές, τρομοκρατικὸν καὶ ἀπάνθρωπον συσσωρευθεῖσαν μεγάλας ζημίας καὶ καταστροφὰς ἐν Θεσσαλονίκῃ· διότι εἶχον εἰσχωρήσει εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἀνθρώπου σκληροί, ἀσυνείδητοι, ἰδιοτελεῖς καὶ κακοήθεις. Εἶχον ἀποφασίσει νὰ παραδώσουν καὶ τὴν Θεσσαλονίκην εἰς τοὺς Σέρβους διὰ νὰ λάβωσι βοήθειαν κατὰ τῆς ἐν Κων)πόλει Κυβερνήσεως. Πλὴν ὅμως, ἐπρόλαβεν ἐκ Κων)πόλεως δύναμις, ἣτις συνέλαβεν ὅλους τοὺς ἀρχηγούς καὶ ἄλλους μὲν ἔστειλεν εἰς Κων)πολιν, ἄλλους δὲ ἐξώρισεν. (Τ. Θ. 35).

Ζέφυρος.— Δυτικὸς ἄνεμος (Μπονέντης). Ἀδελφὸς τοῦ Βορέου. Κατῴκει εἰς τὰ Θρακικὰ ἄντρα μὲ τὸν ἀδελφόν του, υἱὸς τῆς Ἥοῦς καὶ τοῦ Ἀστραίου (Αὐγῆς καὶ Οὐρανοῦ). (Τ. Θ. 30).

Ζάπειον.— Ἡ γνωστὴ σύδενδρος καὶ μεγάλη πλατεῖα τῶν Ἀθηνῶν, ὡς καὶ τὸ μέγα κτίριον ἐν τῷ ὁποίῳ γίνονται αἱ ἐκθέσεις, εἰς τὴν πρόσηψιν τοῦ ὁποίου εἶναι οἱ ἀνδριάντες τῶν Μεγάλων εὐεργετῶν Εὐαγγέλου Ζάππα καὶ τοῦ ἀνεπιῦ τοῦ Κων)τίνου Ζάππα, δαπάναις τῶν ὁποίων ἐγένετο. Τὴν ὀνομασίαν «Ζάπειον» ἔφερον καὶ τὰ μεγάλα σχολικὰ κτίρια καὶ Διδασκαλεῖα θηλέων ἐν τῇ Κων)πόλει καὶ Ἀδριανουπόλει. (Τ. Θ. 29).

Ζαρίφεια.— Μεγάλα ἐκπαιδευτήρια καὶ Διδασκαλεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων ἐν Φιλιππουπόλει, δαπάναις τοῦ ἐν Κων)πόλει ζαπλοῦτου Γ. Ζαρίφη. Ταῦτα ἠρπάγησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐκεῖθεν. (Τ. Θ. 29).

Ζαχαρίας Πατριάρχης.— Ὁ Ἱεροσολύμων Πατριάρχης, ὅστις, ἐπὶ Ἡρακλείου, ἠχμαλωτίσθη μὲ τὸν Τίμιον Σταυρὸν τοῦ Σωτήρος ὑπὸ τῶν Περσῶν τοῦ Χοσροῦ καὶ ἀπῆχθη εἰς Κτησιφῶντα τῆς Μεσοποταμίας. Τοῦτον ὡς καὶ τὸν Τίμιον Σταυρὸν ἠλευθέρωσεν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος περὶ τὸ 625 κατόπιν πολυετῶν ἀγῶνων πρὸς τὸν Χοσρόην μετὰ τὴν μεγάλην μάχην ἔξωθεν τῆς ἀρχαίας Νινευτ. (Τ. Θ. 35).

Ζήτης καὶ Κάλαις.— Οἱ περωτοὶ υἱοὶ τοῦ Βορρέου, οἱ φονεύσαντες τὰς Ἀρπυίας, τὰ μυθικὰ πτηνά, ποὺ ἤρπαζαν τὰς τροφὰς τοῦ βασιλέως

τῆς Σαλμυδησοῦ καὶ μάντεως Φινέως, ὅστις ἔδειξεν εἰς τοὺς Ἄργοναύτας τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον θὰ ὠδήγουν τὴν Ἄργω διὰ μέσου τῶν Συμπληγάδων Πετρῶν. (Τ. Θ. 30).

Ζ ὠ ρ ζ η ς Δ ε λ φ ῖ ν ο ς.— Διάδοχος τοῦ θρόνου τῶν Φράγκων βασιλέων. Ὁ τίτλος Δελφίνος ἐδίδετο ὑπὸ τῶν Βενετῶν εἰς τοὺς ἀρμοστὰς τῆς νήσου Κρήτης. (Τ. Θ. 35).

Ζ ω ή.— Ἀδελφὴ τοῦ Αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, ἣτις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου ὑπανδρεύθη ἐπανειλημμένως ἔχουσα ὡς προῖκα τὸν βασιλικὸν θρόνον τῆς Δυναστείας τῶν Μακεδόνων βασιλέων. (Τ. Θ. 35).

Η

Ἡ δ ω ν ο ῖ.— Οἱ Θραῖκες κάτοικοι τῆς Ἡδωνίδος εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ κάτω Στρυμόνος, ὅπου ἔκειτο ἡ πόλις Μύρκινος, ἡ δωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δαρείου τοῦ Α' εἰς τὸν τύραννον τῆς Μιλήτου Ἰστιαῖον, διότι δὲν ἐπέτρεψε τὴν διάλυσιν τῶν γεφυρῶν τοῦ Δουνάβεως, προταθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Μιλτιάδου. (Τ. Θ. 30).

Ἡ μ α θ ῖ α.— Ἡ μεγάλη πεδιάς τῆς Μακεδονίας, ὅπου κατόικουν οἱ Θραῖκες Παίονες. Τὸ πρῶτον τμήμα, πὺ κατέλαβον οἱ Μακεδνοὶ τοῦ Καραῆνου καὶ ἴδρυσαν τὸν πυρῆνα τοῦ μετὰ ταῦτα Μακεδονικοῦ Κράτους μὲ πόλεις τὴν Βέδυσσαν ἢ Ἐδεσσαν, τὴν Πέλλαν καὶ ἄλλας. (Τ. Θ. 30).

Ἡ π ε ι ρ ο ς.— Ἡ χώρα τῶν Ἡπειρωτῶν, ἡ κειμένη πρὸς Δ. τῆς Μακεδονίας, μέχρι τοῦ Ἰονίου Πελάγους καὶ πρὸς Βορρᾶν τῆς Αἰτωλοσαρρανίας. Διηρεῖτο τὸ πάλαι εἰς διάφορα τμήματα μὲ διάφορα ὀνόματα, ἡ κοιτὶς τῶν Ἑλλάνων. (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Ἡ ρ ά κ λ ε ι α.— Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔφερον ἐπὶ τῆς Θράκης δύο Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἰς τὰ παράλια τῆς Προποντίδος, ἣτοι ἡ ἄλλοτε Θρακικὴ Πέρινθος καὶ ἡ μεταξὺ Μυριοφύτου καὶ Τηριστάσεως (Περίστασις) κειμένη πόλις. (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Ἡ ρ ά κ λ ε ι ο ς.— Αὐτοκράτωρ τῆς Κων)πόλεως 610 — 641 μ.Χ. Εἷς τῶν μεγαλυτέρων καὶ φιλογενεστέρων βασιλέων τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Κατέστη περιώνυμος διὰ τὰς τρεῖς ἐκστρατείας κατὰ τοῦ Χοσροῦ τῶν Περσῶν πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ζαχαρίου καὶ 50 χιλιάδων αἰχμαλώτων χριστιανῶν. Ἐπ' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ ἡ πολιορκία τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ Σλάβων, ἣτις διαιωνίσθη διὰ τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου. Κατήγετο ἐκ Καππαδοκίας. Ἦτο υἱὸς τοῦ ἀντιβασιλέως Ἡρακλείου ἐπὶ τῶν κήσεων τῆς Βορείου Ἀφρικῆς. Εἷς τὰ τελευταῖα του ἔτη ἐπολέμησε καὶ κατὰ τοῦ φανέντος νέου ἐχθροῦ, τῶν Ἀράβων, μὲ τὸ νέον θρήσκευμα, τὸν Μωαμεθανισμόν ἢ Μουσουλμανισμόν, οἵτινες μὲ τὴν πρώτην φανατικὴν τῶν ὁρμῆν ἐγένοντο κύριοι

τῆς Συρίας καὶ Μεσοποταμίας καταστήσαντες πρωτεύουσαν τὴν Δαμασκὸν. (Τ. Θ. 35).

Ἡ ρ α κ λ ε ω ν ᾱ ς.— Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Ἡρακλείου καὶ τῆς δευτέρας συζύγου του Μαρτίνης. Τὸ 641 ἀνέλαβε συμβασιλείαν μετὰ τὸν Κων) ἴνον τὸν Γ'. Ἀλλά, καθηρέθη καὶ ἐξωρίσθη μετὰ τῆς μητρὸς του. (Τ. Θ. 35).

Ἡ ρ α κ λ ῆ ς.— Ὁ γνωστὸς μυθικὸς ἥρωας, ὁ κατ' ἐντολὴν τοῦ Εὐρουσθέως κατορθώσας τοὺς δέκα ἄθλους καὶ ἄλλα πολλὰ πάρεργα. Ἰπὸ τῶν ἀρχαίων ἐλατρεύετο ὡς ἡμίθεος. (Τ. Θ. 30).

Ἡ ρ ό δ ι κ ο ς.— Ὁ ἐκ Σηλυμβρίας τῆς Θράκης παιδοτρίβης. Ἀπέκτησε γνώσεις ὑγιεινῆς καὶ ἐγένετο διδάσκαλος τοῦ Ἱπποκράτους. Ἀπέδιδε τὰς ἀσθενείας εἰς τὴν κακὴν διαίταν. (Τ. Θ. 30).

Ἡ ρ ά δ ο τ ο ς.— Ὁ Ἀλικαρνασσεύς, ὁ ζήσας εἰς τὰ μέσα τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ. ἦτοι μετὰ τὰ Μηδικά. Συνέγραψεν ἱστορίαν τῆς μεγάλης ἐκείνης συρράξεως τῶν Ἀσιατῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ὡς καὶ ἱστορήματα τῶν συγχρόνων του λαῶν τῆς τε Ἀσίας καὶ Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς. Διὸ καλεῖται μέχρι σήμερον «Πατὴρ τῆς Ἱστορίας». Ἐγραψεν εἰς διάλεκτον Αἰτωλοδωρικῆν. (Τ. Θ. 30).

Ἡ σ ί ο δ ο ς.— Ἀρχαιότατος ποιητῆς μετὰ τὸν Ὅμηρον, 750 π.Χ. καὶ συγγραφεὺς διαφόρων πονημάτων, ὧν τινὰ ἀναφέρονται εἰς τὴν Γεωργίαν. Τὰ κυριώτερα εἶναι «Ἔργα καὶ Ἡμέραι» καὶ ἡ «Θεογονία» ἣτοι τὰ περὶ γενέσεως τῶν θεῶν. Κατήγετο ἐκ τῆς Αἰολικῆς Κύμης ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ἀλλ' ἀδικηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, μετηνάστευσεν εἰς Ἀσκρην τῆς Βοιωτίας παρὰ τὸν Ἐλικῶνα. Ἐδολοφονήθη ἐν Λοκρικῇ Οἰνῳ, ἐνῶ κατέβαινεν ἐκ Δελφῶν εἰς Ναύπακτον. (Τ. Θ. 30).

Θ ά μ υ ρ ι ς.— Μυθικὸς αἰδὸς Θραξ, ὅστις ἐκαυχῆθη ὅτι καὶ τὰς Μούσας δύναται νὰ νικήσῃ. Αἱ Μοῦσαι ὀργισθεῖσαι ἐτύφλωσαν αὐτὸν καὶ τὸν κατέστησαν ἀνίκανον νὰ ᾄδῃ καὶ νὰ κιθαρίσῃ. (Τ. Θ. 40).

Θ ε ο δ ό σ ι ο ς Α' ό Μ έ γ α ς.— Αὐτοκράτωρ τοῦ Ἀνατ. Κράτους 379 — 395. Διεδέχθη τὸν Οὐάλεντα, φονευθέντα ἐν μάχῃ κατὰ τῶν ἀφηνιάσαντων Βησιγόθων. Κατήγετο ἐξ Ἰσπανίας. Κατέπαυσε τὴν ἐχθρικὴν εἰσβολὴν τῶν Βησιγόθων, διὰ διπλωματικῶν ἐνεργειῶν καὶ δώρων πρὸς τοὺς ἀρχηγούς των. Ἐδέχθη 40 χιλιάδας ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ στράτευμα τοῦ Κράτους καὶ ἐξεχώρησε τμήματα τινὰ νὰ κατοικήσουσιν μετὰ προνόμια κοινοτικὰ ὑπὸ ἰδικούς των Κοινοτάρχας. (Τ. Θ. 35).

Θ ε ο δ ό σ ι ο ς Β' ό Μ ι κ ρ ό ς.— 408 — 450. Υἱὸς τοῦ Ἀρκαδίου καὶ ἑγγονος Θεοδοσίου τοῦ Α'. Ἐνεκα τῆς ἀνικανότητός του ἐπετροπεύετο ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς του Πουλχερίας. Εἶχε λάβει σύζυγον τὴν Ἀθηναΐδα, μετονομασθεῖσαν «Εὐδοκία». (Τ. Θ. 35).

Θ ε ο δ ώ ρ α.— Σύζυγος Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α΄. Ἐκ ταπεινῆς μὲν καταγωγῆς, ἥτις ὁμως ἔπαιξε σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ συζύγου της. (Τ. Θ. 35).

Θ ε ο δ ώ ρ α Β΄.— Σύζυγος τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοφίλου ἐκ Παφλαγονίας, ἐκλεγείσα ἀντὶ τῆς Κασσιανῆς εἰς τὰ καλλιστεῖα τῶν ἀνακτόρων 830 — 856. Χηρεύσασα, κατέπαυσε τὴν εἰκονομαχίαν, τὸ 862. (Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας). Ἐξεχριστιάνισε τοὺς Βουλγάρους τοῦ Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου. Ἐπετρόπευσε Μιχαὴλ τὸν Γ΄ μὲ τὸν ἀδελφόν της Βάρδαν. Εἰς τὸ τέλος ἐκλείσθη εἰς Μοναστήριον ὑπὸ τοῦ υἱοῦ της καὶ τοῦ ἀδελφοῦ της, ὅπου καὶ ἀπέθανεν 867. (Τ. Θ. 35).

Θ ε ο δ ώ ρ α Γ΄.— Ἀδελφὴ τοῦ Βασιλεῦς τοῦ Βουλγαροκτόνου καὶ τῆς Ζωῆς. Ὑπεσκελίσθη πολλάκις ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς της εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου. Ἀλλὰ, μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ζωῆς (1050) καὶ τοῦ τελευταίου συζύγου τῆς Ζωῆς Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, ὁ λαὸς ἔφερεν αὐτὴν εἰς τὸν θρόνον. Τὸ 1056 ἀπέθανεν, ἀφήσασα τὸν θρόνον εἰς Μιχαὴλ Γ΄ τὸν Στρατιωτικόν. (Τ. Θ. 35).

Θ ε ο δ ὄ σ ι ο ς Γ΄.— Αὐτοκράτωρ (716 - 717) : Ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ στόλου, τοῦ σταλέντος κατὰ τῶν Ἀράβων καὶ στασιάσαντος ἐν Ρόδῳ, κατὰ Ἀναστασίου τοῦ Β΄. Ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ καὶ παραχωρήσῃ τὸν θρόνον εἰς τὸν ἐπελθόντα κατὰ τῆς Κων)πόλεως στρατηγὸν Λέοντα τὸν Ἰσαυρον. (Τ. Θ. 35).

Θ ε ὀ δ ω ρ ο ς Λ α λ ά κ ω ν.— Ἡρωϊκὸς πολεμιστὴς Μικρασιάτης, ὅστις κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Σιλιστρίας ὑπὸ Ἰωάννου Τσιμισκῆ, ὅστις ἐπολέμει κατὰ τοῦ Σβιατοσλάβ, ἐφόρευεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ 70 Ρωσσοβαράγγους, κατὰ μίαν ἔξοδον αὐτῶν καὶ συμπλοκὴν μὲ τὰ Βυζαντινὰ στρατεύματα. (Τ. Θ. 35).

Θ ε ὀ δ ω ρ ο ς Λ ά σ κ α ρ ι ς.— Στρατηγὸς τοῦ Βυζαντίου, ὅστις, κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων 1204, φυγὼν μετὰ πολλῶν ἄλλων, κατέλαβε τὴν Νίκαιαν, καὶ ἐσχημάτισε τὸ Ἑλληνοορθόδοξον κράτος τῆς Νικαίας, τὸ ὁποῖον μετὰ 57 ἔτη ἐξεδίωξε τοὺς Φράγκους ἐκ Κων)πόλεως ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου. (Τ. Θ. 35).

Θ ε ὀ δ ω ρ ο ς Μ ε σ ο ν ύ κ τ η ς.— Ἡρωϊκὸς πολεμιστὴς Μικρασιάτης, ὅστις κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πρωτευούσης τῶν Βουλγάρων Πραισθλάβας ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Τσιμισκῆ, πολεμοῦντος κατὰ τοῦ Σβιατοσλάβ, ἀνέβη πρῶτος τὰ τεῖχη, ἐκρήμνησε τοὺς φυλάσσοντας Βουλγάρους καὶ ἐγένετο αἴτιος τῆς ἀλώσεως τῆς Πραισθλάβας ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. (Τ. Θ. 35).

Θ ε ο δ ω ρ ί δ ε ι α.— Τὸ ἐν Ραιδεσιῶν λαμπρὸν Παρθεναγωγεῖον τῆς Ἑλλην. Κοινότητος, τὸ κτισθὲν κατὰ τὴν πρώτην δεκαετηρίδα τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος δαπάναις τοῦ ἀοιδίμου μεγάλου εὐεργέτου Κων)τίνου Θεοδορίδου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Γεωργίου Θεοδορίδου. (Τ. Θ. 24, 29).

Θ ε ο δ ῶ ρ ι χ ο ς.— Ἀρχηγός τῶν Ὀστρογόθων, ὅστις ἐκπαιδευθεὶς ἐν Κων)πόλει, καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν τῶν ὁμοφύλων του ἐπροξένησε πολλὰς ζημίας εἰς τὰς Βυζαντινὰς χώρας τῆς Βαλκανικῆς 473. Ἐπὶ τέλους, ἀπῆλθεν εἰς Ἰταλίαν, κατέλυσε τὸ κράτος τῶν Ἑρούλων τοῦ Ὀδοάκρου καὶ Ἰδρυσε τὸ κράτος τῶν Ὀστρογόθων, ὅπερ μετ' ὀλίγα ἔτη ὑπετάγη ὑπὸ τοῦ Βελισσαρίου, εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου, περὶ τὸ 520 μ.Χ. (Τ. Θ. 35).

Θ ε ὀ δ ῶ ρ ο ς Ἀ γ γ ε λ ο ς.— (Δούκας Κομνηνός). Δεσπότης τῆς Ἠπείρου ἀπὸ 1216 — 1230. Ἐπολέμησεν ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν Φράγκων καὶ Σλαύων ἐπεκτείνας τὴν κυριαρχίαν του ἀπὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ Ροδόπης μέχρις Ἀδριατικῆς. Ἐμπλακείς τὸ 1230 εἰς πόλεμον πρὸς τὸν ἠγεμόνα τῶν Βουλγάρων Ἰωάννην Ἀσάν, ἠττήθη καὶ αἰχμαλωτισθεὶς ἐτυφλώθη. Ἐπιστρέψας εἰς Θεσσαλονίκην μετὰ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Ἀσάν ἐγκατέστησεν εἰς τὸν θρόνον τὸν υἱόν του Ἰωάννην. (Τ. Θ. 35).

Θ ε ὀ φ ι λ ο ς.— Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου 829 - 842. Τῆς Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ. Ἄνεδειχθη εἰς τῶν ἐπιφανεστέρων βασιλέων. Διεξήγαγε μακροὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν Ἀράβων ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ Μεσοποταμίᾳ. Ἔσχε σύζυγον τὴν Θεοδώραν, ἣτις μετὰ τὸν θάνατόν του ἀνεστήλωσε τὰς εἰκόνας, ἐνῶ αὐτὸς ἠκολούθησε τὸ πρόγραμμα τῶν μεταρρυθμιστῶν. (Τ. Θ. 35).

Θ ε ὀ φ ι λ ο ς Π α λ α ι ο λ ὀ γ ο ς.— Σοφὸς Ἑλληνιστὴς καὶ Μαθηματικὸς. Ἔπεσε μαχόμενος μετὰ τὸν Αὐτοκράτορα Κων)τῖνον κατὰ τὴν Ἄλωσιν. (Τ. Θ. 35).

Θ ε ο φ α ν ῶ.— Σύζυγος Ρωμανοῦ τοῦ Β' καὶ μήτηρ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, τῆς Θεοφανοῦς συζύγου Ὁθωνος Β' τῆς Γερμανίας, καὶ Ἄννης συζύγου τοῦ Ρώσσου Βλαδμηῆρου. Λέγουσιν ὅτι ἐδηλητηρίασε τὸν πενθερὸν Κων)τῖνον τὸν Ζ' καὶ τὸν σύζυγόν της Ρωμανόν. Συντετέλεσε καὶ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Β' συζύγου της Νικηφ. Φωκᾶ. (Τ. Θ. 35).

Θ ε ρ μ η.— Ἀρχαία Ἑλλην. ἀποικία εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, πλησίον τῆς Θεσ)νίκης. (Τ. Θ. 30).

Θ ε σ σ α λ ί α.— Ἡ γνωστὴ χώρα τῆς Ἑλλάδος, κληθεῖσα ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν, ὅτινες κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ἀπὸ τὴν Ἠπειρον ὀρμηθέντες, κατέλαβον αὐτὴν καὶ κατώκησαν ἐν αὐτῇ μεταβαλόντες τοὺς παλαιοὺς κατοικοὺς της εἰς δούλους (Πενέστας). (Τ. Θ. 30).

Θ ε σ π ρ ω τ ο ἰ.— Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Θεσπρωτίας, τμήματος τῆς Ἠπείρου παρὰ τὰ Κεραύνεια ὄρη. (Τ. Θ. 30).

Θ ε ο δ ᾱ τ ο ς.— Ἡγεμὼν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ὀστρογόθων, ὅστις ἐκηδεμόνευσε τὸν ἕγγονον τοῦ Θεοδοωρίχου Ἀθαλάριχον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ Ἀμαλασοίνθαν. Ἐπ' αὐτοῦ κατεκτήθη ἡ Ἰταλία ὑπὸ τοῦ Βελισσαρίου 350, (Τ. Θ. 35).

Θ ρ α κ ι κ ῆ Χ ε ρ σ ὀ ν η σ ο ς.— Τμήμα τῆς ἀρχαίας Θράκης, ὁ-

που κατόκουν οἱ Δόλογοι Θραῖκεσ μεταξὺ Ἐλλησπόντου καὶ Μέλανος κόλπου (Χερρόνησος), οἵτινες πάσχοντες ὑπὸ τῶν Ἀφινθίων Θρακῶν, ἐκάλεσαν ἡγεμόνα τῶν τὸν Ἀθηναῖον Μιλτιάδην τὸν Αἰαντίδην, ὅστις ἔκτισε τεῖχος ἀπὸ Μέλανος μέχρι Προποντίδος, φράξας τὴν εἴσοδον ἐκ Θράκης πρὸς Χερρόνησον. (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Θ ρ ό ν ι ο ν.— Πολίχνη τῆς Θεσπρωτίας, ἣτις ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Ἀβάντων Θρακῶν, οἵτινες, ἐπιστρέφοντες ἐκ Τροίας, περιεπλανήθησαν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐξέλθωσιν εἰς Θεσπρωτίαν. (Τ. Θ. 30).

Θ ο ύ ρ ι ο ι.— Ἀποικία τῶν Ἀθηναίων κτισθεῖσα ἐπὶ Περικλέους 443 π.Χ., ἔκειτο ἐν Βρειτία τῆς Κάτω Ἰταλίας, παρὰ τὴν πηγὴν Θουρίαν, οὐ μακρὰν τοῦ Τάραντος. Ὑπετάγη εἰς Ρωμαίους. (Τ. Θ. 30).

Θ ο υ κ υ δ ί δ η ς.— Ἀθηναῖος στρατηγὸς ἐπὶ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, καὶ μέγας Ἱστορικός, συγγράψας τὰ 22 ἔτη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, τὰ δὲ ὑπόλοιπα συνέγραψεν ὁ Ξενοφῶν. (Τ. Θ. 30).

Θ υ ν ν ο ί.— Θρακικὴ φυλὴ, ἣτις κατῴκει τὸ Ν.Α. ἄκρον τῆς Θράκης. (Θυννιάς ἄκρα, ἣτις ἐλέγετο Νυάδα) παρὰ τὴν Σαλμυδησοῦν (Μήδεια). Μέρος τῶν Θυννῶν ἐκ Θράκης διεπέρασαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους, ὅπου μετωνομάσθησαν Βιθυνοί, ἡ δὲ χώρα Βιθυνία (Νικομήδεια, Νίκαια, Προῦσσα). (Τ. Θ. 30).

Ἰ ά σ ω ν.— Ὁ γνωστὸς ἥρωσ τῆς Ἰωλκοῦ Θεσσαλίας, ὅστις κατὰ τὴν μυθολογίαν ἐξεστράτευσεν μὲ 50 ἥρωας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Θραῖξ Ὀρφεύς, διὰ νὰ λάβουν τὸ χρυσόμαλλον δέρας ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Κόλχων Αἰήτην μὲ τὸ πλοῖον Ἀργώ, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ πρῶτον ἴσως Ἐλληνικὸν πλοῖον, πὺν εἶχεν εἰσελθεῖ εἰς τὸν Εὐξείνιον. (Τ. Θ. 30).

Ἰ γ ν ά τ ι ε φ.— Ρῶσσοσ διπλωμάτης καὶ ἀπεσταλμένος τοῦ Τσάρου εἰς Ἅγιον Στέφανον 1879, ὅστις ἐπέβαλεν εἰς τὴν ἠττηθεῖσαν Τουρκίαν τὴν Συνθήκην τοῦ Ἅγίου Στεφάνου, ἣτις ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ Βερολινείου Συνεδρίου. (Τ. Θ. 29).

Ἰ γ ν ά τ ο γ λ ο υ.— Θραῖξ ἐκ τῶν μερῶν τῆς Σηλυβρίας, ὅστις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος μετήρχετο βίον κλέφτικον καὶ ἐτρομοκράτει τοὺς Τούρκους ἐπιτιθέμενος ἰδίως κατὰ τῶν ἱερομένων Μουσουλιμάνων. (Τ. Θ. 29).

Ἰ δ α ί α.— Θυγάτηρ τοῦ Λαρδάνου καὶ σύζυγος Β' τοῦ Φινέως. Ἐτυφλώθη ὑπὸ τοῦ Βορέως διότι αὕτη ἐτύφλωσε τοὺς υἱοὺς τοῦ Φινέως ἐκ τῆς πρώτης συζύγου του Κλεοπάτρας θυγατρὸς τοῦ Βορέως καὶ τῆς Ὠρειθυίας. (Τ. Θ. 30).

Ἰ ε ρ ό ν Ὁ ρ ο ς.— Τὸ δασῶδες ὄρος τῆς Ν.Α. Θράκης, τὸ ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς παραλίας τῆς Προποντίδος παρὰ τὸ Κούμβαον καὶ διευθυνό-

μενον Ν. Δ. καθ' ὄλην τὴν παραλίαν τῶν Γανοχώρων, ὀλίγον ἄνωθεν τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, νοτιώτερον τοῦ χωρίου Λιμνίσκης (Κιοιτζούκ), διαρρεῖται εἰς δύο κλάδους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς ταπεινούμενος εἰσέρχεται εἰς τὴν Θρακ. Χερσονήσον καὶ σχηματίζει τὰ βουνὰ καὶ τοὺς λόφους αὐτῆς, ὁ δὲ ἕτερος ἀκολουθεῖ τὴν παραλίαν τοῦ Μέλανος μέχρι τῆς Αἴνου παρὰ τὸν Ἐβρον. (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Ἰ λ ι ὄ ν η ἢ Ἰ λ ι ν ὀ η.— Θυγάτηρ τοῦ Πριάμου καὶ τῆς Ἐκάβης σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Θρακ. Χερσονήσου Πολυμήσταρος. Πρὸς τοῦτον εἶχεν ἀποστελεῖν ὁ Πρίαμος ἓνα ἐκ τῶν υἱῶν του, τὸν Πολύδωρον μὲ πολλὰ τιμαλφῆ, ὅπως τὰ ἐξασφαλίσῃ ἀπὸ τυχόν διαρπαγῆν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. (Τ. Θ. 30).

Ἰ λ ι σ σ ὄ ς.— Ὁ γνωστός ποταμὸς τῶν Ἀθηνῶν. (Τ. Θ. 30).

Ἰ λ λ υ ρ ι ο ῖ.— Οἱ κάτοικοι τῆς Ἰλλυρίας, ἥτις ἐξετείνετο ἀπὸ τὰ Κεραυνεῖα μέχρι τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου πρὸς Β. καὶ ἀπὸ τὰ παράλια τοῦ Ἀδριατικοῦ πρὸς τὰ μεσόγεια μέχρι τοῦ ὄρους Σκάρδου καὶ τοῦ ποταμοῦ Σαίου. Ἰλλυριοὶ ἐκλήθησαν κατὰ τὴν μυθολογίαν ἐκ τοῦ Ἰλλυριοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀγήνορος καὶ ἐγγόνου τοῦ Κάδμου. Οἱ ἀρχαῖοι Ἰλλυριοὶ ἀπετέλουν τὸν 3ον κλάδον τοῦ Πέλασγικοῦ δένδρου, τοῦ ὁποίου 2ος κλάδος ἦσαν οἱ Ἑλληνες καὶ 1ος οἱ Θραῖκες. (Τ. Θ. 30).

Ἰ μ β ρ ο ς.— (Νίμπρος) Γνωστὴ Θρακικὴ νῆσος ἐν τῷ Αἰγαίῳ.

Ἰ ν δ ο ῖ.— Οἱ κάτοικοι τῶν Ἰνδιῶν. Αἱ ἀρχαῖαι Ἰνδίαι πιστεύεται ὅτι ὑπῆρξαν ἢ κοιτίς τῶν λευκῶν ἢ Καυκασίων φυλῶν τῆς πάλαι ποτὲ ἀνθρωπότητος. (Τ. Θ. 30).

Ἰ ο β ι α ν ὄ ς.— Αὐτοκράτωρ τοῦ Ἀνατολικοῦ Κράτους 363 - 364. Διεδέχθη τὸν Ἰουλιανὸν τὸν Παραβάτην. Ἄλλ' ἀπέθανε καθ' ὁδὸν ἐπιστρέφων ἐκ Μεσοποταμίας. (Τ. Θ. 35).

Ἰ ο υ λ ι α ν ὄ ς ὁ Π α ρ α β ἄ τ η ς.— Αὐτοκράτωρ τοῦ Ἀνατ. κράτους 361 - 363. Διεδέχθη τὸν Κων(σταντίνου υἱὸν τοῦ Μ. Κων)τίνου, ἐπαναστατήσας μὲ τοὺς Γαλάτας του. Ὡς ἐκ τοῦ θαυμασμοῦ πρὸς τὰ ἔργα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, ἐπίστευσεν ὅτι ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἐπήνεγκε τὴν κατὰπτωσιν τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ γενναίου φρονήματος τοῦ λαοῦ, καὶ ἀπατηθεὶς, ἀπεπειράθη νὰ ἀναδείξῃ τὴν Ἑλληνικὴν πολυθεῖαν ὡς ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ Κράτους. Ἄλλ' ἐμπατιοπύνησεν. Ἐφρονεύθη πολέμων κατὰ τῶν Περσῶν. (Τ. Θ. 35).

Ἰ ο υ σ τ ι ν ι α ν ὄ ς Α'.— Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου 527 — 565. Εἶς ἐκ τῶν μεγάλων αὐτοκρατόρων. Ὡχύρωσε τὸ κράτος καὶ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀσίᾳ. Κατέκτησε διὰ τῶν ἐξόχων στρατηγῶν του τὴν Ἰταλίαν καὶ θόρειον Ἀφρικὴν, καταλύσας τὰ κράτη τῶν Ὀστρογόθων καὶ Βανδάλων. Ἐκτίσε τὸν μέγαν Ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας καὶ πολλὰ ἄλλα, δούς ἐργασίαν εἰς τὸν λαόν. (Τ. Θ. 35).

Ἰουστινιανὸς Β'.— 685 — 595, καὶ ὡς Ρινόμητος 705 - 711. Ἦτο υἱὸς καὶ διάδοχος Κων)τίνου τοῦ Πωγωνάτου. Ἐκέκτητο πολὺς ἀρετάς, ἀλλ' ἐκ κληρονομικότητος εἶχε παρακρούσεις, αἵτινες τὸν ὠδήγουν εἰς ἀπονενομημένας πράξεις, αἱ ὅποια ἔβλαψαν τὸ κράτος, (Τ. Θ. 35).

Ἰουστινὸς ὁ Α' ὁ Θ ρ ᾱ ξ.— 518 — 527. Ἀπαίδεντος τελείως, ἦλθεν εἰς Κων)πολιν πρὸς ἀναζήτησιν ἐργασίας. Εἶχεν ἠράκλειον ρόμην, καὶ πνεῦμα πρακτικόν. Καταταγείς εἰς τὸν στρατόν, ἐπέδειξε πολλὰ προσόντα καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν θρόνον, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ ἀνεμιοῦ του καὶ διαδόχου του, ὃν ἐμόρφωσε καταλλήλως, Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου. (Τ. Θ. 35)

Ἰουστινὸς Β'.— 565 - 578. Ἀνεμιὸς Ἰουστινιανοῦ Α'. Ἐλαβε τὸν θρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ θείου του. Ὑπῆρξε χρηστὸς καὶ φίλος τοῦ πτωχοῦ λαοῦ, πρὸς ὃν ἐπεδάψιλευσε πολλὰς εὐεργεσίας. Γηράσας ἀνέθηκε τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Γιβέριον. Ἐπολέμησε τὸν Χοσροὴν τῶν Περσῶν. (Τ. Θ. 35).

Ἰσαάκιος Α'.— 1057 — 1058. Μετὰ τὴν ἔκλειψιν τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας καὶ τὸν θάνατον Μιχαὴλ τοῦ στρατιωτικοῦ, ὁ θρόνος ἐδόθη εἰς τὸν στρατηγὸν Ἰσαάκιον τὸν Κομνηνόν, οὗτινος ἡ βασιλεία διήρκεσεν ἓν ἔτος. (Τ. Θ. 35).

Ἰσαάκιος Β' Ἀγγέλος.— 1185 - 1195. Εὐρύσκομενος ἐν Κυψέλλοις καὶ ἐτομαζόμενος νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Βουλγάρων καθιέρηθη καὶ ἐτυφλώθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου, καὶ ἀχθεὶς εἰς Κων)πολιν ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν. Ὅτε δὲ ὁ υἱὸς του Ἀλέξιος Δ' ὠδήγησε τὴν Δ' Σταυροφορίαν κατὰ τῆς Κων)πόλεως, ὁ μὲν Ἀλέξιος Γ' ἔφυγεν εἰς τὴν Θράκην, ὁ δὲ Ἰσαάκιος ἠλευθερώθη καὶ ἀπεκατεστάθη εἰς τὸν θρόνον μετὰ τὸν υἱὸν του Ἀλέξιον Δ'. Ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες νὰ ἱκανοποιήσῃν τοὺς Σταυροφόρους, ἐγένοντο αἴτιοι τῆς καταλήψεως τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Βενετῶν καὶ Φράγκων καὶ τῆς διαλύσεως τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ὅτε ὁ Ἰσαάκιος ἀπέθανεν, 1204 μ.Χ. Ἡ δὲ Κων)πολις ἐληλητήθη δεινῶς. (Τ. Θ. 35).

Ἰστροὺς ποταμός.— Ὀνομασία τοῦ Δουνάβεως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Οὗτος πηγάζων ἀπὸ τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ διέρχεται διὰ Βιέννης, Βουδαπέστης καὶ δεχόμενος παραποτάμους, συμβάλλει μὲ τὸν Σαῦνον εἰς Βελιγράδιον, ἠπόθεν ἀκολουθῶν τὰ βόρεια τῆς Βουλγαρίας, καὶ δεχόμενος πολλὰ ἄλλα ὕδατα ἀποβαίνει ὁ σπουδαιότερος ποταμὸς τῆς Εὐρώπης, καὶ διὰ Ρουμανικῶν ἑδαφῶν, διὰ τριῶν στομιῶν Σουλινᾶ, Ἀγίου Γεωργίου καὶ Κίλια χύνεται εἰς τὴν Μαύρην θάλασσαν. (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Ἰστιαιὸς.— Τύραννος τῆς ἀρχαίας Μιλήτου. Ἀκολουθήσας τὸν Λαρεῖον Ὑστάσπουν κατὰ τῶν Σκυθῶν, δὲν ἐπέτρεψε τὴν ὑπὸ τοῦ Μιλτιάδου Ἀθηναίου καὶ τυράννου τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου προταθεῖσαν διάλυσιν

τῶν γεφυρῶν τοῦ Ἰστροῦ. Τὸ τέλος του ὑπῆρξεν οἰκτρὸν. (Τ. Θ. 30).

Ἰ σ α υ ρ ο ι.— Σειρὰ Αὐτοκρατόρων τῆς Κων)πόλεως, καταγομέ-
νων ἀπὸ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, ὅστις προήρχετο ἐκ τῆς Ἰσαυρίας τῆς Μ.
Ἀσίας. Μάτην προσεπάθησαν νὰ μεταρρυθμίσωσι τὴν παρεξηγηθεῖσαν τότε
εἰκονολατρείαν καὶ τὸν Μοναχικὸν βίον· διὸ ἀπεκλήθησαν Εἰκονομάχοι, ὧν
τελευταῖος ὑπῆρξεν ὁ Θεόφιλος. (Τ. Θ. 35).

Ἰ ω ά ν ν η ς ὁ Β' Κομνηνός ἢ Καλογιάννης
1118 — 1143.— Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου. Εἷς τῶν ἀρίστων βασιλέω
τῆς Δυναστείας τῶν Κομνηνῶν. (Τ. Θ. 35).

Ἰ ω α κ ε ἰ μ ὁ Γ'.— Πατριάρχης Οἰκουμενικός. Ἐγενήθη 1834,
ἔθανε 1912. Ἡ πρώτη πατριαρχεῖα του διήρκεσε ἀπὸ τοῦ 1878 — 1884 καὶ
ἡ δευτέρα ἀπὸ τὸ 1901 — 1912. Ἐκτίσε τὴν Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολὴν
καὶ τὸ Ἰωακείμιον Παρθεναγωγεῖον ἐν Φαναρίῳ, τὸ Ὁρφανοτροφεῖον ἐν
Πριγκήτῳ καὶ τὴν Σχολὴν Γλωσσῶν καὶ Ἐμπορίου ἐν Πέτρῳ. (Τ. Θ. 29).

Ἰ ω ν ε ς.— Κατὰ μὲν τὸ δόγμα τῶν ἀρχαίων Ἴωνες ὠνομάζοντο οἱ
ἱποτελοῦντες τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν τὴν καταγομένην ἀπὸ τοῦ Ἴωνος υἱοῦ
τοῦ Εὐόδου καὶ ἐγγόνου τοῦ Ἑλληνος, υἱοῦ τοῦ Δευκαλίωνος. Ἀλλὰ, κατὰ
Ἐθνολόγους καὶ ἡ φυλὴ αὕτη προήλθεν ἐκ Βορρᾶ ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι τρεῖς
λωρεῖς, Αἰολεῖς, Ἀχαιοί. Αἱ τέσσαρες αὗται φυλαὶ ἀπετέλεσαν τὸν ἀρ-
χαῖον Ἑλληνισμόν, ὅστις κατώκησε εἰς τοὺς προῖστορικοὺς χρόνους, τὴν πρὸς
νότον τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Κεραυνίων χώραν. Ἄν καὶ περὶ τῆς προελεύ-
σεως τῆς ὀνομασίας Ἴωνες ὑπάρχουν ποικίλαι θεωρίαι, ἡ ἀτομικὴ μου γνώμη
εἶναι ὅτι ἡ λέξις Ἴων—Ἴωνες πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὸ ρῆμα εἶμι = πο-
ρεύομαι ἐκ τοῦ ἰω ἄρα Ἴων καὶ Ἴωνες εἶναι ἡ μετοχὴ ὁ ἰών, τοῦ ἰόντος, ἀλλὰ
διὰ νὰ γίνῃ κύριον ὄνομα, ἀνεπιβάσθη ὁ τόνος καὶ ἐγένεν Ἴων. (Τ. Θ. 30).

Κ

Κ ά β ε ι ρ ο ι δ α ἰ μ ο ν ε ς = (Μεγάλοι θεοί).— Ἐκ τῆς Φοινικικῆς
λέξεως καθῆρ = μέγας θεός. Ἡ λατρεία τῶν Καβείρων ἐκ Φοινίκης διεδόθη
εἰς Αἴγυπτον, ὅπου ἐθεωροῦντο δαίμονες. Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ λατρεία των,
εἶχεν εἰσαχθῆ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους. Εἰς τὴν Σαμοθράκην ὑπῆρ-
χε ναὸς τῶν Καβείρων δαιμόνων, ὅπου ἐτελοῦντο καὶ Μυστήρια ἀνάλογα πρὸς
τὰ Ἐλευσίνια, ἀποσκοποῦντα εἰς τὸ νὰ καταστήσωσι τοὺς μνουμένους δικαιο-
τέρους καὶ εὐσεβεστέρους (Τ. Θ. 30)

Κ ά δ μ ο ς.—Κατὰ τὴν μυθολογίαν υἱὸς Ἀγήνορος καὶ Τηλεφάσης.
Μὴ δυνηθεὶς νὰ εὕρῃ τὴν ἀδελφὴν του Εὐρώπην, κατέληξεν εἰς Θήβας ὅπου
ἔκτισε τὴν ἀκρόπολιν Καδμείαν. Οἱ ἀπόγονοί του ἐλέγοντο Καδμείοι, οἵτινες
ἐξήπλωσαν τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς Βοιωτίας καὶ μέρους τῆς Φθιώτιδος κατὰ
τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους. (Τ. Θ. 30).

Κ ά λ α ἰ ς κ α ἰ Ζ ή τ η ς.— Υἱοὶ τοῦ Βορέου, πτερωτοί, οἵτινες

κατεδίωξαν τὰς Ἄρπυιαι, πού ἔτρωγον ἢ ἐμόλυνον τὴν τροφὴν τοῦ Φιννέως. (Τ. Θ. 30).

Κάλατις.— Πόλις τῆς Θράκης ἐν Κάτω Μοισία ἐπὶ τῆς Β.Δ. παραλλίας τοῦ Πόντου, τὰ σημερινὰ Μαγγάλια τῆς Ρουμανίας, 44 χιλιόμετρα νοτίως Κωνσταντίας. Εὐρίσκονται πολλὰ νομίσματα Λυσιμάχου. (Τ. Θ. 30).

Καλλιμάχης Ἰωάννης.— Ἕλλην Φαναριώτης ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας 1758. Περιπεσὼν εἰς δυσμένειαν ἐξωρίσθη εἰς Τένεδον, ὅπου ἀπέθανε κατὰ τὸ 1762. Ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Καλλιμάχης Ἰρηγόριος εἶχε διορισθῆ ὡς μέγας διερμηνεύς καὶ μετὰ ταῦτα ἡγεμὼν Μολδαβίας 1761. Ἐκαραιομήθη ὑπὸ τῆς Πύλης 1769 διαρκοῦντος τοῦ Ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου. Τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του ἐξωντόθησαν τὸ 1770 μ. Χ. Ὁ δὲ Καλλιμάχης Ἀλέξανδρος, νεώτερος ἀδελφὸς του, ἐσπούδασεν λατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν. Διεδέχθη εἰς τὸ ἀξίωμα Διερμηνέως Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον τὸν νεώτερον. Ἀπελύθη τὸ 1788. Ἀνεκλήθη μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Τουρκίας πρὸς τὴν Ρωσσίαν τοῦ Κιουτσούκ Καϊναρτζίκ. Τὸ 1795 διωρίσθη Ὀσποδάρος τῆς Μολδαβίας, τὸ δὲ 1799 ἐπανήλθεν εἰς Κων)πολιν. Ἀλλά, τὸ 1821, ἐξωρίσθη εἰς Κλαυδιούπολιν (Μπόλον), ὅπου ἀπέθανεν, ἀφοῦ εἶδε τοὺς υἱαῦς του φονευμένους (Τ. Θ. 29).

Καλλιῶνος.— Ἐλεγειακὸς ποιητὴς ἐξ Ἐφέσου περὶ τὰ μέσα τοῦ 7ου π.Χ. αἰῶνος. Ἐνεθουσίαζε τοὺς Ἐφεσίους, ἵνα πολεμῶσι κατὰ τῶν Κυμμερίων. (Τ. Θ. 30).

Καλλιόπολις.— (Καλλιπολις). Ἀρχαία ἀποικία τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῆς Θρακιῆς Χερσονήσου. (Π. Θ. 25, 29, 30, 35).

Καντακουζηνός.— Μεγάλῃ οἰκογένεια ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. (Τ. Θ. 29, 35, 36).

Καππαδοκία.— Μία τῶν μεγαλειτέρων χωρῶν τῆς Μ. Ἀσίας. Κατὰ τινὰς τὸ ὄνομα ἐδόθη ἀπὸ τοὺς Πέρσας ὡς χώρα ἵπποτρόφος· διότι εἰς τὴν Περσικὴν γλῶσσαν σημαίνει «χώρα ὠραίων ἵππων». Ἀλλά, κατ' ἄλλους, ὠνομάσθη ἀπὸ τοὺς Καππάδοκας, οἱ ὅποιοι ἦσαν γένος Ἰαπετικών, ἐγκατεσταθὲν ἐκεῖ κατὰ τὸ 1600 π.Χ. Ἄλλ' ἀναμιγνέντες μὲ ἄλλα στοιχεῖα τῆς Καυκασίας ἀπώλεσαν τὰ ἀρχικὰ γνωρίσματά των. Καὶ ἡ μὲν Μεγάλῃ Καππαδοκία ἀποτελεῖ κεντρικὴν χώραν τῆς Μ. Ἀσίας. Ἡ δὲ Μικρὰ Καππαδοκία, φθάνει, βορείως, μέχρι τῆς Μαύρης θαλάσσης. Οἱ Καππαδόκαι, μετὰ τὴν Περσικὴν κατάρρευσιν καὶ τὴν ὑποταγὴν των εἰς τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, ἐξελληνίσθησαν εἰς ποιῶτον βαθμὸν, ὅστε εἶχαν ἀποβάλλει ἐντελῶς τὸ γλωσσικὸν των ἰδίωμα. Ἐπὶ Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς ἀπετέλεσαν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἰδιαίτερον ἀνεξάρτητον κράτος μὲ πρωτεύουσαν τὰ Τύανα. Ἐπὶ Βυζαντινῆς ἐποχῆς, ἡ Καππαδοκία, ἀπετέλει μέγα ἔρεισμα στρατιωτικὸν διὰ τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ἔπειτα κατὰ τῶν Ἀράβων πολέμους. Πολλοὶ Καππαδόκαι ἀνεδείχθησαν μεγάλοι στρατηγοὶ ὡς τινὲς καὶ Αὐτοκράτορες τοῦ Ἑλληνοχρι-

στιανικῷ ἢ Βυζαντινοῦ Κράτους. Ἐπὶ Τουρκοκρατίας κατὰ τόπους, διετήρησαν καὶ γλώσσαν Ἑλληνικὴν καὶ θρησκείαν. Εἰς τὰ πλείοτερα ὅμως μέρη διετήρησαν μὲν τὸν χριστιανισμόν, εἶχον ὅμως ἀπωλέσει τὴν Ἑλληνικὴν γλώσσαν, ἀντικατασταθεῖσαν ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς. Οἱ Τούρκοι ὀνομάζουσι τοὺς κατοίκους τῆς Καππαδοκίας «Καραμανλῆ» ἀπὸ τοῦ Καραμάνογλου, ἡγεμόνος Σελτζούκου. (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Κ α π ε τ ἄ ν Ἀ ν α σ τ ἄ σ η ς.— Ἀρχηγὸς ληστρικῆς συμμορίας ἐν Θράκῃ. (Τ. Θ. 29, 32).

Κ α π α δ ἰ σ τ ρ ι α ς Ἴ ω ἄ ν ν η ς.— Ὁ πρῶτος Κυβερνήτης τοῦ ἀπελευθερωθέντος Ἑλληνικοῦ κράτους κατὰ τὸ 1829, ἐκ Κερκύρας καταγόμενος καὶ διατελέσας πρότερον Ἀρχικαγκελάριος τῆς Ρωσσοικῆς Αὐλῆς Πετροπόλεως. Ἐφρονεῖθη ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Μαυρομιχαλαίων, υἱῶν τοῦ Πετρόμπεη ἐν Ναυπλίῳ, διότι εἶχε φυλακίσει τὸν πατέρα των. (Τ. Θ. 29).

Κ α π ο ὺ Κ ε χ α γ ι ἄ ς.— Ἀξίωματοῦχος τοῦ Πατριαρχείου Κων)πόλεως ἐπὶ Τουρκοκρατίας, οὗτινος ἔργον ἦτο νὰ διαβιβάξῃ πρὸς τὸν κατὰ καιροὺς Σουλτᾶνον τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα, τὰ ἀφορῶντα τὰς σχέσεις τοῦ Οἴκου. Πατριαρχείου πρὸς τὴν Ἑψηλὴν Πύλιν. (Τ. Θ. 29).

Κ ἄ ρ α ν ο ς.— Ὁ ἐξ Ἄργους Τημενίδης, ὅστις μὲ πολλοὺς ὀπαδοὺς ἦλθεν εἰς Θεσσαλίαν καὶ παραλαβὼν τοὺς Μακεδόνας, οἵτινες κατόικουν εἰς τὰ ὄρη μὲ τὰ ποιμνία των, εἰσέβαλεν εἰς τὴν πρὸς βορρᾶν τοῦ Ὀλύμπου χώραν τῶν Παϊόνων Θρακῶν καὶ καταλαβὼν τὴν μεγάλην πεδιάδα, ἀπὸ τοῦ Θερμαϊκοῦ Κόλπου μέχρι τῆς Ἐδέσσης, ἐπωνόμασε Μακεδονίαν καὶ ἐβασίλευσεν ἐν αὐτῇ, κατὰ τὸ 800 π.Χ. Ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἦσαν ὁ Ἀέροπος καὶ Γουάνης. (Τ. Θ. 30).

Κ α ρ ἄ Χ α λ ἦ λ Τ σ ε ν τ ἔ ρ ε λ η.— Μέγας Βεζύρης τοῦ Σουλτάνου Ὀρχᾶν ἐν Προύσῃ κατὰ τὸ 1350 μ.Χ. Οὗτος, ὡς ἐρμηνευτῆς τοῦ Κορανίου, ἐπενόησε τὸ δικαιολογητικὸν διὰ τὸ παιδομάζωμα τῶν χριστιανοπαίδων ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπετελέσθησαν οἱ Γενίτσαροι. (Τ. Θ. 35).

Κ α σ τ ἄ μ π ο λ ι ς.— Χωρίον Ἑλληνικὸν τῆς Θράκης. (Τ. Θ. 29).

Κ α λ ὄ δ ε ν δ ρ ο ν.— Χωρίον ποιμενικὸν Ἐπαρχίας Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως. (Τ. Θ. 29).

Κ α τ α λ ᾶ ν ο ι ἢ Κ α τ α λ α ν ο ἶ. (Καταλανικὴ Ἐταιρία).— Ἰσπανοὶ ἐκ τῆς Καταλανίας μισθοφόροι προσληφθέντες ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Παλαιολόγου, ἵνα πολεμήσωσι τοὺς Σελτζούκους Τούρκους ἐν Μ. Ἀσίᾳ 1303. Καὶ ἐπολέμησαν μὲν, ἀλλ' ἔπειτα, ἕνεκα δυσμενῶν περιστατικῶν ἀπέβησαν ἐχθροὶ ἐντὸς τῶν Βυζαντινῶν χωρῶν καὶ ἐπήνεγκον μεγίστας καταστροφὰς καὶ σφαγὰς τῶν κατοίκων ὄλων τῶν παραλιακῶν πόλεων καὶ χωρίων τῆς Θράκης ἀπὸ Καλλιπόλεως μέχρι Σηλυβρίας. Τέλος, τὸ 1309, ἐγκατέλειψαν τὴν Θράκην καὶ διασχίσαντες τὴν Μα-

κεδονίαν και Θεσσαλίαν ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Βοιωτίαν και Ἀττικὴν προσληφθέντες εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Φράγκων τῆς Ἀττικῆς και ὑπερισχύσαντες αὐτῶν. Τὸ δὲ 1387, ἐκδιωχθέντες, μετεβλήθησαν εἰς δεινούς πειρατάς, ἕως οὗ ἐξέλιπον, καθ' ὃν χρόνον ἐξηπλώθησαν οἱ Ὀθωμανοὶ εἰς τὰς χώρας ταύτας. (Τ. Θ. 35).

Κ α τ σ ὠ ν η ς Λ ά μ π ρ ο ς.— Ἐγεννήθη ἐν Λεβαδείᾳ τῆς Βοιωτίας 1752. Νεώτατος εἶχεν ἀναμιγῆ εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ Ὀρλώφ. Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Κιουτσουκ Καϊναρτζε μεταξὺ Αἰκατερίνης τῆς Μεγάλης και τῆς Τουρκίας, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ρωσσίαν, ὅπου καταταγείς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Ρώσων, ἔπραξε πολλὰ τὰ θαυμαστά. Σταλεῖς δὲ διὰ μέσου Τεργέστης εἰς τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας μὲ τρία πλοῖα, κατώρθωσε νὰ συγκροτήσῃ ἀξιόλογον πειρατικὸν στόλον, ἐπιτιθέμενος κατὰ τῶν Τουρκικῶν πλοίων πολεμικῶν ἢ μεταγωγικῶν, βυθίζων ἢ αἰχμαλωτίζων ταῦτα, ἀποδὰς τὸ φόβητρον τῶν Τούρκων, κατὰ τὸ 1787. Ἄλλ' ἢ Αἰκατερίνη ἐπιτυχοῦσα παρὰ τῶν Τούρκων πολλὰς ὠφελείας, ἀνεκάλεσεν αὐτόν. Μὴ ὑπακούσας, ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα του. Ἄλλ' εἰς μίαν ναυμαχίαν, παρὰ τὴν Ἄδρον, κυκλωθείς, ὑπὸ μεγάλου Τευρκικοῦ στόλου, ἀπώλεσε τὰ πλοῖα του και αὐτὸς πληγωθείς, ἠναγκάσθη, μετὰ ἀγωνιώδεις περιπετείας, νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Ρωσσίαν, ὅπου ἕως ἀντὶ ἀμοιβῆς, περιεφρονήθη ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης διὰ τὴν πρόην ἀπειθείαν του. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Αἰκατερίνης ὁ υἱὸς της Αὐτοκράτωρ Παῦλος, ἀνεγνώρισε τὸ δίκαιον και τὸν ἀντήμειψεν. Ἀπέθανε τῷ 1804 ἐν Καρασὶ. (Τ. Θ. 29).

Κ α ὕ ω ν ε ς.—Καύκωνες ἦσαν λαὸς Πελασγικὸς και κατόικουν κατὰ τοὺς ἠρωϊκοὺς χρόνους τὴν Ἥλιδα τῆς Πελοποννήσου, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ὠνομάζαντο και Ἐπειοὶ ὡς μίγμα Καυκόνων, Λελέγων και Ἀχαιῶν. (Τ. Θ. 30).

Κ ε λ ε ὀ ς.—Υἱὸς τοῦ Ἐλευσίνου, βασιλέως τῆς ὑπ' αὐτοῦ κληθείσης Ἐλευσίνας και ἔγγονος τοῦ Κραναοῦ. Εἰς τὸν οἶκον τούτου ἐφιλοξενήθη ἡ θεὰ Δημήτηρ. Ὁ Κελεὸς ὑπῆρξε και πρῶτος ἱερεὺς εἰς τὸν ναὸν τῆς Δήμητρος. (Τ. Θ. 30).

Κ έ ν τ α υ ρ ο ι.—Λαὸς μυθώδης, κατόικει τὸ Πήλιον. Ἡ ὄνομασία προέρχεται ἀπὸ τὴν Αἰγυπτιακὴν λέξιν Κέντ και Αῦρ = υἱὸς δούλης γυναικός. Ἦσαν ἱππικὸν ἔθνος. Ἄλλ' ἢ φαντασία τῶν μυθικῶν ἀνθρώπων ἐπλασεν αὐτοὺς ὡς ὄντα κατὰ τὸ ἔμπροσθεν μέρος ἀνθρώπου μὲ χεῖρας, κατὰ δὲ τὸ ὀπισθεν ἵππου. Ἐν τῇ μυθολογίᾳ ἀναφέρεται και μάχη μεταξὺ Κενταύρων και τοῦ Θεσσαλικοῦ γένους τῶν Λαπιθῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβε μέρος και ὁ Θησεύς, ὡς βοηθὸς τοῦ βασιλέως τῶν Λαπιθῶν Πειρίθου, διὰ τὴν Ἴπποδάμειαν, σύζυγον τοῦ Πειρίθου. Τινὲς ἰσχυρίζονται ὅτι ἀπόγονοι τῶν Λαπιθῶν εἶναι οἱ σημερινοὶ ἐν Ἠπείρῳ και Ἀλβανίᾳ κατοικοῦντες Λιάπιδες, φυλὴ Ἀλβανικὴ. (Τ. Θ. 30).

Κεραύνεια Ὁρη.— Γνωστὴ ὄροσειρὰ τῆς Βορ. Ἠπείρου. (Τ. Θ. 30).

Κεραυνὸς Πτολεμαῖος.— Υἱὸς Πτολεμαίου τοῦ Λάγου. Ἀποκληρωθεὶς κατέφυγεν εἰς Θράκην πρὸς Λυσίμαχον. Ἐκείθεν πρὸς Σέλευκον, ὃν ἐβοήθησε κατὰ Λυσιμάχου, ὃν διεδέχθη εἰς Θράκην καὶ Μακεδονίαν, δολοφονήσας τὸν Σέλευκον ἐν Καρδία. Ἔτεσε μαχόμενος κατὰ τῶν εἰσβαλόντων Γαλατῶν 280 π. Χ. (Τ. Θ. 30).

Κερσοβλέπτης.— Βασιλεὺς τῶν Ὀδρυσσῶν Θρακῶν, σύγχρονος Φιλίππου Β' τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ Ἀθηναίου Δημοσθένους 350 π. Χ. Υἱὸς Κότυος τοῦ Α'. Ἀφήρσεν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον. Ἐβοήθησε τοὺς Ἀθηναίους κατὰ Φιλίππου ἐν Ὀλύθῳ τῆς Χαλκιδικῆς. Τὸ 342 ὑπετάγη εἰς τὸν Φίλιππον. Ἀπέθανε τὸ 340 ἐν τῇ πρωτεύουσί τῆς «Κύφελαι». (Τ. Θ. 30).

Κεσσάνη.— Γνωστὴ πόλις τῆς Ἀνατ. Θράκης. Ἐπὶ τοῦ Μεσαίω-
νος ἐλέγετο Ρύσιον, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων Ρούσκιοι. (Τ. Θ. 29, 35).

Κιαμήλ Πασα.— Διάσημος πολιτικὸς τῆς Τουρκίας ἐπὶ Χαμητ Β', ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν Μέγας Βεζύρης, Κύπριος τὴν καταγωγὴν καὶ Ἀγγλό-
φιλος. Μετὰ τὸ Σύνταγμα τῶν Νεοτούρκων 1908, βλέπων τὸ Μέγα Κοινοβούλιον ἀποτελούμενον ἀπὸ Μουσουλμανικὰ ἔθνη Τούρκων, Ἀράβων, Κούρδων, Ἀλβανῶν καὶ ἀπὸ Χριστιανικὰ Ἑλλήνων, Σύρων, Ἀρμενίων καὶ Ἑβραίων, ὅτι κατηναίσκετο εἰς ἀπεραντολογίας καὶ φυλετικὰς διαμάχας ἀνωφελεῖς καὶ ἀκάρπους, ἔλεγε «Προτιμῶ ἐν Συμβούλιον τοῦ Κράτους, ἀποτελούμενον ἀπὸ 60 πρόσωπα εἰδικὰ ἐξ ἐκάστου κλάδου, ἀπὸ ἐν τοιοῦτον Κοινοβούλιον ἀπὸ 600 ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων Ἐθνοτήτων, οἱ ὅποιοι ἀναλίσκονται εἰς ἀγόνους συζητήσεις». (Τ. Θ. 29).

Κίεβον.— Πόλις τῆς Δ. Ρωσσίας παρὰ τὸν Δνεῖστερ. Πρώτη πρωτεύουσα τοῦ Ρωσσικοῦ Κράτους ἐπὶ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ρούρικ. Εἶναι καὶ ἱερὰ πόλις τοῦ Ρωσσικοῦ Ἔθνους· διότι ἐκεῖ ἐγένετο τὸ βάπτισμα τοῦ Ρωσσικοῦ λαοῦ κατὰ τὸν ἐκχριστιανισμὸν τοῦ ἐπὶ τοῦ πρώτου ἐκχριστιανισθέντος Τσάρου Βλαδμηήρου. (Τ. Θ. 35).

Κίμων.— Υἱὸς τοῦ νικητοῦ τοῦ Μαραθῶνος Μιλτιάδου. Ἀναλαβὼν τὴν στρατηγίαν τῶν Ἀθηναίων, μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς καταστροφὴν τῶν Περσῶν, ἐκαθάρισε ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας ἀπὸ τοὺς Πέρσας καὶ ἴδρυσεν τὴν μεγάλην Ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων. Ἀπέθανε πολεμῶν ἐν Κιτιῷ τῆς Κύπρου κατὰ τῶν Περσῶν. (Τ. Θ. 30).

Κίκονες ἢ Βίστωνες.— Ἀρχαῖον Θρακικὸν ἔθνος μεταξὺ Βιστωνίδος λίμνης καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἑβρου. Πολεμικοὶ καὶ ὡς περὶ καὶ ὡς ἱππεῖς. Ἠόλις αὐτῶν ἦσαν ἡ Ξάνθεια (Ξάνθη) ἢ Μαρώνεια καὶ ἡ Ἰσμαρος. Ἐμυθολογοῦντο ὅτι ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ Κίκονος, υἱοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ροδόπης. Σύμμαχοι τῶν Τρώων. (Τ. Θ. 30).

Κίλιξ, Κιλικία, Κιλικες.— Υἱὸς τοῦ Ἀγήνορος καὶ Τη-

λεφάσσης, ἀδελφὸς τοῦ Κάδμου, τοῦ Φοίνικος καὶ τῆς Εὐρώπης, ὅστις μὴ δυνηθεὶς νὰ εὔρη αὐτήν, κατέληξεν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ὀνομασθεῖσαν Κιλικίαν καὶ ἐγένετο γενάρχης τῶν Κιλικίων, εἰς τὰ νότια τῆς Μ. Ἀσίας. (Τ. Θ. 30).

Κι ο υ τ σ ο ὺ κ Κ α ῖ ν α ρ τ ζ έ.— Χωρίον τῆς Ρουμανίας, ἀπέναντι τῆς Σιλιστρίας, παρὰ τὸν Δοῦναβιν. Ὀνομαστὸν διὰ τὴν συνθήκην μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας 1774 μετὰ ἐξαετῆ πόλεμον, ἐπὶ Ὁρλώφ. (Τ. Θ. 29).

Κι ο π ρ ο υ λ ἦ.— Ὀνομα περιρῆμου οἰκογενείας Ὁθωμανῶν, ἥτις κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα διεδραμάτισε σπουδαῖον ρόλον ἐν τῇ Τουρκικῇ Ἱστορίᾳ δι' ἀλληλοδιαδόχων μεγάλων Βεζυρῶν ἐκ τῶν μελῶν της. (Τ. Θ. 29).

Κ λ ε ά ν ω ρ ό Ἀρκάς.— Φαλαγγάρχης τοῦ Ξενοφάντος κατὰ τὴν μετὰ τοῦ Σεύθου σύμπραξιν αὐτοῦ. (Τ. Θ. 30).

Κ λ έ α ν δ ρ ο ς.— Ἀρμοστής τῆς Σπάρτης εἰς τὸ Βυζάντιον, δ' ἀντικαταστήσας τὸν Κλέαρχον λόγῳ παραπόνων τῶν Βυζαντινῶν. (Τ. Θ. 30).

Κ λ έ α ρ χ α ς.— Ἀρμοστής τῆς Σπάρτης εἰς τὸ Βυζάντιον, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Λυσσάνδρου. (Τ. Θ. 30).

Κ λ έ α ρ χ ο ς.— Ἀρμοστής τῆς Σπάρτης εἰς τὸ Βυζάντιον, διορισηθεὶς ὑπὸ τοῦ Κύρου τοῦ νεωτέρου καὶ ἐγένετο ἀρχηγὸς τῶν Μυρῶν. (Τ. Θ. 30).

Κ λ ε ο π ά τ ρ α.— Ἡ περιφημὸς βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου, γόνος τῶν Πτολεμαίων, ἡ τελευταία τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας τῶν Λαγιδῶν. Ἐπῆρξε σύζυγος τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ μετὰ ταῦτα τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου, μετὰ τοῦ ὁποῦοι συναπέθανε, διὰ νὰ μὴ στολίση τὸν θρίαμβον τοῦ Ὀκταβίου μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ ναυμαχίαν. (Τ. Θ. 30).

Κ λ έ φ τ ε ς.— Οἱ Ἕλληνες οἱ ὁποῖοι, ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἀπαφεύγοντες τὴν δουλείαν, κατέφευγον εἰς τὰ ἔρη, ὁπόθεν ἐξηκολούθουν πολεμοῦντες κατὰ τῶν Τούρκων. (Τ. Θ. 29).

Κ λ υ τ α ι μ ν ἦ σ τ ρ α.— Ἡ σύζυγος τοῦ Ἀγαμέμνονος, μήτηρ τοῦ Ὀρέστου καὶ τῆς Ἡλέκτρας. Συντελέσασα εἰς τὸν φόνον τοῦ συζύγου της ὑπὸ τοῦ ἐξαδέλφου του Αἰγίσθου, ἐθανατώθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ της Ὀρέστου ἐν Μικῆναις μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον. (Τ. Θ. 30).

Κι ο σ έ Μ ε χ μ έ τ.— Τοῦρκος στρατηγός, ὅστις διορίσθη Βαλῆς τῆς Πελοποννήσου τὸ 1821. Εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐνίκησε τὸν Ἀθανάσιον Διάκον. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ὡς καὶ εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλι ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη ἐν Λερβενακλίου. Ἐπειτα, ἠττηθεὶς ἐν Κανκάσφ ὑπὸ τοῦ Ρώσου στρατηγοῦ Πάσκιεβιτς, περιεφρονήθη ὑπὸ τῆς Πύλης καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ γενετείρᾳ του Τραπεζοῦντι 1832. (Τ. Θ. 29).

Κοκκυτός.— (Κωκυτός). Παραπόταμος τοῦ Ἀχέροντος, (Βουβὸ) ποταμοῦ τοῦ Ἄδου εἰς Θεσπρωτίαν. Ὁ Ὅμηρος εἰς τὴν Ὀδύσειαν μετ' αὐτοῦ ἀναφέρει καὶ τὸν Πυριφλεγέθοντα. (Τ. Θ. 30).

Κομνηνὸς Ἰσαάκιος.— Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου 1057 — 1059.

Κομνηνὸς Ἰσαάκιος Β'.— Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου 1185 — 1195 καὶ 1203 — 1204 (Δ' Σταυροφορία).

Κομνηνὸς Ἀλέξιος.— Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου 1081— 1118 (Α' Σταυροφορία).

Κομνηνὸς Ἰωάννης ἡ Καλογιάννης.— Υἱὸς τοῦ προηγουμένου 1118 - 1143. (Τ. Θ. 35, 36).

Κομνηνὸς Μανουήλ.— Αὐτοκράτωρ, υἱὸς τοῦ Καλογιάννη 1143 - 1180. Ὑπῆρξεν ὁ ἀνδρείότερος βασιλεὺς τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἐγένετο ἡ Β' Σταυροφορία ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ συγγάμβρου του αὐτοκράτορος τῶν Γερμανῶν Κοιράδου μὲ ὄλα τὰ δεινὰ ἐπακόλουθά της. (Τ. Θ. 35, 36).

Κομνηνὸς Ἀνδρόνικος Α'.— 1183 - 1185. Υἱὸς Ἰσαακίου Κομνηνοῦ. Αὐτοκράτωρ μὲ πολλὰ προσόντα καὶ μὲ πλεῖστα ἐλαττώματα. Ἀπέβη λίαν ἐπιβλαβής. (Τ. Θ. 29, 35).

Κομοτηνὴ.— Μεσαιωνικὴ πόλις τῆς Δυτικῆς Θράκης. Σήμερον ἔδρα τῆς Νομαρχίας Ροδότης. Τουρκιστὶ Κιομουρτζίνα. (Τ. Θ. 29, 35).

Κοροίβος.— Ἀρχαῖος Ἡλεῖος νικητὴς τῶν πρώτων Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων κατὰ 776 π.Χ. ὅτε ἤρχισαν αἱ Ἱστορικοὶ χρόνοι κατὰ Ὀλυμπιάδας. Ἡ πρώτη Ὀλυμπιάς ἐκλήθη Ὀλυμπιάς Κοροίβου. (Τ. Θ. 30).

Κορράδος.— Αὐτοκράτωρ τῶν Γερμανῶν, ὀδηγήσας τὴν Β' Σταυροφορίαν, ἣτις ἐπροξένησε βλάβας εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος ἐπὶ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, μεθ' εὖ συνεδέετο ὡς σύγγαμβρος. (Τ. Θ. 35).

Κοττιτώ.— Θεὰ τῶν Θρακῶν, τῆς ὁποίας ἡ λατρεία εἶχεν εἰσαχθῆ καὶ εἰς Ἀθήνας. Κοττύτεια μυστήρια ἐλέγοντο αἱ τελεταί, καθ' αἷς οἱ μνοῦμενοι ἐβαπτίζοντο δλόγυμοι ἐντὸς κολυμβήθρας ὕδατος. (Τ. Θ. 30).

Κότυς.— Διάφοροι βασιλεῖς τῶν Ὀδρυσσῶν Θρακῶν. Κότυς δ Α' υἱὸς τοῦ Σεύθου τοῦ Α'. Ἐκυριάρχησε πάσης τῆς Θράκης 383 — 360 π.Χ. Ἔκαμε γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ τὸν Ἀθηναῖον στρατηγὸν Ἴφικράτην. Ἐφρονεύθη ὑπὸ τῶν Πλατωνικῶν Πύθωνος καὶ Ἡρακλείδου ὡς ἐχθρὸς τῆς ἐλευθερίας. (Τ. Θ. 30).

Κότυς Β'.— Ἐγγονος τοῦ προηγουμένου. Σύγχρονος τοῦ Περσέως. Ὑπῆρξεν ὁ μόνος σύμμαχος τῶν Μακεδόνων κατὰ τῶν Ρωμαίων 171 π.Χ. (Τ. Θ. 30).

Κότυς Γ'.— Ἐγγονος τοῦ προηγουμένου. Φίλος τοῦ Ρωμαίου Πομπηίου. (Τ. Θ. 30).

Κότυς Δ' ὁ Μέγας.— Φίλος τοῦ Αὐγούστου Καίσαρος. Ἐβασίλευσε 12 — 19 μ.Χ. Οὗτος ὑπῆρξε φίλος τῶν γραμμάτων. Πρὸς αὐτὸν εἶχε γράφει ὁ ποιητὴς τῶν Ῥωμαίων Ὀβίδιος ἀπὸ τοὺς Τόμους, ὅπου ἦτο ἐξόριστος καὶ ἐξήτει νὰ τῷ ἐπιτρέψῃ νὰ ἔλθῃ παρ' αὐτῷ ἐν Βιζύῃ. (Τ. Θ. 30).

Κοῦμβαν.— Παραλιακὸν χωρίον τῆς Ἀνατ. Θράκης παρὰ τὴν Ραιδεστὸν Προποντίδος. Εἶχεν ἀκμαίαν Ἑλλ. Κοινότητα. (Τ. Θ. 29, 35).

Κοὺμπάσογλου Μαῶλης.— Μέλος ληστρικῆς συμμορίας, ἣτις ἔδρασεν ἐν Θράκῃ κατὰ τὸ 1880 καὶ ἐξῆς. (Τ. Θ. 29).

Κοῦρητες.— Φυλὴ προελληνικὴ, κατοικοῦσα ἐν Κρήτῃ. Οὗτοι ἐφύλλαττον τὸ ἄντρον ὅπου ἀνετρέφετο ὁ Ζεὺς. Κούρητες (Κρήτες). (Τ. Θ. 30).

Κοὺκούπετρος.— Ὁ ἐξ Ἀμιένης τῆς Γαλλίας μοναχός, ὁ ἐξεγείρας τὴν Ἀ' Σταυροφορίαν, καθ' ἣν, ὀδηγῶν ἐν σύμμικτον πλῆθος Εὐρωπαίων καὶ διαπεράσας διὰ Βοσπόρου εἰς Μ. Ἀσίαν ἔπαθεν ἀνήκυστον ἦταν. (Τ. Θ. 35).

Κοὺροπαλάτης.— Ἀνώτατον ἀξίωμα τῆς Βυζαντινῆς Αὐλῆς. Ἱεραρχικῶς ἤρχετο ἀμέσως μετὰ τὸν βασιλέα, διαχειριζόμενος ἀντ' αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν εἰς πλείστας περιπτώσεις. (Τ. Θ. 35).

Κορπιλοῖ.— Ἀρχαῖος λαὸς τῆς Θράκης, οἰκῶν μεταξὺ τῆς χώρας τῶν Κικόνων καὶ τοῦ Ἑβρου. Κορπικὴ ἔθεωρεῖτο καὶ ἡ Ἀσινθίς μεταξὺ τοῦ Μέλανος κόλπου καὶ τῆς Αἴνου. (Τ. Θ. 30).

Κοῦρηγοῦροι Οὐννοί.— Λαὸς Τουρκικῆς καταγωγῆς. Ἐξ αὐτῶν κατάγονται οἱ Προβούλγαροι. Ἐπὶ Ζήνωνος αὐτοκράτορος ἐμφανίζονται ὡς σύμμαχοι τοῦ Βυζαντίου 474 — 490 κατὰ τῶν Ὀστρογότθων. Ἄλλ' ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ὁ Ζαβεργάν (ἀρχηγός) μετὰ τοὺς Κοιτηροῦρους ἐπέδραμον διὰ Θράκης κατὰ τῆς Κων)πόλεως. Ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τοῦ Βελισσαρίου ἔξωθεν τῆς Κων)πόλεως. (Τ. Θ. 35).

Κορανός.— Μυθικὸς ἦρωας τῆς Ἀττικῆς διάδοχος τοῦ Κέρκροπος καὶ βασιλεύς. Ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀμφικτύανος υἱοῦ τοῦ Δευκαλίωνος καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Ἑλληνος. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κορανοῦ συνεχωνεύθησαν μετὰ ἄλλους ἐν Ἀττικῇ. (Τ. Θ. 30).

Κορατερός ἢ Κοράτερος.— Ἐκ τῶν ἡρωϊκωτέρων στρατηγῶν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἐπραξε πολλὰ καὶ Μεγάλα ἔργα. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἐπιγόνων, πολεμῶν κατὰ Εὐμένους 321 π.Χ., ἠττήθη ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ πληγωθεὶς ἀπέθανεν. (Τ. Θ. 30).

Κορσφόντης.— Εἷς τῶν τριῶν Ἡρακλειδῶν κατὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων εἰς Πελοπόννησον. Ἐβασίλευσεν εἰς Μεσσηνίαν. (Τ. Θ. 30).

Κορθία.— Ἀρχαία Κριθωτὴ. Μεσόγειος κόμη εἰς τὸν νότον τῆς Θρακ. Χερσονήσου. Ἀπετέλει σπουδαίαν Ἑλλην. Κοινότητα. (Τ. Θ. 29, 30).

Κ ρ ή σ τ ω ν ε ς.— Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαός. Κατῴκει εἰς τὰ νότια τῆς Μακεδονίας περὶ τὸν Λαγκαδᾶν. Ἐλέγοντο καὶ Βισάλται ἢ καὶ Μύγδονες. Πόλεις Κρηστώνων ἦσαν Ἀντιγόχεια, Ξυλόπολις, Τέρπυλος, Καραβία. Γυναικόκλαστρον. (Τ. Θ. 30).

Κ ρ ο θ υ ζ ο ί.— Ἀρχαῖος θρακικὸς λαὸς Β.Α. τοῦ Αἴμου καὶ Β.Α. τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς Δοβρουτζᾶς. (Τ. Θ. 30).

Κ ρ ο υ ν ο ί.— Πόλις εἰς τὰ παράλια τῆς Κάτω Μοισίας (Βουλγαρίας) μεταξὺ Βίζωνος καὶ Ὀδησοῦ (Βάρνας). Μετωνομάσθη Διονυσόπολις (Μπαλτζίκ). (Τ. Θ. 30, 35).

Κ τ η σ ι φ ῶ ν.— Πόλις τῆς Βαβυλωνιακῆς χώρας ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Τίγριτος, κτισθεῖσα ἐπὶ τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς ὡς καὶ ἡ Σελεύχεια ὑπὸ τῶν Σελευκιδῶν βασιλέων. Ἐπὶ τῶν Πάρθων ἤρμασε καὶ ἀντικατέστησε τὴν Βαβυλῶνα. Ἐπὶ Νέων Περσῶν ὑπῆρξε πρωτεύουσα. Ἐπὶ Ἀράβων παρήρμασε καὶ ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς Βαγδάτης. (Τ. Θ. 30, 35).

Κ ὕ ρ ο ς.— Ὁ Μέγας, Ἰδρυτὴς τοῦ Περσικοῦ κράτους, υἱὸς Καμβύσου καὶ τῆς Μηδείας Μανδάνης. Πολεμήσας κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ Κυαξάρου, βασιλέως τῶν Μήδων, κατέλυσε τὸ κράτος τούτου καὶ ἐξῆλθεν εἰς μεγάλας κατακτήσεις. Β' Κ ὕ ρ ο ς ὁ Νεώτερος υἱὸς Δαρείου Β' τοῦ Ὁλοῦ, σατραπῆς τῆς Λυδίας, ὁ παραλαβὼν τοὺς Μυρτιάς Ἕλληνας καὶ ὀδηγήσας αὐτοὺς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀρταξέρξου. Ἐφρονεύθη εἰς τὴν ἐν Κουνάξοις μάχην, 401 π.Χ. ὡς ἀναφέρει ὁ Ξενοφῶν. (Τ. Θ. 30).

Κ ω ν σ τ α ν τ ῖ ν ο ι Ἀ ὐ τ ο κ ρ ά τ ο ρ ε ς τ ο ὗ Β υ ζ α ν τ ῖ ν ο ὗ Κ ρ ά τ ο υ ς.—

1ος Κων)τίνος ὁ Μέγας καὶ Ἅγιος.— Υἱὸς τοῦ Ρωμαίου Κωνσταντίου καὶ τῆς Ἑλληνίδος Ἑλένης. Ὁ πρῶτος Χριστιανὸς Ἀυτοκράτωρ ὁ κηρύξας τὸν χριστιανισμὸν ὡς ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν καὶ μετενεγκὼν τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον καὶ τὴν Σύγκλητον ἐκ Ρώμης εἰς τὸ Βυζάντιον 330 μ.Χ. (Τ. Θ. 30, 35).

2ος Κων)τίνος υἱὸς Ἡρακλείου.— 641 - 646 (Τ. Θ. 35).

3ος Κων)τίνος ἢ Κώνστας Β'.— Υἱὸς τοῦ προηγουμένου καὶ ἕγγονος Ἡρακλείου. (Τ. Θ. 35).

4ος Κων)τίνος ὁ Παγωνᾶτος.— 668 - 685. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἡρωϊκατέρων βασιλέων τοῦ Βυζαντίου. Ἦτο ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐπολέμησεν ἐν Ἰταλίᾳ τοὺς Λογγοβάρδους καὶ τοὺς Ἀράβας. (Τ. Θ. 35).

5ος Κων)τίνος ὁ Κοπρώνυμος.— 741 - 775. Ἐπολέμησεν ἐπὶ ἔτη τοὺς Χαλίφας τῶν Ἀράβων Ἀλμαμόν καὶ Ἀλμουτασέμ, καὶ τοὺς Βουλγάρους. (Τ. Θ. 35).

6ος Κων)τίνος υἱὸς τοῦ Λέαντος Ε' καὶ Ειρήνης

τῆς Ἀπικίης.— Ἐπετροπεύθη ὑπὸ τῆς μητρὸς του. Ἄλλ' ἐνηλικιωθεὶς ἐτυφλώθη ὑπ' αὐτῆς 790 - 797. (Τ. Θ. 35).

7ος Κων)τῖνος Πορφυρογέννητος.— 913—959. Ἰῶς Λέοντος ΣΤ' τοῦ Σοφοῦ. Ἐπετροπεύθη ὑπὸ τοῦ θεῖου του Ἀλεξάνδρου καὶ ἔπειτα ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Λεκαπηνοῦ. Καὶ τέλος ὑπὸ τῆς συζύγου του Ἑλένης καὶ τοῦ Βασιλείου Πετεινοῦ. Συνέγραψε Βυζαντινὴν Ἱστορίαν μέχρι τῆς ἐπαχῆς του. Βίον Βασιλείου Α'. Ἐπίσης συνέγραψε τὴν ἐπικρατοῦσαν τάξιν ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὡς καὶ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς χώρας (περὶ θεμάτων) καὶ εἰς τὰς σχέσεις πρὸς τὰ ἄλλα κράτη. Ὑπῆρξε μᾶλλον συγγραφεὺς ἢ βασιλεὺς. Τὴν βασιλείαν του ὁμως ἐλάμπρυναν διάφοροι ἕξοχοι ἄνδρες καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ. (Τ. Θ. 35).

8ος Κων)τῖνος 1026 — 1028.— Ἰῶς Ρωμανοῦ Β' καὶ ἕγγονος Πορφυρογεννήτου. Νεώτερος ἀδελφὸς Βασιλείου Βουλγαροκτόνου. Κατ' ὄνομα συμβασιλεὺς μετὰ τὸν Βασίλειον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἐκυβέρνησε κακῶς· διότι δὲν εἶχε κανὲν προσὸν διὰ τὰ ἄρχη (Τ. Θ. 35).

9ος Κων)τῖνος ὁ Μονομάχος.— Σύζυγος τῆς ἀδελφῆς τοῦ Βασιλείου, Ζωῆς, μετὰ τὴν ὁποίαν συνεβασίλευσε 1042 — 1050. Παρὰ τὸ ἐπώνυμόν του ἦτο βασιλεὺς εἰρηνικὸς καὶ ἀγαθοεργός. (Τ. Θ. 35).

Κων)τῖνος ὁ Δούκας.— Διεδέχθη Ἰσαάκιον τὸν Κομνηνόν 1059 — 1067. Κατήγετο ἐκ τῆς ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῶν Δουκάδων. Μᾶλλον φιλειρηνικὸς καὶ ἀπόλεμος. Τὸ κράτος ἀπώλεσε πολλὰ ἐπὶ τῆς βασιλείας του. Ἐν μὲν τῇ Ἀσίᾳ ἀπὸ τοὺς Σελτζούκους, ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ οἱ Οὐγγροὶ ἐκυρίευσαν τὸ Βελιγράδιον, οἱ δὲ Κομᾶνοι ἢ Κανκάρ Οὐζοὶ ἐπεξέτειναν ἐν Μακεδονίᾳ τὰς ἐπιδρομὰς των μέχρι Θεσσαλονίκης. (Τ. Θ. 35).

Κων)τῖνος ὁ Παλαιολόγος.— 1449 — 1453. Ἀδελφὸς Ἰωάννου τοῦ Η'. Ἰκανότατος βασιλεὺς, ἀλλ' ἀτυχεστάτος. Ἐπὶ τῆς τετραετοῦς βασιλείας του, τὸ ἄλλοτε μέγα Βυζαντινὸν κράτος, περὶοριζέτο εἰς μόνην σχεδὸν τὴν Κων)πολιν. Ἐπεσεν ἡρωικῶς μαχόμενος, ὑπερασπίζων τὴν Πόλιν κατὰ Μωάμεθ τοῦ Β' Σουλτάνου τῶν Ὀθωμανῶν. Ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος τῶν Ἑλλήνων βασιλέων τοῦ Βυζαντίου. (Τ. Θ. 35).

Κων)στάντινος ὁ Χλωρός.— Πατὴρ τοῦ Μεγάλου Κων)τίνου. Εἶχε διορισθῆ ὑπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ, Καῖσαρ τῆς Γαλατίας καὶ Βρετανίας. (Τ. Θ. 35).

Κων)σταντία.— Ἀδελφὴ τοῦ Μεγ. Κων)τίνου. (Τ. Θ. 30, 35).

Κων)πολις.— Τὸ ἄλλοτε Βυζάντιον ὅπερ ἕνεκα τῆς στρατηγικῆς θέσεώς του, μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας καὶ δύο θαλασσῶν, Πόντου καὶ Μεσογείου καὶ δύο πορθμῶν, Βοσπόρου καὶ Ἑλλησπόντου, ἐξελέγη ὑπὸ Κων)τίνου τοῦ Μεγάλου ὡς νέα πρωτεύουσα τοῦ τότε παγκοσμίου Ρωμαϊκοῦ κράτους, ἀντὶ τῆς Ρώμης. Ὑπῆρξεν πρωτεύουσα τῆς μετὰ ταῦτα Βυζαντινῆς ἢ Ἑλληνοχριστιανικῆς Αὐτοκρατορίας ἀπὸ τοῦ 330 μ.Χ. μέχρι τοῦ 1453,

ἦτοι τὸ ὄλον 1123 ἔτη. (Διὰ τὴν ἀκριβείαν, ἀφαιρουμένων τῶν 57 ἐτῶν τῆς Φραγκοκρατίας, 1066 ἔτη). (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Λ

Λ α ζ ο ί.— Οἱ κάτοικοι τῆς Λαζικῆς χώρας, συγγενεῖς τῶν Μεγγρέλλων καὶ Ἰθῆρων τοῦ Καυκάσου. Μέρος ἐξισλαμίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ὀνομάζονται Λάζ, ἢ δὲ χώρα των Λαζιστάν. Μέρος εἶναι χριστιανοὶ καὶ κατοικοῦν τὴν σημερινὴν Γεωργιανὴν χώραν ὑπὸ ὄνομα Γεωργιανοί. (Τ. Θ. 35).

Λ α λ ἄ Μ ο υ σ τ α φ ἄ ς.— (1535 — 1580). Μέγας Βεζύρης τῆς Τουρκίας ἐπὶ Σελῆμ Β'. Ἐστρατήγησε κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κύπρου ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν. Σφαγεὺς ἀλωθέντων. (Τ. Θ. 29).

Λ α α ἰ δ ἄ μ α ς. Φ ω κ α ε ὕ ς.— Τύραννος τῆς Φωκαίας. Ἐξεστράτευσε μὲ τὸν Δαρεῖον κατὰ Σκυθῶν. Συνετάχθη μὲ τοὺς μὴ δεχθέντας τὴν καταστροφὴν τῶν γεφυρῶν, ὡς ἐπρότεινεν, ὁ Μιλτιάδης. (Τ. Θ. 30).

Λ ἄ σ κ α ρ ι ς Θ ε ὀ δ ω ρ ο ς.— Ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους τῆς Νικαίας μετὰ τὴν διανομὴν τῶν χωρῶν ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ Βενετῶν 1204 μ.Χ. (Τ. Θ. 35).

Λ ε β α ί α.— Ἀρχαία πόλις τῆς Μακεδονίας παρὰ τὰ ὄρια τῆς Ἰλλυρίας. Ἐπῆρξε πρωτεύουσα τῶν ἐκ Θεσσαλίας εἰσβαλόντων Μακεδῶν, πρὸ τῆς Ἐδέσσης. (Τ. Θ. 30).

Λ ε ὀ ν τ ι ο ς.— Αὐτοκράτωρ Κων)πόλεως 695 — 698. Ἐπῆρξε στρατηγός. Ἐπολέμησε τοὺς Ἀραβας. Ἐπανεστάτησε κατὰ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Β', τὸν ὁποῖον ἐρρινωτόμησε καὶ ἐξώρισεν εἰς Χερσῶνα. Ἄλλ' ὅτε ὁ Ἰουστινιανὸς ὁ Ρινόμητος ἀνακατέλαβε τὸν θρόνον, εἶδεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ καὶ τὸν ἀπεκεφάλισεν. (Τ. Θ. 35).

Λ ἔ λ ε γ ε ς.— Λαὸς Πελασγικῶς κατοικήσας διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ὅστις ἐξελληνίσθη. Ἡ ὀνομασία των προῆλθεν ἀπὸ τὸν Λέλεγα βασιλέα τῶν Μεγάρων. Ὁ Λέλεξ ἦτο Αἰγύπτιος, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Λιβύης θυγατρὸς τοῦ Ἐπάφου. Ἐν Μεγάραις ἐδείκνυτο καὶ ὁ τάφος τοῦ Λέλεγος. (Τ. Θ. 30).

Λ ι β ἄ ν ι ο ς φ ι λ ὀ σ ο φ ο ς.— Ἀθηναῖος διάσημος, παρὰ τῷ ὀποίῳ ἐμαθήτευσαν οἱ μετὰ ταῦτα μεγάλοι πατέρες τῆς Ἐκκλησίας Βασίλειος, Γρηγόριος καὶ Ἰωάννης καὶ πολλοὶ χριστιανοί, ἐνῶ αὐτὸς ἦτα Ἐθνικός. (Τ. Θ. 35).

Λ ι κ ἰ ν ι ο ς.— Ὁ ὑπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ ὀρισθεὶς Αὔγουστος τοῦ Ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους μὲ ἔδραν τὴν Νικομήδειαν καὶ μὲ Καίσαρα τὸν Γαλέριον, κυβερνήτην τοῦ Ἰλλυρικοῦ τμήματος. Τοῦτον, ὁ Μέγας Κων)τίνος, γενόμενος κύριος τῆς Δύσεως, ἐπολέμησεν ἔξωθεν τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ εἶτα ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ὅπου τὸν ἠχμαλώτισε καὶ τὸν ἐξώρισεν εἰς Θεσσαλονίκην. Ἦτο ἀμελικτὸς διώκτης τοῦ Χριστιανισμοῦ. (Τ. Θ. 30).

Λ ἔ ω ν ὀ Θ ρ ᾶ ξ.— Αὐτοκράτωρ Κων)πόλεως 457 - 474. Διεδέχθη

Μαρκιανόν τὸν Θραῖκα. Ἐξέβαλε τοὺς Γότθους τοῦ Ἄσπαρ ἐκ Κων)πόλεως. Ἐπολέμησε τοὺς Βανδάλους τοῦ Γιζερύχου ἐν Β. Ἀφρική. Κόρη του ἦτο ἡ Ἀριμάδνη σύζυγος τοῦ Ζήνωνος, ὅστις διεδέχθη τὸν Λέοντα. (Τ. Θ. 35).

Λέων ὁ Β'.— Υἱὸς τοῦ Ζήνωνος καὶ ἔγγονος τοῦ Α', ἀπέθανεν ἔνωρίς. (Τ. Θ. 35).

Λέων ὁ Γ' ὁ Ἰσαυροῦς.— Αὐτοκράτωρ 717 — 741. Ἐπολέμησε καὶ κατέστρεψε διὰ τοῦ ὕγρου πυρὸς τοὺς πολιορκήσαντας τὴν Κων)πολιν ἀπὸ ξηραῶς καὶ θαλάσσης Ἄραβας τοῦ Μωσλεμᾶ. Ἐκαμε πολλὰς εὐεργετικὰς μεταρρυθμίσεις, κατήργησε τὴν δουλοπαροικίαν καὶ ἐπὶ τέλος ἀπέπειρήθη νὰ μεταρρυθμίῃ καὶ τὰ τῆς λατρείας τῶν εἰκόνων, ἀλλ' ἤγειρε μέγαν σάλον. (Τ. Θ. 35).

Λέων Δ', ὁ Χαζάρους.— 775 — 780. Υἱὸς Κων)τίνου Ε' καὶ ἔγγονος τοῦ Ἰσαύρου. Ἡ μήτηρ του Εἰρήνη ἦτα κόρη τοῦ ἡγεμόνος τῶν Χαζάρων. Συνεξέυχθη Εἰρήνην τὴν Ἀττικὴν. Ἦτο ἀδυνάτου χαρακτῆρος. Προσελάθησε νὰ συμβιβάσῃ τὰς ἀπόψεις τῶν δύο διαμαχομένων κομμῶτων διὰ τὸ ζήτημα τῶν εἰκόνων. Ἐδηλητηριάσθη ὑπὸ τῆς συζύγου του Εἰρήνης, ἣτις ἐτύφλωσε καὶ τὸν υἱὸν της Κων)τίνου τὸν Στ' διὰ νὰ βασιλεύσῃ αὐτή. (Τ. Θ. 35).

Λέων ὁ Ε'.— Ὁ Ἀρμένιος διότι εἶχε γεννηθῆ εἰς τὸ τμήμα (Θέμα) τοῦ Πόντου, ὅπερ ἐλέγετο Ἀρμενιακόν. Στρατηγὸς ὢν ἐπολέμησε τοὺς Ἄραβας ἐν Ἀσίᾳ καὶ τοὺς Βουλγάρους τοῦ Κρούμμου ἐν Εὐρώπῃ. Τὸ 814 κατέστρεψε περὶ τὴν Μεσημβρίαν τῆς Θράκης παντελῶς τοὺς Βουλγάρους τοῦ Κρούμμου, ὅστις ἀπέθανε συνεπείᾳ ἀποπληξίας ἕνεκα τῆς ἀτυχίας. Ἐβασίλευσε 813-820. Ἐδολοφονήθη ἐν μέσῳ τοῦ Ναοῦ, τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων ὑπὸ τοῦ ἄλλοτε συστρατῆγου του Μιχαὴλ Τραυλοῦ, ὅστις καὶ διεδέχθη αὐτόν. (Τ. Θ. 35).

Λέων ὁ Στ', ὁ Σοφόϋς.— 886 — 912. Υἱὸς Βασιλείου τοῦ Α'. Ἦτο ὄλως ἀκατάλληλος διὰ τὸν θρόνον καὶ δι' αὐτὸ τὸ κράτος ἔπαθε πολλὰς ζημίας. Ἠρέσκετο μᾶλλον νὰ συγγράφῃ Ἐκκλησιαστικὰ Τροπάρια, ἀντὶ νὰ κυβερνᾷ. Ἡ θρησκευτικὴ ἀποστασία τοῦ τότε κόσμου τὸν ἀπεκάλεσε Σοφόν. (Τ. Θ. 35).

Λεονάρδου, Ἐπίσκοπος Μυτιλήνης.— Χῖος Ἕλλην, λόγιος, κληρικός. Ἐπερμάχησεν ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς τοῦ Παπικοῦ δόγματος. Κατὰ τὴν ἄλωσιν ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Λῆνος.— Προσωποποιήσις τοῦ ἔαρος καὶ τῆς βλαστήσεως, ἣτις ξηραίνεται ὑπὸ τοῦ καύσωνος. Ἐν Ἀργεῖ ἐθεωρεῖται ὡς ὠραιότατος νέος, ἀποθανὸν ἔνωρίς. Αἱ κόραι ἔφαλλον θρηνώδη ἄσματα διὰ τὸν νεαρὸν Λῆνον. Ἐπῆρχον καὶ ἄλλαι γυνῶμαι. (Τ. Θ. 30).

Λιμνίσκη.— Τουρκιστὶ Γκιολτζούκ. Χωρίον Ἑλληνικόν τῆς ὑποδιοικήσεως Περιστάσεως (Σάρκοϊ). (Τ. Θ. 29).

Λ ο υ δ ί α ς.— Γνωστός ποταμὸς Μακεδονίας, πηγάζων ἐκ Βερμίου. (Τ. Θ. 30).

Λ ο υ κ ᾶ ς Ν ο τ α ρ ᾶ ς.— Ὁ τελευταῖος Ἕλλην στρατηγὸς ἐν Κων)πόλει κατὰ τὴν πολιορκίαν. Ἐζήσθη μὲν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου βασιλέως Κων)τίνου Παλαιολόγου, ἀλλ' ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ τοῦ Προθητοῦ μετὰ τῶν τεσσάρων υἱῶν του. (Τ. Θ. 29, 35).

Λ ο ὔ κ α ρ ι ς Κ ῦ ρ ι λ λ ο ς.— Πατριάρχης Κων)πόλεως. Ὁ ἐπιφανέστερος ἐκ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ ὁ πελυπαθέστερος. Εἶχε τὸ ἀτύχημα τῆς πατριαρχεύσει 1620 — 1638, καθ' οὓς χρόνους ὁ Καθολικισμὸς καὶ ὁ Προτεσταντισμὸς εὗρισκαντο ἐν Κων)πόλει εἰς μέγαν καὶ πείσμονα ἀνταγωνισμὸν διὰ προσηλυτισμὸν τῆς Ἑλλ. Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἥτις διετέλει τότε μεταξὺ σφύρας καὶ ἄκμονος. Οἱ Καθολικοί, τοὺς ὁποίους ἀπηχθάνοντο οἱ Ὁρθόδοξοι, δις κατηγορήσαν τὸν Λούκαριν παρὰ τῇ Πύλῃ ὅτι ἐτοιμάζει δῆθεν ἐπανάστασιν κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς κυριαρχίας· ἡ δὲ Πύλη τὸν καθήρει καὶ τὸν ἐξώριζε. Καὶ εἰς τὸ τέλος τὸν ἀπηγχότισε τὸ 1638. Ἡ χριστιανικὴ καὶ ἡ ἐθνικὴ του δρᾶσις ἐπλήρωσαν τὸ πλεῖστον τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. (Τ. Θ. 29).

Λ υ γ κ ι σ τ α ί.— Οἱ κάτοικοι τῆς Λυγκιστίδος, κεντρικοῦ τμήματος τῆς Μακεδονίας περὶ τὰ Βιτόλια (Μοναστήριον). Οἱ Μακεδνοὶ οὗτοι, ὡς καταγόμενοι ἐκ τῶν Βακχιαδῶν τῆς Κορίνθου, εἶχαν σχηματίσει ἴδιον βασιλεῖον. Ἡ Εὐρυδίκη, μήτηρ τοῦ Φιλίππου, ἦτο ἐγγονὴ τοῦ βασιλέως τῶν Λυγκιστῶν Ἀρραβαίου. Ὁ Φίλιππος ὑπέταξε καὶ τὸ μικρὸν βασιλεῖον τῶν Λυγκιστῶν. (Τ. Θ. 30).

Λ ὕ κ ι ο ι.— Οἱ κάτοικοι τῆς Λυκίας εἰς τὰ Ν.Δ. τῆς Μ. Ἀσίας. Κατήγοντο ἀπὸ τοῦ Ἀθηναίου Λύκου, υἱοῦ τοῦ Πανδίωνος. Ἡ πόλις Μύρα Ἐπισκοπὴ τοῦ ἁγίου Νικολάου. (Τ. Θ. 30).

Λ υ κ ο ὕ ρ γ ο ς.— Τίς τοῦ Δρύαντος, βασιλεὺς τῶν Ἡδωνῶν Θρακῶν, περὶ τὸν Στρυμόνα. Τὸν ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος (Ἰλ. Ζ' 130 - 140). Διάφοροι μῦθοι. (Τ. Θ. 30).

Λ υ σ ί μ α χ α ς.— Στρατηγὸς τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἀνηγορεύθη οὗτος βασιλεὺς τῆς Θράκης. Ἐκτίσεν ὡς πρωτεύουσάν του τὴν Λυσιμάχεια ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς Θρακ. Χερσονήσου ἐσώθεν τοῦ τείχους τοῦ Μιλτιάδου (σημερινὸν Ἐξαμίλιον Καλλιπόλεως).

Λ ὕ σ α ν δ ρ ο ς.— Ὁ Σπαρτιάτης ναύαρχος, ὅστις τὸ 404 π. Χ. κατέστρεψεν εἰς Αἰγὸς Παταμὸς τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου τὸν Ἀθηναϊκὸν στόλον, κατέσφαξε 4 χιλιάδας Ἀθηναίους αἰχμαλώτους καὶ πολιορκήσας τὰς Ἀθήνας, τὰς ἠνάγκασε νὰ παραδοθῶσι θέσας τέρμα εἰς τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Οἱ δὲ Σπαρτιάται ἀνέλαβον τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἑλλ. πόλεων. (Τ. Θ. 30).

M

Μάδυπος.— Ἀρχαία ἀποικία τῶν Ἀθηναίων, εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Ἑλλησπόντου, κατέναντι τῶν Δαρδανελίων. Οἱ κάτοικοι Μαδύτιοι ἢ Μαδυτηνοί. (Τ. Θ. 29, 30).

Μαῖδοι.— Ἰσχυρὸς Θρακικὸς λαὸς, κατοικῶν τὴν Μαιδικήν, περιοχὴν τοῦ σημερινοῦ Μελενοίκου καὶ Πετριτοίου. Ὑπετάγησαν εἰς τὸν Φίλιππον καὶ συνεχωνεύθησαν μετὰ τοὺς Μακεδόνας. (Τ. Θ. 30).

Μαίανδροι.— Πατριὰς τῆς Κασίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Σχηματίζει ὀρθὰς γωνίας μετὰ γραμμὰς εὐθείας. Οἱ ἀρχαῖοι μετὰ μαιάνδρους ἐκόσμουσαν τὰ ἐνδύματα, τὰ ἀγγεῖα καὶ ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα. Ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ Μαιάνδρου, υἱοῦ τοῦ Ὁκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος. Διατρέχει τὴν πεδιάδα τῶν Τράλλων (Ἀϊδίν). (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Μαισάδοι.— Βασιλεὺς τῶν Θρακῶν Θυννῶν καὶ Τρανιῶν, οἰκούντων ἀνωθεν τοῦ Βυζαντίου. (Τ. Θ. 30).

Μακεδόνος.— Κατὰ τὴν μυθολογίαν ἦτο υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Θείας, θυγατρὸς τοῦ Δευκαλίωνος. Γενάρχης τῶν Μακεδῶν ἢ Μακεδόνων. (Τ. Θ. 30).

Μάκρη.— 1) Κομόπολις τῆς Θράκης Νομοῦ Ἐβρου. 2) Κομόπολις εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Αἰγαίου τῆς Μ. Ἀσίας.

Μανδροκλῆς Σάμιος.— Ὁ ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας Λαρείου τοῦ Ὑστάσπου, κατὰ τῆς Σκυθίας γεφυρώσας τὸν Δούναβιν. (Τ. Θ. 30).

Μανουηλίδης Φίλιππος.— Πολιτευτὴς καταγόμενος ἐκ Παιδεστοῦ Ἀνατ. Θράκης. Ἐκλεγείς τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα, διετέλεσε ἐν συνεχείᾳ καὶ κατ' ἐπανάληψιν βουλευτὴς Ἐβρου καθὼς καὶ γεροῦσιαστὴς, γενόμενος πλειστάκις καὶ Ὑπουργός. Διεκρίθη διὰ τὰς ἐν τῇ Βουλῇ, κατὰ καιροὺς, ἀγορεύσεις του προσήνεγκε δὲ καὶ ὑψίστας ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἔθνος εἰς κρισίμους ἰδίᾳ στιγμὰς. Ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν καὶ ἐνεργὸν συμπαραστάσιν αὐτοῦ, τὸ Θρακικὸν Κέντρον Ἀθηνῶν, τοῦ ὁποίου τυγχάνει ἰδρυτὴς καὶ πρόεδρος, ἐκδίδει τὸ πασίγνωστον καὶ ἀριστον σύγγραμμα «Θρακικά», εἰς τὸν 24ον Τόμον τοῦ ὁποίου ἐδημοσιεύθη περισιπούδατος πραγματεία τοῦ ἰδίου «Περὶ Παιδεστοῦ». (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Μανουήλ Γενοῦαῖος.— Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἄμυναν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, 1453.

Μαξιμιανός.— Αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης, συνάρχων Διοκλητιανοῦ. (Τ. Θ. 30).

Μαξιέντιος.— Τίσις Μαξιμιανῶν καὶ αὐτοκράτωρ 306 - 312.

Μαξιμῖνος.— Καίσαρ καὶ Αὐγουστος, ἀνεψιὸς Γαλερίου. (Τ. Θ. 30).

Μαρδόνιος.— Γαμβρὸς Λαρείου τοῦ Ὑστάσπου. (Τ. Θ. 30).

Μαρκιανός.— Θράξ αὐτοκράτωρ Βυζαντίου 450 - 457. (Τ. Θ. 35).

Μ α ρ κ ο ς Μ π ό τ σ α ρ η ς.— Σουλιώτης ἥρωρ, ὅστιρ με τοὺρ δια-
σιωθένταρ Σουλιώταρ ἐπολέμηρε τοὺρ Ἀλβανοὺρ τοῦ Σουλτάνου κατὰ τὴν Ἐ-
πανάστασιν τοῦ 1821 καὶ ἔπερεν ἀνδρείωρ παρὰ τὸ Καπερνήσιον. (Τ. Θ. 29).

Μ α ρ ώ ν ε ι α.— Ἀρχαία πόλιρ τῆρ Ν.Α. Θράκηρ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κιό-
νων παρὰ τὴν λίμνην Ἰσμαρίδα, ἰδρυθεῖσα ὑπὸ Μάρωνορ. Ἐδέχθη ἀποίκουρ
ἐκ Χίου. Ὀνομάζετο καὶ Ἰσμαρορ, Ὀρθαγόρεια, Ἰππαρχία. Ἐρρημίζετο διὰ
τὸν οἶνον τῆρ. Ἐλάτρευε τὸν Ἀπόλλωνα καὶ Λώνυρον. (Τ. Θ. 30).

Μ α ρ ω ν ῖ τ α ἰ ἤ Μ α ρ δ α ῖ τ α ἰ.— Λαὸρ ἀρχαίωρ τῆρ Συρίαρ
ἐπὶ τοῦ Λιβάνου. Ἐκχριστιανισθέντερ ἐδέχθησαν τὸν Μονοθελητισμόν, ἔ-
χοντερ κέντρον τὸ μοναστήριον τοῦ Ἀγίου Μάρωνορ. Μετὰ τὴν κατάρτησιν
τῆρ Συρίαρ ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν Ἀράβων, ἐξηκολούθησαν τὰρ ἐπιδρομάρ
κατὰ τῶν ἀλλοθρήσκων κατακτητῶν. Μέρορ αὐτῶν μετεφέρθη εἰρ Ἐὐρωπαί-
κίαρ χώραρ ὑπὸ Βυζαντινῶν. (Τ. Θ. 35).

Μ α υ ρ ῖ κ ι ο ς.— Αὐτοκράτορ Κων)πόλεωρ ἐκ Καππαδοκίαρ 582 —
602. Ὑπερήσπισε τὸ κράτορ κατὰ τῶν Περσῶν ἐν Ἀσίᾳ. (Τ. Θ. 35).

Μ α υ ρ ο κ ο ρ δ ᾶ τ ο ς Ἀ λ ἔ ξ α ν δ ρ ο ς.— Μέγαρ διερμηνεὺρ
τῆρ Ὑψηλῆρ Πύληρ. Εἶχε διαδεχθῆ τὸν Παναγιώτην Νικούσην εἰρ τὸ ἀ-
ξίωμα τοῦ Μεγάλου Διερμηνεὺρ. (Τ. Θ. 35).

Μ α χ μ ο ὕ τ Α'.— Σουλτάνορ τῆρ Τουρκίαρ 1735 - 1754. (Τ. Θ. 29).

» **Β'.**— » » » 1808 - 1839. Ἐπὶ τῆρ Ἐλληνι-
κῆρ Ἐπαναστάσεωρ κατήργησε τοὺρ Γενιτσάρουρ καὶ συνεκρότησε τακτικὸν
στρατόν κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν πρότυπον. Πάππορ τοῦ Σουλτάν Χαμίτ. (Τ. Θ. 29).

Μ α χ μ ο ὕ τ Σ ε φ κ ἔ τ Π α σ ᾶ ς.— Ἀρχιστράτηγορ τοῦ Σουλτανι-
κοῦ στρατοῦ ἐπὶ Χαμίτ, τὸν ὁποῖον καὶ ἐξεθρόνισεν, ἐπελθὼν κατὰ τῆρ Κων)
πόλεωρ με τὸν Μακεδονικὸν στρατόν, ἀκολουθοῦμενορ καὶ ὑπὸ Μακεδόνων ἀνταρ-
τῶν. (Τ. Θ. 29).

Μ ε γ ᾶ β α ζ ο ς.— Σατράπηρ Πέρσηρ. (Τ. Θ. 30).

Μ ε δ ι ν ᾶ.— Πόλιρ τῆρ Ἀραβίαρ, ὅπου ἐτάφη ὁ ἰδρυτῆρ τῆρ Μου-
σουλμανικῆρ θρησκίαρ, Προφήτηρ Μωάμεθ. (Τ. Θ. 35).

Μ ε ζ ῖ τ π α σ ᾶ ς.— Ἐπὶ Πορθητοῦ Μπετελέρ μπέτηρ Ραύμηληρ.
Εἶτα ναύαρχορ. Ἐπὶ Βαγιαζήτ Β' Πρωθυπουργόρ. Ἐφρονεῦθη ἐξ ἐκρήξεωρ
πυριταποθήκηρ 1500 μ. Χ. (Τ. Θ. 35).

Μ ἔ κ κ α.— Πόλιρ τῆρ Ἀραβίαρ, ὅπου ἐγεννήθη ὁ Μωάμεθ. (Τ. Θ. 35).

Μ ε λ α ν δ ρ ῖ τ α ἰ.— (Μελανδῦται). Θρακικὸν γένορ τῆρ ἀρχαίω-
τητορ. Κατώκον τὰ παρᾶλια τοῦ Ἐὐξείνου παρὰ τὴν Ἀγγιᾶλον. (Τ. Θ. 30).

Μ ε λ ἔ τ ι ο ς Μ ε τ α ξ ᾶ κ η ς.— Κρήρ τὴν καταγωγὴν Πατριάρ-
χηρ Κων)πόλεωρ κατὰ τοὺρ χρόνουρ τῆρ ἐξαπλώσεωρ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῆρ
Θράκηρ καὶ Μ. Ἀσίαρ. Ἐξεβλήθη τοῦ θρόνου μετὰ τὴν ὑπερίσχυσιν τῶν
Κεμαλικῶν καὶ τῆρ ἀπωλείαρ τῆρ Θράκηρ 1922. (Τ. Θ. 29).

Μ ε λ ἔ α γ ρ ο ς.— Μυθικὸρ ἥρωρ υἱὸρ τοῦ Οἰνέωρ, βασιλέωρ τῆρ

Καλυδόνος. Ἐφόνευσε τὸν Καλυδόνιον κάπρον. (Τ. Θ. 30).

Μελέαγρος.— Στρατηγὸς Ἀλεξάνδρου καὶ ἀρχηγὸς Μακεδονικῆς Φάλαγγος. (Τ. Θ. 30).

Μελέαγρος.— Υἱὸς Πτολεμαίου Λάγου τοῦ Σωτήρος. Παρηκολούθησε τὸν ἀδελφόν του Πτολεμαῖον Κεραυνὸν εἰς τὴν Θράκην. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κεραυνοῦ ἐβασίλευσεν ὀλίγον ἐν Μακεδονίᾳ. (Τ. Θ. 30).

Μεμέτ Ἀλή Πασᾶς.— Ἰδρυτὴς τῆς δυναστείας τῆς Αἰγύπτου. Ἀλβανὸς τὴν καταγωγὴν ἐκ Καβάλας. Πατὴρ τοῦ Ἰμβραήμ Πασᾶ, τοῦ ἐκστρατεύσαντος κατὰ τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος καὶ προξενήσαντος μεγάλας ζημίας κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἐν Πελοποννήσῳ, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐρημώσει. Ἐξεδιώχθη ἐκεῖθεν ὑπὸ τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Μαιζῶνος μετὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, καθ' ἣν κατεστράφη ὁ στόλος του ὀλοσχερῶς. (Τ. Θ. 29).

Μένδη.— Ἀποικία τῶν Ἐρετριέων ἐπὶ τῆς Χερσονήσου Παλλήνης (Κασσάνδρας) τῆς Χαλκιδικῆς. Ἐν ἀρχῇ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου 430 π. Χ. ἀπεστάτησεν ἀπὸ τοῦς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἐτιμωρήθη καὶ ἔπεσεν εἰς παρακμήν. (Τ. Θ. 30).

Μετοχिताῖοι Παλαιολόγοι.— Ἐπεσαν κατὰ τὴν ἄμυναν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τῶν Τούρκων. (1453).

Μεχμέτ Γ'.— Σουλτᾶνος τῶν Ὀθωμανῶν 1595 — 1603, υἱὸς καὶ διάδοχος Μουράτ τοῦ Γ'. (Τ. Θ. 29).

Μεχμέτ Δ'.— Γαζῆ ἢ Ἀβτζῆ (Κυνηγός). Ἀπέθανε 1692. (Τ. Θ. 29).

Μεχμέτ Ρεσάτ.— Σουλτᾶνος 1909 - 1916. Υἱὸς τοῦ Μετζήτ, ἑγγονος Μαχμούτ τοῦ Β' καὶ ἀδελφὸς Χαμίτ, τὸν ὁποῖον διεδέχθη μετὰ τὴν καθάρσειν του ὑπὸ τῶν νεοτούρκων καὶ τοῦ Μακεδον. στρατοῦ. (Τ. Θ. 29).

Μήδοκος ἢ Ἀμάδοκος.— Βασιλεὺς τῶν Ὀδρουσῶν Θρακῶν περὶ τὸ 400 π.Χ. Ὡς λέγει ὁ Ξενοφὼν ἦτο σύμμαχος τοῦ Σεύθου καὶ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων 392 — 390. Σώζονται ἀργυρᾶ νομίσματα. (Τ. Θ. 30).

Μηνιάτης Ἡλίας.— Διάσημος Κεφαλῆν Κληρικὸς καὶ συγγραφεύς. (Τ. Θ. 29).

Μίδας.— Βασιλεὺς τῶν Φρυγῶν κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα π. Χ. Ἐκαυχᾶτο ὅτι κατήγετο ἐκ βασιλέων τῶν Βρύγων Θρακῶν, ἀποικησάντων ἐκ τῆς Θράκης, περιοχῆς τοῦ Στρυμόνος εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν κατὰ τοὺς μυθικαὺς χρόνους. Ἦτο υἱὸς τοῦ Γορδίου, μουσικὸς καὶ σοφός. Πολλὰ λέγονται περὶ αὐτοῦ (Τ. Θ. 30).

Μιλτιάδης.— Ἀθηναῖος. Τύραννος τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου. Ὡς τειοῦτος εἶχεν ἀκολουθήσει τὸν Δαρεῖον κατὰ τῶν Σκυθῶν. Τὸ 490 ἐστρατήγησε τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐνίκησεν ἐν Μαραθῶνι τὸν Δάτιν καὶ Ἀρταφέρνην. (Τ. Θ. 30).

Μι δ ά τ Π α σ ά ς.— Ἐκ τῶν σπουδαιότερων ἀνδρῶν τῆς Τουρκίας. Ἡ πεποιθήσις του ἦτο ὅτι ἡ Τουρκία ἔπρεπε νὰ συνεργαζῆται μὲ τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον. Ἐπὶ τοῦ Χαμίτ κατεδιώχθη. (Τ. Θ. 29).

Μ ο ι σ ί α ι.— Ἄνω Μοισία ἐκαλεῖτο ἐπὶ Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς τὸ πρὸς τὰ Β. Δ. τμήμα τῆς ἀρχαίας Θράκης, ὅπου κατόκει ἡ ληστρική φυλὴ τῶν Τριβαλλῶν Θρακῶν περὶ τὴν σημερινὴν Νύσσαν ἢ Ναισσόν. Κάτω δὲ Μοισία ἢ μεταξὺ Δαρναβέως καὶ Αἰμου Θράκη (Βουλγαρία). (Τ. Θ. 30, 35).

Μ ι χ α ἡ λ Ρ α γ κ α β έ ς.— Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου 811 - 813, γαμβρὸς τοῦ Νικηφόρου Λογοθέτου, ὅστις ἔπεσε πολεμῶν κατὰ τοῦ Κρούμου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως Νικηφόρου Σταυράκιος, ὁ διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του, ἀπέθανεν ἐν τῷ πολέμῳ ἐκείνῳ, ἔλαβε τὸν θρόνον Μιχαὴλ ὁ Ραγκαβές. (Τ. Θ. 35).

Μ ι χ α ἡ λ ὁ Τ ρ α υ λ ὁ ς.— 820 — 829. Αὐτοκράτωρ, διαδεχθεὶς Λέοντα τὸν ἐπιλεγόμενον Ἀρμένιον, τὸν ὁποῖον ἐφόρευεν ἐν μέσῳ Ναοῦ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν εἰκονολατρῶν. (Τ. Θ. 35).

Μ ι χ α ἡ λ ὁ Γ ' ὁ Ο ἶ ν ὁ φ λ υ ξ.— Υἱὸς τοῦ Θεοφίλου καὶ Θεοδώρας 856 - 867, ἀνὴρ σπάταλος, μέθυσος καὶ φίλος τῶν διασκεδάσεων. Ἀφῆκε τὴν Κυβέρνησιν εἰς τὸν ἐκ μητρὸς θεῖον του Βάρδαν. Ἐξεθρονίσθη ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Α'. (Τ. Θ. 35).

Μ ι χ α ἡ λ Π α ρ α π ι ν ά κ ι ο ς.— 1071 - 1078. Ἐπεκλήθη οὕτω ὡς ἐκ τῆς πλεονεξίας καὶ φιλαργυρίας του. (Τ. Θ. 35).

Μ ι χ α ἡ λ ὁ Π α φ λ α γ ῶ ν.— 1034 - 1041. Ἀδαῆς καὶ ἀγράμματος, ἀλλ' ὠραῖος. Ἠγαπήθη ὑπὸ τῆς ἐρωταμανοῦς Ζωῆς. Ἀπέθανεν ἐξ ὕδρωπικίας καὶ ἀποπληξίας. (Τ. Θ. 35).

Μ ι χ α ἡ λ ὁ Κ α λ α φ ά τ η ς.— 1041 - 1042. Ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου, υἰοθετηθεὶς ὑπὸ τῆς Ζωῆς. Θελήσας νὰ ἀπολλαγῆ ἐκ ταύτης, καθηρέθη ὑπὸ τῶν στρατηγῶν καὶ ἐτυφλώθη. (Τ. Θ. 35).

Μ ι χ α ἡ λ ὁ Σ τ ρ α τ ι ω τ ι κ ὁ ς.— 1056 — 1057. Ἀπαίδευτος καὶ ἀπειρος. Ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν αὐλικῶν, ἵνα κυβερνήσιν αὐτοί. Ἄλλ' οἱ στρατιωτικοὶ ἐστασίασαν καὶ τὸν καθήρεσαν. (Τ. Θ. 35).

Μ ι χ α ἡ λ ὁ Π α λ α ι ο λ ὁ γ α ς.— Βασιλεὺς τοῦ Ἑλλήν. βασιλείου τῆς Νικαίας 1259 - 1261. Οὗτος διὰ τοῦ Στρατηγοπούλου ἐγένετο κύριος τῆς Κων)πόλεως καὶ κατέλυσε τὴν Φραγκοκρατίαν. Ἐβασίλευσεν ἐν Κων)πόλει ἀπὸ τοῦ 1261 — 1280. (Τ. Θ. 35).

Μ ι χ α ἡ λ Ὁ ξ υ γ έ ν ε ι ο ς.— (Κιοσὲ Μιχάλ). Βυζαντινὸς φρούραρχος τοῦ παρὰ τὸν Σαγγάριον φρουρίου Σερμεγγίων. Πολιορκηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀσμάν καὶ μὴ λαβὼν βοήθειαν, παρεδόθη καὶ ἐγένετο σύμβουλος αὐτοῦ. Τελικῶς ἐξισλαμίσθη. Γόνου οἱ Μιχάλογλου. (Τ. Θ. 35).

Μ ο λ δ α β ί α.— Χώρα Ρουμανικὴ πρὸς ἀνατολὰς πῆς Βλαχίας. Πόλις Ἰάσιον. Ὠνομάσθη ἐκ τοῦ ποταμοῦ Μολδάβα. Κεῖται μεταξὺ Βλα-

χίας, Βεσσαραβίας, Τρανσυλβανίας, Δοβρουτσᾶς. (Τ. Θ. 29).

Μολοσσοί.— Κάτωκοι τῆς Ἠλείου. Ἰσχυρὰ φυλή, ἣτις ἐκυριάρχησεν ὀλοκλήρου τῆς χώρας κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα π.Χ. (Τ. Θ. 35).

Μουζάλων.— Ναύαρχος ἐπὶ Ἀνδρονίου Β'. Ἐφρονεύθη ὑπὸ Καταλανῶν. (Τ. Θ. 35).

Μουζάλων Θεόδωρος.— Μέγας λογοθέτης ἐπὶ Ἀνδρονίου Β'. (Τ. Θ. 35).

Μουσαῖος.— Θραξ ποιητὴς καὶ μουσικός, μαθητὴς τοῦ Ὀρφέως. Υἱὸς Ἀντιφῆμου καὶ τῆς Σελήνης. Ἐποίησε καὶ ἔμελεθε θρησκευτικὰ ἄσματα. (Τ. Θ. 30).

Μπαχτσεβάνογλου.— Θραξ ἐκ Παιδεστοῦ, ὅστις μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὰ Κλέφτικα ἄσματα τῆς ἐποχῆς κατέφυγεν ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους καὶ ἔκαμινεν ἐπιδρομὰς μὲ τοὺς συντρόφους του κατὰ Τουρκικῶν χωρίων, ἠχημαλῶτιζε διαφόρους Μπέηδες, ἐλάμβανε λύτρα, τὰ ὅποια καὶ διέθετεν εἰς Χριστιανούς. (Τ. Θ. 29).

Μπόζος.— Κατήγετο ἐκ Σχολαρίου. Ὑπῆρξε πράκτωρ μυστικός εἰς τὴν συμμορίαν τοῦ ἀρχιληστοῦ Καπετὰν Ἀναστάση. (Τ. Θ. 29).

N

Νεοχώριον.— Ὀνομασία πολλῶν Ἑλληνικῶν χωρίων ἐν Α. Θράκη. Ἐπὶ τῆς Θρακικῆς χερσονήσου τὸ Νεοχώριον Καλλιπόλεως. Ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους τὸ Νεοχώριον Περιστάσεως καὶ τὸ Νεοχώριον Παιδεστοῦ. Ἄπαντα οἱ Τούρκοι τὰ ἀνόμαζον Γενίκιοι. (Τ. Θ. 29).

Νέων ὁ Ἀσινάϊος.— Ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος εἰς τὴν μετὰ τοῦ Σεύθου σύμπραξιν αὐτοῦ. (Τ. Θ. 30).

Νιζάμι Τσετίτ.— Λέξεις τουρκικαὶ σημαίνουσαι «Νέος Νόμος». Ἐξεδόθη τὸ 1650 ὑπὸ τοῦ τότε Σουλτάνου, διὰ τοῦ ὁποίου διατάσσεται ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Χριστιανῶν ἐκ τῆς δουλείας διὰ τοῦ Χάττι Σερίφ. (Τ. Θ. 29).

Νίκαια.— Μεγάλη πόλις τῆς Βιθυνίας κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους. Ὑπῆρξε πρωτεύουσα τοῦ Ἑλλην. βασιλείου τοῦ ἰδρυθέντος ὑπὸ Θεοδώρου Λασκάρως μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ Βενετῶν τῆς 4ης Σταυροφορίας 1204 μ.Χ. (Τ. Θ. 35).

Νικηφόρος ὁ Λογοθέτης.— Ἀυτοκράτωρ 802 — 811. Ἐξεθρόνισε Εἰρήνην τὴν Ἀθηναίαν, ἣτις ἐμελέτα νὰ νυμφευθῆ Κάρωλον τὸν Μέγαν, βασιλεῖα τῶν Φράγκων, καὶ νὰ ἐνώσῃ τὸ Βυζαντινὸν κράτος μὲ τὸ τοῦ Καρόλου. Ὑπερήσπισε τὸ κράτος γενναίως καὶ ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τοῦ Κροίμμου, βασιλέως τῶν Βουλγάρων, τὸ 811. (Τ. Θ. 35).

Νικηφόρος Β' ὁ Φωκᾶς.— 963 - 969. Διάσημος στρατηγός, υἱὸς Βάρδα Φωκᾶ. Ἐπολέμησε τοὺς Ἀραβας καὶ ἠλευθέρωσε τὴν

Κρήτην ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν Μουσουλμάνων. Γενόμενος αὐτοκράτωρ, ἐνυμφεύθη τὴν χήραν βασίλισσαν Θεοφανώ. Ὑπέταξε τοὺς Βουλγάρους. Ἀλλὰ διὰ συναμοσίας ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἰωάννου Τοιμισκῆ καὶ τῆς Θεοφανοῦς ἐσφάγη. Ἐκ τῶν ἀρίστων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου. (Τ. Θ. 35).

Νικηφόρος Γ' ὁ Βοτανειάτης.— 1078 — 1081. Κατήγετο ἐκ τῶν Φωκάδων. Διετέλεσε στρατηγὸς καὶ ἐπολέμησε τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Κράτους πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις ἕν τε τῇ Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ, ἐπὶ Ρωμανοῦ τοῦ Δ' καὶ Μιχαῆλ Ζ' τοῦ Δούκα. Ἐνεκα τῆς ἀνικανότητος τοῦ Μιχαῆλ Ζ' ἐστασίασε καὶ ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ, ὅτε ἤδη εἶχε γηράσει. Κατ' αὐτοῦ ἐστασίασεν ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος καὶ τὸν καθήρεσεν. (Τ. Θ. 35).

Νικόπολις Βαυλγαρία.— Κεῖται εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως. Περιλαμβάνεται εἰς τὸν Νομὸν Πλεύνας. Ὄνομάσθη εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης τοῦ Ἰωάννου Τοιμισκῆ κατὰ τοῦ Σβιατοσλάβ ἡγεμόνος τῶν Ρώσων, συμπολεμουμένων μετὰ τοὺς Βουλγάρους. (Τ. Θ. 35).

Νιαζή καὶ Ἐμβέρ.— Οἱ δύο Ἀλβανοὶ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ Τουρκικοῦ στρατοῦ, οἵτινες ἐξῆλθον εἰς τὰ ὄρη, διὰ νὰ ἀναγκάσουν τὸν Χαμίτ νὰ παραχωρήσῃ Σύνταγμα, ὡς καὶ ἐγένετο τὸ 1908. (Τ. Θ. 29).

Νικόλαος Σχολαριώτης ἢ Καπετὰν Νικόλας.— Μετῆρχετο τὸν κλέφτικον βίον κατὰ τὸ 1880 ἀνὰ τὴν Θράκην μετὰ συμμορίαν ἀπὸ διάφορα χωρία τῆς Α. Θράκης, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ συνελάμβανε πλουσίους, εἰσέπρατε λύτρα καὶ ἐπλήρωνε τοὺς λησταποδόχους του. (Τ. Θ. 29).

Νιψαῖοι.— Λαὸς Θρακῶν, ἀρχαῖος, ὅστις κατὰ τὴν ὑπεράνω τῆς Ἀπολλωνίας καὶ Μεσημβρίας μετὰ πρωτεύουσαν Νίψαν. Τούτους μετὰ τοὺς Σκιρμίδας ὑπέταξεν ὁ Δαρεῖος ἀμαχητὶ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν διὰ Θράκης κατὰ τῶν Σκυθῶν 513 π.Χ. (Τ. Θ. 30).

Ἐάνθιοι.— Θρακικὸς λαὸς, διαπεραιωθεὶς εἰς Μ. Ἀσίαν, κατῴκησεν ἐν Τρωάδι παρὰ τὸν Ἐάνθιον παταμόν. (Τ. Θ. 30).

Ἐάνθοις Ἐμμανουήλ.— Ἐκ τῆς νήσου Πάτμου, ὅστις μετὰ τὸν Νικόλαον Σκουφᾶν ἐκ Πρεβέζης καὶ Ἀθανάσιον Τσακάλωφ ἐξ Ἰωαννίνων ἴδρυσαν ἐν Ὁδησσῷ τῆς Ρωσσίας τὴν Φιλικὴν Ἐπαιρειὰν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ Γένους. (Τ. Θ. 29).

Ἐεναζή.— Ἐπιφανὴς Ἑλλήν ἀρχὼν ἐν Κων)πόλει ἐπὶ Σελήμ Α' 1512 — 1520. Πληροφορηθεὶς παρ' ἀξιωματοῦχων Τούρκων περὶ σκέψεως τοῦ Σελήμ διὰ τὸ κλείσιμον τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐμήνυσεν τῷ Παιτριάρχῃ Θεοκλήτῳ τῷ Α' καὶ ἐνήργησεν παρὰ τῷ Μεγάλῳ Βεζύρη τὴν ματαίωσιν. (Τ. Θ. 29).

Ἐένη ἢ Μαρῖα.— Βασίλισσα τοῦ Βυζαντίου καὶ σύζυγος Μιχαῆλ Παλαιολόγου. Ἔσχεν υἱὸν Ἀνδρόνικον Β' Παλαιολόγον. (Τ. Θ. 35).

Επιφιλίνος Γεώργιος.— Πατριάρχης Κων)πόλεως 1192 — 1199. Ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας αὐτοῦ ἐγένετο συνοδικὴ πρᾶξις περὶ ἐνοριακῶν δικαίων. Οὗτος παρεχώρησεν εἰς τοὺς Σέρβους τὸ δικαίωμα νὰ ἰδρῦσουν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει τὴν Σερβικὴν Μονὴν τοῦ Χιλιανδαρίου. (Τ. Θ. 35).

Ὁ γ ο ὕ ξ ο ι.— Μία τῶν τριῶν φυλῶν τῶν Τούρκων. (Τ. Θ. 35).

Ὁ δ ό μ α ν τ ο ι.— Λαὸς Θρακικὸς. Κατῶκουν, πρὸ τοῦ Φιλίππου, μεταξὺ Νέστου καὶ Σπρυμόνος μὲ πόλιν τὴν Σίριν (σημεριναὶ Σέρραι). Ἐξεμεταλλεύοντο τὰ χρυσορυχεῖα τοῦ Παγγαίου. Κατακτηθέντες ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, συνεχωνεύθησαν μὲ τοὺς Μακεδόνας. Ὁ δ ό μ α ν τ ο ς υἱὸς Παίονος. (Τ. Θ. 30).

Ὁ δ ρ ύ σ α ι ἢ Ὁ δ ρ υ σ ο ί.— Λαὸς Θρακικὸς κατοικῶν τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Ἑβρου. (Τ. Θ. 35).

Ὁ ἰ α γ ρ ο ς.— Μυθικὸς βασιλεὺς Θράκης, πατὴρ Ὁρφῆως καὶ Ἄϊνου ἐκ Μούσης Καλλιόπης. Ἐξ οὗ αἱ Μοῦσαι ἐκαλοῦντο Οἰαγρίδες. (Τ. Θ. 30).

Ὁ λ ο ρ ο ς.— Ἀθηναῖος πατὴρ τοῦ Θουκυδίδου τοῦ Ἱστορικοῦ. (Τ. Θ. 30).

Ὁ λ ο φ ύ ρ α.— Ἑλληνὶς τῆς Μ. Ἀσίας, ἥτις ἀγομένη εἰς τὸ φρούριον τῶν Βηλοκόμων ὅπως τελέση τοὺς γάμους πῆς μὲ τὸν Βυζαντινὸν φρούραρχον, ἠρπάγη καθ' ὁδὸν δι' ἐνέδρας ὑπὸ τοῦ πρώτου Σουλτάνου τῶν νεοφανέντων Τσερκομάνων Ὁσμάν, ὅστις προσέφερεν αὐτὴν ὡς σύζυγον εἰς τὸν νεαρὸν υἱὸν τοῦ Ὁρχάν. Ἐξ αὐτῆς εἶχον γεννηθῆ ὁ Γαζῆ Σουλεϊμάν, ὁ καταλαβὼν τὴν Καλλιπόλιν καὶ ὁ μετὰ ταῦτα Σουλτάνος Μωρᾶτ ὁ Α' ὁ κατακτῆσας τὴν Θράκην καὶ φονευθεὶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Κοσσυφοπεδίου ὑπὸ τῶν Σέρβων. (Τ. Θ. 35).

Ὁ ξ υ λ ο ς.— Προϊστορικὸς βασιλεὺς τῆς Ἡλίδος, ὅστις κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Δωριέων (Ἡρακλειδῶν) εἰς Πελοπόννησον ἐκ Ναυπάκτου τῆς Αἰτωλίας, συνεμάχησε μὲ τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ ἐδέχθη πολλοὺς εἰς τὴν χώραν του. (Τ. Θ. 30).

Ὁ ρ ε σ τ η ς.— Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ Κλυταιμῆστρας. Οὗτος μετὰ τὸν βίαιον θάνατον τοῦ πατρὸς του ὑπὸ τοῦ Αἰγίσθου καὶ Κλυταιμῆστρας, ἐν συμπράξει μὲ τὴν ἀδελφὴν του Ἥλέκτραν ἐφόνευσε τὴν μητέρα του. Κατατροχόμενος δὲ ὑπὸ τῶν Ἑρυννίων (τύψις τῆς συνειδήσεως), διὰ νὰ ἀπαλλαγῆ ἔκτισε κατὰ συμβουλήν τοῦ ἐν Δελφοῖς Μαντείου τὴν πόλιν Ὁ ρ ε σ τ ι ᾶ δ α εἰς τὴν συμβολὴν τῶν τριῶν Θρακικῶν ποταμῶν παρὰ τὴν Θρακικὴν πόλιν Οὐσκιουδάμαν (Ἀδριανούπολις). (Τ. Θ. 30).

Ὁ ρ φ ε ύ ς.— Μυθικὸς βασιλεὺς τῶν Θρακιῶν, ποιητὴς καὶ ὕμνωδός ἀπὸ τὴν Πιερίαν. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του Εὐρυδικῆς κατῆλθεν εἰς τὸν Ἄδην, διὰ νὰ ἀντιληφθῆ τὴν ἐκεῖσε διαβίωσιν τῶν ἀποθνησκόν-

των καὶ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν ζωὴν, ἵνα διδάξῃ τοὺς ζῶντας. Ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ μίαν ὀργιαστικὴν ἑορτὴν τῶν μαινάδων γυναικῶν τῆς Θράκης, ὡς ἀποφεύγων αὐτάς, κατεκρεουργήθη ὑπ' αὐτῶν. (Τ. Θ. 30).

Ο ὑ α λ ε ν τ ι ν ι α ν ὄ ς.— Αὐτοκράτωρ τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουλιανοῦ, ὅστις προσέφερε τὸν θρόνον τοῦ Ἀνατ. κράτους, εἰς τὸν ἀδελφόν του Οὐάλην. (Τ. Θ. 35).

Ο ὑ ά λ η ς.— Ἔλαβε τὸν θρόνον τοῦ Ἀνατ. τμήματος τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰοβιανοῦ. Ἐπ' αὐτοῦ οἱ Βησιγόθοι, οἱ πρῶην ἐγκατασταθέντες ἐν Ἄνω Μοισία (Σερβία), εἰσέβαλον εἰς τὴν Θράκην. Ὁ Οὐάλης ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῶν. Ἄλλ' εἰς μάχην ἔξωθεν τῆς Ἀδριανουπόλεως ἠττήθη καὶ ἐφρονεύθη 378 μ. Χ. (Τ. Θ. 35).

Ο ὑ ν ν ι ά δ η ς Ἰ ω ά ν η ς (Γ ι ά γ κ ο ς).— Διοικητὴς τῆς Τρανσυλβανίας, ὅστις διεξήγαγε πολλοὺς πολέμους πρὸς τοὺς Τούρκους ἐπὶ Μουράτ τοῦ Β'. Ἦρωσ τότε τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου τοῦ ἀγωνιζομένου κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. (Τ. Θ. 35).

Ο ὕ ν ν ο ι.— Ἔθνος Μογγολοσαταρικόν, τὸ ὁποῖον, ὑπὸ τὸν Ἀτίλαν μὲ ἵππους καὶ ἀμάξας, ὑπέταξε πολλὰ Σλαβικὰ καὶ Γερμανικὰ γένη, ἔκαμε πολλὰς εἰσβολὰς καὶ ἐρημώσεις εἰς ἀμφοτέρω τὰ μέρη τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀτίλα καὶ τὴν διαμάχην τῶν 50 υἱῶν του, τὰ ὑποταγέντα ἔθνη ἀνέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των τὸν Ε' αἰῶνα μ. Χ. (Τ. Θ. 35).

Π

Π α ί ω ν.— Βασιλεὺς τῆς Ἠλίδος κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους, ὅστις ὤκησεν εἰς τὰ μέρη τοῦ Ἀξιοῦ καὶ Στρυμόνος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου οἱ Θρακικοὶ λαοὶ ἔλαβεν τὸ ὄνομα Παίονες. (Τ. Θ. 30).

Π α ἱ τ ο ι.— Θρακικὸς λαός, κατοικῶν τὴν Παιτικὴν περὶ τὸν κάτω ροῦν τοῦ Ἑβρου. Ὑποταγέντες εἰς Ξέρξην, ἦλθον κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον ἐπολέμησαν τοὺς Πέρσας. (Τ. Θ. 30).

Π α κ τ ὕ η.— Ἑλληνικὴ πόλις ἐπὶ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου πρὸς τὴν Προποντίδα, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι μετεφέρθησαν ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου εἰς τὴν νέαν πρωτεύουσάν του Λυσιμάχειαν.

Π α ν δ ἰ ω ν.— Μυθικὸς βασιλεὺς τῆς Ἀττικῆς, ὁ καλέσας εἰς βοήθειάν του κατὰ τῶν Καδμείων τῶν Θηβῶν τὸν βασιλέα τῆς Θράκης Τηρέα, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔδωκε σύζυγον τὴν θυγατέρα του Πρόκνην. (Τ. Θ. 30).

Π α ρ α ὕ α ι.— Λαὸς Λωρικὸς Β. Ἠπείρου τῆς χώρας Παραναίας. Μετὰ τῶν Χαόνων καὶ Ἀμβρακιωτῶν 430 π.Χ. ἐπολέμησαν τοὺς Ἀθηναίους ὑπὲρ τῶν Ἀκαρνανῶν. (Τ. Θ. 30).

Π ᾶ ρ θ ε ι.— Ἔθνος Περσικόν, ἀναμιγνὲν μετὰ Σκυθῶν. Ἐπὶ τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς ἐξασκηθὲν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων εἰς τὴν Ἑλληνιστὶ ὄπλομα-

χητικὴν μέθοδον, ἐπανεστή κατὰ τῶν Ἑλλήνων βασιλέων τῆς Συρίας Σελευκιδῶν καὶ ἐσχημάτισε τὸ ἰσχυρὸν κράτος τῆς Παρθυαίας. Ἐκυριάρχησε πῆς Περσίας καὶ Μεσοποταμίας. Περιῆλθεν εἰς πολέμους πρὸς τοὺς κατακτήσαντας τὰ Ἑλληνικὰ καὶ Ἑλληνιστικὰ κράτη Ρωμαίους. Νικήσαντες οἱ Πάρθοι τὰς Ρωμαϊκὰς λεγεῶνας τοῦ Κράσσου ἠνάγκασαν τοὺς Ρωμαίους νὰ περιορίσουν τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις των μέχρι τοῦ Εὐφράτου. Τὴν κυριαρχίαν τῶν Πάρθων κατὰ τὸν 3ον μ.Χ. αἰῶνα ἀνέτρεψεν ἡ Περσικὴ φυλὴ τῶν Σασσανιδῶν, οἵτινες διεδέχθησαν τοὺς Πάρθους ἐν τῇ ἔξουσίᾳ. (Τ. Θ. 30).

Πέργαμος.— Πόλις τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Μυσίας. Ὑπῆρξε κατὰ τὴν Ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν πρωτεύουσα τῶν Ἀτταλιδῶν βασιλέων τοῦ Περγαμηνοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε τὸ Δ. καὶ Β.Δ. τμήμα τῆς Μ. Ἀσίας. (Τ. Θ. 30).

Περδικκας.— Τὴν ὀνομασίαν ταύτην φέρουσι διάφοροι βασιλεῖς τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας, ὡς καὶ ὁ στρατηγός, εἰς ὃν ὁ Ἀλέξανδρος ἀποθνήσκων, ἀρῆκε τὸν βασιλικὸν δακτύλιον, ὅπερ ἐσήμαινε τὴν τοποτηρητείαν τοῦ θρόνου. (Τ. Θ. 30).

Πέρκη.— Τὸ ἀρχαιότατον ὄνομα τῆς Θράκης, κατὰ τὴν μυθικὴν ἐποχὴν πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Θρακῶν. (Τ. Θ. 30).

Περσεφόνη.— Θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Δήμητρος, ἀρπαγεῖσα ὑπὸ τοῦ θεοῦ τοῦ Ἄδου Πλούτωνος. Κατ' ἀπόφασιν τοῦ Διὸς τοὺς τρεῖς μῆνας τοῦ θέρους ἐπανήρχετο πρὸς τὴν μητέρα της ἐν τῇ ζῳῇ, κατὰ δὲ τοὺς λοιποὺς ἑννέα ἐπέστρεφε παρὰ Πλούτωνι ἐν Ἄδει. Ἡ Περσεφόνη εἶναι τὸ σύμβολον τῆς βλαστήσεως. Ἐλατρεύετο ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κόρη» τῆς Δήμητρος θεᾶς τῆς Γεωργίας καὶ τῆς Σποράς. (Τ. Θ. 30).

Πισσαταί.— Οἱ κάτοικοι τῆς Ἰταλικῆς πόλεως Πίσσης, ἢ Πίζας. Ἐπὶ Μεσαιῶνος εἶχον λάβει διάφορα προνόμια εἰς τὸ ἐμπόριον μὲ τὰς Βυζαντινὰς χώρας. (Τ. Θ. 35).

Πλαταία.— Ἀρχαία πόλις τῆς Βοιωτίας, ὅπου διεξήχθη ἡ μεγάλη μάχη μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν τοῦ Μαρδονίου 479 π.Χ. (Τ. Θ. 30).

Πλήξιππος.— Τίς τοῦ Φινέως, βασιλέως τῆς Θρακ. πόλεως Σαλμυδησοῦ, φονευθεὶς μετὰ ταῦ ἀδελφοῦ του Πανδίωνος ὑπὸ τοῦ πατρὸς του, πιστεύσαντος εἰς τὰς διαβολὰς τῆς μητριᾶς των Ἰδαίας. (Τ. Θ. 30).

Πόλα.— Πόλις τῆς Ἰστρίας παράλιος (σήμερον Ἰταλικὴ) ἐπὶ τῆς Δυτικῆς παραλίας εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς Χερσονήσου. Ἐκεῖ ἐφυλακίσθη ὑπὸ τοῦ Μ. Κων)τίνου ὁ υἱὸς του Κρίσπος καὶ ἐθανατώθη, κατηγορηθεὶς ψευδῶς ὑπὸ τῆς μητριᾶς του Φαύστας. Κατὰ τὴν μυθολογίαν ἡ Πόλα εἶχε κτισθῆ ὑπὸ τῶν Κόλχων, τοὺς ὁποίους εἶχε στείλει ὁ βασιλεὺς τῆς Κολχίδος Αἰήτης, διὰ νὰ συλλάβουν τὸν Ἰάσωνα, πὺ εἶχεν ἀρπάσει τὸ Χρυσόμαλλον Δέραν. (Τ. Θ. 30).

Πολύδωρος.— Τίς τοῦ Πριάμου καὶ τῆς Ἐκάβης, ὁ σταλεὶς ἐπὶ τοῦ πατρὸς του μὲ πολλοὺς θησαυροὺς εἰς τὸν γαμβρὸν του καὶ βασιλεῖα

τῶν Δολόγγων Θρακῶν Παλυμήστορα, ὅστις διὰ τὴν ἀσπετερισθῆ τοὺς θησαυριᾶς, ἐφόνησε τὸν Πολύδωρον. (Τ. Θ. 30).

Π ρ ι α μ ο ς.— Ὁ γέρον βασιλεὺς τῆς Τροίας, κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς ὁποίας ἐσφάγη ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως. (Τ. Θ. 30).

Π ρ ό κ ν η.— Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀττικῆς κατὰ τὴν μυθικὴν ἐποχὴν Πανδίωνος. Ταύτην ὁ Πανδίων ἔδωκε σύζυγον πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Θρακῶν Τηρέα, ἐλθόντα εἰς βοήθειαν αὐτῶ εἰς τὸν πόλεμον, κατὰ τῶν Καδμείων. (Τ. Θ. 30).

Π τ ο λ ε μ α ῖ ο ς.— Στρατηγὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, υἱὸς τοῦ Λάγου. Ὁ Πτολεμαῖος κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ ἀπεράντου Μακεδονικοῦ κράτους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔλαβε τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἐγένετο γενάρχης τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Λαγιδῶν. Τελευταῖος γόνος τούτων ὑπῆρξεν ἡ Κλεοπάτρα μετὰ τὸν θάνατον τῆς ὁποίας ἡ Αἴγυπτος περιήλθεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ρωμαίων, ὀλίγον πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ. (Τ. Θ. 30).

Π υ θ α γ ό ρ α ς.— Ἀρχαῖος Ἕλληνας φιλόσοφος καὶ μαθηματικὸς γεννηθεὶς ἐν Σάμῳ. Ἐμαθήτευσεν παρὰ Φερεκίδην ἐν Σύρῳ. Ἰδρυσεν φιλοσοφικὴν σχολὴν ἐν τῇ πατρίδι του. Μετὰ ταῦτα κληθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος (Σικελίας καὶ Νοτίου Ἰταλίας) ἐξεπόνησε ἐκεῖ σοφοὺς νόμους.

P

Ρ α γ ο ὤ ζ α.— Πόλις εἰς τὰ παράλια τῆς Δαλματίας. Ἐκτίσθη κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα μ.Χ. Ἠϋξήθη δι' ἐγκαταστάσεως Σλάβων. Ἀπέκρουσε τοὺς Σαρακηνούς καὶ τοὺς Βουλγάρους. Ὑπετάγη εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, τοὺς Βενετοὺς καὶ Οὐγγυροὺς. ἤμασε ναυτικῶς 15ον — 16ον αἰῶνα. (Τ. Θ. 35).

Ρ α ο ὄ λ.— Πρέσβυς Ροδέρτου Γυσκάρδου ἐν Βυζαντίῳ ἐπὶ Νικηφ. Βοτανειάτου. (Τ. Θ. 35).

Ρ ά σ κ ο ς καὶ Ρ α σ κ ο ὗ π α ρ ι ς.— Ἀδελφοὶ βασιλεῖς τῶν Θρακῶν ὑπατελεῖς εἰς τοὺς Ρωμαίους τὸν 1ον π.Χ. αἰῶνα. Ἡ χώρα των περιελάμβανε τὴν Νότιον Θράκην ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου μέχρι τῶν Φιλίππων. Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους τῶν Ρωμαίων ὁ Ρασκούπορις, ἐκλιπόντος τοῦ Ράσκου, ἐβοήθησεν ἐν Δυρραχίῳ τὸν Πομπήιον κατὰ τοῦ Καίσαρος. Ἐπειτα τοὺς Δημοκρατικούς Κάσσιον καὶ Βροῦτον κατὰ τοῦ Ὀκταβίου καὶ Ἀντωνίου καὶ τέλος τὸν Ὀκτάβιον κατὰ τοῦ Ἀντωνίου, ἐν Ἀκτίῳ. (Τ. Θ. 30).

Ρ α ὕ μ ο ὦ ν δ ο ς.— Εἷς τῶν κυριωτέρων ἀρχηγῶν τῆς 1ης Σταυροφορίας, κόμης τῆς Γαλλικῆς Τολούζης (Τολῶσσα). Ἠκολούθησε τὸν Κουκούπετρον. Ἀνδρεῖος καὶ ἔμπειρος, ἔχων 10 χιλ. πολεμιστάς, ἠνδραγάθησεν εἰς τὴν μάχην τῆς Νικαίας. Ἐφέρθη τιμωτάτα πρὸς Ἀλέξιον τὸν Κομνηνόν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς λοιποὺς οἵτινες εἶχον προβῆ εἰς παραβάσεις. (Τ. Θ. 35).

Ρ α ὕ μ ο ὦ ν δ ο ς.— Γάλλος χημικὸς ἐν Οὐμαόρτζα ἔξωθεν τῆς Κων

πόλεως, συλληφθείς ὑπὸ τῶν ληστῶν τοῦ Καπετάν Ἀναστάς κατὰ τὸ 1886 καὶ ἀπολυθείς ἔξωθεν τῆς Ραιδεστοῦ, ἀφαῦ ἡ Τουρκ. Κυβέρνησις ἐπλήρωσε 6 χιλ. λίρας χρυσᾶς. (Τ. Θ. 29).

Ρ ο γ ῆ ρ ο ς.— Κόμης τῆς Σικελίας, Νορμανδός, ἀδελφὸς τοῦ Ροβέρτου Γυσκάρδου. Κατεδίωξε τὸν ἐν Σικελία Ἕλλην. Κλήρον χάριν τοῦ Πάπα Ὁρβανοῦ τοῦ Β'. (Τ. Θ. 35).

Ρ ο γ ῆ ρ ο ς Β'.— Τίς τοῦ προηγουμένου, ὅστις κατὰ τὴν 2αν Σταυροφορίαν ἐληλάτησε τὴν Κόρινθον καὶ τὰς Θήβας, ἠχμαλώτισε κατοίκους, εἰδήμονας τῆς σχοληροτροφίας, τῆς κατεργασίας τῆς μετάξης καὶ τῆς ὑφαντικῆς μεταξωτῶν καὶ ἐγκατέστησεν αὐτοὺς εἰς Παλέριον Σικελίας. (Τ. Θ. 35).

Ρ ο ι μ η τ ἄ λ κ η ς Α'.— Τίς Κόπυος τοῦ Δ' ἀναγορευθεὶς βασιλεὺς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, διότι ἐβοήθησεν αὐτοὺς κατὰ τῶν Βέσσων Θρακῶν ἐπαναστάντων. Ἐπολέμησε τοὺς Δαλμάτας καὶ Πανονίους ἐν Μακεδονίᾳ. (Τ. Θ. 30).

Ρ ο ι μ η τ ἄ λ κ η ς Γ'.— Βασιλεὺς τῆς Θράκης, φίλος τοῦ Καλλιγούλα. Ἐφρονεῦθη ὑπὸ τῆς συζύγου του. Οἱ δὲ Ρωμαῖοι μετέβαλον τὴν Θράκην εἰς Ρωμαϊκὴν Ἐπαρχίαν. Ἐπῆρξεν ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Θράκης, 46 μ. Χ. (Τ. Θ. 30).

Ρ ο ῦ ρ ι κ.— Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ρωσσοβαράγγων Σκανδιναβῶν, ὅστις κατελθὼν κατέλαβε τὴν ὑπ' αὐτῶν κληθεῖσαν χώραν Ρωσσίαν περὶ τὸ 860 μ.Χ. (Τ. Θ. 35).

Ρ ο υ φ ῖ ν ο ς.— Γαλάτης, ἐν Κων)πόλει, ἐκ τῶν μετὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐλθόντων. Κατεῖχε μέγα ἀξίωμα ἐν τῇ Βυζαντινῇ Αἰλῇ ἐπὶ Ἀρκαδίου καὶ Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ. Ἀντίπαλος τοῦ Εὐτροπίου. Ἐπῆρξε λίαν ἐπιβλαβῆς. (Τ. Θ. 35).

Ρ ο υ σ ἔ λ ι ο ς.— Νορμανδὸς ἀρχηγὸς ἐν τῷ Βυζαντινῷ στρατῷ.

Ρ ω μ α ν ὸ ς Α' Λεκαπηνός.— Διάσημος στρατηγὸς τοῦ Βυζαντίου καὶ συμβασιλεὺς τοῦ αυτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Ζ' Πορφυρογεννήτου. Ἐπολέμησε τοὺς Ρώσους ἐν Βοσπόρῳ διὰ τοῦ ὕγρου πυρός. Ἐταπεινώσε τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς Σλάβους τῆς Πελοποννήσου. Ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Στεφάνου συμβασιλέως, εἰς Πόντον, ὅπου ἀπέθανε τὸ 948 μ. Χ. (Τ. Θ. 35).

Ρ ω μ α ν ὸ ς Β'.— Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου 959 - 963. Τίς Κων)πίνου τοῦ Ζ' Πορφυρογεννήτου καὶ Ἑλένης θυγατρὸς τοῦ Λεκαπηνοῦ. Ρωμαῖος, νοήμων καὶ εὐπαιδευτός. Ἔσχεν ἱκανοὺς στρατηγούς Βρίγγαν Ἰωσήφ, Νικηφόρον Φωκᾶν, Δέοντα Φωκᾶν. Ἐπ' αὐτοῦ ἠλευθερώθη ἡ Κρήτη διὰ τοῦ στρατηγοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ ἀπὸ τοὺς μουσουλμάνους Ἀραβας. Ἔσχε σύζυγον τὴν ἐρωτόληπτον Θεοφανώ. Ἐν μέσῳ θριάμβων, ἀπέθανε τὸ 963 μ.Χ. δηλητηριασθεὶς ὑπὸ τῆς Θεοφανοῦς, ἣ κατ' ἄλλους ἐκ συγκοιτῆς, ἐνῶ ἐγυμνάζετο. (Τ. Θ. 35).

Ρ ω μ α ν ὸ ς Γ' ὁ Ἀργυρός.— Αὐτοκράτωρ 1028 - 1034. Συνετὸς καὶ λόγιος. Μετὰ τὸν θάνατον Κων)τίνου τοῦ Η', ἀτέκνου, ἠναγκάσθη ὑπὸ τῶν αὐλικῶν νὰ νυμφευθῇ τὴν χηρεύσασαν Ζωὴν ἀδελφὴν τοῦ Βασιλείου Β' καὶ νὰ βασιλεύσῃ. Ἦτο ὁμως ἀδαῆς περὶ τὸ κυβερνᾶν καὶ διὰ τοῦτο τὸ κράτος ὑπέστη πολλὰς ζημίας. Ἐν Ἀσίᾳ οἱ ὑποτελεῖς Ἐμίροι τῶν Ἀράβων τοῦ Χαλεπίου ἐπανεστάτησαν καὶ Ἀραβες πειραταὶ ἐδήουν τὴν Σικελίαν, τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ τὰς Ἰουναὺς νήσους. Ἐν τέλει, ἡ ἔλευσὴ Ζωῆ, ἐξόντωσε καὶ τοῦτον, ἵνα ὑπανδρευθῇ Μιχαὴλ τὸν Παφλαγόνα. (Τ. Θ. 35).

Ρ ω μ α ν ὸ ς Δ' ὁ Διογένης.— Καππαδόκης, 1068-1071. Υἱὸς στρατηγοῦ Κων)τίνου Διογένους. Στρατηγὸς ὢν τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ στρατευμάτων, συνέτριψε τοὺς στασιάσαντας Πατζινάκους ἐπὶ Κων)τίνου Ι' τοῦ Λοῦκα. Ἐνεκα δυσκόλων περιστάσεων, ἡ χηρεύσασα βασίλισσα Κων)τίνου τοῦ Ι', ὑπανδρεύθη τοῦτον καὶ ἐγένετο οὕτω αὐτοκράτωρ 1068. (Τ. Θ. 35).

Σ

Σ α μ ο υ ῆ λ.— Βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸν Μεσαίωνα. Εἰσβαλὼν εἰς Μακεδονίαν ἔσπασε τὴν ἔδραν του εἰς Πρέσπαν. Κατ' αὐτοῦ ἐπῆλθεν ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Βασίλειος Β', ὁ Βουλγαροκτόνος, ὅστις κατόπιν πολυετῶν ἀγόνων ἀπήλλαξε τὰς ἐν Εὐρώπῃ Ἑλληνικὰς χώρας ἀπὸ τὰς λεηλασίας καὶ σφαγᾶς τοῦ Σαμουήλ. Θανόντος τοῦ Σαμουήλ μετὰ τὴν ἐν Σιδηροκάστρῳ πανωλεθρίαν, ὑπέταξε τελείως τὴν Βουλγαρίαν, καταστήσας αὐτὴν Ἐπαρχίαν Βυζαντινὴν. (Τ. Θ. 35).

Σ β ι α τ ο σ λ ᾶ β.— Ἡγεμὼν τῆς μεσαιωνικῆς Ρωσσίας καὶ υἱὸς τῆς βασιλείσσης Ὀλγας, ἣτις ἐπισκεφθεῖσα τὴν Κων)πολιν, ἐβαπτίσθη. Ὁ Σβιατοσλάβ, κληθεὶς ὑπὸ Νικηφόρου Φωκᾶ νὰ κτυπήσῃ τοὺς Βουλγάρους κατέλαβε πῆν Βουλγαρίαν, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ ἐδραιώσῃ τὴν ἐξουσίαν του, μεταβαλὼν τοὺς Βουλγάρους εἰς συμμάχους του κατὰ τοῦ Βυζαντίου. Οὕτως ἐξέσπασε ὁ πόλεμος μεταξὺ Βυζαντινῶν καὶ Ρώσων, τὸν ὁποῖον ἐτεσμάτισε νικηφόρως διαδεχθεὶς τὸν Φωκᾶν Ἰωάννης ὁ Τσμισκής. (Τ. Θ. 35).

Σ ε ὑ θ ῆ ς Α'.— Βασιλεὺς τῶν Ὀδρουσῶν. Συνεξεύχθη τὴν Στρατονίκην, θυγατέρα τοῦ Περδικέου, διαρκούντως τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Τὸ 424 π. Χ. διεδέχθη τὸν Σιτάλκην καὶ ἐπεξέτεινε τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ ὀλοκλήρου τῆς Θράκης ὑποτάξας καὶ ἐνώσας ἅπαντα τὰ Θρακικὰ γένη. Διετέλεσε σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἀνεκήρυξαν αὐτὸν πολίτην Ἀθηναίων. (Τ. Θ. 30).

Σ ε ὑ θ ῆ ς Β'.— Υἱὸς Μαισάδου, ὅστις μετὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ βασιλείου τοῦ Σεύθου ἐβασίλευσε τῶν ἐν τῇ Ν.Α. Θράκῃ Μελανδυτῶν, Θυνῶν καὶ Τρανυπῶν, οἵτινες ὁμως ἐξεδίωξαν τὸν Μαισάδην, ὁ δὲ

Σεύθης υἱός του, κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Ὀδρουσῶν Μήδοκον ἢ Ἀμάδοκον. Ἐβοηθήθη ὑπὸ τῶν Μυρίων τοῦ Ξενοφάντος κατὰ τὴν Κάθοδον καὶ κατέλαβε τὴν χώραν τοῦ πατρός του, ἀλλ' ἐφάνη ἄπιστος καὶ δόλιος. Ἀπέθανε 383 π. Χ. (Τ. Θ. 30).

Σ ε ὑ θ η ς Γ'.— Βασιλεὺς τῶν Ὀδρουσῶν Θρακῶν ἐπὶ Μ. Ἀλεξάνδρου, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπετάγη 338 - 325 π.Χ. Διετέλει καὶ οὗτος φίλος τῶν Ἀθηναίων. (Τ. Θ. 30).

Σ ε λ ἰ μ ὀ Α'.— Ἐνατος Σουλτάνος τοῦ Ὀσμανικοῦ Κράτους, υἱὸς Βαγιαζήτ τοῦ Β' καὶ ἑγγονος τοῦ Πορθητοῦ Μωάμεθ. Ἐπικαλεῖται Γιαβούζ = σκληρός. Διέταξεν ἵνα οἱ χριστιανικοὶ ναοὶ τῆς Κων)πόλεως μεταβληθῶσιν εἰς ἡαμά. Ἐπειτα ἔθεσε κατὰ νοῦν νὰ καταργήσῃ τὸ Πατριαρχεῖον καὶ νὰ καλέσῃ τοὺς χριστιανοὺς νὰ ἐξισλαμισθῶσιν ἢ νὰ σφραγῶσιν, ὅσοι ἀρνοῦνται. Τὴν φοβερὰν πρόθεσιν ταῦ φανατικωτάτου τούτου Σουλτάνου ἐματαιώσαν ὁ Σεΐχουλισλάμ Δζεμαλή, ὁ Μέγας Βεζύρης, ἐν μυστικῇ συνεννοήσει μὲ τὸν Πατριάρχην Θεόκλητον. Ἐβασίλευσε 1512 — 1520. (Τ. Θ. 29).

Σ ἔ λ ε υ κ ο ς ὁ Ν ι κ ἄ ν ω ρ ἢ Ν ι κ ἄ τ ω ρ.— Μακεδόν, υἱὸς Ἀντιόχου στρατηγοῦ Φιλίππου. Ὁ Σέλευκος ὑπῆρξεν εἰς τῶν διασημοτέρων στρατηγῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου κατὰ τὴν πολυετῆ ἐκστρατεῖαν τοῦ Μακεδόνα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ Σέλευκος ἐξησφάλισε τὴν βασιλείαν ἐπὶ τῶν πλείστων Ἀσιατικῶν χωρῶν μὲ κέντρον τὴν Συρίαν. Ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Ἰνδιῶν καὶ ἔφθασεν μέχρι τοῦ Γάγγου ποταμοῦ. Ἐγένετο γενάρχης τῶν Σελευκιδῶν, οἱ ὁποῖα ἐπέβαλον τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς ὅλα τὰ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των ἔθνη. Ἀπέθανεν ἐν Λυσιμαχείᾳ δολοφονηθεὶς ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ. Νικάτωρ = νικητής. (Τ. Θ. 30).

Σ κ ὑ θ α ι.— Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Σκυθίας (σημερινῆς Ρωσσίας). Ἦσαν νομάδες, ἄγριοι καὶ πολεμικοί, προελθόντες ἐξ Ἀσίας. Κατόικουν ἀπὸ τοῦ Ἰστρου μέχρις Οὐραλίων καὶ Κασπίας. Γενάρχης των κατὰ τὴν μυθολογίαν ἦτο ὁ Ταργίταος υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Βορυσθένου. Οἱ Ἕλληνες τοὺς ἐθεώρουν ἀπαγόνους τοῦ Σκύθου υἱοῦ τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Ἐχίδνης. Ὁ Ἡρόδοτος λέγει ὅτι γενάρχη αὐτῶν ἦσαν ὁ Ἀρπόξαις, ὁ Λιπόξαις καὶ ὁ Κολάξαις καὶ ὅτι ἦσαν γενναῖοι καὶ πολεμικοί, ἀλλὰ ἀπολίτιστοι. Ἐπὶ Σόλωνος ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας ὁ Σκύθης Ἀνάχαρσις, ὁστις ἐμνήθη εἰς τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ἠθέλησε μὲ τὸν βασιλέα τῶν Σκυθῶν Σκύλην νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὸν λαὸν των τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλ' οἱ Σκύθαι, ἐξαγριωθέντες, τοὺς ἐθανάτωσαν. Ὁ Ὀμηρὸς τοὺς ὀνομάζει ἱππομελγούς· διότι ἤμελγον τὰς φορβάδας καὶ ἐτρέφοντο μὲ ἱππειον γάλα. Ἡ ὀνομασία Σκύθαι ἀντεκατεστάθη κατὰ τὸν μεσαίωνα μὲ τὰς ὀνομασίας Σαρμάται, Σλάβοι, Ἀβάροι, Βούλγαροι, Σέρβλοι, Χρωβᾶται καὶ ἄλλας. (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Σ η σ τ ό ς.— Ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἀποικία εἰς τὸ στενότερον μέρος τοῦ Ἑλλησπόντου ἐπὶ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου ἔναντι τῆς Ἀσιατικῆς Ἀβύδου, ὅπου εἶχον στηθῆ αἱ γέφυραι τοῦ Ξέρξου 480 π. Χ. Σήμερον Γιάλοβα = παρλιακὴ πεδιάς. (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Σ κ η π ί α ς Ἀ κ ρ α.— Χερσονησίς εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς Θεσσαλίας, τὸ Τρίκερι. (Τ. Θ. 30).

Σ ι ρ ό η ς.— Ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Κοσρόου, ὅστις μετὰ τὰς ἐπανειλημμένας νίκας τοῦ Αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, καθήρесе τὸν πατέρα του καὶ ἀναλαβὼν τὴν βασιλείαν, ἐσυνθηκολόγησε πρὸς τὸν Ἡράκλειον παραδῶσας τὸν Τίμιον Σταυρὸν καὶ 70 χιλ. Χριστιανούς αιχμαλώτους.

Σ ι τ ά λ κ η ς Α΄.— Βασιλεὺς τῶν Ὀδρουσῶν Θρακῶν, υἱὸς τοῦ Τήρου βασιλέως. Διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του, ἐξήπλωσε τὴν ἐξουσίαν του ἐπὶ ὅλων τῶν Θρακικῶν γενῶν, ποὺ κατώκουν ἀπὸ τὰ Ἄβδηρα μέχρι Βυζαντίου, καὶ πρὸς βορρᾶν μέχρι τοῦ Ἴστρου. Ἐπὶ Πελοποννησιακοῦ πολέμου συνεμάχησε μὲ τοὺς Ἀθηναίους. Τὸ 429 π.Χ. χάριν τῶν Ἀθηναίων ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Περδίκκου τῆς Μακεδονίας μὲ 50 χιλ. ἵππεις καὶ 100 χιλ. πεζοὺς. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι φοβηθέντες τὴν πολυπληθῆ στρατιάν του, δὲν τὸν ἐβοήθησαν ἀπὸ θαλάσσης καὶ ἐκλιπόντων τῶν τροφίμων ἐπέστρεψεν αὐτὸς ἄπρακτος. Ἐφονεύθη τὸ 424 π. Χ. προσπαθὼν νὰ ὑποτάξῃ τοὺς πολεμικοὺς Θρακίας Τριβαλλοὺς περὶ τὴν Νύσσαν Β.Δ. (Τ. Θ. 30).

Σ ι τ ά λ κ η ς Β΄.— Ἀρχηγὸς Θρακικοῦ σώματος, συνοδεύσας εἰς Ἀσίαν τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον. Προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τὰς μάχας Ἴσσοῦ ὡς καὶ Ἀρβήλων. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπὸ τὰς Ἰνδίας κατηγορήθη ὡς κυβερνήσας μὲ σκληρότητα τὴν σατραπείαν του καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον. 326 π.Χ. (Τ. Θ. 30).

Σ ι θ ω ν ί α.— Ἡ μεσαία χερσονησίς τῆς Χαλκιδικῆς, ἡ καλουμένη τῶρα Λόγγος. (Τ. Θ. 30).

Σ ο υ λ ε ῦ μ ἄ ν Γ α ζ ῆ.— Υἱὸς πρωτότοκος τοῦ ἐν Προύσση 2ου Σουλτάνου τῶν Ὀθωμανῶν Ὀρχάν. Μήτηρ του ἦτο ἡ Ἑλληνὶς Ὀλοφύρα (Νιλοφέρ). Διάδοχος ὦν τοῦ θρόνου, ὁ νεαρὸς Πρίγκιψ τοῦ Ὀθωμανισμοῦ, μὲ μοῖραν στρατοῦ, διέβη τὸν Ἑλλήσποντον καὶ κατέλαβεν, ἐπὶ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, τὴν Βολερόν καὶ τὴν Καλλίπολιν, τὴν ὁποίαν, μετὰ τὸν θάνατόν του, ὁ ἀδελφός του Σουλτάνος Μουράτ ὁ Α΄ κατέστησεν ὀρημητήριον διὰ τὰς ἐπὶ τῆς Βαλκανικῆς ἐπιχειρήσεις του. Ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ὁ Σουλεϊμάν ἐν Βολερό. (Τ. Θ. 29, 35).

Σ ο υ λ ε ῦ μ ἄ ν Κ α ν ο υ ν ο ῦ = Ἰνομοθέτης.— Ὁ μεγαλύτερος καὶ ἐνδοξότερος τῶν Ὀθωμανῶν Σουλτάνων 1520 — 1566. Υἱὸς τοῦ Σουλτάνου Σελὶμ Γιαβούζ. Διεσέγγανος τοῦ Πορθητοῦ. Κατέκτησε πολλὰς χώρας ἔν τε τῇ Εὐρώπῃ, τῇ Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ. Τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος ἐπ' αὐτοῦ εἶχε φθάσει εἰς τὴν μεγαλειότατον του ἀκμὴν. «Μέγας Κύριος» ἐκαλεῖ-

το ὑπὸ τῶν καταπεπτοημένων Εὐρωπαϊῶν ἡγεμόνων, πρὸς τοὺς ὁποίους τότε τὸ πρῶτον ἀπεκατέστησε πολιτικὰς καὶ διπλωματικὰς σχέσεις ἡ Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία. (Τ. Θ. 29).

Σ ο υ λ ε ὕ μ ἄ ν Β' 1687 — 1691.— Εἰκοστὸς Σουλτᾶνος, υἱὸς τοῦ Σουλτάνου Ἰμπραχίμ. Διεξήγαγε πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας. Οἱ Τούρκοι ἠττήθησαν καὶ ἔχασαν ἐδάφη. Οἱ Γενίτσαροι ἐπανεστάτησαν καὶ ἔκαμαν σφαγὰς ἐν Κων)πόλει. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐγκατελείφθη ὁ Θεαμὸς τοῦ Παιδομαζώματος. (Τ. Θ. 29).

Σ ο υ λ ε ὕ μ ἄ ν Π α σ ᾶ ς.— Στρατηγὸς τοῦ Ὄθωμανικοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Ρώσων πρὸς τοὺς Τούρκους τῷ 1878, ἐνεκλείσθη εἰς τὰ φρούρια τῆς Βουλγαρικῆς Πλευνάς, τὴν ὁποίαν ὑπερήσπισεν ἐπὶ μῆνας. Παρεδόθη μεθ' ὅλης τῆς φρουρᾶς εἰς τοὺς Ρώσους. (Τ. Θ. 29).

Σ τ ἄ γ ε ι ρ α.— Ἀρχαία πόλις τῆς Χαλκιδικικῆς Χερσονήσου, πατρὶς τοῦ μεγάλου Φιλοσόφου Ἀριστοτέλους, διδασκάλου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Τὸ σημερινὸν χωρίον, ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν Σταγείρων, καλεῖται Σταυρός.

Σ τ ρ ᾶ τ τ ι ς.— Τύραννος τῆς Χίου ἐπὶ τῆς βασιλείας Δαρείου τοῦ Ὑτάσπου, τὸν ὁποῖον ἠκολούθησε εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Σκυθῶν. Ἀντέστη καὶ οὗτος εἰς τὴν πρότασιν τοῦ Μιλτιάδου περὶ καταστροφῆς τῶν γεφυρῶν. (Τ. Θ. 30).

Σ τ α υ ρ ἄ κ ι ο ς.— Υἱὸς τοῦ αὐτακράτορος Νικηφόρου τοῦ Λογοθέτου, τοῦ καθαιρέσαντος τὴν Εἰρήνην. Ἐπληρώθη καὶ οὗτος κατὰ τὴν μάχην πρὸς τὸν Κροῦμιον τῶν Βουλγάρων καὶ διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του ἀπέθανε τὸ 811 μ. Χ. (Τ. Θ. 35).

Σ τ ε λ ί χ ω ν.— Βάνδαλος ἐκρωμαϊσθεὶς. Ἀνεδείχθη ἀρχιστράτηγος τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους. Ἐνυμφρεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Δύσεως Ὀνωρίου, ἀδελφοῦ τοῦ Ἀρκαδίου, τὴν Σειρήναν. Ὅτε ὁ Ἀλάριχος ἀρχηγὸς τῶν ἐν τῷ Ἀνατολικῷ κράτει Βησιγόθων εἰσέβαλεν εἰς τὴν Νότιον Ἑλλάδα, καταστρέφων τὰς ἀρχαιότητας, ὁ Στελίκων ἔσπευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν νοτίων Ἑλληνικῶν χωρῶν, καὶ ἐξεδίωξε τὸν Ἀλάριχον, ὅστις διωκόμενος ἀνῆλθεν εἰς τὴν Ἰλλυρίαν καὶ ὤχυρώθη. Ἐπειδὴ δὲ αἷτιος τῆς εἰσβολῆς ἔθεωρήθη ὁ Γαλάτης Ρουφίνος, ὅστις ἐκδικούμενος τὸν ἀσθενοῦς χαρακτήρος αὐτοκράτορα τῆς Κων)πόλεως Ἀρκαδίον, εἶχεν ὑποκινήσει τὸν Ἀλάριχον, ὁ Στελίκων ἀνέθηκεν εἰς τὸν Στρατηγὸν Γαϊνᾶν νὰ θανατώσῃ τὸν Ρουφίνον, ὅπερ καὶ ἐγένετο. (Τ. Θ. 35).

Σ τ έ φ α ν ο ς Δ ο υ σ ᾶ ν.— Ὁ διασημότερος ἡγεμὸν τῶν Σέρβων κατὰ τὸν Μεσαίωνα 1331 — 1355, ὁ ἐξαπλώσας τὴν ἐξουσίαν του ἐπὶ μεγάλου τμήματος τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, ὁ στεφθεὶς εἰς τὰ Σκόπια Βασιλεὺς Σέρβων καὶ Ἑλλήνων κατὰ τὸ ἔτος 1346 μ.Χ. Ἐπειρᾶτο νὰ ἐξ-ελληνίσῃ τοὺς Σέρβους. (Τ. Θ. 335).

Σ τ έ φ α ν ο ς Ρ ή γ α ς.— Πολιτικὸς μηχανικὸς Μαδυτηνὸς ἐγ-

κατεστημένος ἐν ἸΚαλλιπόλει κατὰ τὰ ἔτη 1900 — 1907. Ἐπώπτευσεν εἰς τὸ κτίσιμον τοῦ Παρθεναγωγείου τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Καλλιπόλεως, αὐτίνος τὸ σχέδιον εἶχεν ἐκπονήσῃ κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ὡς ὑδραυλικὸς μηχανικὸς ἀνέλαβε καὶ ἔφερεν εἰς πέρας τὴν ὑδρευσιν τῆς Καλλιπόλεως καὶ τῆς νήσου Τενέδου δι' ἀγωγοῦ ὑποθαλασίου ἐκ τῆς ἀπέναντι Τρωαδικῆς παραλίας. (Τ. Θ. 29).

Σ τ ρ ι ν ὀ π ο υ λ ο ς Γ ε ρ μ α ν ὀ ς.— Σύγχρονος Θεολόγος ἐκ Δελλιωνῶν τῆς Θράκης, ἐπαρχίας Σηλυβρίας. Σχῶν Εὐρωπαϊκὴν μόρφωσιν ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὡς Ἀρχιεπίσκοπος τῶν εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας τῆς Δύσεως εὐρισκομένων Ἑλληνικῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, ἐδρεύων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν Λονδίῳ. Προηγουμένως εἶχε χρηματίσει καὶ Διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς. Ἀπέθανε ἐν Λονδίῳ τὸ 1950. Ἡ δρᾶσις του ἐξόχως ἠθνωφελής. (Τ. Θ. 29).

Σ υ λ τ ζ ί κ α ς Κ ω ν) τ ῖ ν ο ς.— Ἐκ τοῦ χωρίου Ἰντζέκιοι τῆς Ἐπαρχίας Γάνου καὶ Χώρας, ὑποδιοικήσεως Μυριοφύτου, ἀνήκων εἰς τὸ Καπετανᾶτον τοῦ κλεφτοληστοῦ Νικόλα Σχολαριώτου, τὸ ὁποῖον ἔδρασαν ἐν Θράκῃ μετὰ τὸ 1880 καὶ ἐξῆς μέχρι τῆς διαλύσεώς του διὰ συγκρούσεων πρὸς διάφορα ἀποσπάσματα τῆς Ὀθωμανικῆς Χωροφυλακῆς.

Σ υ μ ε ῶ ν.— Βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸν Μεσαίωνα 893 - 927. Τίσις τοῦ ἐκχριστιανισθέντος Βόριδος. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κων)πόλει. Ἐξέμαθε τὴν Ἑλληνικὴν. Ἐκ φιλοδοξίας πρὸς τὸν Βυζαντινὸν θρόνον ἀπεπειράθη νὰ τὸν καταλάβῃ διὰ πολέμων. (Τ. Θ. 35).

Τ

Τ α γ κ ρ έ δ ο ς.— Πρῆγμα τοῦ Τάραντος, ἐξάδελφος τοῦ Βοημούνδου καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Ροβέρτου Γυσκάρδου. Εἰς ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Α' Σταυροφορίας. Ἐπέδειξεν ἀνθρωπισμόν. (Τ. Θ. 35).

Τ α μ ε ρ λ ᾶ ν ἢ Τ ι μ ο ῦ ρ Λ έ γ κ = Τιμοῦρ ὁ Χωλός. Χάνος τῶν Ταταρομογγόλων καὶ μέγας κατακτητὴς, ὅστις ἀνακηρυχθεὶς ἐν Σαμαρκάνδῃ Μέγας Χάν, ὡς ἀπόγονος τοῦ Τογγούζ Χάν, ἐξῆλθεν εἰς κατακτήσεις ὡς ὁ ἄλλοτε πρόγονός του. Τὸ 1381 κατέκτησε τὸ Χορασάν (Χοβερασμία) καὶ δλόκληρον τὴν Περσίαν. Στραφεὶς πρὸς Δ. κατέλαβε καὶ κατέστρεψε τὴν Βαγδάτην, τὴν Μουσούλην καὶ ἅπασαν τὴν Μεσοποταμίαν. Εἰσέβαλεν ἐκεῖθεν καὶ κατέκτησε τὴν Ἰνδικήν. Ἐπελθὼν τὸ 1402 κατὰ τῆς Μ. Ἀσίας κατέσφαξε τὴν Σμύρνην. Κατ' αὐτοῦ ἐπῆλθεν ὁ Σουλτᾶνος τοῦ νεοπαγοῦς Ὀθωμανικοῦ κράτους Βαγιαζήτ ὁ Γιλτεριμ (Κεραυνός), μὲ 100 χιλ. Γενιτσάρους καὶ Σερβικὸν Ἱππικόν. Ἄλλ' εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀγκύρας, τὸ 1402, ὑπέστη πανωλεθρίαν. Ὁ Βαγιαζήτ συλληφθεὶς ἐτέθη ἐντὸς κλωθοῦ καὶ ἀπήχθη ὑπὸ τοῦ Τιμοῦρ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἀσίας. Ἐβασίλευσεν ἀπὸ τὸ 1370 — 1405. (Τ. Θ. 35).

Τ α ρ π ό δ ι ζ ο ς.— Μεσόγειος πόλις τῆς ἀρχαίας Θράκης ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Τοῦντζα Β.Α. τῆς Ἀδριανουπόλεως. Σημερινὸν Μπουγιούκ Δερβέν ἐν Βουλγαρίᾳ. (Τ. Θ. 30).

Τ α υ λ ά ν τ ι ο ι.— Ἰλλυρικὴ φυλὴ οἰκοῦσα τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἀποικίας Ἐπιδάμνου, χαρακτηριζομένη ὑπὸ Θουκυδίδου ὡς βάρβαρος. Ἰπποταγείσα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ εἶτα εἰς Πύρρον ἐξελληνίσθη.

Τ ε γ ύ ρ ι ο ς.— Βασιλεὺς τῶν Θρακῶν. Πενθερὸς τοῦ Ἰσμάρου υἱοῦ τοῦ Εὐμόλπου. (Τ. Θ. 30).

Τ ε ρ ό ζ ο ς.— Ἡγεμὼν τῶν περὶ τὸν Ταῦρον Ἀρμενίων ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουήλ Κομνηνοῦ 1143 — 1180. Ὁ Τερόζος ἐπωφεληθεὶς τῆς περιποκῆς τῶν Βυζαντινῶν εἰς πολέμους κατὰ Οὐγγρων, Σέρβων καὶ Νορμαννῶν κατέλαβε τὴν Κιλικίαν καὶ ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς. Ἀλλά, προσβληθεὶς ὑπὸ Βυζαντινῶν στρατευμάτων, ἐσυνθηκολόγησεν. (Τ. Θ. 35).

Τ ε ὦ κ ρ ο ς.— Υἱὸς τοῦ Σκομιάνδρου καὶ τῆς νύμφης Ἰδαίας. Ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Τροίας.

Τὴν θυγατέρα του Ἀρίστην συνέζευξε μὲ τὸν Δάρδανον, ὅστις ἴδρυσεν τὴν δμάνυμόν του πόλιν. (Τ. Θ. 30).

Τ ξ έ π α ι ν α.— Ὅρεινὴ περιοχὴ τῆς Θράκης μεταξὺ Ροδόπης καὶ Ρίλου, βορείως τοῦ Νευροκοπίου. Ἐπ' αὐτῆς ὑπῆρχε τὸ ὄχυρον φρούριον τῆς Τξεπαινῆς παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Νέστου. Καταληφθὲν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Μιχαήλ, ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Στρατηγοπούλου καὶ Τορνίκη καὶ ἀπεδόθη εἰς τὸν βασιλέα τῆς Νικαίας Θεόδωρον Λάσκαριν Β' (Τ. Θ. 35).

Τ ή μ ε ν ο ς.— Ὁ Ἡρακλείδης ἀρχηγὸς τῶν εἰς Πελοπόννησον ἐπιδραμόντων Λωριέων, ὅστις κατὰ τὴν διανομὴν ἔλαβε τὴν Ἀργολίδα μὲ πρωτεύουσαν τὸ Ἄργος, ἀφοῦ ὑπεδούλωσε τοὺς αἰκοῦντας Ἀχαιοὺς. Οἱ βασιλεύσαντες ἐν Ἄργει ἀπόγονοί του ἐλέγοντο Τημενίδαι. (Τ. Θ. 30).

Τ ι β έ ρ ι ο ς.— Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ, διάδοχος Αὐγούστου 14 π.Χ. Κατήγετο ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Κλαυδίων. Ἐπ' αὐτοῦ ἐγένετο ἡ σταύρωσις τοῦ Ἰ. Χριστοῦ. (Τ. Θ. 30).

Τ ι β έ ρ ι ο ς ό Θ ρ ᾱ ξ.— Αὐτοκράτωρ Βυζαντίου 578 — 582 μ. Χ. Ἐπολέμησε τοὺς Ἀβάρους, Σλαβηνοὺς καὶ Πέρσας ἐπιδρομεῖς.

Τ ι β έ ρ ι ο ς Γ'.— 698 — 705. Οὗτος ἐξέβαλε Ἰουστινιανὸν τὸν Β' καὶ τὸν ἐρρινοτόμησεν. Ἀλλά, μετὰ ἐπτὰ ἔτη, ὁ Ρινόμητης, ἀπὸ τὸν τόπον τῆς ἔξορίας του ἐν Χερσῶνι, λαβὼν βοήθειαν τῶν Βουλγάρων, ἐπέδραμεν εἰς Κων)πολιν, συνέλαβε τὸν Τιβέριον καὶ τὸν ἐκαρτοτόμησεν. (Τ. Θ. 35).

Τ ι μ ό θ ε ο ς Α'.— Πατριάρχης Κων)πόλεως (511 - 517). Ὁ ἀποκηρύξας τὴν Σύνοδον τῆς Χαλκηδόνος τοῦ 451. (Τ. Θ. 35).

Τ ο ρ ώ ν η.— Ἀποικία Χαλκιδικέων εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Τυρωναίου κόλπου, ἐπὶ τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου, ΝΔ τῆς χερσονήσου Σιθωνίας (Λόγγου). Ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων περιήλθεν εἰς τὴν Ὀλυν-

Θον. Κατελήφθη ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Φιλίππου καὶ βραδύτερον ὑπὸ τῶν Ρωμαίων 169 π.Χ. Ἐρείπια σώζονται βορείως τοῦ λειμένου, πού σήμερον λέγεται Πόρτο Κουφό. (Τ. Θ. 30).

Τ ρ α ν ῖ ψ α ι.— Θρακικὸς ἀρχαῖος λαὸς κατοικῶν, μετὰ τῶν Θυνῶν καὶ Μελανδιτῶν, τὰ Θρακικὰ παράλια τῆς Μαύρης θαλάσσης. (Τ. Θ. 30).

Τ ρ α υ σ ο ῖ.— Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαὸς τῆς ΝΔ Θράκης ἐπὶ τῶν νοτίων ὑπωρείων τῆς Ροδότης ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ποταμοῦ Τραίου. (Τ. Θ. 30).

Τ ρ ῆ ρ ε ς.— Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαὸς οἰκῶν κατὰ Θουκυδίδην τὴν πρὸς βορρᾶν τοῦ Σκομίου ὄρους χώραν. Ἐγειτόνευε μὲ τοὺς Τριβαλλοὺς. Μὲ τὸν Σιτάλην ἐπῆλθαν κατὰ τοῦ Περδίκκου τῆς Μακεδονίας. (Τ. Θ. 30).

Τ ὑ λ ι ς, ἢ Τ ὑ λ η ἢ Θ ὑ λ η.— Πόλις τῆς Θράκης εἰς τὰ μέρη τῆς Φιλιππουπόλεως, ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν Γαλατῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον κυριαρχίαι τοῦ λαοῦ τῆς Θράκης ἐπὶ 60 ἔτη περὶ τὰ μέσα τοῦ Γ' αἰῶνος π.Χ. (Τ. Θ. 30, 35).

Τ υ ρ ὀ δι ζ ο ς.— Πόλις τῆς ἀρχαίας Θράκης ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Αἰγαίου, ἔναντι τῆς Σαμοθράκης. Ἄλλη Τυρόδιζος ἀναφέρεται μεσόγειος, ἢ σημερινὴ Τυρολόη. Ἴσως ἡ ὄνομασία νὰ ἔχη σχέσιν μὲ τὴν λέξιν τυρός. Ἄλλά, μᾶλλον ἔχει σχέσιν μὲ τὴν ἑλληνικὴν Τίρυνς καὶ τὴν λατινικὴν «turris» δηλ. φρούριον. Μεταγενεστέρως ἢ Τυρόδιζος ἢ Τυρολόη ἐλέγετο Σύρολον. Κοινῶς Τσορλού. (Τ. Θ. 30).

Υ

Ἰ α ρ τ α κ ῖ δ η ς Ἰ α σ ι ο ς.— Βασιλεὺς τῶν Δολόγγων Θρακῶν τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, υἱὸς Δύμαντος καὶ ἀδελφὸς Ἐκάθης, σύμμαχος τῶν Τρώων. Πρὸγονος αὐτῶν ἦτο ὁ Ἰάρτακος βασιλεὺς τῆς Ἀρισίθης τῆς Φρυγίας. (Τ. Θ. 30).

Φ

Φ ἄ ρ α.— Θρακιστὶ ἐλέγετο καὶ Πάρα. Ὅμᾳς ἀνθρώπων, πού θεωροῦνται ὅτι κατάγονται ἐκ τῶν ἰδίων προγόνων. Φυλὴ, γένος, σόι, Δρουζιπάρα, Βησσαπάρα κλπ. (Τ. Θ. 30).

Φ ε ρ α ῖ.— Ἀρχαία πόλις τῆς Θράκης, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην, τοῦ Ἐβρου, βορείως τῆς σημερινῆς Ἀλεξανδρουπόλεως, 18 χιλ. (Τουρκιστὶ Φερετζίκ). Λέγονται καὶ Φέρρα. Μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως εὐρίσκονται τὰ ἱαματικὰ θερμὰ λουτρὰ τῆς ἀρχαίας Τραιαυπόλεως. Ἐπὶ Βυζαντινῶν ἐκαλεῖτο ἢ πόλις Βέρροια καὶ Φηρά. Ἐχρησίμευε καὶ ὡς ναύσταθμος· διότι ὁ Ἐβρος κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦτα βαθύτερος καὶ εἰσῆρχοντο ἐν αὐτῷ μεγάλα πλοῖα. Κατὰ τοὺς τελευταίους Βυζαντινοὺς χρόνους ἔπαιξε ἰσπουδαῖον ρόλον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Θράκης. Ὑπέστη πολλὰς ἐπιδρομὰς τῶν Βουλγάρων. Κατελήφθη κατὰ τὸ ἔτος 1361 ὑπὸ τοῦ Ἐ-

βρενός, στρατηγού Μουράτ τοῦ Α'. (Τ. Θ. 29, 30, 35).

Φιλικοί.— Οἱ τρεῖς Ἕλληνες Σκουφᾶς, Ξάνθος καὶ Τσακάλωφ οἱ συμπήξαντες τὴν Φιλικὴν Ἐταιρίαν ἐν Ὀδυσσῶ τῆς Ρωσσίας. Μὲ τὴν ὀνομασίαν «Φιλικοί» ἐλέγοντο καὶ ὄσοι μετὰ ταῦτα κατηχοῦντο καὶ ἀπέβαινον μέλη τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας. (Τ. Θ. 29).

Φιλιππικός Βαρδάκης ἢ Βαρδάνιος 711 — 713.— Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ἐνῶ ἡ Μ. Ἀσία ἐλεηλατεῖτο ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ἡ δὲ Θράκη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, συνεκάλει συνόδους διὰ νὰ ἀφορίζη τοὺς Μανοφροσίτας καὶ Μονοθελητάς. Καθηρέθη ὑπὸ τῶν στρατηγῶν του.

Φίλιππος Β'.— Βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, 359 — 336 π.Χ. Υἱὸς Ἀμύντου τοῦ Γ' καὶ Εὐρυδίκης, ἐκ τοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου τῆς Ἑλυμιώτιδος. Νυμφευθεὶς τὴν Ὀλυμπιάδα ἐγέννησε τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν. Μετὰ τὴν μάχην τῆς Χαιρωνείας 338, διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων ἐν Κορίνθῳ, ἵνα διεξαγάγῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν. Ἰδρυσε τὴν Μακεδονικὴν φάλαγγα, τὸ τρομερώτερον παλεμικὸν μέσον τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ. Ὑπῆρξε ὁ πολιτικώτερος καὶ στρατηγικώτερος ὄλων τῶν ἀρχαίων βασιλέων. Ἦτο ὁμοῦ φιλογύνης. Καὶ ὡς φαίνεται, ἔνεκα δολοπλοκιῶν τῶν γυναικῶν του, ἐδολοφονήθη ἐν Αἰγαῖς (Ἐδέσση) ὑπὸ τινος φρουροῦ του, Παισανίου, τὸ 336. (Τ. Θ. 30).

Φιλόθεος ἐκ Μηλίου Θράκης.— (Τ. Θ. 29).

Φιλόθεος.— Μητροπολίτης Ἡρωικείας (1347) καὶ μετέπειτα Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1354). Ὑμνογράφος καὶ συγγραφεὺς θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἔργων.

Φινεύς.— Μάντις καὶ βασιλεὺς τῆς Σαλμηδουσοῦ τῆς Θράκης εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ὁ συμβουλεύσας τοὺς Ἀργοναύτας πᾶς νὰ διαβοῦν ἐκ τῶν Συμπληγάδων. (Τ. Θ. 30).

Φοῖνιξ.— Υἱὸς τοῦ Ἀγήνορος καὶ Τηλεφάσσης. Ἔδωκε τὸ ὄνομα εἰς Φοινίκην. (Τ. Θ. 30).

Φόν-δερ—Γκόλτς Πασᾶς.— Γερμανὸς στρατηγός, διαρρωγῶν τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸ 1910 μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος ἐν Τουρκίᾳ. Ἐξεφράσθη κατὰ τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων, ὡς ἐκμεταλλευομένων τοὺς Τούρκους. (Τ. Θ. 29).

Φραγκοκρατία.— Ἔτσι ὀνομάζεται ὑπὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡ χρονικὴ περίοδος 1204 — 1261, καθ' ἣν οἱ διάφοροι Καθολικοὶ εἶχον ἀρπάσει τμήματα τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ νήσους καὶ ἐδέεποσαν τούτων, ἄλλοι μὲν ἐπὶ 57 ἔτη, ἄλλοι δὲ μέχρι τῆς Ὀθωμαν. κατακτήσεως.

Φωκάδες.— Μεγάλῃ οἰκογένειᾳ Καππαδοκῶν, ἡ ὁποία παρέσχε εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ στρατηγοὺς. Τρίτος, Νικηφόρος ὁ Φωκάς, ὁ ἐλευθερωτὴς τῆς Κρήτης ἀπὸ τοὺς Σαρακηνούς καὶ ἔπειτα αὐτοκράτωρ καὶ σύζυγος τῆς Θεοφανοῦς καὶ ἄλλοι Φωκάδες. (Τ. Θ. 35).

Φώτιος.— Ὁ ἱερός Φώτιος, ὅστις ἐπατριάρχησε δὶς, ἐγεννήθη τὸ 820 καὶ ἀπέθανεν τὸ 891 μ.Χ. ἐν ἔξορίᾳ. Ἐνεκα τῆς μεγάλης μορφώσεώς του, διήλθε τοὺς διαφόρους βαθμοὺς τῆς ἱερωσύνης καὶ ἐχειροτονήθη Πατριάρχης. Τοῦτο εὗρεν ἀφορμὴν ὁ Πάπας καὶ τὸν ἀφώρισεν, ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Γ' καὶ Βάρδα. Ἀλλὰ καὶ ὁ Φώτιος ἀποκρούων τὰς κατηγορίας τοῦ Πάπα, ἐξεσφενδόνισε κατ' αὐτοῦ ἀφορισμὸν καὶ ἔτσι ἤνοιξε βαθὺ χάσμα μεταξὺ Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἐπαυσε δὲ πᾶσα σχέσις μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ὀλίγον ἀργότερον, ἐπὶ Πατριαρχείας Μιχαὴλ Κηρουλαρίου. Ὁ Φώτιος διεκρίνετο ἐπὶ παιδείᾳ ἀρετῇ καὶ εὐσεβείᾳ. Ἐξυμνήθη ὡς τηλαυγέστατος φωστὴρ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ὡς ἐνθεώτατος ὁδηγὸς αὐτῆς.

Φρυνίσιος καὶ Ἀχαιοί.— Ἕλλην στρατηγὸς μετὰ Κύρου κατὰ Ἀρταξέρξου 401 π.Χ. Ἦτο εἷς τῶν πρεσβυτέρων στρατηγῶν τῶν Μυρῶν, κατὰ τὸν Ξενοφῶντα. (Τ. Θ. 30).

Χ

Χάανος.— Ἀρχαῖος λαὸς ἐν Ἠπειρῷ καταγόμενος ἐκ Χάανος ἀδελφοῦ τοῦ Ἐλένος, ὑπ' οὗ ἐφρονεῦθη ἀκουσίως. Κατόικουν μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Θυάμιος (Καλαμᾶ) καὶ Ἀκροκεραυνίων Ὀρέων. Πόλεις Βουθωτὸν καὶ Ἴλιον. «Χαονίδες Ὀρνιθες» ἐλέγοντο αἱ ἱεραὶ περισσότεραί, διὰ τῶν ὀπιῶν ἐδίδοντο οἱ χρησμοὶ ἀπὸ τὰ ἱερά, πού ἔκειντο ἐντὸς τῶν πυκνῶν δασῶν τῆς χώρας των. Μέρος τῆς Χαονίας ἀνήκει εἰς τὴν βόρειον Ἠπειρον. (Τ. Θ. 30).

Χοσροήσ.— Βασιλεὺς τῶν μεσαιωνικῶν Περσῶν, ὁ συμμαχήσας μὲ τὸς Ἀβάρους κατὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ πολιορκήσας τὴν Χαλκηδόνα ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, ὅστις ἠττήθη κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου, κατόπιν πολυχρονίων πολέμων, καθ' οὓς ἐξηγνήθη ἡ Περσία, καθρέθη ὑπὸ τοῦ νιοῦ του Σιρόου, ὅστις ἐσυνθηκολόγησε καὶ παρέδωκεν εἰς τὸν Ἡράκλειον τὸν Τίμιον Σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος, πὰν εἶχον ἀρπάσει προηγουμένως οἱ Πέρσαι ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, ὡς καὶ τὸν Πατριάρχην αὐτῆς μαζὶ μὲ 70 χιλ. αἰχμαλώτους χριστιανούς. Τότε καθιερώθη καὶ ἡ ἐορτὴ τῆς Ἐπιφάνειας τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, τῇ 14 Σεπτεμβρίου (Τ. Θ. 35).

Ψ

Ψελλός Μιχαήλ (ὁ πρεσβύτερος).— Ἦκμασε ἀρχὰς τοῦ 9ου αἰῶνος ὡς διδάσκαλος φιλοσοφίας. Κατήγετο ἐξ Ἀνδρου. Ἐπῆρξε μαθητὴς τοῦ Φωτίου. Τὰ συγγράμματά του ἀπωλέσθησαν. (Τ. Θ. 35).

Ψελλός Μιχαήλ (ὁ νεώτερος).— Οὗτος ἐγεννήθη τῷ 1018, ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Β', ἐν Νικομηδείᾳ. Ἐκαλεῖτο Κων)τίνος. Ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Ξιφιλίνου Πατριάρχου. Ἐσπούδασε Νομικὴν καὶ Φιλοσοφίαν.

Φημιζεται ὡς περιλαβὼν ἀπάσας τὰς γνώσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐγραψε πολυάριθμα ἔργα: Θεολογικά, Φιλοσοφικά, Φυσικά, Μαθηματικά, Ἰατρικά, Ἀστρονομικά, Νομικά, Ἱστορικά καὶ Γραμματικά. Προσέτι πολλοὺς λόγους, διατριβάς, ρητορικά γυμνάσματα, ἐπιστολάς καὶ ποιητικά δοκίμια. Ὑπῆρξεν ἀνὴρ πολυγραφώτατος. Ἡ Ἱστορία του καλύπτει 100 ἔτη, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 976 — 1077. Ἐγραψε καὶ τρεῖς λόγους Ἐπιταφίους εἰς τοὺς τότε Πατριάρχας Μιχαὴλ Κηρουλάριον, Κων)τῖνον Λειχούδην καὶ Ἰωάννην Ξιφιλῖνον. Τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐπίθετον ἐδόθησαν εἰς αὐτόν, ὅτε ἐκάρη Μοναχός. Ἐπὶ Μιχαὴλ Παφλαγόνος ὑπῆρξε δικαστῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ 1034 — 1041. Ἐπὶ Μιχαὴλ Καλαφάτου αὐτοκρατορικὸς γραμματεὺς. Ἐπὶ Κων)τῖνου Μονομάχου Καθηγητῆς Φιλοσοφίας εἰς τὴν ἰδρυθεῖσαν Ἀκαδημίαν. Ἐτιμήθη μὲ τὸν τίτλον «Ἐπέρτιμος καὶ Ἐπατος τῶν Φιλοσόφων». Ἐπὶ Μιχαὴλ Παραπινάκη ἔγινεν «ὁ παραδυναστεύων τῶ βασιλεῖ», ἦτοι Πρωθυπουργὸς τοῦ βασιλέως. (Τ. Θ. 35).

Ω

Ὡ ρ ε ί θ υ ι α.— Κατὰ τὴν Μυθολογίαν ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ἐρεχθέως, βασιλέως τῶν Ἀθηῶν. Ἐνῶ ἔπαιζεν ἡμέραν τινα παρὰ τὸν Ἴλισσὸν μὲ τὰς φίλας τῆς ἐνέσκηψεν ὁ Βορέας, τὴν ἤρπασε καὶ τὴν μετέφερεν εἰς τὸ ἄντρον του ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Θράκης Αἴμου. Ἐγέννησε τοὺς περωτοὺς υἱοὺς Ζήτην καὶ Κάλαιν, οἱ ὁποῖοι κατεδίωξαν τὰς Ἄρπυιας, πὸν ἐμόλυνον τὰς τροφὰς τοῦ Φινέως. Ἐγέννησε καὶ δύο θυγατέρας τὴν Κλεοπάτραν καὶ τὴν Χιώνην. Ὡ ρ ε ί θ υ ι α λέγεται καὶ θυγάτηρ τοῦ Κέκροπος βασιλέως, ἀναφερομένη ὡς σύζυγος τοῦ Μακεδόνα ἥρωος Εὐρώπου, ταυτιζομένη πρὸς τὴν νύμφην Ὠρείθυιαν. (Τ. Θ. 30).

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ ΔΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ "ΘΡΑΚΙΚΩΝ,"

Κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν συνήθειαν ὕστερον ἀπὸ τὴν κυκλοφορίαν ἐκάστου Τόμου παρατίθενται κρίσεις καὶ σχόλια ἐπὶ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν Ἀθηναϊκὸς τύπος εἰς πλῆθος ἐκδόσεων ἐδημοσίευσε διὰ τὸ ἔργον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου καὶ μάλιστα διὰ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ 34ου Τόμου τῶν «Θρακικῶν», κατὰ τὸ κάτωθι ὑπόδειγμα σχόλια μὲ διαφόρους παραλλαγάς :

Δημοσιεύματα Ἀθηναϊκοῦ τύπου

«Τ Α Θ Ρ Α Κ Ι Κ Α»

«Τὸ Θρακικὸν Κέντρον, Σωματεῖον μὲ ἐθνικὴν καὶ πατριωτικὴν δρᾶσιν, συνεχίζον τὰς γνωστὰς ἐκδόσεις τοῦ ἱστορικοῦ, ἐπιστημονικοῦ καὶ λαογραφικοῦ Συγγράμματός του «Τὰ Θρακικά», ἐκυκλοφόρησε τελευταίως τὸν 34ον Τόμον αὐτῶν, εἰς πολυτελῆ καὶ ἀρτίαν ἐμφάνισιν, ἐκ 300, ὡς συνήθως σελίδων.

Τὰ ἀξιόλογα περιεχόμενα τοῦ ὀγκώδους τούτου Τόμου τυγχάνουν γενικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ἀφοροῦν ὄλους τοὺς Ἕλληνας καὶ δὴ τὸ κεφάλαιον τῆς «Σλαυομακεδονικῆς Προπαγάνδας» ὅπου ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ἀναγράφονται μετὰ σχολίων τῆς Συντάξεως, τὰ ἐν Ἀμερικῇ καὶ Καναδᾷ ὄργια τῶν ἐκεῖ Σλαυοβουλγαρικῶν ὀργανώσεων, αἵτινες προπαγανδίζουν διὰ ψευδῶν ἐνεργειῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ὁμοίως ὁ Τόμος οὗτος περιέχει τὴν ἱστορίαν καὶ τινὰ λαογραφικὰ πῆς σημαντικῆς κομποπόλεως Α. Θράκης Τσεντώς, ἀναμνήσεις περὶ Ἐπιβατῶν, μελέτην διὰ τὸ Παιδομάζωμα, μαθητικὰς ἐκθέσεις, καθαρὰ δείγματα τοῦ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου εἰς ὃ εὗρίσκετο εἰς τὸ παρελθὸν ἡ Παιδεία, καθὼς καὶ τὰ πῆς ἀνεγέρσεως εἰς Ἀλεξανδρουπόλιν Γηροκομείου δαπάναις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀλεξ)πόλεως κ. Ἰωακείμ.

Ἐν πέλει ὁ 34ος οὗτος Τόμος τοῦ ἀξιεπαίνου τούτου Συγγράμματος, ἀναφέρεται, μὲ ἐξήκοντα σελίδας εἰς τὰ «Διοικητικὰ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου», ὅπου ἐν ἐκτάσει καὶ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ἀναγράφονται τὰ κατὰ τὴν τελευταίαν διετίαν πεπραγμένα τοῦ παλαιμάχου τούτου Θρακικοῦ Σωματείου. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ δημοσιεύματα τῶν ἐπαρχιακῶν ἑφημερίδων περαθέτομεν ἐπίσης ἓνα ἐξ αὐτῶν τῆς ἑφημερίδος «Πρόδος» Σερρών :

Μία πνευματική προσφορά.

Ο 34ος ΤΟΜΟΣ ΤΩΝ «ΘΡΑΚΙΚΩΝ»

Μία ενδιαφέρουσα έκδοσις τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου Ἀθηνῶν.

«Τὸ ἐν Ἀθήναις «Θρακικὸν Κέντρον» εἶχε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ μᾶς ἀποστείλῃ τὸν 34ον Τόμον τοῦ λαμπροῦ συγγράμματος ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Θρακικά», τὸ ὁποῖον ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐν Παρισίοις Ἑταιρίας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν.

Εἰς τὸν τόμον αὐτὸν ἀναφέρονται ἡ Ἱστορία τῆς Κομοπόλεως Τσεντῶς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἡ ὁποία ὑπῆρξε καὶ ἡ γενέτειρα τοῦ Φωτίου Γρηγορίου Ἀποστολίδη ἀποβιώσαντος ἐν Θεσσαλονίκῃ τὸ παρελθὸν ἔτος 1960, ὅστις, ὅπως σημειώνεται ἐν προλόγῳ καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀσθενείας του δὲν ἐσταμάτησε ἐρευνῶν καὶ ἀπασχολούμενος μὲ τὰ προβλήματα τῆς Θράκης, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφιέρωσε ὅλον του τὸν βίον, ὀλόκληρον τὴν ἀγάπην του.

Ἡ Ἱστορία τῆς κομοπόλεως Τσεντῶς, ἡ ὁποία προτάσσεται εἰς τὸν τόμον, τιμῆς ἔνεκεν διὰ τὸν προαναφερθέντα ἐρευνητὴν τῆς Θρακικῆς Ἱστορίας Φώτιον Ἀποστολίδην, εἶναι μία γλαφυρὰ ἀφήγησις τῆς ζωῆς, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, καὶ τῶν παραδόσεων τῶν κατοίκων της, ἦτο δὲ μία ἀπὸ τὰς πλέον πολυπληθεῖς καὶ ἀνθούσας τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν γεωργίαν κομοπόλεις τῆς Α. Θράκης ὡς τὸ Σχολάριον, τὰ Ὑψαλα, τὸ Αὐδῆμιον, τὸ Ἰμπρίκ — Τεπέ — μετονομασθὲν κατόπιν εἰς Ἰμβρασον— τὸ Φανάρι κλπ.

Πολλὲς σελίδες ἐπίσης ἀφιερώνει ὁ τόμος αὐτὸς εἰς τὴν Βουλγαρο - μακεδονικὴν προπαγάνδα ἡ ὁποία ἀναπτύσσεται εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ τὸν Καναδῶν. Εἰς σχετικὸν πρόλογον ἡ σύνταξις τῶν «Θρακικῶν» ὑπογραμμίζει τὰ ἑξῆς :

«Ἐπ' ἐσχάτων καὶ ἰδία κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ἔχει κυριολεκτικῶς ὀργιάσει ἡ ἄνευ οὐσιαστικοῦ περιεχομένου γελαία καὶ ἄσκοπος προπαγάνδα τῶν Βουλγάρων εἰς Ἡνωμένας Πολιτείας, Καναδῶν καὶ ἀλλαχοῦ.

» Ἀνεργοὶ καὶ ἀποτυχημένοι ψευδοπατριῶται, διημερεύοντες εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὰ παχυλὰ κονδύλια μιᾶς Δονκιχωτικῆς ἐκστρατείας, ἐφαντάσθησαν ὅτι μὲ συνέδρια, μὲ ψευδῆ δημοσιεύματα, μὲ φονασκίας καὶ θορυβώδεις ἐμφανίσεις, δύνανται νὰ παραπλανήσουν ἀδαεῖς ξένους καὶ νὰ μεταβάλουν τὰς ἀπ' αἰῶνων καθιερωμένας ἐθνολογικὰς συνθήκας καὶ πάγια ἱστορικὰ καθεστῶτα. Οἱ ἀπανταχοῦ Ἕλληνες μὲ εἰρωνίαν ἀντιπαρέρχονται τὴν ἀναιδῆ κίνησιν τῶν γνωστῶν θορυβοποιῶν τῶν Βαλκανίων, θὰ εἶναι δὲ πάντοτε ἔτοιμοι νὰ ἀπαντήσουν ἐμπράκτως ὅταν παραστῇ ἀνάγκη, σύμφωνα μὲ τὰς ἑλληνικὰς παραδόσεις καὶ τὰ διδάγματα τῆς πανενδόξου ἱστορίας των».

Παρατίθενται ἐν συνεχείᾳ διάφορα ἄρθρα τοῦ Ἐθνικοῦ Κήρυκος τῆς Ν. Ἱόρκης (τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ «Ἡ Πρόοδος»). Περαιτέρω παρατίθεται ἓνα ἱστορικὸν ἀφήγημα τοῦ Καθηγητοῦ κ. Ἀθηνασίου Παπαναστασίου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀναμνήσεις ἀπὸ τῆς Ἐπιβάτης» ἀπὸ μίαν ἀνθυοῦσαν κομποπολιν κειμένην εἰς τὰ παράλια τῆς Προποντίδος, γενέτειραν τοῦ Σαράντη καὶ τῆς συζύγου του Ἑλένης Ἀρχιγένους, οἱ ὅποιοι ἴδρυσαν στοὺς Ἐπιβάτες τὰ Ἀρχιγένεια καὶ Ἑλένεια ἐκπαιδευτήρια ὅπου ἐμορφώνοντο διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσαι, κάτι παρόμοιον δηλαδὴ μὲ τὸ Μαρούλειον Διδασκαλεῖον Σερρών.

Ἐν συνεχείᾳ δημοσιεύεται ἐνδιαφέρουσα μελέτη τοῦ διδασκάλου κ. Γεωργίου Ι. Γιαννακόκη περὶ τοῦ «Παιδομαζώματος», παρατίθενται δείγματα μαθητικῶν ἐκθέσεων, στοιχεῖα περὶ τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἰωακείμιου Γηροκομείου Μητροπολίτου Ἀλεξανδρουπόλεως κ.λ.π.

Τὸ περισσότερο ἐνδιαφέρον μέρος ὅμως τοῦ ἐν λόγω τόμου εἶναι πάλαιογραφικὰ τοῦ Σαμακόβου. Πρόκειται γιὰ ἓνα γλαφυρότατο ἀνάγνωσμα ποὺ τέρπει καὶ διδάσκει συγχρόνως.

Ἐν κατακλείδι, νομιζομεν ἦτι καὶ ὁ τόμος αὐτὸς ὅπως καὶ οἱ προηγούμενοί του παρουσιάζει ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ὄχι μόνον διὰ τοὺς Θράκας, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον δι' ὅλους τοὺς Ἕλληνας φιλιαναγνώστας. Καὶ δι' αὐτὸ δὲν πρέπει ν' ἀπουσιάζῃ ἀπὸ καμμίαν βιβλιοθήκην διανοουμένου ἢ καὶ ἀπλῶς φιλιαναγνώστου.

Ἐξ ἄλλου δ' ἐν Νέᾳ Ἱόρκῃ «Ἐθνικὸς Κήρυξ» κατὰ παράδοσιν καὶ χάρις εἰς τὴν ἐπιμέλειαν καὶ φροντίδα τοῦ ἐκλεκτοῦ φίλου καὶ συνεργάτου τῶν «Θρακικῶν» δόκτωρος Δημητρίου Καλλιμάχου Μ. Διδασκάλου τοῦ Οἴκουμενικοῦ Ἐθνικοῦ, Ἐπιτίμου Ἀρχισυντάκτου τοῦ «Ἐθνικοῦ Κήρυκος» ἐδημοσίευσεν εἰς δίστηλαν ἐμπεριστατωμένον ἄρθρον τὴν κάτωθι κριτικὴν, ἣν χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῶν «Θρακικῶν», ἀναδημοσιεύομεν :

Νέαι ἐπιστημονικαὶ ἐκδόσεις

ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

Ἐμᾶς ἀπεστάλη ὁ τριακωστὸς τέταρτος ὀγκὸς τῶν «Θρακικῶν», τὰ ὁποῖα ἐκδίδει τὸ «Θρακικὸ Κέντρο» τῶν Ἀθηνῶν. Τοῦ Κέντρου αὐτοῦ προΐσταται, ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν, ὁ ἐκ Ραιδεστίου μεγαλοιδεάτης Ἕλληνας Φίλιππος Μανουηλίδης, χρηματίσας, ἐπανειλημμένως καὶ ὑπουργὸς διαφόρων Κυβερνήσεων. Ὁ κ. Μανουηλίδης ἱστοριοδίρης καὶ συγγραφεὺς ὁ ἴδιος προήγαγεν τὴν Πνευματικὴ Ὀργάνωσι «Τὰ Θρακικά» εἰς ταιαύτην ἐπίζηλον περιωπὴν, ὥστε νὰ τιμηθῶν αἱ πολυμερεῖς ἐκδόσεις μὲ βραβεῖο τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν,

καθώς και με βραβεῖο τῆς ἐν Παρισίοις Ἐπιτελείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν.

Ὁ 34ος τόμος εἶναι πλουτισμένος μὲ παντοῖα θέματα καὶ μελετήματα, συνδεόμενα, κατὰ τὸ πλεῖστον, μὲ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν λαογραφίαν τῆς Θράκης καὶ ἐν γένει μὲ τοὺς ἔθνικοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνας.

Σαράντα σελίδες αὐτοῦ τοῦ πλουσίου, μεγάλου σχήματος Τόμου, περιέχουν τὰ ὄσα ἐδημοσιεύθησαν, τόσον ἐπικαιρῶς, προσφάτως, εἰς τὸν Ἑθνικὸν Κήρυκα, σχετικῶς μὲ τὴν ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν προπαγανδυστικὴν δρᾶσιν τῶν λεγομένων Βουλγαρομακεδόνων τοῦ Καναδά καὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ «ἐλευθερωταὶ» ἀγωνίζονται πρὸς ἀπολύτρωσιν τῆς «Μακεδονίας τοῦ Αἰγαίου», τῆς σκλάβας χώρας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου!

Παράλληλως πρὸς αὐτούς, οἱ ὅποιοι προπαγανδίζουν ὡς Βουλγαρομακεδόνες ἀπελευθερωταί, ἤρχισαν νὰ ἐργάζονται καὶ οἱ λεγόμενοι Μακεδόνες τῆς Πολιτείας τῶν Σκοπίων τῆς Νοτιοσλαβίας. Διεδικιοῦν καὶ αὐτοὶ τὴν σκλάβαν «Μακεδονίαν τοῦ Αἰγαίου»! Αὕτη δὲ ἡ προπαγάνδα εἶναι περισσότερον ἐπικίνδυνος, διότι διεξάγεται ἀπὸ Ἀμερικανούς, φίλους τῆς Ἐλευθερίας!

* * *

Τὸν 34ον τόμον, ἐκ 300 σελίδων, τὸν στολίζουν εἰδικοὶ συνεργάται, ἀσχολούμενοι μὲ θέματα συνεχόμενα μὲ ἱστορικὰς καὶ λαογραφικὰς ἀπόψεις τοῦ Θρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

—Ὁ ἐκ Θράκης νομικὸς καὶ συμβολαιογράφος κ. Φώτιος Ἀποστολίδης παρουσιάζει μιὰ εὐσυνείδητη ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ ἔρευνα τῆς Τσεντάς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἡ ὁποία καλύπτει 70 σελίδες.

—Ἀκολουθεῖ ἡ προπαγανδυστικὴ τῶν ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἐν Καναδῇ Βουλγαρομακεδόνων ἔρευνα, ἡ ἀναλυθεῖσα εἰς τὸν Ἑθνικὸν Κήρυκα Νέας Ὑόρκης.

—Ὁ Καθηγητὴς Ἀθανάσιος Παπαναστασίου δημοσιεύει φρονηματιστικὰς ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν ὀνομαστὴν πόλιν τῶν Ἐπιβατῶν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ὅπου ἤχμαζον τὰ διάσημα Ἀρχιγένεια Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα.

—Τοῦ «ἀειμνήστου σοφοῦ» διδασκάλου Γεωργίου Ι. Γιαννακάκη δημοσιεύεται συγκινητικὴ μελέτη διὰ τὸ τραγικὸ «παιδομάζωμα», τὴν μεγάλη αὐτὴ συμφορὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

—Ἀκολουθοῦν συγκινητικὰς καὶ φρονηματιστικὰς Ἐκθέσεις μαθητῶν Γυμνασίου, συνεχόμενες μὲ θυσιασθέντας διὰ τὸ μεγαλεῖο τῆς πατρίδος ἄνδρας.

—Ἀκολουθοῦν παντοῖες ἐκδηλώσεις, σχετικὰς μὲ τὸ Ἰωακείμιο Γηροκομεῖον, τὸ ὁποῖον ἀνήγειρεν, ἰδίαις δαπάναις, ὁ ἐκ Θράκης Μητροπολίτης Ἀλεξάνδρουπόλεως Ἰωακείμ.

—Τὰς σελίδας 196 - 233 τὰς καλύπτει συνέχεια τῆς ὄραίας καὶ συγκινητικῆς ἀναγραφῆς διὰ τὰ Λαογραφικὰ τῆς τραγικῆς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης πόλεως τοῦ Σαμμακοβίου, ὑπὸ τοῦ κ. Θεοδώρου Π. Κιακίδου, τοῦ ὁποῦ δύνῃ ἄλλα πολῦτιμα ἔργα ἐξέδωκε τὸ Θρακικὸ Κέντρο.

—Αί περαιτέρω σελίδες 237 - 302 ἀναφέρονται εἰς παντοῖα διοικητικά ζητήματα. Ἐπίσης εἰς ἐκλογὴν ἐπιτίμων μελῶν. Δημοσιεύονται δὲ καὶ ἐπιστολαὶ τοῦ ἐπιτίμου Ἀρχιουντάκτου τοῦ Ἐθνικοῦ Κήρυκος καὶ κριτικαὶ αὐτοῦ διὰ πραγενεστέρους τόμους τῶν Θρακικῶν.

* * *

Αὐτοὶ οἱ πολῦτιμοι τόμοι τῶν «Θρακικῶν», πλούσιοι εἰς ἐπιστημονικὰς ἐκζητήσεις, ἐρευνοῦν τὸν ἀπὸ τριῶν χιλιάδων ἐτῶν πολιτισμὸν τῆς Θράκης, ἐμπνέουν καὶ τὴν ἀκοίμητον Μεγάλην Ἰδέαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κόσμου.

† Πρωθ. Δ. ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΣ».

Ἀπὸ μνηῶν εὐρίσκονται ὑπὸ ἔκδοσιν καὶ ἐλπίζεται ἐντὸς τοῦ Ὀκτωβρίου ἢ κυκλοφορεῖα τῶν δύο νέων Τόμων τῶν «Θρακικῶν», τοῦ παρόντος 35ου «Ἡ Θράκη ὡς προμαχῶν τοῦ Βυζαντίου» καὶ τοῦ 36ου «Βιογραφικὸς Κατάλογος Μητροπολιτῶν Ἐπισκόπων, λογίων κλπ. Θράκης».

Διὰ λόγους τυπογραφικῶν ἀνωμαλιῶν, αἱ δύο οὗτοι νέοι Τόμοι ἐκ 300 σελίδων ἕκαστος, ἐκαθυστέρησαν καὶ ἐλπίζεται κατόπιν ἐντατικῆς καὶ κοπιώδους ἐργασίας, νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὸ τέρας τῆς ἀποπερατώσεως καὶ κυκλοφορίας των.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἢ σειρά τῶν «Θρακικῶν» πλουτίζεται διὰ δύο εἰσέτι, σημαντικῶν περιεχομένου, Συγγραμμάτων με θέματα ἀποκλειστικῶς ἀφορῶντα τὴν Θράκην, καὶ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θὰ κεντηθῇ ἢ ἐπιθυμία τῶν Θρακῶν καὶ παντὸς φιλιαναγνώστου ἐπὶ σημαντικῶν στοιχείων, ἅτινα ἀφοροῦν τὴν ἀρχαίαν πατρίδα μας Θράκην.

Η ΣΕΡΒΟ - ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Ἦτο λίαν ἐπίκαιρος καὶ χρησιμωτάτη ἡ ἀναδημοσίευσίς ὑπὸ τοῦ 34ου Τόμου τῶν «Θρακικῶν» τῶν τεσσάρων ἄρθρων τοῦ «Ἐθνικοῦ Κήρυκος» τῆς Νέας Ὑόρκης περὶ τῆς Βουλγαρομακεδονικῆς Προπαγάνδας. Ἡλπίζαμεν ὅτι ὁ θόρυβος ὅστις εἶχε δημιουργηθῆ ἔκτοτε θὰ προεκάλει τὴν δέουσαν ἀφύπνισιν καὶ θὰ ἐδημιούργει εὐρυτάτην ἀπήχησιν μεταξὺ τῶν διαφόρων Σωματείων, ἅτινα λειτουργοῦν ἐν Ἀμερικῇ καὶ ὅτι ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν ταπικῶν Ἑλλήν. Ἀρχῶν θὰ ἐπεχειρεῖτο ἀντίδρασις, κατὰ τῆς ὀργανωμένης ἀντεθνικῆς ἐξορμήσεως τῶν Βουλγαρομακεδόνων. Ἀτυχῶς αἱ ἐλπίδες μας αὗται δὲν ἐπληθήθυσαν, διότι πὰ ἐν Ἀμερικῇ πληθῆ Ἑλληνικὰ Σωματεῖα, ἐκτὸς τῶν ἀξιολόγων ἐκδρομῶν των πρὸς τὴν μητέρα Ἑλλάδα καὶ τῶν ἄλλων, ἐπίσης χρησίμων, ἐορταστικῶν των ἐκδηλώσεων δὲν προήλθον εἰς τὴν δέουσαν ἐπὶ τοῦ ἄνω ἔθνικοῦ ζητήματος ἀντίδρασιν καὶ πολεμικὴν. Καὶ ἡ μὲν βουλγαρικὴ προπαγάνδα δὲν ἐσταμάτησε τὸν ὀργανωμένον ἀγῶνα της. Ἐνεφανίσθη ὅμως ἐσχάτως μὲ ἀπροκάλυπτον ὀξύτατον πολιτικὸν χειρισμὸν καὶ ἡ σὺμμαχός μας Σερβία, ἥτις ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐν Μακεδονία καὶ διὰ τοῦ τύπου της ἐνεργειῶν ἀπέστειλεν πράκτορας ἐκ Σκοπίων εἰς Ἀμερικὴν καὶ Καναδᾶν, οἵτινες θορυβοῦν περὶ Μακεδονίας τοῦ Αἰγαίου! καὶ ἐπιχειροῦν νὰ ἐμφανίσουν τὴν ὑπαρξιν Σερβομακεδονικῆς μειονότητος καὶ τὴν ἐξωφρενικὴν ἐπὶ Ἑλληνικῶν ἑδαφῶν διεκδίκησίν των, κατὰ τὰ δημοσιεύματα τοῦ παγκοσμίου τύπου καὶ τῶν ἐφημερίδων Ἑλλάδος καὶ Ἀμερικῆς.

Ἄς ἐλλίσωμεν ὅτι κατόπιν καὶ τῆς νέας αὐτῆς κρούσεως καὶ προειδοποιήσεως τῶν Σερβομακεδόνων, δὲν θὰ εἶναι ἀργὰ καὶ δὲν θὰ συνεχισθῆ ἡ μοιρολατρικὴ ἀπάθεια καὶ ἔλλειψις ἐπίσης καὶ ἐκ μέρους μας ὀργανωμένης καὶ ἐκ πάσης πλευρᾶς ζωνῆς ἀντιδράσεως πρὸς ἐπιτέλειαν ὄχι μόνον τοῦ πατριωτικοῦ καθήκοντος, ἀλλὰ καὶ πρὸς διαφώτισιν τῆς Ἀμερικανικῆς καὶ παγκοσμίου κοινῆς γνώμης.

**ΔΩΡΕΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΓΕΡΣΙΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΥΠΟ κ. ΚΑΡΦΟΚΩΣΤΑ ΕΙΣ Ν. ΜΑΔΥΤΟΝ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ**

Παραθέτομεν κατωτέρω δημοσιεύματα τοῦ «Ἐθνικοῦ Κήρυκος» Νέας Ὑόρκης ἀποσταλέντα εὐγενῶς πρὸς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ Πρωθυερέως Δημητρίου Καλλιμάχου, ἅπερ ἀναφέρονται εἰς τὴν δωρεὰν τοῦ ἐκ Μαδύτου ἐν Ἀμερικῇ ἐγκατεστημένου ὁμογενοῦς εὐεργέτου κ. Καρφοκώστα, ὑπὲρ ἀνεγέρσεως Γυμνασίου εἰς τὸ χωρίον Νέα Μάδυτος τῆς περιφερείας Χαλκιδικῆς, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἀνακήρυξιν αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμιου Προέδρου τοῦ ἐν Ἀθήναις Σωματείου Μαδυτίων «Ὁ Ἑλλησπόντος» :

Ἔργα Πολιτισμοῦ.

ΟΙ ΕΛΛΗΣΠΟΝΤΙΟΙ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Ἰδρυσαν Διδακτήριο στὴν Νέα Μάδυτο τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου μορφώνονται ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα τῶν πέριξ χωρίων. Ἐνα σημαντικὸ Συνέδριον.

Τοῦ ΠΡΩΘ. Δ. ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΥ

Ἐνας Ἑλλησπόντιος τῆς Νέας Ὑόρκης, ποὺ διαμένει εἰς τὸ ἔξοχικὸ Κέντρο *Valley Stream* τῆς μεγαλοπόλεως μας, ὁ κ. Δημήτριος Καρφοκώστας, ἐπεσκέφθη μὲ τὴν σύζυγόν του, τὴν Ἑλλάδα. Ἐξῆσε μερικὸς μῆνας εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, εἰς τὴν Νέαν Μάδυτον, Χαλκιδικῆς, εἰς τὴν Λήμνον καὶ εἰς ἄλλα μέρη καὶ ξαναγύρισε κατενθουσιασμένος. Εἶναι ὥραία ἡ Ἑλλάδα καὶ αἱ πρόοδοι εἶναι σημαντικαί, μοὶ ἐτόνισε.

Ὁ κ. Καρφοκώστας εἶναι ὁ ἡγέτης μιᾶς τριμελοῦς φιλεκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς ὁποίας συμμετέχει ὁ Πρωθ. Δ. Καλλιμάχος καὶ ἡ φρονηματιομένη Ἑλληνίδα κυρία Μαίρη Φράγκου.

Αὐτὴ ἡ Ἐπιτροπὴ ἐμόχθησε καὶ ἰδρῦθη πρὸ τετραετίας, εἰς τὴν Νέα Μάδυτο, τοῦ Νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἓνα ἐπιβλητικὸ Διδακτήριον, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐξελιχθῆ εἰς Ἐκπαιδευτικὸν Κέντρο τῶν γύρω χωρίων τῆς Χαλκιδικῆς. Αὐτὸ δὲ τὸ πνευματικόν, τὸ Ἑλληνοποιδῶν ἄθλημα ὀφείλεται εἰς τίς θυσίας τοῦ ἐν Νέα Ὑόρκῃ Συλλόγου «Ἑλλησπόντου», καθὼς καὶ τοῦ ἐν Σπιρίγφελντ, Μασσ., παρομοίου Συλλόγου «Ἑλλησπόντου». Συνετέλεσαν καὶ ἄλλοι φιλότιμοι Μαδυτίοι εἰς ἄλλα κέντρα τῶν Ἰνωμένων Πολιτειῶν. Ὅλοι τοὺς εἶναι νοσταλγοὶ τῆς ἱστορικῆς πόλεως Μαδύτου τοῦ Ἑλλησπόντου, ὅπου μετὰ τὴν ἐθνικὴν καταστροφὴν τοῦ 1922 ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ οἱ Ἀγαρηνοί. Καὶ ἀπὸ Μάδυτος, ποὺ ἦτο, ἐπὶ δυσίμῃ χιλιάδῃ χρόνιων, ὡς σημαντικὴ ἀποικία τῶν Ἀθηναίων, ἐβαπτίσθητε σὲ αἱματηρῇ καλλιμνήσῃ ἀπὸ τοὺς Ὀσμανλῆδες καὶ τῆς ἐδόθη τὸ ὄνομα Ἀτζέ Ἀμπάτ!

Αὐτὴ ἡ Μάδυτος τοῦ Ἑλλησπόντου, μὲ 10,000 κατοίκους, ποὺ εἶχε γίνεи ὀνομαστὴ καὶ διὰ τὰ «Γαῖτανάκεια Διδακτῆρια», ἀνέδειξε καὶ σημαντικὲς προσωπικότητες. Ἐγέννησε ἄνδρας οἱ ὅποιοι ὑπηρετήσαν τὴν «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἰδέᾳ». Ἀνέδειξε συγγραφεῖς διδασκάλους καὶ Ἐκκλησιαστικούς ἡγέτας, Ἀρχιερεῖς καὶ Πατριάρχας. Λ. χ. ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, ὁ σοφὸς Χρυσόστομος, εἶναι τέκνον τῆς Μαδύτου. Καὶ ὁ νῦν Πατριάρχης τῆς Ἀλεξανδρείας Χρυστόφορος καυχᾶται ὅτι εἶναι Μαδύτιος. Ἀνέδειξε καὶ στρατιὰν λογίων, οἱ ὅποιοι ὑπηρετήσαν τὰ Γράμματα καὶ τὴν Ἐπιστήμην.

* * *

Ἠρώτησα τὸν ἐπανελθόντα κ. Δ. Καρφοκώστα τί ἔγινε εἰς τὸ νέα χωριό μας τῆς Μακεδονίας.

Μὲ ἐπληροφόρησαν ὅτι ἡ Νέα Μάδυτος μὲ σημερινὸ πληθυσμὸ χιλίων ὀκτακοσίων (1.800) κατοίκων ἐξειλίχθη εἰς πολιτιστικὸ Κέντρο Ἑλληνικῶν Γραμμάτων. Τὸ Διδακτῆριον ἔγινε τὸ πνευματικὸ κέντρο ὅλης τῆς ἐκεῖ περιοχῆς τῆς Χαλκιδικῆς. Ὅλα τὰ ἐκεῖ χωριά, ὅπου κατοικοῦν καὶ οἱ ἐξωστρακισμένοι Θρᾶκες καὶ Μικρασιάται, καὶ ἄλλοι, αἰσθάνονται τὸ Γυμνάσιον τοῦ χωριοῦ μας ὡς δικό τους Διδακτῆριον. Πολλὰ ἀπὸ τὰ παιδιὰ τους, χάριν τοῦ Γυμνασίου, διαμένουν εἰς τὸ χωριό μας. Καὶ ἔτσι ἀνακουφίζονται οἰκονομικῶς αἱ οἰκογένειαι τῆς Νέας Μαδύτου.

Ἔχουν λαμπρὰ ἐκκλησία, τὸν Ἅγιον Ἰωάννην. Τελευταίως ἀπέκτησαν καὶ ὠραῖο παρεκκλήσιον εἰς μνήμην τοῦ «Ἁγίου Εὐθυμίου τοῦ Θαυματουργοῦ», ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη εἰς τὴν ἀρχαία Μάδυτον τοῦ Ἑλλησπόντου τὸν ἐνδέκατον περίου αἰῶνα.

Τὸ Γυμνάσιον, κατάλευκον, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, δεσπόζει εἰς τὸ χωριό. Καὶ τὸ καμαρώνουν καὶ οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ χωριῶν. Ἡ τριμελὴς ἀντιπροσωπευτικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Νέας Μαδύτου, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐστέλλομεν τὰ χρήματα τῆς ἐν Νέᾳ Ἰόρκῃ Ἐπιτροπῆς μας, ἐμερίμνησε καὶ ἀνήγειραν βαθμιαίως, τὰς αἰθούσας Διδασκαλίας τοῦ πνευματικοῦ Ἰδρύματος.

Ἡ τριμελὴς ἐκεῖ Ἐπιτροπὴ μας — ὁ ταγματάρχης ἐ.ἀ. κ. Ἀθανάσιος Σκόρδας, ὁ σεβάσμιος ἱερεὺς ἀιδ. κ. Συμεὼν Χατζηβασιλείου καὶ ὁ κ. Νικόλαος Λιάπης — ἐμόχθησαν διὰ τὰ ἀρχίστη ἀμέσως μὲ τὴν πρώτη αἴθουσαν τὸ Διδακτῆριον ποὺ ἔγινε τὸ καύχημα καὶ τὸ καμάρι ὀλοκλήρου τῆς περιοχῆς τῆς Χαλκιδικῆς.

* * *

Τελευταίως, μοὶ λέγει ὁ συνομιλητὴς κ. Καρφοκώστας, συνεκροτήθη εἰς τὴν Νέα Μάδυτον ἓνα πολὺ ἐνδιαφέρον Συνέδριον μὲ πρόγραμμα σημαντικόν. Ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἡ σίσκεψις ἀξιολογήσεως τοῦ Προγράμματος Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως τοῦ Νομοῦ Θεσσαλονίκης. Εἶχαν λάβει μέρος εἰς τὸ Συνέδριον διακόσιοι ἐξήντα (ἀριθ. 260) ἀνέδρου ἐπὶ Κοινοτήτων καὶ δύο συνοικι-

σιμών. Ἐπρωτιμήθη δὲ τὸ μικρὸν μας χωριὸν νὰ συνέλθουν οἱ Σύεδροι, διότι ἡ Νέα Μάδυτος στολίζεται μὲ τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῶν τελετῶν τοῦ Γυμνασίου.

Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ἦτο ὁ Νομάρχης τοῦ Νομοῦ Θεσσαλονίκης κ. Μανουσόπουλος. Ἀντιπρόεδρος δὲ ὁ κ. Γ. Χρυσανθόπουλος τμηματάρχης τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοικήσεως τῆς Νομαρχίας. Ἐτίμησαν δὲ αὐτὴν τὴν σημαντικὴν συγκέντρωσιν καὶ ὁ Ἱεράρχης τῆς περιοχῆς ὁ Μητροπολίτης Ἁγίου Ὁρους καὶ Ἀρδαμερίου Σεβ. Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἔψαλε τὸν Ἁγιασμό. Παρευρίσκατο καὶ ἓνας Ἱεράρχης.

Τὸ Συνέδριον ἤρχισε πρὸ πρωῒ καὶ ἔτελείωσε τὸ ἑσπέρας. Τοὺς συνέδρους τοὺς εἶχε προσφωνήσει πολὺ ὠραία ὁ πρόεδρος τῆς φιλοξενούσης Κοινότητος κ. Ἰωάννης Φοῦκος. Ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι, ἰδιαίτερος δὲ αἱ Ἑλληνίδες μας ἐφιλοτιμήθησαν καὶ ἐπεδαρτίλευσαν ἀρχοντικὰς Μαδυτινὰς περιποιήσεις. Ἔλαβαν μέρος καὶ μαθηταί, ἐκπρόσωποι τοῦ Γυμνασίου. Ὁ μαθητὴς τῆς Δ' τάξεως τοῦ Γυμνασίου Ἀπόστολος Γαλατιανὸς ὁμίλησε θαυμασιῶς καὶ συνεκίνησε τοὺς συνέδρους. Ἐπὶ πλέον, ἐτόνισαν ὅτι τὴν ἐφημερίδα τοῦ Γυμνασίου «Μαθητικὴν Πνοὴν» τὴν θέτομεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ προγράμματος τῶν ἔργων κοινοτικῆς ἀναπτύξεως.

***

Ὅταν ἀνοιξε τὸ Συνέδριον ὁ Νομάρχης κ. Μανουσόπουλος χαιρετίζων τὴν ἀντιπροσωπευτικὴν ὁμήγησιν, ἐτόνισε «τὴν ἀνάγκην τῆς προσηλώσεως εἰς τὰ ἔθνη καὶ ἰδανικά». Ἔλαβε προσφανῶς ὑπ' ὄψιν ὅτι δὲν λείπουν ἀπὸ τὴν Β. Ἑλλάδα ὠρισμένοι ἰδεολογικῶς παραστρατημένοι. Ἐν κατακλείδι ὅταν ἔτελείωσε τὸ Συνέδριον τῶν Κοινοτήτων ὁ Νομάρχης ἐτόνισε : «Ἡ Νέα Μάδυτος εἶναι κόμμα τῆς περιοχῆς καὶ συνέχεια τῆς ἐνδόξου παλαιᾶς Μαδύτου τοῦ Ἑλλησπόντου μὲ τὰ περίφημα πνευματικὰ τῆς Ἰδρύματα. Ἡ πνευματικὴ σημερινὴ κίνησις τῆς Νέας Μαδύτου ὀφείλεται ἀσφαλῶς, κατὰ πολὺ, σὲ ἔξαιρετικὸν ἐντοπιῶν Μαδυτίου, σὲ Μαδυτίου περιφήμους ὅλης τῆς Ἑλλάδος, μὰ καὶ πειὸ ἰδιαίτερα στοὺς ὑπερόχους Μαδυτίου τῆς Ἀμερικῆς.

Πρέπει οἱ Μαδυτίοι νὰ εἶναι ὑπερήφανοι, μὰ πρέπει νὰ μὴ ξεχνοῦν πὼς εἶναι βαρεῖα ἢ κληρονομία τους καὶ χρειάζεται νέα προσπάθεια, νέα ζωὴ, ἀγάπη, ὁμόνοια».

—Αὐτὰ τὰ περὶ ἀγάπης καὶ ὁμονοίας λόγια τοῦ Νομάρχου τοῦ Νομοῦ Θεσσαλονίκης πρέπει νὰ τὰ γράψωμεν εἰς τὶς καρδιὰς μας ὅλοι οἱ Μαδυτίοι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀμερικῆς, μοὶ ἐτόνισε ὁ κ. Καρφοκάστας, ὁ στοχαστικὸς Μαδυτίου τῆς Νέας Ὑόρκης.

***

Εἰς τὴν συνομιλίαν μας μὲ τὸν συνεργάτην κ. Καρφοκάστα, ἐκεῖνο πού γνωρίζει ὁ ἴδιος —καὶ εἶναι πασίγνωστο— ὅτι τὸ χωριὸν μας ἡ Νέα Μάδυτος, μὲ χιλίους ὀκατοσίους κατοίκους (1.800) ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀποκτήσῃ Γυμνάσιον

Κρατικό. Ὁ νόμος τονίζει ὅτι ὅταν οἱ 1800 κάτοικοι γίνουν ἑπτὰ χιλιάδες (ἀρ. 7.000) μόνον τότε — δηλαδή ὕστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια — δικαιούται ἡ Νέα Μάδντος νὰ ἔχη κρατικό Γυμνασιακὸ Ἴδρυμα. Ὅσοι ὁμιλοῦν σήμερα διὰ κρατικὸ Γυμνάσιον, διὰ νὰ σπουδάζουν σχεδὸν δωρεάν τὰ Ἑλληνοπούλα, τὸ κάμνουν μὲ σκοπὸ νὰ δυσφημίσουν τὸ ἰδιωτικὸ Γυμνάσιον. Θὰ ἦτο πολὺ δύσκολον νὰ λειτουργήσῃ τὸ ἴδρυμα καὶ ὡς ἰδιωτικόν, ἐὰν ὁ Διευθυντὴς Καθηγητὴς κ. Ἰω. Παπαϊωάννου, αὐτὸς ὁ ἰδανικὸς καὶ ἐμπνευσμένος ἄνθρωπος καὶ οἱ ἄλλοι οἱ φιλότιμοι συνεργάται του Καθηγηταὶ δὲν ὑπηρετοῦσαν μὲ ἐμπνευση καὶ μὲ τὸ πνεῦμα τῆς αὐτοθυσίας. Αὐτὰ δὲ τὰ αἰσθήματα τοῦ Διευθυντοῦ καὶ τῶν ἄλλων Καθηγητῶν μᾶς ἐπιβάλλουν ἀπεριόριστον ἐκτίμησιν καὶ σεβασμὸν, ἀλλὰ καὶ εὐγνωμοσύνην. Εἶναι δὲ τεκμηριωμένον καὶ ὑπευθύνως δημοσιευμένον, τὸ ἐπίσημον πρακτικὸν τοῦ Συλλόγου Γονέων καὶ Κηδεμόνων, οἱ ἅποιοι εἰς τὴν ἐκθεσὶν των ἐτόνισαν ὅτι τὸ ἰδιωτικὸ Γυμνάσιον κατὰ τὰ τρία πρῶτα χρόνια (1958 — 59, 1959 — 1960 καὶ 1960 — 1961) παρουσίασε παθητικὸν ἀνερχόμενον εἰς ἑξήντα χιλιάδες καὶ τετρακόσιας σαράντα ἔξη δραχμᾶς (60.446). Πιθανὸν δὲ ἐφέτος, τὸ τέταρτον ἔτος, νὰ ἐλαττωθῶν αἱ ζημίαι.

Πρέπει νὰ ξανατονισθῇ, ὅτι μόνον μὲ τὸν θεῖον ἔρωτα καὶ μὲ τὸ πνεῦμα τῆς αὐτοθυσίας τοῦ ἰδανικοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Γυμνασίου καθηγητοῦ κ. Ἰωάννου Παπαϊωάννου, ἦτο δυνατόν νὰ λειτουργήσῃ εἰς τὸ χωριὸ μας τέτοιον Διδακτήριον, τὸ ὁποῖον ἀνέδειξε τὴν Νέα Μάδντος τῶν 1800 κατοίκων εἰς Κέντρον πνευματικῆς ἀκτινοβολίας καὶ εἰς ὅλα τὰ χωριά τῆς Χαλκιδικῆς καὶ πέραν αὐτῆς.

Πρωθ. Α. ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΣ

**Τὸ ἐν Ἀθήναις Σωματεῖον τῶν Μαδυτίων
τιμᾶ τὸν Δρα Δημήτριον Καλλιμάχον.**

ΑΘΗΝΑΙ, Ἰούλιος. (Ἰδ. ἀνταπόκρισις).— Τὸ Δ.Σ. τοῦ Ἀγαθοεργοῦ Σωματείου τῶν ἐν Ἀθήναις Μαδυτίων «Ἑλλήσποντος» κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 30-3-61 λαβὸν ὑπ' ὄψιν του :

Α'. Ὅτι ὁ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ Η.Π.Α. διαπρεπὴς συμπολίτης μας Αἰδεσιμώτατος Δημήτριος Καλλιμάχος Πρωθυερεὺς τῆς ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ Ἐκκλησίας Μεγάλου Διδάσκαλος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἐπίτιμος Ἀρχιεπισκοπάρχης τῆς ἐν Ἀμερικῇ ἐκδιδομένης μεγάλης ἡμερησίας Ἐφημερίδος «Ἐθνικὸς Κήρυξ» ἅμα δὲ καὶ συγγραφεὺς, προικισμένος μὲ σπάνια πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ χαρίσματα, μὲ ἐξαιρετικὴν δύναμιν λόγου καὶ γραφίδος, μὲ ἀνώτερον ἦθος καὶ μὲ ἀνεπτυγμένον τὸ αἶσθημα τῆς εἰς Χριστὸν Πίστεως καὶ τῆς Κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, ἀνέπτυξεν ἐπὶ μίαν ἑξηκονταετιᾶν πολυσχιδῆ καὶ δημιουργικὴν δρασιν, ἥτις τὸν ἐπέβαλεν ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους πῶν γραμμάτων ἀλ-

λά και εις ἄπαντας τοὺς ἀποδήμους Ἕλληνας, δι' ὃ καὶ τιμᾶται καὶ ἀγαπᾶται παρὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ τῶν ξένων, καὶ τούτου ἔνεκεν ἐπιδαφιλεύονται πρὸς αὐτὸν πολλαὶ τιμητικαὶ διακρίσεις.

Β'. Ἀκοῦσαν τοῦ τε προέδρου τοῦ Σωματείου Χαραλάμπους Γ. Μούρκου, καὶ τῶν ἄλλων μελῶν, τὰ ὁποῖα ὁμοφώνως ἀνεγνώρισαν τὰς πολλαπλᾶς ὑπηρεσίας του πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος, ὡς καὶ τὸ ἀμέριστον καὶ πατρικὸν ἄμα ἐνδιαφέρον του διὰ τοὺς συμπολίτας του Μαδυτίους, χάριν τῶν ὁποίων ἐξησφάλισε τὴν ἀνέγερσιν Γυμνασιακοῦ κτιρίου ἐν Ν. Μαδύτῳ τῆς Χαλκιδικῆς, ἔνθα ἤδη λειτουργεῖ Γυμνάσιον.

Ἀποφασίζει παμψηφεί :

1. Ἀνακηρύσσει τὸν Αἰδεσιμώτατον Δημήτριον Καλλιμαχον, κάτοικον Νέας Ὑόρκης τῆς Ἀμερικῆς ἐπίτιμον Πρόεδρον τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀγαθοεργοῦ Σωματείου τῶν Μαδυτίων «Ο ΕΛΛΗΣΠΟΝΤΟΣ».

2. Ὑποβάλλει τὴν ἀπόφασιν ταύτην ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τῆς Γεν. Συνελεύσεως τῆς 25-6-61, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 4 τοῦ Καταστατικοῦ.

3. Ν° ἀναρτηθῆ ἡ φωτογραφία του εἰς τὸ ἰδιόκτητον Γραφεῖον τοῦ Σωματείου.

4. Ν° ἀποσταλῆ ἡ παροῦσα ἀπόφασις, ἐπέχουσα θέσιν εἰδικοῦ διπλώματος εἰς τὸν τιμᾶμενον συμπολίτην μας.

5. Καὶ νὰ δημοσιευθῆ εἰς τὴν Ἐφημερίδα «Ἐθνικὸς Κήρυξ» τῆς Ἀμερικῆς, ὡς καὶ εἰς τὰς Ἐφημερίδας «Βῆμα», «Καθημερινήν», «Κόσμον» τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Πρόεδρος

Χ. Γ. ΜΟΥΡΚΟΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἁ. ἁ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΒΟΥΡΙΑΗΣ

Εἰδικὸς Γραμματεὺς.

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον ἀπέστειλε πρὸς τὸν κ. Δ. Καλλιμαχον ἐπὶ τῇ τιμητικῇ ἐκλογῇ του τὴν κάτωθι ἐπιστολήν :

Ἐν Ἀθήναις 10ῃ Ἰουλίου 1962

Πρὸς τὸν Πρωθυερέα Δημ. Καλλιμαχον

Μ. Διδάσκαλον τοῦ Οἴκου. Θρόνου.— Ἐπίτιμον Μέλος τοῦ Θ. Κέντρου
Εἰς Ἀμερικὴν

Σεβαστὲ καὶ ἀγαπητὲ φίλε,

Ἀπὸ δημοσιεύματα τῆς 11ῆς Ἰουλίου 1961 καὶ 16ῆς Ἀπριλίου 1961 ποῦ

«Ἐθνικοῦ Κήρυκος», μετ' ἰδιαίτερας χαρᾶς καὶ ἱκανοποιήσεως ἐπληροφορήθημεν τὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐπαξίας ἀνακηρύξεώς σας ὡς Ἐπιτίμου Προέδρου τοῦ ἐν Ἀθήναις Σωματείου Μαδυτίων «Ὁ Ἑλλήσποντος».

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον, κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίαν τοῦ Δ)κοῦ Συμβουλίου του, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του νὰ τιμῆσῃ καὶ ἐξάρῃ τὴν ἐθνικὴν καὶ πατριωτικὴν προσπάθειαν τῶν πνευματικῶν προσώπων, ἅτινα ἐπιδιώκουν καὶ ἐπιτυγχάνουν τὴν πρόοδον τῆς πατρίδος μας Θράκης, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μείνῃ ἀμέτοχον πρὸς ἐπιδοκιμασίαν πάσης ἐθνικῆς καὶ πατριωτικῆς προσπάθειας. Συμμετέχον εἰς τὴν τοιαύτην ἐκδήλωσιν τοῦ Μαδυτινοῦ Σωματείου σας μαζὶ δὲ μὲ τὰ συγχαρητήριά του σᾶς ἀπευθύνει τὸν δίκαιον ἔπαινον ὅτι δὲν παύετε πάντοτε νὰ πρωτοστατῆτε καὶ ἀκούραστος νὰ ἐνθαρρύνητε τοιαῦτα ἔργα ἀφορῶντα τὴν Μάδυτον καὶ γενικῶς τὴν Θράκην.

Εὐχόμεθα ἵνα πάντοτε ὑγιῆς καὶ ἀσμαῖος συνεχίζητε τὴν ἐθνωφελεῆ προσπάθειάν σας, ἵνα καὶ ἡμεῖς εὐρισκώμεθα εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ τιμῶμεν καὶ ἐπαινοῦμεν τὰ πνευματικὰ καὶ ἐθνικὰ ἔργα σας. Ἡ πατρις σας Μάδυτος πάντοτε διεκρίθη διὰ τὰ φιλογενῆ καὶ πνευματικὰ τέκνα της, ἅτινα κατὰ καιροὺς, εἰς πλείστους τομεῖς, ἀνέδειξαν καὶ ἐτίμησαν τὴν γενέτειράν των. Εἶθε τὸ παράδειγμα τῆς Μαδύτου νὰ μιμοῦνται καὶ ἀκολουθοῦν καὶ ἄλλα τέκνα αὐτῆς καὶ ὀλοκλήρου τῆς Θράκης.

Ἐπὶ τούτοις διατελοῦμεν μετ' ἰδιαίτερας ἐκτιμήσεως καὶ σεβασμοῦ.

(Ἵπ. Φ. ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ)

Πρόεδρος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου

«Ἐν Ἀθήναις τῇ 22α Σεπτεμβρίου 1962

Κύριον Ἰωάννην Παπαϊωάννου

Καθηγητὴν — Δ)τὴν Γυμνασίον

Εἰς Νέαν Μάδυτον (Χαλκιδικῆς)

Ἀξιότιμε Κύριε,

Μετ' ἰδιαίτερας χαρᾶς ἐπληροφορήθημεν ἀπὸ εἰδήσεις τοῦ συνεργάτου μας καὶ ἐκλεκτοῦ ἐν Νέᾳ Ἰόρκῃ Δ)ρος Δημητρίου Καλλιμάχου τὴν ἀνέγερσιν κτιρίου καταλλήλου διὰ Γυμνάσιον εἰς τὴν Νέαν Μάδυτον τῆς Χαλκιδικῆς.

Οἱ Μαδύτιοι συμπολίται μας πάντοτε διεκρίθησαν διὰ τὰ φιλόμουσα καὶ ἔξοχα πνευματικὰ ἰδανικὰ των ὑπὲρ τῆς πατρίδος μας Θράκης, καὶ ὑπὲρ παντὸς ἐκπαιδευτικοῦ ἔργου ἀφορῶντος εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἰθρησκείας καὶ τῆς παιδείας τῶν Θρακῶν.

Παρακαλοῦμεν νὰ μεταδώσητε τὰ συγχαρητήριά μας, εἰς τὴν ἐν Νέᾳ Μαδύτῃ Ἐπιτροπὴν τοῦ Γυμνασίου, νὰ δεχθῆτε δὲ καὶ ὑμεῖς προσωπικῶς τὰς εὐχὰς μας διὰ τὴν εὐδωσίαν τοῦ ἀναληφθέντος ἐθνικοῦ ἔργου.

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον δὲν περιορίζεται εἰς τὴν ἐκ καθήκοντος ἐκδήλωσιν ταύτην, ἀλλὰ θὰ σᾶς ἀποστείλῃ προσεχῶς «τιμῆς ἔνεκεν» καὶ τὸν ὑπὸ ἔκδο-

σιν 35ον Τόμον τῶν «Θρακικῶν», ἐν ᾧ δημοσιεύονται ὅλα τὰ σχετικά μὲ τὴν ἰδρυσιν ἐν τῇ κοινοπόλει σας τοῦ διδασκῆριου τούτου.

Ἐπὶ τούτοις, ἀπευθύνομεν τοὺς θερμοὺς μας χαιρετισμοὺς πρὸς τὴν αὐτόθι Ἐπιτροπὴν καὶ πρὸς ὑμᾶς προσωπικῶς καὶ,

Διατελοῦμεν μετὰ τιμῆς

Ἰπ. Φ. ΜΑΝΟΥΤΗΑΙΔΗΣ

Πρόεδρος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου»

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΣΤΟΡΓΗΣ ΠΡΟΣ ΤΑ "ΘΡΑΚΙΚΑ,,

Τὸ Ἰπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν ἐξεδήλωσεν ἐκ νέου τὴν ἐκτίμησιν, ἣν τρέφει διὰ τὰς ἐκδόσεις τῶν «Θρακικῶν», ἐμπράκτως: Ἐπρομηθεύθη καὶ πάλιν ἐφέτος ἐπὶ τὰς νέας σειράς, πρὸς πλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης του καὶ διάθεσιν ὅπου φρονεῖ ὅτι τοῦτο εἶναι ἐπωφελές. Ἐκ παραλλήλου ἀπέστειλε πρὸς τοὺς κ.κ. Νομάρχας τὴν κάτωθι ἐγκύκλιον, ἥρχισαν δὲ ἀποστελλόμεναι πρὸς τὸ Θρακικὸν Κέντρον σχετικαὶ ἐπιστολαὶ διὰ πληροφορίας καὶ ἐλπίζεται ὅτι διὰ τῆς ἄνω συστάσεως θὰ ἐπιτευχθῆ καὶ ἡ διάθεσις σειρῶν «Θρακικῶν» διὰ τοὺς Δήμους, Κοινοτήτας, Βιβλιοθήκας κλπ. Ὁργανισμοὺς τῆς ὑπαίθρου :

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

ΓΕΝ. Δ)νοῖς Δ)σεως
Δ)νοῖς Τοπ. Αὐτοδ.

Ἀριθ. πρωτ. 91359

Ἐν Ἀθήναις τῆ 3-8-62

«Περὶ τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Θρακικά»
ἐκδοθέντος συγγράμματος

Πρὸς

Τὰς Νομαρχίας καὶ τὰ Ἐπαρχεῖα τοῦ Κράτους
(κοινοποιουμένη καὶ εἰς τὸν κ. Ἰπουργὸν
Βορείου Ἑλλάδος).

Ἐχάμεν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωμεν ὑμῖν, ὅτι ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ Κέντρου ἐξεδόθη σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Θρακικά» ὠφέλιμον διὰ τὸν ἐμπλουτισμὸν τῶν Βιβλιοθηκῶν ὑμῶν τε καὶ τῶν ὁργανισμῶν τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοικήσεως.

Κατόπιν τούτου παρακαλοῦμεν ὅπως γνωρίσητε εἰς τοὺς Δήμους καὶ τὰς Κοινοτήτας τῆς περιφερείας ὑμῶν τὴν ἐκδοσιν τοῦ, ὡς εἴρηται, συγγράμματος, καὶ ἐφ' ὅσον αἱ ἐκ τούτων εὔποροι ἐπιθυμοῦσι νὰ τὸ προμηθευθῶσι, παράσχῃ τε τὴν πρὸς τοῦτο ἔγκρισιν ὑμῶν.

Διὰ πᾶσαν σχετικὴν πληροφορίαν οἱ ἐνδιαφερόμενοι δύνανται ν' ἀπευθύνωνται εἰς τὴν κατωτέρω διεύθυνσιν.

Κοιν.

Ε. Υ.

1. Θρακικὸν Κέντρον

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Γ' Σεπτεμβρίου 18

Δ. ΜΑΥΡΟΣ

ἐνταῦθα

2. Ἴδ. Γραφ. Κου Γεν. Γραμμ)ως.

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον μετ' εὐχαριστήσεως καὶ ἐκ καθήκοντος ἄλλωστε, ἀπέστειλε τὰς κάτωθι ἐπιστολάς :

«Ἐν Ἀθήναις 5η Ἰουνίου 1962

Γ' Σεπτεμβρίου 18

Πρὸς τὸν

Ἐξαχάτατον κ. Γεώργιον Ράλλη

Ἵπουργὸν Ἐσωτερικῶν

Ἀξιότιμε κ. Ἵπουργέ,

Ε Ν Τ Α Υ Θ Α

Αἰσθανόμεθα τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως σᾶς ἐκφράσωμεν διὰ τῆς παρούσης ἐπιστολῆς μας τὰς εὐγνωμόνους εὐχαριστίας τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, διὰ τὴν δωρεάν, ἣν μετὰ τόσης προθυμίας εὐηρεστήθητε νὰ διαθέσητε ὑπὲρ τῶν ἐκδόσεων τοῦ γνωστοῦ ἐπιστημονικοῦ, ἱστορικοῦ, λαογραφικοῦ κλπ. Συγγραμμάτων μας τὰ «Θρακικά».

Ἡ τοιαύτη κατανόησις καὶ ἀξιέπαινος προθυμία σας πρὸς ἐνίσχυσιν ἔργου, ὅπερ ἐπὶ τριάκοντα πέντε ὀλόκληρα ἔτη, διὰ δέκα χιλιάδων καὶ ἄνω σελίδων, κατέγινε μὲ τὴν ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν ἱστορίαν τῆς πατρίδος μας Θράκης, καταδεικνύουσι ὅτι ἀντιλαμβάνεσθε, τὸν ἱερὸν καὶ ἔθνικόν σκοπὸν, ὃν ἐπιδιώκουσι αἱ ἐκδόσεις τοῦ ἐν λόγῳ Συγγραμματος μας, καὶ τὴν γενικωτέραν δρᾶσιν τοῦ καθ' ἡμᾶς Σωματείου. Εἴμεθα δὲ βέβαιοι ὅτι καὶ εἰς τὸ μέλλον δὲν θὰ παύσητε παρέχοντες τὴν ἠθικὴν ἐνίσχυσίν σας εἰς τὸ ἔργον μας.

Παρακαλοῦμεν ὅπως δεχθῆτε καὶ πάλιν τὰς θερμὰς μας εὐχαριστίας, εὐχόμεθα δὲ ὑπὲρ εὐδοξίας καὶ ἐπιτυχίας τῶν διὰ τοῦ ἑνὸς ἡμᾶς Ἵπουργείου ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἐπιδιωκομένων σκοπῶν.

Ἐπὶ τούτοις, διατελοῦμεν,

Μετ' ἐξαιρέτου ὑπολήψεως καὶ φιλίας

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

(Ἵπ. Φ. Μανουηλίδης)

Τ. Ἵπουργός

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

(Ἵπ. Π. Τσατάλας)

«Ἐν Ἀθήναις 16η Ἀυγούστου 1962

Γ' Σεπτεμβρίου 18

Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Ἑσωτερικῶν

(Γεν. Δ)σιν Δ)σεως — Δ)σιν Τοπ. Αὐτοδ)σεως

Ε Ν Τ Α Τ Θ Α

Φίλε Κε Γενικὲ Γραμματεῦ,

Ἐλάβομεν τὴν ὑπ' ἀριθμ. 91359 ἀπὸ 3.8.1962 ἐγκύκλιόν σας «Περὶ τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Θρακικὰ» ἔκδοθέντος Συγγράμματος.

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ἐκφράσωμεν τὰς θεοφίας μας εὐχαριστίας διὰ τὴν εὐγενῆ προθυμίαν, μεθ' ἧς ἀντεπεκρίθητε πρὸς τὴν τοιαύτην παράκλησίν μας. Ἰδιαίτερος εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν φροντίδα, τὸν ἐντολῆ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ ὑπογράφοντα τὴν ἐγκύκλιον κ. Δημ. Μαῦρον Γενικὸν Γραμματέα.

Θὰ παρακαλέσωμεν, ἐν τούτοις, ὡς καὶ προφορικῶς σᾶς ἀνεπτύξαμεν, ὅπως καταβληθῆ ἰδιαίτερα εὐγενῆς προσπάθεια καὶ φροντίς ἐκ μέρους ὑμῶν, ἵνα ἡ ὡς ἄνω ἐγκύκλιος μὴ παραμείνῃ ὡς γράμμα νεκρόν, ἀλλὰ πραγματοποιηθῆ ὁ σκοπὸς, δι' ὃν ἐξεδόθη. Δὲν θὰ εἶναι δύσκολον μὲ μίαν νέαν φροντίδα, μεταξὺ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ὑπερτριάκοντα Νομαρχῶν, νὰ ὑποχρεωθῆ ἀριθμὸς τις ἐξ αὐτῶν, διαθέτων οἰκονομικὴν ἐπάρκειαν, ἵνα διὰ τῶν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του Δήμων, Κοινοτήτων ἢ Σωματείων, ἀναλάβῃ τὴν διάθεσιν σειρῶν «Θρακικῶν» ἐξ 28 βιβλίων ἐκάστης.

Μὲ τὴν πεποιθῆσιν ὅτι ἡ ὡς ἄνω παράκλησίς μας θέλει τύχει τοῦ προσδοκόμενου ἐκ μέρους σας ἀποτελέσματος, σᾶς ἐκφράζομεν τὰς ἐκ τῶν προτέρων εὐχαριστίας μας καί,

Διατελοῦμεν μετὰ τιμῆς

(Ἵπ. Φ. ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ)

Πρόεδρος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου

Τ. Ὑπουργός

ΜΗΝΥΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΝ

ΚΙΝΔΤΝΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΙΟΣΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΦΥΛΗΣ

Γενικαὶ σκέψεις καὶ παρατηρήσεις ἐπὶ γεγονότων

Τὸ δημοσίευμα τοῦτο τοῦ «Ἐθνικοῦ Κήρυκος», μετ' ὑπογραφήν τοῦ Δ)ρος Δημητρίου Καλλιμάχου, καθὼς καὶ τὸ ψήφισμα τοῦ Σωματείου τῶν ἐν Ἀθήναις Μαδυτιῶν «Ὁ Ἑλλησποντος» ἀνεγνώσθησαν μετ' ἰδιαίτερας προσοχῆς καὶ ἐκτὸς τῶν θερμοτάτων συγχαρητηρίων πρὸς τὸν δωρεάν κ. Καρφοκύωσαν καὶ τὴν ἐπιμεληθεῖσαν καὶ συνηγορήσασαν μετ' ἐπιτυχίας τριμελῆ Ἐπιτροπὴν, ὑπαχρεούμεθα, μετὰ πατριωτικῆς ὑπερηφανείας, νὰ ἐκφράσωμεν ἐκ μέρους τοῦ Ἑρακικοῦ Κέντρου τὰς κρίσεις μας διὰ τὴν δωρεάν καὶ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν, ὑπὲρ ἐξόχως πνευματικοῦ καὶ ἐκπαιδευτικοῦ σκοποῦ διάθεσιν αὐτῆς. Τὰ Κράτη, αἱ Κυβερνήσεις, αἱ Κοινότητες καὶ αἱ Κοινωναί, ὅταν ἔχωσιν ἐπικεφαλῆς ἐκλεκτοὺς πολίτας καὶ ἔθνικοὺς παράγοντας, ἐπιθυμοῦντας τὴν ἀνύψωσιν καὶ τὴν πρόοδον τῆς πατρίδος των καὶ τοῦ συνόλου, εἶναι τὰ μόνον κατάλληλα ὄργανα, νὰ ἐμπνέωνται ἀπὸ τὴν κατανόησιν καὶ τὸν πόθον τῆς ἀνόδου καὶ τῆς καλλιτερέσεως τῆς θέσεως τῶν ἐν φιλαλληλίᾳ συμπατριωτῶν. Εἰς παλαιοτάτην ἐποχὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς οὐχὶ μακρὰν νεωτέραν οἱ Ἕλληνες εὐεργέται καὶ πατριῶται διὰ διαθέσεως ὀλοκλήρου ἢ μέρους τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς περιουσίας των, διεκαίοντο ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐγκαταλείψωσι διάφορα περικαλῆ κτίρια, ἐκπαιδευτικὰ καὶ θρησκευτικὰ ἰδρύματα καὶ ἄλλα εὐαγῆ καὶ καλλιτεχνικὰ μεγαλουργήματα, ἅτινα προεκάλεσαν τὸν θαυμασμόν καὶ σήμερον ἀκόμη προξενοῦν κατάπληξιν εἰς ὄλους τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς ξένους, οἵτινες ἐπισκέπτονται τὰ ἀθάνατα ταῦτα μνημεῖα, δείγματα πολιτισμοῦ καὶ πνευματικῆς προόδου τῆς φυλῆς.

Αἱ Ἑλληνικαὶ παροικαί τοῦ Βουκουρεστίου καὶ τῶν κυριωτέρων Ρωμανικῶν πόλεων, τῶν Παρισίων καὶ τῆς Μασσαλίας, ἢ περιλαμπρῶς Ἑλληνικὴ Κοινότης τῆς Ὀδησοῦ κλπ. Ρωσικῶν πόλεων, αἱ διακεκρωμένα Κοινότητες Ἀλεξανδρείας, Καίρου καὶ ἄλλων Αἰγυπτιακῶν πόλεων, αἱ τῆς Τεργέστης, Βενετίας κλπ. Ἰταλίας, ὡς καὶ ἡ Βασιλὶς Κωνσταντινουπόλις καὶ πολλαὶ ἄλλαι Ἑυρωπαϊκαὶ πρωτεύουσαι μετ' ἀξιόλογον Ἑλληνικὸν πληθυσμόν, διὰ νὰ καταλήξωμεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, τὰς Ἀθήνας, κοσμοῦνται μετ' ἀθάνατα μνημεῖα, ὀφειλόμενα ἀποκλειστικῶς εἰς ἐμπνευσμένην καὶ ἀνεξαντλήτου

πατριωτισμοῦ μεγαλοδωρίαν Ἑλλήνων εὐεργετῶν, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων ἔχουν χαραχθῆ με ἀνεξίτηλα γράμματα εἰς τὰς καρδίας τοῦ ἔθνους. Αἱ Ἑλληνικαὶ Κοινότητες τῶν ὡς ἄνω πρωτευουσῶν κλπ. πόλεων, προεκάλεον τὸν φθόνον διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ μεγαλοπρέπειαν τῶν εὐαγῶν ἰδρυμάτων των, ἅτινα πολλὰκις ἦσαν κατὰ πολὺ ἀνώτερα καὶ τῶν ἀνεγειρομένων δαπάναις τῶν οἰκείων κρατῶν. Μνημονεύομεν ἐλάχιστα ὀνόματα τῶν μεγάλων εὐεργετῶν, ὡς εἶνε : Οἱ Ζάππαι, Καρατζάδες, Ἀβέρωφ, Τοσίτσοι, Βαλλιάνοι, Μαρασλῆς, Σίνιας, Ἀχιλλόπουλος, Σπετσερόπουλος, Χωρέμης, Σαλβάγος, Μπενάκης, Ζερβουδάκης, Κότσικας, Συγγρός Ζαρίφης, Εὐγενίδης, Μαιροκορδάτος, Ἀ)φοὶ Ράλλη κλπ., κλπ. καὶ τοῦτο διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ παραθέσωμεν τὸ πλῆθος τῶν ἐξόχων καὶ γνωστῶν ἱστορικῶν ὀνομάτων. Ὅλα αὐτὰ ἐξεπῆγασαν ἀνθορμήτως με κίνητρον τὸν φλογερὸν πατριωτισμόν, τὴν ἀμιλλαν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν γενέτειραν, τὴν αἰώνιον Ἑλλάδα. Αἱ Κοινότητες αὐταὶ ἠτύχησαν νὰ ἔχουν ἐπικεφαλῆς ὄχι μόνον πλουσίους, ἀλλὰ καὶ δραστηρίους καὶ φιλοκάλους Ἑλληνας, οἵτινες δὲν περιορίσθησαν εἰς τὴν διάθεσιν κολοσσιαίων ποσῶν, ἀλλ' ἐφρόντιζον καὶ εἰργάζοντο προσωπικῶς διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν θαυμασίων τοιούτων ἐπιτευγμάτων, ἐφάμιλλα τῶν ὁποίων δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ οὐδεμία ἄλλη, ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς, ἐθνότης. Παραλείπομεν τὰς κλεινὰς Ἀθήνας ὅπου ἡ Ἀκρόπολις, ὁ Παρθενὼν κλπ. ἀρχαῖα μνημεῖα τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους, τοῦ Φειδίου, τοῦ Πραξιτέλους, ὡς καὶ μεταγενεστέρων, κοσμοῦν τὴν πόλιν καὶ θεωροῦνται ὡς ἱερὰ προσκινήματα τῶν συρρεόντων ἀπὸ τὰ πέτρατα τῆς οἰκουμένης διὰ νὰ τὰ θαυμάσουν, ἀποτελοῦν δὲ τὴν κυριωτέραν πηγὴν, ἐφ' ἧς βασίζεται ὁ καθημερινῶς ἀναπτυσσόμενος καὶ ἐνισχύων τὴν Ἑλλάδα Τουρισμός. Καὶ αὐτὰ μὲν ὡς πρὸς τὸ παρελθόν, ἀρχαῖον καὶ νεώτερον. Καθίσταται ὁμῶς ἐξαιρετικὰ ὀλιβερά ἢ διαπίστωσις ὅτι καθημερινῶς στεριεῖ καὶ κινδυνεύει ὀλοσχερῶς νὰ ἐξαφανισθῆ ἢ χορεία τῶν δωρητῶν, οἵτινες με προσήλωσιν εἰς τὰ ἱερὰ ἰδεώδη τῆς θρησκείας, τοῦ ἔθνισμοῦ καὶ τῶν παραδόσεων, ὄχι μόνον συνεισέφερον ὑλικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐτίθεντο ἐπικεφαλῆς ὀργανώσεων, κατώρθωνον δὲ διὰ συνεγερμοῦ καὶ πείσμονος ἐργασίας, νὰ ἐμφανίσουν τὰ ἰδρύματα τῶν ἐν τῇ ξένη Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων καὶ παροικιῶν, ὡς ζηλευτὰ φυτόρια πνεύματος καὶ προσόδου.

Λιαιτὶ ἄραγε ἔχει στεριεῖσαι, ὁ διὰ δωρεῶν πακτωλὸς τῆς ἰδιωτικῆς αὐτῆς πρωτοβουλίας; Μήπως ἔπαυσαν νὰ ὑπάρχουν Ἑλληνες πατριῶται; Ἡ μήπως κατόπιν τῆς διασπορᾶς τῶν Κοινοτήτων οἱ μεταδημοτεύσαντες ὑπέστησαν ζημίας, ἔχασαν τὰς περιουσίας των καὶ δὲν δύνανται πλέον νὰ σκεφθοῦν καὶ νὰ δράσουν ἔθνωφελῶς;

Τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτά. Οἱ Ἑλληνες συμπολίται καὶ οἱ ζάπλοτοι ὁμογενεῖς, τόσον οἱ παλαιοὶ ὅσον καὶ οἱ δημιουργηθέντες νέοι, δὲν ἔπαυσαν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀγαποῦν καὶ νὰ τρέφουν ζωηρωτάτην στοργὴν πρὸς τὴν

μητέρα Ἑλλάδα, οἱ περισσότεροι δὲ ἐξ αὐτῶν, ὄχι μόνον περιέσωσαν δόκληρον ἢ τὸ μείζον μέρος τῆς παρουσίας των, ἀλλὰ καταφυγόντες εἰς μεγάλας πρωτεύουσας καὶ ἀστικά κέντρα τῆς ξένης, ἐπεδόθησαν, μὲ τὸ ἐπιχειρηματικὸν δαιμόνιον ὅπερ διακρίνει τὴν φυλὴν μας, εἰς σοβαρωτέρας ἢ κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ ἀποδοτικώτερας ἐπιχειρήσεις. Ἰδίᾳ ὅσοι ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἀμερικῇ, Ἀγγλίᾳ, Ἀσίᾳ, Καναδᾷ καὶ Ἀφρικῇ, δακτυλοδεικτοῦνται σήμερον μεταξὺ τῶν πρωτοπόρων τῆς ναυτιλίας καὶ ἀκούομεν καθημερινῶς μὲ ὑπερηφάνειαν ὅτι ἡ τάξις τῶν Ἑλλήνων ἐφοπλιστῶν, εὐρίσκειται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς παγκοσμίου κινήσεως, μὲ κολοσσοὺς ἰδιοκτητῶν μεγαθηριῶν σκαφῶν, ἀξίας πολλῶν δισεκατομμυρίων, στατιστικῶς δὲ πλησιάζουν ἢ διεκδικοῦν τὴν δευτέραν θέσιν εἰς τὴν παγκόσμιον ναυτιλιακὴν κλίμακα. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι ἐπιχειρηματῆαι, οἱ βιομήχανοι καὶ οἱ καταγιγόμενοι εἰς παραγωγικὰ καὶ ἐμπορικὰ ἔργα, μὲ τὴν ἀκατάβλητον ἐργατικότητα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ εὐφυοῦς, προοδευτικῶν παράγοντος, κατέλαβον εἰς ὅλους τοὺς κλάδους ἐπίζηλον καὶ ἀποδοτικὴν θέσιν. Αἱ παρουσίαι συνεπῶς καὶ ὁ πλοῦτος ηὐξήθησαν καταπληκτικῶς καὶ μετὰ τὴν μετανάστευσιν καὶ παρὰ τὸν ἀπηνῆ διωγμὸν, ὃν ὑφίστανται αἱ ἀπανταχοῦ ἀνθοῦσαι Ἑλληνικαὶ Κοινότητες. Τί εἶναι, ἐν τούτοις, ἐκεῖνο ποὺ ἐμποδίζει νὰ ἐμφανίζονται καὶ σήμερον μεγάθυμοι ὁμογενεῖς εὐεργεταὶ δυνάμενοι νὰ διαθέσουν σημαντικὸν μέρος τῶν ἀγαθῶν των διὰ νὰ συνδράμουν τοὺς ὁμογενεῖς των καὶ τὸ κράτος εἰς τὸ δυσβάστακτον ἔργον τῶν πολλαπλασιασθεισῶν ὑποχρεώσεών του, ὅπερ εἶναι δύσκολον νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ πανταχόθεν συγκεντρωθέντος εἰς τὴν ἐλευθέραν πατρίδα ὁμογενοῦς στοιχείου; Καθ' ἡμᾶς, τὰ αἴτια τῆς σημερινῆς μειώσεως τῶν εὐεργετῶν τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς εἶναι κυρίως ἡ ἔλλειψις οργανωμένης καὶ ἐνιαίας ἐμφανίσεως τοῦ ὁμογενοῦς στοιχείου, ὅπου εὐρίσκειται συμπαγῶς ἐγκατεστημένον τοῦτο. Τὴν κυριωτέραν θέσιν κατέχει ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀμερικῆς καὶ κατόπιν αἱ ἄλλαι διεσπαρμέναι καὶ χειμαζόμεναι Ἑλληνικαὶ Κοινότητες. Ὁ συμπαγῆς λοιπὸν Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀμερικῆς κινδυνεύει, ἐὰν δὲν ληφθοῦν ἄμεσα καὶ ἀποφασιστικὰ μέτρα, νὰ ἐξαφανισθῇ ὀλοτελῶς, νὰ ἀφομοιωθῇ κατὰ τὴν δευτέραν ἢ τρίτην γενεάν καὶ νὰ λησμονήσῃ ἐντελῶς τὴν ἔθνικὴν του προέλευσιν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν πολὺ ὀρθῶς, ὡς εἶχον ἀναγνώσει καὶ εἰς δημοσιεύματα τοῦ «Ἐθνικοῦ Κήρυκος» τῆς Νέας Ὑόρκης, εὐρέταται καὶ διαφωτιστικαί ἐγένοντο συζητήσεις, καταλήξασαι εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἰδρύσεως καὶ λειτουργίας ἐκεῖ, ἐπαρκῶν σχολείων, ἀνωτέρων ἰδρυμάτων καὶ Πανεπιστημίου, ἡ δὲ παμψηφία τῶν συνελθόντων, ὁμοφώνως ἐνέκρινε τὴν τοιαύτην ἀνάγκην. Ἡ ἔθνοσωτήριος ὅμως αὕτη ἰδέα ἐκ τῶν ὑστέρων ἐγκατελείφθη δι' οὓς λόγους ἐγένοντο, ὡς δημοσιευθέντες, γνωστοὶ καὶ κρίνομεν ἄσκοπον νὰ ἐπανερχόμεθα. Διότι, πολὺ δικαίως, ἐὰν δὲν καταβληθῇ προσπάθεια διατηρήσεως τῆς ἔθνικῆς ρίζας, δηλαδὴ τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἐκπαιδευτικοῦ παράγοντος, θεμελίον ὑπάρ-

ξεως τῆς φυλῆς, ὅλα τὰ ἄλλα σχέδια καὶ αἱ προσπάθειαι καταρρέουν εἰς τὴν βάσιν των. Παραλλήλως πρὸς τὴν δημιουργίαν πνευματικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν φυτωρίων εἰς Ἀμερικὴν, θὰ ἀναζητηθῆ καὶ ὁ τρόπος περιώσεως, καὶ ἐπανιδρύσεως εἰ δυνατόν, τῶν ἐγκαταλειφθέντων περιλάμπρων καὶ θαυμαστῶν ἔργων τῶν ἐν διασπορᾷ ἄλλοτε Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων. Τὸ δεύτερον μέρος, μετὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴν πρωτοπορείαν, θὰ εἶναι ἡ ἠνωμένη καὶ ἀρραγῆς συγχώνευσις ὅλων τῶν Σωματείων, ἅτινα κατὰ τόπους καὶ προελεύσεις εἰς μέγα πλῆθος ὑφίστανται σήμερον καὶ λειτουργοῦν αὐτόθι. Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἔχει εἰσχωρήσει μία θλιβερὰ παρεξήγησις, διότι ἡ ὑπαρξὶς τῶν Συνομοσπονδιῶν, Ὁμοσπονδιακῶν Ἐνώσεων καὶ ποικίλων Σωματικῶν ἐμφανίσεων, ἐνομίσθη ὅτι μὲ ἓνα Πρόεδρον ἐπικεφαλῆς καὶ τὴν σφραγίδα του καὶ ἓνα, κατὰ παραγγελίαν ἐνίοτε, Συμβούλιον, ἐπιτελεῖται ὁ ἱερός καὶ πολυσχιδῆς προορισμός των. Βεβαίως αἱ κατ' ἔτος ἐκδρομαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ αἱ μεγαλοπρεπεῖς παρελάσεις καὶ ἐπιδείξεις ἐν Ἀμερικῇ μετὰ λάβαρα, σημαίας, τοπικὰς ἐνδυμασίας, κατὰ τὰς ἐθνικὰς ἑορτάς, ὡς καὶ οἱ ἀριστοκρατικοὶ χοροὶ, αἱ διάφοροι ἑορταὶ καὶ πανηγύρεις, αἱ ἐπιδείξεις φωτογραφιῶν κλπ., στηρίζουν τὸ φρόνημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἀναζωογονοῦν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα δι' ἑνὸς ἐκάστου Σωματείου. Ἦτος εἶναι ὅλα χρήσιμα, παράλληλα ὅμως πρὸς αὐτὰ τὰ ἀπρογραμμάτιστα καὶ μὲ ἔλλειψιν βαθυτέρας σημασίας καὶ τονώσεως τοῦ ἐθνικοῦ καὶ φυλετικοῦ παράγοντος, θὰ ἔπρεπεν, ὁ ἀπόδημος Ἑλληνισμός, ἀντιλαμβανόμενος τὴν σοβαρότητα τῆς ἀποστολῆς του καὶ μὲ παραμερισμὸν τῶν τοπικῶν καὶ προσωπικῶν φιλοδοξιῶν, νὰ παρουσιάσῃ ἓνα ἐνιαῖον μεγαλόεργον ὑπὸ τὸν τίτλον Πανελληνίου Ἐνώσεως ἢ γενικῆς Συνομοσπονδίας ὅλων τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς, οἷτινες μὲ πρόγραμμα θὰ ἠδύναντο νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν σημερινὴν ἐκφυθμον κατάστασιν, τόσον τὴν ἐκπαιδευτικὴν ὅσον καὶ τὴν ἐθνικὴν, κατὰ τῆς ὀργιαζούσης ψευδολόγου σαθρᾶς καὶ κακοήθους προπαγάνδας. Τὸ ἔργον ἴσως παρουσιάξῃ δυσχερείας ἀλλὰ μὲ καλὴν θέλησιν καὶ μὲ παραμερισμὸν τῶν πάντων πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ συνόλου, δὲν θὰ εἶναι δύσκαλον νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ ἐπιβαλλομένη ἀρμονικὴ συνεργασία, διότι ἄνευ τοιοῦτου ὀργάνου οὐδὲν δύναται νὰ κατορθωθῆ καὶ διότι τὰ κρίσιμα θέματα δὲν περιμένουν. Ὁ ἀνεκτίμητος ἐθνικὸς στηλοβάτης Δόκτωρ Α. Καλλιμάχος διὰ νὰ μὴ διαφεύσῃ ἄλλωστε καὶ τὸ ὄνομά του «Καλὴ Μάχη», ἀγωνίζεται ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων σθεναρῶς καὶ παρὰ τὴν ἡλικίαν του, προσπαθῶν νὰ ἀφρυνίσῃ τοὺς ἀρμοδίους ἐπὶ τοῦ τόσον σοβαρωτάτου καὶ ζωτικωτάτου διὰ τὴν ὑπαρξίν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκπαιδευτικοῦ προβλήματος. Τὰ δύο βιβλίρια, ἅτινα εὐηρεστήθη νὰ μᾶς ἀποστείλῃ προσφάτως τῶν ἐπιμελεία αὐτοῦ ἐκδόσεων «Κρίκει» καὶ «Ἐρεῖνης», μὲ νέα στοιχεῖα, καταδεικνύουν ὅτι δὲν ἐκουράσθη ὁ παλαίμαχος οὗτος ἐθναπόστολος καὶ ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειάν του καὶ ἄλλοι ἀγωνισταί, ἵνα ἐν συναγερμῇ κινήθωμεν διὰ νὰ μὴν εἶναι πλέον

ἀργά. Ἀναλυτικώτερον τὰς σκέψεις μας διατυπώνομεν εἰς ἰδιαιτέρα κεφάλαια κατωτέρω :

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Ὅταν ὁμιλοῦν οἱ ἀριθμοί.

Ἐπειδὴ τὰ μεγάλα θέματα, ὅταν δὲν βασίζονται ἐπι στατιστικῶν δεδομένων εἶναι ὡσὰν νὰ κτίζη τις ἐπὶ τῆς ἄμμου. Ἐσταχυολογήσαμεν ἀπὸ δημοσιεύματα ἐφημερίδων καὶ ἀπὸ διαφόρους ἐκδόσεις περιοδικῶν, βάσει τῶν ὁποίων, ἐν συντομίᾳ, θὰ ἀναπτύξωμεν τὸ παρὸν ἄρθρον μας. Τὸ ἀξιόλογον περιοδικὸν «Κρίκος» ἐν Λονδίῳ μᾶς παρέχει πλῆθος στοιχείων, ὃ δὲ ἀνεκτίμητος συνεργάτης μας Δόκτωρ Δημήτριος Καλλίμαχος (Ποῖος ἄλλος;) μᾶς τροφοδοτεῖ μὲ τοιαῦτα δημοσιεύματα καὶ μὲ τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἐθνικοῦ (πράγματι ἐθνικωτάτου) Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης. Οἱ ἀριθμοὶ τῶν στατιστικῶν ἀναφέρουν ὅτι κατὰ τὸ 1958 ὁ Ἑλληνισμὸς εἰς τὸν Νέον Κόσμον ἀνῆρχετο εἰς τὸ ἑκατομμύριον, ὅπερ βεβαίως σήμερον θὰ εἶναι ηὔξημένον. Ἐγραφαν ἔκτοτε ὅτι ἐκ τοῦ ἑκατομμυρίου τούτου, μόνον δύο χιλιάδες!!! περίπου παιδιὰ σπουδάζουν εἰς τὰ ὀλίγα ἡμερήσια Ἑλληνοαμερικανικὰ σχολεῖα. Καὶ μόνον αὐτὸς ὁ ἀριθμὸς καὶ ἂν ἀκόμη ἔχη αὔξηθῆ ἐν τῷ μεταξί, δεικνύει τὸ μέγεθος τῆς ἐγκληματικῆς ἀδιαφορίας, ἣτις μᾶς ἔχει κυριεύσει. Τὸ 1915 τὰ ἡμερήσια καὶ ἀπογευματινὰ σχολεῖα περιορίζοντο εἰς 10. Ἐκτοτε μὲ μίαν προσπάθειαν οὐχὶ δλοκληρωτικὴν, κυρίως καὶ πάλιν τοῦ «Ἐθνικοῦ Κήρυκος» τὸ 1930 τὰ σχολεῖα ταῦτα ἀνῆλθον εἰς 300, τὸ δὲ 1940 — 41 εἰς 520, μὲ 24.500 περίπου μαθητὰς καὶ 586 διδασκάλους. Εἶναι περιττὸν νὰ τονίσωμεν τί σημαίνουν οἱ εὐγλωττοι αὐτοὶ ἀριθμοί. Αἱ κατόπιν στατιστικαί, καίτοι ἴσως μὴ ἀκριβεῖς, ἐμφανίζουσι μείωσιν! ἀντὶ αὔξησως, μία δὲ τοιαύτη ἔκθεσις τοῦ γραφείου Παιδείας τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ 1958, ὁμιλεῖ περὶ 307 σχολείων, ἅτινα ὄχι μόνον δὲν ἱκανοποιοῦν, ὡς ἀπογευματινὰ, εἰς ἀπόδοσιν, ἀλλὰ καὶ ἐμφανίζουσι θλιβερὰν εἰκόνα. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἡμερήσια, ταῦτα περὶωρίσθησαν εἰς 11 Ἑλληνοαμερικανικὰ Ἐκπαιδευτήρια. Περὶ τῶν Κατηχητικῶν σχολείων δι' ἀνάπτυξιν τῆς γλώσσης καὶ τῆς Ἔρησκείας μας, καλλίτερον νὰ μὴ γίνεταί λόγος.

Ὡς νὰ μὴ ἴρηκε δὲ ἡ τοιαύτη ὀργανικὴ ἀνεπάρκεια, ἐνεφανίσθη καὶ ἄλλος κίνδυνος, ἑσωτερικὸς πλέον, διότι ἡ Ὀργάνωσις τῆς Νεολαίας (Γκόγια) καὶ ἡ λειτουργία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἀντὶ ὀφελείας ἐθνικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς, μᾶλλον ζημιῶν πρόξενοι γίνονται, θὰ ἀποφύγωμεν δὲ νὰ ἀναφέρωμεν συγκεκριμένα γεγονότα, ἅτινα προκαλοῦν ἐντροπὴν. Καὶ ἠπῆρξε μὲν ἡ δέουσα ἀντίδρασις ἐκ μέρους τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ὀργανώσεως τῶν Φιλελλήνων, ἀρκετῶν θαρραλέων ἱερωμένων καὶ ἄλλων πραγματικῶν Ἑλλήνων πατριωτῶν, εἰς τὴν ὁποίαν προσῆλθον ἐπίκουροι μὲ κατάλληλα διαγγέλματα ἐξέχοντες Ἀμερικανοί, ὡς ὁ Κυβερνήτης τῆς Πολιτείας Μασσαχουσέτης καὶ οἱ Δήμαρχοι Βοστώνης καὶ Καϊμπριτζ. Μὲ ἄλλους λόγους οἱ Ἀ-

μερικανοὶ Φιλέλληνες ἐβοήθησαν κατὰ τρόπον προκαλοῦντα εὐγνωμοσύνην, ἐνῶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν ἰθυόντων τὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οὔτε ἐζητήθησαν οὔτε ἐφηροδόθησαν αἱ δέουσαι κυρώσεις πρὸς ἀνάσχεσιν, τοῦ ὧς μὴ ὠφείλεν, ἐπιχειρουμένον, ἄγνωστον μὲ ποίας ὑποκινήσεις, ἐξοβελισμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ θρησκείας. Ἐνῶ δὲ ἡ τοιαύτη ἀντίδρασις ἐχαρακτηρίζετο τότε ὡς χλιαρὰ καὶ οὐχὶ μαχητικὴ, νέα στατιστικὰ δεδομένα πρόσφατα πλέον τοῦ 1961, μᾶς δίδουν τὴν εἰκόνα τῆς τοιαύτης θλιβερᾶς παθητικότητος καὶ ἀπαθείας, μὲ καταπληκτικὴν αὐξήσιν τῶν κινδύνων, οἵτινες δὲν δύνανται πλέον νὰ χαρακτηρισθοῦν μὲ τὰς ἡπίαις λέξεις «θλιβερὰ καὶ ἐπικίνδυνος», διότι τὸ κακὸν ἐφθασε καὶ πλησιάζει εἰς ἐπιδείνωσιν τῆς καταστάσεως μὲ ψυχορράγημα τοῦ θανάτου, ὅστις φοβαύμεθα ὅτι θὰ εἶναι ἀδύνατον πλέον νὰ ἀποτραπῆ. Οὕτως εἰς νέαν πάλιν μελέτην τοῦ ἀρίστου Περιοδικοῦ «Κρίκος» καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα» μᾶς παρέχονται συμπληρωματικαὶ στατιστικαὶ πληροφορίαι, αἵτινες δημιουργοῦν δι' ὁλόκληρον τὸν Ἑλληνισμόν ἀπέλπιδα ἀπαισιοδοξίαν. Ἡ ἐγκληματικὴ ἀδιαφορία τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων ἀρμοδιῶν διὰ τὴν περίωσιν τῆς θρησκείας, τῆς γλώσσης καὶ τῆς ὑποστάσεως τοῦ ἔθνους καὶ τῆς φυλῆς, ἦτο φυσικὸν νὰ μεταδοθῆ καὶ μεταξὺ τῶν νεαρῶν ὑπάρξεων καὶ μαθητῶν, παρέχεται δὲ χαρακτηριστικὸν παράδειγμα ὅτι εἰς τὴν Κοινότητα Λόουελ μὲ πληθυσμὸν ἑπτὰ χιλιάδων κατοίκων, ἀμιγῶν Ἑλλήνων, μόνον ὀκτὼ παιδιὰ ἔδειξαν ἐνδιαφέρον πρὸς ἐκμάθησιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐξ ἄλλου πολυπληθέσταται καὶ πλούσια Κοινότητες ὡς τοῦ Λὸς Ἀντζελες, Νητηρόιτ, Σικάγου, Βοστώνης, Μαϊάμι καὶ πολλὰ ἄλλα, αἵτινες ἀνήγειραν θαυμαστοὺς καὶ περικαλεῖς εὐκτηρίους Οἶκους, πολλὰκις δὲ ἐκ δύο καὶ τριῶν Ναῶν ἐκάστη, σ τ ε ρ ο ὕ ν τ α ι ἴ χ ν ο υ ς ἐ κ π α ι δ ε υ τ η ρ ί ο υ ἡ μ ε ρ η σ ί α ς σ τ ο ι χ ε ι ὡ δ ο υ ς ἐ κ π α ι δ ε ὕ σ ε ω ς. Δὲν θὰ ἀποδοκιμάσωμεν βεβαίως τὴν τοιαύτην ἀνισότητά μεταξὺ λατρείας τῆς θρησκείας καὶ φροντίδος διὰ τὴν γλῶσσαν, ἥτις ἀπὸ αἰῶνων ἐδόξεσε τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν, ἀλλὰ φρονοῦμεν ὅτι ἡ προτίμησις ἀνεγέρσεως μόνον καλλιμαρμάρων ἐκκλησιῶν καὶ τελείας ἀνυπαρξίας ἱχνους πενιχρῶν σχολείων, ἀπαρῆσκει εἰς τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα ἰδεώδη καὶ συναισθήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ μᾶς εἶναι δὲ ἀκατανόητον πῶς οἱ ἐπικεφαλῆς τῶν Κοινοτήτων παρηγομήνευσαν ἕνα τόσον βασικὸν καὶ ὀλέθριον γεγονός. Διὰ νὰ μὴ νομισθῆ δὲ ὅτι ἐπιδιώκομεν ὑπερβολάς, ἔχομεν προχείρους ἀριθμοὺς εἴκοσι καὶ πλέον Κοινοτήτων ὀνομαστικῶς μὲ τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα, ἀτινα ἀσφαλῶς συνετέλεσαν διὰ τὸ σημερινὸν κατάντημα.

Ἄλλὰ ὑπάρχει καὶ κάτι ἄλλο ἀσυγκρίτως θλιβερώτερον, διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν ὅτι ἐφθάσαμεν εἰς τὰ ἔσχατα. Οἱ Ἰσραηλίται τῆς Ἀμερικῆς ἀναγράφονται εἰς ἀριθμὸν καὶ εἰς θαυμασίαν ὀργάνωσιν τὰ τελευταῖα ἔτη, πολὺ δηλαδὴ ἀργότερον ἡμῶν, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν, ὁ ἀπόδημος Ἑλληνισμὸς μὲ τὴν νεωτέραν ἔνδοξον ἱστορίαν του, ὑπερέβαινε τὸ ἑκατομμύριον, κατὰ

τὴν νεωτέραν δὲ στατιστικὴν, μετὰ πάροδον πενταετίας, ἀνῆλθεν εἰς ἐνάμισυ ἑκατομμύριον (χωρὶς νὰ ἐγγυώμεθα διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἀριθμῶν). Εἰς ποῖα λοιπὸν καταπληκτικὰ ἀποτελέσματα ἔφθασεν ἡ ἀξιοθαύμαστος ἐργατικότης, ἡ ἠνωμένη καὶ ἁρμονικὴ συνεργασία καὶ ἡ ἐπιμονὴ ὅπως ἡ φυλὴ τῶν ἀναδειχθῆ πρωτοπόρος ἀπὸ ἕλας τὰς ἄλλας καὶ τὰς παλαιότερον ἐγκατασταθείσας εἰς τὸν Νέον Κόσμον; Οἱ Πολωνοὶ ἐπὶ παραδείγματι ἀνέεχονται εἰς πολλὰ ἑκατομμύρια. Πολυπληθέστατοι δὲ εἶναι οἱ Γάλλοι, Ἴταλοὶ, Ἰρλανδοὶ, Γερμανοὶ, Ἰσπανοὶ κλπ. Ὅλοι αὐτοὶ ὑπολείπονται τῶν Ἑβραίων, οἵτινες ἐκτὸς τῶν ἀπείρων Δημοτικῶν σχολείων καὶ Γυμνασίων κατώρθωσαν νὰ ἰδρῦσουν καὶ Πανεπιστήμιον, ὑποσκελίσαντες καὶ αὐτοὺς τοὺς Γάλλους, οἱ ὅποιοι ἐνῶ εἶχον Πανεπιστήμιον, δὲν ἐπετεύχθη τοῦτο νὰ ὀρθοποδήσῃ. Ὡς γράφομεν ἄνωτέρω, τὸ θέμα τοῦ ἀναγκαιοτάτου Ἑλληνοεθνικοῦ Πανεπιστημίου ἐν Ἀμερικῇ, ἔχει συζητηθῆ εὐρέως καὶ ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνάγκη, ὅλα ὅμως αὐτὰ περιορίσθησαν εἰς λόγους χωρὶς νὰ προκύψῃ ἡ ἐπιβεβλημένη πραγματοποίησις. Ἐν συνεχείᾳ ὑπάρχει καὶ τὸ παράδοξον φαινόμενον καθ' ὃ, ὄχι μόνον ἡ Ἑλληνικὴ νεολαία, τὰ μικρὰ Ἑλληγνόπουλα, ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ καὶ οἱ ἐπικεφαλῆς τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ δὲν διδάσκονται ἀπὸ τὰ ὡς ἄνω στατιστικὰ παραδείγματα καὶ οὔτε προσπαθοῦν νὰ θεραπεύσων ἢ νὰ βελτιώσων τὴν ἀπελπιστικὴν αὐτὴν κατάστασιν, ἀλλὰ ἀφῆραν τοὺς φιλέλληνας Ἀμερικανούς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἡμᾶς, νὰ ὑπεραμύνωνται αὐτοὶ τῆς γλώσσης καὶ παιδείας μας, ἅτινα θαυμάζουν καὶ μὲ ἐμπνευσμένας ἐγκυκλίους νὰ μᾶς προτρέπουν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἰδικῶν μας καθηκόντων. Δὲν εἶναι ἄσκοπον νὰ παραθέσωμεν αὐτολεξεὶ τὰ λεχθέντα ὑπὸ ἐνὸς τῶν τοιοῦτων φιλελλήνων, Κυβερνήτου τῆς Πολιτείας Μασσαχουσέτης, ἐντιμοτάτου Φρανκ Ἄλλεν ὅτι : «Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐλόλησαν οἱ μεγάλοι ἄνδρες τῆς ἀρχαιότητος καὶ μέσω τῆς ὁποίας ἐλάβομεν τὰ φῶτα τῶν Τεχνῶν καὶ τῶν Ἐπιστημῶν, πρέπει νὰ φυλάσσεται μὲ ζῆλον καὶ νὰ διαωνίζηται μὲ ὑπερηφάνειαν!!!»

Τί πρέπει ἐπιγόντως νὰ γίνῃ.

Ἀνελύσαμεν ἄνωτέρω τὰ σοβαρότατα καὶ ἐπικίνδυνα, διὰ τὴν περαιτέρω ὑπόστασιν τῆς φυλῆς τοῦ Ἑλληνομοῦ καὶ κυρίως τῶν ἐν Ἀμερικῇ ἑκατομμυρίων Ἑλλήνων, σημεῖα, καὶ κατὰ τὴν ταπεινὴν γνώμην μας, θὰ ἔπρεπε νὰ ληρθοῦν ἐπιγόντως τὰ ἀκόλουθα σοβαρὰ μέτρα, διὰ νὰ ἀνακοπῇ ἡ συνέχισις τῆς μέχρι τοῦδε τηρουμένης ἐγκληματικῆς ἀδιαφορίας καὶ ἀπραξίας. Δὲν πρόκειται νὰ ζητηθοῦν ὑπεύθυνοι. Ὅλοι ἀπεφύγαμεν νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὴν πραγματικότητα καὶ νὰ πράξωμεν τὸ καθῆκον μας καὶ ἐπιβάλλεται πλέον νὰ ἀρυπνισθῶμεν καὶ νὰ δράσωμεν.

Ἐνωσις Σωματείων καὶ Ὀργανώσεων.

Ἄνευ αὐτοῦ, ἐφόσον δηλαδὴ δὲν ὑπάρχει τὸ κατάλληλον συλλογικόν

ὄργανον, ὅπερ νὰ δράσῃ ἐπιτυχῶς καὶ νὰ σταματήσῃ, ἐὰν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεραπεύσῃ, τὴν ὑφιστάμενην, ὡς μὴ ὄφειλε, θλιβεράν σήμερον κατάστασιν, θὰ εἶνε ἀδύνατον καὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ ἀποσοβηθοῦν τὰ ἐπιχειρήματα δεινά. Νομίζομεν ὅτι ἐπιβάλλεται τὰ πολυπληθῆ Σωματεῖα, αἱ Ἐνώσεις, αἱ Συνομοσπονδίαί κλπ. Ὁργανώσεις, αἱ ἄνευ ἐθνικοῦ προγράμματος καὶ συγκεκριμένων ἐνιαίων σκοπῶν ὑφιστάμεναι, ὅπως συνέλθουν ἐπὶ ταυτῶ καὶ ἀποφασίσουν νὰ συνενωθοῦν εἰς ἓνα σοβαρὸν καὶ δημιουργικὸν Ὁργανισμόν, ὅστις ὑπὸ τὸν τίτλον «Πανελλήνιος Ὁμοσπονδία ἐν Ἀμερικῇ» ἢ οἰονδήποτε ἄλλον, κατόπιν προσεκτικῆς προπαρασκευῆς καὶ μελέτης θὰ συγκροτήσῃ ἓνα Συμβούλιον μεταξὺ ἱκανῶν, ἐντίμων, δραστηρίων καὶ ἐχόντων νὰ ἐπιδείξωσι μέχρι τοῦδε ἐπιτυχῆ δράσιν προσώπων, τὸ ὅποιον νὰ τεθῆ ἐπικεφαλῆς. Τὸ Συμβούλιον αὐτὸ μὲ ἓνα Πρόεδρον καὶ δύο - τρεῖς Ἀντιπροέδρους, μὲ Τομῆιον καὶ δύο Γραμματεῖς καὶ ἓνα ἀριθμὸν ἀναγκαίων Συμβούλων, μὴ ὑπερβαίνοντων κατ' ἐλάχιστον τοὺς εἴκοσι, θὰ ἀποτελῆ τὸ ἀνώτατον ἀρμόδιον ὄργανον, ἐφόσον θὰ περιλαμβάνῃ καὶ ἀντιπροσώπους ἀπὸ ὅλα τὰ μέχρι τοῦδε ὑφιστάμενα κυριώτερα Σωματεῖα. Αἱ παλαιάμαχοι Ὁργανώσεις «ΑΧΕΠΙΑ» καὶ «ΓΚΑΠΙΑ» ἀπαραιτήτως ἐκ τῶν πρώτων πρέπει νὰ συμμετάσχουν. Ὁ Πρόεδρος θὰ ἐξευρεθῆ καὶ θὰ ἐλεγγῆ μεταξὺ ἐκείνων, οἵτινες ἀπεσύρθησαν τῆς ἐνεργοῦ δράσεως, θὰ διαθέτῃ ὅλον τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον καὶ θὰ ἀπολαμβάνῃ ἐξαιρετικοῦ κύρους καὶ φήμης, ἐκ τοῦ παρελθόντος του, μεταξὺ τῶν ἐν Ἀμερικῇ ὁμογενῶν. Θὰ τὸν ἀντιπροσωπεύουν, λόγῳ τῆς πολυσχιδοῦς καὶ κολοσσιαίας ἐργασίας, δι' ἣν ἰδρύεται ὁ ἀνώτατος οὗτος Ὁργανισμός, οἱ Ἀντιπρόεδροι, θὰ βοηθοῦν δέ, χωρὶς νὰ εἶναι μόνον διακοσμητικοί, ὅλοι οἱ Σύμβουλοι, εἰς τοὺς τομεῖς τῆς καθοριζομένης δράσεως τῶν εἰς ἕκαστος.

Ἐπιβάλλεται νὰ κατανοηθῆ ὅτι δὲν ὄφελει εἰς οὐδὲν ἡ πληθώρα τῶν Σωματείων, διότι, ἡ ἀξιεπαίνοσ ἀλλωστε φιλοδοξία πολλῶν Προέδρων εἶναι ἄνευ ἀξίας, ὅταν στερεῖται τοῦ κύρους καὶ τῆς δυνατότητος ἀντιμετωπίσεως τῶν μεγάλων ἐθνικῶν, προπαγανδιστικῶν, εκπαιδευτικῶν καὶ ἄλλων ζητημάτων, τὰ ὁποῖα μᾶς ἀπειλοῦν εἰς τὰ καίρια τῆς ὑπάρξεώς μας σημεῖα. Τί ὄφελει νὰ εἰμεθα Πρόεδροι ὅταν δὲν ἔχωμεν τὴν δύναμιν νὰ δράσωμεν, ὡς αἱ σήμερον ἀνακινήσασαι δυσχερεῖς περιστάσεις ἐπιβάλλουν; Τί ὄφελουν αἱ ἐπιδείξεις καὶ ἡ φαινομενικὴ ἐκπρασώπησις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅταν αὐτὸς ὁ Ἑλληνισμὸς κινδυνεύῃ νὰ ἐξαφανισθῆ; Πρὸ τῆς γενικῆς ἐξελίξεως, ἐκ τῆς νέας καταστάσεως, ἐπιβάλλεται ἡ ὑποχώρησις τῶν πάντων. Διότι εἰς ἐναντίαν περίπτωσιν θὰ ἔχωμεν εὐθύναις ἀπέναντι τῆς πατρίδος καὶ αἱ εὐθῦναι αὗται δημιουργοῦν, ἐκτὸς τοῦ γενικοῦ κακοῦ καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους καὶ εἰς ἓνα ἕκαστον χωριστὰ ζημίας καὶ τύψεις τῆς συνειδήσεως ὅτι παρημελήσαμεν τὰ καθήκοντά μας καὶ συνετελέσαμεν θετικῶς ἢ ἀρνητικῶς εἰς τὸν καταποντισμὸν καὶ τὸν ὄλεθρον Ἰωτικῶν ζητημάτων τῆς ὑπάρξεώς μας.

Ὁ καταρτισμὸς τοῦ σοβαροῦ τούτου συνολικοῦ παράγοντος εἶναι ἀλληλένδετος καὶ μὲ τὰ λοιπὰ θέματα, θὰ συντελέσῃ δὲ καὶ θὰ συμβάλλῃ εἰς τὴν προώθησιν πάντων τούτων, ἐνῶ συγχρόνως θὰ ἐνθαρρύνῃ καὶ τοὺς πολυταλάντους Ἕλληνας, οἵτινες θὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι ἐτέθησαν ἤδη θεμέλια σοβαρᾶς ἐργασίας. Εὐκολότερον δὲ τότε θὰ χρηματοδοτήσων εἴτε προαιρετικῶς εἴτε δι' ἐπιβαρύνσεως ἐλαχίστου ποσοστοῦ ἐπὶ τῆς ναυτιλιακῆς εἰς τόνους κλπ. παρουσίας των, διότι ἄνευ χρημάτων καὶ μάλιστα ἀφθόνων «οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόντων». Ὅταν καταστῇ συνείδησις ἢ ὑποχρέωσις τῆς εἰσφορᾶς καὶ καταβολῆς ἑνὸς ἐκάστου, ἀναλόγως τῆς οικονομικῆς του δυνατότητος, τὸ ποσὸν ποῖ θὰ συλλεγῇ μὲ τὴν ἀμίλλαν καὶ τὴν φιλοτιμίαν τῶν χορηγητῶν θὰ εἶναι σημαντικὸν καὶ ἔπαρκές πρὸς κάλυψιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς λοιπῆς ἐθνικῆς μας δράσεως. Εἶναι βέβαιον ὅτι πραγματοποιημένης τῆς Ὁργανώσεως ταύτης, οὐδεὶς γνήσιος Ἕλλην πατριώτης θὰ ἀποφύγῃ νὰ συνδράμῃ, δεδομένου μάλιστα ὅτι θὰ ὑπάρχῃ αὐστηρὸς ἔλεγχος διαχειρίσεως, τὰ δὲ χρήματα θὰ διατίθενται, δι' οὓς σκοποὺς δίδονται. Ἀρχίζομεν λοιπὸν μὲ τὰς σκέψεις μας πρὸς δημιουργίαν τοῦ συνολικοῦ τούτου ὄργανου, διὰ νὰ ὑποδείξωμεν ποῖα εἶναι, μεταξὺ πλήθους ἄλλων, τὰ φλέγοντα καὶ κατεπείγοντα θέματα.

Τὸ Ἐθνικὸν καὶ ἡ ἐν Ἀμερικῇ ὀργιάζουσα ἀνθελληνικὴ προπαγάνδα.

Καθίσταται ἐσφαλμένη καὶ οὐχὶ σύμφωνος πρὸς τὰ σημερινὰ δεδομένα ἡ ἀντίληψις ὅτι πρέπει νὰ πειθαρχώμεν πρὸς τὰς διπλωματικὰς ἀπόψεις καὶ ἐνεργείας τοῦ ἐπισήμου Ἰκράτους. Δὲν συνιστῶμεν ἀνταρσίαν, ἐφόσον ὅμως ὁ ἐν Ἀμερικῇ Ἕλληνισμὸς ζῇ καὶ δρᾷ ἐντὸς τοῦ περιβάλλοντος τῆς φιλευθέρως καὶ δημοκρατικωτάτης Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας, ἣτις ὄχι μόνον δὲν ἐμποδίζει, ὡς ἀλλαχοῦ συμβαίνει, τὰς τοιαύτας ἐκδηλώσεις, ἀλλ' ἀπεναντίας τὰς περιβάλλει μὲ τὴν ἀπόλυτον ἐνθάρρυνσιν καὶ στοργῆν της, μᾶς ἐπιβάλλεται νὰ δράσωμεν καὶ νὰ ἀνταπεξέλθωμεν μαχητικῶς κατὰ τῶν, προαιωνίων ἄλλωστε, ἐχθρῶν τοῦ Ἕλληνισμοῦ. Τί συμβαίνει ὅμως μὲ τὴν ἰδικὴν μας μοιρολατρικὴν ἀπάθειαν; Εἰς τὴν Ἀμερικὴν, Καναδᾶν καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη, ὀργιάζει ἀπὸ ἐτῶν ἡ ἀνθελληνικὴ προπαγάνδα, τὰ δὲ ἀνύπαρκα ζητήματα τῶν Βουλγαρομακεδόνων τῶν Σκοπίων κλπ., ὄχι μόνον ὑποστηρίζονται ἐπισήμως ὑπὸ τῶν οἰκείων Κυβερνήσεων, ἀλλὰ παραπλανῶνται, ἐφόσον ἀπουσιάζει ἡ ἀντίθετος διαφώτισις, καὶ οἱ Ἀμερικανοί, καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι, κατέχοντες παρὰ ταῖς Κυβερνήσεσι των ἀνώτερα ἀξιώματα. Ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω ὅτι τὸ κακὸν ἐγγινάτωσε. Διότι καὶ τὰ δημοσιογραφικὰ ὄργανα τῆς Ἑλλάδος, ἀνεξαρτήτως κομματικῶν ἀποχρώσεων, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐξέλθουν πλεον ἀπὸ τὴν σιωπὴν καὶ ἀπάθειάν των, βρῆθον δὲ ἤδη ἀπὸ σημειώματα καὶ κύρια ἄρθρα αἱ Ἀθηναῖκαὶ ἐφημερίδες, δι' ὧν ἀφήνεται νὰ ἐνηθηθῇ ὅτι τὸ κακὸν εὐρίσκεται εἰς στάδιον ἐπιτακτικῆς ἀντιμετωπίσεως. Διατὶ λοιπὸν ὁ συμπαγῆς ἐξ ἑκατομμυρίων

ἔξω Ἑλληνισμὸς πρέπει νὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ σιωπᾷ καὶ νὰ μὴν ἀντιδρᾷ μετὰ σθένους καὶ παντὸς μέσου πρὸς ἀνατροπὴν τῶν ἱστορικῶν τούτων ψευδῶν καὶ τῆς κακοήθους, ἀνηθίκου καὶ παραπειστικῆς προπαγάνδας ὅλων τῶν ἄλλων, τῶν πέριξ ἡμῶν ἔλλοχευόντων καὶ προπαγανδιστικῶς δρώντων, εἰς κάθε εὐκαιρίαν ἐχθρῶν; Ἡ τοιαύτη ἀδράνεια καὶ τοκτική μας κινδυνεύει νὰ χαρακτηρισθῇ ἢ ἡλιθία ἢ προδοτικὴ ἢ σημαίνουσα ὅτι δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει πλέον αὐτὲ ἢ λαμπρὰ καὶ τρισέβδοξος ἱστορία μας τοῦ παρελθόντος ἢ ὅτι πάσχομεν ἀπὸ ἔλλειψιν τῶν ἀρετῶν, αἵτινες ἀπετέλουν τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα καὶ ἐκόσμουν τὰς ψυχὰς τῶν προγόνων καὶ πατέρων μας. Σχετικῶς πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἢ «Καθημερινή» τῶν Ἀθηνῶν, ἐπίσημον κυβερνητικὸν ὄργανον ἐκτὸς σειρᾶς κυρίων ἄρθρων, γράφει εἰς σημείωμα τῆς 12ης Σεπτεμβρίου 1962, αὐτολεξεῖ τὰ ἑξῆς:

«Οἱ Βούλγαροι τῆς Ἀμερικῆς.— Τὸ ἐτήσιον συνέδριον τῆς «Μακεδονικῆς ἐν Ἀμερικῇ Πατριωτικῆς Ὀργανώσεως» ἢ ὁποῖα ἀντιπροσωπεύει τοὺς διαμένοντας εἰς Ἠνωμ. Πολιτείας καὶ Καναδῶν Βουλγάρους, ἐτερομάτισε τὴν 9ην τρέχ. τὰς ἐργασίας του εἰς Μπόφφαλο μὲ τὴν ὁμόφωνον ἔγκρισιν ἀποφάσεως, περὶ ὑποβολῆς αἰτήσεων εἰς τὰ Ἠνωμ. Ἔθνη διὰ τὴν ἴδρυσιν Μακεδονικοῦ κράτους. Εἰς τὰ ὅρια τοῦ κράτους αὐτοῦ θὰ περιλαμβάνοντο ἡ ἑλληνικὴ, ἡ σερβικὴ καὶ ἡ βουλγαρικὴ Μακεδονία. Μέχρι τῆς ὀργανώσεως δημοψηφίσματος διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς μορφῆς καὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ νέου κράτους τούτο θὰ εἰθίθετο ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῶν Ἠνωμ. Ἐθνῶν. Ὑποβολὴ αἰτήσεως ἐκ μέρους τῆς ἐν λόγω Ὀργανώσεως εἰς τὸν Ο.Η.Ε. θὰ ἦτο μία θεαματικὴ ἐνέργεια ἐσπερημένη πρακτικῆς σημασίας. Διότι ὁ Ὀργανισμὸς δὲν ἐπιλαμβάνεται τῆς ἔξετάσεως παρὰ μόνον προσφυγῶν τῶν μελῶν του. Ἄλλως θὰ εἶχε τὸ ζήτημα ἐὰν εὐρίσκετο κράτος, τὸ ὁποῖον θὰ υἱοθέτει παρόμοιον αἴτημα. Τοιοῦτον ὅμως ἐνδεχόμενον πρέπει νὰ ἀποκλείεται. Κατ' ἀκολουθίαν τὸ Συνέδριον καὶ ἡ ἀπόφασίς του ἐνδιαφέρουν, ὡς ἐπιβεβαίωσις τοῦ κρατοῦντος πνεύματος εἰς τοὺς Βουλγάρους τῶν Ἠνωμ. Πολιτειῶν καὶ τοῦ Καναδά, ἐνὸς πνεύματος τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐκδηλωθῇ ἐὰν ἐστρεφεῖτο ἐνθαρρύνσεως. Ὑπάρχει βεβαίως ἡ προπαγάνδα τῶν Σκοπίων. Θὰ ἦτο ὅμως δύσκολον νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι αὕτη διεγείρει τοὺς Βουλγάρους τῆς Ἀμερικῆς, ἔστω καὶ ἂν ἢ κίνησις των εἶναι ἐξυπηρετικὴ τῶν σχεδίων τῆς. Ὅτι καθιστᾷ τὰς ἐκδηλώσεις αὐτὰς δυνατὰς εἶναι ἢ ἐπιδεικνυομένη ἐκ μέρους τοῦ Καναδά καὶ τῶν Η.Π.Α. ἀνοχῇ τῶν Βουλγαρικῶν Ὀργανώσεων. Βεβαίως καὶ τὸ Καναδικὸν καὶ τὸ Σύνταγμα τῶν Ἠνωμ. Πολιτειῶν κατοχυρώνουν τὴν ἐλευθερίαν τῆς γνώμης καὶ τοῦ συνεταιρίζεσθαι. Ὑπάρχουν, ἐν τούτοις, ὅρια ἐντὸς τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἀσχοῦνται αἱ δύο αὐταὶ ἐλευθερίαι. Καὶ τὰ ὅρια αὐτὰ τὰ ἔχουν ὑπερβῆ οἱ διαμένοντες εἰς τὰς δύο χώρας Βούλγαροι. Θὰ ἔπρεπε συνεπῶς αἱ Κυβερνήσεις τῆς Οὐάσιγκτῶνος καὶ τῆς Ὀττάβας νὰ ὑπομνήσουν εἰς τοὺς

Βουλγάρους «πατριώτας» ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν πατρίδα των καὶ μὲ τὰ ὅσα εἰς αὐτὴν συμβαίνουν ἀντὶ νὰ ἐξαπολύουν προπαγανδιστικὰς ἐπιθέσεις ἐναντίον συμμάχων τῶν Η.Π.Α. καὶ τοῦ Καναδά, κρατῶν. Θέλομεν δὲ νὰ πιστεύωμεν ὅτι ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ θὰ ἐνεργήσῃ πλησίον τῶν συμμαχικῶν Κυβερνήσεων καὶ ἡ ἰδική μας. Διότι τὸ κακὸν ὑπερέβη τὰ ὄρια πάσης ἀνοχῆς».

Ἐκτὸς δὲ τοῦ ὡς ἄνω δημοσιεύματος, εἶναι γνωστὰ καὶ αἱ πληθυνόμεναι προπαγανδιστικαὶ ἐνέργειαι τῶν Σκοπίων εἰς ἃς συμμετέχει πλέον ἐπισήμως καὶ τὸ Γιουγκοσλαβικὸν κράτος.

Ἡ Ἑλληνικὴ θρησκεία καὶ γλῶσσα καὶ ὁ κίνδυνος ὑποστάσεως τῆς φυλῆς.

Ἦτοτερον ἀπὸ ὅσα ἀνεπτύξαμεν ἐν λεπτομερείᾳ, θὰ εἴμεθα πλέον σύντομοι. Περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον φυλετικὸν καὶ ἐθνικὸν κίνδυνον ἐμφανίζεται τὸ κατάντημα, εἰς ὃ περιήλθεν ἡ Παιδεία καὶ ἡ ἔλλειψις ἀντιμετωπίσεως, δι' ἐπειγόντων καὶ ριζικῶν μέτρων, τῆς βαρυτάτης μορφῆς ἀσθενείας, ὑπὸ τῆς ὁποίας κατατρώχεται ὁ Ἑλληνισμός.

Ἐπεκράτησεν ἡ σφαλερὰ γνώμη ὅτι ὅλα πρέπει νὰ τὰ περιμένωμεν ἀπὸ τὸ πτωχὸν ἐλεύθερον Ἑλληνικὸν Κράτος, ἐνῶ εἶναι πασίγνωστον ὅτι ἡ Παιδεία χωλαίνει καὶ νοσεῖ καὶ ἐντὸς αὐτοῦ, παρὰ τὰς καταβαλλομένας συνεχῶς προσπαθείας, διότι ὁ πληθυσμὸς τῆς Χώρας ἠὺξήθη ἐν τῷ μεταξὺ καὶ λόγω συρροῆς μαθητικῶς κόσμου ἀπὸ τὰς Κοινότητας τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ διότι ὁ προϋπολογισμὸς εἶναι ἀδύνατον, ἐὰν δὲν παρέλθουν ἔτη, νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν δαπάνην διορισμῶν χιλιάδων διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ εἰς κτιριακὰς ἀνάγκας, ἵνα ὀρθοποδήσῃ ἡ ἐκπαιδευσις εἰς τὴν πρωτεύουσαν, τὴν ὑπαίθριον καὶ κυρίως μεταξὺ τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ ἀντίληψις συνεπῶς ὅτι ὅλα πρέπει νὰ γίνωνται ἀπὸ τὸ ἐλεύθερον Κράτος, εἶναι καιρὸς, ὡς σφαλερὰ, νὰ ἀνατραπῇ καὶ νὰ ἐπανέλθῃ ἡ παλαιὰ εὐλογημένη ἐποχὴ, καθ' ἣν οἱ πολυτάλαντοι καὶ εὐποροὶ ὁμογενεῖς, προσήρχαντο ἐπίκουροι καὶ συνετελοῦντο τὰ θαύματα ἀνεγέρσεως ἐκπαιδευτικῶν μεγάρων καὶ τῆς ὑλικῆς ἐνισχύσεως, δι' ἧς ἐπετυγχάνετο ἡ διαιώνισις τῶν θρησκευτικῶν, ἐκπαιδευτικῶν καὶ ἄλλων πνευματικῶν σκοπῶν, οἵτινες ἐπὶ αἰῶνας περιέσωσαν τὰ ἰδανικὰ τῆς φυλῆς. Πολυτάλαντοι, ζάπλοιοι, μεγάτιμοι ὁμογενεῖς καὶ πατριῶται ὑπάρχουν καὶ σήμερον. Ἡ χλιδὴ καὶ ἡ πολυτέλεια μὲ τὰ ὁποῖα ζοῦν καὶ ἀσχολοῦνται πολλοὶ Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ, προκαλοῦν δυσμενῆ σχόλια καὶ κατὰπληξιν διὰ τὸν ἐγωϊστικὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἀπαύστως σκορπίζουν καὶ σπαταλοῦν τὰ ἀγαθὰ των, ἅτινα βεβαίως διὰ τῆς τιμίας ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς καλῆς των τύχης προσεπορίσθησαν. Εἴπομεν καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς μελέτης μας ὅτι ἡ τάξις τῶν ἐφοπλιστῶν ἔχει εἰς τὴν κατοχὴν τῆς μεγαθήρια σκάφη καὶ ἄπειρα ἀτιμόπλοια, ἅτινα διασχίζουσιν ὠκεανούς καὶ θαλάσσας,

ἔπουν ἡ Ἑλληνική σημαία κυματίζει υπερήφανος. Ἐμμεθα ὅμως ἔθιοι θνητοὶ καὶ ἔχομεν καθῆκον, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν προγόνων, νὰ συνεισφέρωμεν ὑποχρεωτικῶς ἓνα μέρος τῶν ἀγαθῶν μας, διὰ τὰς ἐθνικὰς μας ἀνάγκας. Δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε καὶ ἰδίᾳ ἐκεῖνοι πού ζοῦν εἰς τὴν Μεγάλην Ὑπερατλαντικὴν Δημοκρατίαν, πὼς κάθε Ἀμερικανός, ἀπὸ τὰ δολλάρια πού κερδίζει διὰ νὰ συντηρηθῇ μὲ τὴν οἰκογένειάν του, δίδει ἓνα σημαντικὸν ποσοστὸν διὰ νὰ βοηθήσῃ ἄλλους λαοὺς. Δουλεῦει μερικὰς μέρας τοῦ ἔτους διὰ τοὺς ἄλλους. Ὁραῖον παράδειγμα, ἀφοῦ ἡμεῖς, ἐὰν τοὺς μιμηθῶμεν, δὲν θὰ τὸ κάνουμε διὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ διὰ τὸν ἑαυτὸν μας καὶ διὰ τὴν πατρίδα μας. Δὲν θὰ εἶναι μεγάλη ἡ θυσία ὀλίγων θαλαμηγῶν καὶ περιορισμοῦ τῆς ἀφαντάστου χλιδῆς, χάριν τῆς ἐνισχύσεως ὑπὲρ ἱερῶν σκοπῶν, οὔτινες τιμοῦν. Τὶ θὰ μᾶς ὠφελήσουν τὰ ὑπερμεγέθη, ὡς τάνκς αὐτοκίνητα, τὰ ἐργοστάσια, αἱ πλουτοφόροι ἐπιχειρήσεις καὶ ἡ συμμετοχὴ εἰς ἀποδοτικὰς ἐταιρίας, ἐὰν ὅλα αὐτὰ κάποτε ἐκλείρουν, δὲν θὰ δυνάμεθα δὲ τότε νὰ καυχήθῶμεν ὅτι διεθέσαμεν διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πατρίδος; Θὰ ἔχωμεν τύψεις καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ ἀπόγονοι, διότι ἀπεφύγαμεν νὰ συντελέσωμεν πρὸς συνέχισιν τῆς ἀνὰ τοὺς αἰῶνας περιλάμπρου ἱστορίας μας καὶ ὅτι ἐγίναμεν σπραγγαλισταὶ καὶ νεκροθάπται τῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου διαλαμπράσης, ὑπὸ τὸν παγκόσμιον θαυμασμόν, μεγάλης πατρίδος μας. Ἡ αὐστηρότης τῆς γλώσσης δὲν ἀφορᾷ τὸ σύνολον τῶν ἀποδήμων συμπολιτῶν. Ὑπάρχουσιν ἐπαινεταὶ ἐξαιρέσεις, ὡς ἐλέχθη, καὶ δύο πρόσφατα παραδείγματα, φωτεινῆς ὑπὲρ τῆς παιδείας χειρονομίας, μὲ ἀναμενομένας ἐλπίδας συνεχίσεως. Ἄς προσέξωμεν ὅμως καὶ ἄς ἔχωμεν ὑπ' ὄφιν ὅτι ἐὰν δὲν συναισθανθῶμεν τὴν ἀνάγκην ἐκπληρώσεως τῶν καθήκοντων μας, ἡ ἱστορία θὰ μᾶς στιγματίσῃ, οἱ ἐφιάλται θὰ μᾶς ταρασσούν καὶ αἱ μέλλουσαι γενεαὶ ἐὰν δὲν τιμωρηθῶμεν ἐν ζωῇ θὰ ἐνθυμοῦνται τὴν ἀδικίαν καὶ προδοσίαν. Διατηροῦμεν καὶ ἔχομεν βασίμους ἐλπίδας ὅτι θὰ ἀναλάβῃ κάποτε ἡ παλαιὰ εὐλογημένη παράδοσις.

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον μὲ τὰς ἐπὶ ὀλόκληρον βδετίαν ἐκδόσεις του, τὰς ἀφιερωμένας εἰς τὴν ἀπολωθεῖσαν καὶ ἀλησμόνητον πατρίδα μας Θράκην, περισυνέλλεξεν ὅλα τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν ἱστορίαν τῆς. Ἀπέφυγεν ἐπιμελῶς νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὴν πολιτικὴν διὰ τῶν ἐκδόσεων τοῦ ἱστορικοῦ, ἐπιστημονικοῦ καὶ λαογραφικοῦ Συγγράμματός του τὰ «Θρακικά». Οἱ ἀποτελοῦντες τὸ Σωματεῖον Θράκες, ὡς καὶ οἱ συντάσσοντες τὸ παρόν, χωρὶς ἀξιώσεις, «Μήνυμα πρὸς τὸν ἀπανταχοῦ Ἑλληνισμόν κλπ.», ἐθεώρησαν ὅτι εἶχον καθῆκον νὰ ἀπευθύνουν πρὸς τὴν ὁμαγένειαν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν καὶ τοὺς ὀποδῆποτε ἐγκατεστημένους Ἑλληνας, τὴν παροῦσαν ἐκκλησίαν μὲ ἀποκλειστικὸν σκοπὸν νὰ συμβάλουν, ἐν τῷ μέρει τῶν πενιχρῶν των δυνάμεων, πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐν κινδύνῳ εὐρισκομένων σοβαρωτάτων ἐθνικῶν μας ἰδανικῶν. Τὴν ὑποχρέωσιν καὶ τὸ δικαίωμα ἀντλοῦν ἀπὸ συνεχῆ ἐπὶ δεκαετηρίδας πολιτικὸν βίον καὶ ἀκαταπαύστους ἐθνικὰς ἀ-

γῶνας, μὲ τὴν πείραν, ἣν ἀπέκτησαν ἐξ αὐτῶν, χωρὶς οἰανδήποτε προκατάληψιν καὶ μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι αἱ γνώμαι καὶ ἀπόψεις μας ἀνεπηρέαστοι προσωπικῶν εὐρέως θὰ συζητηθοῦν. Ἐχομεν ἀκόμη τὴν πεποίθησιν ὅτι αἱ πολιτικαὶ ἰδέαι καὶ τὰ ἔθνικὰ ζητήματα πρέπει νὰ τίθενται ὑπεράνω φανατισμῶν καὶ μικρομματικῶν διενέξεων καὶ ὅτι ὅλοι μας, ὡς γνήσιοι Ἕλληνες ἐπιβάλλεται νὰ ἀκολουθοῦμεν σταθερὰν γραμμὴν, ἀποβλέπουσαν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὸ ἔθνικόν συμφέρον καὶ εἰς τὴν πρόοδον καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος.—

Ἡ ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΙΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

Μανουηλίδης Φίλιππος	Πρόεδρος
Μιχαηλίδης Βίκτωρ	Ἐναπλ. »
Τσατάλας Πάτροκλος	Γεν. Γραμματεὺς
Οἰκονομίδης Πασχάλης	Ἐναπλ. »
Ἐναγνωσταρᾶς Κώστας	Ταμίας

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Πρόλογος	Σελ. 3
Πρόλογος Συγγραφείως	5
Εισαγωγή	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1ον.— Βασιλεία Κων)νου (337 — 361 μ.Χ.)	12
» 2ον.— Γότθοι	15
» 3ον.— Ἑπταταγὴ τῶν Γότθων ὑπὸ Θεοδοσίου	19
» 4ον.— Τὰ μετὰ τὸν θάνατον Θεοδοσίου	20
» 5ον.— Θεοδόσιος ὁ Β' (ἢ Μικρὸς) καὶ ἡ ἀδελφὴ του Πουλ- χερία	27
» 6ον.— Βασιλεία Λέοντος τοῦ Α' τοῦ Θρακῶς (457 - 474)	33
» 7ον.— Βασιλεία Ζήνωνος τοῦ Ἰσαύρου (474 - 491)	35
» 8ον.— Βασιλεία Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου (491 - 518)	40
» 9ον.— Βασιλεία Ἰουστίνου Α' (518 - 527)	43
» 10ον.— Βασιλεία Ἰουστινιανοῦ (527 - 565)	44
» 11ον.— Τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουστινιανοῦ μέχρι τέλους τοῦ ΣΤ' αἰῶνος	60
» 12ον.— Βασιλεία Ἰουστίνου Β' (565 - 578)	61
» 13ον.— Βασιλεία Φωκά (602 - 610)	64
» 14ον.— Βασιλεία Ἑρακλείου (610 - 641)	65
» 15ον.— Τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἑρακλείου γεγονότα μέχρι τοῦ Κων)νου Δ' τοῦ ἐπιλεγομένου Παγωνάτου (641 - 668)	75
» 16ον.— Οἱ Βόλγαροι ἢ Βουλγαροὶ	76
» 17ον.— Βασιλεία Ἰουστινιανοῦ Β' (685 - 695)	81
» 18ον.— Βασιλεία Φιλίππου Βαρδάνη (711 - 713)	84
» 19ον.— Βασιλεία Λέοντος Γ' Ἰσαύρου (717 - 741)	86
» 20ον.— Βασιλεία Κων)νου Ε' τοῦ Κοπρωνίμου (741 - 775)	91
» 21ον.— Βασιλεία Λέοντος Δ' τοῦ Χατζάρου (775 - 780)	95
» 22ον.— Βασιλεία Νικηφόρου Λογοθέτου (802 - 811)	97
» 23ον.— Βασιλεία Μιχαὴλ Ραγκαβέ (811 - 813)	98
» 24ον.— Βασιλεία Μιχαὴλ Β' τοῦ Τραυλοῦ (820 - 829)	101
» 25ον.— Βασιλεία Θεοφίλου (829 - 842)	102
» 26ον.— Βασιλεία Μιχαὴλ Γ' τοῦ Οἰνόφυλος (Μεθύσου) (842 - 867)	102
» 27ον.— Βασιλεία Λέοντος ΣΤ' τοῦ Σοφοῦ (886 - 912)	105
» 28ον.— Βασιλεία Κων)νου Ζ' τοῦ Παρφυρογεννήτου (913 - 959)	106

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 29ον.— Βασιλεία Ρωμανοῦ Β' (959 - 963)	107
» 30ὸν.— Βασιλεία Νικηφόρου Φωκᾶ (963 - 968)	108
» 31ον.— Βασιλεία Ἰωάννου Τσμισκῆ (969 - 976)	109
» 32ον.— Βασιλεία Κων)νου Β' Βουλγαροκτόνου (976 - 1025)	113
» 33ον.— Τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου Β' γεγονότα ἐν Θράκη.— Κων)νος ὁ Η' (1026 - 1028)	118
» 34ον.— Μιχαὴλ ΣΓ' ὁ Στρατιωτικὸς (1056 - 1057)	120
» 35ον.— Μιχαὴλ Ζ' Δούκας	122
» 36ον.— Βασιλεία Ρωμανοῦ Δ' τοῦ Διογένους (1068 - 1071)	122
» 37ον.— Βασιλεία Νικηφόρου Β' τοῦ Βοτανειάτου (1078 - 1081)	124
» 38ον.— Βασιλεία Ἀλεξίου Α', τοῦ Κομνηνοῦ (1081 - 1118)	124
» 39ον.— Σταυροφορία	126
» 40ὸν.— Βασιλεία Ἰωάννου Β' Κομνηνοῦ (1118 - 1143)	132
» 41ον.— Βασιλεία Μανουὴλ Κομνηνοῦ (1143 - 1180)	133
» 42ον.— Βασιλεία Ἀλεξίου Β' Κομνηνοῦ (1180 - 1183)	135
» 43ον.— Βασιλεία Ἰσαακίου Β' τοῦ Ἀγγέλου (1185 - 1195)	136
» 44ον.— Ἡ τρίτη Σταυροφορία (1188 - 1192)	138
» 45ον.— Βασιλεία Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου (1195 - 1204)	142
» 46ον.— Τὰ παθήματα τῆς Κων)πόλεως	145
» 47ον.— Ἀλέξιος Γ' Ἀγγελος (1195 - 1204)	147
» 48ον.— Ἀλέξιος Δ' Ἀγγελος (Χαρακτηρισμός)	149
» 49ον.— Ἀλέξιος Ε' Δούκας Μούρτζουφλος (χαρακτηρισμός)	149
» 50ὸν.— Ἡ Θράκη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Φραγκοκρατίας (1204 - 1261)	152
» 51ον.— Τὸ βασίλειον τῆς Νικαίας (1204 - 1261)	153
» 52ον.— Βασιλεία Μιχαὴλ Η' τοῦ Παλαιολόγου (1261 - 1282)	156
» 53ον.— Βασιλεία Ἀνδρονίκου Β' (1282 - 1328) καὶ τοῦ συνβασιλέως υἱοῦ τοῦ Μιχαὴλ Θ' (1295 - 1320)	160
» 54ον.— Ὅθωμανοὶ — Ὅθωμανισμός	164
» 55ον.— Ἡ ἐπὶ τοῦ Βυζαντίου ἐπιβλαβὴς πολιτεία Καντακου- ζηνοῦ	167
» 56ον.— Κατάληψις τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμᾶν πασᾶ Σεχζαδὲ	170
» 57ον.— Ἡ κατάληψις τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμᾶν Σεχζαδὲ	172
» 58ον.— Τὰ μετὰ Ἰωάννην ΣΤ' Καντακουζηνὸν γεγονότα	175
» 59ον.— Ἡ Θράκη ὑπὸ τοὺς Τούρκους ἀπὸ τῆς κατακτήσεως αὐτῆς μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κων)πόλεως ἤτοι ἀπὸ 1362 - 1453	176

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 60όν.— Ἡ κατάστασις ἐν Κων) πόλει μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Θράκης ὑπὸ τῶν Τούρκων	177
» 61ον.— Βασιλεία Ἰωάννου Η' (1425 - 1448)	180
» 62ον.— Ὁ ἥρωσ τοῦ τελευταίου θλιβεροῦ δράματος τῆς Κων) πόλεως Κων)νος δ' ΙΑ' (1448 - 1453)	181
✱ 63ον.— Ἀγωνιώδης ἐκκλησις τοῦ Κων)νου πρὸς τὴν Λύσιν (1452)	183
» 64ον.— Ἡ τελευταία ἡμέρα (29 Μαΐου 1453)	186
» 65ον.— Σφαγή, λεηλασία, αἰχμαλωσία	190
» 66ον.— Τὸ δραματικὸν τέλος τοῦ Λουκά Νοταρᾶ	190
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	193
Ὄνομαστικαὶ χρονολογίαι τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων	198
Χρονολογικὸς πίναξ ἐπιδρομῶν — Ἱστορικαὶ πηγαί	200
Συνοπτικὸς πίναξ ἐισβολῶν εἰς Θράκην	203
Ἄλλα βοηθήματα	204
Λεξιλόγιον τῶν κυριωτέρων ὀνομάτων καὶ πραγμάτων τῆς ἱστορίας τῆς Θράκης (1500 π.Χ. — 1922 μ.Χ.)	206
Διοικητικὰ Θρακικοῦ Κέντρον	285 — 313

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελίς	20	ἤλεγθη	=	ἤλεγθη
»	20	τόν	=	τό
»	29	Χαριάπολ	=	Χαριάμπολ
»	32	ἀδύρητος	=	ἀδήρητος
»	37	Θεωδόριχος	=	Θεωδύριχος
»	46	ἄλλην	=	ἄλλη
»	48	τά	=	τάς
»	50	ἐναπομείναντες	=	ἐναπομείναντας
»	51	πυρπολοῦντας	=	πυρπολοῦντες
»	59	μόνο	=	μόνον
»	60	πορείαν	=	πορείαν
»	61	ἀλλ'	=	ἀλλά
»	67	Παγωνάτου	=	Παγωνάτου
»	70	νά μεταφέρουσι	=	νά μεταφέρωσι
»	71	πολιορκομένους	=	πολιορκαμένους
»	71	κατετρόπωσε	=	κατετρόπωσε
»	71	βασιλεία	=	βασιλείαν
»	76	ἐκέλευσις	=	ἐκτέλευσις
»	80	ἄλλοτε	=	ἄλλοτε
»	83	ἐνέσκηψε	=	ἐνέσκηψε
»	83	ἀνεκήρυξε	=	ἀνεκήρυξε
»	85	πολιορκοῦντες	=	πολιορκοῦντες
»	88	Προκονήσου	=	Προκονήσου
»	89	λεγόμενοι	=	λεγόμενοι
»	90	κατωτέρω	=	κατωτέρου
»	91	βασίλειας	=	βασίλειας
»	107	κατετρόπωσε	=	κατετρόπωσε
»	108	κακῶν	=	κακῶς
»	108	ἀμειφθέντες	=	ἀμειφθέντας
»	112	Βηρυτὸν	=	Βηρυττόν
»	113	προχειρίσθησαν	=	προεχειρίσθησαν
»	114	Βηρυτὸν	=	Βηρυττόν.
»	115	τὸ	=	τὰ
»	122	Βρυέννιον	=	Βρυέννιον
»	127	ἐξμεταλλεύοντο	=	ἐξμεταλλεύοντο
»	128	μελανότερα	=	μελανότερα
»	137	προσειριόσθη	=	προσειριόσθη
»	146	ἐσυλίθησαν	=	ἐσυλήθησαν
»	146	ἀκουαῖς	=	ἀκουαῖς
»	149	καταλογήσωμεν	=	καταλογίσωμεν
»	151	τις	=	τις
»	164	Τσεγκίς	=	Τσεγκίς
»	180	ἀφήρησεν	=	ἀφήρεσεν
»	180	Ἰωάννης ὁ ½	=	Ἰωάννης ὁ Η'